

મરુતુમ એરવદ મહેરજીભાઈ પાલનજી માદન
 'મુળઈ સમાચાર', 'સત્યમિત્ર', 'પ્રજામિત્ર અને
 પારમી'ના અધિપતી

૧/૦૫ ૧૮-૯-૧૮૯૦]

[મત્સ્ય ૨-૯-૧૯૩૧

અશેા યાદમાં

બહેનનશીન એરવદ મહેરજીભાઈ પાલનજી માદન.

જેઓ પોતાની બાહોશી, લાયકી અને લોકસેવા બજાવી,

આપણે આગળ વધીને, મુંબઈમાંએક પ્રથમ પક્ષિતના

વર્તમાન પત્રકાર તથા ઉપયોગી અગ્રેસરનો દર

જાણે ભોગવી, પોતાની પાછળ અખંડ, કીર્તિ-

વંત કારકીર્દી મૂકી ગયા છે; તેમના

તરફના અડગ ભક્તિભાવથી

ખુદાઈ માર્ગદર્શક આ

પુસ્તક ત્રેઓ શ્રીને

અર્પણ કરું

છું.

આશ્રિવાન

એરવદ મહેરજીભાઈ પાલનજી માદન

એરવદ મહેરજીભાઈનો જન્મ સને ૧૮૬૦ના મધ્યેના માસની ૧૮મી તારીખે થયો હતો તેમના પીતાજી જેઓ મધ્યમ સ્થિતિના પણ ગોનાદાર આશ્રવન હતા. એમણે મર જમશેદજી જીજીભાઈની નીશાળમાં મેટ્રીક મુકીને અભ્યાસ કરીને મુલ્તા શીરાજની મદ્રેસામાં અસ્તા પદ્ધતીનું જ્ઞાન વર્ષ ૧૭ વરસની ઉંમરે મુબઈ-સમાચારમાં નોકરી જોડાયા કેડે મહેરજીભાઈએ દુક મ નમ ખુલ્લુ માખેત કરી આપ્યું, કે જ્યારે મેટ્રીક દ્વારમાં શીખતા મધ્યામ ન જવાનો માત્ર સરકારી શીખણ પદ્ધતિ અને પઠિતા પાસ ઇંગ્લીશ શીખીને અભ્યાસ ગીમાં બહાર મહેજ પણ ડોખીયુ હતા નથી. ત્યારે મહેરજીભાઈ માદન તેા જરથોસ્તી ધર્મ, તેના રીવાજો અને રાહરમમ, રીનાજી ધર્મ અને અગવ ધર્મ વચ્ચેનો તફાવત અને ખારીક વીગતોનું જ્ઞાન માત્ર અજમ જેવી અપવદ અને ઝડપથી તેમજ જાતી અભ્યાસથી મેળવી સુખ્યા હતા.

મહેર જીખામાં વખાણો કેમ થાય છે અંગ્રેજો અને પરચુરણ ખામનો કેમ લખાય છે તેનું તેમને ખાન પણ હતું નહિ આમ જતા મરહુમ એરવદ મહેરજીભાઈ માદને પેતાને એક બહુજ જુદીજ કીસમના અને ચઢીવાતા જર્નાલીસ તરીકે પુરનાર કરી આપ્યા, “મુબઈ સમાચારમાં મહેરજીભાઈની કારકીદીની શરૂઆત તે યુગગતી જીખાની હસ્તીની શરૂઆત હતી” તે વખતે માત્ર દીવરનાન મખા, અને જરથોસ્તી ધર્મ વિષય એતેકાદ મધાગનારી મડમીના મુખીઓ જેઓ અગવમમાં મેઠ મહેરજીભાઈના ધાર્મિક લખાણોની કાઈક કડવી નજરથી ખમ લેતા થયા હતા તેઓની એ કડવી નજર ગૂંતે ગૂંતે મીરી નજર અને હિતેજનમાં મદનાઈગિન અને પોતા તરફના ધાર્મિક હતાઓ મદાર પડતા અગાઉ તેઓ નહિજ મહેરજીભાઈનો મન લેરા ચુકના નહિ રાહતુમાં સખાના એક મુખી મેઠ નાનાબઈ રસ્તમજી રાખીનાએ રાસ્ત-ગોફતાર પત્રમાં એ ખામ લખાણ કરી “મુબઈ-સમાચાર”માં તે પેળા પ્રમટ થતા ધાર્મિક અને મસારી વખાણો વિષર પાગરી કોમનુ સદા જે ચુ હતુ. એટલું જ નહિ પણ કોમને તે વખતેનો અભ્યાસ

કરવા વીરોપ બક્ષામણુ કરી હતી. રાજદ્વારી ક્ષેત્રના પોતાના હંચા માન માટે શેઠ મહેરજીભાઈ મોટે બાગે દાદાભઈ નવરોજી, સર શીરાજશાહ મહેતા, દીનશાહ વાઝા, અને પોતાના શેઠ માણેકજી મીનોચહેરજીમજીને આભારી હતા, સર શીરાજશાહના ચેમબરમાં ચાલતી તકરાર દમ્યાન મહેરજીભાઈને પોતાની હાજરી આપવાની છુટ હતી. સર શીરાજશાહ મહેરજીભાઈના ધાર્મિક લખાણો વાચતા હતા અને સામાન્ય રીતે તેઓને તે ધણું પસંદ પડતાં હતા, એવણુ ધર્મના એક અઠંગ સ્કોલર અને શોધક હતા તેમની મંદિર લડતો એક શુરવીર લડવૈયાના જેવી નીર્ભય હતી, એકવાર તકરારમાં ઉતર્યા તો મહેરજીભાઈને ત્યાંથી નદસાડવા ધણુ મુશ્કેલ હતા, જેવો તેમનો ધર્મનો, સંસારનો, અને દેશનો અભ્યાસ હતો, તેવી જ સરળ રીતે બોલોમાં તની સાદી સગર્જ દેલાવવાને તેવાયુને હોંશ હતી.

મહેરજીભાઈની જીવાનીમાં ને.કરશહી દેશી છાપાઓ તરફ લાગણીથી જોતી નહોતી, અંગ્રેજી છાપાઓને જ હકો, લાભો, અને સંરળતા મધ્યતાં તે દેશી વર્તમાનપત્રને નહોતાં મળતાં.

આજનો વાંચક અને છાપાનો કોઈ યુવાન રીપોર્ટર એ વાત જાણીને અજબ થશે કે બહેરની મહેરજીભાઈના વખતમાં, ધારાસભા, યુનીવર્સીટી સેનેટ, સેશનસ કોર્ટ, અને કોરપોરેશનના રીપોર્ટ લેવાની દેશી રીપોર્ટરોને છુટ નહોતી, યુનીવર્સીટીમાં ફક્ત એક ટાઉન કાઉન્સીલની બેઠકોમાં જ રીપોર્ટરો જતા, અને કંઈપણ વિગત મળે તે પરથી શહેર સમાચાર તૈયાર કરતા જનમે-જનમશોદમાં હતા ત્યારે મહેરજીભાઈએ ધારાસભાના રીપોર્ટરો દેશી છાપાના રીપોર્ટરો લઈ શકે એ ચળવળ ઉપાડી હતી, એવણે તે વખતના કાઉન્સીલના સેક્રેટરી પાસે ધારાસભામાં પોતાને બેસવા દેવાની અને રીપોર્ટ લેવા દેવાની પરવાનગી મેળવી લાવેલા એજ પ્રમાણે એવણે સેશનસકોર્ટ અને કોરપોરેશનના રીપોર્ટરો માટે પણ ચળવળ ચલાવેલી. એક વખત એવો દનો કે ચોક્કસ ગવર્નર યુનીવર્સીટી સેનેટની બેઠકોમાં ચનસેલર તરીકે પ્રમુખસ્થાનેથી ડેબા કહાડી દેશી મેમ્બરોને સરકારની વીરદ બોલના બધ કરી બેસાડી દેના, ત્યાં છાપાઓની વાત તો શું કરવી ? તે વખતે સરકારી અમલદારોની દડક વલણ અને ગ્રેમ એક્ટની સખત છોટલી બંધી હતી, કે જો કેઈ પત્રકાર સરકારની અપખુદ વલણ મામે કાંઈપણ વીરદનું લખાયું કરે, તો તેઓની સખત રીતે ખપર લેવામાં આવતી, અને કટથીકાર જેલખત્રએ પણ જતાનો વખત આવતો. તે સમયે સરકારની વીરદ લખતું કાંઈ અજના જેવું સંદેવું હતું નહિ. છતાં પણ મક્કાપત્રે ગ્રેસ એક્ટ સમે જીનમેસ ચાપુ રાખી, પ્રાંતની મુશ્કેલીઓ સરકાર સનમુખ રજુ કરી, અને પ્રાંત દક મારે

હાલો કરવા માટે, એમને કેટલીકવાર કટોકટીમાંથી પસાર થવું પડ્યું હતું.

પારસી પત્રોમાં શુદ્ધ ગુજરાતી લખવાની શરૂઆત પણ એવણે જ કરી હતી. ગુજરાતી પત્રકારીત્વની તેમણે બખતેલી આયુષ્ય સેવા લક્ષમાં લઈને સને ૧૯૨૫ ના નવેમ્બર મહિનાની ૧લી તારીખે અમદવાદ ખાતે મળેલી પહેલી ગુજરાતી પત્રકાર પરિષદના પ્રમુખસ્થાને જીરાજવાના માનની તેમનાપર નવાજેશ થએલી, એ સ્થાનેથી આપેલાં વ્યાખ્યાનમાં તેમણે કેટલીક વહેવાર સુચના કીધી હતી.

એ પ્રસંગે પત્રકારની ફરજ સમજાવતા તેમણે કહેલું કે “એક સાચા પત્રકારની ફરજ પ્રજામત કેળવવાની તેને દરેક દીશમાં આગળ વધવાનો માર્ગ બતાવવાની અને સરકાર તથા પ્રજાને એકબીજાની નેમ સમજાવી તેઓ વચ્ચેના સંબંધને બની શકે એટલો વિશ્વાસ અને એખલાસ ભરેલો બનાવવાની છે.” લગભગ આખું જીવન પત્રકારના બાવસાધને અર્પણ કરનારા મહેશજીનાઈની જીંદગીમાંથી પત્રકારોને ધણું શીખવાનું મળે છે.

અત્યારે જમાનો બદલાયો છે, જપારથી ડીરેક્ટર ઓફ ઇન્ડસ્ટ્રીએસનલ્સ ખાતું ઇલાકામાં ફરતીમાં આવ્યું છે, ત્યાંથી તેના બાહોશ અને દીલમોઝ મી નેર્નીંગ્સની લાગણીથી, દેશી હાવાઓનો મોજો પણ અગ્રેજી પત્ર નેટવર્ક વધ્યો છે, શરૂઆતના જમાનામાં દેશી પત્રોની આખર વધારવામાં અને તેમને માટે હકો મેળવવામાં જેમણે હાલ ચલાવેલી તેમાં મહેશજીનાઈનો જેવો તેવો હીરસો નહતો.

જેવી રીતે ધાર્મિક તથા રાજદારી બાબદોમાં એવણેના લખાણો સત્તા-સમાન ગણાતા હતાં તેમ પ્રમાણે એવણે વેપારી (વાણીજ્ય) બાબદમાં પણ આગળ પડેલો ભાગ લેતા હતા.

એમના તંત્રીપણા નીચે જે અગ્રયેષો લખાતા હતા તેની મુબબ ઇલાકાના વેપારીઓનો મોટો ટેકો હતો, અને તેથીજ મુબબ-સમાચાર પત્ર ઇલાકામાં અગ્રસ્થાને હતું. વેપારી સરકારમાં તેઓ ધણી ઉચ્ચ સેતા હતા, અને મુબબની દેશી વેપારી એજન્સી સ્થાપના તેમણે લખણ અને હાલને આભારી છે. એમ એ એજન્સીના આગેવાનોએ અનેક વખતે કયુલ કયુ છે. સરકારની ચલણની રાજ્યનીતી સંબંધી લોડ કંઝનની સરકાર સાથે પત્રવહેવાર ચલાવ્યો હતો, અને દિંદીઓનું ટ્રબ્લીર્ષીડ અચ્છી રીતે રજુ કર્યું હતું. દેશી સ્ટીમરોનો કાફલો ઉઠા કરવાની પણ તેમને ભારે હીમાયત કરી, સરકાર સાથે પત્ર વહેવાર ચલાવ્યો હતો, વ્યાપારી પ્રશ્નોમાં તેઓ એટલો રસ લેતા હતા કે એજન્સીના સભ્યોએ

તેમણે કારોબારી કમિટીમાં નેમ્યા હતા, લગાઈ વખતે “મુંબઈ-સમાચાર”ના અગ્રણેયો પ્રજા વર્ગ વચ્ચે ધણી ખેંચાણકારક થઈ પડ્યા હતા, દેશ પરદેશના મામલો અને ખાસ કરીને યુરોપની રાજદ્વારી સ્થિતિનો તેમનો અભ્યાસ ધણો ઉડો હતો. તેઓ સુધારક પક્ષના હતા અને પોતાના જ્ઞાનને પ્રતાપે જુના સિયારવાળાઓને કેટલાક વિષયમાં એવા મદાત કરતા હતા કે, કેટલીક વાર દસ્તુરજીઓ તેમની મદદ માગતા હતા, પારસી સવાલોમાં તેઓ આગળ પડતો ભાગ લેતા હતા. ડુંગરવાડીની જમીન શહેર સુધરા ટ્રસ્ટ દસ્તક જતાની તૈયારીમાં હતી ત્યારે તેમને ટ્રસ્ટીઓ સાથે બાથોબાથ લડત ચલાવી પારસી આલમની આંખ ઉધાડી ડુંગરવાડીની જમીન ટ્રસ્ટ દસ્તક જતી આટકાવી હતી, પંચાયતના વહીવટમાં સુધરા કરાવવાના સવાલ બાબેની જુબેસ જરથોસ્તી કેન્દ્ર-સભાં પણ આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો, અને તેના સ્થગરપ થઈ પડ્યા હતા, નેચનલ કોંગ્રેસમાં પણ શરૂઆતથીજ જોડાયા હતા, પણ નવીન કોંગ્રેસના એક્ઝીક્યુટીવ સાથે લડત ચલાવી હતી, વહોરા કોમના સુધારાની હીમાયત, થીએસોરીસ્ટ પંથ સામેના ધુળરા પારસીઓના ધાર્મિક તથા સંસારસુધારા સંબંધી તુકેન્ગીની, અસહકારના અનેરાં તથા દારનાડીના પ્રોહીમીયનના ઉધાડાં પાડેલાં ખોટારાં, વીગેરે અસંખ્ય બાબોની ચર્ચામાં એવણે મોટો ભાગ લીધો હતો.

તકરારના મેદાનમાં દલીલો કરવાની તેણીની કુનેદ અને બાહોશી અજબ પ્રકારની હતી તેવજુ જે બાબનો ઉપર લખના તેમાં તેવજુનો પુખ્ત અને ઉડો અભ્યાસ જણાવે. પોને જે જણના અને સમજતા હતા તે સડને જણાવવા, લોકોનું મન કેળવવાને તેવજુને ધણી ઉક્ત હતી. તે ઉક્ત ધણીજ વખાણવાળોમ હતી.

એવણે સને ૧૯૧૫માં “મુંબઈ સમાચાર” સાથનો સંબંધ છુટો કરી “તાતા પબ્લીસિટી કારપોરેશન”ની માલિકીના “પ્રજા મિત્ર અને પારસી”ના અધિપતી તરીકે તેઓ જોડાયા, અને એ સ્થાને ૧૯૨૩ની આખરી સુધી ચક્ર રહ્યા. ત્યાર પછી સને ૧૯૨૪માં તેમણે “સત્ય મિત્ર” નામનું સપ્તાહિક (Weekly) શરૂ કર્યું અને તે પછગ પેતાની ગીરોના નાંણા ખર્ચવા છતાં એ પત્ર લાંબું અયુષ્ય પામવાને સર્જ્યું નહોતું. નેથી તેની સાથનો સંબંધ છુટો કરી ફારેગ થયા હતા, ફારેગ થયા પછી પણ એવણે પેતાની કસબ દાયમાંથી હોડી નહોતી, જુદાં જુદાં વર્તમાન પત્રોમાં જુદે જુદે તખ્ખતુએ લખાણો કરી જન સેવાના કાર્યોનો ચાલુજ રાખ્યાં હતાં, ૭૧ વરસની બુર્જગ વયે પણ આજના જુલાનાઓને પણ જાણુએ મુકે તેવો, એવજુનો ઉત્તસાહ હતો. તેઓના જીવનનો ખરો મર્મ નીચલી આંક લીટીઓમાંથી મળશે.

"I live to learn their story,
 Who've suffered for my sake;
 To emulate their glory,
 And follow in their wake;
 Bards, martyrs, patriots, sages,
 The noblest of all ages;
 Whose deed's crown history's pages,
 And times great volume make."

"જેઓએ મારે માટે મુખીઓ વેડી છે, તેઓના દારનાનોયા માહીનગાર થયા, તેઓની જશવંત કારકીદીની નકલ કરવા, અને તેઓના મુખારક કદમે ચાલવા હું છું. દરેક અધ્યામના નામવર કરીઓ, બહાં માટે ભોગ આપનારાઓ, દેશદાનું હીન હાથએ ધરનારાઓ, અને ઈશ્વર ભક્તિભાવ ધરાવનારાઓ, કે જેઓના મહાન કાર્યોના અહેવાલ તવારીખના સોનેરી સફાઓ શણુગારે છે, અને લખતનું મોહું દફનર જનાવે છે. તે જોયા હું છું છું."

તેવણે પોતાની જાંઘીમાં ધણું સઢન ક્યું, ધણું લજા, ધણી તકારો કરી, પણ કદી કેઈથી ખીધા કે ગમગયા નહિ. પોતાના અભ્યાસ અને કલમના જોર ઉપરની નેવણી મુરનાકી તેવણને કદી કેઈથી હરાવે કે હમરાવે એવી નહોતી. ગમે એવા જોરાવર હરીફને પણ તકગર અને દલીલોથી મહાત કરતા એવી દ્રઢતા, મનની ચીરછ અને મક્કમપણું ધરાવતું, એ ખરેખર માણસનો એક વખાણવા લાયક ગુણજ કહેવાય.

તેવણ દેખાવમાં તઢન સાદા હતા નેવણમાં કેટલું બડોલ અને જાન હતું તે બતાવવાને તેવણ પોતાની કશી વગાઈ કરતા નહોતા.

તેવણની જાંઘીનો છતીદાસ એટલો રસીયો, એટલો લંબાણુ, અને જાણવા જોગ વીગનોથી બગપુર હતો, કે તેને અહિ એકી વખને સામટો ઈન્સાફ આપવો પણ મુશ્કેલ અને અઘડો છે, એવણે પ્રમાણીકપણું, ત્યાગ, અને એવા વધારે વડાલાં હનાં, એવણું જીવન ખરેખર અસલના રૂપિ મુનીઓ જેવું. સુદ્ધ અને સાધુ જીવન હતું. એટલે એવણુ સાદાઈમાજ જીવ્યા, અને સાદાઈમાંજ એક માયા અઘવન તરીકેની ખુદ તગ્દની પોતાની ફરજ અદા કરી તા. ૨૭ જુન સને ૧૯૩૧ના દીને ૭૧ વરસની વયે બહેસ્તનશીન થયા, પરવર દેગાર એવણના રહેને મીનોઈ જહાનમાં શાંતી બહે. એવી દુઆ ગુમ્હરી આ લેખ અત્રે ખતમ કરું છું.

પ્રસ્તાવના

“અ નામે યજ્ઞે બ્રહ્માયેન્દ્રે બ્રહ્માયેશ્વરે મહુરમાન”

હાલર હોરમજદી ખુસ્તુદી થાઓ, ખેદાતાલા જે નેઅમતનો બખશનાર શુનાહ માફ કરનાર માયાળુ કે જે હમેશાં હનો, હમેશાં છે, તથા હમેશા સુધી રહેશે તેના મુવારક નામની મદદથી, અને જેમી જુદી કરનાર સર્વ શક્તિવાન સાહેબની પ્રેરણાથી આ પુસ્તક લખ્યું છે. અને એ લખવાની મકમદ (હિત) આપણા ધર્મ કેવો ખામેસ, સાદો, અને વ્યવહાર છે, તે બીજા ધર્મોના મુકાબલા કરી દેખાવાની આપ્યો છે.

જેને ધર્મનું તત્ત્વગ્ઝાન અથવા શીનસુધી જાણવાની છત્રમા હોય તેને પોતાની જાતને પહેલો અઝ મનાય પુણે કે હું કોયું છું. કયાથી અબ્બો છું. આ દુ-વામાં મારી શું ફરજ છે, (અથવા મારું શું કર્મ છે) અને હવે પછી મારે કયાં જવું છે. જો આની ઉપરજ ઉઠો વિચર કરવામાં આડો, તો માત્રમ પડશે કે હું કાઈ શરીર નથી. પણ અમર આત્મા છું. શરીરનો જડ અને નાશવંત છે. મારો નાશ નથી, હું તે સહેમમાંથી જ અબ્બો છું. આ છેવટે તે અહુરમઝદમાંજ મળી જવરા. જમ આટલુંજ તરવ (મારું) જાણવાની કેંગેશ કરવી જોઇએ ધર્મ સંબંધી જાતેની ગાન (નત્ત ગાન) મેળવવાને કેવો પુરવાર્ય કરવો જોઇએ તે વીષેના થોડક વિચરો વાંચકો સમક્ષ રજુ કરું છું. આ મારો પહેલોજ પ્રયત્ન છે. તેથી લખણમાં કાઈ ભુલ સુકા. તથા કોઈ અસંગત બાજદો લખતું ગણ હશે. તે ભુલો સુધારીને વાંચાની મારા સુઘ વાંચકોને વિનની કરું છું.

આ મારાં લખાણો આજથી ૧૫ વર્ષ અગાઉ લેખાયાં હતા, અને એ

લખાણો કેટલાક ગૃહસ્થોને વાંચવા આપેલાં, અને તેઓને આ લખાણોમાંથી જે કંઈ લખાણો સરાં લાગે તે પ્રગટ કરવાની પણ તેઓને સંમતી આપેલી. તેથી આ પુસ્તકમાંના કેટલાંક લખણો (આખરે) અન્યાર આગમય કેટલીક ધાર્મિક ચોષડીઓમાં, તથા ધાર્મિક ચોષાન્યામાં પણ આવી ગયાં છે. તેથી વાંચનારાઓએ એમ નહિ સમજવું કે મેં તે લોકોના પુસ્તકમાંથી ઉતારા આપેલા છે. જે જે મહાન પુરોના લખાણોના લ્યાં લ્યાં ઉતારા આપ્યા છે ત્યાં ત્યાં મેં તે પુરોના નામો તથા પુસ્તકોના નામો આપેલાં છે.

આ ભેદો કેમ બોધાતા તેને માટે મરહુમા રમ કહે છે કે.

“ગરજ સીરે આરેકત આગાહ શવી

લરજ બ ગુઝારી મુએ માઅની શવી”

અર્થ=જે ખુદાઈ જ્ઞાનનું રહસ્ય સમજવું હોય તો શબ્દોને છોડી દે, અંદર જે ભેદ સમાયેલો છે તેને વળગ, આવો ખ્યાલ થાય તોજ જ્ઞાનની ખુશીઓ માણમ પડે છે, અને ખુદાના રસ્તામાં આગળ વધે છે.

આધર્મમાં એકીનથી કોઈપણ બાબત માની લેવી તેના કમ્તાં પ્રમાણીક શંકા કરવી વધારે સારી છે. પ્રમાણીક શંકા જેમ વધુ બગવાન, તેમ તેનું સમાધાન થયેથી શ્રેષ્ઠા (એકીન) પણ વધુ દ્રઢ બને છે, અજ્ઞાની મનુષ્યનું સમાધાન અને તત્ત્વવિચારકના જ્ઞાન પ્રાપ્તિ રહુય સમાધાન વચ્ચે ફેર છે. તત્ત્વવિચારકના જ્ઞાન પ્રાપ્તિ રહુય સમાધાન તેજ ખરું સમાધાન છે.

આજની પશ્ચિમની કેળવણીએ મનુષ્યને બુદ્ધિવાન દંબી અને સ્વાર્થી બનાવ્યું છે. પણ ચરિત્રતાન બનાવી શકતી નથી. આજના આ બહુભોલા દંબી ઉપદેશકોના ઉપદેશની સાધારણ મનુષ્યો ઉપર ધણી અસર થાય છે. તેનું કારણ તેઓમાં સ્વતંત્ર રીતે વિચાર કરવાની બુદ્ધિ નથી.

જેરી રીને એક મોટાં ઝાડ નીચે નાનાં જાડનો વિકાસ (યાને ફેલાવો) થતો નથી. તેવી રીતે આજની કેળવણી લીધેલા દંબી બાળકોમાં એના જોડથી બીયારા એણું શીખેલા દબાઈ જાય છે ફેલાવો કરી શકતા નથી. પણ જે મનુષ્ય સ્વતંત્ર રીતે વિચાર કરી શકે છે. તેજ પોતાના સિદ્ધાંતમાં મક્કમ રહી શકે છે. મોટા માણસોના જોડથી અંગાઈ જાય એવા મનુષ્યોએ આ લોંગફોર્સનો કવીના માલ રાખવી.

In the world's broad field of battle,
 In the bivouac of Life;
 Be not like dumb driven cattle,
 Be a hero in the strife;

આ પુસ્તકમાં (Reasoning) તર્ક ચકિતથી જે જે બેદો જોલવામાં આવ્યા છે તે બધા ખગમ છે, જેમ માની લેવાનું નથી. કારણ કે આવી રીતે બેદો જોલવાનો આ પહેલોજ પ્રયાસ છે. એટલે મારા વિચારોમાં કેટલેક ઠેકાણે ભૂતો પણ થઈ હશે. પણ બરિધ્વની જોશાદને આ ચાવીથી બેદો જોલવાનું મુગમ થઈ પડે તેટલા માટે આ રીતનું અનુકરણ કરવાની જુગામુએને મારી વિનતી છે.

આવાં બેદો લખાણો દુન્યાના દરેક ધર્મમાં છે. અને ગ્રીક લોકોના દેવતાઓ (આપણા ક્રેસ્તાઓ)ના બેદો એક અંગેને કેવી રીતે જોલી દેખાવ્યા 'છે' તે નીચેના લખાણ પછી માલમ પડશે.

" GREEK MYTHOLOGY "

The Greek theogony, or system of the Gods will be found, puzzling at first; but keeping in mind, that each god, or goddess, represents an active principle or attribute aspect or power of the one Absolute and ineffable, God, the student will be able in due time to reduce, the apparently chaotic, Olympiad to some degree of order.

The marriages of these gods and goddesses, are the combination of different powers, whilst their apparently immoral "LIAISONS" represent, the descent of a higher power, to a lower plane of action. A certain effort may be required at first to keep in mind, the lofty universal arena, in which, the events of the myths are taking place.

(We use the present tense, for they are going on to day) They are concerned with soul history; with cosmic

અવસ્તા સાદીત્વના વધારે, સત્તાદાર મોતેબર લખાણોમાં, માદમ્બારો, રૂપીધન, બરેશનુમ, અને પાંચદ પનેત પસેમાની વીગેરે, આમળાં અને પાછળાં ભંજીતર-ક્રિયાઓનાં લખાણો યથાં છે, અને તે સવળા હૈયાત જરથોસ્તીઓએ પોતાનાં રવાનોની બુખ્તગી સાથે, અને પોતાનાં અનુગ્રેહરવાનોની, આસાન કુલગુજરી થવા માટે અને સેવરની બહુસ્તનશીનીની સુખી સર્જતે પહોંચવા માટે ફરજીઆતો છે. તથા ફરજીઆત ભણતરો અને ક્રિયાઓ છે.

પણ પાછળથી તે સવળું જુઝાર્જ બઈ “મરણ પાછળ કરવાના જુઝ ભરેલા, અને જુઝાવો ખવાડનારા રીવાજો જારી રહ્યા છે”

રવાન બુખ્તગીને માટે એક દીનદાર જરથોસ્તીએ “પારકાના ભાડુતી ભરસા ઉપર” નહિ રહેવા, હાથે જાતે પોતાના જવાબદાર અમર રવાનોનો ગુનાહોધી છુટકારો કરવા, અને મુક્તિ જીવનાં જીવત પોતાની કરજીથી જ મેળવવા” દેઠ સદી ઉપર થઇ ગયલા હમ-વતની, નવસારીના નામીયા દસ્તુર “દારાબ પહલન” સોનેરી સખુનોમાં, સાથે સાથે નરીહત દેનાઈં ધર્મનું જે ફરમાન ઠાંકી ગય છે તે આ છે.

“રવાને ખીશરા, હમખીય ગમખુર
જનો ફરજંદરા, ગમખાર મસમુર”

અએ દીનદાર! તારાં રવાનની શીકર તુ પોને જ રાખ તારી ઓરન અને તારાં ફરજંદ, તરી શીકર રાખનાર થાય તેને ભરસે તું ના રહે (ફરજીયાન નામેહ).

ફરજુર ડો. ધાલાતું મત

તા. ૩૦મી નવેમ્બર સને ૧૯૪૩ને દીને કાવશજ જહાંગીર હોલમાં કરાંચીના વિદ્વાન દસ્તુર ડો. ધાલાએ જે બાપજી આપ્તું હતું તેનો હુંક સાર (નીરંગ) સારાં કાઓ, સારાં વચનો, સારાં રિવાજો એજ આખો જરથોસ્તી ધર્મ છે.

અશોઈનો માર્ગ એજ એખસો ખરો માર્ગ છે. અને અગોમને માર્ગેજ આલવાને જરથોસ્તી ધર્મ આપજીને શીખવે છે. જરથોસ્ત શીખવે છે કે માણસ જે બદારથી દેખાય છે, તે માણસ નથી. પણ માણસ તો તેનો આત્મા soul છે. conscience-અંતકરણ જે જોદમ અવાજ છે, તે માણસનું ચારીત્ર ધરે છે. જરથોસ્તી ધર્મનું પહેલું અને મુખ્ય શીક્ષણ આજ છે કે, જેવી તમારી કરજી તેવીજ પાર ઉતરજી.

એક માણસ ગુજર પામે, તે પોતાના કામો આ દુન્યામાં પૂર્ણ કરીને જાય છે. તો પછી તેના મરણ પછી તેના રવાનને માટે, તમે ગમે એટલીની કિંયાઓ કરો, તે તેને બીસકુલ કારગત લાગતી નથી. કિંયાઓ તો આ દુન્યામાં ફક્ત “જીવનાંઓને માટેજ” છે.

એજ બાપણને પ્રમુખપદેથી પૂનાના વિદ્વાન દસ્તુર નોશીરવાન ‘કેકાબાદે બાપણુ કર્તાને’ આભાર માનતા જે નિયારો ખુદશા દીવે સ્વતંત્રીતે બચાવ્યા છે. તે પારસી કોમને રાસનારહે દોરવનારા અને ધણા કિંમતી છે.

દસ્તુરજી સાહેબ જણાવે છે કે, ડો. ધાલાએ જે જે ચીમકીઓ લખાવી છે, તેવી ચીમકી ખમનારાઓમાં હું બી એક છું. અમો દસ્તુરો જે બાપણોમાં સચ્ચાઈથી બધું ખુલ્લું બેઠ્યે, તો તેથી મોમેદાને મોકું દુઃખ લાગે, અને ભોકા વગર સમજવે અમારી ઉપર મોટા હુમલો કરે, આથી અમો દસ્તુરોને મહોડુ મુંઝું રાખવું પડે છે.

હમંદીનો જોબા બરી બરીને પૈસા લાવી ને કિંયાકામોમાં વાપડવા આપે છે. કિંયાઓ તો આપણા પોતાના જીવનાંઓને માટે છે.” ગુજરેલાઓ તો પોતાના કામ આ દુન્યામાં પૂરા કરીને ગયા છે. તો તેઓની કિંયા કામો કરવા માટે પૈસા બગાડવાનું બુનાસેમ નથી.

દસ્તુર ફરામરઝ અ. બોલતું મન.

“નવયુગના કેળવણીના જરયોસ્તીઓ તરીકે આપણે કેવી ધર્મીક જરયોસ્તા માન્યતાઓ ધરાવી શક્યે ?

એ વિષય ઉપર દસ્તુર ફરામરઝ અ બે દે ન. મા. પીટીટ ફસલી અ તશ કહેહર્મા જે નિહતામયુ બાનશુ આપ્યું હતું તેનો ટુંક સાર (નીરંગ) નીચે લખવા મુજબ છે.

વિદ્વાન દસ્તુરજીએ પોતાના વિષય ઉપર જોણના જણાવ્યું હતું કે, ધર્મની બાબદ દરેક વ્યક્તિની અગત્ય મતા છે. કેઠના કહેશ ઉપર આપણી ધર્મીક માન્યતા આધાર રખતી હોવી નહિ એમજો. દરેક વ્યક્તિએ ધર્મ અંગેની આસ્થા પે તાને હાથેજ જન્માવનાની છે. માન્યતા તો અંતરની વસ્તુ છે.

જરયોસ્તી ધર્મ સાહિત્ય આને ભાગી તુટી દયામાં આપણે ધગવ્યે છીએ. આપણી માન્યતા માટે ધર્મીક સાધન તે ફક્ત ધયગમ્બર જરયુઅ

સાહેબના ગાયાજ છે.

હમણા ચર્ચાનો સ્થાવનોજ દાખલો લો. સ્થાવ માટે કોઈપણ જગાએ કોઈ પણ ફરમાન નથી. આપણી કોમ આતુરતાવાળી છે જાણવાની જગાસા ધરાવે છે, પરંતુ સાચી રીતે કોઈ સમજાવવા, પોતાના સ્વાર્થને ખાતર બદાર પડતા નથી.

જે જરથોસ્તીને ખુદાપર સાચી માન્યતા નહિ હોય, તે સાચો જરથોસ્તી નથી, ખરી ધાર્મિક માન્યતામાં આપણે પઠાત છીએ, બ્યારે ખોટા રીતરીવાજોની માન્યતાઓમાં આપણે ખુબ આગળ વધેલા છીએ, માત્ર લાગણીથીજ નહિ દોરવાતા, દરેકે પોતાની વિચારશક્તિ પ્રમાણે વર્તવાનું છે. વિચારશક્તિ અને અક્ષયનો ઉપયોગ કરતાં શીખો.

બ્યારે આપણામાં સાચી ધાર્મિક માન્યતા જન્મશે ત્યારે આપણામાં માનસીક-માન્યતા પેદા થશે, જનવરમાં અક્ષય નથી, માણસમાં અક્ષયનો સાચો અંશ છે. અનુભવ જ્ઞાન અને કેળવણી ઉપર આપણે આપણી માન્યતાને ધકવી જોઈએ. ખોટી તરીકોનાં કરનાં પથગંજર સાહેબના અચળ ફરમાનો ઉપર આધાર રાખો. આજના જુવાન છોકરા છોકરીઓને સાચો અસલ જરથોસ્તી ધર્મ શીખવો.

સ્વાન અને ફરોહર બન્ને જુદાં છે, એમાં પણ આપણે હજી ભુલ કરતાં રહ્યાં છીએ. “કરણીનો દાવદો કે કિયાકામોથી મલતું બહેસ્ત (કે)” એમાંથી તમે શું ઇચ્છો ?

તમારી વિચારશક્તિથી એ નક્કી કરજો. કંઈના અચળ કાયદામાં માન્યતા ધરાવવી એ સ્વચ્છ જરથોસ્તી ખ્યાલ છે, એમ વિચારશીલ વર્ગને સમજાવવાની સહેજ પણ જરૂર નથી. ખોટી રેવાજ માન્યતાઓથી કોઈ વળવાનું નથી. નીરંગ એટલો તો ફક્ત ‘બધુતર’ એવો અર્થ થાય. માત્ર સવારે સમજના વગર નીરંગ લેવાનો કોઈ જ અર્થ નથી માત્ર સમજને બહેવા એક “અશેમ વોડુગ” આપણને આપેા મુંદર દિવસ આપશે. અશેમને માટે અશે બનો! આજના બળકેને કોઈપણ ફતવા અસર કરી શકશે નહિ એને તો માત્ર માનદીવસ્તી ધર્મના સ્વચ્છ ફરમાનોજ અસર કરી શકશે.

પાનાને પાના બરીને કરેલા અચંદીન અજરથોસ્તી લવારાઓ કેઈનેજ અસર કરશે નહિ, કેઈ આજે એ બધું વાંચવાની પણ પરવા કરતું નથી.

બાકુની કિયાકામોથી રવાનની ઉન્નાની થાય એમ હસાવવું એજ ‘અજરથોસ્તીપણ’ છે.

આઢાતની નકામી ચર્ચામાં માનશે કે સાચા જરથોસ્તી ફરમાનોમાં

માનશે ? સાચી જરથોસ્તી માન્યતાઓમાં આસ્થા રાખી, સાચું જરથોસ્તી જીવન જીવો.

જીવનના આતશને-અંતરના આતશને રોશન રાખો.

અહુરમઝદપરજ સંપૂર્ણ આસ્થા રાખો. એજ સાચો રાહનુમાય છે એના આશીર્વાદથીજ આપણા આત્મામાં નવી રોશની જન્મશે, અને આપણે નમુનેદાર જરથોસ્તી જીવન જીવી શકીશું.

આવા વિદ્વાન દસ્તુરો તરફના સ્વતંત્ર મનો ઉપરથી સંમતિ વાંચકો જોઇ શકશે કે મરણ પછગની કિયા તદ્દન નકામી અને ભુલાવો ખવાડનારી છે.

મૈત્રેયી ઉપનેયદમાં કહ્યું છે કે તત્વનો વિચાર ઉત્તમ છે, શાસ્ત્રેનો વિચાર મધ્યમ છે, મંત્રોની સાધના અધમ છે, અને તીર્થોમાં ફરવું અધમમાં અધમ છે. એટલે આપણા ધર્મનું તત્ત્વ (યાને નીરંગ) સંબધી થોડાક ખુલાસો અત્રે કરીશું “નીરંગ” શબ્દનો અર્થ જુદે જુદે ઠેકાણે જુદો જુદો કરવામાં આવ્યો છે. પહેલવી ભાષામાં “નીરક” શબ્દ “નીરંગ” પણ વાંચી શકાય છે અને “નીરક” શબ્દનો અર્થ કૌવન, જોર, શક્તિ (power strength, force) થાય છે. ફારસી ભાષામાં “નીરંગ” શબ્દનો અર્થ “કંઈ નવી ચીજ (a novel thing) “અસમ મૂળ” (origin); મોજેજો (miracle) તથા ટુંક અનરકારક બચ્ચતર (necratiō) આમ થાય છે. “નીરંગ” પોતે તાલીજ, તલેસ્મ, યા અફસુન (incantation; talisman; amulet;) મીમાલ પેતાની અમ્મર ઉપજાવે છે, ફરજ કે તેની અંદર મીથનો જોસ સમેત (concentrated Thought Force) કરી રાખવામાં આવ્યો હોય છે.

આ ઉપર આપેલા બધા અર્થોમાંથી. આપણે ફક્ત એક જ અર્થ દરેક ઠેકાણે ઉપયોગમાં લઇ શું (ધટાવશું) તે એજ કે “ધર્મનું તત્ત્વગાન” અથવા આપણા દરેક બચ્ચતરોનો ટુંકમાં માર તેજ “નીરંગ” જ્યારે આજે તો બળદ, અથવા વરસ્યાના મુત્રને જ “નીરંગ” સમજવામાં આવે છે. અને એક પક્ષની ખોટી જાહેર લીધે આપણા ખુબંદ ધર્મનું જે ખરેખર તત્ત્વ તે સમગ્રવવાનુ બાજુએ મુકી દઈને ધર્મના પાયા તરીકે આ ચાર નજીની ચીજોને ખોટી રીતે મહત્ત્વતા આપવામાં આવે છે. એકનો બળદનું મુત્ર, બીજી આતશની ભરમ (અથવા રખીયા) ત્રીજી વરસ્યાના બાળની વીટી અને ચોથી હોમ સળી: જ્યાં સુધી આ ચાર ચીજોને જ ધર્મના પાયા સમાન ગણવામાં આવશે. ત્યાં સુધી કોઈપણ વિવેકવાળો (યાને ખરાખોટાંનું તોળ કરવાની શક્તિવાળો) જરથોસ્તી આપણી હીનપર એકીન રાખશે નહિ. અર્ધ અર્ધગુંઓ, તથા બહેશો, એકીન રાખશે.

આપણું જેટલું ધર્મ સાહિત્ય છે. તેમાં ઘણે ભાગે તો બધું બેદમાંજ કહેલું છે. ખુદ ગાથામાંની કેટલુંક બેદમાંજ કહેલું છે. કેટલાકે એમ સમજાવે છે કે, આપણું બહુતર ફક્ત મહોડે બણી જવાથી પણ તેની કુદરતમાં અમર થાય છે. તે વાત ખીલકુલ ગલન અને બોળા મનુષ્યોને આડે માર્ગે દોરવાનારી છે. જે બંદગી અથવા બહુતરનો તમો ભાવાર્થ જાણે નહિ. તેની કાંઈ અમર પણ નહિ. એમ સમજાવવામાં આવે છે કે આપણી બધી ધરતો, નીઆએસો વિગેરે સ્ત્રોત ધરને કાપદે રચાયેલી છે. અને તેની ધ્વનિઓ Vibrations થાય છે. અને તે બધી મીનોઈ જલ્દનમા દાદાર દોરમજદને પુગે છે. એ બધી બનાવટ છે. ખુદ દોરમજદ તમારી પેતાની અંદર જ મહેસો છે. અને હરવરથ-આગાહ યાને દુન્યામાં શું શું બનવાનું છે તે પહેલેથીજ જાણે છે. તેને તમો બંદગી કરીને નવું શું જણાવવાના હો. એથી તો તમો તે સાહેબને મર્યાદીત (દબાજે) બનાવી મુકો છો. આપણા કરતા તે સાહેબ આપણું બધું યામાં સમાયતું છે તે તે વધુ સારી રીતે સમજે છે.

દાખલા તરીકે=એ આપણે આ ત્રણ ધરનો, ખોરદાદ ધરન, શરોસ ધરત, અને બહેરામ ધરનો તેના શુભાર્થ (યાને એની અંદર શું બાબદો સમાયેલી છે તે જાણવા વગર) સમજ્યા વગર આશુ બણ્યા ક્યે, તો કેઈ દિવસ 'પણુ તેની અસર થાય ખરી કે ?

ખોરદાદ ધરનમાં ધર્મના મૂળ પાયા સમાન જે બ્રહ્મચર્ય (યને વીર્યનો દુગુપયોગ નહિ કરવો) પાલવાનું જે દરમાન છે, તે એનો અર્થ જાણવા વગર કેવી રીતે સમજી શકીએ. તેનીજ રીતે શરોપ ધરતમા વિચારની પવિત્રતા વિષે જે બ્યાન છે. અને બહેરામધરનમાં પુરુષાર્થ કરવો, યાને મન ઉપર કાણુ રાખીને મંચા સકિત (will power)ને કેમ બળવાન બનાવવી તેનું જે શીક્ષણ આપ્યું છે. તે આપણે કેવી રીતે જાણી શકીએ. તેનીજ આપણું કાંઈપણ બહુતર તેનો અર્થ સમજ્યા વગર બજવાનું છેજ નહિ. ખાલી મહોડેથી વર્ષો મુધી પટપટારો કર્યા કરો પણ તેની કાંઈજ અસર થશે નહિ. અસર તો ફક્ત આપણા ચોખ્ખાં અંતકરણનીજ થશે. અને ખુદ ઉપર જેટલું આપણું એકીન હશે તેટલીજ કુદરતમાં આપણી વૃદ્ધિ કરી શકીશું. A clear conscience is the best law Firm faith is the best Divinity. પવિત્ર અંતકરણ અને ખુદ ઉપર યુગ્તો નિષ્વાસ એજ પ્રગટીકરણમાં આગળ વધવાના જે મુખ્ય સાધનો (રસ્તા) છે.

A short prayer, in Spirit and in Truth, out of a Pure Heart and of a Good Conscience, is far more pleasing and

acceptable to God.

In prayer, it is better to have a Heart without words, than words without a heart.

Let not thy heart be upon the world, when thy hands are raised in prayer.

આ પુસ્તકનું નામ “નીરંગ-ઈ-દીન” યાને The Origin of the Law એવું રાખવામાં આવ્યું છે. એનો અર્થ એવો થાય છે કે “ધર્મ”નું તત્વ જ્ઞાન” હું આગળ લખી ગયો છું કે ધર્મમાં તો દરેક જાનનું જ્ઞાન અને જુના રીવાજો પણ એવી રીતે બેળમબેળ ચર્ચ ગયા છે કે સાધારણ મનુષ્ય તો એમજ સમજે કે આ બધાં ધર્મના ફરમાનો પ્રમાણે ચાલવું જોઈએ. પણ સાધારણ બુદ્ધિથી એટલું નથી સમજી શકતા કે જુના રીવાજો આજે નકામા જેવા થઈ પડ્યા છે રીવાજો તો દેશ, કાળ, અને સ્થિતિ પ્રમાણે બદલાવાનું જોઈએ. રીવાજને ધર્મ સાથે કાંઈ શ્રેવા દેવા નથી ધર્મને અંગ્રેજીમાં Religion કહે છે એનો મૂળ જોઈશું. (re back and ligo I bind) Duty to God= યાને દાદાર હોરમજદ તરફની આપણી ફરજ અથવા જે મૂળ સ્થાનમાંથી આપણે નીકળ્યા છીએ ત્યાં પાછા જવાને માટેનું જે જ્ઞાન તે “ધર્મ” અને ધર્મમાંથી તત્વજ્ઞાન સૌથી ઉત્તમ છે. કુદગતના અમલ કાયદાનું જ્ઞાન (કે જે કાયદા કોઈની દીવસ ફરી શકે નહિ) અને એ મૂળ કાયદાઓનું જ્ઞાન તેજ “નીરંગ” તેથીજ એ નીરંગને આપણા ધર્મમાં પયાસમાન ગણેલી છે. એ નીરંગ વગર (યાને તત્વજ્ઞાન વગર) કુન્યાનો કોઈની ધર્મ ટકી શકે નહિ.

આપણા ધર્મમાં નીરંગ-ઈ-દીનને આટલી બધી મહત્વતા આપવાનું કારણ એ છે કે, જુદાજુદા વિચારવાળા ધર્મચરઓ સાથે મક્કીને ધર્મસંબંધી વાદવિવાદ કરીને જે સાર અથવા તત્વ કહ કે તેજ દીનનો પવિત્ર નીરંગ કહેવાય. અને તેથીજ ભેદમાં કહેલું છે કે જે કોઈ એ નીરંગને દીવે લગાડશે (પણ ખરી રીતે જોતાં તો એ તત્વજ્ઞાનને જો કોઈ સમજશે) તો તેનાથી પણ તે સમજનારને કાંઈક ફાયદો થશે. (પાછું ભેદમાં કહે છે કે જે કોઈ દીવે લગાડી એને ને પીએ તો તેથી તેના શરીરના બધા રોગો નીકળી જશે) એ ભેદનો ખરો અર્થ એ છે કે જે કોઈ એ જ્ઞાન સમજી તેનો અમલ કરશે તો તેના (અર્ધિયા રોગોનો અર્થ દુર્ગુણો થાય છે) બધા દુર્ગુણો નીકળી જઈ પવિત્ર અથવા અપો થઈ જશે.

આપણી સૌથી મોતેખર ગણાતી ક્રિયા ખરશતુમની છે. અને એ ખર-

પણ જ્યાં સુધી, અનિચ્છા કે ખેદ જણાય છે, અને આનન્દ આવતો નથી, ત્યાં સુધી કર્તવ્ય ભાવના અપૂર્ણ રહે છે, જ્ઞાનમાં અને ક્રિયામાં આનન્દનું સિંચન કરવું એ કામ સવિશેષ રીતે ધર્મનું છે. “ધર્મ” વિનાના શુદ્ધ જ્ઞાનમાં તથા દોર કર્તવ્યક્રિયામાં પણ કદાચ કોઈને આનન્દ આવે ખરો. પણ તે સકારણ અને અબાધ્ય ત્યારે જ થાય કે જ્યારે, “હું—તું” બેદ મટી જઈ સર્વત્ર જ્ઞાનપુરસર બ્રહ્મભાવ વિસ્તરે.

(પાંડીચેરીના યોગી શ્રી અરવીંદ ઘોષનું મત)

ભારતના મહાન યોગી શ્રી અરવીંદે માનવ કથાણુનો અને ઉત્થાનનો જે માર્ગ બતાવ્યો છે, તે માર્ગ છે પૂર્ણયોગનો, યોગસાધનાનો, ભારતની ચીરરથાથી સંસ્કૃતિનો. એમાં શ્રી અરવીંદે સ્પષ્ટ બતાવ્યું છે કે, જ્યાં સુધી માનવીને તેની પોતાની જાનનું, પોતાના સત્ય સ્વરૂપનું જ્ઞાન નહિ થાય ત્યાં સુધી દુઃખ બધ શોક, અને અશાંતી રહેવાનાં,

ત્યાં સુધી પ્રેમ, માનુભાવ અને વીશ્વશાંતીની સ્થાપના આકાશ કુસુમવત. પૂર્ણ સુખ અને શાંતી જોઈએ તો પૂર્ણ જ્ઞાન અને પૂર્ણ શક્તી જોઈએ. પૂર્ણ યોગની સાધનાથી માનવીને દાવના અપૂર્ણ અવીદ્યામય જીવનને બદલે જ્ઞાન મય આનંદમય જીવન પ્રાપ્ત થશે. શ્રી અરવીંદનું બીજું મહાન કાર્ય છે આર્યવર્તની પુનર્ધટનાનું, ભારતીય સંસ્કૃતિ આધ્યાત્મ અને ધર્મ પ્રધાન છે. ધર્મના મૂળ આપણામાં હોય છે.

આર્ય તત્ત્વજ્ઞાનની યોગપ્રણાલીકાઓનો એક દેશીયપણાનો—મુંકુચીતતાનો ખ્યાલ આપી સર્વેના હૃદય તત્ત્વોનો પોતાના યોગમાં સમન્વય કર્યો છે તેમના યોગમાં વીશીષ્ટા એ છે કે જીવન એજ યોગ છે, એમ મણી સંન્યાસ-નીઠકીયતા વીગેરેનો સ્પષ્ટ અસ્વીકાર કર્યો છે, અને આ જીવનનાં રૂપાંતર દીવ્ય પરીવર્તન પર ભાર મુક્યો છે. કેળવણીના ધર્મના મનની અનેક મુંઝવણોનો સુંદર ઉદ્દેશ શ્રી અરવીંદે કર્યો છે. કારણકે તેમને પૂર્વ અને પશ્ચિમના તત્ત્વજ્ઞાનનો સુંદર સમન્વય સાધ્યો છે. શ્રી અરવીંદનો યોગ શું છે તેનો આદર્શ શો છે, તેની જરૂર શી અને પ્રાપ્તી શી તે પ્રશ્નો વીચારણીય છે. જ્ઞાન યોગ, કર્મયોગ અને ભક્તિયોગના હૃદય તત્ત્વોનું સયોગીકરણ અને સુંદર સમન્વય એ એમનો પૂર્ણયોગ, પૂર્ણયોગનો હેતુ આજના અપૂર્ણ દુઃખી અવીદ્યામય જીવનનું દીવ્ય આનંદમય જીવનમાં રૂપાંતર. દરેક માનવી સુખ શોધે છે, અને પ્રાપ્ત કરે છે ત્યારે જ સંતોષ પામે છે. પૂર્ણયોગનો આદર્શ આ સુલ જગતમાં પરમ ભાગ્યવત-જ્ઞાનમય આનંદમય જીવનના અતીભાવનો પ્રાકટ્યનો છે. આજે આપણે દુઃખી છીએ, કારણકે આપણે અપૂર્ણ છીએ, આપણા મન, શરીર અને પ્રાણની શક્તીઓ પરીમીત

છે, મન સમયે છતાં પ્રાર્થના હૃમંત્રાને વાળી શકતું નથી તેથી મનથી પર એની ઉચ્ચ વીજાનમય જુમીકામાં-સ્થીતમાં આપણે જોઈએ તો આપણુ જીવન દીવ્ય બને.

વીજાનમય જુમીકા સત્યની જુમીકા છે-જ્ઞાન જ્યોતીની જુમીકા છે, આદ્ય શક્તીનું સ્થાન છે. દીવ્યજીવનનું ધામ છે. મનને બદલે વીજાનનું આપણા પર નેતૃત્વ થાય એટલે જીવનમાં દીવ્ય રૂપાંતર થાય, સુખનું સમ્રાજ્ય સ્થપાય, વીજાનમય સત્ય આનંદમય સ્થીતીમાં રહે થકા માટે માનસીએ સતત અરીરત પ્રજ્જ્વલિત-પ્રજ્જ્વલિત પ્રાર્થના-મન વચન અને કર્મનું સપુષ્પ આત્મસમર્પણ કરવું જોઈએ.

સતત જાગ્રત રહી સતત આંતરમનન કરી માણ્યે શરીર, મન અને અરીધાના એમાં મહેસા વીજાનમય પ્રતીનીધીરૂપ ચર્ચિત્વ પુરૂપને-આપણા સત્ય વ્યક્તીત્વને જાગ્રત કરવો જોઈએ, એ સત્ય વ્યક્તીત્વ ચર્ચિત્વ જાગ્રત થયું એટલે તે વીજાનમય જુમીકામાં-પરમ સત્ય અને સુખના ધામમાં જશે અને અ.પણું જીવન સત્ય, જ્ઞાન, તેજ અને આદ્યશક્તીના પ્રભાવમાં આવશે.

એ વીજાનમય જ્યોતી અને શક્તી મન શરીર અને પ્રાણના નીમીસ્તરોમાં-જુમીકાઓમાં અવતરણ કરશે અને એવી રીતે આપણું સમગ્ર જીવન દીવ્ય રૂપાંતર પામશે દીવ્યશક્તી આપણામાં વસશે. આપણામાં કાર્ય કરશે આપણને પ્રેરશે. આપણે વીજાનમય જુમીએ પહોંચી સ્થાપનને નહિ પામીએ, કાંણુ કે તે પૂર્ણ જ્ઞાન જ્યોતી અને સત્યની જુમીકા છે ત્યાં પહોંચે પરમ દીવ્યજીવનની પ્રાપ્તિ. ત્યાં પહોંચ્યા એટલે સુધર્મયુગ-સતયુગ આવ્યો.

એજ માનસીનું ધ્યેય છે. વાટ વીઠ છે મહાન તપશ્ચર્યાની જરૂર છે પણ ધ્યેય તો એજ તેજ છે, એજ પુર્ણયોગનો આદર્શ છે. એજ શ્રી અરવીંદનો દીવ્યસંદેશ છે.

આપણા ધર્મનો ટુંક સાર (નીગંગ) આપણો ધર્મ આશ્રયદી છે. નીરાશાવાદી નથી. મનુષ્યે હમેશા પ્રવૃત્તિમય રહેવું યાને જ્યાં સુધી આપણી દેવાતી છે ત્યાં સુધી કર્મો કરવા જ જવું.

નિવૃત્તિ માર્ગે જવું નહિ એટલે એકાંતમાં સન્યાસી જેવી જાહેરી ગુનુરવી નહિ. તેજ પ્રમાણે આશ્રમો સ્થાપી, મૌન ધારણ કરી ભોળા ભક્તોની મંડળી એકઠી કરી પોતાની પુણ કરાવવાનું અને પારકે પૈમે વૈભવ કરવાનું આપણા ધર્મમાં કંઈ પણ ફરમાન મળતું નથી એથી ઉચ્છૃં સ્વર્ચી જાહેરી ગુનુરવી પોતાની એકલનીજ રવાન બેખતગીરી (અથવા મુક્તિની) ઈચ્છા કરવી નહિ, પણ દરેક

Study thyself; what rank or what degree,
The Wise Creator has ordained for thee.

This book contains a *selection of a very large number of *religious, moral, and divine* subjects.

The object of the compiler is not only to improve the *morals*, and reform the *loose and vicious* habits in young and tender minds, and set *vice and virtue* in their proper colours, but to create *lofty* ideas in the mind of every sincere reader about the *Existence, Omnipotence, Omnipresence and Omniscience* of the Most High-God. Reflections of this nature have been greatly favoured and encouraged by men of the most solid understanding and refined sentiments.

In conclusion, any inaccuracies or defects which may have crept in to the work, it is hoped the candid reader will overlook.

*From the writings of many, ingenious and learned men, both ancient and modern, who were famed in different ages of the world for their wisdom and prudence. To those *advants* the compiler is greatly indebted.

આભાર

આજના જુવાન છોકરા છોકરીઓને નવલકથાઓ (Novels) વાંચવાનો શોખ એટલો બધો વધી ગયો છે કે, તેઓને ધર્મના પુસ્તકો વાંચવાની ખીલકુલ કુરસદ મળતી નથી. ચાતો તેઓને ધર્મ-જ્ઞાનમાં રસ પડતો નથી. કારણ કે આપણા ધર્મ પુસ્તકો મોટે ભાગે લેઢમા (સજ્જામાં) લખાયેલાં છે. જ્યાં સુધી એ લેઢોને તેઓની ખુદ્દિમાં ઉતરે તેવી મરળ ભાષામાં ખુલાસાવાર સમજાવવામાં નહિ આવે ત્યાં સુધી તેઓ ધર્મના જ્ઞાન અને ધર્મના પુસ્તકો તરફ ધ્યાન આપશે નહિ બેઠરકાર રહેશે. જો તેઓમાં આ બાબદનો રસ ઉત્પન્ન કરવો હોય તો મોટી મોટી નહિ બની શકે તેવી ધર્મની તરીકેતો, અને શુદ્ધ દીલસુદીને હાલમાં બાલુએ રાખીને, આપણા પચગામબંદે સમજાવેલો સાદો અને બહુવાર ધર્મ સમજાવવાની કેશિપે કરવામાં આવે તો જરૂર એ જુવાન્યો પાછા આપણા ખાલેસ ધર્મ તરફ જરૂર આકર્ષાય.

આ પુસ્તક આજથી પંદર વર્ષ ઉપર લખાયું હતું અને સૌથી પહેલે મરહુમ સાક્ષર ચો. મ. દેશાઈ પાસે તપાસાવ્યું હતું. તેવણે એ પુસ્તક વાંચીને મને જણાવ્યું હતું કે તમારા વિચારો બહુ આગળ પડતા છે, અને જો હાલમાં એ બહેર કરવામાં આવે તો આપણી ક્રિયાઓ અને ભણતને ઉપરથી લોકોનું એકીન ઓછું થઈ જાય, વાસ્તે ધીરે ધીરે બહેરમાં લાવવા મરહુમ તે વખતે ખુદા-નામ

લખના હતા, અને આ મારા પુસ્તકમાંથી ટેટલાંક લખાણો એવણે ખુદા-નામામાં આપ્યાં હતાં, અને સૌથી પહેલે મને તેવણે જ ઉત્તેજન આપ્યું હતું.

“પરવરદેગાર મરહુમના આત્માને શાંતી બહે” ત્યાર પછી કરાંચીવાળા પારસી કોમના માનીના અને પરમાર્થી મી. જમશેદ નશરવાનજી મહેતાએ પણ એ પુસ્તક વાંચ્યું હતું. અને તેવણે પણ પ્રગટ કરવાને ઉત્તેજન આપ્યું હતું. ત્યાર પછી સુરતની ઓરફનેજ અને સરની સ્કુલના વિદ્વાન પ્રીન્સિપાલ એરવહ ખુરશેહ શા. દાબુએ પણ એ પુસ્તક વાંચીને એવો અભીપ્રાય આપ્યો હતો કે તમારાં દરેક લખાણ સાથે હું મળતો થતો નથી. પણ એમાનાં ટેટલાંક લખાણો એવાં છે કે જે કોઈ પારસીઓના ધાર્મિક ચોપાન્યામાં પ્રગટ કરે તો સાફ. છેવટે રાસ્ત-રાહુબરના વિદ્વાન અધીપતી મી. હોમજ દીયાર, સોરાબજી માદન સાથે ઓળખાણ પડી. તેવણે મારાં પુસ્તકો વાંચ્યાં. તેવણે પસંદ પડવાથી એ પુસ્તકો એવણે પૂને મી. ખુરશેહજી દા. દાદીશેઠ ઉપર મોકલ્યાં, તેવણે વાંચીને એવો અભીપ્રાય આપ્યો કે, આ પુસ્તકો પ્રગટ થાય તો હાલની ઉધરતી ઓલાદને ધર્મ સંબંધી કાંઈ જાણવાનું મળે, અને એ કામનો બધો ખર્ચ પોતે કરવાની ખુશી દેખાડી,

અને તે પાક પરવરદેગારની મહદથી અને ખુરશેહજી જેવા કોમનું હિત હૈયે ધરનારા અને કોમમાં આપણી માજદીયસ્તી જરૂર સ્તી દીન તેના અસલ ખાલેસ સ્વરૂપમાં પાછી ફાએસ થાય એવા નેક ઈરાદાથી એ પરમાર્થી શેઠે છપાવી પ્રગટ કરવાની આ અદના સેવકને પરવાનગી આપી.

એવણુ પ્રગટ કરનાર તરીકે પોતાનું નામ પણ જાહેરમાં લાવવા રાજી ન હતા, પણ આગ્રહ કરવાથી એવણુ કબુલ થયા. આવા દીનદાર લલા શેઠ ખુરશેહજી દા. દાદીશેઠની મારફતથી આ પુસ્તક પ્રગટ થવા પામ્યું છે.

છેવટે આ કાર્યમાં ઉલટથી લાગ લેનાર અને પ્રગટ - કરાવ-

વામાં ઉ તેજન આપનારા ગૃહસ્થો

મી. ખુરશેદજી દા. દાદીચેઠ (પૂના)

મી. હોરમજદીયાર સેરાખજી માદન (મુંબઈ)

મી. જમશેદ નશરવાનજી મહેતા (કરાચી)

મી. ફરામરોજ ધનજીયાહુ ધનભુરા (વલસાડ)

એરવદ ખુરશેદ શા. દાણુ (સુરત)

નો આભાર માનું છું. ખુદાને ઓળખવાના
સખબ જે કાઈ મેં સમયું છે તે જુદા
બો, મહાત્માઓ અને ફીલસૂફોનું માત્ર
। વિચારોમાં ભૂલચુક થઈ હોય તો તે
ચાહું છું; ને આ પુસ્તકથી થોડાકોને પણ
સળધી કાઢી પણ ભણવાનું મળશે તો
મળેલો હું સમજીશ

આશ્રવન

YOGA EDUCATION

}

The Classic Yoga Studies are available in Clothbound and
Paperback editions. The paperback editions are meant only
for India.
Shri Yogendra Glimpses from the life of Shri Yogendra,
the household veda and dancer of modern yoga techniques

સાંકળિયું

પ્રકરણ	પાનું
૧ છું ધરાનની તવારીખ...	૧
૨ છું પગાંમગનો જગાનો	૧૭
૩ છું આપણા ધર્મ પુસ્તકો	૨૨
૪ છું જસસ કંઈસ્ત અને ખ્રીસ્તી ધર્મ	૩૮
૫ છું જુનદેહેરા Bundelish	૪૮
૬ છું વંદીદ	૬૪
૭ છું યોગશ અ અને સુદ્ધિની ઉત્પત્તિ	૮૧
૮ છું સુફીવાદ (Sufism)	૧૧૧
૯ છું નકશાનો ખુલાસો	૧૧૯
૧૦ છું હિંદુ ધર્મના જુદા જુદા મતો	૧૩૨
૧૧ છું અમસારખંદ અને ફરેસ્તાઓ વિષે	૧૪૫
૧૨ છું અબેમ્ વેદ	૧૪૭
૧૩ છું The Ahunavar Formula and Zarthustra's Biography ...	૧૪૯
૧૪ છું હોરમઝદ યસ્ન	૧૬૦
૧૫ છું બદમન યસ્ન	૧૭૪
૧૬ છું અરદીએહેસ્ત યસ્ન અને આતશ નીઆએશ	૧૮૭
૧૭ છું સહેરેવર-અમસારખંદ	૧૯૮
૧૮ છું ખોરદાદ યસ્ત	૨૦૨
૧૯ છું આરદી યુર-નીઆએશ	૨૧૫
૨૦ છું ખોરદોદ-નીઆએશ	૨૧૭
૨૧ છું ગ હામઆરની શીસમુશી	૨૨૪
૨૨ છું સરોશ-યસ્ન વડી બા માએની	૨૩૨
૨૩ છું ફરવગ્દીન-યસ્ત અને ફવધિ	૨૪૦
૨૪ છું બહેરામ-યસ્ત	૨૫૭
૨૫ છું મહોટી હોમ યસ્ત	૨૮૦
૨૬ છું આગમન (પ્રમાને ધર્મગ્રંથ) નો દરજ્જો	૩૦૩

બનામે-ખુદા

પ્રકરણ ૧લું

ઈરાનની તવારીખ

કુન્યાના કોઈપણ ધર્મ મિત્રે જાણવું હોય તો પહેલા તેની તવારીખ જાણવી જરૂરી છે. તવારીખ એટલે રાજાઓ ગાદીએ બેઠા લડાઈઓ કીધી ખીમના મુઠકો જીત્યા, એટલુંજ જાણવું એ તવારીખ નહિ કહેનાય પણ તે જમાનાની જુગોળ, બાધા, લોકોની રહેણી કરણી (રીતરીવાજ) તે લોકોની રાજ પદ્ધતી, સીધપકળા, ફાજદારી તથા દિવાની કાયદા, તે લોકોનો ધર્મ, વીગેરે અનેક બાબતો જ્ઞાન તેને જ સંપૂર્ણ તવારીખ કહે છે આપણે પણ આપણા માજીદી યસ્ની ધર્મ વીસે જાણવું હોયતો પહેલા આપણા જરયોસ્તી સાધનોથી મળતી તવારીખ જાણવી જોઈએ આપણો પ્રાઇ મોક્કસ સને નથી ચઝદેઝદ, સહેરીયાર ગાદીએ બેઠો ત્યારથી આપણો સને આતુ થયો છે ત્યાર અગાઉ દરેક પાદશાહ પોતાના ગાદીએ બેસનાના વખતથી સને આતુ કરતા હતા શીરદોસ્તીના શાહનામા પ્રમાણે આમણે મહેમે આમણુ સાદગાહેતી વસતવણી જોઈએ ત્યાર વધી જુદા જુદા તવારીખ નવેસોની તરફથી મલતો ઇતીહાસ તપાસ્યે.

શાહનામા પ્રમાણે પહેલો વંશ

પાદશાહઓના નામ	કેટલા વરસ રાજ્ય કર્યું
કર્ધઓ મરશ (ગેયોમર્દ)	૩૦
હોશન ખીન શી આમક	૪૦

તહેમુરસખ બીન હોશન	...	૩૦
જમશીદ બીન વીઆધદાન	...	૭૧૮
જેહાઠ બીન મરદાસ બેવર અરખ	...	૧૦૦૦
ફરેહન	...	૫૦૦
મીનોચહેર બીન પશંગ	...	૧૨૦
નોદર બીન મીનો ચહેર	...	૭ મ. ૭ વરસ.
અફરાશીઆબ બીન પશંગ	...	૧૨
જેતેભાસ બીન ગન મનજુર દાદગર	...	૫
ગોશાશપ બીન જેતેભાસ	...	૫૦

કુલ્લે પાદશાહ ૧૧ જુલસે વરસ ૨૫૫૨ મહિના ૭

બીજો વંશ કેઆની પાદશાહઓનો

કેકોબાદ બીન રોખ	...	૧૦૦
કેકાલેસ બીન કયકોબાદ	...	૧૫૦
કેખુશરો બીન રયાવદા	...	૬૦
સોહરાસખ બીન અરદવન	...	૧૨૦
શુસ્તારખ બીન સોહરાસખ	...	૧૨૦
બહમન બીન અશખંદોઆર	...	૧૦૦
હોમાએ	...	૩૨
દારાબ બીન બહમન	...	૧૨
દારા બીન દારાબ	...	૧૪

કુલ્લે ૬ પાદશાહ જુલસે વરસ ૭૦૮

ત્રીજો વંશ આરાકાનીઅન માટે શીકંદરી.

શીકંદર બીન દારાબ	...	૧૪
બતલજુશ બીન અરસખ	...	૧૪
બતલજુશ બીન જરનુસખ	...	૩૭
આરાકઅનીઆ બીન દારાબ	...	૧૦
બહેરામ બીન અશકસ	...	૧૧
હોરમબ બીન પલાસ	...	૧૮
શીરાબ	...	૧૧

ખેશરો ખીન હોરમજ	...	૪૦
અરદવાન ખીન શીરોજ	...	૫૫
ખેશરો ખીન અશકેઆનીઆં	...	૧૫
પલાશ ખીન અશકેઆનીઆં	...	૧૨
નશુર ખીન અશકેઆનીઆં	...	૧૫
અરશકે ખીન અશકેઆનીઆં	...	૫૩
ગોદરેજ ખીન બહેરામ	...	૫૦
ખુશરો ખીન પલાશ	...	૧૯
હોરમજ ખીન અશકેઆનીઆં	...	૧૭
ખુશરો ખીન ખુશરવાંન	...	૧૦
અરદવાન ખીન અશકેઆનીઆં	...	૫૪
ખેઆફરીદ ખીન અશકેઆનીઆં	...	૧૫
ગોદરેજ ખીન અશકે આનીઆં	...	૧૫

કુત્રે પાદશાહ ૨૦ જુમલે વરસ ૪૮૫

સીકંદરે ઇરાનમાં કેટલાં વરસ રાજ કરીયું તેનો તવારીખી પુરાવો બરાબર મલી શકતો નથી. એટલે આ વંસાવળીમાં કાંઈક ભુલો થઈ હોય એવું માલમ પડે છે. તેવી રીતે દરેક વંસાવળીનું સમજી લેવું. જુદા જુદા લખનારાઓ જુદી જુદી વીગતો આપી જાય છે. એટલે કોણનું ખરૂં માનવું અને કોણનું ખોટું એ સમજ પડતી નથી. વાચનારને કાંઈક ખ્યાલ આવે તેટલા માટે જ આ લખાણ (વંસાવળી) આપવું પડ્યું છે. આ તવારીખ કાંઈ સત્તાધારી કહેવાય નહિ.

(૪) ચોઠો વંશ શાશાનીઅન

અરદેશર ખીન શાશાન	...	૪૦
(ઉર્ફ ખાખેગાન)		
શાપુર ખીન અરદેશર	...	૩૨
હોરમજ ખીન શાપુર	...	૨
બહેરામ ખીન હોરમજ	...	૯
બહેરામ ખીન બહેરામ	...	૧૯
બહેરામ ખીન બહેરામ	...	મહિના (૪)
નરશી ખીન બહેરામ	...	૯

હોરમળ બીન નશીર	...	૭૨
અરદેશર બીન હોરમળ	...	૧૦
શાપુર બીન શાપુર	...	૫૧
બહેરામ બીન શાપુર	...	૧૨
યઝ્દેઝ્દ બીન શાપુર	...	૨૦
બહેરામ ગોર બીન યઝ્દેઝ્દ	...	૬૦
યઝ્દેઝ્દ બીન બહેરામ	...	૧૭
શીરોઝશાહ બીન યઝ્દેઝ્દ	...	૧૭
પલાશ બીન શીરોઝ	...	૪
કોબાદ બીન શીરોઝ	...	૪૦
નોશીરવાન અદલ બીન કોબાદ	...	૪૭
હોરમળ બીન નોશીરવાન	...	૧૨
ખોશરો પરવેઝ બીન હોરમળદ	...	૩૮
શીરોઝે બીન ખોશરો પરવેઝ	...	મહિના (૭)
અરદેશર બીન શીરોઝે	...	૧
શમીરાન બાતુ અરદેશરની બેટી	...	૨
બાતુ પુરાન દોખ્ત અરદેશરની બેટી	...	મહિના ૬
બાતુ આજરમી દોખ્ત ખુશરો પરવેઝની બેટી	...	મહિના ૪
ફરોખખાદ બીન પરવેઝ	...	મહિનો ૧
બાતુ ખોરદાદ પરવેઝની બેટી	૧
હોરમળદ બીન યઝ્દેઝ્દ	...	૧
યઝ્દેઝ્દ શહેરીઆર બીન ફરોખખાદ	...	૨૦

કુલ્લે ૨૯ પાદશાહ જુમલે વરસ ૪૯૨ મહિના ૯

ઉપલા ૪ વંશ આપણા શાહનામા પ્રમાણે શીરદુશી તવારીખમાં લખી નય છે. હવે એમાં ખરી તવારીખ કઈ અને Allegory દ્રષ્ટાંતરૂપે કથા (કલ્પિત) કઈ એ તારવી કાઢવું બહુ મુશ્કેલ છે. પાછળથી આપણી યસ્તોના મેદાના ખુલાસામાં એનો રમ્ઝ ખુલ્લો કરી ચકાશું. હાલ તો આપણે સંક્ષેપમાં એની તપાસ લઈશું.

ઈરાન ઉપર પહેલી છત મેળવનાર એલેક્ઝાન્ડર ધી ગ્રેટ વિશે લખ્યું છે. કે કયાની વંસના પાદશાહ દારાબ મેસીડોનીઆના પાદશાહ રીલકુસ યુનાની લખનારા પ્રમાણે શીવીપની છોકરી સાથે પરણેો હતો. પણ તે છોકરીના મહોબ્ત-

માંથી ખરાબ વાસ આવતી હોવાથી તેણીને તથા દીધી હતી. તે છોકરી પોતાના બાપને ત્યાં ચાલી ગઈ અને ત્યાંના તખીએએ તેને સકદર નામનો પાયો પીવા ફરમાવ્યું. પછી તેણીના મહોડાંની વાસ નિકલી ગઈ અને એક બેટાનો જન્મ આવ્યો. તેનું નામ શીકંદર રાખ્યું. અને એ જ શીકંદરે કયાની વંસના છેલ્લા પાદશાહ દારાને હરાવી ધરાનમાં અશ્વકાનીઅન વંશની સ્થાપના કરી ત્યારપછી એ લોકોએ ધરાનમાં રાજ ચલાવ્યું.

લગભગ ૪૮૫ વરસ સુધી અમલ ચલાવ્યા પછી એ વંશનો છેલ્લો પાદશાહ અરદશન બહુ નબળો પાદશાહ હોવાથી અરદેશર બાબેગાને બળવો ઉઠાવો. પાદશાહને પદબ્રષ્ટ કરી સાસાનીઅન વંશની સ્થાપના કરી.^૧

એને માટે (અરદેશરને માટે) એવું કહેવામાં આવે છે કે કયાની પાદશાહ બહમનનો બેટો શાશાન, બાપથી રૂસાઇ ગુસાનો મારેસો ફરદરાજ નીકલી ગયો હતો, અને ચોપંગા ગોશપદો ખરીદ કરીને પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો હતો. એ પ્રમાણે તેની પાંચ પહેડી સુધી ફરજંદ ચર્ચા, તેઓના નામ શાશાન રાખવામાં આવ્યાં હતાં. એક દિવસ ઇશતખ શહેરના પાદશાહે ખુવાબ જોયો. અને તેની સોધ કીધી. અને ડુંગરેમાંથી એની પાંચમી પહેડીનો એક બેટો સોધી કાઢ્યો.

તેનું નામ બી શાશાન હતું. તે બેટાને ધરાનમાં લાવીને પોતાની બેટી સાથે નેકા કીધા. તેને પેટે એક છોકરો આવ્યો. તેનું નામ અરદેશર બીન શાસાન, બીન શાશાન, બીન શાશાન, બીન શાસાન, બીન બહમન, બીન અસ-પંદીઆર નામે બોલતા. એ અરદેશરના વખતમાં, પાછી આપણી જાહોજલાલી શરૂ થઈ. અને દસ્તુર તૌસરે આપણા ધર્મના પુસ્તકો બધા બધાથી મળ્યાં ત્યાં ત્યાંથી એકઠા કરીને, પાછો આપણા માજદીયસ્તી જરયોસ્તી ધર્મની, પ્રતીષ્ઠા ધરાનમાં વધારી. ધરાનમાં આપણો ધર્મ કેટલે વખતે પાછો ચાલુ થયો. એ શાશાની અમલમાં, આપણા પરહેજગાર દસ્તુરોએ આપણી દીન ને દુન્યામાં અશાકારા કીધી. એ દસ્તુરોમાં ખાસ કરીને આદરબાદ મારેસ્પદ, ખુઝર્ચે મહેર, તૌસર, અરદાએ વિરાફ, માલુસચહેર, ઝાદસ્પરમ, દીનીઆર, દાદ, વીગેરે બીજા ધણા દસ્તુરો થઈ ગયા.

એ દસ્તુરોએ પાદશાહોની રાજ દરબારમાં પોતાની પરહેજગારી, અને

નોટ (૧) અરદેશર બાબેગાન વીસે કેટલાકો એવું લખી જાય છે કે એ ધોડાઓની પાયગાનો વડો અમલદાર હતો. પાછળથી એને બળવો ઉઠાવીને ગાદી મેળવી.

ધર્મના ફરમાનોની (કાયદા) ખજરદારીને લીધે પાદશાહો ઉપર પોતાની કેટલીક સત્તાઓ જમાવી અને પાદશાહો પશુ એ લોકોની ન્યાયી સલાહ ઉપર એકીન રાખીને રાજ્ય અમલ ધણો સરસ રીતે ચલાવ્યો. ખાસ કરીને નૌશીરવાન અદલ પાદશાહ જે દુન્યામાં ઇન્સાફને માટે ધણો પ્રખ્યાત હતો તે બુઝર્જે મહેરની દુરઅદેશ સલાહને આભારી હતો. શાશાની વંશનો છેલ્લો પાદશાહ યઝ્દેઝ્દ મહેરીઆર જ્યારે ગાદીએ આવ્યો, ત્યારે બહુ નાલ્લી ઉમરનો હોવાથી તેમજ ઇરાનમાં કુસંપ વધી જવાથી થોડો વખત અગાઉ બહેરામ ચોખીને બળવો કરવાથી રૂમિઓ સાથની ચાંલુ લડાઇઓ, ધર્મશુરઓની વચ્ચેની મતફેરીઓ અને ખાસ કરીને ધર્મની ઝાહેલીયતથી ઇરાની પ્રજા બહુ નબળી થઇ ગઇ હતી.

તે વખતે ખલીફ આમર જેવો દુરઅદેશ પાદશાહ. જે તકની રાહ જોઇ રહ્યો હતો. તેને આછતી તક મળી ગઈ અને ઇરાન ઉપર હુમલો કર્યો. અને નેહાવંદ અને કાદેસીઆની લડાઈમાં ઇરાનીઓ હારી ગયા, યઝ્દેઝ્દ મહેરીઆર નાસી ગયો. અને રૂમની દરબારમાં જઈને રૂમિઓની મદદ માંગી પાછો ઇરાન ઉપર હુમલો લાવવા કસબ કરી. જંગલમાંથી ચાલુ મુકયુ. પશુ ખુદરતે ચારી નહિ આપી. કારણ કે ઇરાન તદ્દરંગેલ થવાનું જ હતું. તે એ એક ઠેકાણું. કોઈ આંટો દલનાર ધંદીવાળાને ત્યાં આશરો શોધતો ગયો. પણ તે ધંદીવાળાની દયાનત બગડી. અને એના દીલ ઉપરનો કીમતી પોશાક જર ઝાલ્યો સાથનો જોઇને એનું ખુન કર્યું. અને એક વખતની ધરતીને ધુળવનાર શાશાની પાદશાહોનો છેલ્લો નખીરો એક કમીના આસામીને હાથે મીનોઇ જહાનમાં કુચ કરી ગયો. (બહેસ્તનશીન થયો) અને શાશાની અમલનો કસબ અંત આવ્યો. ત્યાર પછી કેટલાક ઇરાનીઓ યુસ્લીમ ધર્મમાં વહેલી ગયા, અને કેટલાકો જે લોકોને પોતાનો ધર્મ પ્રાણીથી પણ વહાલો હતો તે લોકો હજારો મુશીબતો વેળે દુન્યાના કંઈ કંઈ ભાગોમાં ચાલી ગયા. તેમાંથી કેટલાક હિંદુસ્તાન આવવા નીકળ્યા. જે લોકો દરીઆને માર્ગે આવવા નીકળ્યા તે લોકો પહેલાં હોરમજ ખંદર ઉપર લગભગ ૧૦૦ વરસ રહ્યા. ત્યાંથી દીર ખંદરે (કાઠીઆવાડનું ખંદર) આવ્યા. ત્યાં લગભગ ૧૯ વરસ રહ્યા. અને ત્યાંથી નીકળેલા યોગકો અંજાત, બરઘ, અંકેશેઘર, સુવાલી અને સંજન તરફ આવી પર્યા. ત્યાર પછીની આપણી તવારીખ વીસે તો ધણા જરસ્થોલીઓ વાકેફ હશે. એટલે આપણે અંજાણ નહિ કરતાં હુંકમાં પતાવીશું. આ મારી ટુકડા લખેલી તવારીખ પણ ધણા જરથોસ્તીઓની જાણમાં હશે. પણ આપના ધર્મ ઉપર કેવી કેવી મુશીબતો આવી પડી હતી તે દેખાવવા હુંકમાં લખ્યું છે. હવે આપણે ખીન્દ તવારીખ નવેસોની તવારીખ હુંકમાં બેઠ જઈશું, તો માલમ પડશે કે યુનાની

તવારીખ નવેસ હીરોડોટસ, અને યાહુદીઓની તવારીખમાં આપણે ઇરાનનો ઇતિહાસ જુદીજ રીતે લખાવેલો છે. વાંચનારા મુકાબલો કરી જોય અને આપણે ક્યાં ક્યાં ભુલ દીધી છે તે માલમ પડી આવે. તેથીજ લખવાની જરૂર માલમ પડી છે.

આપણે ઇરાન છોડી આવ્યા, તે કાંઈ દરીયાનેજ રસ્તે આવ્યા હતા એમ નથી, પણ પગ રસ્તે સીસ્તાન યધને પણ કેટલાક ટોળાઓ, પંજબ અને બીજે ઠેકાણે આવ્યા હતા. અને આરબોએ કાંઈ આખા ઇરાનનો કબજો લીધો હતો નહિ. આરબોના રાજ અમલમાં પણ આપણા કેટલાક તાયફાવાળાઓ સીસ્તાનમાં અને તેની આજુબાજુના મુલકોમાં સ્વતંત્રતાથી રહેતા હતા. અને આપણા ઇસ્તુરો સ્વતંત્ર રીતે અમલ પંચુ કરતા હતા.

પહેલે આપણે અમેરીકન ઇતિહાસકારની તપાસ લઈએ. History of the world by John Clark Ridpath જોન ક્લાર્ક રીડપાથ પોતાની હિસ્ટરીમાં સૌથી પહેલો વંશ ઇજિપ્તનનો ગણે છે. અને ત્યાંનો સુધારો પણ ઘણો જુનો છે. ત્યાંના લોકોની ધર્મ વિષે માન્યતા, ભાષા, રાજ્યપદ્ધતી, તે લોકોના કાયદાઓ, પહેરવેસ વીગેરેનું બારીક વર્ણન કરી, પછી પહેલો વંશ ઇરાનમાં બેલડીઅન લોકોનો ગણે છે બીજો અને ત્રીજો બેબીલોનીઅન અને એસીરીઅન ગણે છે. ચોથો મીડ લોકોનો (મીડીઆમાં) પછી હખામનીઅન વંશ, ત્યારપછી પારથીઅન (સાહનામાં પ્રમાણે અશકાનીઅન વંશ) અને છેલ્લે સાંશોનીઅન વંશ ગણે છે.

હવે શીરહોસીના શાહનામાને આધારે તપાસ કરીશું તો માલમ પડશે કે બેલડીઅન, એસીરીઅન, બેબીલોનીઅન, મીડ, અને હખામનીઅન (પરસીઅન) કેટલેક ઠેકાણે એકામીનીઅન વંશને પરસીઅન પણ લખી જાય છે. હવે એ પાંચ વંશ વિષે શીરહોસી કંઈજ લખી જતો નથી. તેથી કંઈ શીરહોસીની ગફલતી નથી. પણ શીરહોસીને તો આપણા અમીર ઉમરાવોને ત્યાંથી જે જે લખાણો મળ્યાં તે ઉપરથી એને લખ્યું છે. એકઠી વખતે આપણા ઇરાન ઉપર ત્રણ પ્રજાઓ રાજ કરતી હતી, મીડીઆમાં મીડ લોકો, એસીરીઆમાં એસીરીઅનો, અને બેબીલોનીઆમાં બેબીલોનીઅનો રાજ કરતા હતા. એકામીનીઅન વંશનો સ્થાપનાર (કેટલાકે હખામનીઅન કહે છે) સાયરસ ધી ગ્રેટ યાને પૂર્વ તરફના લખનારાઓ એને કુરસ તરીકે લખી જાય છે. એ સાયરસ ધી ગ્રેટ જ ઇરાન ઉપર સામરાજ્ય સ્થાપ્યું હતું. તેથી એને ગ્રેટનો ખિતાબ મળ્યો છે. બેલડીઅન લોકોની સહેનચાત

ધ. સ. પૂર્વે B. C. ૨૫૫૦ વરસ ઉપર સ્થાપાઈ હતી. તે શહેનશાહતને સાચરસે ઇ. સ. પૂર્વે ૫૩૮ માં જતી લીધી ત્યાર અગાઉ મીડીઆ પર સ્વારી કરીને મીડ લોકોનો પરાજય કીધો. ઇ. સ. પૂર્વે ૫૫૮ ત્યાર પછી સૌથી બલવાન શહેનશાહન બેબીલોનીઅનની જેનો રાજ્ય નેણુ કેડનેઝરને ૫૩૮ બી. સી. ઇ. સ. પૂર્વે જતી લીધો. ત્યાંથી સેંકડો વરસના કેદ પકડાવવા ચાહુદીઓનો છુટકારો કરી તે લોકોને પેલેસ્ટાઇન ગોકલાવી દીધાં.^૧ તે વખતના બધાં મોટાં રાજોને જતી ને સૌથી બલવાન શહેનશાહત સ્થાપી.

મીડ લોકોએ ઇ. સ. પૂર્વે ૬૨૫માં એસીરીઆ જતી લીધું હતું. ત્યાર પછી કંબાઇસીસે ઇ. સ. પૂર્વે ૫૨૫ B. C. ઇજિપ્ત જતી લીધું. ત્યાંના રાજ્ય ફ્રાઇનને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો કે જે ઇજિપ્તનોએ પોતાની ગાદી ઇ. સ. પૂર્વે ૨૪૪૦માં સ્થાપી હતી. ધણી જુની બે મહોડી શહેનશાહતો ઇજિપ્તન અને બેલડીઅન ઉપર જત મેલવી હખામનીઅન (એકામીનીઅન) સામરાજ સ્થપાયું.

ચાહુદી લોકોની તવારીખ.

ચાહુદી લોકો આ દુન્યાની ઉત્પત્તી વીસે એવો ખ્યાલ રાખે છે કે ઇ. સ. પૂર્વે B. C. ૪૦૦૪ના સાલમાં ઇદનના બાગમાં આદમ (રાતી મટોડી) અને હવા (ઇવ હીબ્રુભાષામાં એનો અર્થ જન્મ આપનાર થાય છે) ઇદન (હીબ્રુબહેસ્ત.) ના બાગમાં પ્રથમ મેળ્યાં હતાં, અને જે ચોક્કસ રૂળ ખાવાની તે લોકોને મનાઈ કરવામાં આવી હતી. તે મનાઈ કીધેનુ રૂળ સેતાનના ફરેબજી લસચાઈ ખાધું હતું. જે ચુન્દા વાસ્તે ખુદાએ તે લોકોને બહેસ્તમાંથી હાંકી કહાડ્યાં હતાં જે પછી ઇવને પેટે આ દુન્યામાં પહેલું આદમી પેદા થયું હતું. દુન્યાઈ વરસ બીજું ઇ. સ. પૂર્વે ૪૦૦૩ એ ફરબંદુ નામ કેએન (હીબ્રુ બક્ષીસ) રાખ્યું હતું. જે પછી તેણીએ બીજું ફરબંદ બંધ્યું હતું જેનું નામ “આબલ” (હીબ્રુ વખતની જીંદગીનો) રાખ્યું હતું. જે તેના વડા ભાઈના હાથથી માર્યો ગયો હતો ઇ. સ. પૂર્વે ૩૮૭૫ ‘આબલ’ બકરાં ચરાવતો હતો.

‘કેએન જમીન’ ખેડતો હતો. બહેસ્તમાંથી બહાર કહાડી મુક્યા પછી ‘આદમ ધણા વરસ જીવેલો હતો. અને તેને બીજા ધણાંએક છોકરાં ચયાં હતાં,

૧. નોટ --જેસલમનું પ્રખ્યાત Temple of Solomon સોલોમનના દેવળને ફરીથી બંધાવી આપ્યું. ચાહુદીઓ ઉપરના આ ઉપકારને લીધે તેઓએ ‘સાચરસને દુન્યાનો છુટકારો કરનારની ઉપમાં આપીને પોતાના ધર્મપુસ્તક “તોરાટ” “Old Testament” માં ધણી વખાણુ કીધી છે.

પણ તે સોડોના નામ તવારીખની નોંધમાં મળી શકતાં નથી.

કેએનના વંશથી ઉતરેલાંઓ સુધારાના દુન્નરમાં માહિતગારી મેળવવાથી વખણાઈ ગયા હતા. તેઓ જ્યાં જ્યાં કેએન, તુગાલ કેએન હતા. સેથના વંશનો એક ધનાઢક, પોતાની તેડી અને બંદગી ખાતર ધણો વખણાઈ ગયો હતો.

વખત શુદ્ધરતાં કેએન, અને આદમનો બેટો “સેથ” જે ઇ. સ. પૂર્વ ૩૮૭૪માં જનમ્યો હતો. એઓના વંશ નેકોનો માર્ગ છોડી પહેલાં થોડો થોડો કરતાં પાછળથી અતીશય બદીના માર્ગ ઉપર ચાલવા લાગ્યાં, ખુદાએ જોયું કે આ દુન્યામાં બદી ધણી ફેલઈ ગઈ છે. તોપણ તેઓમાં એક કુટુંબ જે બદીના માર્ગ ઉપરથી દુર રહીને, નેકોના માર્ગ ઉપર ચાલતું હતું. તે “નોઆ”નું હતું. “નોઆ” ઇ. સ. પૂર્વે ૨૯૪૮માં જનમ્યો હતો. તેના બાપનું નામ “લાનીક” હતું નોઆનો અર્થ સુખી થાય છે.

માણસ જાતમાં બદીનો વધારો થઈ જવાથી ખુદાએ તેઓને જખરી શીક્ષા કરવાનો વિચાર કીધો. અને આદમી જાતની નીશાન દુન્યામાંથી નાબુદ કરવાનો ઠરાવ કીધો.

પણ નોઆ અને તેના કુટુંબને જીવતા રાખવાની મતલબથી તેને એક વહાણ બાંધવાની સમજ આપી. જેને (Noah's Ark નોઆસ આર્ક) કરીને કહે છે. તે વહાણ એટલું બધું મોટું બાંધ્યું હતું કે તેમાં તરેહવાર જુદી જુદી જાતનાં ચોપંગા જાનવરો આખાં કુટુંબો તથા પક્ષીઓ રહી શકે. (કારણ કે આ દુન્યા ફરીથી વસાવવામાં આવે ત્યારે તે પાછાં પોતાની ઓસાદ વધારે).

તે વહાણમાં નોઆ તેની બધરી ત્રણે પુત્રો અને તે ત્રણ પુત્રોની ત્રણ બધરીઓ મળીને કુલ આઠ જણાં બચી ગયાં હતાં. દુન્યાઈ વરસ ૧૬૫૧ ઇ. સ. પૂર્વે ૨૩૪૮ તેઓ વહાણમાં બેઠા પછી રેલ શરૂ થઈ તે ૪૦ દિવસ સુધી રહી હતી. તે એટલી તો ઉંચી ગઈ હતી કે ઉંચા પરવતોની શીખરો પણ તેમાં ગરક ગઈ હતી. અને તેઓની ઉપર પાણી ફરી વળ્યા હતાં-હવે પછી પાણી ઉતરતું ગયું. તે ૧૫૦ દિવસમાં એટલે પાંચ મહિનામાં એટલું તો ઉતરી ગયું કે ઝેટ આરમીઅનમાંના મહોટા પર્વત “આરારાટ” ઉપર આવી નોઆનું વહાણ લાંબું હતું તો પણ નોઆ તે વહાણમાં કેટલાક દિવસ સુધી રહ્યો હતો. અને પછી ખુદાનો હુકમ થવાથી તેમાંથી ઉતર્યો હતો. અને પોતાની સાથે લીધેલાં સપજાં જાનવરો, પક્ષીઓ વીગેરેને છુટાં મેલ્યા હતા.

દુન્યાઈ વરસ ૧૬૫૭ ઈ. સ. પૂર્વે ૨૩૪૭ થી દુન્યાઈ વરસ ૧૭૭૦ ઈ. સ. પૂર્વે ૨૨૩૪. મહોટી રેલ આવ્યા પછીની તરતની તવારીખમાં ધણી અગત્યની ખીના જણાવી છે. નોઆનો પુત્ર “હેમ” જેની તે વખતે ૧૦૦ વરસની ઉમ્મર હતી. તે અને તેનો પુત્ર “કેનઆન” જેઓની આડી ચાલ વિશે તેઓને યુરોપ શ્રાપ મારવામાં આવ્યા હતા, પણ “શેમ” અને “ન્યાફેટ” તેઓની ચાલ ધણી નેક હતી નોઆના ત્રણ પુત્રો હતા. શેમ, હેમ, ન્યાફેટ એ ત્રણે બેઠાઓને રેટે કાચા ફરજદો ચર્ચાં હતાં.

તેઓના કબીલાથી ઉપર જણાવેલી મહોટી રેલ પછી આ દુન્યા પાછી વસી હતી. હેમની ઓલાઈથી ઉતરેલાઓ ધણું કરીને પુરાતન જનોમાં, ધણી લકાઈઓરો અને અધર્મી જાત હતી. એનો નખીરો “નીમરાડ” જેને ધર્મ બાબતે લખનારાઓ “બીલસ”ના નામથી જણાવી જાય છે. તેને આ દુન્યામાં પહેલવહેલી સહેનશાહી હકુમત ચલાવવાની રીત ઘર કીધી હતી. અને ધણો ખજવાન ચર્ચ પડ્યો હતો.

ખ્રીસ્તી ધર્મના પુસ્તકોમાં, યુરોપ માહેલા જે દેશોને “યુતપરસ્ત લોકોનો બેટો”ના નામથી જણાવવામાં આવ્યા છે, ત્યાંના પહેલા વસનારાઓ “ન્યાફેટ”ની ઓલાઈથી ઉતરેલા હતા. “ઉગમણ તરફના દેશો” એવાં સાધારણ નામથી જણાવેલાં મુલકોમાં મુખ્ય વસનારી કોમોનો બાપ “શેમ” હતો. “હેમ”ની ઓલાઈ મીસર, અને આફ્રીકા વસાવ્યાં હતાં. એ વખતે આખી દુન્યા ઉપર એક જ જાતની ભાષા અને જુગાન બોલાતી હતી. પણ વખત જતાં માણસોએ ખુદાને આશરે રહેવાનું જૂલી જઈ મગરરીમાં ગીરફતાર ચર્ચ, એક ધણો જ ઉંચો ધુરજ બાંધવાનો ઠરાવ કરી તેની ટોચ ઉકે આસમાનને લગાડવાનો અહંકાર કીધો હતો. તેની ઈ. સ. પૂર્વે ૨૩૪૭માં તેઓના આવા અભીમાનબર્ષા કામમાં હરકત નાખવા વારતે, ખુદાએ તે કામદારોની જુગાનમાં ગુંચવણ કરી નાંખી હતી. કે જેથી તેઓ એક બીજાનું બોલવું સમજી શકે નહિ. એથી તેઓને એ કામથી હાંથ ઉઠાવવાની ફરજ પડી હતી. અને પછી તેઓ આ દુન્યાની સપાટી ઉપર છુટા છુટા વીખરઈ ગયા હતા. એથી કરીને તે જગ્યાનું નામ “બાબેલ” એટલે (ગુંચવણી) કહેવામાં આવ્યું. કેમકે ખુદાએ તે વખતથી આખી દુન્યાની ભાષા ગુંચવી નાખી હતી. બાબેલ અથવા સાધારણ રીતે કહેવાયલું “બાબેલોન” તે ‘પાછળથી “નીમરાડ” પાદશાહની રાજધાની, અને આ દુન્યામાં પહેલવહેલી હકુમત સ્થાપનાનું પાયતખ્ત ચર્ચ પડ્યું હતું. એ વિશે યુતપરસ્ત લખનારાઓ પાછળથી પુષકળ જણાવી ગયા છે જેસેફ મોનોમીની બનાવેલી, નીનીવે અને ત્યાંના મહેલો એ નામની એપીકમાં લખેલું છે કે હજું સુધી ત્યાં એનો પડી ગયલા કાઠનો

ઢંગલો જોવામાં આવે છે.

યાહુદી લોકની આટલી ટુંકમાં તવારીખ આપવાનું કારણ કે: આપણે જરથોસ્તીઓ અને યહુદી કેમ બન્ને વચ્ચે ઘણો નીકટનો સંબંધ હતો આપણા શહેનશાહેની તવારીખ બરોબર નહિ મળતી હોવાથી એ લોકોની તવારીખનો આધાર લેવો પડ્યો છે. સાથે સાથે ગ્રીક તવારીખ નવેસો હીરોડોતસ, સ્ટ્રેબો, પ્લીની, હરમીપ્સ, વીગેરેની લખેલી તવારીખનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

હવે આપણે પાછા આપણી મૂળ તવારીખ ઉપર આવીશું અને બધી તવારીખ સાથે મેળવી જોવાથી માલમ પડશે કે કંઈ તવારીખ ખરી અને કંઈ ખોટી તેનું તોલ વાંચનારે મુનશઃ મીઝજથી કરી લેવું. જેવી જગરેલ “નોઆ”ના વખતમાં આવી તેવીજ જગરેલ આપણા પેસદાદયન પાદશાહ જમશેદના વખતમાં પણ આવી. અને જમશેદને પણ ખુદા તરફથી આગાહી થઈ. અને તેના કહેવા મુજબ એક યુદ્ધ (કાઈ લખનારાઓ “વર” કરીને કહે છે) બનાવ્યો. અને તેમાં દરેક ગતના જનવરો, પક્ષીઓ, આડપાન, વીગેરે દુન્યાની તમામ જનદાર પેદાશોનું એક એક જોડું તે યુદ્ધમાં રાખ્યું રેલ ઉતરી ગયા પછી પાછી દુન્યા નવેસરથી વસાવવામાં આવી બાલ ગંગાધર તીલક એ જગરેલને માટે લખે છે કે આપણા ઐર્થનો ઉત્તરધ્રુવ તરફ વસતા હતા ત્યારે એ રેલ આવી હતી. ત્યાર પછી એટલે એ ખરફના તોફાન પછી ઐર્થનો દક્ષિણ તરફ ઉતરતા આવ્યા અને જુદા જુદા યુદ્ધો વસાવ્યા.

આપણા જમશેદના રાજમાં દરેક દુન્યર ઉદ્યોગ દાખલ થયા ‘ખેતી કરવાનું’, વણવાનું, શીદપકળા વીગેરે શરૂ થયું. તે જમાનાને સોનેરી જમાનો કહે છે. માણસો ધણાં સુખી અને સંતોષી હતા, લાંબી જીંદગી જહાડતા હતાં વીગેરે.

પાછળથી એજ જમશેદે ખુદાઈ દાવો કીધો, અને પોતાની પુત્ર કરાવવા માંડી. (મનમ ઈજદી હુંજ ખુદા છું એવો ખોટો દાવો કીધો. ત્યારે પ્રજા બહુ અસંતોષ થઈ ગઈ. અને જુદાક નામનો દૈત્ય (કિટલાક લખનારાઓ અજુદહાક કરીને પણ કહે છે.) ધરાન ઉપર ચઢી આવ્યો. ધરાને તફરગે કીધું અને જમશેદની બે બહેનોને બંદીખાને નાખી (કિટલાકો છોકરીઓ તરીકે ઓળખ આપી જાય છે.)

જેહાકના રાજમાં ધરાનના લોકો ઉપર બહુ જુદમ ચુલ્યો. જેહાકે ધરાન ઉપર ૯૯૯ વરસ ૧૧ મહિના, અને ૨૯ દિવસ રાજ કર્યું. એક દિવસ એનો

રાજ કરવાનો બાકી છે. ત્યાર પછી કાવે અદાનગર નામના એક લુહારે બળવો કરીધો, અને પેસદાદીઓન વંશના રાજકુટુંબથી ઉતરી આવેલા ફરેદુનની મદદથી જુહાકને દમાંવંદના પહાડ ઉપર ઉઘો તાંચો. જે આજ સુધી ત્યાં કેદમાં પડેલો છે. એવી માન્યતા જરઘોસ્તીઓમાં છે. ફરીદુને ઈરાનની ગાદી ત્યાંની અનજુમનના કહેવાથી સંભાળી લીધી. યાને તખ્તનશીન થયો. એ ફરેદુનને ત્રણ છોકરા હતા. એરચ, તુર, સલમ, ફરેદુનની વૃદ્ધા અવસ્થામાં એને પોતાની રાહેનશાત ત્રણ છોકરા વચ્ચે વહેંચી આપી. એરચને ઈરાન આપ્યું, તુરને તુરાન આપ્યું, સલમને મહાચીન વીગેરે બીજા પ્રદેશો આપ્યા, ફરેદુનનું રાજ્ય આખી દુન્યા ઉપર ચાલતું હતું. (એ ત્રણે છોકરાઓને યમનના પાદશાહની ત્રણ છોકરીઓ સાથે પરણાવ્યા હતા).

પાછળથી જે બાઇઓ તુર અને સલમને પોતાના નાના બાઇ એરચને માટે અદેખાઇ ઉપજી બંનેએ કાવત્રું કરીને એરચનું ખુન કરીધું. અને ત્યારથીજ ઈરાનમાં કુસંપ ચાલુ થયો. ત્યાર અગાઉ લોકો લજ્જા સંપત્તી રહેતા હતા.

હવે એ કથાને આપણે “નોઆના” પેલા ત્રણ છોકરાઓની (હિમ, શેમ, જ્યાફિટની) કથા સાથે સરખાવી જોવાથી માલમ પડશે કે પૂર્વ તરફના લખનારાઓ એકની એક બાબતને જુદા જુદા નામથી પોતાની જાતને લાગુ પાડીને (પોતાના ધર્મને લાગુ પાડીને) લખી જાય છે. તેવીજ રીતે હાંદુઓ મતુ મહારાજને માટે પણ એવી જ કથા લખી જાય છે. ત્યારે શુંચવાડો ઉત્પન થાય છે કે કઇ કથા ખરી. જરઘોસ્તીઓની, ચાહુદીઓની કે એર્યાન હિંદુઓની. જે એ ત્રણે કથા ખરી બની જ હોય તો દરેકના જમાનામાં હજારો વર્ષનો ફરક પડી જાય છે તેનું કમ ? આપણે પાછળથી જોઈશું કે એ કથાઓમાંથી કંઈ જુદી જ મતલબ નીકળે છે: જે જ્યોતિષશાસ્ત્રનો આધાર આપણે લઈશું તો માલમ પડશે કે દુન્યાને યવાને લાખો વરસો થઇ ગયાં છે. પહેલો યુગ “સત્યયુગ” અઠાર લાખ વરસનો (૧૮ લાખ) બીજો યુગ “ત્રેતાયુગ” બાર લાખ વરસનો (૧૨ લાખ) ત્રીજો યુગ ૮ લાખ અને ૬૦ હજારનો અને ચોથો કલ્પયુગ ૪ લાખ અને ૬૦ હજારનો. જો કે આમાં કંઈ ફરકાર થઇ ગયો હોય (કારણ કે યાદદાસ્તે લખવું પડે છે) કલ્પે ૪૩ લાખ અને વીસ (૨૦) હજાર વરસના ચાર યુગો થાય ત્યારે તેને એક યુગાન્તર કહેવામાં આવે છે યાને બ્રહ્માનો એક દિવસ. અને એવા કેટલાક યુગાન્તરોનો એક મનવંતરકહેવાય છે યાને બ્રહ્માનો મહિનો. અને કેટલાક મનવંતરોનો એક કલ્પ થાય છે, હુંકમાં એક કલ્પના ૪ અગળ ૩૨ કરોડ વર્ષો થાય છે. અને એટલા વરસ પછી આ દુન્યાને પરમાત્મા પોતામાં સમેટી લેશે. યાને જે કમે દુન્યા ઉત્પત્તિ થઈ છે. તેથી ઉલટા કમે તેમાં સમાઈ જશે. દુન્યાનો ઉત્પત્તી કમ પહેલે આસમાન (Ether) અથવા હવા, પછી આત્મ, પછી પાણી અને

સૌથી છેલ્લે જમીન અને જ્યારે એનો લય થશે ત્યારે પહેલે બરફના તોફાન (પાણીની રેલ આવશે) થશે. પછી આતસ પાણીનું શોષણ કરશે અને છેલ્લે હવા (Ether) આતસને ઘડો કરી નાંખશે. એવી રીતે દુન્યાની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને લય સંબંધી સાયન્સ તથા ધર્મક્રિતાઓ એક સરખાં મત આપી જાય છે. જ્યોતિષશાસ્ત્ર એટલે દુન્યાના દરેક સેતારાની ચાલ, ધરતીનું સુર્યની આસપાસ ફરવું. (૩૬૫ દિવસમાં), તેમજ ૨૪ કલાકમાં પોતાની ધરી ઉપર ફરવું એ સંબંધીનું જ્ઞાન Astronomy. કાંઈએ એઓલોજી નહિ સમજવું. Astrology એક એવું જ્ઞાન છે કે જે માણસને વહેમી બનાવી મુકે છે. અને ધીમે ધીમે મનુષ્યને એટલું તો નીર્માલ્ય બનાવી મુકે છે કે જે કાંઈપણ જાતનો પુરુષાર્થ કરી શકતો નથી. આપણો માનવીયસ્તી જરથોસ્ત્રી ધર્મ તો એક જ ખુદા ઉપર વિશ્વાસ રાખી આપણને મજેલી આપમુખત્યારી (Free will)નો સદ્-ઉપયોગ કરી પુરુષાર્થથી પોતાની જાતને પીછાણવાનું (યાને ખુદાને પીછા-ણવો) શીખવે છે.

હવે આપણે પાછા એ જગરેલ સંબંધી થોડાક વિચાર કર્યે, કે એમ ઘડી ઘડી રેલો આવે તો પછી દુન્યા થોડા હજાર વરસમાં પાછી કેમ આટલી બધી ફળદ્રુપ થઈ જાય. અને બચેલાં થોડા માણસોમાંથી આટલી બધી વસ્તી પણ કેમ થઈ જાય, ધરાનવેજ (એર્થનવેજ) તરફથી માણસો નીચે ઉતરતા છેક દક્ષિણ સુધી આબ્યા, પછી જમશેદ પેશાં યાદગાર (૧૬) સહેરો વસાવ્યાં. (જુઓ વંદોદાદની ૧ લી ફરગરદ) હવે એ ધરાનવેજ, સંબંધી પણ લોકો જુદાં જુદાં મતો આપે છે. કાંઈ આસ્તીક ઓસન (યાને ઉતરધ્રુવ) કાંઈ પામીરનો મુકુક. કાંઈ આપણા ધરાનના ઉતરના ભાગને માટે લખે છે.

યુનાની તવારીખને મંબુર રાખવાનું કારણ

આપણે શીરદોસ્તીની તવારીખ તપાસી. યાદુદોસ્તીની તવારીખ તપાસી. અને યુનાનીઓની (ગ્રીકોની) તવારીખ ટુકમાં તપાસી જોઈશું તો માલમ પડશે કે કંઈક ગ્રીકોની જ તવારીખમાં વજુદ છે. “હીરોડોટસ” અને “એનોડોન” બન્ને જણા તેમજ ખીલારોડી બાપાની સોધખોળ કરનાર જરમન વિદવાન “ગરોટો ફ્રેંડ” જેને ૧૯ મી સદીની શરૂઆતમાં એ બાપાની તખ્તીઓ ઉકલાવી (કે જે. બાપા બહીસ્તુન, અલવંદ નકશે ફસ્તમ નામના પહાડો ઉપર છે) તે એવાં મત ઉપર આવે છે કે શાહનામામાં (શીરદુશીએ) જણાવેલો ક્યાની વંશ, અને હખામનીઅન વંશ બન્ને જુદા જુદા જમાનામાં થઈ ગયા છે. અને હીરોડોટસ જે લખી ગયો છે તે ખીલારોડી બાપા સાથે સરખાવતાં બરોબર ઉતરે છે.

કચ્છેશ્વરના વંશજોના નામ

અવશતા પ્રમાણે
કવી તાવ
કવી ઉશ
કવી હુશવ

શાહનામા પ્રમાણે
કચ્છે કોખાદ
કચ્છે કાઉશ
કચ્છે ખુશર

હખામની વંશ : એકીમીનીઅન વંશ

યુનાની તવારીખનો સાયરસ, તેજ ખીલારોડી તખ્તીનો કુરુશ છે. હીરોડે કોટસે જણાવેલાં નામ સાથે તખ્તીઓમાંનું નામ મલતું આવે છે. અખામનીસ નામનો પુરુષ, ઇ. સ. પૂર્વે ૭૦૦ના સાલમાં ફારશ (અવસ્તા પ્રમાણે આઈરીઅન વએને)ના મુલુક ઉપર પાદશાહી ભોગવી ગયો હતો, અને એ પાદશાહના નામ ઉપરથી જ એ વંશનું નામ હખામનીઅન પડ્યું છે.

પેશારગેદા માહેલી હાલ બાંગી પડેલી ઈમારતો ઉપરની સાયરસે પોતાના જમાનામાં કોતરાવેલી, તકતીઓના લેખોમાં તે જણાવે છે.

આદમ કુરુશ ખશાઈ અધીવ હખામનીશીય.

એટલે

હું છું સાયરસ પાદશાહ અખામનીઅન વંશનો.

ખીલા રોડી તખ્તીઓ પ્રમાણે

હીરોડેસના લખાણ પ્રમાણે

૧ લો કયુજઅ	કમખાઈસીસ
૧ લો કુરુશ	સાયરસ
૨ ને કયુજઅ	કમખાઈરીસ
૨ ને કુરુશ	સાયરસ (ધી ક્રેટ)
એરીઆરામાન	એરીઆરે મેન્સ
અરશામ	આરસેમીરા
વીશતારખ	હીસ્તાસપીસ
દારયવુસ	દરાપેસ
અશાઈ આરશા	જકૈરીસ
અરતખશયર	આતેજકૈરીસ

બદમન

ઉપલા જે કયુજઅ માહેલા ૧લા કયુજઅનો બેટા કુરુશ તેનો છોકરો

કબુજીઅ. તેનો છોકરો કુરશ યાને સાયરસ ધી એટ મોટો પાદશાહ થઇ ગયો છે, એના વખતમાં પારસના ઇરાનીઓ આખા એસીઆ ખંડમાં ફરી વળ્યા હતા. (અંગ્રેજ લોકો એને સાઇરસ ધી એટ કહે છે.)

એ વંશના છેલ્લા પાદશાહ દારાયસ કોન્ડોમેન્સને મેસીડોનીઅન સીકંદરે (એલેક્ઝાન્દર ધી એટ) હરાવ્યો હતો (નહિ કે કયાની પાદશાહ દારાયના બેટા દારાને) અને એક વાર પાછી ઇરાનની મહાન શહેનશાહત પડી ભાંગી આપણું પુસ્તકખાતું બાળી નાંખવામાં આવ્યું. જેથી ઇરાનનું અસલ સાહિત્ય નાશ પામી ગયું.

જે શહેનશાહઓએ દુન્યામાં સૌથી વધારે નામના મેળવી, તેજ શહેનશાહો વીસે આપણી કામ અંગળથુ છે. એ શહેનશાહોનો ધર્મ એક જ ખુદાને માનનારો, ઇન્સારી અને દયાળુ હતો. એ લોકોના વખતમાં ધર્મશુરોની રાજદરબારમાં લાગવગ ઝોળી હતી. રાજકારભાર અને ધર્મને છુટો પાડવામાં આવ્યો હતો. ધર્મશુર વર્ગ પોતાનું કામ ધર્મની જાળવણી કરવાનું કીધાકાંડ કરવાનું પોતપોતાની અંદર જ કરી લેતા હતા. તેમાં ગજ તરફથી કંઈ પણ દબલગીરી કબામાં નહિ આવતી. તેવી જ રીતે રાજકારભારમાં ધર્મશુર વર્ગ માથું નહિ મારતો હતો.

આટલું બધું લંબાણ કરવાની મતલબ એટલીજ કે આપણા લોકો એવુંજ માની બેઠા છે કે જે શાહનાંમામાં લખ્યું છે. તેજ પ્રમાણે આપણી તવારીખ છે. પણ આપણી તવારીખ કોઈ પણ સાધનથી સીલ સીલાખંધ મળી શકતી નથી. ઇરાન ઉપર ખીજ કંઈ કંઈ પ્રગ્નઓએ ચઢાઇ કરી હતી. જેવી કે ગોસ લોકો, ગોથ, શીધીઅન, મેસીડોનીઅન, ગ્રીક, રોમન. આરબ વીગેરે ઘણી પ્રગ્નઓએ અને બ્યારે બ્યારે ઇરાન સુધારાની ટોંચ ઉપર આવતું કે ખુદરતા નીયમ મુજબ પાછું નીચે પડતું (યાને તફરજે થઇ જતું) આપણું સાહિત્ય અને આપણો ધર્મ પણ સાથે સાથે નાશ પામતો.

દુન્યામાં ઇરાની પ્રગ્નએ ઘણી વખત ચકતી પડતી અનુભવી છે અને તેથીજ આપણે ધર્મ સીલ સીલા ખંધ આપણી પાસે રહ્યો નથી. એકજા વખતે ઇરાન ઉપર જુદી જુદી પ્રગ્નઓએ રાજ કીધું છે. અને તે તે પ્રગ્નનો ધર્મ પણ જુદો જુદો હતો તેમજ ભાષા પણ જુદી જુદી હતી. કમપેરેટીવ ફાઇલો લોજીને આધારે માલમ પડે છે કે પહેલે એકજ એરીઅન ભાષા હોવી જોઈએ. અને પાછળથી તેના ફાંટાઓ એટલે જુદી જુદી ભાષાઓ નીકળી છે. મુખ્ય ભાષા અવસ્તા (જંઠ) સંસ્કૃત, ગ્રીક, લેટીન, હીબ્રુ, અરબ્બી, વીગેરે છે. તે ઉપગંત ખીજ જરમન, સલેવોનીક, ગોડીક, ફારસી અંગ્રેજી, ફ્રેંચ, સ્પેનીશ, ઇટાલ્યન, પોર્ચુગીઝ, હોંડુસ્તાની, યુજરાતી, મરાઠી વીગેરે એકજ ભાષાના ફાંટાઓ છે.

Comparative Philology (ભાષા તત્વ શોધન) ને આધારે અ. દુન્યામાં વસનારાં સઘળાં મનુષ્ય જાતની જુદી જુદી ભાષાઓની મૂળ બાંધણીની, અને વ્યાકરણ-રીતીની પુરતી તપાસ લઈ તે ભાષાઓ અસલ કયા મુલકમાંથી નીકળી તેનો સાબેત પત્તો મળી શકે છે, અને એ કમચેરેટીવ ફાઈલોસોફીના અભ્યાસથી જ માત્રમ પડ્યું છે કે, બધી ભાષાઓ મૂળ એક એરીયન ભાષામાંથી જ નીકલી છે. અને એ ભાષા શાસ્ત્રને જ આધારે આપણા અવસ્તા, પહેલવી પુસ્તકોના ગુજરાતી તરજુમાઓ થયા છે.

જેવી રીતે ફાઈલોસોફી ભાષાનું જ્ઞાન થાય છે તેવીજ રીતે બીજી એક શોધ એથનોલોજી (Ethnology) તે આ દુન્યામાં રહેનારા સઘળાં જાતના લોકોના, બદનની અને મગજની બાંધણીની તપાસ કરી, દરેક જાતના લોકો અસલ કયા ટોળામાંથી નીકળ્યા, અને તે ટોળાનો અસલ મુલક કયો હતો તે વીસેની ખાતરી કરી આપનારો છે. અને એ એકમથી જ આપણે દુન્યાની જુદી જુદી જાતોની પીછાણ કરી શકીએ. દાખલા તરીકે તમે જોશો તો મંગોલિયા, જાપાન, ચીન, ટીબેટ, કાશ્મીર વીગેરે મુલકોની જાતોના ચહેરા એક એકને ધણા મળતા આવશે. તે જ પ્રમાણે મંગોલ, ચાલુદી, આરમીનિયન, આરબ, વીગેરેના ચહેરા પણ એકએકને મળતા આવશે. યુરોપના, અને આફ્રિકાના લોકો, પણ પોતાની જુદી જુદી જાતોની બાંધણીથી તરત માલમ પડી આવશે. હિંદુસ્તાનના (પંજાબમાં વસેલા એર્ધનો સીવાય) બીજી જાતો જેવી કે ભીલ, કોળી, ચોધરા, કુબ્જા, મદ્રાસ તરફના દ્રેવીડીયન, હરીઆ વીગેરે એક સરખા માલમ પડશે. અને હિંદુસ્તાનના સૌથી જુનામાં જુના વતનીઓ એ લોકો જ છે. બીજી કોમે પાછળથી બીજા બીજા મુલકોમાંથી આવી અહીં વસવાટ કર્યો છે.

પ્રકરણ રજી

“વખસુરે વખસુરાન રચ્છગો અશો જરથુસ્ત પયગાંમખરનો જમાનો.”

પારસીઓના ધર્મ લખાણોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે જરથુસ્તનો જન્મ પાદશાહ શુસ્તારપના રાજ અમલમાં થયો હતો. (કયાની વંશમાં) એ કયાની વંશ ધણા જુના જમાનામાં થઈ ગયો હતો. જેનું ચોક્કસ સાલ કોઈપણ અભ્યાસી હજી નક્કી કરી શકતો નથી. એ પાદશાહો બેક્ટ્રીયામાં રાજ કરી ગયા, એવું જંદ અવસ્તામાં જણાવેલું છે.

જરથોસ્તનો પહેલો ધર્મ ઇરાનમાં નહિ પણ બેક્ટ્રીયામાં ફેલાયેલો હતો. ધણા પુરાતન જમાનામાં થઈ ગયેલો હોવાથી એવજીની જન્મભૂમિ પણ નક્કી કરી શકાતી નથી.^૧ તેથી આપણે ફક્ત એક જ શહેર જે “રએ”ને નામે ઓળખાય છે, ત્યાં જ એવજીની જન્મભૂમિ હોવી જોઈએ, એમ કબૂલ કરીને આગળ વધે. એવજીની ધણી તવારીઓ લખાઈ ગઈ છે અને કોમ પણ જાણે છે. એટલે હુંકર્માં આપણે તપાસ લઈશું. એવજીના બાપનું નામ પોરોસસ્પ, અને માતાનું નામ દોગદો હતું. જે કુટુંબ ફરેફુન પાદશાહની ઓલાદથી ઉતરી આવ્યું હતું એમ કહેવાય છે.

એવજીના જનમના શરૂઆતથીજ એક અદ્ભૂત વ્યક્તિ તરીકે (Super Human) દુન્યામાં જણાવવા છે. જનમતી વખતે હસવું એ એવજીનો પહેલો

૧. આ જરથોસ્ત પેગંબરનો અહેવાલ “રએ” શહેર મધે રહેનાર કેઝાકસ એબને કેપશર નામના ખજરદાર અને દીનદાર ગૃહસ્થના યોગવા ઉપરથી દસ્તુર જરથોસ્ત બહેરામે ય. સ. ૬૪૭ ના વરસમાં આવા મહિનો અને આદર રોજે લખ્યો છે.

મોજેજો હતો. જનમની અગાઉ માતાને સ્વપ્નું આવવું. સ્વપ્નનાની તાસીરથી (એક પરહેજગાર પુરૂષના જથ્થાવવાથી દુન્યામાં એવણુ એક મહાન પુરૂષ થશે એવી આગાહીથી માતાની સંભાળ, દુરાસરન નામના હાકેમને, એ બચ્ચાંની હાથેલી ધાસ્તી, બચપણમાં જ એને મારી નાંખવાની તરેહવાર પેરવીઓ, ખૂન કરવા જતાં તલવાર સાથના હાથનું અકડી જવું (થંળી જવું) ગાયના ટોળાંમાં, ઘોડાના ટોળાંમાં, તેમજ વરઝોના ટોળાંમાં બચ્ચાંને નાખવું. ત્યાંથી એનું ખુદરતી બચી જવું. આતશમાં નાંખવા છતાં તે બચ્ચાનું નહિ બળવું, (યાને આતશ થંડા થઈ જવા,) વીગેરે ઘણી બાબદોથી પરવરદેગારનું એને બચાવવું. એ જ એક મહાન પુરૂષની સાખીતી છે. એવણુનું જવાનીમાં આવવું, દાદાર હોરમઝદની મુલાકાત માટે તલબ કરી, ઉશીદરેન પહાડ ઉપર જઈને ખુદાની પરશતેસમાં મશગુલ થવું, ત્યાંથી સર્વે ઈર્શનું હાંસીલ કરી પોતાના દેશમાં પાછું આવવું, પણ એવણુના દુશ્મનોના બંભેરવાથી એવણુને બંદીખાને નખાવવા, ત્યાંથી એક અકસ્માતીક રીતે એવણુનું છુટા થવું. (જેને વીસે એવી કયા છે કે એક દિવસ ગુસ્તાસ્પ પાદશાહનો માનીતો ઘોડો ‘બેહનદ’ અસ્પે સીદાના ચાર પગ પેટમાં ઘુસી ગયા હતા. જે કોષ્ટપણ બહાર કઢાડી શક્યું નહિ. જ્યારે એવણે જ તે ઘોડાના ચાર પગ બહાર કઢાડી આપ્યા હતા તેથી એવણુને બંદમાંથી ખલાસી મળી હતી) ત્યાર પછી ગુસ્તાસ્પની દરબારમાં જવું, પાદશાહે એવણુનો ધર્મ, સ્વીકારવો, ત્યારપછી રાણી કુતોશીએ, પેસોતને, અસફંદીયારે, જામાસ્પ હકીમે એવણુના ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. ધીરે ધીરે એ ધર્મ ફેલાતો જ ગયો, અને એ ધર્મને લીધે તુરાનના પાદશાહ અરબસ્પ સાથે મહોટ્ટી મહોટ્ટી લડાઈઓ લડવી પડી. અને એ લડાઈઓમાં ઘણા ઇરાનીઓ માર્યા ગયા હતા. ખુદ પાદશાહનો બાપ લહોરાસ્પ પણ માર્યો ગયો હતો. ઝરીર નામનો ગુસ્તાસ્પનો બાઈ પણ માર્યો ગયો હતો. જુઓ (પાદશાહે ઝરીરાન) નામની કીતાબ.

આ અહેવાલો આજથી (૬૦૦) છસો વરસ ઉપર થઈ ગયલા જરયોસ્ત બહેરામની ફારસી કીતાબમાંથી તેમજ તેનો તરજુમો કરનાર મોબેદ રસ્તમ પેસોતન (જે આસરે ૨૫૦ વરસ ઉપર થઈ ગયો છે.) ના લખાણ પરથી માલમ પડે છે.

હવે આપણે બીજા તવારીખનવેસોની તપાસ ઉપરથી એવણુના જમાનાની થોડીક હકીકત તપાસીશું.

જરયોસ્ત નામના ૮ પુરૂષો થઈ ગયા છે, અને તે લોકોના જમાના જુદા જુદા હતા, અને જુદા જુદા સુદકમાં થઈ ગયા હતા. ૧લો એકદ્રીઆનો એ જ

આપણે પેગંબર જરથોસ્ત છે. ખીજે (૨) મીદીઆનો, ત્રીજે (૩) ખાલદીઆનો, ચોથો (૪) પરશો મીદીઆનો, પાંચમો (૫) ધંરાનનો, છઠ્ઠો (૬) આરમીનીઆનો, સાતમો (૭) પેમરીલીઆનો, અને આઠમો (૮) પરોકાનેસશ તરફનો. એને આપણી કીતાબોમાં “જરથોસ્ત ત્રેમો” નામે ઓળખે છે. જરથોસ્ત પછી જે મહોદી પદવીના દસ્તુરે દસ્તુરાન જેવા માણસો એના પછી ગાદીએ આવ્યા હતા. અને એ બધાઓએ જરથોસ્તી ધર્મ પોતપોતાના વખતમાં ફેલાવ્યો હતો. (આજે હિંદુઓમાં પણ શંકરાચાર્યે ગાદી ઉપર આવે છે તેમ) ખ્રીસ્તી ધર્મમાં પણ “પોપો” એવી રીતે ગાદી ઉપર આવે છે.

જરથોસ્ત પેગંબરના પેદા થયા અગાઉના જમાનાના લોકો એરીઅનો ખુદા પરસ્ત હતા, તેઓ “દીન-ઈ-એહ” એટલે પાક દીન માનનારા હતા, અને ફક્ત “આતશનોજ” કેવલો કરતા હતા, તેઓનું મુખ્ય આતસખાનું (“આતશ-બહેરામ”) બલખ તરફ હતું. બાકી ખીજાં ઉત્તરતાં પણ હતા.

હુસંગ પાદશાહના વખતથીજ આતશની પરસતેસ કરવાની રજમ ચાલુ થઈ હતી.

વંદીદાદની પહેલી ફરગરના ૧૬ શહેરો અને હિંદુઓના રીગવેદના પહેલા પ્રકરણની ખીના, એક સરખી મલતી આવે છે, એ ઉપરથી એમ માલુમ પડે છે કે અસલ હિંદુઓના વડીલો “એરીઅનો” (પારસીઓજ હતા) હિંદુઓ પણ એકજ ખુદાને માનતા હતા, માસ ખાતા હતા, શરાબ પીતા હતા, પણ જ્યારથી તેઓને પારસીઓના વડીલો સાથે મારામારી થઈ, (ધર્મ સંબંધી ખટપટ ઉભી થઈ) ત્યારથી, તેઓ માજદીઅસની લોકોના ચાલતા રવાજો, અને રજમોની તદ્દન વિરુદ્ધ જવા લાગ્યા, અને એજ સબબથી તેઓ હિંદુસ્તાન સરહદમાં આવી પુગ્યા પછી, ધણી ખુદાઓ બજવા લાગ્યા, યાને મુરતી પુજક થયા.

* જેવી રીતે હિંદુઓ છૂટા પડ્યા તેવીજ રીતે યુરોપીઅનો પણ (જેઓ પણ અસલ એરીઅનોજ હતા) આપણાથી છૂટા પડીને કેસપીઅન સમુદ્ર ઓળંગી, કોકેસસ પહાડોની કટારે પસાર કરી, ઉત્તર યુનાનમાં થઈ (ગ્રીસ) દાન્યુબ નદી ઓળંગી જરમનીમાં દાખલ થયા હતા. એવી રીતે મુજા એરીઅન ભતના ત્રણ ટોળા જુદા જુદા થઈ ગયા, હિંદુઓ હપ્ત હિંદુ (પંજાબ) તરફ આવી વસ્યા. “બારન યુનસેન” એ જમાનાને ઈ. સ. પૂર્વે ૮૦૦૦ વર્ષોનો જણાવે છે. કેટલાક તવારીખનવેશો હિંદુઓ પંજાબમાં આવી વસ્યા તે જમાનો ઈ. સ. પૂર્વે ૫૦૦૦નો જણાવે છે. અને એ ત્રણ મુખ્ય કોમોમાંથી હમણાં ખીજ

અગણીત કોમો થઈ ગઈ છે. ડોક્ટર હાકિમ જરથોસ્ત વિશે લખી નય છે કે જરથોસ્તનું ધર બેક્ટ્રીઆમાં હોતું જોઈએ, જે જગ્યાને ગાથામાં “બારેકદહા, આરમધતી” કરી કહે છે. એજ નામનો ઉચ્ચાર “વંદીદાદમાં”માં બગડેલી રીતે “બાખડી” કરી જણાવ્યો છે. એ પેગંબરનું જ્ઞાનદાન સંપીતમ નામથી તથા હમેચેતાસ્પની ઓળખથી જણાયું છે. જરથોસ્ત ૩૦ વરસની ઉંમરે, શાદ શસ્ત્રાસ્પની દરબારમાં પહેલ વહેલો ધરમ-પેગામ લઈ ગયો હતો, એની એક બાપડી, ૩ બેટા, અને ત્રણ બેટી હતી. જરથોસ્તના ૨૦૦ સાગંદોના નામ ફરવહીન યસ્તમાં જણાવ્યાં છે.

વીશ્વમ સ્મીથ ડીક્સનરી ઓફ ગ્રીક એન્ડ રોમન બાયોગ્રાફી નામના પુસ્તકમાં લખે છે કે જરથોસ્તે જણાવેલી ખરેખરી અગમચેતીઓ (આગાહીઓ)નો મહોટો સંગ્રહ હજુ સુધી જાણીતો ચાલુજ રહ્યો છે.

હાલના વખતમાં એ પુરાતન ભવિષ્ય વાણીઓને જે બનાવત હરી ગણુવા કશીખી તકરાર ચલાવ્યે તો તેને કાબેલ લોકો ખચીતજ હતી નાંખે.

જરથોસ્તના પવિત્ર લખાણોને અવસ્તા-જંદ કરીને કહે છે. પહેલવી કીતાબોમાં પણ એ બોલનોજ ઉપયોગ કાઢેલો છે. જેનો અર્થ (અવસ્તા એટલે મુજ-અંધ) અને (જંદ એટલે ખુલાસો) કરી યાવ છે. સંસ્કૃતમાં આપી સતાક એટલે કીતાબ કરી જણાવ્યો છે જરથોસ્તના પવિત્ર ધર્મ ફરમાનો તે અવસ્તા છે. તેની સરેહ અથવા ખુલાસો, તે જંદ છે અને તે ખુલાસાનો વધુ ખુલાસો તે પાજંદ છે. પારસીઓના ધર્મ લખાણો પુષ્કળ હતાં, પણ હાલમાં થોડાંકજ બચી રહ્યાં છે. “ખ્વીની” જણાવી ગયો છે કે જરથોસ્તે ૨૦,૦૦,૦૦૦ વીસ લાખ ધર્મસંબંધી કવીતાઓ બનાવી હતી.

એક અરબ અંધકાર અબ્બુ બાહર અવતારી લખી ગયો છે કે જરથોસ્તનું ધર્મ લખાણુ ૧૨૦૦૦ ગઢિયરમો અથવા ચર્મ પત્રો ઉપર કરવામાં આવ્યું હતું. એ લખાણોને ૨૧ ભાગો (જેને ૨૧ તુસ્ક કરીને કહેવામાં આવે છે.) માં વહેચી નાખમાવામાં આવ્યાં હતાં. જેમાંનો ચોરોજ ભાગ હાલમાં બચી રહ્યો છે. ધણું કદીમ પુસ્તક યસન અથવા ઈજ્ઞાની છે. જેમાં પુરાતન અવસ્તા ભાષાના, પાંચ ગાથા (ધર્મ-ગાયન) આવેલા છે.

વંદીદાદ, એકલું પુસ્તક જ માત્ર બરોબર (૨૨ ફરગરદો સાથનું) બચી ગયું છે. ખીન્ન પુસ્તકો વીશતાસ્પ તુસ્ક, હાદોખ્ત તુસ્ક, છે. દામદાદ તુસ્ક, અને બોરદેહ અવસ્તા.

મહા વીદવાન અને પુરો પંકાયેલો પુરવીન “લોડં બાપરન” આપણા પેગંબર વીસે જણાવી ગયો કે “બેક્ટ્રીઆના” દાનાવ અને યાની જરથોસ્તે, જબરા

બેઠ બરમોના પડદા ખસાડી નાંખી. આપણી નજરને તદ્દન જ રાસ્ત, અને ખુદાઈ રાહો ખુદશી કરી ખતાવી છે. જેના દરેક કલામ સાંભળતાં, અથવા જાણતાં જ દીલ પાક બની, આપણને પાપી બનવાની દહેસ્ત એકદમજ નીકલી જાય છે.

તવારીખની બાબદમાં પુરતી પાવરડી તથા ધર્મ-તત્વથી વાકફેગાર મીસ “ફરાનસીસ પોવર કોબ” શાફ રીતે જણાવે છે કે પેલો બલખ (બેક્ટ્રીઆ) નો દાનાવ પુરુષ “જરથોસ્ત” કે જેણે લોકોને બધી દીનની રાહ બતાવી. તે જો હયાતીમાં નહિ આવ્યો હતો. તો તમામ માનવીઓનો એતેકાદ કેવી દામાડોલ હાલતમાં રહ્યો હતો? તે વીસેનો ખ્યાલ આપણા મનમાં ઉતરી શકતો નથી.

આર્યર હેનરી ખ્લીક ખુદશી રીતે જણાવે છે. કે જરથોસ્તી ધર્મ એવો તો ચોખ્ખો, નરો, અને ખુર્જમ છે. કે જેને સુધરલી કુન્યા તરફથી હમેશાં માન મળવું જ જોઈએ. અને એ ધર્મ પાલવા ખાતર એક પારસી બધી રીતે હમેશાં મગફર રહી શકે.

પંકાયલો “બરગુફ” જણાવે છે કે. “જરથોસ્તી ધર્મ” આપણી જાતી ખાસ્યતની ઉમદા ખુદીની પીછાણ કરાવે છે. અને એજ ધર્મ માનવી જાત ઉપર ધણી અગત્યની ફરજ એવી નાંખે છે કે “ખુરાર્દના મુળ તત્વની હમેશાં વીરફ જઈ તેની સાંમે થવું.

પ્રકરણ ૩૭

આપણા ધર્મ-પુસ્તકો

અવસ્તા લાપાના પુસ્તકો

૧ યજ્ઞશને	}	એ ત્રણે એકંદર રીતે “વંદીલાલસાહે” ને નામે પણ જોળખાય છે.
૨ વંદીલાલ		
૩ વીરપરદ		
૪ વીસ્તારપ તુસ્ક-એની આંક (૮) ફરગરદો સલામત છે.		
૫ હાદોખત તુસ્ક-એની ત્રણ (૩) ફરગરદો સલામત છે.		
૬ હામદાદ તુસ્ક (પુનદેશ) એની (૩૨) ખત્રીસ ફરગરદો સલામત છે.		
૭ ખોરદેહ, અવસ્તા, અને યસ્તો		

(પહેલાવી પુસ્તકો)

- ૧ માંદીગાને ખોનદદ જોમે પરવરદીનખીના
- ૨ માંદીગાને અનોશેરોખાને ખોશરોએ કપાદાન
- ૩ ચીદે અવસ્તાએ ગાશાને અવજુની.
- ૪ હામદાદ તુસ્કનો તરજુમો (પુનદેશ)
- ૫ (૨૧) એકવીસ તુસ્કના છુટા અવસ્તાનો તરજુમો
- ૬ વાએજે અનોશેરવાન આતોનપાહ મારે સ્પંદાન
- ૭ શપેસ્તાનેશતુને હોસ્તીગાન ખોશરોએ ધરીપદ
- ૮ માલીકનામે હોશવરી પવન્ય પારસી.
- ૯ અવસ્તાએ દરન ફરોહરામ યસ્ત.

- ૧૦ અવસ્તાએ વીસ્તારપ યસ્ત. પન નીરગે યજસ્ને
- ૧૧ અવસ્તાએ જ દે પીરામુને યસ્ત.
- ૧૨ આદરકેરેહથગ (એક રેસાણો)
- ૧૩ માદીગાને એવીઅગનો નશકુક.
- ૧૪ માદીગાને હકત અમેસારપદ
- ૧૫ આદર્જે આતુનપાદ મારેસ્પદ
- ૧૬ હાદોપ્ત નુસ્કનો તરબુમેા
- ૧૭ માદીગાને ગજસ્તે અખાવેશ
- ૧૮ કારનામે અરદેશર પાપકાન
- ૧૯ વજર કદે દીની
- ૨૦ હાદસ્તાને દીની
- ૨૧ દીનકદે
- ૨૨ નીરગસ્તાન
- ૨૩ શાયસ્ત લાશાયસ્ત
- ૨૪ શેકન ગુમાની
- ૨૫ મીનો ખેરદ
- ૨૬ અઓગમદેયા
- ૨૭ ધરજ બખા એ છુન્દે હસ્ને
- ૨૮ દરૂન નીરગી પવન જન્દ
- ૨૯ માદીગાને અહુનવર
- ૩૦ માદીગાને રક જાતનાન
- ૩૧ માદીગાને મહમચે મે દરૂન
- ૩૨ ઇન્શા
- ૩૩ માદીગાને દરહત
- ૩૪ માદીગાને ગોસ્તહીયાન
- ૩૫ માદીગાને રકજોમ
- ૩૬ પદનામેએ હાનામરદ
- ૩૭ જ દે બેહમન યસ્ત
- ૩૮ જમારપી
- ૩૯ નીરગે યજસ્ને
- ૪૦ દહમાને વેહાન આફરીન
- ૪૧ સેતાયસ્ને યઝદાન
- ૪૨ અદીવિરાફ નામુ

- ૪૩ કંગન આએજવારીને
૪૪ વાગે મલીકાને અવરતાક
૪૫ યજ્ઞને ચંદ અરજ

એ સીવાય યજ્ઞને, વંદીદાદ, વીરપરદ, સીરામ યસ્ત, અને ખેરદહે અવસ્તાના પહેલવી તરજુમાઓ પશુ આપણી પાસ મોજુદ છે.

(પાજંદ પુસ્તકો)

૧ જામાસ્પી	૩ યુન દેહેશ
૨ મીનો ખેરદ	૪ શેકન યુમાની વળર

(ફારસી કેતાબો)

૫ દશા તીર	૧૭ ફએસ્તાન
૬ જરથોસ્ત નાંમું	૧૮ અખતરસ્તાન
૭ ફીરસે આદાંએ વીરાહ	૧૯ જશને શદહે
૮ ચંગરે ગાય નાંમું	૨૦ જામે કેખશરો
૯ જોરેહ પાર્તાન	૨૧ શરોદે મસ્તાન
૧૦ શદદરે નશર	૨૨ બજમ ગાહા
૧૧ શદદરે નજમ	૨૩ ખેસ્તાબ
૧૨ શદદરે બહેરેતવીલ	૨૪ જરદેસ્ત અફસાર
૧૩ અરજ જેમાંઆની	૨૫ જુદે હરોદ
૧૪ પએમાને ફરહંગ	૨૬ શેકજખીન
૧૫ રમજસ્તાને જરથોસ્ત	૨૭ નોશદાર
૧૬ મેહેજંદ અને કેહેજંદ	૨૮ શારેસ્તાને ચેહાર ચમન
	૨૯ મહીનશરાએશ

ઉપથી ૨૯ કેતાબોમાંથી (૪) ચાર પાજંદ છે. બાકીની (૨૫) ફારસી કેતાબો છે.

એ સીવાય યુનાની અને આરબ ચહડાઈ વેલાએ, તે દેશો તરફ ધસડાઈ ગયલાં, પુસ્તકોના ગ્રીક અને અરબી ભાષાઓમાં તરજુમા થયલા કહેવાય છે: જેમાં ગ્રીક ભાષામાં આવેલા છુટા છવાયા વિચારોનો એક સંગ્રહ એકઠો કરી તેને Chaldean Oracles અથવા Zoroastrian Oracles (જરથોસ્તાના સુકનો)નું નામ આપવામાં આવ્યું છે.

જેના એકથી વધારે ઇંગ્રેજી તરજુમાઓ હાલ મળી આવે છે, હિંદુસ્તાન આવ્યા પછી. જ્યારે જ્યારે કંઈ ધર્મની બાબદમાં મતફેરી પડતી ત્યારે ત્યારે, આપણા વડવાઓ કેટલાક માણસોને, આપણી દીનને માટે સવાલો આપી તેના જવાબો ધરાવતી મંગાવતા હતા. તેને “રેવા એત” કરીને કહે છે.

રેવાયત (રીવાયત) એટલે રેવાજ, સત, કાયદો, ધારો રીવાયત બે ભાષામાં લખાયેલી છે. પહેલવી અને ફારશીમાં પહેલવી ભાષા સાસાન્યન વખતની છે. રીવાયત બે નામે ઓળખાય છે. (જુની રેવાયત અને નવી રેવાયત. વળી મોટી રેવાયત પણ કહે છે. જુની રેવાયતમાં “સદ્દરો” વીગેરે ગણવામાં આવે છે. ય. ઝ સને ૮૪૭ના સાલમાં કેટલીક બાબદોનો ખુલાસો સવાલો લખીને ધરાવના જરથોસ્તી પાસે મંગાવ્યો હતો દીન માટે સવાલો આપી (૨૫) પચ્ચીસથી વધુ વખત પુછાવ્યું હતું.

નવસારી, સુરત, ભરૂચ, અકલેશ્વર અને ખંભાત એ જગાના જરથોસ્તી ઓએ દીનને લગતા સવાલો આપીને ધરાવ મોકલ્યા, તે વખતથી ધરાવનીઓ જાણવા લાગા કે, હિંદુસ્તાનમાં પણ જરથોસ્તી જો વસે છે, એ વાત સાંભળી તેઓ ખુશી થયા. ત્યાર બાદ ય. સને ૮૫૫માં નરીમાન હોસગને ફરી ધરાવ મોકલ્યા, ત્યાર પછી ય. સ. ૮૯૬માં કામા આશા ૯૦૪માં અસફંડીઆર એજ-ડીઆર. ૯૧૨માં કાહિસ કામદીન. ૯૨૮માં કામદીન સાપુર. ૯૬૨માં અસફંડીઆર ખીન પદમ. ૯૯૬માં બહમન અસપંદીઆર. ૧૦૧૯માં દસ્તુર બરજોર ૧૦૩૯માં કાહિસ માહીયાર અને રસ્તમ ખુશરૂ ૧૦૪૨માં કામા વેરા. ધરાવ જઈ આવ્યા હતા.

દસ્તુર દારાબ હમજીઆરે પોતાની સંગ્રહ કરેલી ફારસી રેવાયતમાંથી તેનો ગુજરાતી તરજુમો સંવત ૧૭૪૭ના સાલમાં કીધો હતો અવસ્તા ભાષાના (૭) પહેલવીના (૪૫) પાજંદના (૪) ફારસીના (૨૫) એટલા પુસ્તકો અને આ રેવાયતો આપણી પાસે મોજુદ છે.

આપણી કામમાં કેટલાંક સાહેબોનું એવું માનવું છે. કે જરથોસ્તી ધર્મ આખી દુન્યા ઉપર ફેલાયેલો હતો. (બલે તેઓ પોતાના ધર્મ ઉપર જાનફેસાની કરે તેમાં કોઈને વાંધો નથી, દરેક મનુષ્ય પોતાના જ ધર્મને સર્વથી શ્રેષ્ઠ ગણે એ વીચારનું સાંકડાપણું છે.)

તવારીખને માટે કહે છે કે History repeats itself. તે પ્રગણે જે સત્ય હોય તેજ પ્રગટ થાય છે. એ કુદરતનો નીયમ છે. હું પોતે પણ મારાધર્મને માટે મગરૂર છું. પણ તેથી બીજાના ધર્મમાં કંઈ તત્વ નથી એમ કહેવાની હું હીમ્મત નહિ કરી શકું. દરેક ધર્મ જ્યારે જ્યારે તે ધર્મની જરૂર હતી ત્યારે ત્યારે તે ધર્મ દુન્યાના

લોકોને પાછા ખાત્રેસ અસલી ધર્મ ઉપર ઝેડીન લાવવાનું શીખવતા હતા. કારણકે મુળ પુરૂષે સમન્નવેલો ધર્મ પાછળથી એવી વીરૂપ સ્થીતીમાં આવી જતો કે જેને સુધારવાની દરેક મહાન પુરૂષને જરૂર પડતી.

માજદીઅરની જરયોસ્તી ધર્મના ફેલાવા પછી દુન્યાના જુદા જુદા ભાગો ઉપર કેવા કેવા ધર્મો હતા તેની તવારીખી તપાસ ઉપરથી માલમ પડે છે કે તે વખતની સુધરેલીમાં ખપતી જતોમાં પણ કેવા કેવા વહેમો હતા, અને જુદા જુદા દેવોની પુજા થતી હતી તે વીરો આપણે પહેલે સૌથી બળવાન અને સુધારાના શીખર ઉપર પહોંચેલી રોમન જાતીના ધર્મની તપાસ લઈશું. રોમની કારીગીરી, નકસીકામ, ચીત્રકામ વીગેરેથી દુન્યામાં સૌથી સુંદર નગરી તરીકે રોમ કહેવાતું હતું. પણ ત્યાંના લોકો દેવોની મુર્તિઓ તરીકે એપમાં જાનવરની પક્ષીઓની પેટ આલનારાં જાનવરોની મુરતી બનાવી તેને પુજતા હતા.

યુનાન (ગ્રીસ)માં સેતારાઓ અને દેવીઓની મુર્તિ પુજા થતી હતી. એ લોકો નવ દેવતાઓને માનતા જ્યુપીટર, સેર્તન, માર્સ મીનરવા, વીગેરે જેતું પ્યાન હોમરની ધ્રુવીઅક અને હોરેસસ વીગેરે ઘણી કથાઓ પરથી માલમ પડે છે.

ગ્રોમન (ટ્રાય) શહેરના લોકો વીનસ (શુકરનો સેતારો) અને મરક્યુરી (બુધનો સેતારો)ની પુજા કરતા હતા.

ભુમધ્ય સમુદ્રના કીનારા પર વસનારા મુલકોની ઘણી ખરી જાતો રૂમી અને યુનાની દેવ દેવીઓની પુજા કરતા હતા.

ઇજિપ્તયન (મીસરી) લોકો ગોધા, ગાય, શીનીફ નામનું પક્ષી બીલાડીઓ સુસવાટો વીગેરે જાનવરોની મુરતી બનાવી પુજતા હતા, એ લોકોની પણ હાંદુઓની કાની ત્રણ મુરતીઓ, ઓસીરીસ, હોરસ, પાર્થથુન તેમજ દેવીઓ હોધોર, નટ, નામના હતા. મેમ્ફીસ તરફના લોકો એપીસ નામની મુર્તિને જુદા તરીકે ગણી માનતા, અને ઓહો તે મુરતી આગળ તરેહવાર રીતથી નાચતી હતી જ્યારે ઇ. સ. પૂર્વે (પરપ)માં કમળાધસીસે ઇજિપ્ત જતું ત્યારે એ લોકો એક જાતના ગોધાને પુજતા હતા. તેનું નામ (Bull Apis) બુલ એપીસ કંરીને રાખ્યું હતું અને તેને જરજવાહેરથી શણગારતાં હતા. અને ઘણેજ પવિત્ર માનતા હતા. અને જો એકકસ મુદતમાં તે ગોધો મરી નહીં જાય તો તેને પવિત્ર પાણીના કુંડમાં કુળાડીને મારી પણ નાંખતા હતા. (જુઓ હીસ્ટરી ઓફ ઇજિપ્ત બાય જોન કલાર્ક રીડપાથ.)

પુરોપની ઉત્તર તરફની જાતો. “ચોર” અને “જીઓદન” મુરતીઓને પુજતા અને તેને મનુષ્યોનો ભોગો પણ આપતા અને લડાઈમાં હારી ગયેલા પોતાના દુશ્મનોની ખોપરીઓમાં શરાવ પીતા હતા. પશ્ચીમ તરફના લોકો કાર્ષ્ટ આવવાની ૩૦૦ વરસ અગાઉ અમડાના વસ્ત્ર પહેરતા, કોટલાંવાળાં ફૂળો, અને મુળ ખાતા હતા. મુરતીને પુજતા હતા.

હિંદુસ્તાનની મહોટા જાગની જંગલી જાતો, શુલ, પક્ષીત અને રાક્ષસોને ભોગો ચઢાવતા હતા. ઉત્તર તરફના લોકોમાં મુખ્ય બે ધર્મ ચાલતા હતા, બુદ્ધનો અને સાનતન હિંદુનો હિંદુઓ ત્રણ દેવતાઓની પ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ, શિવ (કાઈશીવને મહાદેવ કરીને પણ કહે છે)ની મુર્તિઓની પુજા કરતા મુર્તિઓને દુલોના હાર ચઢાવી, વાજત્રો સાથે એક સરખા અવાજના જાંઘળીના ગીતો ગાઈ, નગારાંના અવાજો કરી, જડાવ પહેરેલી નાચનારીઓને નચાવી, બોડકે માથેના, ધર્મ-ગુરુઓની મારફતે પ્રજ્ઞાનું ભજન કરતા. (આખા દ્રીપકંઠમાં સઘળે ઠેકાણે એજ પ્રમાણે ભજન કરતા) ધર્મના ઝનુનમાં આવી જગન્નાથના રથ હેઠળ કચ્છાઈ પોતાના જીવની કુરબાની આપતા.

ચીના લોકો તેઓના પેગંબર કોનફુસસના કાયદાઓને પોતાના વડીલોના સાધારણ રાહરસોની સાથે ભેળ કરી મુર્તિ પુજા કરતા હતા.

આફ્રિકાના હંબ્સી લોકો માટે ઝાઝું જાણુવામાં આવ્યું નથી. પણ પક્ષીના પીછે વીગેરેની પુજા કરતા હતા.

આજના મુધરેલાં શ્રીલંકામાં તે વખતના દરમ્મ ધર્મ ગુરુઓ, ચોક્કસ ઝાડોની ધટા હેઠળ, પવિત્ર જગ્યા ઉપર મનુષ્યનો ભોગ ચઢાવતા, અને તે મનુષ્યના (૪) ભાગ કરતા હતા.

આપણી કેટલીક ધર્મની ચોપડીઓમાં જે લખાણો આપ્યા છે તેનો ટુંકમાં સાર નોંધ જઈશું.

“દીન કદં”

દીન કદં નામનું સૌથી જુનું અને જરસો મુકવા લાયક એક પહેલવી પુસ્તક છે. તેની અંદર જરથોસ્તની જાંઘળીનો હેવાલ અને જરથોસ્તી ધર્મ (માજદીયસની દીનના) ફરમાનો આપેલાં છે. એને માટે એવું કહેવાય છે કે ગુસ્તાસપના વખતમાં ધર્મના તથા સંસારી કાયદાઓનો મોટો સંગ્રહ કરીને “દેન્-

નપસ્તે” આપણા ધર્મ પુસ્તકો રાખવાની જગ્યામાં એ દીનકર્દે રાખી હતી.

એનો તરજુમો કરીને તે વખતના અગીર ઉમરાવો અને મહાન શહેરીઓ પોતાની પાસે એક ખમ્મના મીસાલ સાચવી રાખતા હતા, પણ પાછળથી પરદેશીઓની ચઢાઇને લીધે, એનો કેટલોક અસલનો ભાગ નાશ પામી ગયો. પાછળથી અરદેશર બાબેગાનના વખતમાં દસ્તુર “તોસરે” જે જે કંઈ આપણા ધર્મ પુસ્તકોના બધી રહેલા ભાગો એકઠા કરીને જાલવી રાખવાની કોસેસ કીધી હતી, અને સૌથી છેલ્લે બાસરે એક હજાર વરસ ઉપર દસ્તુર “આદર ફરોગ બાગે” જે જે ભાગો મળી આવ્યા તે ભાગે તેના અસલ લખાણ મુજબ કંઈપણ પોતાની તરફથી ઉમેરવા વગર અથવા કઢાડી નાખ્યા વગર તેના સંગ્રહ કીધો હતો, જે કાંઈ બચેલું છે. તેમાંથી એવો સાર નીકળે છે કે, જે કોઈ ખરા દીક્ષથી (પતેત) પ્રજ્ઞતાપ કરી, (વિચાર વાણી અને કર્યથી) પોતાની જુલો સુધારશે. તે શખ્સ દોજખના રસ્તાથી બચી જશે. (વાને દોજખનો રસ્તો કાપી નાખશે.) જે કોઈ શખ્સ ફરેસ્તાઓની સંદેનો થસે અને દેવોને મારી દહાવશે તેજ આ દુન્યામાં કીંતીવંત (સૌથી ચઢડતે દરજ્જોનો) કહેવાશે.

દરેક સામ્યા જરથોસ્તીએ હમેશાં પ્રમાણીક, નીક્ષીત (વાને શાંત સ્વભાવનું) અને મહેનતુ જીંદગી માળવી જોઈએ. જેઓ એ પ્રમાણે જીંદગી માળે તેને જ તંદરોસ્તી, સુખ, અને ખુશાલી (આનંદ) પ્રાપ્ત થાય.

આપણે આગળ જોઈ ગયા છે તે જ પ્રમાણે આપણા ચાર વર્ગો ચઢડ ઉતર દરજ્જાના પાડ્યા છે. અને હીન્દુઓની માન્યતા પ્રમાણે તેની ગોઠવણી કીધી છે, હીન્દુઓ જેમ બ્રહ્માના મુખમાંથી બ્રાહ્મણ નીકળ્યા છે એવી માન્યતા ધરાવે છે, તેવી જ રીતે દીનકર્દમાં આશ્રવનનો દરજ્જો સૌથી શ્રેષ્ઠ એટલે મનુષ્યના શરીરનો ઉંચો ભાગ મસ્તક, રથેસ્તાર હાથ, વાસત્રોપસ પેટ, અને હુતોક્ષ પગ, એવી રીતે દરજ્જા દેખાડ્યા છે.

પ્રજાની ફરજ રાગને હમેશાં વફાદાર રહેવાની, અને તે જ પ્રમાણે રાગએ પણ પ્રજાનું દરેક આકૃતથી બચાવ કરવાનું ફરમાન છે. જો રાગ નબળો હોય અને પ્રજાનો બચાવ નહિ કરી શકે, તો તેને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુકવો, એવી પણ આગ્રા આપી છે.

આત્માને હાકમ (GOVERNOR) સાથે સરખાવ્યો છે, જેવી રીતે હાકમ પ્રજા ઉપર અમલ કરે છે, તેવી રીતે આત્મા આપણા શરીર ઉપર અમલ કરે છે. સર્ગાં વહાલાંઓમાં લગન કરવાની આગ્રા આપી છે. એક ઠેકાણે એવી આગ્રા

નોટ-આ લખાણો અંગ્રેજી લખાણો ચરથી ગુજરાતીમાં તરજુમો કરીને લખ્યાં છે.

આપી છે, કે જરથોસ્તી જે કાંઈ જુદીન જોરત સાથ લગન કરવા માંગે, તો તે જોરતને પહેલ્લે જરથોસ્તી ધર્મમાં લઈને પછી લગન કરે, તો તેમાં ધર્મનો બાધ નથી. (યાને કાયદેસરના લગન કહેવાય.)

જ્યારે બીજી ગમ એવી આગ્રા આપે છે કે બીજી કામ સાથે લગન કરવાથી. યાને જે જુદાં લોહીથી કાયદો થાય નહિ. જે કાંઈ પોતાની જાતમાં જ લગન કરે છે. તો તે પોતાની જાતને બચાવનાર છે. અને તેને ત્યાં પ્રમાણિક અને સારાં દરજ્જા પેદા થાય છે. મનુષ્યની ખરી ખુબી (ખુબસુરતી) તો જે પોતાની મુક્તિને માટે કોસેશ કરે છે તેની છે. સ્વકાય (પોતાની જાત ઉપર કાયુ રાખવો) અને સદ્ગુણમાં જ સાહિસલામતી છે; જે સખસ પોતાના ધર્મામાં બેદરકાર સ્વકાયુ વગરનો હોય છે. તે હંમેશાં દુખી હોય છે. આજસમ માણસને તંગીમાં લાવે છે. અને ખરું મનુષ્યપણું તો તેને કહેવલાં આવે છે કે જે દુન્યામાં માણસ જાતને આગળ વધારવામાં (ધાર્મિક યા સંસારીક કાંઈખી બાબદમાં) પોતાનો હીરસો આપે છે (યાને મહેનત કરે છે).

ધર્મશુર વર્ગનો દરજ્જો સૌથી શ્રેષ્ઠ ગણાયો છે. અને જે ધર્મશુર વર્ગને દીનતું જ્ઞાન નહિ હોય, અને લોકોને સારે માર્ગે નહિ દોરવી શકે, તેવા ધર્મશુરને તેની પદવી પરથી ખસાડવો જોઈએ. ધર્મશુરએની દરજ્જા છે કે લોકોને દોજખના રસ્તાથી (યાને ખરાબ માર્ગેથી) મુક્ત કરીને, નીતી, સમ્માર્થ જેવા સદ્ગુણના માર્ગે લઈ જવા, અને જરથોસ્તી ધર્મની ખરી ખુબી તો દરકને પવીત્ર કરવામાં જ છે.

જે ધર્મશુર ધર્મના જ્ઞાનથી નાવાકેદ્ર હોય (યાને પોને ધર્મ જ્ઞાન જાણતો નહિ હોય) અને તે જે બીજાને ધર્મજ્ઞાન આપે તો જરથોસ્તી ધર્મમાં તેના જેવા જ્ઞાનાહતું કામ ફીજું કાંઈ નથી. (યાને સૌથી મહોદો જ્ઞાનેહગાર તે છે). અને તેવા જ્ઞાનેહગારતું હમેશ સુધી દોજખમાં રહેવું થાય છે. (ઇઆને દુન્યાનો ઈન્સાફ થાય ત્યાં સુધી તેવા આસમોગતું રહેલાજ્ઞ દોજખમાં હોય છે.)

જે કાંઈપણ દહાપણુવાળો અને અતુબવી હોય છે, તે ખુદા ઉપર એકીન રાખે છે. અને જે કાંઈ બહેસો આપણી ઉપર થાય છે તે અહુરમઝદ તરફથી જ થાય છે, એવું જે એકીન રાખે છે તે જ વીરલો હોય છે. દુકંમાં દીનકર્દનો બાહોસ લખનાર એક જ ખુદાને માનવાતું શીક્ષણ આપે છે. અને આપણા જ્ઞાનાહોની તોજસ પતેત કરીને (યાને પશ્ચાતાપ કરીને) ફરીથી તે જ્ઞાનાહ નહિ કરવાની રીડી સલાહ આપે છે. તે સાહેબ ઉપર જ એકીન રાખવું તંદરોસ્ત થવું. અને હમેશાં ઉઘોગી રહેવું અને દુન્યામાં પરમાર્થના કાગો કરીને તે સાહેબની

નજરમાં ઉંચ દરજ્જે મેળવવો.

શાયસ્ત-લા-શાયસ્ત

શાયસ્ત-લા-શાયસ્ત નામની કેતાબ ધરાન ઉપર આરબ લોકો ચઢી આબ્યા, ત્યાર અગાઉ લખાવેલી છે. અને તેમાં પરચુરણ બાબદો આપણા ધર્મ પુસ્તકમાંથી ઉતારા કરી લઈને એક સમઢ કીધો છે. અને ધર્મમાં શું કરવું વાજબી છે અને શું ના વાજબી છે. (Shayast means proper and la Shayast means not proper).

જરથોસ્તીઓએ શું કરવું અને શું નહિ કરવું. એ ચોપડીમાં કેટલીક હંતકથા, જુદી જુદી જાતના (પાપો) યુનાહો અને તે પાપોનું નીવારણ કેમ કરવું તેની સમજણ આપેલી છે. તે ઉપરાંત ધાર્મિક, સંસારીક અને સુખસાંતીની બાબદમાં પરચુરણ લખાણો કીધાં છે.

દાદીસ્તાને-દીની

દાદીસ્તાને દીની નામનું પહેલવી પુસ્તક ઇ. સ. ૮૦૦માં યાને અગીયારસો વરસ અગાઉ લખાવેલી પહેલવી કેતાબ છે. અને એ ચોપડીમાં ધરાનના વડા હસ્તુર “માનુશચહેર”ની ઉપર તેમના મીત્ર (દાસ્ત) ખુરશેદ નામના કોઈ શખ્સે આપણા ધર્મના રીતરીવાજ વીષે, (હર) બાતું સવાલ લખી મોકલ્યા હતા, અને તે સવાલોનો જવાબ હસ્તુર તરફથી પોતાની અક્ષત અનુસાર જે વાજબી લાગ્યા તે લખી મોકલ્યા હતા.

તે સવાલોમાં ક્રમ પછી આત્માનું શું થાય છે? મીનવદ પુત્ર વિષે, પુણ્યશાળી માણસોને શું બદલો મળે છે, અને પાપીને કેવી રીતે સજા કરવામાં આવે છે. તેમજ પહેલ્લા ચાર દિવસની મુંવાની કીયા વિષે કેટલોક ખુલાશો માંગ્યો છે. એમાં દારૂ વિષે પણ સવાલ પૂછવામાં આવ્યા છે. કે દારૂ પીવો કે નહિ. અને વેચવો કે નહિ તેના જવાબો પણ લખી મોકલ્યા છે. અને તેમાં જણાવ્યું છે કે જો માણસર દારૂ પીએ તો તેમાં ધર્મની કંઈ બાધ નથી. પણ હૃદયી જ્યાદા પીએ તો માણસની તખીયત ખરાબ જાય, અને યુનાહ બરેલ કરવા તરફ લલચાય તે ઉપરાંત ખગોળ વિષા, વિગાન (Sd) સંબંધી વરસાદ સુધી ચંદ્રનું ગ્રહ વિષા, વિગાન (Sd) સવાલોના જવાબો છે.

“દીને-મીના ખેરદ”

દીને-મીના ખેરદ નામની એક પહેલવી કેતાબ છે, અને તે કયા જમાનામાં અને કોણની તરફથી લખાઈ તે જણાવું નથી એમાં એ ચોપડીને લખનાર ડાહપણની શક્તિને (Spirit of wisdom) ૬૨ સવાલો પુછે છે, તે સવાલોમાં કેટલાક સવાલો ધર્મ સંબંધી, કહાણી ક્રીસ્તા સંબંધી અને નીતી સંબંધી છે. અને તેના જવાબો ઘણી હુશીઆરીથી અક્ષર પસંદ આપેલા છે. તેમાં ખાસ કરીને આળસુ (હરામખોર) આદમીને સંભાવત તરીકે કંઈ પણ આપવું નહિ કારણ કે તેથી તેને હરામખોરીમાં કોતેજન મળે છે. અને તે ગેરવાજબી રીતે વગર મહેનતે જે કંઈ ખાએ છે તેથી તે દુન્યામાં હડધૂત થાય છે.

કુંકમાં આળસુ માણસને ઘણો ધીક્કાર્યો છે. એના લખનાર ડાહપણને સૌથી ઉત્તમ ગણે છે. આ સંસાર સાગર તરવાને મનુષ્યે જ્ઞાન મેળવવું જોઈએ. એવી રીતે જ્ઞાનને ઉંચ દરજ્જે મુકે છે; છતાં પણ તકદીર (નસીખ)ને અને ખુદા ઉપર વિશ્વાસ રાખવાને ખી ઘણું વજન આપે છે. તકદીર વિશે લખે છે કે મુખાંએ પણ નસીખના જોરે દુન્યામાં ડાહપણવાળા ગણાય છે. અને ડાહપણ (જ્ઞાન)વાળા મુખર્ જોવા ગણાય છે. નસીખને જોરે હીચકારા પણ બહાદુરમાં ખપી જાય છે. અને બહાદુર હીચકારો તરીકે ગણાય છે.

આળસુ માણસ મોજબજાહ કરે છે. ત્યારે રાત દિવસ સખ્ત મજુરી કરનારને પુરતું ખાવાનું પણ મળતું નથી. એવી રીતની તકદીરની માન્યતા છતાં પણ તે લોકોને હમેશાં કેસેશ તો કરવી જ જોઈએ એવું બાર મુકોને કહે છે. તકદીર પર ભરસો રાખીને બેસી નહિ રહેવું. પણ દરેક શખ્સે યાહુ પ્રયત્ન કરવા જ જોઈએ.

એ કેતાબમાં મનુષ્યને ત્રણ વર્ગમાં વહેંચી નાંખ્યા છે (યાને મનુષ્યના ત્રણ દરજ્જા દેખરાખ્યા છે. એક મનુષ્ય, બીજો અરધો મનુષ્ય અને અરધો દૈત્ય, (આસુરી સંપત્તિવાલો) અને ત્રીજો તો નામે જ મનુષ્ય પણ પૂરેપૂરો દૈત્ય. Human Semi Human and demon. પહેલા વર્ગના માણસો તેઓને કહેવામાં આવે છે કે જેઓ એકીનથી, એકલા દાદાર અહુરમઝદ પર જ ભરસો રાખતા હોય, કારણ તેનું પરીણામ (Cause & effect) સંબંધી સુક્ષ્મ જ્ઞાન ધરાવતા હોય, ધર્મ ઉપર વિશ્વાસ હોય, અહુરમઝદના ઇનશાફ ઉપર એતેકાદ હોય. બિવિધ્યની શુંદગી અને કયામત થશે એવી જેની માન્યતા હોય. બીજા વર્ગના મનુષ્યો તે એને કહેવામાં આવે છે કે જેઓને ખુદા ઉપર વિશ્વાસ નહિ હોય,

એકીન નહિ હોય, ભાવિધ્યની દૈયાતી બાબે અને કુદરતના ઈનસાફ બાબે સંકાશીળ હોય. ત્રીજા વર્ગમાં તો તેઓ નેજ મુકી દીધા. કે જેઓ ફકટ નામેજ મનુષ્ય, જ્યારે તેઓના કૃત્ય જુઓ તો દૈત્યના જેવા. ફકટ માણસનું ૩૫ ધરાવે પણ હેવાન કરતાં પુરા. (હાંદુ શ.અમાં પણ ત્રણ દરજ્જા છે. સત્વગુણી, રજેગુણી, અને તમે ગુણી.)

સીકન્દ ગુમાની વજાર

સીકન્દ ગુમાની વજાર નામની કેતાબ ઈરાન ઉપર આરબોની જીત થઈ ત્યાર પછી હમા સૈકામાં (એટલે આશરે એક હજાર વરસ ઉપર) પહેલવી ભાષામાં લખાયેલી છે. અને એનો ગુજરાતી અર્થ “શંકાનું સમાધાન” એવો થાય છે. (પુસ્તકા શબ્દોમાં બોલ્યે તો ધર્મના ગુચવણ બધાં બેદોનો ખુલાશો.)

એનો લખનાર ફરજને મારફન ફરરખ હોરમઝદ નામનો તે જમાનાનો દસ્તુર હતો. અને એ ચોપડી લખવાની ખાસ મતલબ એ હતી. કે તે જમાનામાં કીકચયન અને મહોમેદન ધર્મનું જોર ઈરાનમાં ધણું હતું તે વખતે લોકોના એકીન દાખોડાલ થઈ જવાથી, માજદીયસની દીનની ખરી ખુબી પાછી લોકોમાં ફાહેસ કરવા (યાને દીન ઉપર એકીન લાવે તેવી દલીલોથી ધર્મને સમજાવવા) ની ધણી જરૂર હોવાથી તે દસ્તુરે એવું મત ચલાવ્યું હતું કે દાદાર અહુરમઝદમાં કંઈખી એમ હોય નહિ; તેની અંદર તો સારી જ ચીજ આમે જ હોવી જોઈએ (એટલે તે સાહેબ સૌથા ઉત્તમ છે.) જ્યારે ખુરાઈ જેવી ચીજનું મુળ ખીજુંજ છે. દાદાર અહુરમઝદ તરફથી માણસને ખુરાઈ (ખરાખી) થતી નથી.

તે વખતે ઈસ્લામી ધર્મ રાજ ધર્મ હોવાથી, તેની સામે ખુલ્લી રીતે લખાણ કરી શકાય નહિ. (યાને તે ધર્મની વીરધ કંઈ બોલાય નહિ) પણ કીશવન ધર્મ ઉપર તો ખુલ્લો હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો, અને તે લોકોના રીફાંત પ્રમાણે ધંધરની ત્રીપુટી (Trinity God) પીતા God. પુત્ર Son, અને પવિત્ર રૂદ “Holy Ghost” એ વીરધ સખત જુએસ ચલાવી હતી અને દલીલોથી એવું સીધ કરવામાં આવ્યું હતું કે દુન્યામાં જે સારું છે તે સખેત મેન્યો તરફથી છે. અને જે ખરાબ (ખુર) છે. તે અહેરેમન તરફથી છે. મનુષ્યનું આ જીંદગી માંથી ગુજરવા પછી સદાનો નાશ થતો નથી, પણ એક ઠેકાણેથી બીજો ઠેકાણે એમ અનુભવ લેતું લેતું અને જે ચાર અનાસરમાંથી તેનું બંધારણ થયું હતું તે ચાર અનાસર (આતશ, આબ, બાદ, અને ખાક) તે ચાર અનાસર પોતાના મુળમ ગળી જવા પછી તે છેવટે અહુરમઝદમાં મળી જાય છે. આ દેખઈતી દુન્યા જે

આપણે જોઈ શકીએ છીએ; અને ઇત્રીઓથી સ્પર્શ કરી શકીએ છીએ, તે એક નહિ દેખાય તેવી હેયાત શક્તિમાંથી અર્વાભાવ પામેલી છે. (યાને મીનોઈ દુન્યામાંથી આ જડ દુન્યા નીકલી છે.) એક અમર શક્તિ (યાને મૂળમાંથી) આ સઘળું નીકલ્યું છે.

“ સદ્દર ”

સદ્દર નામની કેતાબ ઇ. સ. ૭ માં સૈકામાં (એટલે ઇસ્લામ ઉપર આરબોની હુલ તથા) તે નજદીકના વખતમાં લખાયેલી છે. અસલ ચોપડી જેને “સદ્દર નસર” કરીને કહેવામાં આવે છે તે ગદ્યમાં લખાયેલી છે. અને ફરીથી પદરમાં સૈકામાં એને પદ્યમાં (કવિતારૂપે) યઝદગર નામના સખ્સે લખી છે. અને તેને “સદ્દર નઝમ” કરીને કહે છે. એને સદ્દરે બહેરે તવીલ કરીને પશુ કહેવામાં આવે છે. સદ્દરનો અર્થ સદ એટલે સો, અને દર એટલે દરવાજા. આપણી માનવીયરની દીનના સો વિષયો એ ચોપડીમાં લખેલા છે. એ ચોપડીમાં “શાયરત -લા-શાયરત”ની શરૂ થઈ શુ વાળખી અને શુ ગેરવાળખી એ બાબદ ઉપર વંદીલાદ હાદોખત તુસ્ક અને સપેન્દ તુસ્કમાંથી ચોક્કસ ફકરાઓ ટાંકીને ધાર્મિક બાબદ સમજાવી છે.

એ મો વિષયોમાં કેટલાક ધાર્મિક, ક્રીયાકામ સંબંધીના, અને બાકીના નીતી સંબંધીના છે. જેવા કે સખાવત, સુઅર્થ, જુલુ, કાલ આપવો, ઊકરાની બાપ તરફની ફરજ, ધણીઆણીની ધણી તરફની ફરજ, ચોરી, બ્યબીચાર, વીગેરે જુદા જુદા વિષયોના લખાણો છે. ખાસ કરીને ધર્મ ઉપર ખરાં દીક્ષથી એકીન રાખવું, શંકામીય થવું નહિ, હરામખોરી, આળસાઈ, ખેપરવાઈ (તમા વગરતું) અને કોઈખી કામ માથે લીધું હોય, તે જલદીથી પાર ઉતારવું, વીગેરે બાબદો ઉપર ધર્મના ફરમાનથી ખાસ તોફાન આપી છે. કોઈખી શુભ કામ કાલે કરશું કાલે કરશું કરીને મુજતવી રાખવું નહિ. તે વીધે ખુદ અહુરમઝદ જરયોસ્તને આજ્ઞા કરે છે કે અએ જરયોસ્ત દરેક સારાં કામ કે જે તું કરી શકતો હોય તે આજે જ કર. કાલ ઉપર મુલતલી ના રાખ, તે શુભ કામ (કાર્ય) તારા પોતાના હાથથી, અને તારા આત્માના અવાજ પ્રમાણે (ધ્યાને આત્માની જ સલાહ લઈને) કર. એવી રીતે ના સમજતો કે, હજુ તો હું જુવાન છું, અને તેથી કોઈખી વખતે પાછલથી કરીશ, પણ જુવાનીનો ભરસો નહિ રાખવો, કારણ કે વખત પાણીના રેલા મોસાલે ચાલ્યો જાય છે. તેથી જેમ બને તેમ જલ્દી શુભ કામ પુરું કરી નાંખવું જોઈએ. વીગેરે આજ્ઞા ધર્મના નામથી એ “સદ્દર” કેતાબમાં આપેલી છે.

“ અર્દા વીરાફ નામું ”

અર્દા વીરાફનામું એ નામની કેતાબ, એલેક્ઝાન્ડરની ધરાન ઉપરની ફત્તેહ પછી પહેલવી બાબામાં લખાયેલી છે. અને તેના ગુજરાતીમાં પણ તરજુમો થયેલો છે. જે વખતે એ ચોપડી લખવામાં આવી તે જમાનામાં ધર્મ સંબંધી અને ક્રીયાકામ સંબંધી લોકોમાં બહુ મતફેરી ફેલાયેલી હતી. લોકોમાં સામસામી તકરારો ચાલતી, અને ખરું શું અને ખોટું શું તે માલમ નહિ પડતું. તે વખતે બધાઓએ સાથે મળી અનનુમન બોલાવી અને મતફેરીનો નીકાલ કરવા, કેટલાક અશો પહરેજગાર પુરોને ચુંટી કહાડ્યા, અને તે ચુંટી કહાડેલા સખસોમાંથી પણ એક સૌથી પહરેજગાર સખસ નામે અરદા વીરાફને આ મદદબારત કામ માથે ઉઠાવવા ચુંટી કહાડ્યો.

અને તેને ક્રીયા કરીને પવીત્ર કીધેલો દારૂ પાયો, અને તે દારૂની અસરથી, તેના શરીરનું બાન જતું રહ્યું. (અચેતન થયું) અને તેના આત્માએ ખીજી મીનોઈ દુન્યા તરફ કુચ કીધી. જ્યાં તેને શરોખ ચળદ મદ્યા, અને બહમન અમસારપંદની મારફતે અહુરમઝદ પાસે ઝલ્લંઈ ગયા, એવણને ચીનવદ પુલ ઉપરથી લઈ જવાને માટે મહેર યઝદે અને રરને રાસ્ત યજદે પણ મદદ કીધી. અને જ્યારે દાદાર અહુરમઝદની હજુરમાં લઈ ગયા, ત્યારે ત્યાં, જરથોસ્ત, કેએ વીસ્તારપ, જમારપ, એસદ વારતર (જરથોસ્તનો છોકરો) અને ખીજા ધણાઓ, કે જેઓએ માનદીયસ્તી દીનને આગળ વધારવામાં ભાગ લીધો હતો. તેઓને જોયા, બહમન અમસારપદે પોતાના સોનેરી તખ્ત ઉપરથી ઉતરી આવીને અરદાવીરાફને ધણો માન મરતબો આપીને દાદાર અહુરમઝદ સાથે ઝોળખાણ કરાવી, અને કહ્યું કે આ દાદાર અહુરમઝદ છે, અને હું ઇચ્છું છું કે અમે અરદાવીરાફ તારે એકલા અહુરમઝદની જ બંદગી કરવી જોઈએ. ત્યારપછી બહમને કહ્યું કે, અમે અરદાવીરાફ, તું નાશવંત દુન્યામાંથી આ અવિનાશી ઝલકતી દુન્યામાં બસે આવ્યો, અને ત્યારપછી બહમને શરોખ અને આદર યજદને કહ્યું કે, તમે આ અરદાવીરાફને પહરેજગાર પુરોને શું બદલો મળે છે, અને ગુનેહગારોને કેવી રીતે સજા કરવામાં આવે છે, તે બહેસ્ત અને દોજખ દેખરાવો, શરોખ અને આદર યજદ જુદી જુદી જાતના ગુનેહગારોને કેવી કેવી સજાઓ કરવામાં આવે છે તે દોજખ દેખરાવ્યું. અને એ દોજખનું ખ્યાન ધણું જ વીસ્તારીને કરેલું છે, અને એ ખ્યાનથી તો આપણા જરથોસ્તીઓનો ધણો મોટો ભાગ જણીતો છે, એટલે લંબાણ કરશું નહિ.

જ્યારે અરદાવીરાફ ત્યાંની દરેક બાબતથી માહિતગાર થઈને આ દુન્યામાં

આવવા નીકળ્યો, ત્યારે તેને કહેવામાં આવ્યું, કે તું નાશવંત દુન્યામાં જન્મને કહેજે કે તો માણસે સૌથી સરસ સુખ ભોગવવું હોય તો “સતોપી” થવું (જે હાનતમાં મુકાયો હોય તેમાંજ સતોપ માનવો) અને સતોપી મનુષ્યજ તેના પેદા કરનાર અહુરમઝદને ખુશાલ કરે છે. (યાને હોરમઝદ સતોપી આદમીથી ખુશાલ થાય છે) અને નીચલી દુન્યાને આ મારી આપ્યા કહેજે કે મત્વનો રસ્તો એકજ છે, અને તે પરીત્રાઇ (માર્ગ માત્ર એકજ છે અગોઇનો) અને એક જ ખુદાની પરસ્તેસ કરવાનું એકીન લોકમાં દ્રઢ કરજે (યાને દુન્યાને એક જ સંદેશો આપજે કે અહુરમઝદ સિવાય દુનિયામાં બીજો કોઇ નથી.)

“ગાથા”

ગાથા શબ્દનું મુળ જોઇશું તો ગાવું, એટલે ગાથાનો અર્થ પવિત્ર ગાયણ થાય છે, અને એ ગાથા ખુદ પેગંબર જરથોસ્તે જ બનાવ્યા છે. (એટલે જરથોસ્તના ગાથા કરીને કહે છે.)

ગાથાનું વર્ણન ખુદ્દા શબ્દોમાં કરવામાં આવ્યું છે, પૂર્વ તરફની ભાષા જાણનારાઓ એવા સાર ઉપર આવે છે કે, સાસાન્યન વંશના સ્થાપક અરદેશર બાબેકાનના વખતમાં જ્યારે આપણાં પુસ્તકો વેર વીખેર હાલતમાં થઇ ગયાં હતાં, ત્યારે એ પુસ્તકો જ્યાં જ્યાંથી મળ્યા, ત્યાં ત્યાંથી એકઠા કરીને આપણા ધર્મ પુસ્તકો ફરીથી લખ્યાં હતાં. તેમાં એ ગાથાના અસલ લખાણમાં પાછલાથી થયેલાં લખાણમાં કોડે કોડે ફેરફાર જોવામાં આવે છે. એટલે મુળ લખાણની ધપ નવાં લખાણની ધપથી જુદી માલમ પડી આવે છે.

એ ગાથા ધધિર પ્રેણીત છે, અને એમાં ધણીજ સરસ શીવસુશી સંભાષણી છે, ગાથા સૌથી જુનામાં જુનું આપણા ધર્મનું લખાણ છે. કારણ કે ગાથામાં કોઇબી ઠેકાણે આપણા બીજા અવસ્તા પુસ્તકો વીગે કંઈ પણ ઇશારો આવતો નથી.

ગાથાના અભ્યાસ પરથી ખુદ્દુ માવમ પડી જાય છે. કે જરથોસ્થી ધર્મનો મુદ્ર વેષ એક અશોધજ છે (અશોધ અથવા પ્રેમ) એની અદર (ગાથામાં) એકલા અહુરમઝદનીજ સ્તુતી કરવા વીગે ભાર મુકીને જણાવે છે.

ગાથામાં દરેક મનુષ્યને પોતાની આપખુખત્યારી (Free-will) આપી છે. અને ચોકખે ચોકખુ કહી દેવામાં આવે છે કે, બે રસ્તા છે એક અશોધનો (સારો) બીજો ખરાબ તેમાંથી તમારે જે રસ્તે જવું

હોય, તે રસ્તે જાઓ. એટલે બધી જોખમદારી મનુષ્ય ઉપર નાંખેલી છે. જે તમે તમારા ખુરા વીકારો (હવસો) સામે લડીને, અશોઈને માર્ગે જશો, તો તમને પોતાનેજ ફાયદો થશે, અને જે ખરાબ રસ્તે જશો તો તેનું ફળ તમોજ ભોગવશો. (યાને ખરાબ કાર્યનું પરીણામ ખરાબ આવશે). એમાં કોઈ પણ જાતના ભોગો આપવા (અથવા ચઢાવવા) લખ્યું નથી, એમાં અશોઈનું મુળ ક્યાં છે. તે વીધે ખુદલા શબ્દોમાં જણાવ્યું છે. દુકમાં એટલુંજ કે દાદાર અદુરમઝદ સિવાય બીજો કોઈ નથી. અને એકલાં તે સાહેબની પરસ્તેશ કરવી.

ધનશને

ધનશને એ આપણું ઘણું અગત્યનું પુસ્તક છે. જેમાંથી કેટલીક વસ્તો નીઆયેસો વીગેરે બનાવવામાં આવી છે. એના (૭૨) હા છે. દુકમાં એની મતલબ એવી છે કે ધનશને કરનાર મોબેદ એક મીનાઈ મીજલસ એકથી કરે છે, અને બાકીનાર દરેક અમસાર્પદ અને ફરેસ્તાઓને ધનન કરે છે અને દરેક ફરેસ્તાઓ તરફથી જુદી જુદી બહેસો માંગે છે. એ કંઈ સીલસીલખંધ એકજ બાબદનું બાકીતર નથી પણ જુદા જુદા વિષયો એમાં આવે છે. ગાથા પણ એમાંજ સમાઈ જાય છે, હોમયસ્ત પણ એની અંદરથી લીધી છે. એ હોમ-યસ્તમાં આત્મીકજ્ઞાન સંબંધી બાબદ બેદમાં લખી છે. જેવી રીતે આપણે ધનશને ક્યેં છીએ, તે પ્રમાણે હીંદુઓ યગ કરે છે બેદ શબ્દો એક એકને મળતા આવે છે (યશન અને યગ) હીંદુઓ પણ આપણીજ માફક બહારના ખોખાને ઘણું વજન આપે છે. (યાને ક્રીયાકાંડમાં માનવાવાલા છે) પણ જે હીંદુઓએ વેદાંત અને ઉપનીષદનો અભ્યાસ કર્યો છે. અને યોગ શાસ્ત્રથી વાકેફ છે તેઓ એની ખરી મતલબ સમજી શકે છે. હીંદુઓ પણ વેદી બનાવી તેમાં અગ્નિ પ્રજ્વલિત કરે છે. (યાને આતશને માટે છે) ઈંદુનું નાલું ચણતર કરે છે) અને તેમાં ધી, નાલીએર, અનાજ વીગેરે હેઝે છે (યાને અર્પણ કરે છે) પણ એની ખરી સમજણ તો જ્ઞાનીઓ એ પ્રમાણે આપે છે કે જેવો અગ્નિ છે. તેવું આપણું જ્ઞાન છે. (અગ્નિને જ્ઞાન સાથે સરખાવ્યો છે) અને એ જ્ઞાન અગ્નિને પ્રદિપ્ત કરી તેમાં આપણા દુશુર્ણોની આદુતી આપવી જોઈએ યાને જ્ઞાન અગ્નિમાં આપણા દુશુર્ણો બાળી નાંખવા જોઈએ તેથીજ એ લોકો સ્વાહ સ્વાહ કરીને ઉવટે બોલે છે,

આપણા દસ્તુરે જાઓ એ બેદથી વાકેફ હતા યાને એનો ખરો અર્થ 'સમજતા હતા.' તેઓની પણ દરેક ફરેસ્તાને ધનન કરવાની મતલબ એજ કે

દરેક સદ્ગુણ પોતે અખત્યાર કરે, (ફરેસ્તા ઓટલે સદ્ગુણ) દરેક બાણતર ફકટ મહોડેથી બાણી જવાનું નથી પણ તેનો અદરનો ભાવાર્થ થું તે બાણવાનો છે.

કાર્ધખી બાણતર તેનો ખરો ભેદ જાણ્યા વગર બાણવામાં આવે તો તેનો કંઈ પણ ફાયદો અથવા અસર થાય નહિ.

આપણી ખીજ કેટલીક કેતાબો હસાતીર, ફનેસ્તાન, જામે કેખશફ, જામા-રખી, બહમનયસ્ત, ખીસ્તાબ, જરદેસ્ત, અફસાર, જુદેહ રદ વીગેરેમાં તવારીખ, ફીલસુફી, નીતી, મેઝ, વીગેરે પરચુરણ લખાણો છે. ફનેસ્તાનમાં જુદી જુદી ઓપડીઓના લખાણનો સંગ્રહ કરીધો છે. જેવી કે પઓમાને ફરહંગ, રમઝનને જરથોસ્ત, સદદર વીગેરે કેટલીક ધાર્મિક, અને કેટલીક અધર્ ધાર્મિક બાબદો છે.

પ્રકરણ ૪થું

“જસસ કાઈસ્ટની જાંઘી અને તેના ખ્રીસ્તી ધર્મ”

‘ રૂમના શહેનસાહ ઓગસ્ટસ રીઝરના વખતમાં, એના તાબાના મુલકોમાં પણ નાના નાના રાજાઓ રાજ કરતા હતા. તેમાં જુડીયાના પાદશાહ “હેરોદ” ના વખતમાં, હેરોડે એવો હુકમ કઢાડ્યો કે દરેક પ્રજા પોતપોતાના મુલકમાં એકઠી થાય, કારણકે તે લોકોની સખ્યા, અને ગામ મીલકતની ગણતરી કરવાની હતી. એ વખતે “જેસસ” (ક્રીસ્ટનો બાપ) મેરી (ક્રીસ્ટની મા) ને લઈ ને બેલેથેમ તરફ આવ્યો, ત્યાં પોતાનું નામ નોંધાવ્યું. શહેરમાં રહેવાની જગ્યા નહિ હોવાથી (શહેર લોકોથી ગીમ ભરાઈ ગયું હતું) તે લોકોએ એક હલકા તબેલામાં આશરો લીધો, જ્યાં મેરીએ જસસને જન્મ આપ્યો હતો. પારણાની સગવડ નહી હોવાથી ધાંસના ખીછાના ઉપર સુવાડ્યો હતો. પાહુદી ધર્મના રીવાજ પ્રમાણે (મુસાના ફરમાન મુજબ) આઠમે (૮) દિવસે સુનતા કરાવી તેનું નામ જસસ અથવા મેસખા રાખ્યું હતું.

એના જન્મની તારીખ વીધે બહુ મતફેરી છે. પણ આ ખ્રીસ્તીઓએ, તા. ૨૫ મી ડીસેમ્બર ને મુકરર કરી છે.

મુસાના ફરમાનો પ્રમાણે ધર્મ કીવા કરાવ્યા પછી, તેઓ પાછાં એ બચ્ચાં સાથે નાઝરેથમાં ગેલીલી તરફ આવી ત્યાંથી પોતાનું કામ કરી રહી, બેલેથેમ તરફ પાછાં આવી રહ્યાં હતા. હેરોડ ને ખગર પડી કે જસસનો જન્મ થયો છે અને તેને વાસતે પેંગળર તરીકેનું મત ફેલાયું છે. એ સંધણું તેને હાથ ભરેલું વીચારી, તેથી કંઈ નવો શીસા ઉભો થવાની ધારતી ખાઈ, એક લશ્કરી ટુન્ડીને બેલેથેમ અને તેની આસપાસના ગામડાંઓમાં મોકલી, અને એવો હુકમ કીધો,

કે એ વરસની ઉમ્મરના, અને તેનાથી નાંધણા સર્વે અચ્ચાંઓને કતલ કરવાં. પણ જોસફને એ આંખાદની અગાઉથી ખગર પડવે મેરી અને જોસફને લઈને મીસર તરફ નહાસી ગયો હતો.

જોન ધી બેપટીસ્ટ (જોન ધી બેપરીસ્ટ જોસફની અગાઉ ધર્મ ફેલાવવાનું કામ કરતો અને લોકો ને બેપટીઝમ આપતો આપણામા જેમ નવો જોતી કરે છે. તેમ (નવજોત) “જોને” જોસફને જોરડન નદીના પાણીથી નવકાવી, પ્રથાતાપ કરાવી (વાને પતેત કરાવી) તેનું તન પાક કીડું હતું ઈ. સ. ૨૮ જોસફે ત્યાર પછી જોનને પોતાના વડા તરીકે કબુલ રાખી, એ કામને આગળ ચલાવવાનો સંધળો અખત્યાર પોતે લીધો.

જોસફે જોરડન નદીના કાંઠા ઉપર પહેલ વહેલો ૩૦ વરસની ઉમ્મરે પોતાનો ધર્મ ફેલાવવાનો શરૂકીધો.

બેપટીઝમની ક્રીયા થયા પછી જોસફ જન્મકામાં ચાલી ગયો હતો, અને ત્યાં ૪૦ દિવસ સુધી, ખુદા સંજોધી મુન મેગરવામાં કહાડ્યો હતો (આપણા પેગમરની માફક પુરસેસ પાસેખ.)

એના ૧૩ એલા હતા; ૧ સેટ સીમન પીટર (૨) સેટ એન્ડ્રુસ. (૩) સેટ જેમ્સ (૪) સેટ જોન (૫) સેટ શીનીપ (૬) સેટ બારથો લોમ્બુ (૭) સેટ મેથ્યુ (૮) સેટ થોમસ (૯) સેટ જેમ્સ ધી લેથ (૧૦) સેટ સીમન (૧૧) સેટ જુદ (૧૨) જુદાસ (૧૩) સેટ મેથ્યુસ.

જુદાસને સેટ નથી કલો તેનું કારણ કે એને ધર્મ ફેલાવવામાં કશું કીધું નહિ હતું. ઉલટો કાષ્ટને પકડાવી, મારી નાંખાવ્યો હતો. બાઈબલ લખવામાં એ બધા એલાઓનો હાથ હતો. ઓલ્ડ તેસ્ટમેન્ટ પરથી ન્યુ તેસ્ટમેન્ટ (વાને બાઈબલ) બનાવવામાં આવ્યું હતું પહેલે પહેલે તો એ ધર્મ ઠીક ઠીક ફેલાયો. પણ પાછળથી પોપોએ એ ધર્મનું સ્વરૂપ એટલુંતો વિકૃત કરી નાંખ્યું અને એવા એવા ધર્મ ઢોંગો દાખલ કરીયા કે પાછળથી એ ધર્મનો પ્રોટેસ્ટ કરવામાં આવ્યો હતો.

રોમન કેથોલીકોનું સૌથી મહોટું દેવળ રોમમાં હતું. અને ત્યાંના ખીરાપને પવિત્ર પીતા (વાને પોપ) કરીને કહેતા હતા. અને એ જગત પ્રસિદ્ધ મુખ્ય દેવલને હોલી યુનીવરસલ મધરચર્ચ કરીને નામ આપ્યું હતું. એ દેવળનો મુખ્ય મુરબ્બી અને આ દુન્યામાંનો કાષ્ટરનો બદલી (વાઈકાર) કરી કહેતા હતા. (આપણા જરૂર થોસ્તીઓમાં જેમ દસ્તુરોનો ઉપરી દસ્તુરાન દસ્તુર કહેવાય છે.) તેમ પોપ પોતે સૌથી વડો ગણાતો હતો.

એક વખત એ પોપ લોકોનો દોર અને સત્તા એટલી બધી ફેલાઈ મન્યુત થઈ હતી કે બાઈબલના મતોનો ફેલાવો થવા નહિ દીધો હતો. સધળા પાદરીઓ ઉપર (અર્થમાં) તેમજ ખ્રીસ્તીઓ ઉપર (બહેદીન) પોતાની સત્તાનો દોર એટલો બધો ચલાવ્યો હતો કે બલાબલા શહેનશાહો ઉપર પણ પોતાની સત્તા ચલાવતા, અને કેટલાક પાદશાહો પાસ તેઓની તકસીરની તોજસ કરાવવા, પોતાના ઘોડાના છનની રેકાઓ ધરાવી ચલાવ્યા હતા.

કેટલાક પાદશાહોને પગે લગડાવ્યા હતા, કેટલાએકો પાસે પોતાના પગો ઉપર ચુમીઓ લેવડાવી હતી.

જે વખતે પોપ ચાહતો તે વખતે, શહેનશાહોને, અમીરોને, અર્ધોને સત્તા ઉપરથી ઉઠાડી મેલતો હતો. અને બ્યારે ખુશીમાં આવે ત્યારે તે સત્તા પાછી બખસતો હતા.

૧ યુનાન, ફ્રાંસ અને જરમનીમાં, પોતાની ખુશીમાં આવે તે પાદશાહોને પદબ્રષ્ટ કરતા, અને ખીજાઓને ગાદી આપતા હતા. પોતે મહોટા શહેનશાહ માફક બની ખીસપોને સત્તા આપતા, દેવળમાંથી મળતું લગભગ તેઓના જ ઉપયોગમાં લેતા હતા. લોકોને બાંધવા, અને બંદથી ખસાસ કરવા પોતાની જ સત્તા રાખતા, સમાઓ બોલાવતા, અને તેના સરનશીન પણ પોતે જ ચલાવતા હતા, લોકોની અરજ પોતે જ સાંભળતા હતા, અને દેવળો સંબંધી નવા ધારાઓ બાંધતા હતા. ધર્મ સંબંધી વહેમી મતોનો ધણો ફેલાવો થઈ ગયો હતો. એ બધું ધીરે ધીરે પોપ રીલવેસ્ટરના વખતથી આશુ થયું હતું. પોપ ૭ માં ગ્રેગરીના વખતમાં ઈ. સ. ૧૧૭૦ માં ફેલાયું હતું. ત્યાર પછી પોપ (૩)જ ઇનો સેટના વખતમાં વધુ ફેલાયું હતું. અને છેલ્લે પોપ (૮)માં બોનીફેસના વખતમાં ઈ. સ. ૧૩૦૦ માં એકદમ ફેલાઈ ખીસી નીકલી પુરી મન્યુતી ઉપર આવ્યું હતું.

૪ થા પોપે એવી રીતે પોતાની સત્તા મન્યુત થયલી જોઈ મગરરીથી એવો હુકમ કહાડ્યો કે, કોઈપણ નવો શહેનશાહ પોપની પરવાનગી વગર થાય તો, તે ધારા પ્રમાણે લાયક અને હકદાર શહેનશાહ ગણાય નહિ. એ પ્રમાણે એ લોકોનો જુલમ એવો વધી ગયો કે લોકોએ એની સત્તા સામે બંદ ઉઠાવ્યું (અને ત્યારથી જ લોકો સામે થવા હતા, તે પ્રોટેસ્ટન્ટ કહેવાયા).

લીઓન્સનો રહીસ “પીટર વાલ્ડો” એ વખતે પોપના ધરમની સામે ‘થઈ, તેને જાણીથી ઉખેડી નાંખવા, ખાઈપીને બસ પાછળ જ લાવ્યો હતો. એના એ નામ ઉપરથી સધળા સુધારકો, અથવા પ્રોટેસ્ટન્ટો નામ “ઉઓલડોઈસ”

અથવા “ઉવેલડેનસીસ” કરી પડ્યું હતું. એ પંચવાદોઓ રોમન કેટોલીકથી વીરુદ્ધ ધર્મસંબધી મત ધરાવતા હતા. તેનો ટુક સાર નીચે જણાવ્યા પ્રમાણે છે.

(૧) પુ’ બેપટીઝમ આપતી વખતે પાણી સાથે ને પવિત્ર તેલ વાપરે છે તે નહિ વાપર્યું.

(૨) નીરજીવ ચીજોની બંદગી નહિ કરવી.-(તે વહેમ છે.)

(૩) લેટના તહેવાર ઉપર ગોસ ખાવું. પાદરીઓએ પરણવું, ધર્મશુરોની આગળ શુભ રીતે તેઓના કાનમાં કહી પોતાનો યુનોહ કથુલ કરવો, તે રીત નકામી ગણી કઢાડી નાંખવી.

(૪) પોપની સત્તા નાકથુલ રાખવી, ધર્મશુરોને આવકતો ૧૦મેા ભાગ મળે તે ઉપર મુન્નરો કરવો.

પાદરીઓની રીત મુજબ એક બીજા ઉપર ચહડતાં ઝોઢાઓ નહિ આપના. પણ તેઓની લામકાત મુજબ ઉંચે દરજ્જે ચહડાવવા.

(૫) દેવક્ષેમાં સેંટની મુર્તી રાખવી એ ખોટું છે. તેમ નહિ રાખવું, મુર્તીઓની બંદગી કરવી મુર્તી પૂજા કહેવાય. તેમ નહિ કરવું પોપની મરજીમાં આવે તેમ કરવા દેવું-તે ઉધું ગણાય, તેથી તેનો અટકાવ કરવો. રમતું દેવક્ષ મોજેજી કરવાનો ઘવો કરે છે તે ખોટું સમજવું.

(૬) આકાશ ઉપર જીવને બાળી પવિત્ર કરે છે-એ બનાવટી જોડી કઢાડેયું સમજવું. પુરી રસમો ફેલાવવા નહિ દેવી, અને મુવેક્ષા માણસો કબી “સાધુઓ” અને “વધીઓ” હોય તોપણ તેઓની પ્રાથના કરવી નહિ.

(૭) ખોદાની બંદગી કરનામાંજ બધી રીતની બંદગી સમજવી અતીશય તેલ ચોપડી પવિત્ર કરવું તે કદા “સેક્રેમેન્ટ” નહિ.

એવા સુધારા વીધે જ્યારે પોપ ૩૦૦ એલેક્ઝાન્ડરને ખબર પડી ત્યારે તેને “વાલડો”ને અને તેના મત પ્રમાણે ચાલનારા સધળાઓને ન્યાત બહાર મુક્યા. ત્યાર પછી રોમમાં કેટોલીક અને પ્રોટેસ્ટન્ટ વચ્ચે જબરી જુમખેસ ચાલી.

ઇમ્મેન્ડની રાણી “મેરી”એ રોમન કેટોલીક પચતો પક્ષ લીધો અને ત્યાર પછી તેની સાવકા બહેન “ઇલીઝાબેથ” પ્રોટેસ્ટન્ટનો પક્ષ લીધો તેને રોમન કેટોલીકોનાં દેવલો ને અને બીજા ધર્મના મકાનોને રાજ સાથે જોડી દીધાં, અને પોતે પ્રોટેસ્ટન્ટ બની હતી. ત્યાર પછી ઇંગ્લેન્ડમાં ચાંતી સ્થપાઇ. બીજા દેશોમાં ઘણી ખુનખાર લડાઈઓ ચાલી. હમ્બરોને જીતતાં બાળી નાંખ્યાં, આઝની સુધરેલીમાં ગણાતી કોમો તે વખતે ધર્મ ઝંતુનથી આધળી બની ગઈ હતી. તે વખતે યુરોપમાં ઠેર ઠેર સાધુઓના મઠો, અને જોગણો (Nuns)ના મઠો સ્થપાયા હતા,

ન્યાં પહેલે પહેલે તો ઠીક ઠીક આલ્યું પાછળથી તે પવીત્ર મકાનોમાં, મંદીરોમાં પણ અનીતીનો ફેલાવો થવા માંડ્યો, ને છેલ્લે મારટીન લ્યુથરે જરૂરી જીંદગી સલામતી તે પણ બંધ કરાવ્યા, છતાં હજી પણ યુરોપમાં સાધુઓના અને નેગરોના મંદીરો કેઠે કેઠે હજી ચાલે છે.

હવે આપણે એ લોકોની “બાપટીઝમની” ક્રીયા વીશે ચોડું જાણવાના પ્રયત્ન કરીશું.

રોમન કેટોલીક ધર્મ પ્રમાણે ખરો ખ્રીસ્તી બનાવવાની ક્રીયા એમ કરવામાં આવે છે. પહેલે બપ્તિસ્માને પાણી છાંટી લેટીન બાપામાં બાપટીઝમ આપવાની ક્રીયા કરે છે. (કે જે બાપા તે બપ્તિસ્માને ધર્મબાપ (ગાડકાધર) થાય છે. તે પોતે પણ સમજતો નથી) એમ કરવા પછી તે બપ્તિસ્માને ખ્રીસતી ધર્મમાં દાખલ થયેલું મંજુર રાખે છે. અને તે બપ્તિસ્માની માને (આપણા લોકો જેમ નહાન નાહે છે) તેવી રીતે તેને દીક્ષ પાક કરી ગુનાહની તોજસ કરવી પડે છે. એ અરધું-બાપટીઝમ થયેલું સમજવું. હવે પછી જ્યારે તે બપ્તિસ્મા ઉપર પુગે છે, કે પછી તેણે પાછું દેવલમાં આવી, ઉપવાસના દિવસો પાલવાની કબજાત આપી, ધર્મ ગુરના આંશીર્વાદ લેવા પડે છે. જે વખતે ધર્મગુરઓ તેની પાસે કેટલીક કબજાતો કબજા કરાવે છે, તે-પોષ જે પાપની સજા કરે તેના દંડ આપવા ઈસ્ટરના તહેવાર ઉપર તેનીજ પાસે ક્રીયા કરાવવા,—જીસસના મહોતની યાદગીરી રાખવાની, (માસ) ક્રીયા, અને ખ્રુદાઈ બંદગી સાંભળવા દેવલમાં આવવા, દેવલો-માની સાધુઓની ભૂતી આગળ મીનજતી બાળવા, પવીત્ર રોટલી અને પાણી લેવા દેવલમાં આવવા ક્રીયા મારગના સહાજનમાં સાથે સામેલ થઈ ચાલવા “એમબર”ના તહેવારના દિવસો અને “રોગેસન”ના તહેવારો પાલવા.

વીજલની બંદગી કરવા, અને બીજા તહેવારના દિવસો પાલવા—ઈસ્ટરીનું કામ કરનારાઓને (પાદરીઓને) મદદ કરવા પોતાની કમાઈમાંથી ૧૦ મે. બાગ દેવલના દંડમાં આપવા—બીજા ધર્મ સંબંધી બધેસો આપવા—તીથે. જવ (તીરથ) ગુનાહની તોજસ કરી “પોષ” પાસેથી માંસી ખરીદવા,—પોષનેજ પોતાના મુખ્ય સાહેબ ગણવા, અને તેના ફરમાનોને તાણે રહેવા—એવી રીતની સધળી કબજાતો આપવી પડે છે. જે તેણે પાદરીનો (મોબેદનો) ધધો કરવો હોય તો એ જ વખતે હુકમ લેવો પડે છે, જે વાસતે-માનતા ચઢાવવાની કુંવારો રહેવાની—મંદીર પડેતો તે પછી દેવલમાં પાછું કામ કરવા આવવાની અગાઉ તેજ ચોપડાવી પવીત્ર થવાની—પોતાની જીંદગી સુધી રમના દેવલનાંજ ફરમાન મુજબ ચાલવાની—અને મરે ત્યારે સાધુ લોકોના અથવા ફકીરી ઝબ્બાં સાથે જ દટાવાની એવી અગાઉથી તેની કબજાતો લે છે. આવી ખ્રીસ્તી લોકોના ધર્મની રીત છે.

ક્રાઇસ્ટ ઉપર શુભેચ્છા મુશીબતો, અને છેવટે તેના ચેલા જીવનને હાથે કેદ પકડાઈ તેને (ક્રીસ્ટીયન) ક્રોસ ઉપર ચઢાડ્યો ત્યાં સુધીની વાતો તો આજે સ્કુલ માં શીખતાં છોકરાઓ પણ જાણે છે. એટલે હવે બાકી નહિ કરતાં હુંકમાં ખ્રીસ્તી ધર્મનો સાર ચંદણ કરશું.

કોનસ્ટાનટાઇન ધી ગ્રેટ ચહેનશાહ ને ઈ. સ. ૩૮૬માં ગાદીએ બેઠો હતો તેણે ખ્રીસ્તી લોકોની તરફદારી કીધી અને તે ચહેનશાહ પોતે ખ્રીસ્તી ધર્મમાં વટલી ગયો. અને રૂમમાં ખ્રીસ્તી ધર્મ ફેલાવવાની છુટ આપી ખ્રીસ્તી લોકો ઉપર પડેલી (૧૦) વખતની જફાઓનો રાજ કોનસ્ટાનટાઇનના ફરમાનથી અંત આવ્યો અને ખ્રીસ્તી ધર્મ ફેલાવા લાગ્યો.

“અરબોની તવારીખ”

હવે બાકી રહી છેલ્લી પ્રજા અરબસ્તાનની તે લોકોની ધર્મ સંબંધી હાલત, હાલત મહમદ આવ્યો ત્યાર અગાઉ કેવી હતી તે વીધે થોડુંક જણવાના પ્રયત્ન કરીશું.

અરબ લોકો પોતાના ધર્મને “અગનેઆન હાલત” નો કહેતા હતા. જે કંઈ નહિ પણ મૂર્તી પૂજક ધરમને લગતો હતો, એ લોકોમાં વધી સાખીઆન ધર્મ ફેલાયો હતો. એ નામનું મુળ તેઓ “સેથ”ના પૂત્ર “સાખી”ના નામ ઉપરથી નીકળેલું જણાવવાનું શુમાન કરે છે. જે વખતે કદીમ જરથોસ્તી ધર્મ પૂર ખીણેયો, અને યાહુદી, અને ખ્રીસ્તી ધર્મ પણ ફેલાયલા હતા.

સાખીઆન ધર્મ અસલ એક ખુદાને માનવા વીધે જણાવ્યો છે. પાછળથી સુરજ, અચળ તારાઓ, મહેા, ફરેશતાઓ, અને તેઓની મુર્તીઓના બનાવેલા આકારોને પૂજવા વીધેની રસમો દાખલ થઈ હતી. જે સધળાં ને તેઓ ઉતરતા ખુદાઓ તરીકે ગણી આકૃતની વખતે તે ઝોપી મદદ માંગતા હતા. એ ધર્મ પાછળથી એટલો બધો બગડી ગયો હતો. કે પુરાતન આરબો અને ઇન્ડીઅનોનો ધર્મ ધણો ખરો એક મલતો થઈ પડ્યો હતો.

અરબોએ (૯) સાત વખણાએલાં દેવરાંઓ બાંધી (૭) મહેાને અર્પણ કીધાં હતા મક્કાના દેરાંને વીધે એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે તે “ઝોહાલ” અથવા “શનીસ્ચર”ના મહેાને અર્પણ કીધું હતું. ને કે એ કોમએવી રીતે પુષ્કળ ઉતરતા

પ્રદાઓને માનતી હતી. તે છતાં પણ તેઓની જુદી જુદી દરેક જાતની “પુજા” કરવાની વધી બીજી જુદી જુદી ચીજો બી હતી. પારસી ધરાનીઓએ પોતાનો કદીમ, અને એક પ્રદાને માનનારો ધર્મ એ લોકોમાં પણ ફેલાવ્યો હતો. અને જે અરબો આપણી સાથે વ્યવહારમાં આવ્યા હતા. અને આપણી સરહદની નજીક રહેવાવાળા હતા. મુખ્ય કરીને “તેમીન” જાતના અરબ લોકો. મહમદના વખતની અગાઉ (૨) એ તક અથવા જાતોમાં વહેચાઈ ગયા હતા, ૧લી શહેરો અને કસબાઓમાં ફરીલાઈ ચર્ચ વસનારી હતી ૨જી મેદાનોમાં તંબુઓ ખેંચી રહેનારી, અને વખત વખતે પોતાનું રહેણાં જાલનારી હતી.

અરબી ભાષા ધણી પુરાતન જણાવેલી છે. એ ભાષાની જૂદી જૂદી ધણીક “જૂનાનો” હતી. જેઓ એકબીજાથી તદ્દન જ ઉલટી હતીઓ, તેઓમાંની ધણી જ વખણાએલી “બેલી” હેમીઅરની જાત અને બીજી ઉંચી જાતના અરબો, તેમજ કોરોઇસ (ફરેસી અરબ)ની જાત બેસતી હતી.

કોરોઇસ લોકોની જુઝાન સાધારણ રીતે ચોખ્ખી અરબી કહેતા હતા, એ જ ભાષામાં “કોરાન”બી લખાયેલી છે.

અરબ લોકો પોતાનું કાબેસ્થતપણું નીચલી ચીજોમાં ગણતા હતા. ૧લી વાકચતુરાઈ અને પોતાની ભાષાની પૂર્ણ માહિતગારી મેળવવી. ૨જી હથીઆરખાજી, ઘોડેસ્વારી આલાકી રાખવી, ૩જી પરોણાગત કરવી, દરેક કામમાં હીમ્મત રાખવી, કોઈના પણ તાબા હેઠલ ન જતાં, આપ અખત્યાર રીતે જ જીંદગી ગુજારવી. (સ્વતંત્ર જ રહેવું).

એ લોકો મુખ્યત્વે ૩ એકમો ગણતા હતા.

(૧)જો તેઓના વંશની નોંધ અને તવારીખ રાખવાનો, તેઓ એક પાછલ એક થઈ ગયલા કુટુંબીઓની તવારીખ લખી ધણી સંભાળથી બચાવી રાખતા હતા.

(૨)જો જોતીષ જોટલે “ તારાઓની વીંધા ” સંબંધી ચોડીધણી જાણી બેસેતો હતો. જેથી હવામાં ફેરફાર થવા વીંધે, તેઓ અગમચેતી આપ્યા શીવાય બીજું કશું વધુ જાણતા નહતા.

અને (૩)જો ખુવાબની તારીર અથવા ખુલાસો કરવાનો હતો. કવીતાનો

ચલતી પદ્મીવાળાં કુટુંબોમાં અભ્યાસ કરવામાં આવતો હતો. વરસમાં એક વખત એક મહીનો સુધી પોતાની હુશીઆરી જણાવવા “બેતો” જોડી એક ખીમ ઉપર સરસાઈ મેળવવા હરીફાઈ કરતા હતા, તે સમયે જે સરસ કવીતા લખાતી હતી, તે પાદશાહી તીર્તોરીમાં રાખવામાં આવતી હતી. વખણાએલી કવીતાઓ જોવાને “મોદાદાદાલેટ” એટલે શુનેરી કરી કહે છે. જે મીસરથી રેશમી કાગળ ઉપર શુનેરી હરફે લખાઈ આવી હતી. તેઓને મક્કાના દેહરામા ટાંગી હતી.

હજરત મહમદનો જનમ અને તેની તવારીખ

હા. મહમદનો જનમ ઇ. સ. ૫૭૦ના એપ્રિલ મહીનામાં થયો હતો.

ન્યારે પારસી શહેનશાહ “નોશીરવાન આદેલ”ની ઇંગની શહેનશાહતનો પુર ખુલ્લો ચઢેલો, તેજથી પ્રકાશતો સુરજ મગરેખની તરફ ઉતરતો જતો હતો. તે વખતે અરબસ્તાનમાં હા. મહમદનો જનમ થયો હતો. એ પારસી શહેનશાહતના બહોળા ફેલાયલા રાજ્ય, અને ત્યાંનો પુગતન જરથોસ્તી ધર્મ, જે તે વખતે પુર ખીયેલો હતો—અને તે બેઉને પાછવા જમાનામાં તેવી જ આબાદ હાકતમાં ચાલુ રાખવા વાસ્તે, એ અદલ શહેનશાહ, જે અતીશય જહેમત ખેંચી મજબુત ઉપાયો લીધા હતા, તે સધલું, મહમદના પંથનાવાઓએ બરબાદ કરીધું હતું.

અક્ષામના છોકરા ઇસ્માએલના વંશથી ઉતરેલા અરબોની જતોમાં સહથી ઉચી ખુન્યાદ કેરેઈસ (કુરેશી) જાતની ગણાતી હતી. તેઓને “કાઆબા” એટલે મક્કાના દહેરાંની સબાળ સોપેલી હતી. અરબ લોકો લખી જાય છે કે—

મહમદ જન્મ્યો તે જ વખતે સીરિયા આંધલા કીટલા, શહેરો અને ગામડાંઓમાં સાધારણ રોશની કરતાં, સધલે પાણીના ચરમાએલી માફક, રોશનીના બેહદ ઝરાઓ, ખુબ ઝલકાટથી પ્રકાશી નીકળી, આબા શહેરોમાં ફેલાઈ, સધલે પંદરાઈ ગયા હતા. એ છોકરું (મહમદ) જેવું હમેલથી છુટું કે તેવું જ શુંદન મંડીએ બેમી, આકાશ તરફ પોતાના હાથ લાંબા કરી, સાફ રીતે સમજાય તેમ મહોટા સાદથી બોલ્યું હતું કે “લા ઇલાહા ઇલલાહીલા મહમદે રસુલ ઇલાહ.” એટલે બોદા મહોટો છે. તે એકલો જ છે. અને હું તેનો પેગામ લાવનાર છું.

અને વળી તે જ વખતે ખુદા-પરસ્ત ઇરાનીઓનો પરીત્ર આતશ, જે

(સવાલો ધરણામી ધર્મના ફરમાનો બરાબર પાલ્યા છે કે કેમ તે સંબંધી) આપણા ધર્મ પ્રમાણે જ બહેસ્ત અને દોઝખની માન્યતા છે તેમ. મહમદે પણ નવ (૯) આસમાનોની સુલાકાત લીધી હતી, પરંતુ દેગાર સાથે વાતચીત કીધી હતી. મહોમ્મદન લોકોનો ધર્મ ખાસ કરીને ચાહુદીઓના “તાલમદ” આદેશ તેરટેમેન્ટ માંથી તથા જરયોસ્તી કેતાબોમાંથી લીધેલો છે. ખુદ એવણના ઉરતાદ (જેને એવણ સલમાને ફારસ કરીને કહે છે.) તેવણ દસ્તુર દીનયાર હતા.

એ લોકોએ ધર્મને રાજ્ય સાથે જોડી દીધો હતો, અને જે પાદશાહ યાય તેજ ધર્મનો વડો કાલીફ પણ કહેવાય (આપણે જેને ખલીફ કરીને કહીએ છીએ) મહમદ પછી ગાદીએ આવનારા ૪ ખલીફ હતા. હ. મહમદના મરણ પછી ખલીફ કાણુને બનાવવો તેની જબરી જુમખેસ હતી હતી. મહો મહિ તકરારનો છેડો લાવી પહેલો કાલીફ (ખલીફ) અબુ-બકકર જે મહમદનો સસરો થતો હતો. (૨) જે ખલીફ “ઓમર” કહે ખલીફ ઉસમાન (જેને આયમાન કરીને પણ કહે છે.) અને ૪થો ખલીફ “અલી” ને વારા ફરતી ગાદી મળે એવો ફરાવ કર્યો હતો.

પ્રકરણ પમું

Bundeish

The Bundeish is a Pehelvi work, relating to cosmogony and legendary history, as taught by Mazdijasnian tradition.

“Bundeish” means original creation. This work was written in the seventh century A. D. At present only a few manuscript copies in Pehelvi are extant. According to Dr. West the original title of the work is “Zandakus” and it is abridged translation of the Avesta of the “Damdad Nask” The Bundeish of the Parses may be compared to the Genesis of the Christians, the first book of the Old Testament. The Bundeish proves beyond the shadow of a doubt, that Zoroastrianism, is purely a monotheistic religion and give some necessary information about several points relating to this religion. It is therefore not without its own importance.

બુન્દેશ (ખાખ ૧)

હાહાર અહુરમઝદે આ સૃષ્ટિ ઉત્પત્તિ કીધી ત્યારથી તે સેવક કયામતના વખતમાં તનપસીનની હાલત સુધીની પેઢાયસની દર્શાવત. જ્યારથી આ દુન્યાનો કારોબાર ચાલુ થયો ત્યારથી અહેરેમને આ દુન્યામાં હાહાર અહુરમઝદથી ઉસડી જ રીત

અખત્યાર કીધી. જેવી દાદારે અસરે રોશની (હદ વિનાની રોશની) પેદા કીધી ત્યારે એહેરેમને અસરે તારીકી-અધકાર) (હદ વિનાનો અધકાર પેદા કર્યો. અદુરમઝદ પામી ગયો કે એ નાપાક મારાં દરેક કામમાં ખલલ નાંખશે; ત્યારે એની પાસે એક્કસ વખતની મુદત માંગી કે તું ક્યાં સુધી મારા કામમાં ખલલ નાંખ્યાં કરશે. નાપાકે કે જેની શક્તિ ધણી જ મર્યાદીત છે. અને કમ અદેશ છે. કે તેને હોરમઝદ સાથે સરત કીધી કે હું નવ હજાર વરસ સુધી તારી પેદાયસમાં, મારી નુકશાન કરવાની રીત (દરજી) ચાલુ રાખીશ. પછી તો હમેશ સુધી અધકારમાં જ પડી રહેવશ. દાદાર અદુરમઝદે તેના માંખ્યા મુજબ નવ હજાર વરસની મુદત ઠેરવી આપી. પહેલાં (૩૦૦૦) ત્રણ હજાર વરસ ખીલકુલ ખલલ કરયા વગરના. ખીજાં (૩૦૦૦) ત્રણ હજાર વરસમાં માફ જોર તારી દરેક પેદાયસમાં અજમાવશ ત્રીજા (૩૦૦૦) ત્રણ હજાર વરસમાં માફ જોર ધણું કમતી થઈ જશે, અને નવ હજાર (૯૦૦૦) વરસમાં તો હું હમેશનો નાણુક થવસ.

આ લખાણપરથી એમ માલમ પડે છે કે આપણા (૧૨૦૦૦) વરસના એક જરવાને દરેગો ખોદાતેહના અધવામમાં મનુષ્યનું પ્રગટીકરણ-વિકાસક્રમ (Evolution) પુરો થવો જોઈએ. એટલે મનુષ્ય જનમનું પહેલા (૩૦૦૦) વરસનો અધવામ, ખીલ કુલ નીર્દોષ જવો જોઈએ. એટલે પહેલા ત્રણ હજારમાં એ નાપાકનું જોર ખીલકુલ નહિ. ખીજા ત્રણ હજારમાં એનું જોર વીસેસ થઈ જાય, અને મનુષ્ય એક દૈત્ય જેવો થઈ જાય. એટલે કે પ્રગટીકરણના ૬થા હજારમાં મનુષ્ય એવે તબક્કે પુગે કે તેનામાં મનુષ્યત્વજ (Humanity) જેવું કંઈ હોયજ નહિ. અને આપણા શાહનામામાં પેલા જુહાકના (૧૦૦૦) વરસના રાજ્યમાં ઇરાનવેજમાં કેવી નાશકારક ઉઠળપાહળ થઈ હતી. તેનો બેદ અહિંયા ખુલે છે કે મનુષ્યના પ્રગટીકરણમાં એક હજારો એવો આવે છે કે મનુષ્ય ખીલકુલ સ્વાર્થી, અને જુલમગાર થઈ જાય છે. જુહાક વીધે આપણે આગલ ખુલાસો કર્યું. પછીના ત્રીજા તબક્કામાં એટલે ૬થી ૯ હજારના અધવામમાં એહેરમનનું જોર થોડું થોડું તુટતું જાય છે. અને સરત પ્રમાણે હમા હજારમાં હમેશનો અધકારમાં (અસરે તારીકીમાં) દફે થાય છે. હવે આપણે જરથોસ્ત પેગંબરના પેલા ત્રણ પેદા થનારા પુત્રો હોશેદર, હોશેદરગાહ, અને સોરયોસ વીધે કંઈ ખુલાસો કર્યું. એ ત્રણ છોકરાઓ જરથોસ્તની બાઈડી હવેલીથી જનમ્યા હતા, જરથોસ્ત હવેલીની નજદીક ત્રણ વખત ગયો હતો, દરેક વખતે તેનું ખીજ જમીન ઉપર પડ્યું, નયોસંગ યઝદે તે ખીજની રોશની અને જોર કમુલ રાખ્યું. અને સંભાળથી અનાહીત યજદને સોંપ્યું, (કે તેના) વખતે એક માતા

સાથે આમેજ કરે. ૯૯૯૯ અશે ફરોહરે તેના રક્ષણ માટે - નેમાયલા છે કે દેવો તે (ખીજ)ને નુકશાન કરે નહિ. એનો બેઠ પશુ એમજ માલમ પડે છે કે પ્રગટીકરણના ૩ હજાર વરસની આખરે હોશેદર આવશે. (હાથ એટલે અકકલ અને દર એટલે દરવાજો) મનુષ્યની અકકલનો દરવાજો ખુલશે. યાને શરૂઆતની અકકલ આવશે ૬ હજાર વરસની આખરે હોશેદરમાલ આવશે. એટલે મનુષ્ય વધુ અકકલવાન થશે. એટલે પોતાને પીછાણતા રીખશે. અને છેલ્લા તનકકામાં યાને હમા હજારમા સોપ્પસ આવશે ત્યારે મનુષ્ય સપુર્ણ યાની થશે. રવાન ખોખતગી તનપરીન થઇ જશે. એટલે આ શરીરને તજ તે સાહેબમાં મળી જશે. હોંદુઓના શાસ્ત્ર પ્રમાણે મુક્ત થઇ જશે. મનુષ્યના ચાર તનકકા તેના પ્રગટીકરણમાં આવે છે. એક ફેરી Demon ખીજે Semidemon, ત્રીજે Human એયો Super human) પહેલા તનકકામાં હોંદુઓના શાસ્ત્ર પ્રમાણે તમો ગુણુ ગોર પછી રજો ગુણુ, અને છેલ્લે સત્ત ગુણુ ગોર વધી ગાય છે. આ પ્રમાણે આપણે વીકાસ ક્રમ.

બાબ રજો

હોરમઝદે આકાશ પેદા કર્યું ૧૨ રાશી પેદા કરી ૨૮ નક્ષત્રો પેદા કર્યાં ૬૪,૮૦,૦૦૦ નાના સેતારાઓ (તારાઓ) પેદા કર્યા એ સેતારાઓમાં ૪ મુખ્ય સેતારાઓ સરદાર તરીકે મુકરર કર્યા. “સતવસ” સેતારો પશ્ચિમ તરફનો સરદાર છે.

“તીક્તર” સેતારો પૂર્વ તરફનો સરદાર છે. “વનન્દ” દક્ષિણ તરફનો સરદાર છે. “હફતોરંગ” ઉત્તર તરફનો સરદાર છે.

બાબ રજો ફરોહરે ડગ્ગે—હોરમઝદે અમેસરપદા સાથે રખીયવન ગેહમાં ધજજને કાંધી તેણે તે (ધજજનેમાં આહરેમનને મારવા ને કોઈ હથિયારો જરૂરના હતાં તે આખ્યાં તેણે માણસોના બોએ (બહોંધાંગ) અને ફરોહર સાથે વિચાર કર્યો અને માણસો માટે સમજી સમજ ધરાવનારી અકકલ આગળ બહાર પાડી. (એટલે હોરમઝદે માણસોના બોએ અને ફરોહરની પેદાવસ બોએ વિચાર કર્યો અને તે પેદા કરી તેઓને પછી અકકલ બક્ષી)

ફરોહરે ડગ્ગે—(હોરમઝદે) કહ્યું કે જ્યારે હું તમને દુન્યામાં મોકલું, ત્યારે તમોને વધારે હાયદેમદ શું લાગે છે? તમારાં શરીરની હાલતમાં, તમો દરજ સાથે લડો, અને દરજ નાશ પામે અને સેવટે હું તમોને દુરસ્ત અને વગર

નુકશાનના પાછા બનાવું અને સેવટે તમેને પાછા દુન્યામાં પેદા કરે, અને તેમજ હમેશાં, અમર્ય, જવાન, અને નુકશાન વિનાના થાઓ તે ! આ તો અહરેમનેથી તમારો હમેશાં બચાવ કરી રાખવો જોઈએ તે ! પછી માણસોના દરોહરો પેલી સર્વ બાબતની વાકેશી આપનારી અકકલ (જે તેઓને ઉપર પ્રમાણે બક્ષવામાં આવી હતી તેથી) દુન્યામાં દરજ આહરેમનથી તેઓને જે હલાકી પહોંચે તે બાબતમાં, અને સેવટે પાછા આહરેમનની દુશ્મની વગરના, દુસ્ત અને વગર નુકશાનના, તન પસીનના વખતે થવાની બાબતમાં, અને તેમ હમેશ અને હમેશ ચાલુ રહેવાની બાબતમાં, આ દુન્યામાં જવા માટે (આહરમજદ સાથે) એક મત થયો.

આ ફકરા ઉપરથી એમ માલમ પડેયકે. આપણને (મનુષ્યને) છેક નીરાધાર હાલતમાં નથી મોકલ્યાં પણ અકકલનું ગોહરણદી આપ મુખત્યાર બનાવ્યાં છે. એટલે આપણા કર્મના આપણે જ જોખમદાર હઈએ.

બાબ ૩મી

આ બાબમાં આહરેમને દાદાર અદુરમજદની 'દરેક ભક્ષી પેદાયસમાં પોતાની પુરાઈ આમે જ કીધી જમીનનું પેદું ફોડ્યું, પાણી ને ખરાબ કીધાં, ઝાડપાનને 'નુકશાન કીધું, આતસને ખરાબ કીધો જમીન ઉપર જહેરી જનવરે પેદા કીધાં, સાંધ, વીંછું, બિલાડી, દેડકા વીગેરે. ગોસ્પંદને નબળું અને બીમાર કીધું, અસ્તો વીધાન દેવને મોત લાવનાર હજારો દેવો સાથે મયોમદ ઉપર છોડી દીધો, આતશમાં ધુમાડો અને અધકાર ભેલી દીધો, આસમાન ઉપર સેતારાઓની સાથે યહેને અઘણાવ્યા, અને ૯૦ દહાડા અને રાત સુધી મીનો યઝદો સાથે એના દેવો લડ્યા. પણ યઝદોએ દેવોને લાચાર કરી દોષખમાં નાખી દીધા. આસમાનને કીલે બંદી કીધી, કે સામે થનાર દેવો તેઓ સાથે ભેલાઈ શકે નહિ.

ફકરો ૭મો દોષખ જમીનના વચલા ભાગમાં આવ્યું છે, ત્યાં કે જ્યાં ગનામીનોએ જમીનને ચીરી નાંખી હતી, અને તેમાં પોતે દોડી ગયો હતો, કે જ્યારે આ દુન્યાની સઘળી ચીજોનું એ રીતમાં ફરવું, અને હરીફાઈ અને તંટો, અને ચહડતા અને ઉતરતાઓનું ભેલાઈ જવું, એ સઘળું જહેરમાં આવ્યું.

એ ફકરાપરથી એમ માલમ પડે છે કે દુન્યામાં દરેક વહેવારમાં ભલ્લ અને પુરધ બન્ને શક્તિ કામ કરી રહી છે. અદિયાં આપણે આહરેમનને

“અગ્નિતા”થી ઝોળખીશું તો દરેક બાળદની સમજણ પડી જશે. આદરેમનને બેદમાં મીનીંગ અગ્નિતા થાય છે. એટલે જ્યાં મુખી મનુષ્યમાં અગ્નિતા રહેશે ત્યાં સુધી તે સારી ચીજનો પણ ખરાબ ઉપયોગ કરશે. ચીજ પોતે કંઈ ખરાબ નથી પણ તેનો ઉપયોગ કરનાર ને ખોટું રસ્તે ઉપયોગ કરે તો તેનું પરીણામ ખોટું આવે. દાખલા તરીકે “ગ્રેમ” ને એનો સદ ઉપયોગ કીધો હોય તો, દાદાર અહુરમઝદ સાથે એકતાન થવાય, બધ્યાં છોકરાંની ઉત્પત્તિ થાય; પણ તેને બદલે ને “હવસ” માણસને ઉશ્કેરે તો તેનું પરીણામ, અનીતી, અને ટંટા-દ્વિસાદમાં જ આવે. આ આખી કેતાબમાં દુન્યા સખ્દનો ઉપયોગ કર્યો છે તે આ પૃથ્વી નહિ સમજવી, પણ માણસના શરીરને બેદમાં દુન્યા દહેલી છે. જુઓ જરથોસ્ત સાહેબ દાદાર અહુરમઝદને સલાહ કરે છે, ત્યારે દરેક વખતે હાઝમંદ દુન્યાના પેદા કરનાર કરીને સંબોધે છે. એને અંગ્રેજીમાં Corporeal world કરીને કહે છે. (શરીરમય દુન્યા) હવે સેતારા સાથે ગ્રહોને આઠાવ્યા, સેતારા તે આપણી ઈંદ્રિયો આંખ, કાન, નાક, જભાન, વીગેરે અને ગ્રહો તે એ ઈંદ્રિયોનો દુરઉપયોગ; ખરફસતરો પેદા કીધા સાંપ, વીછુ વીગેરે તે માણસની જુદી જુદી ખરાબ ખાસ્યતો, સાંપ જેવો જહેરી દંખેલ, ખીલાડી જેવો ચોર, દેડકા જેવો આળસુ વીગેરે દુર્ગુણો સમજવા, આપણા બધા બેદોનો એવી રીતે ખુલાસો થાય છે.

હવે યઝદો દેવો સાથે લડયા, અને આસમનને કીસ્તેબંદી કીધી. યઝદો તે આપણા સદગુણો (Virtues) અને દેવો તે દુર્ગુણો (Vices) સમજવા, અને કીસ્તેબંદી એટલે આપણી ભુદ્ધિનો ઉપયોગ કરતા શીખવ્યું તે. અગ્નિતાથી માણસનું મન હંમેશાં દરેક ઈંદ્રિયોનો ખરાબ ઉપયોગ કરવા જ લલચાય છે.

બાબ ૪.

વળી એ પ્રમાણે કહેલું છે કે જ્યારે પહેલો પેદા કીધેલો ગોધા (ગયોદાદ) ગુજરી ગયો, ત્યારે તે જગણા હાથ ઉપર પડ્યો હતો, અને પછી જ્યારે ગયોમર્દ ગુજર્યો ત્યારે ડાહ્યાના હાથ ઉપર પડ્યો, પહેલા પેદા કરેલા ગોધાના રવાન તરીકે ગોધાના તનમાંથી ગોશોરન જ્યારે બહાર આવ્યો, ત્યારે ગોધા સનમુખ ઉભો રહ્યો, અને જેમ એક હજાર મરદો એકી વખતે પોકાર ઉઠાવે તેમ આહુરમઝદ આગળ પોકાર કર્યો કે, “પેદામસની સરદારી તુંએ કાણુને આપી છે ? જ્યારે જમીન ઉપર આદત ફાટી નીકળે, અને અડપાન સુકાં (ચાપ) અને પાણી સુકાઈ જાય (જતાં રહે) ત્યારે ક્યાં છે તે સખસ, કે જેને માટે તે કહ્યું છે, કે “હું

તેને પેદા કરીશ" કે તે (પુરાધર્મી) પરહેજ રહેવા માટે (સખુને) બોલશે ? ('ગોશોદન' તે ગાવ ગોરખંદના પ્રાણીનું રૂપ આપેલો (personified) આત્મા છે. તે કુલ કુદરતનો પણ ગોવા એવો આત્મા છે, તે અહુરમઝદને પુછે છે કે આ દુન્યાને સારી સમજણ આપવા માટે તે જરથોસ્ત જોવા મરદને પેદા કરવા કહ્યું હતું, કે તે પેદાયસનું રક્ષણ કરશે, તે ક્યાં છે ?)

તે પરથી તે અહુરમઝદે જવાબ દીધો કે "ઓ ગોશોદન ! તું ખીમાર થયો છે. ગનામીનોથી તે ખીમારી મેળવી છે. અગર જો આ જમીનપર આ વખતે તે મરદને પેદા કરી શકાતે, તો ગનામીનો આવા પ્રકારના જુલમ સાથેનો થતે નહિ. (ઓહરમઝદ કહે છે કે જરથોસ્તને જનમ આપવાનો વખત હંજુ સુધી આવ્યો નથી, જો તેને જનમ આપી શકાતો હોતે તો ગનામીનોતો દાર એટલો આણતે નહિ.

ફરો (૩) જો. (પછી) ગોશોદન સત્તરપાયા (બહેસ્ત) તરફ આગળ ગયો. અને તેજ (ઉપલી) રીતે પોકાર કર્યો; અને (પછી) મહાપાયા સુધી આગળ ગયો અને તેજ રીતે પોકાર કર્યો; અને (પછી) પુરશેદ પાયા સુધી આગળ ગયો. સેવટે તેને (ઓહરમઝદે) જરથોસ્તનું ફરોહર (દિખાડ્યું) (અને કહ્યું) કે, "હું તેને દુન્યામાં પેદા કરીશ કે તે (પુરાધર્મી) પરહેજ રહેવાના (સખુને) કહે" (તથા) ગોશોદનનું મીનોઇ રહ ખુશ થયું, અને કમુલ કીધું કે "પેદાયસને હું પાળીશ" એટલે કે તે દુન્યામાં દુન્યાની પેદાયસ માટે પાછું એકમત થયું. આ લખાણને મળતી જ હિન્દુઓની પણ એક કથા છે. તેમાં લખેય કે એક દિવસ ધરતીમાતાએ ગાયનું રૂપ લીધું. અને ક્ષીરસાગરમાં લક્ષ્મીજી સાથે બેઠેલા વિષ્ણુની આગળ ગયું. અને આંખમાં આંસુ લાવીને દરદર્મ્યા દીશે કહ્યું કે ધરતી ઉપર જુલમ અનીતી, ખુનામરકી, બહુ વધી ગઈ છે. લોકોમાં સ્વાર્થ બહુ વધી ગયો છે. અને એ જુલમ હું ખમી શકતી નથી. માટે આપ કંઈ એનો ઇલાજ કરો ત્યારે વિષ્ણુએ ગડમાતાને કહ્યું કે. હું કંઈ કરી શકતો નથી; તમો કૈલાસમાં બોળાશંકર પાસે જાઓ, શંકર કંઈ ગોઠવણ (ઇલાજ) કરશે. ત્યારે ગડમાતા કૈલાસમાં શંકર આગળ ગયાં, અને ત્યાં પણ એવીજ રીતે ક્યારે કરી, ત્યારે શંકરે કહ્યું કે માતાજી તમો શીકર કરો નહિ. તમો પાછાં જાઓ હું મારા ગણોને મનુષ્ય અવતાર આપી પેલી દુન્યામાં મોકળું છું. ત્યાં જઈને ગણો (ગણ એટલે શીવનો સેવક સમુદાય Shivas angles) દુન્યામાંથી જુલમ ઝાઝો કરીને પાછી સંસકૃતી સ્થાપસે. (યાને પુરાએને બરોબર સીધા કરશે.) આ બન્ને લખાણોની મતલબ એક-સરખી જ છે. આપણાવાળા જરથોસ્તના આવવાની રાહ જોઈ રહ્યા હતા, અને

હીન્દુઓ શીવના ગણુની. આ ભેદી લખાણુ પરથી આટલી વાત તો સિદ્ધ થાય છે કે, પેલી મીનાઈ જ્ઞાનમાં જે ત્યાં જહેસ્ત દોગખ દને અને મીનાઈ કરવાનું હતે. તો તો ત્યાંથી એવો જ જવાબ મળે. કે કઈ નહિ એ જુરાઓને હમે અદિયાં દોગખમાં નાંખીને સખ્ત મુખ કર્યું. પણ ત્યાંથી તો વિષ્ણુ ભગવાન જેવાએ પણ પોતાની અશક્તિ દેખાડી તેથી ભેદ ખુલ્લો થઈ જાય છે કે ત્યાં (મીનાઈ જ્ઞાનમાં) કંઈ જ નથી. જે છે તે આ કર્મભૂમિ ઉપર જ છે. અને આપણા તથા હીન્દુઓના વડવાઓ પણ ધણી સરસ રીતે સમજતા હતા. પણ અભણો (અજ્ઞાનોને) ને કદે અજ્ઞાન કાષ્ઠ કરવાથી દુર રાખવા જ આ સ્વર્ગ નક્કું હોય છે.

બાબ ૫

આ બાબમાં સાત ગ્રંથોનું, અગ્રમુરજ પહોંચું, અને વરસની ગણુત્રીનું ખ્યાન છે. પણ દરેક બાબમાં કંઈ ભેદતો સમાવેવો જ છે. કદરો ૧. મેહોના સાત સરદારો, નક્ષત્રના સાત સરદારોને પહોંચેલા છે; જેમકે વીર (પુષ) નો મહ તીથતરને; વહારામ (બહેરામ એટલે મંગળ) નો મહ હરતો રંજને; ઓહરમજ (ભસપતી) નો મહ વનન્તને; અનાહીત (શુકર) નો મહ સેત્વસને; કએવાન (શની) (શનીચર) નો મહ આસમાનની વચ્ચે આવેના મસને; અને ગુરમહેર અને પુછી સાથના ફગે મુશપગ, એની ખુરોદ અને ચંદ્ર અને સેતારાઓને. ખુરોદ મુશપરને પોતાના ગુર સાથે એકમેક સાથના (જેંઆણના) સંબંધથી ભેડી રાખ્યા છે. કે તે થોડું તુકસાન કરી શકે. આપણે આગળ જોઈ ગયા છઈએ કે. એ સાત સેતારાઓને ખરાબ ઉપયોગ કરવામાં આવે તો મહ કહેવાય અને હીન્દુઓમાં જે લોકો આગળ વધેલા વિચારનાં યાનમાર્ગી છે. તે લોકો પણ એટલું જ કહે કે આપણા શરીરમાં સૌથી ઉત્તમ બીજ થાને મોટા દેવ તે આપણો "પ્રાણ" પ્રાણથી મોટો બીજો કોઈ દેવ જ હન્યામાં નથી. અને એ લોકોના સાત છે. (સપ્તરુષિ) એજ સાત પ્રાણ છે. જે કાલ તે ગૌતમ અને ભરદ્વાજ છે. બે આંખ એ જ વીશામિત્ર અને જમદગ્ની છે. બે નાકના નકોરો એ વસિષ્ઠ અને કરપય છે, અને વાક (જખાન) એ "અત્રી" રૂપિ છે. એ પાંચ યાને હિન્દુઓ જ મનુષ્યને, સારે અથવા ખરાબ રસ્તે ચલાવે છે. એટલે માણસ પોતે જ પોતાના ભાગ્યનો સર્જક છે. જે વીરો બહેરામ યસ્તમાં વાર સમજણુ આપવામાં તેમ જ અગ્રમુરજ પ... શરણ ખુલાસો કરઈ.

તોમક જે એ સપ્તમા

બાં છે.

A cluster of seven stars named after seven sages
મરીચિ, અત્રિ, અંગીરસ, પુલસ્ત્ય, પુલહ, કૃતુ અને વસિષ્ઠ. એ સાત ર્ષિઓ
કે તારાઓ તરીકે ઓળખાય છે.

આખ ૧૧.

દીનમાં કહેલું છે કે જમીનની ૩૩ ભાગ છે. તે દેહોડે કે જ્યારે ત્રીસતરે
વરસાદ વરમાવ્યો, અને જ્યારે તેમાંથી દરિયા ઉત્તપન થયા. ત્યારે તમામ જમીન
અડધો અડધ પાણીમાં ગીરફતાર થઈ હતી, અને તેના સાત ભાગો થયા હતા.
તે ભાગો એ પ્રમાણેના કે (જમીનવાળો) અડધો ભાગ ૬ ભાગોની વચ્ચે આવેલો
હતો. તેઓની આબુખાબુ, તે ૬ ભાગોના જેટલો (ખનીરથનો મુલક આવેલો
હતો) તે (ભાગો)ને કેશ્વર નામ આપેલું છે. અને (તેઓ એકખીનની) ખાબુ
ખાબુએ આવ્યા છે. જેમકે (એ) ભાગો એ પ્રમાણે (છે.) પૂર્વ ખાબુએ સવેકે
કેશ્વર અને પશ્ચિમ ખાબુએ “અર્જુ” કેશ્વરના બે ભાગો. દક્ષિણ ખાબુએ
દર્દદક્ષ, વીદદક્ષ કેશ્વર(ના) બે ભાગો. ઉત્તરની ખાબુએ વોહર ખરેસ્ત, વોહર
જરેસ્ત કેશ્વર(ના) બે ભાગો. વચ્ચે વચમાનો ખનીરથ (૩-૨) અને ખનીરથે
દરિયો પકડેલો છે, (એટલે તેની એક ખાબુએ દરિયો આવેલો છે). કારણ કે
પેલા ફરાહોકન્ત દરિયાનો એક ભાગ તેની આસપાસ ફરી વળેલો છે. વોહર
ખરેસ્ત, વોહર જરેસ્ત (આગળ) એક મોટો પહાડ ઉગી નીકળ્યો છે, કે જેથી
એક કેશ્વરથી બીજે કેશ્વર જવાઈ શકાય નહિ.

અને એ સાત મુલકો કરતાં ખનીરથમાં સબળી નેકી વધારે ઉત્તપન કરેલી
છે, અને વળી આહરેમને પણ ખનીરથમાં જે કાંઈ (નિક) જોયું તેને તુકશામ
કરવા માટે ધણું (ખૂંટ) ઉત્તપન્ન કર્યું છે. કારણ કે કેઆનીઓ અને શૂરપિરોને
ખનીરથમાં પેદા કરવામાં આવ્યા હતા અને બલી માજદીયરની દીન ખનીરથમાં
ખખસવામાં આવી હતી, અને સેવટે (ત્યાંથી) ખીમ મુલકોમાં સર્થ જવામાં
આવી હતી. સોરશીઓસ, જે ગનાખીનોને વગર કામનો કરશે અને રસ્તાખેજ
તનપશીન ઉત્તપન કરશે, તે ખનીરથમાં જન્મશે.

હવે એ સાત કેશ્વર કયાં આવેલા છે. એ વીધે ચોડુંક વીવેચન કરશું.
આપણા પેગંબર સાહેબ, અને તેના જામનસીનો આપણને કંઈ બૂગોળનું જ્ઞાન
આપવા નહિ આવ્યા હતા. છુનદેહેશમાં જે જે લખાણો આવ્યાં છે. તે બધા
આપણા શરીરરચનાના બેદમાં કહેલાં લખાણો છે. હિન્દુઓમાં એને સમદિપ
કરીને કહે છે. (The seven divisions of the Earth according to

Hindu Mythology) પુરાણાનુસાર પૃથ્વીના સાત મોટા વિભાગ (જંબુ, કુશ, પ્લક્ષ, શાકમલિ, કૌચ, શાક, અને પુષ્કર) એકદંત કેસર એ આપણા શરીરમાં આવેલાં છે: યોગાભ્યાસમાં એને ચક્રો કહે છે.

એ સાત ચક્રો નીચે મુજબ છે.

શરીરમાં કયા સ્થાન ઉપર આવેલાં છે તે સ્થાન.	અક્ષરો, દળ-વર્ણ	ચક્રનું નામ
ગુહાસ્થાન	વં, શં, પં, સં, ચાર અક્ષરો તથા ચાર દળવાળું અગ્નિના વર્ણવાળું	...આધાર ચક્ર Pelvic plexus.
લિંગસ્થાનના મૂળમાં...	બં, બં, મં, યં, રં, લં, એ છ અક્ષરવાળું છ દળવાળું, સુર્યસમાન વર્ણવાળું.	...સ્વાધિષ્ઠાન ચક્ર Hypo-gastric plexus.
નાભિસ્થાન	ડં, ઢં, ળં, તં, થં, દં, ધં, નં, પં, ફં, એ દસ અક્ષરવાળું રાતા વર્ણુતું.	...મથિપુર ચક્ર Solar plaxus.
હૃદયસ્થાન.....	ખં, ગં, ઘં, ઙં, ચં, છં, જં, ઝં, ટં, ઠં, જં, એ બાર અક્ષરવાળું, બાર દળવાળું, અને સુવર્ણ સમાન વર્ણુવાળું.	...અનાહત ચક્ર Cardiac plexus.
કંઠસ્થાન.....	અં, આં, ઈં, ઊં, ઊં, ઊં, રૂં, રૂં, લં, લં, આં, એ આં, ઐં, ઐં, અ, એ, એ સોળ સ્વરવાળું સોળ દળવાળું ચંદ્રમા	...વિશુદ્ધ ચક્ર Carotid-plexus

જેવા વર્ણવાણું

ભુના મધ્ય સ્થાનમાં...
(ત્રીકુટીમાં)

હં, હં, જે અક્ષરવાણું
અને રાતા વર્ણવાણું

...આતા ચક્ર
Medulla-Oblongata plexus

(દસમાં દ્વારમાં).....

નિરંતર સચ્ચિદાનંદ
જ્યોતિર સ્વરૂપ
સહજદળ યુક્ત
અને શુદ્ધ સ્ફટિક
સમાન.

...અગ્રરામર ચક્ર
(બ્રહ્મ રંધ્ર ચક્ર)

"Brain"

એ સાત ચક્રો દરેકના શરીરમાં હોય છે, પણ ચોળીઓ, લય યોગ કરવાવાળા એને ચોક્કસ ક્રીયાથી ખીલીને સમાધિ સ્થિતી પ્રાપ્ત કરે છે: એ ચક્રો ખીલવવાથી મનુષ્ય ધણી શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરી શકે છે: આપણા ધર્મમાં ખનીરથને સૌથી મોટો કેસ્વર કહેલો છે. જેને કેટલેક ઠેકાણે ગરોદેમાન બહેસ્ત (અસરે રોશની) પણ કહે છે. તેજ દસમો દ્વાર "બ્રહ્મ રંધ્ર" છે: જ્યારે ચોળી સમાધિ સ્થિતિમાં હોય છે. ત્યારે તેનો પ્રાણ (જીવ) બ્રહ્મરંધ્રમાં હોય છે. આપણું શરીર ખીલકુલ હીલચાલ વગરનું થઈ જાય છે. તે હાલતમાં તેને દરેક સુદમગ્ન (આખા બ્રહ્માંડનું) પ્રાપ્ત થાય છે. અને એટલે દરજ્જે પુરેલા મહાત્માઓ (આસને બેસે) જે જ્ઞાન દુન્યાના લોકોને આપે છે તેજ ખરૂં પ્રદાઈ (આત્મીક) જ્ઞાન છે. અને જે જે મહાન પુરુષો થઈ ગયા. તે લોકો કોઈ રાજયોગી, કોઈ લયયોગી, કોઈ મંત્રયોગી, અને કોઈ જ્ઞાનયોગી એ જુદા જુદા યોગીઓએ યોગથી જે જ્ઞાન મેળવ્યું, તેને એવા ભેદ ભર્યા પોતાના સંકેતીક શબ્દોમાં ખ્યાન કર્યું. કે જે આજની ઓલાદ એ જ્ઞાન સમજી નહિ શકે, અને એમ નુકસાન થાય. એ બિચ્ચની ઓલાદ એ જ્ઞાનનો બદલપયોગ કરશે તેથી આપણા છુપાવી રાખ્યું હતું.

પછી પણ આપણા લોકો એ જ્ઞાનથી વાકેફ હતા. પંચના વડા દસ્તુર હજરત આજર કયવાન, મહાન વાળા તેવણના ચેલા હતા. દસ્તુરે પોતે અષ્ટ સિદ્ધિ કોઈ દિવસ ઉપયોગ કીધો હતો નહિ આપણા સ્થાન આપ્યું છે તેથી જરયોસ્તીઓએ તો આગળ વધવું. આપણા યોગ્યર પોતે પણ

મહાન રાજયોગીજ દના, અને હવે આપણે બર્વિધ્યમાં આવનારો સોચસ તે પશુ કોઈ વ્યક્તી તરીકે આવનાર નથી. પશુ આપણે વિકાસ ક્રમ જેમ જેમ આગળ થનો જશે તેમ તેમ આપણે પશુ આપણી જાતને (એટલે દાદર અહુરમઝદને) પીછાનતાં ચીખશું. અને એ ખનીચમાંથીજ આપણને જ્ઞાન મળશે.

બાબ ૧૨

પહાડોની પ્રકૃતિ બાબત પર

આ બાબમાં પહાડો વીધેનું બેદમાં બ્યાન છે.

દીનમાં કહેલું છે કે પહેલાં ૧૮ વરસમાં પહાડો ઉગી નીકળ્યા છે અલપુર્ન ૮૦૦ વરસની આખેરી સુધી વધ્યા કીધો હતો. ૨૦૦ વરસમાં “સેતરપાયાક” [એહેસ્તના આસમાન] સુધી અને ૨૦૦ વરસમાં “ગાહાપાયાક” સુધી, અને ૨૦૦ વરસમાં ખુર્શીદ પાયાક સુધી અને ૨૦૦ વરસમાં અસર રોસની (વાળા એહેસ્તના આસમાન) સુધી (તે ઉચે વધ્યા કીધો હતો) અને અલપુર્નમાંથી ખીજ પહાડો, સંખ્યામાં ૨૨૪૪ ઉત્પન્ન થયા છે. તે પહાડો (નીચે મુજબ) છે. બુલંદકુગર અલપુર્નનો તીરક, એકાને દાહતીક, અશુરની હાર, ઓસીનદુમ દરપાસીન, જરીદ, ગાનુસ, અર્ધચ, કાદ વાદગીસ, કુશદારતર, એ વતરોગે ખીજ નાના પહાડો, ફકરો ૨જો તેઓ માટે હું બીજી વાર (એટલે વિગતે) બોલું છું અલપુર્ન પહાડ જમીનની આસપાસ આસમાન તરફ જોડાયેલો છે, અલપુર્નના તીરક તે (છે કે) જમાંથી. સેતારા, ચંદ્ર, અને અને ખુર્શીદ અંદર પસાર થાય છે, અને પાછા આવે છે. બુલંદકુગર પહાડ ને છે કે જેની ઉપરથી અર્ધવીસરના પાણી, એક દળર માણસ પુર ઉચ્ચાઈથી નીચે કુદી પડે છે. ઓસીનદુમ પહાડે તે કે જે, બ્યારે તેનું પાણી, જે કુગર પહાડમાંથી આવે તે તેની ઉપર પડે છે, ત્યારે લાલ અને આસમાનના ગોહર (નારંગનો બનેલો) છે. અને વોહરકશ દર્શાની વચ્ચે (આવેલો છે અને) જેની ઉપર ચીનવદ પુલ આવેલો છે.

તે જગ્યા એ (ફરેસ્તાઓ) રવાનનો સુમાર (એટલે ધનસાધ) કરે છે. અલપુર્ન પહાડની અશુર (નામની) સાંકડી ટોંચ ડોળખના દરવાજાપર આવેલી એક ટોંચ છે, કે જ્યાં હમેશાં દેવો મિજલસ કરે છે. એ ઉપરાંત ખીજ સેંકડો પહાડોના નામ જુદા જુદા મુલકોમાં તે ક્યાં ક્યાં બાબ્યા છે. તેના નામો છે.

આપણને એ બધા પહોડોના નામ સાથે કંઈ કામ નથી આપણે તો જોટલા મુખ્ય પહોડો છે તેની મમજણ લઈએ. એ પહોડો તે કંઈ ખરા પહોડો નથી પણ આપણા શરીરમાં ક્યાં ક્યાં હાડકાંઓ આવેલા છે. તેનું બારીક નીરીક્ષણ કરેલું છે. હાંસમાં આપણે એની દુકામાં જ તપાસ લઈશું અલબત્ત તે આપણા માંચાનો સૌથી ઉપરનો ભાગ (આપણી ખોપરી) સેતારા ચંદ્ર અને 'પુશ્કોદ' એ આપણી ઈંદ્રિઓ, નાક, કાન, આંખ, જીભાન, વીગેરે. ઉચેથી અર્ધવીસુર પડે છે. તે "સુધુમથા નાડી" વોલ્ફકશ' દર્શો તે આપણી કુટી (Navel) એ પ્રમાણે સમજવું.

બાબ ૧૩

એ બાબમાં દર્શાવેલી નદીઓ વીગેરેનું જ્ઞાન છે. તે વીસે જાણવું કે નદીઓ તે ક્યાંથી નીસે, દર્શાવે તે ક્યાં ધણી નશે એકથી થાય તે જગ્યાને કહેવું છે. આના અર્ધવીસુરની જ્ઞાએસમા એ સંબંધી ખુલાસાવાર જ્ઞાન કરશું.

બાબ ૧૪

એ બાબમાં જુદી જુદી જાતના ગોસપન્દો, થોડા, જોટ, જુદી જુદી જાતના કુતરા, ગધેડા ૮ જાતના નોળીઆ, આઠ જાતના થોડા, ૧૧૦ જાતના પક્ષીઓ, ૨૮૨ જાતની માછલીઓ. ફાડી ખાનારાં હાતવાળાં જાનવરો વીગેરેનું જ્ઞાન છે.

બાબ ૧૬

આ બાબમાં ફરજદની વૃદ્ધિ કેવી રીતે થાય છે અને બેટાનું અને બેટીનું ફરજદ ક્યારે થાય છે. તે બાબે અસલી ધરાની વીચારો જાહેર કરે છે.

બાબ ૧૭

આ બાબમાં જુદી જુદી જાતના આતશો યાને મરમીના રૂપો (Manifestations of Heat) વીગેરેનું. અને આદરફરોગા, આદરયુસરપ આદરખુર્જન, નામના જાણીતા આતશકદેહોની ઉત્તપ્તીનું વર્ણન છે.

બાબ ૧૮

આ બાબમાં ગોર્કદ નામનું ઝાડ, જે અસલમાં સધળા ઝાડોનું મૂળ

ગણાતુ તેની હકીકત છે.

બાબ ૧૯

આ બાબમાં ત્રણ પગના ગધેડાનું અલંકારીક લખાણ તેમજ બીજા ચરન્દા, પરન્દા પ્રાણીઓનું વર્ણન છે.

બાબ ૨૦થી ૨૨

આ બાબો સઘળા પ્રાણીઓના સંબંધમાં છે. નદીઓ, સરોવરો, પાણી અથવા પ્રવાહી પદાર્થ જુદે જુદે રૂપે જોવામાં આવે છે તેની હકીકત આપી છે.

બાબ ૨૩

આ બાબમાં વાંદરા અને રીંછની ઉત્પત્તિની વીચીત્ર કંતકથા છે, કેટલાંક જાનવરો, ઝાડપાન ફળફળાદીના સંબંધમાં, આપણે બીજી કેટલીક પ્રજાઓના સંબંધમાં પણ જોઈએ છીએ, એવી અલંકારીક બાબદ છે, કહેવાની મતલબ આ દીસે છે કે, ભલાંઓ જુડા સાથે જોડાવાથી તેનું ફળ ખુદ આવે છે.

બાબ ૨૪

આ દુન્યાની જુદી જુદી પેદાવસોમાં, તે વર્ગની ખાસ સરંધી પેદાવસ કઈ છે ? તે આ બાબતમાં જણાવ્યું છે. જેમ કે સરસમાં સરસ તે કયો ! સરસમાં સરસ પક્ષી, યા મેવો યા અનાજ તે કયાં ?

બાબ ૨૫

આ બાબ અસહી ધરાનીઓના વખતની વહેંચણી બાબેના વીચાર અગત્યની છે. રત્નઓ, નાસ્તા મોઠા દિવસો કયા એ બાબતનું વર્ણન છે.

બાબ ૨૬

આ નાના બાબમાં “હાલિ” નામના અસહી ધરાની : હકીકત છે.

બાબ ૨૭

જુદી જુદી જાતના કુલો, ફળો, અનાજ, ઝાડપાન, વીગેરેની બાબ એમાં જુદા જુદાં કુલોને ત્રીસે રોજોનું નામ મરાવનારા જુદા જુદા ત્રીસે

સાથે સંબંધ દર્શાવે છે. હોરમનલ્લું ફલાણું ફુલ છે. બદમનનું ફલાણું ફુલ છે, હવે એ બનદો નેમ ગેતીની પેદાયસો ઉપર તેમ માણસ જાતના સદ્યુણો ઉપર ગવઅકકલ છે, તેથી એ ફુલોનો તે સદ્યુણો સાથે સંબંધ છે, ત્યારે તે સદ્યુણોનો સંબંધ, એક જાતની ફુલોની બાપા રજી કરે છે. (Language of flowers)

બાબ ૨૮

નેમ અસલી ઇરાની બજદ મંડળમાં અમેસારપદો ઉપરાંત ધણાક બજદો છે, તેમ દેવ મંડળમાં ૬ અમસારપદોની વીરૂના ૬ દેવો ઉપરાંત બીજા ધણાક દેવો છે. તે દેવોનું કામ શું છે, અને તેઓ શું દુર્યુણો દેખાડે છે, તેનું આ બાબમાં વર્ણન છે. બદમનની સામે અકોમન દેવ તેનું કામ કે પેદાયસમાં ખુરી વાંચારો અને કુસપ પેદા કરવો. સાવર દેવ જીલમ અને ગરબવસ્થા ઉત્પન્ન કરે છે. “નાઈકિયસ” અસતોપીપણું, નાઈરીય ગ્રહેર ઉત્પન્ન કરનાર, “તરંમત” મગરૂરી ઉત્પન્ન કરે છે. “મીતોખ્ત” મધીસો દરજ છે, “અર્શક” ખુરી નગરનો (અદેખાઈનો) કીનાખોર દેવ છે. “એરામ” ગુરસાનો એ દેવને સાત ગાણું જોર આપ્યું છે “અકતરા” દેવ ખુદ પરસ્તીનો દરજ છે. “ખુશારપ” આળસાઈનો દેવ છે. જે માણસમાં આળસઈ ઉત્પન્ન કરે છે. “નીઆબ” તંગીનો “આબ” લોભનો દેવ છે “પુશ” તે દેવ છે કે જે સંગ્રહ કરે છે. પણ પોતે ખાતો નથી, અને કોઈને આપતો પણ નથી. “સપજગ” દેવ ચાડીસુગલીનો દેવ છે. એકની વાત બીજાને કહી શોકોને અચકાવી મારે છે.

આવી રીતનું બીજા ધણા દેવોનું વર્ણન કીધું છે. આ દેવાના વર્ણન પરથી ભેદ ખુલ્લો થઈ જાય છે કે એ દેવો તે કોઈ દોષખમાં રહેનારા કદપીત દેવો નથી પણ માણસમાં રહેલા દુર્યુણો છે. અને કેટલેક ઠેકાણે માણસના ખરાબ હોઈને પણ દેવનું રૂપ આપ્યું છે.

બાબ ૨૯

અસલી ઇરાનીઓ જમીનને હક્ત કેસ્વરમાં વહેંચતા હતા, તે સાતે મુવકમાં અને બીજા મુવકોમાં, અસલમાં જે ઇરાની મહાતમાઓ ધર્મ સંબંધી રાહનું માધ કરતા હતા, તેઓના નામો અને તેઓની હકીકત આ બાબમાં લખી છે,

દિનમાં કહે છે કે કેસ્વરની ■ સરદારીઓમાં દરેક માટે એક સરદાર છે, જેમ અર્જંદનો સરદાર “અપાપગજીહત એ ખવનહ્યાન” અને “સપદ”નો સરદાર હોહજ દરોયહીદના પરેશતયરો.

“કહેદક્ષ”નો સરદાર સ્વપ્રતનિદ એ દુસ્પાસન્યાન, “વીદક્ષ”નો સરદાર અધીરજારમ ઊસપાસીનાન, વોકિરાજરત”નો સરદાર દુગરમ અને “વોકિરોજરતનો” સરદાર અધવાક જરથોસ્ત ખનીરથ કેસ્વરનો અને વળી સધળા કેસ્વરોનો સરદાર છે. અશો લોકોની દુન્યાનો સરદાર (તે છે) કહેલું કે તે સધળાઓએ દીન જરથોસ્તથી કબૂલ રાખી હતી.

હકરો રજો ખનીરથના મુલકમાં ધણીક જગ્યાઓ છે, કે જે ખીજ સરદારીમાં (એટલે જરથોસ્ત સિવાય ખીજઓની સરદારીમાં) અદરેમનના સધળા જુલમ અને કહાઆમાં (રહે છે) મીનોઘટકિતથી તે (ખનીરથ)માં એક ગાર્ગે બનાવેલો છે. કે જેને ખનીરથની આરામગાહ કહે છે. એના જેવા ખીર્મ મુલકો (છે) જેવા કે કંગદેજ, સાવકસ્તાની જમીન, અને દસ્તે તાજકાન, અને દસ્તે પ એ સાનસુ, રૂદ નાવતાક, અધશિનવેજ, (જે) જમશેદનું બનાવેલું સ્વસ્થાન અને મહિયુ કેસ્મીર. “પેસોતન” જેને ચત્રોમીનોઈ કહે છે તે કંગદે-જના મુલકમાં સરદાર છે. “અગ્રેસ” સઓવકસ્તના મુલકમાં સરદાર છે. “ગોપતશાહ” પર્સાંગા એમ્મયાન દસ્તે પેસવાનસાઈમાં સરદાર છે.

જરથોસ્તનો “ઊર્વતનર” જમશેદ બનાવેલા સંસ્થાનમાં છે. સામને માટે કહે ૩ કે તેને પણ હજુ ૧૦૦૦૦ દસ હજાર અશો ફરોહરોની પાસખાનીમાં રાખ્યો છે. કે જે જોહાકને ફરેદુને દેખાવદ પહાડ ઉપર બાધ્યો છે. તેને છેવટે મારી નાંખશે.

હવે આપણે આ ૨૨૪૪ પહાડો, સેકડો, સરોવરો, દર્વાઓ, હજારો નદીઓ, માંસાહારી જનવરો, પક્ષીઓ, માછલીઓ, વીગેરેનો બેઠ ફુંકમાં સમજી જઈશું.

જિવી બહાર સૃષ્ટિની રચના છે, તેવીજ આ શરીરની અંદર પણ છે.

માથુસના શરીરમાં જે હાડકાં છે તે પહાડ અને પર્વત છે. એટલે આપણા શરીરમાં ૩૬૦ હાડકાં છે. જે નમો છે તે નહીનાળાં વીગેરે છે. માથુસનું પેટ (Stomach) છે તે મહાસાગર છે. તેમાં જનવરો વસે છે શરીર પર વાળ (બાલ) છે તે ઝાડ છે. શરીરમાં દાંત છે તે માસાહારી જનવર છે. શરીરમાં ધાર્મિક વૃત્તિ તે પક્ષીઓ છે. ચેહરો તે વસ્તીવાળો બાગ છે. પીઠ તે ઉગ્ગડ જમીન છે. અથપણ તે વસત રત્ન, જીવાની તે ઉન્હાળો, યુદાપો તે શીયાળો, અને અતીશય યુદાપામાં જે અક્ષતની કોતહી હોય છે તે પાનખર રત્ન. તંદરેસ્તી સાથે પેસો તે બેહેસ્ત, ગરીબાઈ અથવા તકલીફ તે દોઝખ, જીભ તે હંમદહ

ફરેશ્તો. નાક ઇસરાશીલ ફરેશ્તો, શરીર મીકાઇલ ફરેશ્તો, કાન ઇઝરાઇલ ફરેશ્તો છે. અને એ સાત કેશ્વરો જેને (યોગની ભાષામાં) ચક્રો કરીને કહે છે. એ ચક્રોમાં રહેલી જુદીજુદી શક્તિઓને એ કેશ્વરમાં રહેલા, જુદા જુદા આભેદો (મહાત્માઓ) બેઠાં કહે છે. શરીરની બાહર કંઈ નથી. જેટલી કુદરતે શરીરમાં કરામત કીધેલી છે. એટલી કરામત આ દુન્યામાં બીજે કેંઈ નથી. આપણા પૂર્વજોએ શરીરનું કેટલું બધું બારીક અવલોકન (નીરીક્ષણ) કીધેલું હતું તે આ પુનઃદેશ વાંચવાથી અને એનો સુક્ષ્મ અભ્યાસ કરવાથી દરેક જરથોસ્ત્રીની ખાત્રી થશે, કે આપણા નયાગાનો કેટલા પરહેજગાર અને મહાન યોગીઓ હોવા જોઈએ કે શરીરનું સુક્ષ્મમાં સુક્ષ્મ જ્ઞાન આજે દુન્યાને સમજવું પણ મુશ્કેલ પડે એવી રીતે બેઠાં આપી ગયા છે.

બાબ ૧૫ (માણસની પ્રકૃતિ બાબે)

આગળ ૨૯ બાબનું વર્ણન કીધું છે. અને ત્યાર પછી ૧૫ માં બાબનું વર્ણન આવે છે. તેનું કારણ કે આ બાબ બહુ અગત્યનો છે. તેથી અત્યંત એનું લખાણ નહિ આપ્યું હતું.

દીનમાં કહે છે કે ગયોર્મદે ગુજરૂતી વખતે તોખમ બહાર આપ્યું, તે તોખમ ખોરશેદની રોશનીની ચાલથી સ્વચ્છ થયું. અને તેના એ ભાગ નેર્યોસંગે તપાસી રાખ્યા, અને એક ભાગ સપેંદારમદે કબુલ રાખ્યો. “રીવાસ” (નામનું ઝાડ જે) એક થાંભલા (માફક) ૧૫ વર્સે ૧૫ પાત્રાં (સાથેનું ઉગે છે તેના) ૩૫માં (કપોસ) ચાલીસ વર્સે “મશી” અને “રશીઆન” જમીનમાંથી એ મીસાસે ઉગી નીકળ્યાં કે, તેઓના હાથ, તેઓની ખાંધ ઉપર પાછળ રહેલા, અને એક બીજા સાથે જોડાયેલા અને એક સરખી ઉંચાઈના, અને એક સરખા દેખાવના બનેલા હતા. અને એકની કમર એકમેકની અંદર આવી ગઈ હતી. અને તેઓ એ પ્રમાણે સરખાં કદનાં હતાં, કે જણાવું હતું નહિ કે નર કોણ અને માદા કોણ, અને (બેમાંથી તો) કયું, કે જેમાંથી જોહરમજદનું તુર દરે મયનું નથી:

ફરો ૨ જે એ પ્રમાણે કહેલું છે કે “પહેલું શું પેદા કીધું હતું આત્માનું તુર કે તન ?” તે ઉપરથી જોહરમજદે કહ્યું કે “તુર” (અથવા આત્મા) આગમય પેદા કર્યું હતું. અને શરીરને તે પછી પેદા કર્યું હતું. (આત્માના તુરને) શરીરને આપવામાં આવ્યું કે તેથી તે જાતે ઉદ્યોગ ઉત્પન્ન કરે, અને શરીરને ઉદ્યોગ કરવા માટે ઉત્પન્ન કર્યું છે, એ ઉપરથી ખુલાસો એ કે આત્માને

પહેલાં પેદા કર્યો છે, અને શરીરને તેની પછી.

ફકરો ૩ જે બેઝી આડના રૂપમાંથી માણસના રૂપમાં ફેરવાયાં તે (અંદગીતું) ગુરુ કે જે ગેળી રીતે તેઓમાં (ઝોટલે માણસમાં) દાખલ થયું છે તે રવાન છે વળી હાલમાં તે જ રીતે એક આડ ખુલ્લું ઉગ્યું છે, કે જેના ફળ માણસ જાતની ૧૦ જાતો છે.

ફકરો ૪ થો ઓહરમજદે મરી મર્યાનને ક્યું કે તમે માણસ છેઓ, દુન્યાના વડવા છો, મારાથી તમે પુખ્ત વિચારના સર્વથી સરસ પેદા થયા છો, દીનના કામ પુખ્ત વિચારથી કરજો, સારા વિચાર વિચારજો, સારા સખ્દો બોલજો, સારા કામ કરજો દેવોને ઇજ્જતમાં આ અલંકાર ઓટલો શુચવણુભર્યો છે કે જાણે પહેલાં જોડકાંને આડપાનની પેદાયસમાંથી ઉત્તપનકર્તા, પહેલાં તેઓએ દાદાર ઓહરમજદને પોતાના પેદા કરનાર તરીકે કપ્પુલ રાખ્યો પણ પાછળથી અહુરેમનના ભંબરેવાયા તેઓના મનમાં ખરાબ વિચારો દાખલ થયા, જેમ અહુરેમને દરેક વખતે ઓહરમજદની સામે થઈને, દરેક પેદાયસમાં પોતાની દખલગીરી કીધી તેવીજ રીતે પહેલાં થયેલાં જોડકામાં પણ તેવીજ રીતે પોતાની ખુરી ખાસીયતથી તે સોકોમાં પણ અગડો શરૂ કરાવ્યો, જેમ જેમ તે સોકોની હાજત વધતી ગઈ તેમ તેમ તે સોકો જુદું જોલવા લાગ્યા ઓહરમજદ તરફ ના ફરમાન થયા, અને સેવટે દોજખને પાત્ર થયા આ બધાં લખાણો ખ્રિસ્તી સોકોના જુના કશર નામનું પુસ્તક કે જેમાં ઉત્પત્તી (Creation) વીસેતું બ્યાન છે. તેને મળતું લખાણ છે, જેને (Genesis) કરીને કહે છે. તેને ધણે ભાગે મળતું આવે છે. (દરેક કોમ) જુદા જુદા ધર્મવાલા જુદાજુદા લખાણો આપે છે. તમારે કોણનું કહેવું ખરૂં માનવું અને કોણનું ખોટું માનવું એ શુચવાડો ઉભો થાય છે. એને આદમ અને ઈવના કીરસા સાથે સરખાવી જુઓ.

The Persian story, of Masio Masisi According to Bundeheš ■ book of the Parsis Gayomard was overcome by the "Devil". When he was on the point of death, he became inspired by ■ presentment, that human beings will come into existence after him. He threw his seed on the ground, which became purified by the Sun heat, and two-third of it was suck up by the earth. After forty years two human beings were born out of it. These were in form of "Rivas", tree which stood on one twig only. It

had fifteen leaves, and was only fifteen years old. Out of this the human pair known by the name of Matro and Matroyayo, or Masio Masiai were born. Thus was born the first human pair, or Adam and Eve of the Parsis.

દેહલાએક આ કથાને ખેતીવાડી સાથે સંબંધ છે એમ સમજાવવા માગે છે. આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ જોશોદન (ગેહસ ઉર્વાન) દાદાર હોરમજદ આગળ જઈને ફરયાદ કરે છે. અને તેને દુન્યાનો આત્મા તરીકે ઓળખાવા માગે છે. ગેહસ અથવા ગાય તે જમીન અને ગોધો એટલે બેદમાં બીજનો નાંખવાવાલો મરદ, એટલે જમીનમાં બી નાંખે તો તેમાંથી હજારો બી પાછાં ઉગી નીકળે એવી રીતે એ કથાનો બેદ છે એવી માન્યતા છે. પણ જ્યાં સુધી ગાયનો બેદ ખુલે નહિ, ત્યાં સુધી આ અલંકાર સમજવો મુશ્કેલ છે. ગાયને માટે અવસ્થામાં ધણે ઠેકાણે ધસારા આવે છે. જ્યારે પેગંબર સાહેબ બીજી દુન્યામાં (મીનોઈ દુન્યા) જાય છે. ત્યારે બહમન અમસાર્પદ પેગંબર સાહેબને કહે છે કે, ઓ જરયોસ્ત તું જ્યારે નીચલી દુન્યામાં જાય ત્યારે મારાં ગાય ગોસ્પંદની સંભાળ લેજો. બહમન અમસાર્પદ પોતે જ ગાય ગોસ્પંદનો રખેવાલ (મવક્કલ) ફરેસ્તો છે.

જો આપણે ગાયને નીરદોષ સ્ત્રી સાથે સરખાવીશું, તો કંઈ ઉકેલ થાય તેમ છે. હવે ગેહસ ઉર્વાન (જોશોદન) ને જો આપણે નીરદોષ સ્ત્રીના રૂપે લઈએ તો જણે એમ માન્ય પડે છે, કે પેગંબરના આવ્યા અગાઉ સ્ત્રી જાતિ તરફ કંઈ સારી માગણી મરદો તરફથી રાખવામાં નહિ આવી હોય. યાને સ્ત્રી જાતિને મરદોની શુદ્ધાત્મ જેવી સ્થિતિમાં રાખી હોય. અને જણે તેને (સ્ત્રી જાતિના પ્રતી-નીધી તરીકે ગેહસ ઉર્વાને) ફરયાદ કીધી હોય અને દાદાર અહુરમજદે જરયોસ્તના આવવાની અગમચેતી કરીને કહ્યું હોય કે જરયોસ્ત આવીને દુન્યાને જે જ્ઞાન આપશે તેમાં સ્ત્રીવર્ગને પણ મરદ જેટલો જ હક (ઈન્સાફ) આપશે. જો આ પ્રમાણે હોય તો પછી ગાય ગોધાનો પહેલો પૃથ્વી ઉપર જનમ થયો તેનો પણ ખુલાસો થઈ જાય.

ગાય એ નીર્દોષતાનું ચીન્હ છે, અને ગાયનું પ્રગટીકરણ પણ શરૂ-આતમાં ધણું નીર્દોષ (એટલે કે કાંઈપણ જાતની લુચ્ચાઈ વગરનું) હોય છે. જેવી રીતે આપણા પારસીઓ ગાયને માટે લખે છે તેવી જ રીતે હિન્દુઓ પણ ગાયને

માન આપે છે. અને માતા તરીકે સંબોધે છે. ખુદ કૃષ્ણ પોતે પણ ગોપાળ કૃષ્ણ કહેવાય છે. અને એ અલંકાર વાગળી જ છે કે જ્યાં સુધી સ્ત્રી વર્ગ તરફ ઇનસાફની નજરે મરદો જોશે નહિ યાને મરદ જોઈલાંજ માનને લાયકની ગણશે નહિ, ત્યાં સુધી કોઈપણ કોમનો ઉદ્ધાર થવાનો નથી. આ માયના (પ્રતીક) સંબંધમાં બહુ બારીક સંશોધન થવું જોઈએ. જ્યાં સુધી ગાય તે ગાય નામનું જનવર છે એમ માન્યા કરશું ત્યાં સુધી અવસ્તા રમ્મ (બેદો) ખુલ્લા મુરકેલ છે. ખુનદેશના બાહોસ લખનારે અહિંયાં ગાયને નીર્દોસતાનું પ્રતીક ગણેલું લાગે છે. આપણા પ્રગટીકરણને હિન્દુઓ નદીની સાથે સરખામણી કરે છે, નદી જ્યારે પહેલાં પહાડ ઉપરથી પડે છે ત્યારે તદન નીર્મલ હોય છે. જ્યારે જમીનની સથે મળે છે (યાને જમીન ઉપરથી પસાર થાય છે) ત્યારે જમીનનો બધો કચરો સાથે બેળાધને અસવચ્છ થઈ જાય છે. પણ જ્યારે પાછી દુધને મળે છે, ત્યાં સવચ્છ થઈ જાય છે. અને પાછી બાફરૂપે બેંચાધને (સૂર્યની ગરમીથી) વાહલ રૂપે થાય છે. અને ફરીથી વરસાદરૂપે વરસીને પહાડ ઉપરથી જમીન તર જાય છે. એવો મનુષ્યનો પણ ક્રમ છે. મનુષ્ય પણ શરૂઆતમાં નીર્દોસ હોય છે પછી આ દુન્યાની લાલચમાં પડી (મિજમજહમાં પડી) ધીરે ધીરે સ્વાર્થ બનતો જઈ ખુદ પોતાના પેદા કરનારને પણ વીસરી જાય છે. (યાને અહેરેમ- "અજ્ઞાનતા" તેને પોતાના કબજામાં લે છે) પણ પછી જ્યારે ખુદા સંબંધીનુ જ્ઞાન લેવા માર્ગે છે. ત્યારે પાછો તેની અસલ હાલતમાં (યાને નીર્દોસ થાય છે) આવી જાય છે. અને સુદમ છવ (હીંગ શરીર) તેના મરણ વખતે પાકુ મીનાઈ જહાનમાં (Dhahar) જઈ ત્યાં આસપસ લઈ પાછો, આ દુન્યામ પોતાના કર્મ પ્રમાણે જન્મ લે છે (જેવી રીતે વેપર થઈને વાહલાં બને હ તેમ) આ પ્રમાણે રેંટમાળા ચાલ્યા કરે છે. જ્યાં સુધી પોતાની જાતને પીછાણું નહિ શકે ત્યાં સુધી.

બાબ ૨૩મો તેમાં લખેય કે જ્યારે જમસેદ પાદશાહનું મુર જવું રહ્યું ત્યારે દેવની બીહકને લીધે, એક દેવીને બાપડીપણા માટે લીધી (એટલે તેણીને પોતાની બાપડી કરી) અને "જમક" જેણી (તેની) બહેન હતી, તેણીને એક દેવને બાપડીપણા માટે આપી (એટલે દેવની સાથે જમકને પરણાવી તેઓથી વાદરો અને પુછડીવાળું રીંછ અને તેનીથી બીજી નુકશાનકારક જાતો પેદા થઈ.

ફરેરે ૨ જો આજે પણ કહે છે કે જોહાકની પાદશાહીમાં એક જવાન - એરતને દેવ આગળ જવા દેવામાં આવી હતી, અને જવાન

નરને પરી (યાને દેવી) આગળ જવા દેવામાં આવ્યો હતો, તેઓએ એકબેકને જોઈને સંગત કીધી, જે એક સંગતથી તેઓથી કાળી ચામડીને હાથસી પેદા પડ્યો.

ફરેરો, અને જ્યારે ફરેરુન તેઓ આગળ આવ્યો, ત્યારે ઈરાન શહેરથી નાસીને તેઓએ દરીયાના કીનારા પર (ના મુઘલોમાં) પોતાની બેઠક કીધી, (એટલે રહ્યા!) હાલમાં તાજીઓ (એટલે આરબો)ના હુમલા (સાથે) તેઓ ઈરાન શહેરમાં (ખીજાઓ સાથે) બેઠાં ગયા છે. આ વીચીત્ર કથાને મળતી એક કથા ભાગવત પુરાણમાં પણ મળી આવે છે.

તેમાં લખ્યું છે કે:—વિષ્ણુની નાભીમાંથી કમળ, કમળમાંથી બ્રહ્મા, બ્રહ્માના જમણા પગના અંગુઠામાંથી “ચંદ્રાનુવ”, ડાબા પગના અંગુઠામાંથી સત્યસ્વરૂપા રાણી, લલાટમાંથી રૂદ્ર અને મરીચિ આદિ દસ પુત્રો, એનાથી દસ પ્રજાપતિઓ, અને તેની તેર છોકરીઓ, એ તેર છોકરીઓના વિવાહ કાશ્યપની સાથે થયો, તેમાંની “દિતીથી” દેવ, દુતી દાનવ, અદિતીથી આદિત્ય, વનિતાથી વક્ત્રીઓ, કદૂથી સર્પો, સરમાંથી કુતરાઓ, અને ખીજા સ્ત્રીઓથી હાથી, ઘોડા, ઉટો, ગધેડાઓ, બેસો, ઘાસ અને જાવળ આદિ ઠાંઠાવાળા વૃક્ષો ઉત્પન્ન થયાં. આવી આવી તો મેંકડા કથાઓ હીન્દુઓના પુરાણોમાં છે. આપણા સાહિત્યમાં તો એવી વીચીત્ર કથાઓ જુજ મળી આવે છે. હવે એ કથાઓ સાથે શું બેદ છુપાવ્યો હશે તે આપણને ખબર પડતી નથી. (આપણે જાણી નથી શકતા) વિજ્ઞાનથી અથવા ખુદીથી નીરીક્ષણ કરતાં એટલું તો સાબિત થાય છે કે મનુષ્યથી જનનવર પેદા થાય નહિ. આવાં જંગલી જનનવરો સ્ત્રીના મર્મસ્થાનમાં કેમ રહી શકે!

જમશેદ પાદશાહ વીધે તો એવી કંઈક કથાઓ જોડાયેલી છે. એને શું બનાવ્યો, દુન્યામાં તરેહવાર હુજરો શોધી કઢાડયા છેવટે જંગલી જનનવરો પણ એનાથી પેદાં પડયા ત્યારે એ તવારીખી પાદશાહ હોવો જોઈએ. કે કદપીત ? તે વાંચનારે સમજવું જોઈએ. એવા ખીજા ઘણા નામો છે કે જેઓ ખરેખર થઈ ગયા હોય એવું લાગતું નથી. જેવા કે જુહાક, ગર્ધજોમર્દ ગોપતશાહ, કેખશર, અઝરસ, પેસોતન, જરયોસ્તનો છેકરો ઉર્વતદનર, સામ પહેલવાન, સોસ્થસ, બહેરામ, વરજનવંદ, વીજેરે ખીજાં કેટલાંક નામો છે. એ વીપેશ નામો કેટલીક જુદી જુદી શક્તિઓ માટે બેદમાં આપેલાં છે. એ આપણા શરીરમાં રહેલા ચક્રો ખીલવવાથી મળતી જુદી જુદી સીદ્ધિઓ વીધે બેદમાં આપેલાં છે.

(જુઓ હકત કેસવર વાળી બાબત) (અને ચોમથી મળતી અષ્ટ સિદ્ધિવાળી બાબત) આપણા ધર્મમાં તો ફક્ત બે બાબત ઉપર જ બાર મુકેલો છે, શરીર અને આત્મા, પ્રકૃતિ અને પુરુષ હાડમદ દુન્યા અને ગીનોઈ દુન્યા (Matter and spirit) જડ અને ચૈતન્ય, body and soul. દુન્યામાં ફક્ત આત્માનીજ સર્વોપરીતા દર્શાવી છે અને શરીર તો આત્માનું રહેઠાણ યાને મદીર છે. એ સિવાય ધર્મ પુસ્તકમાંથી બીજી કંઈ જાણવાનું મળશે નહિ જે લોકો બુદ્ધિશાળી છે, તેઓ તો સહેજમાં સમજી શકશે,

પ્રકરણ ૬થું

વંદીદાદ

વંદીદાદ એ આપણા ધર્મ પુસ્તકોમાંનું એક અગત્યનું પુસ્તક છે. એને વંદીદાદ સાદે કરીનેખી કહે છે. એ વંદીદાદ સાદેમાં ત્રણ પુસ્તકોનો સમાવેશ થાય છે. ઈજરાને, વીસપરદ, અને વંદીદાદ. એને જુદ-દેવ-દાદ કરીનેખી કહે છે એટલે દેવોથી જુદી દીન (બાને દેવોની વીરુદ્ધનો કાયદો.)

The word "Vendidad" is a corruption of Vi-daevo-da-tem, vi-against daevo-demons and datem' Law, i-e. The Anti-demoniac-law.

એનો તરજુમો સુરતવાલા એરવદ રખાડીએ. કવસજી એદસજી કાંગાએ, શ્રેશ્વર હાર્દેના ફ્રેચ તરજુમા ઉપરથી એરવદ મહેરજીભાઈ પાલનજી માદને, અને કેટલાક યુરોપના અવસ્તા સ્કોલરોએ બાષા શાસ્ત્ર (philology) ને આધારે કીધો છે. એમાં ગુજરીગયલાં માણુસોને, લગતી બાબદો નશેસાધારને લગતી, નરો તથા હાડકાં રસી વીઝેરે બાબદો દસ્તાન વાળી તથા સુવાવડી એરત વીધે, કુતરાંઓ વીધે, જમીન, ખેતી, પાણી, વરસાદ, ને લગતી બાબદો, જરથોસ્ત ને લગતી બાબદ, હારેમન, દેવ, દરજ, દુરવંદ, ને લગતી બાબદો, વચન અથવા કોણ આપવાની બાબદ, યોજદાએગર, આઘ્યનન. રથેસ્તાર, પહેલવાન, ખેડુત, ડોકટર, જમશેદ પાદશાહેને લગતી બાબદો, કેટલાંક દર્દોની, દીનને લગતી વીગેરે, પરચુરજી બાબદો. છે. એ ત્રણ લખાણો બદારથી બાને સંબંધાયેલી જોતાં

કેટલાંક આપણને સમજ નહિ પડે તેવાં, કેટલાક હસવા સરીખાં, કેટલાંક નહિ બની શકે તેવાં અકકલથી' ઉલટાં માલમ પડશે. પણ પૂર્વ તરફના લખનારાઓ (Orientalists) અસહ્ય એવાં ભેદ ભર્યા લખાણો કરતા આવ્યા છે અને એ કાંઈ આપણા જ ધર્મમાં નથી પણ ખીજા ધર્મ વાળાઓ પણ ભેદમાં (સદામાં) લખી ગયા છે.

દુન્યામાં કાંઈ એકલો આપણો જ ધર્મ (રમ્મ) યાને ભેદમાં દહેલો નથી, પણ દુન્યાના દરેક ધર્મો પ્રાચીન કાળથી. આધ્યાત્મિક અનુસૂતીની પ્રણાલીઓ શુદ્ધ રાખતાં આવ્યા છે, અને એ જ્ઞાન (ભેદી જ્ઞાન) ગુરૂ પોતાના એકાને (તેની લાયકાત હોય તો જ) આપતા આવ્યાં છે, એ ભેદો શુદ્ધ રાખવાનું શું કારણ હશે, તે આપણે એાદકસં પણે કહી શકીએ નહિ, અસહના ગ્રીકોની "આયોનીક મીસ્ટરીઝ" ક્રિશ્ચન ધર્મની "ઈસ્ટ્યુઝીનીઅન મીસ્ટરીઝ" વીગેરે ભેદો પ્રચલીત હતા, તેના પુરાવાઓ મોજુદ છે.

આપરલેન્ડવી પ્રાચીન કેલ્ટીક સંસ્કૃતિમાં દ્રષ્ટિ સાધકોમાં પણ એવી વિધ્યા શુદ્ધ રાખવામાં આવતી હતી.

હીન્દમાં વેદકાળમાં પણ ઇગવેદ (અગવેદ) માં એવાં ભેદો લખાણો કીધાં હતાં, જે આજે મોજુદ છે, આજેપણ એટલે (આ જમાનામાં પણ) રોઝીકુસ્પનો ફીમેસનો, થીઓસોફીસ્ટો, વીગેરે પોતાના શુદ્ધ મંડલોમાં, (esoteric) એવી વિધ્યાઓ ઉપર એક પ્રકારનો પડદો રાખે છે. યાને તેને ખુલ્લા રાખદોમાં જણાવતા નથી, આજે સુધરેલી પ્રજા પણ કથુલ કરે છે કે અસહના લખાણો ભેદમાં કીધેલાં છે.

એવી વિધ્યાઓને સાચવવા માટે ધણે ખરે ભાગે સુચકોથી ભરેલી સીમ્બોલિકાળી (Symbolical) ભાષાનો કે સુત્રોનો અને કોષ્ટક વાર એવી સંજ્ઞા ભરેલી ક્રિયાઓનો આગ્રહ લેવામાં આવેલો છે. તંત્ર માર્ગનું શુદ્ધ જાણનારા જો તે એ ભેદ સમજી શકે છે.

આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે વંદીદાદના જે જાહેર અર્થો ભાષાશાસ્ત્રને આધારે કરેલા છે. તેની મતલબ દ્વિઅર્થી (યાને તેના બે અર્થ થાય છે.) જાહેરમાં લોકોને જણાવવાનો જુદો અને જાતેની જ્ઞાનવાળાને સમજાવવાનો જુદો. જે લોકો જાતેની જ્ઞાનમાં આગળ વધેલાં હોય. તે લોકો એની મતલબ સહેજે સમજી શકે છે. દાખલા તરીકે ખેતી કરવા ફરમાવ્યું છે. તેના બે અર્થ થાય છે. એક તો આ શરીરની ખેતી કરવી, એટલે યોગનાં બળથી આસનો કરીને આપણા શરીરને

રૂઢપુઢ બનાવવું. કિટલાક જરયેસ્તીઓમાં એવી માન્યતા છે કે યોગ સાંધવાનું કામ સાધુ, સંત, ફકીરો, વીગેરેનું છે. પણ એ માન્યતા જુલ બરેલી છે. યોગથી અને ચીતની એકાગ્રતાથી શરીર તંદરોગ્ત થાય છે. ખુદાઇ જ્ઞાન મેળવી શકાય છે. અને આપણા અવસ્તા રમ્મોમાં પણ યોગનું જ ખ્યાન કીધું છે. તમે આગળ દરેક યસ્ત નિમાએસ વિગેરેનો ખરો અર્થ જાણશે ત્યારે માલમ પડશે કે આપણી દીનમાં પણ યોગ (એટલે ખુદા સાથે મેલાપ) કરાવવાની જ એક ઉત્તમ નેમ રાખી છે) તુલશીદાસ એક દહોરામાં કહે છે કે—

“તુલશી એ તન ખેત હય, મન, વય, કર્મકી સાન”

પાપ ધુણ દો- ખીજ હય, બોવે સો લણે નિદાન.”

હવે ખેતીનો ખીજે અર્થ, પોતાની પરણેતર સાથનો સંસારવહેવાર યાને બચ્ચાં ઉત્તપન કરવાં. ખીજે દાખલો કુતંગંઓ વિષે. ઘણા લખાણો આવેલાં છે. હવે કુતરાં એટલે કોણ આપણા મનુષ્યમાં મૌથી ઉત્તમ આશ્રવન ધર્મશુર વર્ગ, ખીજે રથેસ્તાર યાને પહેલવાન લડવૈયા, ત્રીજે વાસ્તીયોએસ યાને ખેડુત, અને ચોઠો વર્ગ પાછળથી નીકલેલો છે. કુતોક્ષાન અને ત્યાર પછીના બધા મનુષ્યને કુતરાં તરીકે સંબોલેલાં છે. જેવી રીતે કુતરો ફકટ ચાર જ ચીજ જાણે છે. ખાતું, ઉંઘવું, મૈથુન કરવું, અને ભય પામવો (અથવા ખીલવું) તેવી રીતે જ મનુષ્ય ફકટ આ કુન્યાની જ અધેસઆરામ તલમ કરવાવાળા હોય (તાવેએ કુન્યા) તેને બેદમાં કુતરા કહેલા છે. એવી જ રીતે દરેક શખ્દોના બધે અર્થ થાય છે.

આપણે જો શખ્દાર્થનેજ વળગી રહીએ તો કોઈ દિવસ પણ ધર્મ સમજી શકીએ નહિ. “દએન” એટલે બારીકાથી અરથોક્ત કરવું. સુક્ષ્મ મનલમ સમજી જવી જેને અંગ્રેજીમાં (Grasping power) કરીને કહે છે. આપણે તેને “પુન” કરીને બેદમાં દહીએ છીએ. જેવી રીતે મોખેદ સાહેબ બચુતાં બચુતાં કોઈ ચીજને કુખીને સહેજ ખાય તેને ખુચ કીધી એમ સમજવામાં આવે છે પણ ખરી રીતે તો એક સો મણ અનાજના દગનામાથી ઘોડો અનાજ તપારી જોતાં આખા દગલાની જાત જાણ્ય આવે છે. તેવી રીતે મહેજમાં સમજી જવું તેને બેદમાં ખુચ કહે છે. એવી જ બધી મનસબો આખા પુસ્તકમાંથી નીકલશે.

વંદીદાદ પરગરદ ૧ લી

એ પરગરદમાં દાદાર અદુરમઝદે જરયુસ્તને કથું કે મેં ૧૬ શહેરો વસાવ્યાં. ત્યાં દરેક શહેરમાં અંગ્રેન્-યુસે કંઈને કંઈ પીડા (દરદ) ઉભી કીધી,

૧ હું ધરાનવેજ, ૨ ગવ, ૩ મર્વ, ૪ બલખ, ૫ નિસય, ૬ હરેયુ (ધ્યાનેહેરાત) ૭ વએહેરેત, ૮ ઉર્વ, ૯ ખનેન્ત, ૧૦ હરખપતિ, ૧૧ હેતુમત, ૧૨ રધ, ૧૩ ચખ, ૧૪ વરેન, ૧૫ હપ્તદિંદુ, ૧૬ રડહ (રંધહ) એ શહેરોને માટે વપરાયલો શબ્દ શોધ્ય છે, જેને મળતો સંસ્કૃત શબ્દ ક્ષેત્ર છે. આ શબ્દ દિંદુ શાસ્ત્રમાં શરીરને માટે પણ વપરાયલો છે. હવે એ ૧૬ શહેરો તે આપણી નવ (૯) ઇંદ્રિઓ, આંખો, કાન, નાક, મોઢું (જવાન) મલીને ૭ થયાં અને એક ગુદા (કચરો કહાડવાનો ભાગ) અને એક મુત્રદાર (લીંગ) મલીને ૮ થયાં અને ૭ ચક્ર Plexuses મલીને કુલે ૧૬ શહેરો થયાં.

પરગરદ ૨ છ ગુફા બનાવવાની બાબત

ફરો (૩૦)મેઃ અધિયા હોરમઝદ જમશેદ પાદશાહને કહે છે કે તે દેશના સૌથી આગલા (ભાગમાં) નવ પુલો અથવા (જવાના રસ્તા) બનાવ. વચલા ભાગમાં (૬) છ અને સૌથી નીચલા ભાગમાં ત્રણ (૩).

આગલા (ભાગના) પુલોને (રસ્તેથી) માણસોના તથા ખાઈડીઓના હળર તોખમ લઈ જા. મધ્યમ ભાગના પુલોને રસ્તેથી છોં અને સૌથી નીચલા (ભાગના પુલોને રસ્તેથી) ત્રણસો.

તારા (ધ્યાને જમશેદના) ગોફાઓમાં દરેક ગોફાની આસપાસ અંદરના ભાગમાં, ખુદરતી રોશની દાખલ થાય, તેવાં બારણાં તથા બારી, સોનેરી ઢોળ ચહડાવેલાં હથીયારે કરીને બનાવ. જમશેદે દાદાર અહુરમઝદના કલા પ્રમાણે વર (વાને ગોફા) બનાવ્યો.

આ અલંકારીક લખાણનો ખુલાસો મન માનતો મધ શકે તેમ નથી. પણ એટલું તો માલમ પડે છે, કે એ ગોફા સ્ત્રીના શરીર વીધેતું બેદમાં ખ્યાન હોય. જેમ પહેલી પરગરદમાં મરદના શરીરનું ખ્યાન છે. તેવી રીતે આ સ્ત્રીના શરીરનું બેદમાં ખ્યાન કાઢેલું છે.

હવે આપણે ઉપલા નવ પુલો તે કયા કયા, તે વીધે, જોઈશું એ આંખ બે કાન, બે (નાકના) નશકોરાં, એક મોઢું, અને બે રતન (વાને આંચળ) મલીને નવ થયાં

મધ્ય ભાગના ૬ પુલો બે હાથ, બે પગ, એક ગર્ભસ્થાન, અને એક કુંડી (નાભી.)

નીચલા ત્રણ પુલો ૧ ગુદા (અથવા મળદાર) એક મુત્રદાર અને એક સ્ત્રીની જનનેઈન્દ્રિ (ચોની) મળીને ત્રણ.

હવે જમશેદને જે આગાહી થઈ હતી (યાને દાદર અહુરમઝદ તરફથી અગમચેતી મહેળી હતી) કે જમરેલ આવશે. અહિંયા જમરેલ મનુષ્ય જમારે મહીમાં આવે, ત્યારે તેને સ્ત્રીની જરૂર પડે છે. (યાને જુવાનીમાં તેણે લગ્ન કરવાની જરૂર છે) ત્યારે જો સ્ત્રી નહિ હોય તો તે ખરાબ રસ્તે ઉતરી પડે માટે જ બેઠમાં કહ્યું છે કે ગોફા જનાવ એટલે તેના વીર્યને પોપણુ આપવા માટે ગર્ભસ્થાન જેવી જગ્યાની કુદરતી જ જરૂર હોવાથી આ ઇશારો કીધો છે.

હવે મરદ અને ઝોરત કેવા કેવા ગુનાહો કરી શકે છે તેનું ખ્યાન ધણું જ ખારીકીથી આપેલું છે. મરદને ખેડુત અને ઝોરતને ખેતીને લાપકની જમીન તરીકે બેઠમાં કહેલી છે.

પરગરદ ૩ જી

ફકરોં (૨૪) મો એમાં લખેલ કે જે જમીન ખેડુતથી ખેડી શકાય તેવી હોય, તે જો ખેડ્યા વગર ધણો વખત સુધી પડી રહી હોય તો તે જમીન ખુશાળ નથી. પછીથી ખુશા જ શખ્દોમાં લખે છે કે કોઈ જુવાન માણસની સુંદર (તથા) સારા દેખાવની આહડી ધણું સુધી છોકરાં વગર (એટલે કે છોકરું જણ્યા વગર) પડી રહે તેમ, અહિયા એક ખરેખરી સ્ત્રીને માટે લખે છે અને બીજી બેઠ એ છે કે આ શરીરની પણુ જો ખેતી નહિ કીધી હોય (યાને જુવાનીમાં કામ ધંધો યા કસરત કયો વગર આળશું જાંદગી ગુમરી હોય તો તે શખ્સ નકામો ગણાય, યાને તદોરસ્તી અને જ્ઞાન મેળવી શકે નહિ. એક ગમ સ્ત્રીને મરદ સાથે લગ્નના ગાંઠથી જોડાવાની ભક્ષામણુ કરે છે તેવીજ રીતે મરદને પણુ દરજ પાડે છે. તે જમાનામાં કુંવારા મરદોને માટે ધણુંજ દલકું મત હતું. અને તેથીજ ધર્મશુદ્ધો જે લાયક ઉમ્મરનો થાય તો તેણે પરણી જવું જોઈએ. એવું પોતાની સત્તાની રૂએ દયાણુ કરતા હતા, અને પરણેલી જાંદગીને તેમજ બચ્ચાં છોકરાં-વાલાઓને અનજુમનમાં ધણું માન મળતું. અને કુંવારાઓ કરતાં તે લોકોનો મરતખો પણુ ધણો હતો.

હવે આપણે કુતરાઓ અતે કુતરીઓ વીષે થોડોક ખુલાસો કરશું પરગરદ ૧૫મી ફકરા (૨૦થી ૫૧).

ફકરો (૨૩)મો અએ દાદર અમર જો કોઈ કુતરી ઉંઠને રાખવાની જગ્યામાં હમેલદાર થાય, (યાને જો કુતરીને ઉંઠને રાખવાની જગ્યામાં હમેલ રહે) તો માજ-દીપરનોમાના કયા (માજદીપરનાન) પાસેથી (તે કુતરી) ગોયા પોતાલું પોપણુ લે. (ઈઆને કયા માજદીપરને તે કુતરીનું પોપણુ કરવું જોઈએ) ?

ફરો ૨૪મો ત્યારે હોરમઝદે કહ્યું કે જો હું (રહેણાં) રહેવાનું મકાન બાંધું હોજો, (અથવા તો) જોના (ધ્યાના કાળે રહેવાના મકાનનો માલીક હોય, અથવા તો જોને તે બાંડે રાખ્યું હોય, (તે સખસ તે હમેશ્વર કુતરીને માટે ખોરાક (લઈ જાય) તથા જ્યાં સુધી તે કુતરીના બચ્ચાં બહાર આવે (ધ્યાને બચ્ચાં જનમ પામે) ત્યાં સુધી તેનું પોષણ કરે.

ફરો (૨૫)મો અગરજો (તે હમેશ્વર કુતરીને માટે) તે (સખસ) ખોરાક નહિ લઈ જાય (ધ્યાને તેનું પોષણ નહિ કરે) અને નાલાયક ખોરાકથી (ધ્યાને ખરાબ ખોરાક ખાધાથી) તે કુતરીના પેટમાંના બચ્ચાંને તુકશાન થાય તો “બાંધો વસત” (ધ્યાને જાણી જોઈને કાંઈકા જાનમની સીધામાં (તે સખસ) તોજેશ પામેશે થાય, (ખુલાસો) જાણી જોઈને કાંઈકા જાનમ કાંઈકા, જે તો-જેસ ખમવી પડે છે; તેવી તોજેસ, તે હમેશ્વર કુતરીનું પોષણ નહિ કરનાર સખસે ખમવી જોઈએ. હવે એ કુતરી તે કાણુ અને તેનું પોષણ કરવાની પેલા સખસને કાંય ફરજ પાડે? એવી વીચીત્ર આગા શું કરવા આપી હશે, કે તેને શુનાહ લાગુ પડે. કુતરી જોઈએ જોરત અને તે જોરતને કાંઈ મરદ ફસાવે (ધ્યાને તેની સાથે જનાકારી કરે) અને તે બીચારી ફસી પડે, લોકોમાં ફસવા થાય, અને તેની જાંઘળી બંધી ખરાબ થઈ જાય માટે જ તેને ફસાવનાર સખસને માથે તેનું પોષણ કરવાની ફરજ પાડી છે. તે જમાનામાં નીતીને માટે થયું માન હતું. તે છતાં કાંઈ બીચારી ફસી પડે તો તેના ફસાવનારને આપણા દાવશે (ધનસાદ કરનારાં) મરદને સીધા કરતા, અને તેના તથા તેના બચ્ચાંના ભરણપોષણનો ખંદોખસ્ત કરી આપતા.

હવે બીજા ભેદોનો આપણે ટુંકમાં ખુલાસો કરશું.

મુવેશે જોને આપણે સાધારણ રીતે ગુજરી ગયેશે સમજાવે છીએ. પણ તેનો ખરો ભેદ તો જોનામાં જ્ઞાન લેવાની શક્તિ હોય, તે છતાં પણ ધર્મનું જ્ઞાન લે નહિ યાને છતી આંખે આંધળો, અને છતાં કાને બહેરો હોય (જોને કાંકા અને કરપો કરીને કહેવામાં આવતું) તે સખસને પણ આપણા ધર્મચુરજો સજ્જ કરતા, તેને અનજ્ઞાનમાં બેળાવા નહિ દેતા, અને રીમન છે, ફરીને ભેદમાં કહેતા, અને તેને નીરંગથી નહવડાવતા યાને ધર્મનું જ્ઞાન આપવાની કોસેસ કરતા (નીરંગ જોઈએ સુદમ જ્ઞાન) પણ હમણાં તો ગાય અને ગોધાના સુતરને નીરંગ કહેવામાં આવે છે. અને એ નીરંગથી જો કાંઈ બદમાસ આદમી સુધરી જતો હોય, તો તો પણ જરયોસ્તીઓમાં કાંઈ બદમાસ હોતે જ નહિ. નીરંગનો બીજો અર્થ (કાંઈની લાંબાણી લખાણનો ટુંકમાં સાર) Monks. અથવા ધર્મનું “તત્ત્વજ્ઞાન”

હવે દુરવંદ=એટલે ધર્મે તો જરોસ્તી પણ બીજા ધર્મવાલાઓની કાળી વિદ્યા બાળુનાર કબર, દેવ, દહેરાં પુજનાર.

રીમન=એટલે અપવીત રોગીસ્ટ. (ખરાબ રોગોથી પીડાતો જોને બદલાયથી ખરાબ રોગો થયા હોય તેવો) લ'પટી.

જેવી રીતે મરદ તેવી રીતે ઓરત પણ રીમન હોય છે. હવે આપણા લોકોમાં એવી માન્યતા છે કે ગુજરી ગયું હોય તે રીમન કહેવાય, પણ ખરી રીતે તો જીવતું જ માણસ ધણું નુકસાન કરી શકે છે.

અસખત મુવેલુ ચાને જીવ વગરનું શરીર કહેવા માટે છે. અને જીવતાને પણ કદાચ તેની ખરાબ અસર થાય છે. પણ તે ક્યારે કે કોઈ રોગીસ્ટ હોય, તો જ નહિ તો તદરોસ્ત આદમી ગુજરી ગયું હોય અને તેને બે દિવસ પણ રખી મુક્યું હોય તો તે નુકસાન કરતું નથી. આપણા ધર્મે તો જીવતાં રીમનોથી દૂર રહેવાની ખાસ તાકીદ કીધી છે.

નસે-સાલાર (corpse bearer) નશાને લઈ જનાર આપણી સમજાતી બાપામાં કહીએ તો ખાધ્યો, એ ખીયારા મુરડાં ઉચકનારાને આપણે રીમન કરીને કહીએ છીએ. એ લોકોને ધર્મના મક્કનમા પણ આવવાની મનઈ, સાથે જમવાની પણ મનઈ, અને જાણે કેવોક પાપી હોય તેમ તેનાથી બધા દૂર રહે, પણ આપણા ધર્મમાં તો એને સૌથી ખરાબ અપવીત કાઠબી ડીવસ પાક નહિ થઈ શકે તેવો વંદીદાદમાં ચીતાર્યો છે. તે શુ ખરેખર નસેસાલારને માટે જ હશે, એમ માનવામાં પણ નહિ આવે એનો ભેદ કંઈ જુદો જ હોવો જોઈએ.

જો ખીયારા એ કામના કરનારાઓને આપણે ધીક્કરીએ અને ભવિષ્યમા એ કામ કરવા જો કોઈ તૈયાગ થાય નહિ તો આપણી કોમ કેવી મુશીબતમાં આવી પડે.

હવે એ નસે-સાલાર તે શુ ખરેખર મુવેલાને લઈ જનાર હશે ? અહિંયા મુવેલાં (અથવા રીમન થયલાં) ને લઈ જવું એટલે અનીતીમાન પુરપ અને અનીતીમાન રતીને સાથે મેળવી આપવાં. દલાલી કરવી, લોહીનો વેપાર કરવો, પોતાના નજીકનાં સગાંવહાલાઓને પણ પૈમાને ખાતર, ખરાબ રતે ઉતારવા, કુટણખાતું ચલાવવું. એવો જે માણસ પેસો કરતો હોય, તેને ભેદમાં નસે-સાલાર કહેલો છે. જુઓ પરમરદ (૩)જી ફકરા ૧૫ થી ૨૧ સુધી. એ ફકરાઓમાં નસે-સાલારને જે જગ્યાએ રહેવાનું ફરમાન આપેલું છે. તે જોવાથી માલમ પડશે. કે, એને (નસે-સાલારને) પાણી વગરની, ઓરવર વગરની તદ્દન સુકી જમીન કે જ્યાં, પમુઓ, દોરો, અરો માણસો, થોડા આવજાવ કરે (એને)

માથે લે તો જરૂર એવા અનીતીવાન સખમેને સુધારી શકે (આ જમાનામાં તો ધણા બગવા ભગતો બહારથી ફરેસ્તાઈ ખસવતના ડોલ ધાવી લોકોને બનાવી ભય છે.)

હવે એ રીમનીને લગતા બીજા ફકરાઓ તપાસીશું.

પરગરફ છ મી ફકરા ૩૬ થી ૪૦ સુધીના જોવાથી માલમ પડશે કે જે કોઈ વૈધને ધધો કરવાને બહાર પડે (અહિયા વૈધ એટલે બેદમા ધર્મશુર સમજવો) અને તે જો વહાડકાપ કરનાના કામમાં કુશળ નહિ હોય, (એટલે ધર્મના જ્ઞાનથી ખાસ કરીને જાતેની જ્ઞાનથી નાનાકેડુ હોય) તો તેને વૈધનો વહાડકાપ કરવાનો ધધો કરતાં અટકાવવો, એટલે તે ધર્મશુર કોઈને તેની રીમની ઉતારીને (એટલે તેની ખરાબ ચાલચલણમાંથી) પાછો માનદીપત્ની દીનના અસૌધના કાપદા પ્રમાણે નહિ ચલાવી શકે, તો તેવા ધર્મશુરઓ, ધર્મશુરવું કામ કરવાને નાલાયક છે. દેવચરની હોય, અને તેને સાજો નહિ કરી શકે, અને તે મરી ભય, તો તેવા વૈધને (ધર્મશુરને) ધધો કરતા અટકાવવો.

આ ફકરાઓ પરથી ખુલ્લુ માનમ પડે છે કે, આપણો ધર્મ બીજા ધર્મવાલાઓને વટલાવવાનું ફરમાન કરે છે. અને જો બીજા ધર્મવાલાઓને તે દાખલા દર્શાવેથી પોતાની માનદીપત્ની ધર્મમાં નહિ લાવી શકે, તો તે ધર્મશુરના ધધાને માટે નાલાયક છે.

પરગરફ છ મી ફકરા ૫૦ મો અહિયા હોરમઝદ જરથોસ્તને કહે છે કે અગ્ને સૌથી પવિત્ર જરથોસ્ત (આગ) હાડમદ દુન્યામાની આગે કબરોમાની દરેક (કબર) ને જમીનદોસ્ત કરી નાખવા સાર (માણસોને) તારે તાકીદ કરવી જોઈએ.

(૫૬)મા ફકરામાં કહે છે કે આગે કબરોમાં કે જે આગે જમીનની ઉપર ખુલ્લ દાખેલી છે, જેની અદર (ઈમાને તે કબરોમાં) મુવેલા માણસોને (લોકો) મુકે છે, ત્યાં (ઈમાને તે કબરોમાં) દેવ છે. દેવને ધજનારી છે, ત્યાં દેવેલું સાથે દોડવું છે, ત્યાં દેવેલું સાથે મળવું છે, ત્યાં પચાસથી સો ધણા, સોથી તે હજાર ધણા, હજારથી તે દસહજાર ધણા, દસહજારથી તે અગણીત ધણા દેવો, સાથે દોડે છે.

ત્યાર પછી ફકરા (૫૨)માં આ એ કબર બાજી નાખનાર (માને નાશ કરનારને) આશીર્વાદ આપે છે.

સૌથી સરસ દુન્યા (ઈઆને બહેસ્ત) તરફ આગળ જવાના માર્ગમાં તે માણસની સામે (ઈઆને કબરને જમીનદોસ્ત કરી નાખનાર સખસની સામે) બે મીનો, (કે જે સપેનામીનો તથા ધનામીનો તેઓ) લડાઈ કરવાને ઉભા નથી રહેતા. અગ્ને જર્યોસ્ત સેતારા, તથા ચંદ્રમાં તથા સુર્ય તે (કબરને જમીનદોસ્ત કરનાર શખસને) ને આશીર્વાદ દે છે. તથા હું જે પેદા કરનાર હોરમઝદ તેણે (નીચે પ્રમાણે) આશીર્વાદ દીધા.

અગ્ને માણસ, એ પ્રમાણે તુંને મહોટાઈ (અથવા આબાદી) (હોજો.)
(તું) કે જે નાશકારક દુન્યામાંથી, તે અવિનાશી દુન્યા (ઈઆને હમેશની)માં આવ્યો.

અહિંયા કબર તે આપણા શરીરને માટે ભેદમાં ધરાવે કીધી છે. જેવી રીતે કબરમાં મુલેલા માણસોને દફનાવે છે (મુકે છે) અને ત્યાં જે પ્રમાણે તેની સ્થિતી હોય છે, તે પ્રમાણે અ.પણે પણ આપણા શરીરમાં રાજ કરતા આત્માને જાગૃત નહિ કરીએ યાને તેને સુષુપ્તી (ઉંઘતી હાલત) અવસ્થામાં રહેવા દઈએ તો આપણું શરીર પણ એક કબર જેવું જ થઈ પડે. તેથી મનુષ્યની ફરજ છે કે, એ આત્માને ધધીળા, ધધીળાને જાગૃત કરવો જોઈએ, કાઠસ્થ કહે છે કે શોધો તો જડશે, માંગો તો મળશે, અને થોડો તો ઉઘડશે, તેથી દરેકની ફરજ છે કે જ્યારે આપણી આત્મીક જ્ઞાન લેવાની જગ્યા સાચી, ત્યારે જરૂર આજસ તજને જ્ઞાન લેવું જોઈએ, જો એ જ્ઞાન હાંસલ નહિ કર્યું તો પેલા અગણીત દેવો (યાને દુર્યજો) આપણામાં દાખલ થઈ જાય, તેથી સાચક ઉભરે દરેક જથ્થેસ્તીએ એ ખુદાઈ જ્ઞાન સહેજ સાહજ પણ લેવું જોઈએ. (યાને કબરને જમીનદોસ્ત કરવી જોઈએ) જો આપણે ઇંટ છોડી બાંધેલી કબર બાંજ નાંખશું તો શું દાદાર અદુરમઝદ આપણને આશીર્વાદ આપશે? એમ કોઈ અજ્ઞાન પણ માની નહિ શકે. હવે કબરનો ખીજો ભેદ એ છે કે, આ શરીર જે ખુદાને રહેવાનું મંદીર છે. તેમાં ખરાબ ચીજો નહિ નાંખવી જેવી કે ગાસ, મચ્છી, તરેહવાર જાતના શીકારો એ આપણા પેટમાં પડે ત્યારે એ પણ તે જાનવરોની કબરજ કહેવાય.

હાડમંદ મુલુકોના અગ્ને અજો પેદા કરનાર દેવ કોણ છે? (ઈઆને દેવ તે કોણ, દેવ કોણને કહેવો) દેવને ઈજનારો કોણ છે? દેવોનો સોજતી તે કોણ? દેવોનો “ખુમ્મ” તે કોણ? દેવોની ખરાબ બાંધડી તે કોણ? દેવ પોતે તે કોણ? તમામ દેવો તે કોણ? મુવા આગમય દેવ કોણ થાય છે? મરી ગયા પછી કોણ મીનોઈ દેવ (ઈઆને દોજખના દેવ) યાએ છે? ફરો ડરમે.

ત્યારે હોરમઝદે કહ્યું કે અગ્ને સૌથી પવીત્ર જરયોસ્ત; ગોલામખારગી કરાવેલો મરદ, તથા ગોલામ ખારગી કરનાર મરદ તે દેવ છે તે દેવને ઈર્જનારો છે, દેવોનો સોબતી (છે) તે દેવોનો “પુત્ર” (છે) તે દેવોની ખરાબ બાપડી (ઇઆને નહાજતી રીતે ઓરતની જગા રાખનાર મરદ) (છે) તે પોતે દેવ (છે) તે તમામ (ઇઆને સધળી પ્રકારે) દેવ (છે). જ્યારે એક મરદ ખીજ મરદમાં (પોતાની) મની રેડે છે, અથવા તો જ્યારે એક મરદ ખીજ માણસોની મની (પોતામાં) ધરી લે છે, તે (શપ્સ) મુલા આગમ્ય દેવ (છે) (તથા) મરી ગયા પછી તે મીનોઇ દેવ (ઇઆને દોજખના દેવ) યાગે છે.

હવે આતશમાં નશો નાખવો એ ગુનાહ છે. તેની મનસૂચ પારકી સ્ત્રી સાથે જનાકારી કરવી, પાણીમાં નશો નાંખવો એટલે દસ્તાનવાળી ઓરત સાથે હમખીસ્તર કરવો. તે ઉપરાંત ખીજ ધણી ગુનાહો મોઢમમાં તથા ખુદશા શપ્દોમાં જણાવ્યા છે જેવા કે, સ્ત્રીનો ગર્ભ તોડી પડાવવો, ગર્ભવાળી સ્ત્રી સાથે (પુરા દહાડાની ચપલી હોય તેવી) હમખીસ્તર કરવો, બળાત્કાર કરવો, બચ્ચું જપ્પ્યા પછી થોડાજ દીવસમાં તેની સાથે સંગત કરવી, કોણ, વચન અને કપ્પુઆત આપીને તોડવી (યાને કહેવા પ્રમાણે નહિ કરવું) જુદું બોલવું જુદા સોગન ખાવા, જુડી સાક્ષી આપવી, કોઈના તનને ઈજા પહોંચાડવી, ધર્મશુરઓએ પોતાની લાયકાત નહિ હોય તો ધર્મશુરનું કામ નહિ કરવું. અને જો પોતે ખરાબ હોય અને ખીજને શીખામણ આપે તો તે કામ કરનાર ધર્મશુર નહિ કહેવાય. ધર્મ સંબંધી બોલું સમજાવવું (પોતે ખરી મતસૂચ સમજી શકતો હોય) પણ ખીજને ઉલટું સમજાવવું એને આસમોગી કરીને કહેવામાં આવે છે. તેવા કામ કરનારને ઓઢા પરથી દુર કરવો, જરસનુમવાળા ધર્મશુરએ પરીત્રાઈ કેમ રાખવી, વીગેરે ખારીકમાં ખારીક ગુનાહોથી મોટામાં મોટા ગુનાહો કરવાની મનાઈ કીધી છે. અને તે ગુનાહોના પાપની તોજસ (પતેત) દંડ, શિક્ષા, વીગેરેના ફરમાનો આપેલાં છે તે ઉપરાંત જરયોસ્ત પેશંબરનું, જમશેદ પાદશાહનું રયેસ્નાર, ખેકુત (એટલે તનની ખેતી કરનાર) ડેક્ટર તથા દરદને લગતી બાબદો, ઇશમને લગતી બાબદો વીગેરે પરચુરણ લખાણ છે.

હવે આપણે હમરીત ગુનાહ અને પતરીત ગુનાહ કોણને કહે છે તે વીધે ખુલાસો કરશું. જે માણસ જાને ગુનાહ કરે છે તે હમરીત, અને જે માણસ તે ગુનેહગારને તેના ગુનાહમાં મદદ કરે છે. જા તો બોલાઈથી તે ગુનેહગારનું હયાતાર યાય છે. તેને પતરીત ગુનાહ લાગુ પડે છે. કેટલેક ઠેકાણે સજોખો-ચરન નામના કોરડાથી ખરકસ્તરો અને નુકસાનકારક જાનવરોને મારી દાંડી દેવામાં

ફરમાવ્યું છે. 'એનો ખુલાસો સંજોગો-ચરન એટલે વિચાર રૂપી કારણથી ખરદ-
સ્તરો પાને નાશકારક જનવરો તે આપણા શરીરમાં રહેલા ખુરા વીકારો (દુર્ગુણો)
ને મનમાંથી કઢાડી નાખવા વીણે ઇશારો કીધેલો છે.

હવે ઉપસા બધાં દાસ્તાનેા ઉપરથી ખુલ્લું માલમ પડે છે, કે વંદીદાદ
એ આપણી તંદરોસ્તી જાળવવાના સુક્ષ્મમાં સુક્ષ્મ કાયદાઓ, આપણા સામાજિક
(સંસારી) કાયદાઓ મનુષ્યથી ચતા દરેક (જુદા જુદા ગુનાહો, અને તેની તો
જેસ, ફોજદારી કાયદાઓ અને તેની સગાઓ, વીજેરેનું બારીક બ્યાન કીધેલું
પુસ્તક છે. અને તેની જરૂર આપણા રાજ અમલમાં હતી.

આજે આપણે એ કાયદાઓ પ્રમાણે કોઈને ફરમાનો કરી શકતા નથી
તેમજ એ કાયદાઓનું ઉક્તધન કરનારને સગ પણ કરી શકતા નથી, એટલે એ
વંદીદાદથી આજે આપણને કંઈ ફાયદો થાય તેમ નથી. અલબત્ત એ ધણી
કીમતી કેતામ છે. એનાથી આપણા નેપાગાનો કેટલા દુરઅંદેશ અને
આત્માવાની હોવા જોઈએ કે દરેક ગુનાહોનું સુક્ષ્મ જ્ઞાન તથા તેની સગાઓ
ફરમાવી ગયા છે. તે જાણવાનું મધ્યું છે. અને તંદરોસ્તી સંબંધીનું જ્ઞાન જે
આપણે લઈએ તો કેટલાક ફાયદા થાય એમ છે. પણ મોખેદ સાહેબો એને
વગર સમજણે બણી જાય. તેથી તો આપણને કંઈ ફાયદો થાય નહિ. તેમજ તે
બણનારને પણ તેનાથી કંઈ ફાયદો હાંસલ થાય તેમ નથી. જે એ વંદીદાદનો
અગ્રજ પસંદ તરજુમો કરીને લોકોમાં ફેલાવ્યો હોય, અને જાહેરમાં વાંચેને
આપી ને લોકોમાં એ જ્ઞાન ફેલાવ્યું હોય તો જરૂર કોમને ધણે ફાયદો થાય,
પણ આપણા લોકો તો બસ એવું માની બેઠા છે કે. ધર્મની અંદર કોઈથી
કંઈથી ફરફાર થાય નહિ. અને જેમ આપણા બાપદાદાઓ ચાલતા આવ્યા
છે. તે પ્રમાણે આપણે પણ ચાલવું જોઈએ. જ્યાં સુધી આવું 'જાહેલપણું',
એક ચોક્કસ વર્ગ તરફથી. આજુ રાજવંશમાં આવશે, ત્યાં સુધી આપણી કોમનો
કંઈ ઉદ્ધાર થવાનો નથી. આપણા લોકો તો ધર્મના બધાં લખાણો, બણી જવાનાં
જે એમજ માની બેઠા છે. અને પૈસા આપી બાકુતી બજાર કરાવવાથી પુણ
લાગશે, (મરનારને અને કીવા કરવનારને એવો ધખારો રાખે છે.)

એ વંદીદાદના બેદ બધાં લખાણો નહિ સમજવાને લીધે, આપણી કોમના
તથા બીજી કોમના અવસ્થા રહેલોએ પણ જેની ઉપર સખન પ્રકારો કીધા
છે. ધણા સાહેબોને તો એવું લખાણ તદન નોનસેન્સ હવંગ જેવું લાગ્યું હતું.
અને તેથી એ વંદીદાદની વીરુધમાં ચોપાન્યાઓ પણ છપાવી વહેંચ્યાં હતાં,
મરહુમ નવરોજી દોરાજી ખંડાલાવાળાએ તો એ વંદીદાદની બહુ આકરી

ટીકા સાચતું લખાણ ક્યું હતું, અને તેમ કરવાનું કારણ એમ હતું કે એના લખાણો શબ્દાર્થોથી જોતાં, ધણાં નિચીત્ર જેવાં, બુદ્ધિમાં નહિ ઉતરે તેવાં જ લાગે છે.

મારાથી જન્મે તેટલો પ્રયાસ કરીને એના ખુલાસા આપ્યા છે, જો આ ખુલાસાઓથી, સમાધાન નહિ થતું હોય, તો કેમ સાથે મળીને વીચારોની આપણે કરીને, એ પુસ્તકને (વંદીદાદને) તેના અસલ ખાતેસ સ્વરૂપમાં પ્રગટ કરવાની ગોઠવણ કરવી જોઈએ. આપણા લોકો તો એમ જ સમજે છે કે, એક માંદા મનુષ્યને ડોક્ટરે પ્રીસ્ક્રીપશન લખી આપ્યું હોય, તે પ્રીસ્ક્રીપશન ફક્ત વાંચી જવાથી જ સામ્ય થઈ જવાસે નહિ. પણ ખરી રીતે તો તેની અંદર લખેલી દવાઓનું બનાવેલું મીક્ચર પીવાથી દરદ સારું થાય છે. તે પ્રમાણે જ આ વંદીદાદ પણ એક જનનું ચુનાહોની તોજેસ કરવાનું પુસ્તક છે. એની અંદર બતાવેલા ચુન્દાઓથી દુર રહેવામાંજ રાખવો થાય છે. તેથી જ એ કંઈ બધી જવાનું નથી, પણ એનો ભાવાર્થ સમજીને, તે પ્રમાણે ચાલવાથી, તંદરાસ્તી અને અશોષ મેળવી શકાય છે.

પ્રકરણ ૭મું

યોગશાસ્ત્ર અને સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ

ઇતિહાસના આરંભકાળથી માંડીને વર્તમાન સમય સુધી દરેક યુગમાં મનુષ્યસમાજની અંદર અનેક પ્રકારના અસૌકીક બનાવો બનતા જોવામાં આવે છે.

અત્યારે આપણને આધુનિક વિજ્ઞાનના પ્રકાશની સહાયતા છે; તે પશુ “પુષ્કળ અસૌકીક ઘટનાઓ અને નજરે જોઈ છે અને અનુભવી છે” એવું કહેનારા માણસો નીકળી આવે છે. અસમત, લોકો જે જે કહે છે તેનો મોટો ભાગ તો માની શકાય એવો નથી જ હોતો; કારણ કે તેમાંના ધણા ખરા માણસો આઝાની, વહેમી, અને ઢોળી હોય છે. વળી એમ પશુ ધણી વાર જોવામાં આવે છે કે, જેને લોકો ચમત્કાર કહે છે, તે વાસ્તવિક રીતે અનુકરણ જ હોય છે. ત્યારે પ્રશ્ન એ થાય છે કે એ કેવું અનુકરણ છે? પુરી તપાસ કર્યા વગર કોઈ પશુ વાતને અસત્ય કહીને ફૂંકી દેવી એ વૈજ્ઞાનિક અને પ્રમાણિક હૃદયને શોભે નહિ. જે વૈજ્ઞાનિકો ઉપલક્ષ્યા તપાસ કરનારા છે, તેઓ નાના પ્રકારના માનસિક વ્યાપારની રચના સમજાવી શકતા નહિ હોવાથી તેઓ એવા મનોવ્યાપારના અસ્તિત્વનો અસ્વીકાર કરે છે.

આમ હોવાથી જે અદ્વિતીય માનવીઓ આકાશચરી દેવ અથવા દેવગુણનું અસ્તિત્વ માને છે, પોતાની પ્રાર્થનાના પ્રત્યુત્તરની એવા દેવગણો પાસેથી વ્યાજ રાખે છે અથવા તેમની પ્રાર્થનાને વશ થઈને દેવગણો જગતના અચળ નિયમને પશુ ફરવી નાંખશે એવી માન્યતાને વળગી રહે છે; તેવાઓના કરતાં પશુ આવા ઉપલક્ષ્યા અને ચક્રાદિ વગરના વૈજ્ઞાનિકો વિશેષ દોષવાત છે;

કારણ કે સામાન્ય કોટિના માનવીઓ અજ્ઞાન છે; તેમને અસહ્ય એવા દેવ-ગણોના અસ્તિત્વમાં શ્રદ્ધા રાખવાનું શીખવવામાં આવ્યું છે, અને લાંબા સમયના અભ્યાસથી તેમની અંધશ્રદ્ધા તેમના અવનત સ્વભાવ સાથે ઓતપ્રોત થઈ ચૂકી છે, એમ સમજીને તેમને તો દોષમુક્ત કરાવી શકાય છે; પણ વિદ્વાનો અને વૈજ્ઞાનિકોનો બચાવ ઘઈ શકતો નથી.

હજારો વર્ષો થયાં ઉપરોક્ત અલૌકિક ઘટનાઓનું સૂક્ષ્મ અવલોકન થતું આવ્યું છે અને તેમના સંબંધમાં પુષ્કળ સપ્રયોગ શોધખોળ કરીને તેમાં સમાવિષ્ટ થયેલા કેટલાક સામાન્ય તત્ત્વો તારવી કાઢવામાં આવ્યાં છે.

માનવજાતિની સમગ્ર ધાર્મિક પ્રવૃત્તિના મૂળતત્ત્વોનું બારીક પ્રયત્નકરણ કરાઈને એ સર્વે અન્વેષણના અંતિમ પરિણામરૂપે રાજયોગરૂપી રત્ન મેળવવામાં આવ્યું છે. એ રાજયોગ વૈજ્ઞાનિક પંડિતોની દોષપાત્ર રીતિનું, અનુસરણ કરીને જે જે અલૌકિક ઘટનાઓનું સ્વરૂપ ન સમજી શકાય, તેમના અસ્તિત્વનો ઈન્કાર કરતો નથી, પણ વહેમમાં દસાઈ ગયેલા અંધશ્રદ્ધાળુ માનવીઓને નમ્ર પણ સ્પષ્ટ શબ્દો વડે સમજાવી દે છે. એ સર્વ અલૌકિક વ્યાપારની રચના કરનાર આકાશવાસી દેવગણ નથી.

તમારી પ્રાર્થનાનો તમને પ્રત્યુત્તર મળે છે અને તમારી શ્રદ્ધામાં અતુલ શક્તિ રહેલી છે, એ બધી બાબનો સાચો છે; તો પણ તેમાં કોઈ દેવીદેવતાનો હાથ છે, એવો અશસ્ત્રીય જવાબ આપ્યાથી તેમનું ખરું સ્વરૂપ ઊભરું ઢાંકાઈ જાય છે. “રાજયોગવિદ્યા” માનવજાતિને આશાજનક અને બળપ્રદ ઉપદેશ આપે છે કે, તમારી આસપાસ જ્ઞાન અને શક્તિનો અનંત સમુદ્ર ઊછળી રહ્યો છે, અને પ્રત્યેક મનુષ્ય એ જ સમુદ્રની નાની નાની નીકો છે. વળી તે કહે છે કે, મનુષ્યના અંતઃકરણમાં જે જે અભિલાષાઓ અને તૃષ્ણાઓ રહેલી છે, તે સર્વને તૃપ્ત કરવાની શક્તિ પણ તેને આપાઈ ચૂકેલી છે. બ્યારે મનુષ્યની કોઈ પણ ઈચ્છા, તૃષ્ણા અથવા પ્રાર્થના પરિપૂર્ણ થાય છે ત્યારે નિશ્ચયપૂર્વક જ સમજી શકું કે, એ પરિણામ કોઈ દેવ-દેવીની કૃપાથી નથી આવ્યું; પણ ઉપર કહેતા શક્તિના અનંત ભંડારમાંથી મનુષ્યે પોતાની પ્રાર્થનાના બળ વડે શક્તિનું આકર્ષણ કરીને જ એ કાર્ય સિદ્ધ કર્યું છે. દેવી-દેવતાના ધ્યાનથી મનુષ્યની ક્રિયાશક્તિ કેટલેક અંશે જાગૃત થાય છે ખરી, પણ તેથી તેની આધ્યાત્મિક અવનતિ પણ થતી જાય છે. તેની સ્વતંત્રતાનો લોપ થાય છે, તેનો આધ્યાત્મિક વિકાસ અટકી જાય છે; બધા અને વહેમ તેના હૃદયમાં ધર કંદે છે અને “મનુષ્ય કુદરતી રીતે નિર્બળ અને પાશુર છે” એવી ભાવકર અને આત્મઘાતક માન્યતાને પોષણ મળે છે. યોગવિદ્યા જાહેર કરે છે કે, અલૌકિક જોવાં કરું

છે જ નહિ; પણ પ્રાંતિનાં સ્થૂળં અને સૂક્ષ્મં એવાં બે સ્વરૂપ છે. સૂક્ષ્મં એ કારણ છે અને સ્થૂળ એ કાર્ય છે. પંચધન્દ્રિય વડે સ્થૂળની જ પ્રતીતિ માત્ર થાય છે; સૂક્ષ્મની યદ્ય શકતી નથી. રાજયોગના અભ્યાસથી એ સૂક્ષ્મ જગતનો અનુભવ કરવાનું સામર્થ્ય પણ અભ્યાસી મનુષ્યમાં પેદા થાય છે. ભારતવર્ષમાં વેદમતને આધારે જે જે દર્શનશાસ્ત્રો રચાયાં છે, તેમનું સર્વનું એક જ લક્ષ્ય છે કે, મનુષ્ય પૂર્ણતાને પામીને મુક્ત થાય; અને તેના ઉદ્ધાય તરીકે યોગનો આશ્રય લેવાનું તે કહે છે. "યોગ" શબ્દ ધણો જ વ્યાપક છે. સાંખ્ય અને વેદાંત બેડે યોગના જ જુદાં જુદાં સ્વરૂપનું સમર્થન કરે છે. યોગના અનેક પ્રકાર છે. રાજયોગ સંબંધમાં પતંજલિ મુનિના મત્રો એ શાસ્ત્રીય અને અતિ પ્રમાણભૂત મનાય છે. બીજા કેટલાક દાર્શનિકો કોઇ કોઇ તાત્વિક ખ્યાલમાં પતંજલિથી જુદો અભિપ્રાય દર્શાવે છે; તો પણ તેણે બતાવેલાં સાધનમાર્ગનો તો બધા ધ્યેય એકસરખી રીતે સ્વીકાર કરે છે.

પ્રત્યેક સાધકને ખાસ ચેતવણી આપવામાં આવે છે કે, યોગની કેટલીક-સાધારણ ક્રિયા સિવાય, બાકીની સર્વ યોગીક ક્રિયાઓ નિર્વિઘ્ને સિદ્ધ કરવી હોય તો શુરના સાન્નિધ્યની ખાસ જરૂર છે. સામાન્ય વાતચીતના રુપમાં આપેલા આટલા ઉપદેશથી આ વિષયમાં આથી વધારે પ્રગતિ કરવાની ઇચ્છા જો કોઈના હૃદયમાં યદ્ય હશે, તો પ્રયત્નથી તેને શુરની સદાય અવસ્થા મળી આવશે જ.

[સ્વામી વિવેકાનંદ ભગ્ન ૧૦મો—રાજયોગમાંથી]

હાલમાં આપણી પાસે બધી રહેલાં ધર્મ પુસ્તકોમાં યોગ વીધે કોઈ પણ સીક્ષસીક્ષામય સંપૂર્ણ લખાણ મળતું નથી. કોઈ કોઈ ફારસી કીતાબો જેવી કે ભગ્ને કેમશરૂ, ખીરતાય, જરદેસ્ત અફસાર, રમઝસ્તાને જરદેસ્ત, દસાલીર, હમેસ્તાન વીગેરેમાંથી છુટાં છુટાં (અતુકમે નહિ) લખાણો મળે છે. તેવીજ રીતે પુનઃદેશ તથા આપણી કેટલીક ચરતો, નીચાએસો, જેવી કે આવાંપસ્ત બહેરામચરત, જમ્યાદચરત, શેરોપચરત, વીગેરે ચરતોમાંથી થોડી ઘણી યોગ વીધેની સમજણ મળે છે. યોગના જ્ઞાન વગર આપણે ધર્મ સમજાવો ધણો ખુરકેક છે. આપણે (ફાઈલોસોફ) બાબા શાસ્ત્રના જ્ઞાનને આધારે ચલણ તરજુગાઓ બેઈશું તો કંઈ પણ સમજણ પડશે નહિ. આપણા દીનખાગાહ દસ્તુરોએ એ જ્ઞાનને એવી રીતે બેઢમાં આપેલું કે સાધારણ માણસ સમજી શકે નહિ. એ જ્ઞાનને બેઢમાં રાખવાનું કારણ છે, કે એ યોગનો સદુપયોગ થાય છે તેમજ દુર ઉપયોગ પણ થાય છે. અને આજે કેટલાકો એ જ્ઞાનનો દુર ઉપયોગ કરે છે પશુ ખરા. અને આપણી બોળી (એ જ્ઞાનથી ના વાકેફ) કોમ, તેજાઓના હાથમાં સહેલથી રીકાર થઈ પડે છે. આજે દરેક ધર્મવાદાઓ પોતાના છુપાં જ્ઞાનને (બેઢમાં

લખેલાં) આજના જમાનાના લોકોને સમજણ પડે તેવા ખુલાસાઓથી પ્રગટ કરે છે. જ્યારે આપણીજ કામ એ છુપા બેદોની ચાવી ખોલવાની મનાઈ કરે છે. કારણ કે એ બેદો ખુલ્લા થઈ જાય તો કામ નાસ્તીક થઈ જાય, અત્યારે જે કાંઈ આંધળા એકીનથી ધર્મ રીવાજ પાસે છે. તે પણ છોડી દે એવી ખોટી ધાસ્તી રાખે છે. પણ એથી બીજે એક ગેરફાયદો પણ ચાલુ છે કે, જે ચીજ અથવા જ્ઞાન, બુદ્ધિમાં નહિ ઉતરે, તે વાતને માનવા પણ આજના શીખેલાઓ ખુલ્લું ના પાડે છે. જ્યાં સુધી જ્ઞાનના છગાસુને તેની શંકાનું સમાધાન કરે, એવું જ્ઞાન નહિ મળે ત્યાં સુધી કામમાં મતફેરી ચાલવાનું કરશે.

હવે એ યોગથી શું શું ફાયદા ચાલુ છે તે વીચે થોડુંક જણવાના પ્રયત્ન કરીએ. યોગથી શરીર ધાર્મિક બળવાન ચાલુ છે (એટલે તંદુરસ્ત ચાલુ છે) અને શરીરમાં કેટલી કેટલી જુદી શક્તિઓ રહેલી છે. તે જણવામાં આવે છે. મન વશ કરી શકાય છે. ઇચ્છા શક્તિ બહુજ બળવાન થઈ જાય છે (will power) છુપામાં છુપા બેદો ખોલી શકાય છે, તથા કાળનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે. અને મનુષ્ય જે ધારે તે સાહસકર્મો, મોજાગ વીચેરી કરી શકે છે. જો ભક્તિ યોગને માર્ગે જાય છે. તો ખુદ સાથે મળી જઈ ભક્ત ચાલુ છે. (ભક્ત થવું એટલે ખુદ અને પોતે જુદો છે નહિ માનવું ફક્ત ખુદજ છે. અને તે મારા શરીરમાંજ વસેલો છે એમ માનવું) એથી ઉલટું નિભક્ત એટલે જુદાઈ જેવી મનુષ્યની પ્રકૃતિ જુદી જુદી છે, તેવીજ રીતે યોગ પણ જુદા જુદા છે, જેવી જેવી પ્રકૃતિ તેવો તે યોગ સાંધી શકે. મુખ્ય યોગો "રાજયોગ" કુંજડલીની યોગ, મંત્ર યોગ, હઠ યોગ, કર્મયોગ, સાંખ્યયોગ (સાંખ્ય એટલે જ્ઞાન યોગ) ભક્તિયોગ, અને પ્રેમ યોગ: હાંદુઓના ગીતા નામના પુસ્તકમાં તો ધણા યોગો દેખરાખ્યા છે. હાલમાં તથા યોગો લોકોમાં જણાતા છે. તે પોત પોતાના અધીકાર પ્રમાણે સાંધે છે. કોઈ કર્મયોગ, કોઈ ભક્તિયોગ અને ધણા જુજ આસામીઓ જ્ઞાનયોગ સાંધે છે. કારણ કે જ્ઞાનયોગીને છરીની ક્ષર ક્ષર રહેવું પડે છે. જ્યારે ભક્તિયોગ સાધારણ મનુષ્ય થઈ સાંધી શકે છે.

હાંદુ યોગ શાસ્ત્ર

યોગનો અર્થ ખુદની સાથે જોડાણ અથવા મેળાપ ચાલુ છે. અરખ્યીમાં તેને વરસ કહે છે. હાંદુ શાસ્ત્ર મુજબ (૪) ચાર યોગ છે. જેને કર્મયોગ, રાજયોગ, ભક્તિયોગ, અને જ્ઞાનયોગ કહે છે. કર્મયોગ કુદમાં કહીએ તો શીકણે અરજુનને

નીચે કહેલી લીટીઓમાં જતાવેલો છે.

સતત કાર્ય કર્મ સમાચર

અસ-કો હ્યાં ચરનકર્મપરમાન્નોતિ પુરુષ ।

એટલે તું ફળની કામનાથી રહિત થઈ સર્વદા, અવરુધ કરવા યોગ્ય નિત્ય નૈમિત્તિક કર્મને સારી રીતે કર, આ રીતે કરનારો પુરુષ ફળની કામનાથી રહિત થઈ, કર્મને કરતો છતાં મોક્ષને જ પ્રાપ્ત થાય છે. અર્થાત્

સંસારસુ સરસો રહે, ને મન મારી પાસ;

સંસારમાં લેપાય નહિ, તે જાણુ મારો દાસ.

(૨)જો રાજયોગમાં, યમ, નિયમ, આસન અને પ્રાણાયમ એ ચારને સિદ્ધ કરી, પ્રત્યાહાર પ્રાપ્ત કરી, ધારણા, ધ્યાન, અને સમાધિએ ત્રણેનો સંયમ કરી અવ્યાપ્તિ આત્મજ્ઞાન મેળવે છે. આ યોગ પશુ નિષ્કામ કરે તો કર્મયોગ જ લેખાય.

“યમ” પાંચ પ્રકારના છે. ૧ અહિંસા, મન, વાણી, શરીરે કરી કાઠપશુ. પ્રાણીની ધાત ન કરવી, અથવા પીકા ન આપવી. ૨ “સત્ય” મન અને વાણીને સમાન રાખવા (સદાકત-હક). ૩ “અસ્તેય” મન, વાણી અને કર્મવડે પરદ્રવ્યમાં જે નિરુપદ્રા છે તે. (દયાનત સાફ રાખવી). ૪ “બ્રહ્મચર્ય”. ૫ “અપરિગ્રહ” ગૃહસ્થોએ સ્વકીયા વિનાની સર્વે સ્ત્રીઓ સાથે આઠે પ્રકારના મૈથુનનો ત્યાગ કરવો.

“નિયમ” પાંચ પ્રકારના છે. ૧-શૌચ (પાકીઝગી) ૨-સતોષ, (દારસી કેનાએત-સખુરી), ૩-તપ (તકવા, ઝહોદ, મુગહેદા), ૪-સ્વાધ્યાય, ૫-ઈશ્વર પ્રશિધાન, (રયાઝત ઇયાદત)

“આસન” શરીરની એવી બેઠક (કયામ) જ્યાં શરીરને સ્થિરતા અને મનને સુખ પ્રાપ્ત થાય છે તે “આસન” કહેવાય છે.

“પ્રાણાયમ”-(હૃષ્સદમ) શ્વાસોચ્છવાસની ગતિ બાંધી કરી પ્રાણને રોકવો તે.

“પ્રત્યાહાર” (નફસપર કાણુ) વિષય માન્યી ઇન્દ્રિયોને પાંચી હટાવી ચિત્તમાં જ સમાવવા દેવી, અથવા તેમના અચેત્ત્ય આદાર બંધ કરી ચિત્તને આધીન કરવી.

“ધારણા” (મુગહેદા) પ્રત્યાહાર થયા પછી ચિત્તને સ્થિર બાંધી દેવું અથવા એકાગ્ર કરવું.

“ધ્યાન” (મુશાહેદા) જ્યારે ચિત્તવૃત્તિનો અખંડ પ્રવાહ થાય, તેની ધારણા કરી હોય તેના જ સ્વરૂપનો પ્રવાહ માત્ર ચિત્તમાં વહે તે.

“સમાધિ” (મુરાકેબા લાક્ષતું મુકામ) સંકલ્પવિકલ્પોથી રહિત થઈ, જે વસ્તુ ભણવાની છે તે વસ્તુના સ્વરૂપને મન પામે છે તે હાલત.

Astang Yoga or Raj Yoga is Karma Yoga, if practised without attachment. It leads to communion through meditation and concentration.

ભક્તિયોગથી ભક્તજનો લૌકિક પ્રયોજનની ઈચ્છા નહિ કરતાં, આત્મંત પ્રીતિપૂર્વક પરમેશ્વરનું જ ભજન કરી, પરમેશ્વરને પ્રાપ્ત થાય છે. (શ્રીરામકૃષ્ણ પરમહંસ કહી ગયા છે કે આ યુગમાં ભક્તિયોગ જ યુગ ધર્મ છે)

Bhakti Yoga is communion by means of love devotion and self surrender; It is specially adopted to this age. This is the Law for the present age.....It is in this age, the shorter cut leading to “God” (Ibid.)

“જ્ઞાનયોગ”—આ યોગ વડે આ જગત અસત્ય છે. અને ફક્ત નિરંજન નિરાકર સત્ય છે, એ જ્ઞાન મેળવવા સાર દરેક અનુભવ અને દુન્યાની દરેક ચીજ ખોટી છે, એમ “નેતી” “નેતી” માનતો અભ્યાસી આમળ વધે છે.

This is communion with God by means of Gnana (Knowledge in its highest sense) The Gnani's object is to realise “Brahma the Absolute.”

He says “Not this Not this” and thus leaves out of account, one unreal thing after another, until he gets to a point, where all discrimination between the Real God and the unreal ceases, and the Absolute realised in “Samadhi” This is exceedingly difficult in this age. (Ibid)

એટલે આ ચારે રસ્તે ખુદાના દર્શન થાય છે. પણ ભક્તિયોગ સૌથી સરળ રસ્તો છે.

“ સુષ્ટિની ઉત્પત્તિ અને વિકાસ ક્રમ ”

હિંદુ ધર્મ મુજબ પહેલાં તપાસીયે. અનંત, નિત્ય, અવિકારી તથા સર્વભય

સત્ છે. તેને “તત્” કહે છે. તેમાંથી સર્વની ઉત્પત્તિ થાય છે; તથા તેમાં સર્વનો લય થાય છે, તે એક જ છે, અદ્વિત્ય છે. તેના સ્વરૂપમાં ભૂત, વર્તમાન, તથા ભવિષ્યનો સમાવેશ થાય છે.

સમુદ્રમાં જેમ તરંગ-મોજાં ઉઠે છે, તેમ તે સર્વગત તત્ત્વમાંથી બ્રહ્માંડ (કાયનાત જગત) ઉદ્ભવે છે. અને જેમ તરંગ સમુદ્રમાં પાછા સમાઈ જાય છે, તેમ બ્રહ્માંડ તે સર્વગત તત્ત્વમાં પાછું લય થાય છે. જેમ સમુદ્ર એ જળ છે અને તરંગ એ તેનું વ્યક્ત રૂપ છે. તેમ બ્રહ્માંડ પરમ સત્નું વ્યક્ત રૂપ છે.

આ બધું બ્રહ્મ જ છે. (સર્વં ક્વલિદં બ્રહ્મ) આ તત્ત્વને જુદા જુદા ધર્મના માધ્યમે એ જુદાં જુદાં નામ આપ્યું છે.

સનાતન એટલે હિંદુ ધર્મ અથવા વેદાતમાં એને બ્રહ્મ કહે છે, એ તત્ત્વને કોઈવાર નિર્ગુણ બ્રહ્મ અથવા નિરુપાધિક બ્રહ્મ કહે છે. બ્રહ્મની ખીણ અવસ્થાને સગુણ બ્રહ્મ એટલે “સૃષ્ટિ સહિત પરમેશ્વર” કહે છે.

સગુણ બ્રહ્મ એ કોઈ ખીણું તત્ત્વ નથી, પણ બ્રહ્મનું સમ્બિદાનંદાત્મક એક પરમાત્મ સ્વરૂપ છે. તે પોતે આત્મરૂપે રહીને, પરમતત્ત્વનું ખીણું અંગ જેને મૂળ પ્રકૃતિ કહે છે, તેને વ્યક્ત કરે છે. પ્રકૃતિ એ રૂપ ધારણ કરનાર તત્ત્વ છે. તેથી સર્વ પ્રકારના જુદી જુદી આકૃતિવાળાં, અને જુદા જુદા શરીરો તેમાંથી બની શકે છે. આપણે શબ્દ, રૂપ, રસ, તથા ગંધના અનુભવ કરીએ છીએ તેને પ્રકૃતિ કહે છે. રસાયણ શાસ્ત્રના કદળ પ્રવાહી, અને વાયુરૂપ પદાર્થો, અને આપણી આસપાસના સર્વ પદાર્થો, જેવા કે પથ્થર, ઝાડ, પ્રાણીઓ તથા મનુષ્યો, એ સર્વ પ્રકૃતિના બનેલા છે. પણ એ સર્વાંશે પ્રકૃતિ છે એમ નથી, શબ્દ, રૂપ, રસ, તથા ગંધ, ચિત્તન્ય હૃદયી અંશરૂપે સર્વમાં વ્યાપી રહ્યું છે. આપણે પ્રાકૃતિક ભાગને એ ચિત્તન્યનું શરીર, કેવળ અથવા ઉપાધિ કહીએ છીએ, કારણ કે તેમાં ચિત્તન્ય નિવાસ કરે છે. આ ઉપરથી ન્હાપ છે કે હૃદય સર્વમાં છે, અને તે વડે સર્વનું જીવન ચાલે છે. તે સર્વ વસ્તુમાં નિવસ કરનાર, અમર, અંતર્યામી આત્મા છે. એના વિના કોઈપણ વસ્તુનું અસ્તિત્વ-દરની દોષ શકે નહિ. સૃષ્ટિમાં અનેક વસ્તુઓ જોઈએ છીએ તેમાં એકપણ નીહંત્ર નથી. દાખલા તરીકે ઝાડોને પણ લાગણી છે, તે પ્રકુદ્બ થાય છે, કરમાય છે. પ્રોફેસર બોઝે શોધ કરી દેખાડી આપ્યું છે કે તેને પણ લાગણી છે. વળી તેમણે નિશ્ચય દેખાડી આપ્યું છે કે, ધાતુઓને પણ શ્રમ લાગે છે અને ઝેર ચરે છે.

દવે ઇશ્વરનો પ્રકાશ પ્રકૃતિપર પડવાથી રૂપો બંધાય છે. જે રૂપ સૌથી પહેલાં બંધાય છે તે ત્રિમૂર્તિ એટલે ત્રણ રૂપ કહેવાય છે. અહાંસ જેમાં નિયમિત વ્યવસ્થાવાળી સૃષ્ટિઓની રચનાઓનો સમાવેશ થાય છે, તે ઉત્પન્ન કરવા માટે ત્રિમૂર્તિના રૂપ પ્રકટ થાય છે.

અહાંસ એટલે અજ્ઞાનું ઇંદુ, જે રૂપે ઇશ્વર અહાંસને સરજે છે તે રૂપને અહ્યા કહે છે. અહ્યા ઉત્પાદક (પેદા કરનાર) કહેવાય છે.

જે રૂપે ઇશ્વર અહાંસનું પાલન કરે છે, તેનું રક્ષણ કરે છે, તથા તેને ટકાવી રાખે છે તે રૂપને “વિષ્ણુ” કહે છે. વિષ્ણુ એ પાલક કહેવાય છે. જ્યારે સૃષ્ટિઓ ક્ષીણ થઈ જાય છે, તથા તેમનું પ્રયોજન રહેતું નથી ત્યારે જે રૂપે ઇશ્વર તેનો લય કરે છે તે રૂપને “શિવ” અથવા મહાદેવ (ઈશ્વામ પ્રમાણે હાદિમ અથાવ કરનાર તે વિષ્ણુ છે) કહે છે. શિવ લય કરનાર કહેવાય છે. આ ત્રણ ઇશ્વરના પ્રથમ પ્રકટ થયેલાં શ્રેષ્ઠ રૂપ (ગુણ) અથવા મૂર્તિ છે. સગુણ અહ્યા અથવા પરમેશ્વર જે એક છે, તે આ ત્રણ રૂપે વ્યક્ત થાય છે. અહ્યા ઉત્પાદક રૂપે પ્રકૃતિના સાત તત્ત્વો રચે છે. પહેલાં બે તત્ત્વોના જુદાં જુદાં નામો આપવામાં આવ્યાં છે. આપણે તેને મહન-બુદ્ધિ અને અહંકાર એવાં નામ બાપીએ, અહંકાર તત્ત્વથી પ્રકૃતિના સુક્ષ્મ વીભાગ થાય છે અને તેને બળ્લુ કહે છે. પછીના પાંચ તત્ત્વો તે, આકાશ, વાયુ, અગ્નિ, જળ, તથા મુલ્થી છે. આને બૂતાદી સૃષ્ટિ કહે છે. આ બૂતાદી સૃષ્ટિમાં રચેલી વસ્તુઓ પ્રભું કરી જડ હોય છે, કારણ કે તેની આસપાસનું પ્રકૃતિનું આવરણ પ્રભું ધટ અને બારે હોય છે.

આ બૂતાદી ઉત્પન્ન થયા પછી દશ ઇંદ્રિયોની ઉત્પત્તિ થઈ. આ ઇંદ્રિયો પ્રથમ અહ્યાના મનમાં કેવળ મંકેષ્વરુપે હતી. અને પછીથી તેઓ ઉપર બૂતાદીનું આવરણ થયું.

ઇંદ્રિયોના લવરમાન પાંચ છે; અને શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, અને ગંધ એ તેઓના વિષય છે; તે ગુણોનું માન પ્રાપ્ત કરવાના સાધન રૂપ ઇંદ્રિયો, કર્ણ, ત્રયા, ચક્ષુ, શ્રવણ, અને નાસિકા છે. આને માને ઇંદ્રિયો રહે છે. વળી પાંચ કર્મે ઇંદ્રિયો છે, જેને હાય, પગ, વાણી, જનનેઇંદ્રિય, અને ઉપરચ્છ કહે છે. ઇંદ્રિયોની ઉત્પત્તિ પછી અહ્યાએ પોતાના મનથી એ ઇંદ્રિયોના દેવોને, તથા મનને ઉત્પન્ન કર્યાં.

મનને કોઈ વાર પાંચ ઇંદ્રિયોના સંબંધમાં છૂટી ઇંદ્રિય તથા દશ ઇંદ્રિયોના સંબંધમાં અગ્નીઆદમી ઇંદ્રિય કહેવામાં આવે છે. પછી અહ્યાએ દેવગણોને

પોતાના મનથી ઉત્પન્ન કર્યો, તેઓ ઈશ્વરના નિયમાનુસાર વર્તે છે. અને આ બ્રહ્માંડની વ્યવસ્થા ચલાવે છે. ત્યાર પછી બ્રહ્માએ પોતાના મનમાં ખનીજ, વનસ્પતિ, પ્રાણી અને મનુષ્યની સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન કરી.

અને એવી રીતે આખા બ્રહ્માંડનો મનોમય ચિતાર સુપૂર્ણ કર્યો. અને તેમાં જીવનની સર્વ શક્તિઓનો વિકાસ ક્રમ ચાલે એવું કર્યું. આ વિકાસ અથવા સંસાર ચક્રની માફક સર્વદા ફર્યા કરે છે. અને તેની સાથે સધળા જીવો અધાયણા છે.

ત્રિપુલું કાર્ય

બ્રહ્માંડની રચના બ્રહ્માએ ઉપર મુજબ કરી, પણ આ રૂપોને પ્રવૃત્ત કરવા માટે સ્થુળ પ્રકૃતિના આચરણની જરૂર હતી. આ કાર્ય સર્વ વ્યાપક પામક, તથા રક્ષક એવા ત્રિપુલું હોવાથી તેમણે પોતાની જીવન શક્તિ આ બધા રૂપોમાં પ્રાણ રૂપે અર્પી. એક પુરાણમાં કહ્યું છે કે ત્રિપુલું પોતે સધળાં રૂપોમાં પ્રાણ રૂપે પ્રવેશ કર્યો અને તેમને સચેતન કર્યા, આવી રીતે અખિલ બ્રહ્માંડ પ્રાણમય અને ચેતનમય થયું.

શિવ તથા માહાદેવનું કાર્ય

જ્યારે સૃષ્ટિમાં મનુષ્ય વર્ગને ઉત્પન્ન કર્યો ત્યારે તેટલાથી ચાલે તેમ નહોતું, ઈશ્વરના બે સ્વરૂપોએ પોતાના અંશ સુકવા હતા. પણ ત્રીજા સ્વરૂપનું કાર્ય તો હજી બાકી હતું. તેનું કાર્ય રૂપોનો લય કરીને જીવોને મુક્ત કરવાનું, તથા તેઓને પોતાના મૂળ સ્વરૂપ સાથે એકરૂપ કરીને આનંદમય કરવાનું હતું.

મનુષ્ય જીવનનું ત્રિપુટીરૂપ પૂર્ણ થાય, અને ઈશ્વરના ત્રિપુટી સ્વરૂપનું તે પ્રતિબિંબ બની રહે તેને માટે, તેમાં મહાદેવના અંશનો પ્રવેશ થવાની જરૂર હતી.

(સનાતન ધર્મમાંથી)

વિકાસ ક્રમનો આરંભ

ઉપનું કાર્ય થઈ રહ્યું. એટલે મનુષ્ય જીવે પોતાના લાંબા કાળ પ્રયત્નના વિકાસ ક્રમનો આરંભ કર્યો. મન કદ્યોમાં ખનીજ વનસ્પતિ, અને પ્રાણી વર્ગો દ્વારા તેનો યોગ્ય વિકાસ થઈ ચૂક્યો હતો. આવી રીતે વનસ્પતિ, તથા પશુ દ્વારા વિકાસ પામતા પામતા જીવ મનુષ્ય વર્ગમાં આવે છે.

તે વિકાસની જદી થનાં થનાં, મનુષ્યને આત્માનો અર્થિભાવ સ્પુટ થાય છે; તથા તે નાશવંત મનુષ્ય દેહ વડે અર્થિનાળી પદની ઈચ્છા રાખે છે. શ્રવ પ્રથમ આ સ્થુળ સંસ્થિમાં, ખનિજ રૂપે આવે છે: તે અસ્થિમાં નેત્રે બાહ્ય જગતનું કાંઈ જ્ઞાન હેતુ નથી પણ બહારના જગતના આંચકા, તથા ઝબકાથી તેનું ધ્યાન તે તરફ ખેંચવામાં આવે છે, અને તેના અસ્તિત્વનું તેને જ્ઞાન કરાવવામાં આવે છે. ધરતીકંપ, જ્વાળામુખી પર્વતોનું ફાટવું વીગેરે બનાવોથી, જીવને જ્ઞાન કરાવવામાં આવે છે. તે એકસો નથી ઘણેજ લાંબો સમય વિત્યાબદ્ધ પછી તે જીવોમાં પૂરતી જાગૃતી અવી, અને તેઓ ખનિજ પદાર્થો કરતાં વધારે નરમ તથા વળી શકે એવા દેહ ધારણ કરવાને લાયક થયા એટલે તેઓ વનસ્પતિ વર્ગમાં ગયા, અને જે જીવોએ તેમની પછી ઇશ્વરથી છુટા પડ્યા તેઓએ તેમનું સ્થાન લીધું.

વનસ્પતિ વર્ગમાં આવ્યા પછી જીવોને બહારની સંસ્થિતું કંઈક વધારે જ્ઞાન થયું, તેઓને સુજની ગરમીનું, પવનની લહેરોનું, અને જીવન આપનાર વરસાદનું જ્ઞાન થતા લાગ્યું.

તેઓ તે સ્થિતિમાં વધારે કાળ સુધી રહ્યા, તથા તેમની ક્રિયાઓ વધારે તીવ્ર થતી ગઈ, તેમ તેમ તેઓ વધારે લાંબા અયુષ્યવાળી વનસ્પતિ જેવી કે છોડ, વૃક્ષ વીગેરેમાં પ્રવેશ કરવા લાગ્યાં. ત્યાં તેઓની અંતર શક્તિઓ વધારે ખીસવા લાગી અને એમ થનાં થનાં તેઓ પ્રાણી વર્ગમાં પ્રવેશ થયાં.

પ્રાણી વર્ગમાં આવેલા જીવો ધણી ઝડપથી આગળ વધવા લાગ્યા, પોતાના ખોરાકની શોધમાં, એક બીજા સાથે લડાઈ કરાથી પોતાનું કાર્ય સાંધવા માટે એક એકને છેતરાથી, તેઓની ઇર્દિયોના, તથા તેઓની સાધારણ મન શક્તિઓના ઉદ્ભવ થવા લાગ્યો. તથા તેઓ દ્રઢ થતી ગઈ. છેવટે પ્રાણી વર્ગના દેહ પશુ એ જીવોના કાર્ય માટે ઉપયોગી ન રહેવાથી, તેઓએ મનુષ્ય દેહ ધારણ કર્યો.

સાધારણ રીતે આમ વિકાસ ક્રમ આવે છે. કેટકે જીવ યોગ્ય વખત સુધી પહોંત પડી જાય, કેઈ આગળ નીકળી જાય.

જ્યારે એ જીવની વિષય ભોગની તૃષ્ણા છુટી જાય છે ત્યારે, તેનું આ ચક્રર સાયનું બંધન તૂટી જાય છે, અને તે જીવ મુક્ત થાય છે. તે માણસને જીવન મુક્ત કહે છે.

ધણી વાર આવા જીવન મુક્તો દુન્યામાં ખીજ જીવોને સહાય કરવાજ

આ લોકમાં રહે છે, અને જીવે છે, તેઓ આચાર્ય કહેવાય છે.

સત-ચિત-આનંદ

પુરુષના આ ત્રણ ગુણો છે.

સત્વ, રજસ, તમસ

પ્રકૃતિના આ ત્રણ ગુણો છે. તમસથી એટલે જડનાથી પ્રકૃતિનો પ્રત્યાઘાત કરવાની શક્તિ તથા સ્થિરતા મળે છે.

રજસથી એટલે ગતિથી પ્રકૃતિ પ્રવૃત્ત એટલે ગતિચાળી થાય છે. સત્વ એટલે સમતાથી તે ગતિ નિયમિત થાય છે.

આ ગુણો અવિનાશી આત્માને દેહમાં બંધનમાં રાખે છે. અને કદિ છૂટા પડતા નથી. પણ દરેક વ્યક્તિમાં તેમાંના કોઈએકનું બીજના કરતાં પ્રાધાન્ય હોય છે. જેનામા તમે ગુણનું પ્રાધાન્ય હોય છે, તે તામસિક કહેવાય છે. જેનામાં રજો-ગુણનું પ્રાધાન્ય હોય છે, તે રાજસિક કહેવાય છે. જેનામાં સત્વગુણનું પ્રાધાન્ય હોય છે, તે સાત્વિક કહેવાય છે. પદાર્થમાત્રનો તામસિક, રાજસિક અને સાત્વિક, એ ત્રણ વર્ગમાં સમાવેશ થઈ શકે છે.

(ભગવદ ગીતા અધ્યાય ૧૪-૧૭-૧૮)

પાંચ મહાભુતો

અ.પણે આગળ કહ્યું છે કે, બ્રહ્મા ઉત્પાદકરૂપે, પ્રકૃતિના સાન તત્વો રમે છે. પહેલાં બે મહત્ત્વ, અને અહંકાર, અને બીજાં પાંચ આકાશ, વાયુ, અગ્નિ જળ, તથા પૃથ્વી, એને પાંચ મહાભુતો કહે છે.

તમામ સૃષ્ટિ આની બનેલી છે. માણસનો દેહ કેવી રીતે બનેલો છે તે જોઈએ. શરીરમાં હાડકાં વગેરે કઠણ ભાગ છે તે પૃથ્વીનો છે. લોહી વીગેરે જે પ્રવાહી ભાગ છે તે જળનો છે. હાડકું, ચક્કું, સંકોચ પું. શ્વાસ લેવું વીગેરે જે કીચા થાય છે તે વાયુનો ભાગ છે. અને શરીરમાં જેટલો પેલાણુનો ભાગ છે તે આકાશનો છે. જુખ વીગેરે જેટલો ગરમ ભાગ છે તે અગ્નિનો છે. અગ્નિને તેજ પન્ન કહે છે.

પચીસ તત્વો

ઉપરનાં પાંચ મહાભુતના દરેકના પાંચ તત્ત્વ છે, એટલે પચીસ તત્ત્વનો આ

સ્થુળ દેહ બનેલો છે.

પૃથ્વીના—પાંચ તત્વો ૧ અરિય (હાડકો), ૨ માંસ, ૩ ત્વચા (ચામડી), ૪ નાડી (નસો), ૫ રોમ (રંવાડા તથા વાળ).

જળના—૧ શુક્ર એટલે વીર્ય, ૨ શોણીત એટલે શ્વેદી, ૩ ક્ષાલ (પૂદ), ૪ મુત્ર, ૫ ર્વેદ (પરસેવો).

અગ્નિના—૧ કુષ્મા (જુખ), ૨ ત્રસા (તરસ), ૩ આળસ, ૪ નિદ્રા, (ઉષ), ૫ કાન્તિ (તિજ).

વાયુ—૧ વસન (ચાલવું), ૨ વસન અથવા ઉત્ક્રમણ (વળવું તથા ઉત્ક્રમણ), ૩ ધાવન (દોડવું), ૪ પ્રસારણ (પહોળું કરવું), ૫ આક્રમણ (સંકોચાવું).

આકાશ—૧ કામ, ક્રોધ, શોક, મોહ અને ભય.

સ્થુળ દેહ (કર્સીફિકેશન) અન્નમય કોશ

એ પંચ મહાભુતમાંથી પચીસ તત્વનો આ સ્થુળ દેહ બન્યો છે. એ સર્વ તત્વો પંચમહાભુતનું કાર્ય છે, તેથી જન્મ છે. અને આત્મા તો તેથી ન્યારો છે, એ પચીસ તત્વોના સમુદાયરૂપ સ્થુળ દેહ સાથે આત્માને કંઈ સંબંધ નથી. દેહ એ નામ પણ કલ્પના માત્ર છે. કેમકે જો એ તત્વોનો બનેલો છે તે બધાં જુદાં જુદાં કરી નાંખ્યાં હોય તો દેહ કાંઈ રહેતો નથી. વળી આ સ્થુળ દેહને અન્નમય કોશ કહ્યો છે, કારણ કે દેહ અન્નથી ઉત્પન્ન થાય છે અને વધે છે. તે કોશમાંની પડે આત્માનું આવરણ કરીને રહ્યો છે, માટે એને કોશ કહે છે. પિતાએ આધેક્ષા અન્નનું પરિણામ વીર્ય છે, અને માતાએ આધેક્ષા અન્નનું પરિણામ શ્વેદી છે. માતાનું રશ્મિર અને પિતાનું વીર્ય એ બન્ને ગર્ભાશયમાં એકઠા થવાથી ગર્ભ રહે છે, અને દેહ બંધાય છે.

સ્થુળ દેહની અવસ્થા

જન્મત અવસ્થાનું સ્થાન નેત્ર છે. કારણ કે ધણું કરીને જન્મન અવસ્થાનો સમજો વહેવાર નેત્રવડે થાય છે. જન્મ પછી ઈન્દ્રિયોવડે શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ, રંગ વિગેરે વિગેરે વિષયોનું જ્ઞાન થાય છે, તેને જન્મન અવસ્થા કહે છે. આગળ જન્મની મ્હા તેમ પાંચ ઇન્દ્રિયો છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો છે અને ચાર અંતઃકરણ છે.

પાંચ જ્ઞાનેષ્ટદ્રિયો

જ્ઞાનેષ્ટદ્રિયોના વિષય

શ્રોત્ર (કાન)શબ્દ
ત્વચા (ચામડી)સ્પર્શ
ચક્ષુ (આંખ)રૂપ
હ્રદ્વા (જીભ)રસ
ધ્રાવ્યુ (નાસિકા)ગંધ

પાંચ કર્મેષ્ટદ્રિયો

કર્મેષ્ટદ્રિયોના વિષયો

વાક (વાણી)વચન (બોલવું)
પાણિ (હાથ)આદાન (લેવું દેવું)
પાદ (પગ)નમન (ચાલવું)
શુદ્ધા (પાંચ)વિસર્ગ (મળ ત્યાગ)
શિશ્ન (લીંગ)આનંદ (રતિ વિલાસ)

ચાર અંતકરણ

તેના વિષયો

મનસંકલ્પ વિકલ્પ
બુદ્ધિનિશ્ચય
ચિત્તચિંતન
અહંકારઅભિમાન

સ્થુળ શરીરના ચિકારો

૧ જનમવું, ૨ અસ્તિ જનમ્યા પછી હોલું તે, ૩ વધવું, ૪ જીવાન થવું, ૫ ધરડા થવું, ૬ નાશ પામવું. આ ચિકારો સ્થુળ દેહના છે. આત્માના નથી. આત્મા તો હમેશાં અજર અમર છે. હવે આ સ્થુળ દેહમાંથી પ્રાણ નીકળી જાય છે. ત્યારે શબમાં એકલા પૃથ્વીના તત્વ રહે છે. અને જળ, તેજ, વાયુ, અને આકાશ એ ચાર જીવના તત્વો પાછાં તેમાં મળી જાય છે. જુખ તરસ પીગેરે અગ્નિમાં મળી જાય છે, ચાલન ધાવન વગેરે વાયુમાં મળી જાય છે. કામ ક્રોધ વગેરે આકાશ જૂનમાં મળી જાય છે. શુક્ર શોષિન વગેરે પાંચ જળ જૂનમાં મળી જાય છે. પૃથ્વીના પાંચ તત્વો જે બાકી રહેલાં જેવામાં આવે છે તે મઠ્ઠુ (શરીર) તથા પ્રકારે વગે ચાલ છે. બાળવાંથી, દાટવાંથી અને જનનવરોના ખાવાંથી. જે બાળવામાં આવે છે તે તેની રાખ થઈ પૃથ્વીમાં મળી જાય છે. જે દાટવામાં આવે તે મટી થઈને પૃથ્વીમાં મળી જાય છે. અને જે જનનવરો ખાઈ જાય તે તેની વિષ્ટા થઈ પૃથ્વીમાં મળી જાય છે.

સૂક્ષ્મ દેહ (લતીફ તન)

આ સૂક્ષ્મ દેહ અથવા લિંગ દેહ પણ પંચ જ્યોતોના અનેકો છે, તે પણ પચીસ તત્ત્વોના અનેકો છે.

આકાશના ૧ અંતરણ્ય ૨ મન ૩ બુદ્ધિ ૪ ચિત્ત ૫ અહંકાર અંતરણ્ય એટલે દેહમાં સુખ દુઃખ, ગ્લાન, વગેરે સાધન રૂપ ઇંદ્રિ એના વડે જે કષ્ટ કામ કરવાનું હોય તે પહેલાં સ્પુરે છે; પછી મન વડે સકલ્પ વિકલ્પ થાય છે, બુદ્ધિથી નિશ્ચય થાય છે; ચિત્ત વડે અમુક રીતે કરવાથી સર્વ થશે, અમુક રીતે થવાથી બગડશે એવું ધ્યાન થાય છે. અને અહંકાર એટલે અમુક હું કરીશ એવું અભિમાન થાય છે. અંતરણ્ય તો એકજ છે પણ પચ્ચ જુદી જુદી વસ્તિ એને કીરે જુદાં જુદાં નામ પાડ્યાં છે.

વાયુ:—એનાં પાંચ તત્ત્વ ૧ બ્યાન, ૨ સમાન, ૩ ઉદાન, ૪ પ્રાણ, ૫ અપાન. ૧ બ્યાન સર્વ અંગમાં રહે છે જેનાથી શરીરના સાંધા વગે છે. (૨) સમાન=નાભિસ્થાનમાં રહે છે. એનું કામ આધેધું અનાજ પચાવી, અન્ન રસ જે જુદો પડે છે, તેને નાડીઓ રસ્તે શરીરમાં રહે રહે પહોંચાડે છે. (૩) ઉદાન:—એ વાયુ કંઈસ્થાનમાં રહી આધેધા અન્નના જુદા જુદા વિભાગ કરે છે. સ્વપ્ન તથા હેડાડી (અડગરી) આ વાયુ કરે છે. (૪)—પ્રાણ એ વાયુ હૃદય માં રહે છે, અને શ્વસો શ્વસ અમાલે છે. રાત દિવસ મળી ૨૧૬૦૦ શ્વસો શ્વસ થાય છે. (૫) અપાન—એ વાયુનું સ્થાન ગુદા છે, ત્યાં રહીને તે મગને બહાર કઢાડે છે.

અગ્નિના પાંચ તત્ત્વ ૧ શ્રોત્ર (કાન), (૨) તચ્ચા, (૩) ચક્ષુ, (૪) શ્રુત્કા, (૫) મ્રાણ્ય. કાન વડે સંભળાય છે, તચ્ચા વડે ટાહું, ઉતું, કાણુ, કોમળ જણાય, આંખ વડે રૂપ દેખાય છે.

શ્રુત્કા (શ્રુત) વડે સ્વાદ માલમ પડે છે. મ્રાણ્ય વડે (નાભીકા) સારી નરસી ભસ માલમ પડે છે.

જળના પાંચ તત્ત્વ—૧ વાક (વાણી), ૨ પાણી (કાચ), ૩ પાક (પાગ), ગુદા (મળત્યાગ), ૫ શિશ્ર (લીંગ). વાકથી વાચા થાય છે. એ ઇંદ્રિ ન હોય તો જીવ ખોલી શકે નહિ. દાઘથી દરેક ચીજ લેવાય દેવાય છે. પગથી દરાય રાય છે. ગુદાથી મળ ત્યાગ થાય છે શિશ્રથી રતિભોગ તથા પીશાબ થાય છે.

પૃથ્વીના પાંચ તત્ત્વ—૧ રાજ, ૨ સ્પર્શ, ૩ રૂપ, ૪ રસ, ૫ ગંધ. આ ભયોમાં કીન થનાર ગાણુસ જંધનમાંથી છૂટતો નથી.

ઉપલાં જ્ઞાનેન્દ્રિય કર્મેન્દ્રિય તત્ત્વો તથા પ્રાણ, મન, અને બુદ્ધિ મળી સૂક્ષ્મ શરીર બન્યું છે. એ હૃદયોથી દેખાતું નથી, જેથી એને સૂક્ષ્મ એટલે નાનું શરીર કહે છે.

સૂક્ષ્મ દેહના કારા

જેવી રીતે સ્થુળ દેહમાં અન્નમય કોશ છે, તેવી રીતે સૂક્ષ્મ દેહમાં ત્રણ કોશ છે. ૧ પ્રાણમય કોશ, ૨ મનોમય કોશ, ૩ વિજ્ઞાનમય કોશ. અન્નમય કોશમાં મનોમયકોશ, મનોમયકોશમાં વિજ્ઞાનમય કોશ, અને વિજ્ઞાનમયમાં આનંદમય છે.

સૂક્ષ્મ દેહની અવસ્થા

જામત અવસ્થામાં જે વિષય દીઠા હોય, અથવા સાંભળ્યા હોય, તેનો જે સંસ્કાર અંતઃકરણમાં રહ્યો હોય, તેને કરી નિદ્રા અવસ્થામાં પ્રત્યક્ષની પેઠે દેખાય છે. તેનું નામ સ્વપ્નાવસ્થા, આ અવસ્થા સૂક્ષ્મ દેહની છે, ને તેનું સ્થાન કંઠ છે.

કારણ દેહ

ત્રીજો કારણ દેહ છે. અજ્ઞાનનું નામ જ કારણ દેહ છે, કારણ કે પ્રથમ સ્થુળ છે, અને બીજો સૂક્ષ્મ દેહ, એ બે દેહની અપેક્ષાથી ત્રીજો કારણ દેહ કહેવાયો, તેનું સ્વરૂપ અજ્ઞાન જ છે. એ કારણ દેહમાં જ ગદ નિદ્રાનો અનુભવ થાય છે. સ્થુળ દેહ તો પ્રગટ જોવામાં આવે છે, સૂક્ષ્મ દેહ તેના તત્ત્વોના કાપ ઉપરથી જાણવામાં આવે છે. કારણદેહરૂપ જો કે પ્રત્યક્ષ કે અનુમાનથી જાણીતો નથી. તો પણ આપણે તેને જાણી શકીએ છીએ દાખલા તરીકે એક માણસ સૂતેલો હોય અને બીજો પુરૂષ આવીને તેને કહે, કે કેમ બાઈ તું સૂતો છે કે ? અને પહેલો માણસ જવાબ આપે કે હું તો ઉઘમાં સૂતો છું, જાગતો નથી તો તે મૂર્ખ ગણાય, કેમકે તે જાણી ગયો હોય તો જવાબ કેમ આપે ? તેવી જ તરેહ, “કારણ દેહને હું જાણતો નથી” એ અજ્ઞાનને જાણનાર પણ કહેનાર જ છે, જ્ઞાન વિના એવું કહેવાય જ નહિ.

કારણ દેહની અવસ્થા

ગાઠ નિદ્રા એ જ કારણ દેહની સુષુપ્તિ અવસ્થા છે. એ અવસ્થામાં સર્વ ઇન્દ્રિયો, તથા અંતઃકરણની જ્વલિઓ કારણ અજ્ઞાનમાં લય થાય છે, તે વખતે

જામત કે સ્વપ્ન અવસ્થાનો કોઈ પણ વ્યવહાર જોવામાં આવતો નથી.

આનંદમય કોશ

એમાં આનંદમય નામનો પાંચમો કોશ છે.

મહાકારણ દેહ અને તેની અવસ્થા

સ્થુળ, સુક્ષ્મ અને કારણ એ ત્રણ દેહોની અપેક્ષાથી એવો મહાકારણ દેહ કહેવાય છે. અવિદ્યા તથા દેહાદિક પ્રપંચની અત્યંત નિવૃત્તિનું મોટું કારણ. માટે મહાકારણ દેહ કહેવાયો. એ એવો દેહ જ્ઞાન સ્વરૂપ કહેવાયો. “હું દ્રષ્ટા છું” (I am the witness) એવું જે વિશેષ જ્ઞાન મનોવૃત્તિમાં થાય છે. તેનું જ નામ મહાકારણ દેહ છે.

એની પુર્ણાવસ્થા છે, દુરીયા એવું શુદ્ધ આત્માનું નામ છે. સ્થુળ, સુક્ષ્મ ને કારણ; જાગૃત, સ્વપ્ન ને સુષુપ્તિ, એ ત્રણને જે જાણવાવાળો શુદ્ધ આત્મા છે તે જ દુરીયા છે.

સ્થુળ, સુક્ષ્મ, કારણ અને મહાકારણ એ ચાર દેહથી, હું શુદ્ધ આત્મા ન્યારો છું, એવું દેહ જ્ઞાન થાય, તો હમણાં જીવતાં જ જીવનમુક્ત થાય. દેહ જ્ઞાન તે અપરોક્ષ જ્ઞાન થવું જોઈએ.

શાસ્ત્રો પાંચવાળી આપણને જ્ઞાન થાય છે, તે પરોક્ષ જ્ઞાન કહેવાય અને ચાર તથા શાસ્ત્રના ઉપદેશ વડે અનુભવપૂર્વક સત્-ચીત્-આનંદને પોતારૂપ જાણવા, એ અપરોક્ષ જ્ઞાન કહેવાય.]

હવે આપણે (મહામેદનોના ધર્મ પ્રમાણે) સૃષ્ટિની રચના વીધે કંઈક જાણવાની શ કરે.

(કુત્સન સરીકમાં કહ્યું છે કે ત્રે (પ્રજાઓ) અસમાપ્ત અને ધરતી તે ની વચ્ચેની તમામ ચીજ છે (૧) હઠાડામાં પેદા કરી.

વળી કહ્યું છે કે જોણે જે દિવસમાં ધરતી પેદા કીધી તેની ઉપર શું ઈમાન નથી લાવતા ? તે દુનિયાનો ધણી છે. તેણે પૃથ્વી ઉપર પહાડો વા, પછી તેને આસમાનો પેદા કર્યો, અને દરેક આસમાન ઉપર દુરેસ્તાઓ તા ! પછી માણસ પેદા કર્યો.

મીશાકત (હદીસ) મુજબ પ્રજાએ શનીવારે પૃથ્વી, રવીવારે પહાડો,

સોમવારે ઝાડો, મંગળવારે બધી ખરાબ ચીજો, (unpleasant things) બુધવારે રોશની, ગુરુવારે પશુઓ, અને શુક્રવારે (જુમાની નમાઝ પછી અદમને પેદા કર્યો.

તે (પ્રુદા) એટલો શક્તિવાન છે, એક આંખના પલકારામાં બે શબ્દ બોલી (કાદ અને તુન) કુન શબ્દ બોલી બન્ને આવશે દસ્તીમાં લાવ્યો. (હીંદુ-ઓમાં કહે છે કે પહેલી સૃષ્ટિ પેદા થવાની કદપના થયા પછી “ઓમ” (ૐ) શબ્દ થયો, પછી સૃષ્ટિ પેદા થઈ). તેવી તરેહ “કુન ક્વકુન” તું થા એવી રીતે બોલનાં સૃષ્ટિ પેદા થઈ. જ્યારે તેની (પ્રુદાની) કાંઈ કલમ પર કુંક મારી કે અદમ (non-existence)ની પાટી પર હઝારો નકશા એટલે ચીત્ર પેદા થયાં. તેથી તમામ આલમ પેદા થઈ, અને માણસનો જન્મ શું છે તે પણ માલમ પડ્યું (સર્વે પેદાયસમાં માણસને જન્મે ઉચ્ચ-કમાણને વજ્રુખી વ ધ્મિકાની કહે છે એટલે કે [Man is a microcosm]) માણસમાં અકક્ષ અને જ્ઞાન પેદા થયું. જેથી તમામ ચીજની અસલ શું છે તે તેણે જાણ્યું એટલે કે સૃષ્ટિ એક જ ચીજમાંથી પેદા થઈ છે.

જ્યારે માણસે જોયું કે ખીજ પેદાયશો કરતાં તે જુદી રીતે સરખાયેલો છે, ત્યારે વિચાર કીધો કે હું કેાણુ છું (જ્યારે ખીજ વનસ્પતિ, પશુ, તથા ફરેસ્તા એ બધી ચીજથી પોતાને જુદો તરેહ પેદા થયેલો જોયો, ત્યારે પોતે શું છે તે જાણવાની ખાહેશ થઈ.)

પછી પોતે જે “જુઝ” એટલે ભાગ અથવા અંશ હતો ત્યાંથી “કુક્ષી” એટલે વાહેદ મુતલક પ્રુદા જેનો અંશ તે હતો, ત્યાં સુધી તેણે સફર કીધી, પછી જ્યારે તે પાછો આગમમાં આવ્યો, ત્યારે જોયું, કે આ જહાન જે છે તે ફક્ત એક ખ્યાલી ચીજ (Suppositional thing માયા સ્વરૂપ) છે.

એક જ તત્વ બધી સૃષ્ટિની તમામ ચીજમાં છે તેણે જોયું કે ખસકની અને અમરની બન્નેની જહાન, એક નફસ અથવા એક તમજ્લી અથવા નુરમાંથી પેદા થઈ. અને જેવી પેદા થઈ તેવી જ પાછી જતી પણ રહી, એટલે કે પેદા થવું અને જવું રહેવું માત્ર ખ્યાલી જ છે.

વળી અદિયાં આવવાનું ને જવાનું નથી કારણ કે વિચાર કરી જુઓ તો જવું તે જ આવવું છે, (આ લીટીઓનો અર્થ એ છે જે જવું આવવું બધું માયામાં આપણને દેખાય છે.)

[આ હુન્ગાની તમામ પેદાયશો પોતાની અણથી જગાએ એટલે “૬૩”

અથવા સત્ય કે ખુદા જ્યાંથી તે નીકળી ત્યાં પાછી જાય છે. અને આંખે દેખાય છે તે ચીજો, અને નથી દેખાતી તે ચીજો બધી એક જ થાય છે. એ સોકોલું મત પણ હિન્દુઓના મત સાથે મળતું આવે છે//મવસાના રૂમ સાહેબ જેવણ એક મહાન સુરી હતા તેઓ કહી ગયા છે કે ખનીજ વર્ગમાંથી ભરીને વનસ્પતિ વર્ગમાં આવ્યો, અને વનસ્પતિ વર્ગમાંથી ભરીને પશુ વર્ગમાં આવ્યો, પશુમાંથી ભરીને મનુષ્ય થયો તો હવે શા સાર મારે ખીલવું કે માણસમાંથી ભરી જઈશ તો માણસથી હલકે દરજ્જે જઈશ ?

અગર માણસમાંથી ભરીશ તો ફરેસ્તો યજ્ઞ, અને ફરેસ્તામાંથી ટળીને જે થઈશ, તે કાઈના ક્યાસમાં પણ આવી શકશે નહિ. કારણ કે શરઆતમાં “અદમ” (Infinity) હતી, તેમાં હું મળી જઈશ. આપણને કુરાન શરીરમાં કહ્યું છે કે બધાએ પાછું તેને જ મળવાનું છે. એ સૃષ્ટિમાં તમામ ચીજ પેદા થઈ તે ખુદામાંથીજ થઈ છે, અને ખુદા તરફ જ પાછી જાય છે. આ રચુળ શરીર વીસે કહે છે કે એ પંચ મહાબુનોનું બનેલું છે. તેમાં આત્મા છે તે જ્યાં સુધી અલેકમાં મળતો નથી ત્યાં સુધી માણસનો વિકાસક્રમ પુરો થયો નથી. આ રચુલ શરીર કુટી જશે, તે પહેલાં ખુદાના દીદાર જોઈ લે. કેમકે “ મન કાના શીદાઝેહી આગા ફરોવાશીલ આખેરતે આમા ” એટલે જે અહિંયા આંધળા છે તે ત્યાં પશુ આંધળા રહેશે.

જ્યાં સુધી માણસ મોત શું છે, તે જાણતો નથી ત્યાં સુધી આખેરત (આવતી દુન્યાની) હકીકત પીછાની શકતો નથી, જ્યાં સુધી તે જીંદગીની હકીકત શું છે, તે જાણતો નથી ત્યાં સુધી તે મોતની હકીકત પીછાની શકતો નથી. જ્યાં સુધી તે આત્મા રહતી હકીકત જાણતો નથી ત્યાં સુધી તે જીંદગીની હકીકત પીછાણી શકતો નથી અને રહતી હકીકત પીછાનથી તે આપણા નફસની હકીકત પીછાનના બરોબર છે.

આત્મામાં બે ચીજો છે, એક રહ (આત્મા) અને ખીલું કાલખુદ (શરીર) રહ મવારી કરનાર મીસાલ છે, અને કાલખુદ સવારીના જનવર મીસાલ છે અને રહને જીરમની મદદથી એક દરજ્જે મળે છે, બહેસ્ત કે દોઝખની હાલત મળે છે. જેમાં શરીરનો કાંઈ હીરસો નથી. રહતું બહેસ્ત તે રહતી સુખની હાલત, દીલની ન્યામત અને લીઝઝનો છે.

રહ જે રંજ અને તકલીફ બોગવે છે તેને રહાની દોઝખ કહે છે.

શરીરને સાર જે બહેસ્ત અને દોઝખ છે તે જાહેર છે, જેવા કે ખાગ બગીચા, મહેસો, નહેર, સારા ખોરાક, પીલું વગેરે.

શરીરનું દોઝખ, તે રોગ, સંતાપ, નીરાણા, વીગેરે.

રહની ખીમરી જેવી કે રંજ, મુશ્કેલી વીગેરે શાને લીધે પેદા થાય છે. અને એ રંજની દવા (ધવાજ) શું છે તે જાણવાનું જ્ઞાન " મારેક્ટ " (ખુદાઈ જ્ઞાન) તે રહના રંજની દવા છે. અને અજ્ઞાનપણું એ રહને ઝેર મીમાલ છે. માણસની બે (૨) રહ છે. ૧. રહે હેવાની (Animal soul) આમાં હેવાનોના રહનો અંશ છે. ૨. રહે ઇન્સાની (Spiritual soul) એ ફરેશ્તાની રહનો અંશ છે. રહે હેવાનીની બેઠક છાતીની ડાબી બાજુએ દીલ (Heart) છે. જેમાંથી વરાળ* જેવી એક બારીક વસ્તુ નીકળીને, બેઠકમાં તેમજ શરીરના બધા અવયવમાં ફેલાય છે, જેનાથી આંખ જોઈ શકે છે, કાન સાંભળી શકે છે, અને દરેક અવયવ પોતાની ફરજ બજાવે છે. જેવી રીતે કે એક બત્તીને ધરમાં લખને ચાલીએ, તો તેનું તેજ ને દીવાલ પર પડે ત્યાં રોશની જાહેર થાય છે. તેવી તરેહ આ વસ્તુ દરેક શરીરના અવયવ પર પડવાથી, તે રોશન થાય છે. જો કોઈ અવયવને એ વરાળ (પ્રાણ) રૂપી વસ્તુ પહોંચતી નથી તો તે પોતાનું કામ કરતો નથી. એ અવયવ ભાગને લકવો થયો એમ કહીયે છીએ. આ રહ તે ચેરાગની આગ, દીલ તે ચેરાગની વાટ (બત્તી) આપણે ખોરાક ખાઈએ છીએ, તે બત્તીનું તેજ. જેવી રીતે ચેરાગમાંથી તેજ કઢાડો લઈએ તો ચેરાગ હોલવાઈ જાય છે. તેવી રીતે ખોરાક નહિ મળવાથી આ રહ પોતાનું સમતોલપણું ખોઈ નાંખે છે; અને માણસ મરી જાય છે. વળી ચેરાગમાં તેજ હોય છે, અને વાટ (બત્તીએ) તે તેજ ધણું પોતાની ગળ ઉપરાંત પી લીધું હોય, તો પથુ તે ધુળાઈ જાય છે, તેવી જ તરેહ આ દીલ પથુ કેટલી વાર લાંબી મુદ્તે એવું ધઈ જાય છે, અને ખોરાક કષ્ટમ કરતું નથી અને મરી જાય છે. વળી કોઈવાર તેજ ને વાટ બન્ને હોય, પથુ ચેરાગની રોશની ઉપર કોઈ ચીજ મારવાથી તે ધુળાઈ જાય છે. તેવી જ તરેહ આદમીને કારી ઝખમ લાગવાથી તે મરી જાય છે. જ્યાં સુધી એ રહમાં સગનોલપણું રહે છે, ત્યાં સુધી તે પોતાનું કામ કરે છે; જ્યારે એ સમતોલપણું જતું રહે છે, ત્યારે શરીરના બધા ભાગોને એ જોર આપી શકતી નથી, અને બધા અવયવ શક્તિ વગરના થવાથી, તેની હીલચાલ બંધ થઈ જાય છે, ત્યારે એમ કહેવાય છે કે માણસ મરી ગયું. એનું નામ મોતે હયવાની. (Death of animal soul) છે. વળી માણસનું એક બીજી તરેહનું પથુ મોત છે. તે રહે ઇન્સાનીનું છે. એ રહના ભાગ પડી શકતા નથી. (Indivisible) અને એનાથી માણસ ખુદાને જાણી શકે છે. એ રહનું કાંઈ શરીર નથી, આગળ ને આપણે ચેરાગનો દાખલો આપ્યો, તેમાં તે ચેરાગનું નુર તે "રહે ઇન્સાની" છે. નુર આગથી નીરાણું છે, અને આગથી વધારે સુદૃઢ ચીજ છે. આ દાખલો

સર્વાંસે ખરો નથી, કેમકે ચેરામનું નુર ચેરામને તાબે છે. ચેરામ ગ્રહ મધ્ય જાય છે તો નુર જળું રહે છે. પણ રહે ઈન્સાની રહે હયવાનીને તાબે નથી. રહે હયવાની મરી જવાથી રહે ઈન્સાની જતી રહેતી નથી; એની મીસાલ આપવી બહુ મુશ્કેલ છે, પણ રહે ઈન્સાની તે રહે હયવાની ઉપર એસનાર સવાર છે. અથવા હથીયારખંધ એક શીકારી છે એમ કહી શકાયે, હવે સવારીનું જનવર મરી જવાથી, સવાર મરી જતો નથી પણ સવારી વગરનો થાય છે, અથવા એક શીકારી કે જેના શીકાર કરવાના હથીયાર જતાં રહે, તેવી તે રહની હાલત થાય છે. એ સવારીનું જનવર અને શીકારના હથીયાર રહે ઈન્સાનને એટલાં માટે આપ્યાં છે કે, ખુદના જન અને ખુદના ઇશકનો શીકાર કરે, જે એ શીકાર કરી લીધો હોય, અને પછી તે હથીયાર જતાં રહે, અને સવારીનું જનવર મરી જાય તો, એ મરુનું તો તેને વાસ્તે સારું છે.

એટલા માટે જ રસુલદલાહે ફરમાવ્યું છે કે “મોમીનો વાસ્તે મોત એ ખુદાતઆલાની તેમને માટે એક ખક્ષીસ છે”. પણ જે ખુદાનું જ્ઞાન અને ઇશક મેળવવા પહેલાં, તે સવારીનું જનવર મરી જાય, અને શીકારના હથીયાર જતાં રહે, તો તો દક્ષગીરી અને મુશીબતનો પાર નથી, કારણકે એજ દીક્ષગીરી અને હમરત તે કબરનો આગ્રાજ છે.

યોગ શાસ્ત્રમાં ૭ ચક્રો અને નાદનું વર્ણન આવે છે એ ૭ ચક્રો તે આપણા ૭ કેશવરો, સમજવાં એનો ખુદાસો વંદીદાદની પહેલાં પરગરદમાં આપવામાં આવ્યો છે. અને નાડી ચક્ર વીસે આવાં અહીંસુર નીઆએસમાં બ્યાન કરવામાં આવશે અને નાદ વીસે દુકમાં નીચે સમજાવ્યું આપી છે.

નાદ

નાદનો અર્થ અવાજ થાય છે, યોગાંબ્યાસીઓ બ્યારે મંત્ર (અવસ્તામાંથી) ઇસ્લામ ઝિકરનો જપ પુરો કરે છે. ત્યારે તેમનાં કાને દસ (૧૦) પ્રકારના નાદ-અવાજ સંભળાય છે.

-તમરા (કસારી) જેવો, (ચિણ્ણી) ચક્રમાં જેવો, (ચિચીણી) ધંટ જેવો શંખ જેવો, વીણા (ગીત) જેવો, તાલ જેવો, વાંસળી જેવો તખ્ત જેવો, મેરી જેવો, અને મેઘ (વરસાદ) જેવો નાદ સંભળાય છે. તમારા જેવો નાદ સાંભળનાં સર્વ અંગોમાં તમારાના ફાટવાના જેવો ચબ્દોનો જાસ થાય છે.

મીઞે નાદ સાંભળતાં શરીરના અંગ તુટતાં હોય તેમ થાય છે. ત્રીઞે નાદ

સાંભળતાં ચિત્તમા એવેની થાય છે. ચોથો નાદ સાંભળતાં ઘિર કપે છે. પાંચમો નાદ સાંભળતાં તાણુ સ્વે છે, છઠ્ઠો નાદ સાંભળતાં અમૃતનું પાન થાય છે. સાતમો નાદ સાંભળતાં ગુણ પદાર્થ છુપી ચીજોનું જ્ઞાન થાય છે. આઠમો નાદ સાંભળતાં પરાવાણીની પ્રાપ્તિ થાય છે. નવમો નાદ સાંભળતાં નિર્મળ દિવ્ય દ્રષ્ટિ, તથા અંતર્યામીની શક્તિ પેદા થાય છે. અને દસમો નાદ સાંભળતાં બ્રહ્માત્માની સંનિધી ચતાં સાધક બ્રહ્મરૂપ થાય છે. આવી રીતે યત્નાથી બ્રહ્માનાં મનનો વિકલ્પ થાય છે. સંકલ્પ વિકલ્પો (ખતરા) નો નાશ થાય છે. અને સાધક પુરુષ મોક્ષપદ (વિસાલ) પામે છે.

એ નાદનો અભ્યાસ કરવા સારૂં માણુસે પ્રથમતો પોતાના હાથની બન્ને નાની આંગળીઓ વડે પોતાના કાનના બન્ને છિદ્રો-કાણાને સારી રીતે બંધ કરી શરીરમાંથી હૃદય અવાજ નાદનું અવશ્ય કરવું જોઈએ. જ્યાં સુધી ચિત્ત સ્થિર (દિલ કાયમ) થાય, ત્યાં સુધી તે નાદ સાંભળ્યા કરવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે કરવાથી દિવ્યથી પુરાણો ચોડા વખતની કોશીશથી મટી જાય છે, સમુદ્રના જેવો, વરસાદની ગર્જના જેવો, મોટાં નગારાં જેવો, ઝાંઝ જેવો પખાજ જેવો, શંખ જેવો, ધંટ જેવો, વાંસળી જેવો, લીણા જેવો ને બ્રમર જેવો, નાદ તથા બીજા કેટલાક પ્રકારનાં નાદો માણુસના સાંભળવામાં આવે છે. //

સાધકે (તાલિએ) એક નાદમાંથી બીજા નાદમાં, ને બીજા નાદમાંથી ત્રીજા નાદમાં (કસીક) સ્થુળમાંથી (સૂક્ષ્મ) સુક્ષ્મ નાદમાં સુક્ષ્મ નાદમાંથી સુક્ષ્મતર (લનીકૃતર) નાદમાં, ત્યાંથી સુક્ષ્મમાં ને ત્યાંથી સ્થુળ નાદમાં પોતાના ચિત્તને પોતાની મરજીથી જોડ્યા કરવું, અંતર બહારની કંઈપણ ચિંતા ન કરવી. આખરે નાદના અધિષ્ઠાનમાં મનને લીન કરવું. અધ્યા (યજ્ઞાન) પ્રેમને (હસ્કને) વિવેક વડે સદાકાળ નાદનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો પાપ સંસ્કારો નાશ પામે છે, ને મન તથા પ્રાણ નિર્ગુણ ચૈતન્યમાં લીન થાય છે. (હંકયોગ પ્રદીપિકા)

સંતોની વાણીમાં તથા ચોગ શાસ્ત્રમાં જે બોલ વારે ધડીયે આવે છે તેના અર્થ નીચે આપ્યા છે.

અજ પા જપ—ધાસથી ખુદાને વાદ કરવો “ઝિકે ખરી”

અગમ—જેની ગમ-કાઈને નથી તે ધર.

અગોચર—જેનું કાંઈ ઠેકાણું નથી તે ધર—પ્રદાનો પ્રેમ
અસખ—કેઈના સમજ્યામાં નહિ આવે તે વસ્તુ.

કુન્દામીની—સુપુમણી નાડીને બંધ કરીને એકેલી મુળ પ્રકૃતિ, મુળાધાર
ચક્ર સુધી જનારી મેરૂ દડમાં (જરડાની કરોડમાં) રહેલી
મુખ્ય નાડી, પવનનો સુપુમણીમાં પ્રવેશ થાય તેનું
નામ યોગ છે.

ધડા—સુપુમણીની ડાબી બાજુએ નાડી છે તે.

પિંગળા—સુપુમણીની જમણી બાજુએ નાડી છે તે.

બ્રહ્મરૂપ—મસ્તકમાં એક છીદ્ર છે, જ્યારે પવન ત્યાં પહોંચે છે ત્યારે
સમાધિ થાય છે. એને આકાશ, સહસ્રલજ્જા, હસમો દાર
પણ કહે છે (જરથેસ્ત્રીએનું ગરોદેમાન બહેસ્ત).

તરવેણી—એ ભમરો વચ્ચેની જગા ત્રીકુટી.

મુન—મહા અધિકાર.

મહામુન—તેનેથી વધુ અધિકાર

હસમો દાર—તાણુ વચ્ચે માંથા તરફ એક છીદ્ર છે, તે.

સામાધી—આત્મા અને, મનનું એકપણ. ઉત્તમની, મુન પરંમપદ,
અદૈત, નિરંજન, જીવનમુક્ત એ સૌ સામાધીના અર્થ છે.

(હાથોગ પ્રદીપિકા.)

બ્રહ્મા—પેદા કરવાવાળી શક્તિ, ઇશ્વરે અંત

વિષ્ણુ—અચાવવાળી શક્તિ, હાકિર

શિવ—મારવાવાળી શક્તિ

શક્તિ—કુળત, કુદરત.

પરમાત્મા—નશ્વર કુલ.

રૂપી—અવસ્થીયા (ઓલ્યા) _ _ _ _

શ્રીમ—(ૐ) ઇશ્વરે અંત અગ્રહ અને અબદનું મુળ.

રજસ ગુણ—સિદ્ધતે આધરનીય (પેદા કરવાનો ગુણ)—(ધનસાની

સત્ત્વ ગુણ—સિદ્ધતે કયામ (બકા) ચલકુની.

તમો ગુણ—સિદ્ધતે ક્રના હેવાની

ગાન—ઈદમ, ઈરદાન.

ધ્યાન—શુભલ, તસવુર, મુરાકિબા. શીકર (ફીક)

એ પિવાય જેમ આપણામાં ખુદાના ૧૦૧ નામો છે, તેમ ઇસલામ ધર્મમાં પણ ખુદાના શીકાની નામો છે. જે ચોડાંક સમજણને માટે નીચે આપ્યાં છે.

સાંધ, મુરીજન, સાજન, સુખદાન, રહેમાન, પ્રીતમ, પીયુ, પીયા. લાક્ષન, કીરતાર, પ્યારા, લાક્ષ, દોક્ષન, ધણી, મીતા, નૌચાહ, હક, સાહેબ, શાહ, અહદ, રંગીલા, ચાર, બરચાર, રૌવાં દીક્ષર, પીયાગ્ર, અત્રેક, રહીમ, કરીમ, નિરંજન, નિરાકાર, વાહેદ, શામ, અરિનાશી, રખ્ખી, રખ, હકતઆલા, ગોમાઈ, એ બધાં શબ્દો (નુરે રોશન નામની કીનાયમાં કાયમદીન ચીસ્તીએ ખુદાને સાદે વાપરેલાં છે.) એમાં કેટલાંક નામો હીંદુઓને તે લોકોની સગમની બાવમાં સમજણ પડે તેથી હીંદુઓના પણ આપેલાં છે. કારણ કે ચીસ્તી ખાનદાન હમેશાં પોતાનો ઇસ્લામ ધર્મ ફેલાવવામાં પ્રખ્યાત થયું છે. તે લોકોમાં પોતાના આપદાદાના નામોની એક વંશાવળી છે. તેમાં નીચલાં નામો હીંદુસ્તાનમાં બહુ પ્રખ્યાત છે, બાવા ફરીદ, મોહયુદીન ચીસ્તી (અજમેર સરીફવાળા) સલીમ ચીસ્તી (અકબરના ગુર) કાયમુદીન ચીસ્તી વીગેરે.

હવે આપણે હીંદુઓના યોગ અભ્યાસ તથા યોગથી મક્કની સીદીઓ વીધે કંઈ ખ્યાલ લઈશું. જે સાહેબોને યોગ વીધે મળ્યું હોય તેને, કહ્યાણ નામનું ચોપાનું વાંચવું. જે ગોરખપુરથી ગીતા પ્રેસમાં છપાઈને બહાર નીકળે છે તેના “યોગાંક” નામના અંશમાંથી સંપૂર્ણ સમજણ મળશે. યોગ વીધે જો લખવા બેસીએ, તો મોટા મોટા પોથા બરાબ પણ અંત નહિ આવે એટલો એનો વીસતાર થયેલો છે. ભગવદ ગીતામાં પણ શ્રી કૃષ્ણે જુદી જુદી જાતના યોગોનું જ ખ્યાન કર્યું છે. હું ગુજરાતી લીપીમાં હીંદીમાંથી ઉતરો કરીને ચોક્કસ વીધેચન કરીશ. કારણ કે ગુજરાતીમાં લખવા જતાં તેનો સ્પીરીટ નહિ જસવાય. તેથી હીંદીમાં જ આપવું પડે છે.

[યોગ શબ્દ મુજ ધાતુસે બનાહે, છરકા અર્થ, એક, મેલ, મીલાપ, એકતા, એકત્ર, ઈલાદી હોતા હે. ઝોર એસી સ્થિતી પ્રાપ્તી કે ઉપાય, સાધન, પુક્તિ, યા કર્મકાં બી યોગ કહેતે હૈં.]

[સચ્ચિદાનંદ, અનાદિ, અનન્ત, ઘણ સદા એક રૂપ હે. પૂર્ણ જ્ઞાન રૂપ

वह सदैव निष्क्रीय और सृष्टिसे अतीत है, न तो उन को किसी प्रकारकी क्रिया, स्पर्श कर सकती है, और न तो उनमें कोई कथेसोंकी सम्भावना है, ज्ञान, अविध्य, और वर्तमानमें वह सदा ओकरूप सेहि रहने है, धृच्छा अनिच्छा इष धृच्छासे, वन्दीकी धृच्छामयी शक्तिसे, संसार उत्पन्न होता है, वर्तमान रहेता है, और पुन वन्दीमें लयको प्राप्त हो जाता है, नव्य एवं इषी यैनन्य आवि-
धामें इसकर आपने आपको प्रकृतिवत् मानने लगा, तब वही "कारण शरीर" बन गया, और अंतकरण, पंच प्राण सहित, पंच ज्ञाने इंद्रिय, और पंच कर्मेन्द्रिय भी बन कर "सूक्ष्म शरीर" कहाया, और शरीर पंचमीकरण विधानके अनुसार, सूक्ष्म पंचतत्त्वोंसे उत्पन्न, पृथ्वी, जल, अग्नि वायु और आकाश नामक, स्थूल पंच ज्ञानों के द्वारा, स्थूल शरीर उत्पन्न हुआ, वह "स्थूल शरीर" जबके देह पातके पश्चात् याहि पडा रहेता है, और "सूक्ष्म शरीर" विसिष्ट जन्मान्तर प्राप्त करता है, स्थूल शरीर केवल सूक्ष्म शरीरका विस्तारमान है, एवं जो कुछ कर्म करता है, जो कुछ कर्म भोगता है, और जो कुछ कर्म अविध्यमें जे.ने केवीये होंगे उनका संस्कार ग्रहण करता है, वह सब "सूक्ष्म शरीरसे" अंतकरणमेंही करता है, धसवीये जन्मतक अविध्याकी स्थितिहो, तन्मतक एवंइषी यैनन्य अपने आपको अन्तकरण माने हुवे है, जन्मतक उसका मानना है, तन्मतक उस अंतकरण के उसका इसना भी, रहेगा, और जन्मतक वह अभिसृष्ट संबंध रहेगा, तन्मतक नाना सुख दुःखइषी कर्मोंमें इसता हुआ एवं आवा गमन इष त्रयमें जन्मत रहेगा, योग सम्पदका अर्थ जे.उना है, धसगे एवंइष यैनन्य जो अविध्या में इसकर परमात्मा, पर ब्रह्मसे भीन्न हो रहा है, उसकी धस भीन्नता को दूर करके, उसके पहलेसे इषमें लाकर "जहांसे नीकलाया वही पुन पडुया देनेका नाम "योगाभ्यास" है। धस प्रकारके ज्ञाने साधन एवंइषी मुक्तिपदमें पड़ोयानेके लीये वेद शास्त्रोंमें वर्णन किये गये हैं, वे सब चार वी भागोंमें विभक्त है, (१) मंत्रयोग, (२) हठयोग, (३) लययोग, और (४) राजयोग, शास्त्रोक्त किसी मंत्रका जप, और शास्त्रोक्त किसी इषका ध्यान करते करते चित्तवृत्ति निरोधसे परमपद मोक्षके पथमें, अग्रसर होनेका नाम "मन्त्र योग" है.

शारीरिक क्रिया द्वारा चित्तवृत्तिक निरोध करके मुक्ति पथमें अग्रसर होनेका नाम "हठयोग" है.

पट त्रयके नेहसे षड्विंशती शक्ति को अज्ञातमें लय करके मुक्ति पथमें अग्रसर होनेका नाम "लययोग" है.

केवल बुद्धिकी सहायतासे, अज्ञातयोग या अज्ञातविचार द्वारा चित्तवृत्तियोंसे

उपराम होकर, अधिभौतिकताको ^{११}हीनकर अन्तःकृतताको प्राप्त करते दुःख मोक्ष मार्ग में अग्रसर होनेका नाम "राजयोग" है।

अष्ट सिद्धियां (योगी भूषणी आठ सिद्धि) भूत ज्ञानान्तर अष्टिमादि "अष्ट निद्र," सिद्धियो प्रकार, शरीर संबंधी सग सम्बन्धियों प्राप्ति और शरीरके इष्टि धर्मोंका, अनभिवात होता है। १. अष्टिमां २. लघिमा, ३. भृष्टिमा, ४. गरिमां, ५. प्राप्ति, ६. प्राकम्प, ७. वशित्व, ८. और धशित्व येही अष्ट सिद्धियां हैं।

जगयोगी धृष्टा करनेकी, अपने शरीरको सक्षम अष्टिसेही सक्षमतर कर लेता है। तबउसे "अष्टिमासिद्धि" कहते हैं।

"लघिमासिद्धि" उसको कहते हैं, कि जग योगी धृष्टा कर लेही अपने स्थूल शरीरको दृढकेसेही दृढका कर शके और आकाशके अवसम्पन्नसे जहां आहो पही न शके।

"भृष्टिमासिद्धि" वह है कि, जगयोगी धृष्टा करतेही अपने शरीरको आहो जतना पक्ष शके।

"गरिमासिद्धि" वह कहेशानी है, कि जगयोगी धृष्टा करनेकी अपने शरीरका आहो जतना भारी से भारी कर शके।

"प्राप्तिमिद्धि" वह कहेशानी है कि जग योगी धृष्टा करनेकी ओक मोक्षसे मोक्षान्तरमे, याने किसी अक्ष, उप अक्ष, स्वर्ग, या किसी महास्वर्गमे जहां आहो वहि पहुँच शके।

"प्राकम्पसिद्धि" वह है कि जग योगी जस क्षीसी पदार्थकी धृष्टा करे, तभी वोड पदार्थ उसको प्राप्त हो जाय, अर्थात् त्रीशोक्तमे उसको अप्राप्त कोही पदार्थ न रहे।

"वशित्व सिद्धि" वह कहाली है कि जससे योगी के वक्षमे समस्त पंचभूत, और संपूर्ण भौतिक पदार्थ आ जना हैं। और वह जसे यक्षता है, वेसेही पंचभूतोसे काम ले शकता है। वह स्वयं किसीकेही वशमे न होता।

"धशित्वसिद्धि" उसको कहते हैं, कि जग योगी भूत, और भौतिक पदार्थोंकी उत्पत्ति, स्थिति, और क्षय करनेकी शक्ति को प्राप्त हो जना है; वहि वह नरीन धृष्टिको करना आहो तो वह भी आंगिक रूपसे कर शकता है। येही अष्ट सिद्धि हैं धन सिद्धियोंकी साथ साथ योगीको रूप, लावण्य, जस और वज्रसूक्ष्म द्रवता ये सग कवसम्पत्तियों भीष जनी है - रूप और -सावण्य

ધીરે ધીરે જમ જમ ચિત્તની એકાગ્રતા વધતી જાય, તેમ તેમ પોતે કાણ છે? ક્યાંથી આવ્યો છે? અને આ દુન્યામાં એનું શું કૃત્ય છે? તેની સમજણ પડતી જાય અને છેવટે સમાધિ સ્થિતી સુધી પુગી જાય ત્યારે દરેક છુપાં જ્ઞાનની સમજણ પડી જાય, અને પોતે તથા દાદાર અદુરમજદ બંને એક જ છે. આત્મા અને પરમાત્મામાં ભેદ નથી. ફક્ત દરજ્જામાં ફેર છે. વસ્તુમાં ફેર નથી. દાદાર અદુરમજદ સર્વ શક્તિમાન, સર્વવ્યાપક, સર્વજ્ઞ, દરવેસ્થ આગાહ, કોઈનો પણ મહોતાજ નહિ. (સ્વાયંભૂમી) છે. જ્યારે મનુષ્ય જ્યાં સુધી શરીરનું બાન હોય ત્યાં સુધી અસ્થગ. પોતા સંબંધી જ જાણનારો, એટલો ભેદ હોય. પણ જ્યારે નીર્વીકલ્પ સમાધિમાં હોય છે, ત્યારે દાદાર દોરમજદ સાથે એકતાન થઈ જાય છે.

નિર્વિકલ્પ જેને અંગ્રેજીમાં Not admitting an alternative વિકલ્પ વિનાનું ધ્યાન. Meditation with forgetfulness of self, પોતાની ખુદી જુદી જતી "એપ્રુદ" થવું. એટલે ફક્ત દુન્યામાં જે કોઈની ખી હસ્તી (હયાતી) હોય તો તે ફક્ત એકલા દાદાર અદુરમજદની જ છે. વાજેય ઉત્ત વસ્તુક તે જ છે. તેના સિવાય ખીજો કોઈ નથી. હિન્દુઓ પણ એ જ પ્રમાણે કહે છે કે માણસે પોતાનામાંથી હું'પણું કઢાડી નાંખવું જોઈએ. જે છે તે તે જ છે. "તત્ત્વ મસિ" તે તું જ છે. ક્રિસ્ચિયન પણ કહે છે કે God the Father and I the Son we are one.

હુંકમાં યોગનો પરીચય કરાવવો, એ જહુ મુશ્કેલ કામ છે. પણ આપણા જરોયેસ્તીઓએ તો ફક્ત જ્ઞાનયોગ જ કરવો. જ્ઞાનમાર્ગે આગળ વધવું. કોઈ ઉસ્તાદ મળે નહિ ત્યાં સુધી એ યોગીથી દૂર જ રહેવું. કારણ કે ઉસ્તાદ વગર જે કોઈ ગમે તેમ આસન કરી પ્રાણાયામ કરે તો જ્ઞાનને અદેશે નુકશાન થાય. તેથી કોઈએ પણ એ પ્રયોગ કરવો નહિ.

પ્રકરણ ૮મું

સૂફીવાદ (Sufism) .

સૂફી શબ્દ સૂફ ઉપરથી નીકળેલો છે. જેનો અર્થ ઉનતું બાફું છુગડું થાય છે, કાગળ કે એ પંથના લોકો (વીચાર ધરાવનારા માણસો) હમેશાં જાડાં ઉનનાં કામળ જેવાં છુગડાં પહેરતા હતા. ધરાનમાં સૂફીઓને “પચમીના પોશ” એટલે ઉનનાં કપડાં પહેરનાર કહેતા હતા.

સૂફીવાદનું અમલ નામ તસવ્વુફ છે, જેનો મુળ હેતુ દુન્યાનું લુપ્તપણું -ખાહેશ કહાડી નાંખી ખુદા તરફ ખ્યાન લગાડવાનો છે. અને એ બાબત ઈસ્લામના વખતમાં ધણી ખીલી નીકળી. ઈસલામ પહેલાનાં ઝમાનામાં પણ અરબ-સ્તાનમાં “સૂફીઆ” નામનો શીરકો-વર્ગ હતો. અને એ લોકો હમેશાં મકકાના પવિત્ર ધામ “કાબા શરીફ” આગળ બેસી રહેતા હતા.

ઈસલામ જાહેરમાં આવ્યા પછી પણ તેને સૂફી નામ આપવામાં આવ્યું. સૂફીનાં મોહાના “જામી” તેમજ ખીજ મહાન સૂફીઓના લખાણ મુજબ કુરાન શરીફનો બાતીનનો ભેદ છે. (The esoteric doctrine of the Prophet).

કેટલાક બીજા વીદ્વાનોના મત મુજબ એ સૂફીવાદ વેદાત અને યુનાનની શીલસૂરીનું પરીણામ છે એમ કહેવાય છે.

સૂફીઓની નેમ મનમાંથી તમામ દુનયવી ખ્યાલ અને ભ્રાષ્ટરો કાઢી નાખી, ફક્ત તેમાં ખુદાને રાખવાનો છે.

જે સર્વોત્તમ જ્ઞાન છે, તે ચોપડી વાંચવાથી અનુભવાતું નથી. પણ રહ (આત્મા)ને મુદ્-પાક કરવાથી થાય છે. અને તે ફક્ત ઇશ્વર અથવા ખુદાના પ્રેમથીજ થાય છે. આ દુન્યા માવારપે છે, અને તેમાં જે જાદીઓ આપણને દેખાય છે. તે ફક્ત ખ્યાળીજ છે.

જે આપણી ખહેસો અને લાગણીઓ (ઇતિઓ) છે. તે “ખુદી” અથવા “હું હું” એવા ખ્યાલ કલ્પિત છે. તેથી સૌથી મેટું પગલું એજ છે કે, પોતાને જુલો જવાની કોશીશ કરવી, અને તે ફક્ત પ્રેમથીજ થઈ શકે છે. “અક્ષમગતું કનીરતુલ દકીકત”=કલ્પિત અથવા ખોટી હાલત, એ ખરી હાલતે જવાનો પુલ છે. જેથી સાલિક પોતાનો તમામ પ્રેમ એક શખસને અર્પણ કરે છે. પછી જ્ઞાન થતાં તેને માક્ષમ પડે છે કે તેના પ્રેમની ચીજ એક ખુદાનો માત્ર અક્ષ એટલે પડાયો છે.

જ્યારે આવી રીતે પ્રેમ હત્યન થાય છે, ત્યારે માણસ ખુદાને કાંઈ પણ મતલબ વગર ફક્ત પ્રેમને ખાતરજ ચાહે છે.

ખહેસતમાં જવાની પણ તેની ઇચ્છા હોતી નથી. ફક્ત ખુદા સાથે વસ્ત કરવા-મળી જવા ચાહે છે. અર્થાત સૂરીઓની મતલબ ખુદા સાથે જોડાઈ જવાની છે. તેમ કરવા સાથે તેઓ ખુદા તરફ એવો ઇશ્વર અથવા પ્રેમ જગાવે છે કે દરેક વસ્તુમાં તે ખુદાજ જીવે છે. હવે ખુદા નિરંજન નિરાકાર હોવાથી સ્થલિક અથવા ખુદાઈ જ્ઞાનનો જીણાણ, પહેલાં આ દુન્યામાં કોઈ પણ શખસ તરફ પોતાના દીક્ષમાં એવોજ પ્યાર પેદા કરે છે. જુએખાં દઝરત સુસુદના પ્યાર સાથે દીવાની થઈ હની, અથવા મજનું લેલા તરફ દીવાનો થયો હતો, એવો પ્રેમ પોતામાં પેદા કરે છે.

લેલાનો કુતરો આવનો હતો, તોપણ મજનું એમ સમજતો કે તે લેલા આવી હતી, એટલે જે કાંઈ ચીજ તે જોતો, તેમાં એમ સમજતો હતો કે તેના પ્રેમનીજ ચીજ છે. એવો પ્યાર દુન્યાની ખાહેમોને લીધે આવતો નથી. એ પ્યાર જ્યારે સુસ્તકીમ થાય છે. ત્યારે એ પ્રેમ પાશુક ખુદાનો પડાયો છે. એવું તે પ્રેમી આશકને જ્ઞાન થાય છે. નિકો એવી રીતે પોતાના શખ એ પ્રેમ અર્પણ કરે

એ ખુદાપુ

છે કે

અથવા સદમ

વસ્તો

અને ઘું પા

ધ્યા

એક જીવ

દર

કારણ કે બધા અવધીયા થઈ ગયા, તેમનું કામ પણ પ્યારથીજ સફળ-પાર થયું હતું. તારે એમ નહિ મનગતું, કે મને ખુદના દર્શન થઈ શકશે નહિ. ઇસ્કે અથવા પ્રેમ આવી ચીજ છે કે જે આસમાનના ટુકડે ટુકડા કરી નાંખે છે. તેમજ ધરતીને ધુળવી મુકે છે. પ્રેમ મહાસાગર ને બળતા પાણીની દેમ માફક ઉછળાવી મુકે છે.

અને પહાડને પીસીને રેતી માફર કરી નાંખે છે. વાસ્તે પ્રેમનો આતશ તારા જીગરમાં સળગાવ અને ઇન્જાલતની શીકર નાકર. પ્રેમનો ધર્મ એ બધા મતોથી જુદો છે. પ્રેમીઓનો મજદબ અને પંથ એ ખુદ છે, એ ખુદના આશક્નો કુદર તે ખરેખર દીન છે, અને એનું દીન તે ખુદનું તુર છે; અને જહાનમાં તે નિર્ભય અને સલા મત છે. ઇસ્કે એવી આતશ છે કે ઘટમાં સળગે છે ત્યારે માશુક ("ખુદા") સીવાય બધી ચીજો બાળીને બસ્મ કરી નાંસે છે.

"લા"ની તલવાર ખુદા સીવાય બધાને હાંકી કાઢે છે. જે "લા"ની પાછવાડે શું રહ્યું છે ? અસ્લાહ રહ્યો છે અને બુદ્ધી બધું ગયું, વાસ્તે ખુશી થા, કારણકે આ ઇસ્કે ખુદા સીવાય બધું બાળી મુક્યું છે.

"સુરીનાદના જુદાં જુદાં મંડળો"

હીજરી સનેના ખીજ સૈકામાં, પહેલા સુરી તરીકે અબુ હાશમ નામના શખશ ઝોળખાયા, એઓ હીજરી સને ૧૫૦માં દુન્યામાંથી ઉડી ગયા હતા, આ અરસામાં જ બક્ષિ રસના પુસ્તકો લખવાનું શરૂ થયું હતું અને ઝિક (અજ્ઞાપા મન્) ફિક (ચિતવન) ઝૌક (આનંદ) સૌક (ઉત્સાહ) સખ (શાંતી) રશા (તાબેદારી) ફક (મરીબાહ) તવકલ (સતોષ બાવના) શુક (આબાર નીવેદન) મેહબબત (પ્રેમ) ખૌફ (ડર) જેવા સન્દો યાનની સ્થિતી સમજાવવા સાથે વાપરવામાં આવ્યા છે. અને સુરીઓએ પે ત પોતાના ખ્યાલ, અને અભિરૂચી માફક જુદા જુદા મંડળો (Schools) કાયમ કર્યાં. સૌથી પહેલું મંડળ હી. સ. ૧૪૯માં હઝરત શેખ અબ્દુલ નામના સુરીએ જુદા શહેરમાં રચ્યું હતું ખીજું મંડળ બાયાઝીદે ખુસ્તામીએ (ર. અ.) ખુસ્તામ શહેરમાં હીજરી ૨૬૧માં કહાડ્યું હતું. ત્રીજું બગદાદના સુરી સિરી શક્તીએ હીજરી સને ૨૯૫માં કાઢ્યું હતું. ચોથું સીસ્તાનમાં ખાજ મોહમુદ્દીન ચિરતીએ હી. સ. ૫૩૨માં ચિસ્તીયા નામનું કાઢ્યું.

પાંચમો "હાદરીયા" તરીકા શેખ અબ્દુલ કાદર જીલ્લાની (ગૌસપાક)ના

નામથી ઈન્ટરી ૫૬૧માં નીકળ્યો હતો.

છટ્ટો રીફાઇ તરીકે બગદાદના હઝરત અહમદ રીફાઈના નામનો ઈ. સ. ૫૭૬માં નીકળ્યો હતો. સાતમો સોદરવર્દિયા બગદાદના શેખ શાહબુદ્દીનના નામથી સ્થાપ્યો હતો. (ઈ. સ. ૬૦૦માં) આઠમો નકશબંદીયા તરીકે ઈ. સ. ૭૧૬માં ખ્વાજા બહાઉદ્દીનના નામથી સ્થપાયો હતો. આશરે ૯૦ જુદા જુદા તરીકાઓ છે, જેમાં મુખ્ય તોર છે. અને તેમાં ચાર ધણા મશહૂર છે.

૧ કાદરીયા ૨ ચિસ્તીયા ૩ સોદવર્દિયા ૪ નકશબંદીયા.

આ બધા રસ્તા જુદા જુદા થવાનું કારણ એ કે દરેક મહાત્માને જે ખુદાતાલાની “સીફાત” પોતાની મરજીને અનુકુળ લાગી તે અનુસાર રસ્તો તેમને પસંદ પડ્યો, તે રસ્તે ખુદાને પહોંચવા તેમણે કોશીશ કરી, અને તે રસ્તે ખુદાજ્ઞાન મળતાં તેમણે તે તરીકા ખુદાઈ જ્ઞાનના તાલીમોને દેખાડ્યો.

એ સમજાવવા મહલાના રૂમી સાહેબે મસ્નવીમાં નીચેનો કાસ્સો લખ્યો છે. એક માણસે એવું સાંભળ્યું હતું કે દુન્યામાં એક જાડ એવું છે, કે જેનું ફળ ખાય તો માણસ મરતો નથી.

તે ઉપરથી તેણે શહેર શહેર અને જંગલે જંગલ ફરી તે જાડની શોધ કરી પણ તેને મળ્યું નહિ. એટલે નાઉમેદ થઇ એક શેખ પાસે આંસુભરી આંખો સાથે તેની દુઆ લેવા ગયો, કે તે દુઆથી તે જાડ તેને મળી આવે, તેની પાસે જઈને કહ્યું કે અય શહેનશાહ હું એક જાડ શોધતો હતો, તે જાડ એવું એવું છે કે, તેનું ફળ ખાધાથી, અમર હંદમી થાય છે. વરસો સુધી તે શોધ્યું પણ મળ્યું નથી. ફક્ત સોકોની મશકરી અને ટેકડી અનુભવી છે.

તે ઉપરથી શેખે જવાબ દીધો, અને હસીને કહ્યું કે, અય ભોળા માણસ, આ જાડ તે ઇદમતું જાડ છે, એ ધણુંજ ઉંચું ધણુંજ પહોળું અને ધણુંજ ફેલાયતું છે. અને એજ ખુદાના હરીયાતું અમૂન-આમે દયાત છે. તું બેખબર હોવાથી ફક્ત જાડની સુરત એટલે જાડનો આકાર સમજ્યો છે. અને તેથી શુભરાહ થઇ ગયો છે, અને એ જાડની મતલબ શું છે તે સમજ્યો નહિ.

જે વસ્તુને તું જાડ સમજ્યો તેને કોઈ વખત કોઈ જાડ કહે છે. કોઈ વખતે તેને સુરજ કરી બોલાવે છે, અને કોઈ વખત મહાસાગર કે રાહાજ નામ આપે છે, તે એક પુરુષ છે કે જેની લાખો નીસાની (આસાર) છે. અને

સૌમાં નાનામાં નાની નીચાની તે જાવેદાનની છાંદગી (જિમરે-ગકા) છે. ખેડે તે એક જ છે, પણ તેની હજારો નીચાનીઓ છે, અને હજારો નામ છે, જેવી તરફ એક માણસ પોતાના આપ વીસે વાત કરતાં, પોતાને બેઠા તરીકે ઓળખાવે છે, અને પોતાના ફરજંદની વાત કરતાં, પોતાને તેના આપ તરીકે ઓળખાવે છે: અથવા તેજ માણસ એક સપ્ત સત્ત્વ ગુસ્સા અને દુઃખનાઈથી વર્તે છે હોય, અને ખીજ તરફ માથા અને નેકાઈથી વર્તે છે હોય, છતાં તે માણસનો એક જ છે. તેમ ખુદાપણ એક જ છે, જે કે તેના લાખો નામ છે, અને તેના હજારો ગુણ છે, પણ તે ગુણોના બંધનમાં નથી. તું ફક્ત “જાડ” શબ્દને વલગી રહ્યો, તેથી તને દીલગીરીના વખત આવ્યો, અથ જવાન જાહેર મુરત નહિ સોધતાં, માખની એટલે અંદરનો બેદ શોધ.

નામ હોડીને સીધાતને જો, જેથી કરીને પછી “જાતનો” ખ્યાલ તને આવે, પછી જ્યારે ખુદાની જાનમાં શુભ થાય, ત્યારે તારી આંખે નેક અને બદ કાંઈ જણાવાવાનું નથી. બધું જ એક રંગ લાગશે.

આખસકમાં જે ઈખતીલાફ, એટલે જુદાઈ પેદા થઈ છે, તે ફક્ત જુદા જુદા નામ અને શબ્દને લીધે થઈ છે. જ્યારે તે માણસને તે શબ્દોના અર્થજ્ઞાન થાય છે ત્યારે બધી જુદાઈ દુર થાય છે. (ચોડાક ખુદાસો આપણા પગંબર સાહેબને માટે પણ લખવામાં આવ્યું છે કે તેવણ પેલી ખીતોઈ જહાંનમાંથી એક જાડ, નવગરની લાકડી, બળતો આતસ, અને ૨૧ તુરક સાથે લાવ્યા હતા અને અને આપણા સોકો. શીખેલાવડીક એ માને છે. તે આ લખાણ પરથી સમજશે. કે આપણું ધણું ખરું અવસ્તા સાહીત્ય રમઝ(બેદ)માંજ લખામણું છે. અને એ રમઝોનો ખુદાસો સુશીઝમથી ધણો સરમ રીતે થઈ શકે એમ છે. તેથી જ સુશીનાદનો આટલો ખુદાસો આપણાની જરૂર જોઈ છે, ઈરાનના મહાન શીખસાહે તથા સુશીએએ આપણી માજદીવસની દીનના બેદાનો બારીક અબ્યાસ કર્યો હતો, અને તેથી જ આપણે સૌથી પહેલાં ઈરાનની શીખસુશી તરફ જ નજર કરવી જોઈએ, યુનાન, (ગ્રીક) ઇજીપ્ત (મીસર) બેલડીઅન, બેબીલોનીઅન, અને ચાહુદીઓની કેઆલીસ્ન શીખોસોશી કરનાં સુશીઝમમાંથી આપણા ધણા બેદો ઉકલતવી શકારો. ખાસ કરીને નીચે લખેલા મહાત્મા એલું સાહીત્ય વાંચવાંથી માલમ પડશે, શીરદોશી તુમી, હઝરત અલી, સપ્ત તબેઝ, અયુ મનસુર, હાફેઝ, મઉલાના જલાલુદીન રમ સાહેબ હઝરત ફરીદુદીન અત્તારની તત્તકર તુલ ઔબીયા નામની કીતાબ મૌ જમી, શેખ સાદી, ઓમર

૧. તત્તકસુલ ગુજરાતી બાબંનર સસ્તાં સાહીત્ય તરફથી શીખસુઅખં-દાન્દે કહ્યું છે જેનું નામ ગુસ્સીમ મહાત્માઓં કરીને આવ્યું છે.

ખાખ્યામ, સખીસ્તરી સાહેબની “બુલચને રાઝ” (કખીર, નઝીર, શીખ ધર્મના સ્થાપક ગુરૂ નાનકશ, અનવર, (અનવર કાવ્યના કર્તા) કાવ્યમુદીન ચીસ્તી “ગુરેશન”ના કર્તા વીઝેરે હાંદુસ્તાનમાં પણ થઈ ગયલા મહાન ગુરૂઓના લખાણો વાંચવાથી પણ આપણા ધર્મનું જ્ઞાન થઈ શકશે.)

સૂરીઓના સિદ્ધાંતને મળતું હાંદુઓનું સાહિત્ય પણ આપણને ઘણું મળી આવે એમ છે. અને એ સૂરીઓની સૃષ્ટિ રચના ને મળતું અજ્ઞાનંદ સ્વામીનું લખાણ વાંચી જોવાથી. માલમ પડશે. કે દરેક ધર્મમાં ક્યાં ક્યાં મળતાપણું છે. અને ક્યાં ક્યાં જુદી જુદી કલ્પના કીધી છે, અજ્ઞાનંદ સ્વામીની નીચે લખેલી હોરી—

હોરી

[રાગ કાશી—તાલ દીપચંદી]

કૃષ્ણ કૈસી હોરી મચાઈ મચાઈ, અચરજ લખિયો ન જાઈ,
અસત સન કર દીખલાઈ, રે કૃષ્ણ કૈસી હોરી મચાઈ (ટક)
એક સમય શ્રી કૃષ્ણ દેવકે, હોરી ખેલન મન આઈ,
એકસે હોરી મય નહિ કબડું, યાતે કરે જાહુનાઈ,
મહિ પ્રજુને દહરાઈ, રે કૃષ્ણ કૈસી હોરી મચાઈ મચાઈ. ૧
પાંચ જુતકી ધાતુ મીલાકર, અંડ પચકારી બનાઈ,
ચૌદ જુવન રંગ જીતર બરકર, નાના રૂપ ધરાઈ,
પ્રકટ બચે કૃષ્ણ કન્હાઈ, રે કૃષ્ણ કૈસી હોરી મચાઈ મચાઈ. ૨
પાંચ વિપયકી ગુજાલ બનાકર, બીચ અલાંડ ઉડાઈ,
જીસ જીસ નેન ગુજાલ પડી વહ, મુધ મુધ સખ રિસરાઈ,
નહિ સુઝત અપનાઈ, રે કૃષ્ણ કૈસી હોરી મચાઈ મચાઈ. ૩
વેદ-અંત અંજનકી સિલાકા, જીસને નેનમે પાઈ,
અજ્ઞાનંદ તિસકા તમ નાસ્તો, સુઝ પડી અપનાઈ,
હોરી કહુ બની ન બનાઈ, રે કૃષ્ણ કૈસી હોરી મચાઈ મચાઈ. ૪

આ હોરી ઉપરથી એવું માલમ પડે છે કે દાદાર અદુરમઝદ આ જગતને બનાવી તેનાથી અલગો થઈ કેટલું દૂર બેઠો નથી. પણ આ જગતરૂપિ બગીચામાં પોતે જ જુલ્મ જુલ્મ વેર લઈને રંગ મચાવી રહ્યો છે. અને આ જગતને અવું અજ્ઞાનંદમય બનાવી રહ્યો છે. જ્યાં સુધી મનુષ્ય પોતે કોણ છે, અને આ દુન્યા

શું છે એ સમજતો નથી ત્યાં સુધી એને પરમાત્મા સંબંધી જ્ઞાન થતું નથી. અને પોતે અને પરમાત્મા જુદા હોય તેવો ભાસ થાય છે. જ્યારે આ ભાસ નીકળી જાય, અને પોતે કાણુ છે એ સમજી જાય ત્યારે, એને આ દુન્યા જ પરમાત્માનું પોતાનું આનંદ કરવાનું ધામ છે. એમ સમજી આનંદ ભોગવતો થઈ જાય.

હોરી (૨)

(રાગ કાશી—તાલ દીપચંદી)

શામ કૈસી ખેલત હોરી, અચરજ ખુબ બનેરી,
કોઇ જન ભેદ લહોરી, શામ કૈસી ખેલત હોરી (ટેક)
તન રંગ ભૂમિ બની આતી સુંદર, બાલન બાગ લગોરી,
નાડી અનેક ગલી જહાં સોમત, ખેત્રે તહાં સાંવરોરી,
સંગ વૃષભાન કિસોરી, શામ કૈસી ખેલત હોરી. ૧
પાંચ સખી મિલ પાંચ રંગ ભર, દેત બહોર બહોરી,
રાધિકા લેકર ડારે સામપર, સગ તન દીન ભિગોરી,
શામ મન મોહ બયોરી, શામ કૈસી ખેલત હોરી. ૨
હોરીમેં મોહ માનકર શામને, રાધિકાવેષ ધરોરી,
મિલ સખિયન સંગ ફાગ મયાયો, ખેલત મગન બયોરી,
આપ સુધ બૂલ ગયોરી, શામ કૈસી ખેલત હોરી. ૩
ખેલત ખેલત જન ન પાયો, દીર્ઘ કાલ ગયોરી,
બન બન ફિરત મિલ જગ સતયુર, સખિયન સંગ મિછોરી,
શમ બ્રહ્માનંદ મિલોરી, શામ કૈસી ખેલત હોરી. ૪

પહેલી હોરીમાં પરમાત્માની માયા, જેમાંથી આ સવશુ જગત ઉભું થયેલું છે તેના સ્વરૂપનો વિચાર કર્યો, હવે આપણે આ બીજી હોરીના મનનરૂપે પરમાત્મા અને જીવાત્મા સંબંધનો વિચાર કરશું. આવી રીતે જીવ આત્મા આ દુન્યા પરના આનંદ ભોગથી, પોતે કાણુ છે એ વિસરી જાય, અને એ ભોગો ભોગવવામાં જ પોતાનું કૃત્ય થયેલું સમજે, ત્યારે છેવટે તેથી પણ કંટાળો ઉપજે, અને એ ભોગોમાંથી પોતાનું મન ઉઠી જાય, અને કંઈ દિવ્ય આનંદ મેળવવાનો શોખ લાગે, અને કોઈ સતયુર મળી જાય, તો તેને પોતાના આત્માનું જ્ઞાન કરાવી, તેને પરમાત્મા સાથે એક થઈ જવાનું શીક્ષણ આપી તેને દુન્યની માયામાંથી છોડવે.

જેવી માન્યતા સુશીલોની છે, તેવી જ માન્યતા સુશીલોની પણ હજારો વરસ અગાઉ યાદુદીઓની અને ગ્રીકોની હતી.

The monotheism and high morality of the Hebrews enhance the prominence of nature in their devotional songs.

Though we find polytheistic and pantheistic modes of thought in the Greek-and Roman literature the influence of nature is clear in both.

Aeschylus says "Zeus" is the air, the earth, the heaven and all things."

And Virgil says even the bees partake of the divine mind and breath of heaven.

Plato viewed the world as the manifestation of divine ideas.

Aristotle held the world as the realisation of divine ideas.

And Socrates the greatest of Greek philosophers held the same view.

Cicero stated that the thoughtful contemplation of nature was food to the mind. And Seneca said that God is the sum total of all that, we see and cannot see.

પ્રકરણ દ્વિતીયું

નકશાનો ખુલાસો

ગતી

- ૧ ગેનીનું અથવા જમીનનું તથા ઉપરના સ્ત્રીનવક પુનનું મધ્યગ્રીંહ.
- ૨ જમીનની વચ્ચેના અંકો દાઘતી નામનો પેઢાડ.
- ૩ પૃથ્વી.
- ૪ વાતાવરણ.
- ૫ મેઘમંડળ.
- ૬ વીજળી પ્રદેશ.
- ૭ ચંદ્ર મંડલ.
- ૮ સૂર્ય મંડલ.
- ૯ તારા મંડલ.
- ૧૦ "મીસ્વાન" અને હમીસ્તાન
- ૧૧ સ્ત્રીનવક પુલ.

અહેસત

- ૧૨ સતર પાયેહ
- ૧૩ માહ પાયેહ
- ૧૪ ખુરોદ પાયેહ
- ૧૫ ગરોયમાન અથવા અસરે શેશની.

દોષખ

- ૧૬ પદ્ધતિ દરજ્જેનું દોષખ
 ૧૭ ખીજે દરજ્જેનું દોષખ
 ૧૮ ત્રીજે દરજ્જેનું દોષખ
 ૧૯ દરજ્જે દેખાત અથવા અસરે તારીકી

સપેન્તમેન્યુસ અને અગ્નિમેન્યુસના રાજ્યની હદ

- ૨૦ પુરૂષ અથવા તેજ (force) નો પ્રદેશ સપેન્તમેન્યુસના રાજ્યની હદ.
 ૨૧ પ્રકૃતિ અથવા અનસરી સુક્ષ્મોતો નધ્યો-
 (Matter) અગ્નિમેન્યુસના રાજ્યની હદ

ગતીની પાસખાની કરનાર મીનાઈ કીલ્સો

- ૨૨ વસ્ત્ર એટલે સુદ્રેહ
 ૨૩ કેપ એટલે કુસ્તી

સ્વાતોના રહુઠાણો

- ૨૪ વહીસ્તેમ અહુમ અથવા બહેસ્ત (સપેન્તમેન્યુસનું એકલાતું રાજ્ય.)
 ૨૫ અચીસ્તેમ અહુમ અથવા દોષખ (અગ્નિમેન્યુસનું એકલાતું રાજ્ય.)
 ૨૬ મીનો અખવાન એટલે મીનોઈ દુન્યા જેમાં મીનોઈ આત્માઓ જેવા
 કે મહેર, સરોશ વીગેરે નઈ શકે અથવા ફરી શકે.
 ૨૭ હધન હધના તનસુસ = અનંત કાળ અને અનંત પોકળી

આપણે આગળ જોઈ ગયા તેમ આ દરેક ચીજો જેવી રીતે બહાર છે તેવીજ રીતે આપણા શરીરમાં પણ છે. આપણે એ દરેક ચીજ આપણા શરીરમાં કયાં કયાં આવેલી તે જોવાનું છે. -

- (૧) અરેઝ (૨) સવાહિ (૩) ફદ્ધ ફપુ (૪) વીધ્યા ફપુ (૫) વોહર-નરેસ્તિ.
 (૬) વોહર-નરેસ્તિ (૭) અને સૌથી સરસ ધર્મજ અળકર્ત ખનીરય.

આ સાત કેશરો એ આપણા સાત ગાંઠો સમજવા જેની સમજણ પણ આગળ આપી જવામાં આવી છે. સૌથી ઉપરનો ભાગ જેને નકશામાં બહેસ્ત

તરીકે જણાવ્યો છે. તે આપણી ગરદનનો ઉપરો ભાગ સમજવો. જેને દોઝખ કરીને કહ્યું છે. તે આપણી ફૂતીની નીચેનો ભાગ સમજવો. (ખાસ કરીને આપણી જનેનઈદી સમજવી) ચીનવાદ પુલ તે શરીરની મધ્ય નાડી, જેને સુપુમણા અથવા સુખમણા નાડી કહે છે. જે માથાના વચ્ચા ભાગમાંથી નીકળી ગરદના ઢીંગ સુધી ગયેલી છે. (તાળવાંમાંથી નીકળી જનેનઈદી સુધી પહોંચી છે.) (Navel) ચીનવાદ પુલનું મધ્યમાંથી તે આપણી ફૂતી છે. (Navel) અને શરીરનો વચ્ચો ભાગ પણ એ ફૂતીજ છે. જેને જુદા જુદા ક્ષપ્તનારાઓએ જુદા જુદા નામથી ઓળખાવી છે.

સતર પાયેક પહેલ્લે દરજ્જોનું બહેસ્ત તે આપણું મોઢું અથવા જખાન જે મનુષ્યને બહેસ્તની ખુશાલી મેલવરી હોય તો જખાન ઉપર કાણુ રાખતાં શીખવું જોઈએ. એ જખાનથી જુદું બોલવું નહિ તેમજ ખરાબ શબ્દો પણ ઉચારવા નહિ. એ જખાનને મહાત્માઓએ ચાવી તરીકે ઓળખાવી છે. આપણા અંતકરણમાં શું છે. એ જખાનથીજ પરખાઈ આવે છે. માટે જે આપણામાં જે જ્ઞાન નહિ હોય તે જ્ઞાનમાં માથું મારવાથી અથવા જેમ ગમે તેમ બોલવાથી આપણે મૌન ધર્યે મુંઝા રહીએ તો વધારે સારું જેથી આપણો ભરમ સચવાય. નહિં તો કે આપણી ખુદી કેટલી છે. એની સમજૂ આસામીઓમાં કીમત યઈ જાય.

તેથીજ મહાન પુરોહ કટલાં વરસ સુધી મૌન જાળવી રાખી જખાન ઉપર કાણુ મેળવે છે. કહેતી છે કે જખાન શીરી તો મુશ્કેલીરી, જખાન જાહેરી તો મુશ્કેલીરી, તેથી એની ઉપર કાણુ રાખવાથી મનુષ્ય પહેલ્લે દરજ્જોનું બહેસ્ત મોગવે છે. એ આપણું બેદમાં કહેવું સતર પાયેક બહેસ્ત.

ખીજ દરજ્જોનું બહેસ્ત માઠ પાયેક એ આપણું નાક એ નાકથી આપણો શ્વાસોચ્વાસ ચાલે છે. અને એનેથીજ મનુષ્ય જીવંત રહે છે. પ્રાણુવાયુ શરીરમાં દાખલ થવાનો અને અવાનવાયુ બહાર નીકળવાનો એજ રસ્તો છે. દુન્યાના ઘણા ખરા મહાન પુરોહ એ પ્રાણુવમ (Deep breathing) કરીને મન પર કાણુ મેળવ્યો હતો અને અજે પણ દુન્યા એ પ્રાણુવમને સૌથી અગતની કીયા સમજે છે. મહસ્તાન પંથનો સ્થાપક ઝરાદુસ્ત દાનીમ એ પ્રાણુવમનેજ સૌથી ઉંચું સ્થાન આપે છે. અને એનાથી માણસ તદેસ્ત પણ થાય છે.

એ નાની સરખી કાગળી ચીમને માટે કેટલાકોએ પેનાનો જાન પણ આપી દીધો છે. સાધારણ રીતે પણ એ કેઈ શખસ બોલીને અથવા વચન

આપીને ફરી જાય તો દુન્યા તેને ધીકારી કઢાડશે અને કહેશે કે એના મોના પર નાક દયાં છે. નફરત અથવા નકંડો છે. એને સારી સુઅંધ ગમે છે. ખરાબ વાસથી દુર રહેવા માંગે છે. એ આપણું બીજા દરજ્જાનું બહેસ્ત માદ પાયેદ બેદમાં જણાવેલું છે.

ત્રીજા દરજ્જાનું બહેસ્ત ખુરસેદ પાયેદ. એ આપણી બન્ને આંખો અને બન્ને કાનો. હવે આંખનો ઉપયોગ કેમ કરવો તેનો ખુલાસો કે બન્ને આંખોથી સરખી રીતે જોવું એટલે અવશ્યપાત રહેવું. ગરીબ તરફ અને તવંગર તરફ સરખી આંખે જોવું કોઈ તરફ ધીકાર દેખાડવો નહિ. તેમ કે.છ તરફ વધારે પડતી ખુશામત કરવી નહિ. ખુશસુરતી જોઈને મનમાં વીકાર લાવવો નહિ. ખુશસુરતી જોઈને તે સાહેબનેજ ધાદ કરવો કે તે પોતે કેવો ખુશસુરત હોવો જોઈએ? કે તેને આવી ખુશસુરતી ખાતી તનને આપી છે. બહેસ્ત જોઈને કમકમાત દેખાડવો નહિ. દરેક જીને આપણી મા બહેન અથવા દીકરી સમજવી. (આપણી પોતાની પરજોતર સિવાયની) છવતાં છવત એ આંખોથી જ પરવરદેગારના દર્શન કરવાં. સુવા પછી કંઈ નથી, સાધારણ રીતે લોકો કહે છે કે જેવી દ્રષ્ટી તેવી સહિ તે પ્રમાણે આપણી દ્રષ્ટી એવી રાખવી કે આપણને બધું સારું જ દેખાય કંઈ ખરાબ છે નહિ. એવી મનની વૃત્તિ રાખવી. બીયારા આંધળા માણસોની ફેવી સ્થિતી હશે. તેનો ખ્યાલ કરી તે સાહેબના શુકરાના કરવા કે આપણને તેની ખુદરત દેખાડવાને માટે આત્રાં કીમતી રાત આપેલાં છે.

હવે કાનનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો, કે બન્ને બાજુનું સમજ તેનું ખરે તોલ કરવું. ઇન્સાફી થવું એક તરફનું સમજ લઈ કોઈને ગેર ઇન્સાફ કરવો નહિ. હવે એ કાનથી મનુષ્યને કેટલું બધું જ્ઞાન મળે છે. તે હાલના વખતમાં તો કોઈ તેની કદર કરી શકે નહિ. કારણકે હમણાના જમાનામાં તો આપણી પાસે પુસ્તકોનો જંગલ બર્ષો છે. જે જ્ઞાન જોઈએ, તે પુસ્તકમાંથી મળી રહે છે. પણ અસલના વખતમાં તો હસ્તાદો પાસેથી સમજને જ્ઞાન લેવામાં આવતું હતું. (સીના દર સીના) ત્યારે એની ખરી કીમત જણાતી હતી. હાંદુઓમાંતો એને બધી અગત્યતા આપેલી છે. પહેલે ત્રણ પછી મનન, અને પછી નીદીધ્યાસન, સમજવું વીચર કરવો, વહેવારમાં મુકી જોવું, (અમલ કરવો) એ કાનથી આપણે તે સાહેબનાજ ગુણગાન સમજવા, કોઈની ખરાબ વાત ગીબટ સસજવી નહિ, જેવી રીતે જમાનથી આપણે આપણો ખુલાસો શકીએ છીએ, તેવી રીતે કાનથી આપણે સામા પુરુષ ને બરેબર સમજ શકીએ છીએ. બીયારા બહેરાં આદમીઓની તથા યુગમાં આદમીઓની સ્થિતી

કેવી હશે. તેનો આપણને ખ્યાલ આવી શકે છે. [હવે એ આંખો અને કાનોનો જો બરોજર રાહે રાસ્તથી ઉપયોગ કર્યો હોય તો આપણે ખુરશોદ પામેદ બહેસ્તમાં વસ્તા હોઈએ તેવી ખુશાળી હાલે છે. અને એજ આપણું જીવતાં જીવંત ભોગવવાનું બહેસ્ત (Best) એ ઉદીઓને કોઈએ સેતારા, કોઈએ સપ્ત રૂપિ, અને આપણા ધર્મમાં બહેસ્ત તરીકે ભેદમાં કહ્યું છે. હવે સૌથી ચહકતે દરજજેનું બહેસ્ત તે “ગરોયમાત” વીરે ખુલાસો કરસું એને અસરે રાશની કરીને કહેવામાં આવે છે, (કોઈક સેદાન સેદ કરીને પણ કહે છે) મહોમેદનો એને ફક્ત-ફક્ત અફઝાંક અથવા નવમુ આસમાન કહે છે. હાંદુઓ એને બ્રહ્મચોક કહે છે. અને યોગીઓ એને દસમે દાર (દરવાજો) કહે છે. અને એજ ખદરંધ કે જ્યાં યોગીઓ સમાધિ સ્થીતીમાં પરમાત્મા સાથે ઐક્ય અનુભવે છે.]

અને આપણા પેંગખર પણ અહિંયાજ દાદાર અદુરમઝદ સાથે ખુરસેમ પાસોખ (પાને સવાલ જવાબ) કરે છે. જ્યાં સુધી મનુષ્ય આટલે દરજજે પુગતો નથી ત્યાં સુધી ખુદાઈ જ્ઞાન અથવા આત્મિક જ્ઞાન મેળવી શકતો નથી. આ જગ્યા એજ મનુષ્ય પોતાની જાતને જુલી જઈ બેખુદ થાય છે. અને ત્યાં જોયલા તરેહવાર ચમતકારોનું ખ્યાન પોતાની અસલ સ્થીતીમાં પાછા આવીને સખ્દ દારા કરી શકના નથી. એટલે દુકમાં આ શરીર દારાજ ખુરપાય કરીને દાદાર અદુરમઝદના દર્શન થઈ શકે છે. મુંવા પછી નહિ જ.

એ વીરે જુઓ સ્પેનનોમદ માયાનો પંખો, હા. અહિંયાં જરયોસ્ત દાદાર અદુરમઝદને પુછે છે કે.

શું મારાં રવાને કોઈનીથી મદદની ખાહેસ રાખી છે? અએ આરાધના પામેલા હોરમઝદ, તું મને કહે કે “તું” સિવાય (તથા) રાસ્તી તથા સૌથી નેક મનશની સિવાય મારા પશુનો બચાવનાર કોણ (છે)? તથા કયો સખ્સ મારે માટે (બચાવનાર તરીકે) જણાયવો (છે)? આએ ખુશાલી ઉપખવનારી દુન્યાને, અએ હોરમઝદ (તે માણસ) કેવી રીતે પસંદ કરે (અથવા ચાહે) કે જે તેને હંમેશાં આબાદીથી બરપુર ઈચ્છે છે.

અશોઈથી ખાલેશ જાંદી ગુમરનાર તથા (ધ્રુવી યાનથી) પ્રકાશીન થપલાઓ ખોરોદના પુષ્કળ ચલકાટમાં (ધ્યાને ખોરશેદ પામેદના બહેસ્તમાં) (જાએ છે અથવા હોય છે.)

(અએ હોરમઝદ) મને તે દાલતમાં લાવીને ખોરશેદ પામાની બખસેસ

તું આપ.

(૩) જે સમ્પ્રસ અશોધના કૌવટથી, સૌથી નજદીકની જમીન જે હૃદ માણસો રાખે છે. (ધ્યાને કોઈ જુરા માણસના કળમમાં હોય છે) તે પોતે લઈને (તેને) આપાદ કરે છે. તે (સમ્પ્રસ)ને (૪) અગ્ને હોરમજદ (હું જે તારી) કાતિં ગાનારો (તે) રાસ્તીથી (ધ્યાને ખાલેશ દીક્ષથી) સૌથી નેક મનશનીથી તથા ઉસ્તવારીથી ઘનને હમેશાં આરધું (અથવા ભણું), જેથી કોઈખી માણસ (પોતાની) મુરાદના માર્ગમાં હમો રહે તથા ગરોથમાન (બહેસ્તમાં) તારી આરાધના (ના ગાયનો) ખોલ્લી રીતે હું સાંભળું. = અર્ધિયાં ખુલ્લું માત્રમ પડી જાય છે કે “આગે ખૂશાલી આપનારી ડુન્યા” તે કઈ ? એ જ આપણું શરીર અને ગાયણો સાંભળું એટલે શ્રીગ અભ્યાસમાં એક અનહદ નાદના ધ્યાનની રીત લખેલી છે. તેમાં લખેય કે, બિન્ને હાથની આંગળીઓથી કાન, નાક, આંખ, મુખ (મોંઢું) બંધ કરીને જે કોઈ બેસે, અને મગજમાં અનહદનું, વાણું વાગે છે, તેમાં ધ્યાન લગાવે, અને તે ઠેકણે સુરતી કરાવી, એવું મનમાં સમજે કે આ વાણું હું સાંભળું છું. એવી રીતે વાગ્નમાં સુરતી લગાડી તેમાં લીન થઈ જાય, અને પોતાને જુલી જાય, તો તેની સુરતી દસમાં ધારે થઈને ઉપર જાય છે. ઉપરની સર્વ લીલા પોતે જુએ છે. અને જ્યાં ધારે ત્યાં જાય છે. અને આ બરાબર સિધ્ધ કરવાથી જે કામ કરવું ધારે તે કરે છે.

જેવી રીતે ઉપલો ભાગ (આપણા શરીરનો) લેદમાં બહેસ્ત તરીકે ઝોળખાયો છે તેવી રીતે હૃદીથી નીચલા ભાગને હજમ તરીકે ઝોળખાયો છે.

હજને દેમાન અથવા અસરે તારીફી તેમાં ત્રણ એકે એકથી ચહડતા પ્રકારના દોજમ વીધે ધ્યાન કીધું છે. તે આપણા અધોગત મનનું ધ્યાન કીધું છે. મન બે જાતના હોય છે. ઉપર મન Super¹ conscious mind અને અધોમન Sub conscious mind. મનુષ્ય જેવું મન કરે તેવી તેની ગતી થાય. જે આગળ વધવા માંગતું હોય તો આગળ વધી શકે. અને જે તે આવાં ધર્મનું જ્ઞાન મેળવવાની કોશિશ કરે તો જરૂર આગળ વધી શકે. જેવી રીતે આપણા ચહડ ઉતરના બહેસ્તો છે. તેવી જ રીતના હીંદુઓના સ્વર્ગ વીધે પણ લખાયો છે. અને આપણે જન્મે ધર્મવાલાઓ સાથે સાથે જ ચાલીએય. હીંદુઓ જેને દ્વિલોક કહે છે. તેને આપણા ધર્મમાં હમેસ્તગાન બહેસ્ત. હીંદુઓ ત્રિપલોક કહે છે. તેને આપણે સતરપાયે, એ લોકનું ચંદ્રલોક આપણું માહપાયે, સુર્યલોક તે આપણું જોરશેદ પાયે. અને એ લોકનું અગ્રલોક તે આપણું ગરોથમાન (ગરોદેમાન) અસરે રાસની.

આપણા મરણ પછી આપણું સુક્ષ્મ શરીર જે વાતાવરણમાં જાય છે, અને ત્યાં તેની કરણી પ્રમાણે જે તેના વિચાર સ્થુલ અથવા ખરાબ હોય તો નીચલા તબક્કા ઉપર રહે છે. જેવી રીતે ભારી વસ્તુ ઉંચે રહી નહિ શકે તેવી રીતે, અને જેના વિચાર સુક્ષ્મ અથવા સારા હોય તે તેના વીચાર-પ્રમાણે ચઢકા ઉપર તબક્કામાં રહે છે. એટલે મરણ પછી કંઈ બહેસ્ત અથવા દોનખમાં જવાનું નથી પણ થોડો વખત આસાવસ લેવાનો છે. આપણા વીચારનું પીઝર આપણી બાયામાં કહીએ તો આપણી કૃત્રી અથવા ફરોહર ઇથરમાં (Ether) પાતલી હવામાં રહીને પાછું જન્મ લે છે. કુલ અલ્પલોક અથવા મરોયમાન બહેસ્તમાં ગયલું ફરોહર પાછો જન્મ લેતું નથી. તે સિવાય દરેકને પાછાં આવવું પડે છે. જ્યાં સુધી આપણી વાસના અથવા ઈચ્છાનો ક્ષય અથવા નાશ નહીં થયો હોય ત્યાં સુધી. હુઝમનો અર્થ જ કહી આપે છે કે હુ. એટલે હોયમ ખીજવાર (ફરીથી) જન્મ એટલે જનમવું. આપણા ધર્મમાં જ્યાં જ્યાં બેદોમાં લખાણ આવશે ત્યાં ત્યાં એવી રીતે શરીર સખધીનું જ લખાણ કરેલું માલમ પડશે. શરીરને કેવી રીતે તંદરોસ્ત રાખવું. અને આપણી પોતાની જ આશયક્ષણ સારી રાખીને આ જીંદગીમાં જ બહેસ્ત ભોગવવું.]

ઘીનવદ પુલ

[આ નકશામાં જોશો તો માલમ પડશે કે ઘીનવદ પુલ છેક મગજના તાલવામાંથી નીકળી આપણા આક્ષાત સુધી જાય છે.

દીનમાં કહે છે કે ચેકાતી જે ૧૦૦ માણસની ઉચાઈનો (છે તે) દુન્યાની વચ્ચે છે, અને જેને ચેકાતે દાઈતી કહે છે. તરાવુનું પદ્મું રશ્ને યજદ (ના દાયમાં છે) તે (ઘીનવદ પુલ)નો એક છેડો અલ્પયુર્જ પહાડની તળેટીએ ઉતર દિશાએ, એને એક છેડો અલ્પયુર્જ પહાડની ટોચ ઉપર દક્ષિણ દિશાએ (અને) તેનો મધ્યભાગ તે ચેકાતે દાઈતી ઉપર છે, તેની અધવચમાં એક જગ્યા છે જેની સમશીરના જેવી તેજ ધાર છે, જેની લંગાઈ અને પહોલાઈ નવ (નિજ જેટલી છે), અને ત્યાં મીનો યજદો રહે છે, જેઓ મીનોઈ રીતે અશો રવાનોને પાક કરે છે, અને મીનોઈ કુતરા તે પુચના છેડા ઉપર છે, અને દોનખ તે પુલની નીચે છે. જેને આપણા લોકો બેદમાં ઘીનવદ પુલ કહી મયા છે. તેને યોગશાસ્ત્રમાં “નાડીચક્ર” કહે છે.

યોગના પુસ્તકોમાં લખ્યું છે કે દરેક માણસના શરીરની લંગાઈ ભરતાં પોતાના ૯૬ આંગળ થાય છે. પોતાના શરીરને ટટાર ખેચીને દોરીથી માપ લઈએ તો તે દોરીનો જંબુમો (૯૬) ભાગ જે થાય તે માપને પોતાનું એક એક

આંગળ સમજવું. તેમાંથી ૪૮ આંગળ ઉપરનું શરીર કહેવાય છે. અને ૪૮ આંગળ શરીર નીચેનું કહેવાય છે. તે બન્નેની મધ્યમાં મૂળાધાર રચક છે. ગુદા પાણુનો અંત છે ત્યાંથી બે આંગળ ઉચ્ચે, અને લીંગથી બે આંગળ નીચે એક આંગળ માત્રના પ્રદેશને દેહ મધ્ય કહ્યો છે, એ મૂળાધાર ચક્ર ત્રિકાણાકારે (સમોસા જેવો) છે. તપાવેલા સુવર્ણ જેવો તેનો પ્રકાશ છે.

તે મૂળાધાર ચક્રથી નવ આંગળ ઉચ્ચે કંદસ્થાન છે. એનો વિસ્તાર ચાર આંગળનો છે. તેનો આકાર મરધીના ઇડાં જેવો છે. આ કંદસ્થાનની મધ્યમાં નાભિ-કુડીનું સ્થાન છે.

એ કંદની ધોનીમાં ૭૨ હજાર નાડીઓ ઉત્તપન્ન થઈ છે. આ નાડીઓમાં ૧૪ મુખ્ય ગણી છે.

એ ૧૪ ચૌદ નાડીમાં સુષુમ્ણા, પિંગળા, તથા ઇડા એ ત્રણ ધર્મ જ કામ કરી રહી છે. તેથી તે મુખ્ય છે. એ ત્રણમાં પણ “સુષુમ્ણા” સર્વોત્તમ છે. તેને શાસ્ત્રમાં બ્રહ્માનાડી કહે છે. કારણ કે તે નાડીરૂપ એક જ રસ્તાથી બ્રહ્માની પ્રાપ્તિ કરી નુરમાં મળી શકે છે.

આ નાડીઓના સ્થાનોની વ્યવસ્થા આ પ્રમાણે છે. વાંસાની વચમાં અસ્થિમય વીણા દંડ (બગડાની કરોડ) છે. તેની સાથે રહીને માથા સુધી રહી રીતે જે નાડી આવેલી છે. તે સુષુમ્ણા અથવા બ્રહ્માનાડી છે. નાભિની મણીપૂર ચક્રની નીચેથી આ નાડીના મુખની શરૂઆત થાય છે, કંથકૂચ (ગળા)થી આગળ જતાં તેના બે ફાંટા થાય છે. એક ફાંટો ઓડ (ગરદન)ના ભાગમાં થઈને સદસ્રહજમાં જાય છે. અને બીજો ફાંટો ગળાના પાછળના ભાગમાં તથા તાળવાની નીચેના ભાગમાં થઈ બે બરાંતી વચ્ચે જાય છે. અને ત્યાંથી કપાળના ઉપલા ભાગમાં થઈ સદસ્રહજમાં જાય છે. ફેટલાક હાથેલીઓ ઓડના ભાગમાં થઈને પણ સદસ્રહજમાં જાય છે. તેમને માર્ગમાં ભિકુટીને બદલે બમરગુદા આવે છે. સુષુમ્ણાથી (સુષુમ્ણાથી) ડાબી બાજુએ ઈડા (ઇંગલા) નામની નાડી છે. અને પિંગલા નામની નાડી જમણી બાજુએ છે. પિંગલા નાડી નાકના જમણા રંધ્ર નરકોરાંના અંત સુધી આવી છે. ઈડા નાકના ડાબા રંધ્ર સુધી રહી છે.

સુષુમ્ણા નાડીનું દ્વાર જેના વડે બંધ થયેલું છે. તેને કુન્ડલીની કહે છે. આ કુન્ડલીની નાભિની નીચે ગુંચળાના અથવા સાંપના આકારમાં છે. નાભિની સામે બરડાની કરોડમાં સુષુમ્ણાનું મુખ છે, તેમાં તે પોતાનું મુખ આડુ રાખી સુતેલી છે. માર્ગને આમ રોકી પોતાના પુછડાં વડે સુષુમ્ણાના માર્ગને સખત બંધનથી રોકી ગાળ્યો છે.

તેમ ક્યાં પછી પોતાની બાકીની કાયા વડે આ કુન્ડલીની વાંસાના વીણા દંડ (કરોડ) સાથે સંબંધ કરતી. ઉપર સુષુમ્ણાની સાથે સાથે માથાં સુધી ચડી છે, અને ત્યાં પોતાના પુંછડાંની અણી વડે અક્ષરંધ્રને બંધ કરી રહી છે.

આ કુન્ડલીનીને જગાડી સુષુમ્ણા નાડીનાં તથા અક્ષરંધ્રના દારોને ખુલ્લાં કરાવી તેમાં પવનનો પ્રવેશ કરાવવો એ જ્ઞાનીનું કર્તવ્ય છે. મૂળધાર રચાનમાંથી જે વખને પવન હોંડે છે, તે વખને તેનો વેગ આ સુષુમ્ણા (સુખમાણા) નાડી તરફ જાય છે, પણ ત્યાં દાર બંધ હોવાથી અચકાઈને ઈંડા અને પિંગળા નાડી-ઓના ક્રુપ્પ ખુલ્લાં હોવાથી તેમાં વહી જાય છે, અને તે રસ્તે બહાર નીકળે છે. પિંગળા નાડીમાં જે પવન છે તે સૂર્ય કહેવાય છે. અને ઈંડા નાડીમાં છે તે ચંદ્ર છે.

વળી પિંગળાને જમના, અને દક્ષિણ નાડી, અને ઈંડાને ગંગા અને ઉત્તર નાડી પણ કહે છે. (સત્ર સંહિતા પાત્ર ૧૮૪ અને દર્શયોગ પ્રકીર્ણક પાત્ર ૨૫૬) (અક્ષરંધ્ર દશમો દાર).

યોગ અભ્યાસથી ખુલ્લું થઈ જાય છે કે ચીનવાદ પુલ્લ એ કંઈ ખીજ જહાનમાં યાને મીનોઈ કુન્ધામાં આવેલો કાઈ પુલ્લ નથી પણ આપણા શરીરમાં રહેલી ક્રુપ્પ નાડી છે.

આપણા ધર્મમાં જેમ બેદમાં લખ્યું છે કે જે ચીનવાદ પુલ્લ પસાર કરશે તે બહેસ્તમાં જશે, એટલે આપણી જીવતી જીંદગીમાં જ આપણા પ્રાણવાયુને રોકીને (પ્રાણાયમ કરીને) દશમાં દારમાં પ્રાણવાયુને લઇ જવો જોઈએ.

હીંદુઓએ એનેજ બેદમાં વૈતરણી નદી નામે ઓળખાવી છે એ સોદા પણ એમજ કહે છે કે જે વૈતરણી નદી તરી જશે તે વૈકુંઠમાં જશે. (વૈકુંઠ એટલે દશમો દાર અક્ષરંધ્ર અને આપણું ગરોથમાન બહેસ્ત).

પુનઃદેશ બાબ ૧૯મો. તેમાં ત્રણ પગના ગધેડાનું અલંકારીક લખાણ છે, તે ત્રણ પગનો ગધેડો ફરાહોકન્ટ દરિયામાં છે. તેને ત્રણ પગ, છ આંખ, નવ મહોડા, બે કાન, એક શિંગડું અને સફેદ શરીર (છ.) તેના યોરાક મીનોઈ છે, અને તે અશો છે. તેના કાન એટલા મોટા છે કે જે માંજદરાનના મુઝકને ઢાંકી નાંખે, તેના પગનો ઘેરાવો એટલો છે કે તેની આસપાસ ૧૦૦૦ બકરાંઓ એસી થકે. તેનું એક શિંગડું સોનેરી મિસાલનું અને સુરાખદાર છે. તેમાંથી ખીલ દળાર તે શિંગડા ઉપર હોવામાં છે. જેમાંનાં કેટલાંક ઉટ નેટલાં મોટાં છે. તે શિંગડાથી તે ખૂસ નાચકાક ખરફસ્તરોની સધળી દુસ્મનીને મારે છે. અને નાચ કરે છે. જ્યારે તે ગધેડો દરિયામાં ગરદન હલાવે છે. અને કાન ફરડાવે છે, ત્યારે ફરાહોકન્ટ દરિયાના તમામ પાણીને હીંચવાલથી હલાવે છે, તે (પાણી)ને ગતિ

આપે છે, અને કીનારા પર દોડાવે છે. (અથવા તે પાણીને કીનારા પર મોકલે છે.) તીવ્રતર ત્રણ પગવાલા મધેડાની મદદથી ધણું સરસ રીતે દરિયામાંથી પાણી પોતાના પુરજ પર ખેંચે છે. એવું એવું ખીચી ધણુંક લખાણ કીધું છે. એ ઇશારો એ આપણી ત્રણ નાડીઓ અને કુંતી માટે કીધો છે.

ખીચું એક બેદમાં લખાણ છે તે બાબ ૧૮માં માછલી વીધે લખ્યું છે. હોરમઝદે એક કર માછલી પેદા કીધી તેની સામે હોરમને એક દેડકો પેદા કીધો, તે માછલી હમેશાં હોમની આજુબાજુ ફર્યા કરે છે, અને દેડકો સાથે ચાહુ લડાઇ કર્યા કરે છે.

મોટી હૃતનયસ્તમાં એને (૫૦) દરવાજાવાળી વાસી નામની જગા કરીને કહે છે.

“હારકે” તથા “દારમેસ્તેને” એને મહોટા કદની માછલી કહે છે. “મીસ્સ” એને (૫૦) પાંખની માછલી કહે છે. અને “સ્પીગલ” (૫૦) પાણીના ઝરાવાહુ ટાઈ કંઈપીન મુકામ કહે છે. એ બધા ઇશારા કુંડલીની ને માટે કીધા છે. હવે યોગ શાસ્ત્રમાં કહેલું ગ્રહ ચક્ર ને નાખી સ્થાનમાં છે. (કુંડીમાં) જેને મણીપુર ચક્ર કહેવામાં આવે છે. અંગ્રેજીમાં (Solar Plexus) કરીને કહે છે.

બુનદહેશમાં એ માછલીઓ વીધે ધણું વીસ્તારીને લખ્યું છે. પચ આપણે કુંકમાં એટલું જ જાણવાનું કે ચીનવદ પુલ અથવા સુપુમણ નાડી, આપણી આવાં અરવંધીશુર વીગેરે સર્વ એક જ ચીજ છે. પચ બેદમાં જુદી જુદી રીતે લખવામાં આવ્યું છે, અને યોગ અભ્યાસી ને તો એ દરેક ચીજનું જ્ઞાન સહેજે હોય છે. પચ ખીજાઓ જેઓ સુદામાં અથવા બરમમાં સમજતા નથી તે લોકોને એ બધું કંઈપીત લાગે છે. હવે આપણે એ નકશાનો બેદ જોઈયા પછી ખાતરી થશે કે/કુન્યા એ આપણું શરીર, અને એ નકશાની અંદર એક પદમાસન વાલીને બેઠેલો યોગીનું શરીર દેખરાવ્યું છે.

બે ખુણા જે ઉપર બાજુએ આપેલાં છે. તે બે હાથ, બે ખુણા જે નીચેની બાજુએ આપેલાં છે. તે બે પગ, અને ઉપરનો જે ભાગ બહુ તીવ્રો થઈને આવેલો છે અને જ્યાં બહેસો છે. એમ દેખાવ્યું છે. તે આપણી ડોક અથવા મેઢું અને નીચેનો ભાગ જેને દોળખ તરીકે જાણખાળ્યો છે તે આપણી જનેનધંડી (લીંગ) તે ઉપરાંત વાયુ પ્રદેશ, તારા મંડલ, મેઘ મંડલ, વીજલી પ્રદેશ, વાતાવરણ વીગેરે દરેક ચીજ આપણા શરીરમાં જ રહેલી છે. “જે પીડુ તે ધક્કાડે” અને ધક્કાડે તે પીડ” આપણા શરીરમાં આખું ધક્કાડ કેવી રીતે સમાયતું છે તે સ્વામી “શીવઆનન્દ”ની લખેલી અંગ્રેજી કવીતા ઉપરથી ૨૫૪૮ સમજી સકાશે.

Heaven is My Head — Earth is My Foot.

(Swami Svananda - Himalayas.)

The whole world is my body, the shurbs are my hairs.

All bodies are mine, I enjoy in all bodies.

All mouths are mine, I eat through all these mouths,

All eyes are mine, I perceive through all these eyes.

All ears are mine, I hear through all these ears.

All noses are mine, I smell through all noses.

All hands are mine, I work through all these hands.

The heaven is my head, the earth is my foot.

The sun and moon, are my two eyes.

Fire is my mouth, the wind is my breath.

The space is my trunk, the ocean is my bladder.

The mountains are my bones, the rivers are my veins.

Dharma is my chest, Adharma is my back.

Time is my movement, flow of gunas is my play.

Who can describe, the " Virat Swaroop ? "

It is magnanimous and soul-stirring

શીતાનંદ સ્વામીની લખેલી આ કૃતિના દુન્યાના સધળા ધર્મોની ઐક્યતા (હઆને સધળા ધર્મમાં શરીર વીગે જ બેદમાં બ્યાન કરેલું છે) દેખરાવી આપે છે. અને બધા ધર્મોનો સાર આ નાની સરખી ક્વીતામાં સમાઈ જાય છે. આપણી 'સુનદેશ' કિતાબ પણ બેદમાં શરીરની રચનાનું જ ગાન આપે છે. તે આ ક્વીતા ઉપરથી દરેક યસ્ત નીઆએમ વીગેરેનો બેદ પ્રુદ્ધો થઈ જાય છે. જે વાંચનારની ખાત્રી નહિ થતી હોય, કે શરીર તેજ દુન્યા અને અંદર રહેલો આત્મા એજ પરમાત્મા અથવા દાદાર-હોરમજદ, તો તેને નીચલી 'ગઝલનો' ખારીકાથી અભ્યાસ કરવો.

હમી લામંદાસે તો આપે હુવે હે
વહે રાઝ અપનાં છુપાયે હુવે હે ૧

હે જાતન દડીકત, દમારી અનલલક
 ચે ઝાહેરમેં બંદા કહાએ દુવે હેં ૨
 હે મીલતા ખુદ દેખનેસે દમારે
 ચેહ રતબાદ હમેં હકસેં પાચે દુવે હેં ૩
 જુદા દમકો દરિયાસે, દરગીઝ ન સમજે
 વેહ પાની દમ જોવારે જમાયે દુવે હેં ૪
 નહિ દમમેં ઓર બહરમેં ફકેં મુતલક
 હુમાય ઓર દરિયા મીલાયે દુવે હેં ૫
 હે કતરેમેં દરિયા, વ દરિયેમેં કતરા
 ચેહ દોનું આપસમેં, સમાયે દુવે હેં ૬
 હેં જાતનમેં દમ, ઓર ઝાહર હેં ધનસાં,
 ચેહ રૂપ અપના દમને જનાયે દુવે હેં ૭
 છુપાનેકો રાઝ, અપના દુનિયા કે અંદર
 ઇઝાફતકા પરદા, લગાયે દુવે હેં ૮
 હમી “નેદનો-આફરબ” ફેં હેં કહેનેવાયે
 દમ નગમેં “અલ્લસ્તો” મુનાયે દુવે હેં ૯
 નશી દર દો આલમ હેં ઓર દમ હેં ઇસખાત
 ચેહ આરફકો દમને પઢાયે દુવે હેં ૧૦
 દમારા હી મઝહર હેં ચેહ દરદો આલમ
 દમીં જલવા અપના દિખાયે દુવે હેં ૧૧
 હે અર્દો સમા બીચ દમ હી તો “અનવર”
 દમીં આપ પર ખુદ, છુબાયે દુવે હેં ૧૨

Some love the world, some to the church take flight,
 Yet not in either may I find delight.

Only the knowledge of thy-self can sate,

૨ જોલા-કરાં બરફ. ૩. કતરો-ગિન્દુ. ૪ નશી-નાશવાન. ૫ ઇસખાત-કાયમ.
 ૬ મઝહર-બહેર ચલાવું મુજ સ્થાન ૭ અર્દો-જમીન. સમા-આકાશ.

My hot desire, Ah tear the veil outright.

Once more he looks, within and finds God in the heart.

I sought His savour, in the morning breeze,

Sought him in flowers underneath the trees.

Yet in the quiet places of the heart,

I found His presence, sooner than in these.

(Jalal-ud-din Rumi)

ગેતીની પાસખાની કરનાર મીનાઈના કીલ્લો.

(૨૨) વચ્ચે એટલે સુદેહ સમરો

(૨૩) કપ એટલે કુસ્તી.

આપણા સુદેહ અને કુસ્તી વીધે જુદા જુદા શીયસુફો જુદા જુદા મતો આપે છે. એ આપણા જરથોસ્તી ધર્મના ચિન્હ અથવા નિશાન છે. એ ચિન્હને અંગ્રેજીમાં Emblem કહે છે મીક બાપમાં (em ballo I cast) A figure representation એ ચિન્હોથી એટલે સુદેહ કુસ્તી પહેરવાથી આપણી જાત જોળખાઈ આવે છે. એટલે જરથોસ્તીઓએ ફરજીઆત સુદેહ પહેરવો અને કુસ્તી બાંધવી જોઈએ.

ફારસીમાં એને સુદ-રાહ કહે છે સુદ એટલે લાભ, ફાયદો, હિત, ફળ, મોટાઈ, ચઢતી, ફનોહ, જય અંગ્રેજીમાં advantage કહે છે. અને રાહચરસ્તો માર્ગ path કહે છે. એટલે path of advantage ચઢતીને માર્ગ થાય છે.

કુસ્તી ફારસી કુસ્તન એટલે મારવું, મારી નાંખવું to kill kuztan to kill કોણને મારી નાંખવું દેવોને demons Demon killer દેવોને મારનાર એટલે આપણા દુરુહોને મારી નાંખનાર આપણા ધર્મના દરેક અસિતો તથા ચિન્હોનું રહસ્ય અથવા બેદ જ્યારે શોધી કઢાડવામાં આવે છે. ત્યારે જ ખત્રી થાય છે કે એમાંથી શું જ્ઞાન મળે છે. એ પ્રમાણે આપણા સુદેહ કુસ્તીમાં પણ આવેા બેદ સમાવડો છે. એ સિવાય (આ જ્ઞાન વિચાર) એની બીજી કાંઈ પણ મહત્વતા નથી. જિના ઉર તારો તાણા અને વાણાથી ગુથાયલા છે, તેની રીતે આપણું શરીર પણ જીની જીની નસોથી બનેલું છે. અને શરીરમાં પણ ઉર કોલા છે. બીજી રીતે જોતાં એનો સંજય શરીર સાથે પણ દેખરાવ્યો છે. ધર્મ તો શરીરને તંદરેસ્ત રાખવાનીજ આજ્ઞા ફરમાવે છે.]

પ્રકરણ ૧૦મું

“હિંદુ ધર્મના જુદા જુદા મતો”

હોરમજદ યસ્તમાં આપણે જુદા જુદા ધર્મવાલાઓને આપણ ધર્મ સાથે ક્યાં ક્યાં મળતાપણું છે તે લખાણથી; જોઈ ગયા, હવે આપણે જુદા જુદા ધર્મો તથા તેના આચાર્યો એ દેવાવેના જુદાં જુદાં મતો વીરે કંઈક જાણવાના પ્રયત્ન કરશું પહેલે આપણે હિંદુઓના છ દર્શન કારોની ટુંકમાં તપાસી લઈશું.

(૧) જૈમીનીની પૂર્વ મીમાંસા Philosophical treatise on exegetics and its logic.

જૈમીની (એવીદવાન) કર્મની સ્થાપના કરે છે, તે કહે છે કે, જે કંઈ છે, તે તમામ કર્મજ છે, જીવનો અધિષ્ઠાન કર્મ જીવ કર્મથી જ ઉદ્ભવે છે, અને કર્મમાં રહી વર્તે છે. અને કર્મમાંજ લય પામે છે, કર્મજ દરિદ્રી બતાવે છે, કર્મજ દુઃખ આપે છે, અને સુખ પણ કર્મજ આપે છે, જે કંઈ બને છે તે તમામ કર્મથી જ બને છે. કર્મ વગર કોઈ નથી, અજ્ઞા, વિપ્લવ, રક્ષ અને સન્કાદી રૂપિ (અરૂપિ) વીગેરે થઈ ગયા, પરંતુ તે સર્વે કર્મને જ આધીન હતા. જ્ઞાન, યોગ, પણ કર્મનેજ આધીન છે. જ્ઞાની સર્વેને જ્ઞાન બતાવે છે, યોગી સર્વને યોગ બતાવે છે, ભક્તજન સર્વને ભક્તિ બતાવે છે. હવે જો એ

નોટ=આ છ શીલસુત્રી જો કે જુદી જુદી દેખાય છે. કર્મ, કાળ, ઇશ્વર, યોગ જ્ઞાન. અને અખંડ ઇશ્વર Universal God પણ એ જ મીમાંસા નરર છે. છેવટે તો દરેક શીલસુત્રીની “એકવાક્યતા” થઈ શકે છે આ છ એ શક્તિની અનુબંધને નરર છે. (દરેકમાં જ શક્તિ રહેલી છે.)

સર્વે સ્વતંત્ર હોય, તો પછી પ્રકાશ કેમ કેમ દ્રશ્ય થતો નથી (ઈશ્વાને સર્વે જણા તેમના બતાવેના માર્ગ પ્રમાણે ચાલીને કેમ તેમના જેવા થતા નથી?) તમનો ઉપદેશ કોઈને લાગે છે, અને કોઈને લાગતો નથી એટલે તમામ કર્મને આધીન, અને કર્મ અધિષ્ઠાન કર્મ એજ બ્રહ્મ કર્મથી વિરોધ કાઢ નથી ગાન યોગ, વૈરાગ્ય એ સર્વ કર્મને આધીન છે એમ સમજવું કર્મ જેમ નચાવે તેમ નાચે છે, (દુક્રમા એટલું જ કે આપણી હાલની જે હાલત તે આપણા કર્મ-થીજ થઈ છે એવી રીતનું એ શીત્સંકુ મત છે)

(૨) બીજી ક્ષેત્રમુદ્ધે તે કણાદ છે.

એ વૈસેષિકી શાસ્ત્રના પ્રણેતા છે, એનું મત નીચે મુજબ છે

Atomic school of Philosophy

એ કહે છે કે, કર્મ કાઈ સ્વતંત્ર નથી, પણ સમય (અપન) ને વશ છે (એટલે વખતને આધીન છે) કારણકે, પ્રાતકાળ ન થાય તો પ્રાત કર્મ થશે કે ? મધ્યકાળ ન થાય તો મધ્યાહ્ન કર્મ થશે કે ? અને સાયકાળ ન થાય તો સાય કર્મ થશે કે ? નહિ જ

બાળપણમાં તરણાવસ્થાનું કામ થતું નથી, અને નરણા વસ્થામાં વૃદ્ધાવસ્થાનું કામ થતું નથી (ઈશ્વાને જુગાનીમાં ઘડપણનું કામ થતું નથી) માટે કર્મ એ કાળને (વખતને) આધીન છે

કાળ એજ બ્રહ્મ અને તેનાથી પર કાઈ નથી, કાળને જોઇ કાળાનુસાર બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, અને મહેશ પે L થાય છે, અને કાળ પુરો થતા તેનો નાશ થાય છે, કાળને અવનબી સદિ ઉત્તપન્ન થાય છે, અને સમય અવે પ્રક્ય થાય છે કાળને અવનબી અવતાર આદિ શ્રવ પે L થાય છે, અને સુખ દુખ ભોગવે છે કાળને અવનબી કર્મની ઉત્પત્તિ અને પ્રત્ય થાય છે

આથી કર્મ પરતંત્ર, અને કાળ સ્વતંત્ર કર્મ ગમે ત્યારે કરનાથી થાય છે, પરંતુ કાળ કાઈ કરનાથી થતો નથી એટલે કાળ સત્ય અને કર્મ અસત્ય, જેમ એકન બેની કરે છે પરંતુ પુરતો નબન થયા પહેલા, તેને બેતીનું કળ મતનું નથી અનાજ પકવું નથી, અને જો કાળ ન હોય તો તેની તમામ મહેનત ફાકટ જાય છે, એટલે કાળ સર્વેનું અધિષ્ઠાન અને કાળ એજ બ્રહ્મ એમ સિદ્ધ થાય છે.

(૩) ત્રીજો શ્રીકૃષ્ણ ગૌતમનું ન્યાય શાસ્ત્ર Logic

ગૌતમ કહે છે કે કાળ ક્ષણે ક્ષણે જાય છે, અને ક્ષણે ક્ષણે આવે છે, તેમ કર્મ કમતી કરવાથી, કમતી થાય છે, તો પછી તે કાળ અને કર્મ નાસ્તી અને પરમાત્મા અસ્તિ (અસ્તી) ત્રણે કાળ આવે છે, અને જાય છે, અને ઇશ્વર ને તે આધિન છે. ઇશ્વર ધરે તો ચોમાસાંને ઉનાળો, અને ઉનાળાને ચોમાસું કરી નાંખે, રાત્રીને રંક, અને રંકને રાત્રી બનાવે કાળને અકાળ, અને અકાળને કાળ કરી શકે છે. આવી રીતે સમસ્ત જગત ઇશ્વરને આધિન છે. સુત્રધર ઇશ્વર છે. તે સંસારને પુત્રસાંની માફક નવાવે છે. એટલે ઇશ્વર અસ્તિ, અને કાળ કર્મ, સ્વભાવ વિગેરે સર્વ નાસ્તિ.

(૪) ચોથો શ્રીકૃષ્ણ પાંતજલ અને તેનું યોગશાસ્ત્ર

The philosophy of the union of the human spirit, with the Supreme spirit.

- પાંતજલ શાસ્ત્રવાળા કહે છે કે તમે ઇશ્વરને જોયો છે? ઇશ્વર કેવો છે? જો તમે નજરે જોયો નથી, તો પછી તેનું પ્રમાણ શું? ઇશ્વર શું છે, અને કેવો છે, તે તમે જાને જોયો છે? કે ઇશ્વર છે એમ અનુમાનથી માનો છો? અનુભવ વગરનું પ્રમાણ નકામું છે. અને આથીજ અનુમાનથી, તમો પીતલ (ધાતુ) પથ્થર, કાષ્ઠ (લાકડાંની) વીગેરે આઠ પ્રકારની મૂર્તિ, પ્રતિમા, પૂજા સ્થાપન કરો છો તે સર્વે મીઠ્યા. (ફેક્ટ) તીર્થ, વૃત્ત (મત) પ્રતિમાપૂજા, જે કાંઈ માનો છે તે સર્વે મીઠ્યા.

અનાત્મા સમિચ્છાનંદ, સત્ય આત્મા, કે જે અમે યોગમાર્ગથી જોઈ શકીએ છીએ, તેમનો તમને કાંઈ અનુભવ નથી, તેથી જ પથ્થર પૂજો છો. અને અમે બ્રહ્માંડનું સર્વ કારખાનું, પીડાંકમાં જોઈએ છીએ, એટલે હમારું કહેવું સત્ય, અને તમારું કહેવું અસત્ય, ઇશ્વરનો અનુભવ હમને છે. તેથી યોગ સત્ય, અને ખીલું સર્વ મીઠ્યા (ફેક્ટ) યોગ વિના કાંઈપણ અનુભવ થતો નથી.

(૫) કપીલનું સાંખ્ય શાસ્ત્ર

હવે આપણે સાંખ્ય શાસ્ત્રવાદના કપીલ મુની કહે છે કે, એકદેશી અનુભવ અને એકદેશી જ્ઞાન, કાંઈજ કામના નહિ, બ્રહ્મ સર્વદેશી, સર્વસાક્ષી અકર્તા છે, હરવનતો પ્રકૃતિનું છે. યોગ, સમાધિ, સર્વ પ્રકૃતિથી જથ્થાય છે, સંસારની

ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ, અને લય સર્વ પ્રકૃતિથીજ છે. પાંચ તત્ત્વો, અને પૃથ્વીસ પ્રકૃતિ ચાર દેહના સર્વ તત્ત્વ નાસ્તી, તેનો જાણનાર હું સર્વ સાક્ષી અસ્તી, સંપૂર્ણ અનિત્ય, હું નિત્ય, યોગ, કર્મ સર્વ અનિત્ય, (એટલે આત્મા કાંઈ કરતો નથી ૧૩૮ દ્રષ્ટા છે.

(૬) વ્યાસજીનું વેદાંત શાસ્ત્ર

હવે વેદાંત શાસ્ત્રનાદી વ્યાસજી કહે છે કે સર્વ કદંબીત શાસ્ત્ર છે; તે નાસ્તી, એક બ્રહ્મ અખંડ, સંપૂર્ણ, સર્વે આપો આપ તેમાં અસ્તિ નાસ્તિનો ક્યાં સંભવ છે: ધ્યાતા, ધ્યાન, અને ધ્યેય, જ્ઞાતા, જ્ઞાન, અને જ્ઞેય, એવી દ્વીપુટી બ્રહ્મમાં સંભવીત છે.

બ્રહ્મ તો અખંડ, અદ્વૈત એકરસ, તેમાં દ્વૈત નિત્યા નિત્ય, અથવા સમાધિ એ સંભવીત નથી, સર્વ જ્ઞેય, અને જ્ઞેયમાં આવડું, અને જ્ઞેનાર, એ સર્વ બ્રહ્મ. અન્ય કેઈ નહિ. સર્વ નાસ્તિ.

(એટલે દાદાર હોરમજદ સિવાય બીજું કાંઈ નથી) Universal God.

ઉત્તર મીમાંસાની સરેહ પરથી શંકરાચાર્યએ ચવાવેલું અદ્વૈત વેદાંત મત. વ્યાસજીના બ્રહ્મજન અને શારીરીક બાળ્યની ટીકામાં શંકરાચાર્યએ એવું મત ફેલાવ્યું કે “જ્ઞાન”, “આનંદ”, અને “ચૈતન્ય એજ ઈશ્વર સ્વરૂપ છે.

The non dualistic philosophy, or the philosophy of One Universal Spirit.

શંકરાચાર્યનો સિદ્ધાંત હુંકમાં એટલોજ છે કે જ્ઞાનમય દ્રષ્ટિ કરી સમજી બ્રહ્મમય જ્ઞેય. અને બ્રહ્મજ્ઞાનના સાધન તરીકે પ્રથમ ચતુરંગ અધિકાર પ્રાપ્ત કરેલો હોવો જોઈએ. (૧) નિત્યાનિત્ય વસ્તુ વિવેક, (૨) ઈલામુતાર્થે હલભોગ વિરાગ. (૩) શમ, દમ, ઉપરતિ, તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા, સમાધાન, એ પદ્ધ સાધન સંપત અને (૪) મુમુક્ષત્વ, આ ચારે અંગે ગમે તેમ લઈ ગણાવ્યાં છે એમ નથી, એની પ્રકાર રચનામાં. માનસશાસ્ત્રનું ઉદ્ધું અવલોકન કયું છે. પરમાત્મા તે જીવાત્માની અમુક વૃત્તિથી અનુભવી શકાય છે, એમ નથી, એને અનુભવવા માટે, અખંડ આત્મા જોઈએ, અને એ આત્મામાં Intellect, Emotion, Moral Will, અને Religious sense એ ચાર વાના આવે છે, અને એજ ચાર ક્રમવાર ઉપરના આધેકાર વિભાગમાં, સમાવેલા છે. એક તો નિત્ય, અને અનિત્ય વસ્તુ ને એક બીજીથી જુદી જોળખવી જોઈએ (વિવેક) એ

વિવેકથી જ દરેક સ્ત્રીજની પરીક્ષા થાય છે. વૈગમ્ય એટલે આ લોક, અને પરલોકના સુખની ઇચ્છાનો ત્યાગ, (ઈઆને સ્વાર્થ) વૃત્તિનો વિચ્છેદ કરવો) પર સાધન (ગમ) એટલે અન્તગમ્યાથી વિવેકવાસના છોડી દેવી, (દમ) એટલે આદ્ય વૃત્તિને દબાવી (ઉપરમ) વિવેક તગ્મથી વૃત્તિને તદન વાળી દેવી (તિનિદા) એટલે દુષ્પ મદન કરતાં પડે તો તે આત્મભગથી મદન કરવાં. “તત્ત્વમસિ” “વેતવાત્મ્યમિદં સર્વમ્” આદી વાક્યોમા, જે ઉબન અને ઉદાર ભાવના પ્રતીતિ કરી છે. તે ખરી છે, અને એ ભાવના, જગતમાં પ્રવિણતા, આર્યાયો જે જાન અનુભવથી ઉપદેશ કરે છે, તે દુર્વાર્ધ નથી, પણ અનુભવમા ઉતારી શકાય એવું “મત્વ” છે એવી “શ્રદ્ધા” ગમવી, અને (મમાધાન) એટલે વૃત્તિમાત્રનું પરમ લક્ષ્ય જે પરમાત્મા, એનામા ચિત્ત સ્થાપવું. એ જ્ઞાના સાધન સપત્તમા આવે છે, મનુષ્યના આચાર વિચારની સધળી ઉત્તમી પ્રાપ્ત કરવાનો આ માર્ગ છે. નિત્યા અનિત્ય વસ્તુનો વિવેક કરતા અનિત્ય વસ્તુ ઉપરથી વૈગમ્ય થાય છે, અને એ વૈગમ્યમાથી. આ જ માધનોનું સેન શરૂ થય છે. પણ એ સર્વની પાછળ અવિકારનું ચોથું અંગ જે “સુમુક્ત” તે જોઈએ, સુમુક્ત તે-સંમારમાથી છુટવાની તીવ્ર વૃત્તિ છે-એ ધર્મ માત્રનું અન્ત સ્તત્ત છે. એક માણસના બાલ (વાળ) સધળા હોય, અને જેમ જળાશયમા પડવા, દોડે છે, તેમ મંસારની અનિષ્ઠાનું તીવ્ર બાન પામી, પરમાત્માનો સાક્ષીકાર કરવા તથા જોઈએ આવી વૃત્તિ જેનામાં ઉદય પામી નથી તે બ્રહ્મજ્ઞાનનો અધિકારી નથી શંકરાચાર્યે બીદ અને જૈન ધર્મનું ખડન કરીને, હોંદુ સનાતન ધર્મ કે જેમાં પણ ધૃષ્ટા દેવતાઓની ઉપાસના, તથા કર્મકાંડની જગો પણ પુષ્કળ પથરાઈ ગઈ હતી તેનું પણ ખડન કરીને, માત્ર એક “પરમાત્મા” ઉદ્ધાર્ય છે એવો સિદ્ધાન્ત ફેલાવ્યો હતો, અને એ પરમાત્માના શિર, વિષ્ણુ વીગેરે નામો છે. એતીજ ઉપાસના કરવી, હોંદુ ધર્મ જે પ્રાચીન જાતની ધર્મમાથી ચળીત થઈ ગયો હતો તેને પણ સુધારીને જ્ઞાન માર્ગે જવાની હીડુરાતને દાકલ કીધી હતી, અને સનાતન હોંદુ ધર્મનો ધ્વજ ફરકાવ્યો હતો.

“રામાનુજે ચત્રાવેકુ” વિશિષ્ટા દ્વૈત વેદાંત મત”

The eclectic non dualistic philosophy, or the philosophy of the identity in part of the human spirit with the Supreme spirit.

રામાનુજ આચાર્યનું મત એવું છે કે, પરમાત્મા સચ્ચુ, જગતકર્તા છે, અને આત્મા પણ સચ્ચુ છે. આત્મા પણ મુક્ત સ્થિતિએ પરમેશ્વરમાં, મળી

જાય છે ખરો. પણ જેવી શક્તિ પરમાત્માની છે (ધ્યાને સૃષ્ટિ રચના કરવાની શક્તિ) તેવી શક્તિ આત્માની નથી. ફરક એટલોજ છે. તે સિવાય, પરમાત્મા, અને આત્મા બન્ને એકજ છે. (અભેદ છે)

“માધ્વાચાર્યએ ચત્તાવેલું દ્વંત્ર વેદાન્ત મત”

The dualistic philosophy, or the philosophy, of the non identity of the human spirit, with the Supreme spirit.

માધ્વાચાર્યનું મત એવું છે કે, પરમાત્મા કૃત્વજ કર્તા, પાસણકર્તા, અને સર્વથી શ્રેષ્ઠ છે. આપણે તેના ગંદા છીએ, (ધ્યાને તેને આપણને પેદા કરીધા છે) મનુષ્ય ગમે તેના દગ્ગળનો હોય, તોપણ તેની બરોબરી નહિ કરી શકે. મનુષ્યની ફરજ છે કે તેની ભક્તિ કરવી જોઈએ, સર્વ સના પરમાત્માનીજ છે. મનુષ્યે તેના ફરમાન મુજબ ચાલવું જોઈએ. અને તેની એકલાની સેવા કરવી જોઈએ.

“વક્ષસાચાર્યએ ચત્તાવેલો પુરો માર્ગ અથવા મુદ્ધાદૈત વેદાન્ત મત”

The pure non dualistic philosophy

વક્ષસાચાર્યનું એવું મત છે કે, આ દુન્યામાં જેથી કાંઈ આપણી નજરે દેખાય છે, તે બધું બ્રહ્મજ છે. મનુષ્ય, દુન્યા, પરમાત્મા, એ બધું એકજ છે. મનુષ્ય સુખદુઃખ ભોગવે છે તે પણ પરમેશ્વર જ ભોગવે છે આપણામાં અને પરમેશ્વરમાં બીજાકુલ ભેદ જેવું કશું નથી.

બાદરાયણની ઉત્તર મીમાંસા- Indian Pantheism.

The doctrine that the universe is “God”.

આખું વિશ્વ એ જ ઈશ્વર એવું મત.

ચાર્વાકે ચત્તાવેલો જડવાદ માર્ગ Materialistic.

ચાર્વાકનું મત એવું છે કે આ દુન્યામાં જે ચીજ દેખાય છે (ધ્યાને જે ચીજને આંખ જોઈ શકે છે) તે જ ખર છે. ઈશ્વર જેવું કાંઈ નથી.

ધધર તો કદપનામાંથી ઉભો કીધો છે. જો ધધર હોય તો, તે દેખાવો જ જોઈએ, ખીજી કુન્યા (ઈશ્વાને મીતોઈ કુન્યા) જેવું કંઈ જ નથી. જે મૃત્યુ પામ્યો, તે જ મુક્ત, પુનર્જન્મ ધગ્યુ કર્તો નથી. જેમ કાંડ ઉપગથી પાંદડું દૂરી નામ છે, અને પાછું કાંડને ચોટવું નથી તેવી જ રીતે, જે માણસ મરણ પામ્યું, તે ગયું (પાછું જનમ પામવું નથી.)

અર્થાં વેદમાં પણ આવી રીતે જ કહેલું છે, કે આ સર્વ મીધ્યા પ્રપંચ છે. જે કાઈ દ્રવ્ય થાય છે તે જ સત્ય, અને અજ્ઞ નિરાશંબ, નિર્બુલ કાંઈ નથી.

હિંદુઓના સામવેદમાં કહેલું છે કે, પરમાત્મા (વિષે દરેક જથ્થુ મીધ્યા કદપના જ કરે છે. પરમાત્મા સચ્ચ, તેમજ નીર્બુલ નથી. નજરે પડે તેવો નથી. (ન દ્રષ્ટીગોચર) અધ્યારાપ, અપવાદ નહિ તે સંપૂર્ણ અજ્ઞ, અખંડ, અદ્વિત, “તત્ત્વ મસિતી શ્રુતિ”

શ્વેતેદ (ઋગ્વેદ) કહે છે કે પરમાત્મા, નિરાકાર, નીર્લેપ, અજ્ઞ, અગોચર છે. નિરાશંબ અહોતી શ્રુતિ નિરાલમ્બ વ્યહેતિ શ્રુતિ.

The Bible says closer is “His than breathing, nearer than hands, and feet.

“ સીખ ધર્મેનું મત ”

એ ધર્મના સ્થાપક “નાનકજી” છે અને એ નાનકજીએ જે ધર્મ સ્થાપ્યો, તે કમીરપંથના સીધ્ધાંતને બહુ મળતો આવે છે. એ લોકોનો સ્પીરીટ જરયોસ્તી ધર્મના જેવો જ છે. જો કે “નાનકજી” ભક્તિ ઉપર વધારે વિશ્વાસ રાખે છે. જ્યારે ગુરૂ ગોવીંદસીંગ પુરપાર્યંને મહત્વતા આપે છે. એકંદરે એ ધર્મ આ જમાનાને માટે સારો છે. એ લોકોનું પતીત પુસ્તક “જન્મ સાખી” છે એને “મંથ સાહેબ” પણ કહે છે. એ લોકો પોતાના દેશ મદાન ગુરૂઓને ધણું માન આપે છે. પહેલા ગુરૂ પંથના સ્થાપક “નાનક” તેનો ચેષો “અંગન” તેનો ચેષો “અમરદાસ” અમરદાસનો ચેષો “રામદાસ” (જેની ગાદી અમરીતમરમાં છે) રામદાસનો ચેષો “અર્જુન” અર્જુનનો ચેષો “હરગોવીંદ”, હરગોવીંદનો ચેષો “હરરાય” હરરાયનો ચેષો “હરીકીષ્ણ” હરીકીષ્ણનો ચેષો “તેગબહાદુર” અને તેગબહાદુરનો ચેષો (અને છોકરો પણ થાય) “ગોવીંદસીંગ”. એ લોકોનું મુખ્ય મંત્ર નીચે મુજબ છે.

Oh people remember the names of Arjun, Hargovind and Harrai, Pray for help by remembering the name of Hari-krisna by whose sight, all misery comes to an end.

[હિંદુસ્તાનના ચર મુખ્ય પંથો કૃષ્ણીયથ. સીખ ધર્મ, બ્રહ્મોસમાજ અને આર્યસમાજ એ ચારે પંથનો સિદ્ધાંત, આપણા માનદીયસ્ત્રી ધર્મને ધણો મલતો આવે છે. જો કોઈથી બધા ધર્મના પુસ્તકોનો અભ્યાસ નહિ થઈ શકતો હોય, તો તેને ક્રૂર એક કૃષ્ણીય વાણીજ વાંચવી. તેમાંથી આપણા ધર્મનો સ્પીરીટ થઈ છે તે માત્રમ પડી આવશે. કૃષ્ણીયનું કાવ્ય બહુ મોટું છે. અને એના ભજનો અને હોરાઓ આજે ત્રીંદુ, મુસલમાન, સીખ, વીગેરે સર્વ જનો હોસે હોસે ગાય છે. બલાબલા લખનારાઓ એના હોરાઓથી સમજણ આપે છે.]

જૈનોના ધર્મનું મન

જૈન એટલે જીવેન્દ્રિય. (જે પોતાની ઇંદ્રિઓને જીવે તે જૈન કહેવાય) એ લોકોમાં પણ યોગકે શ્રીરકાઓ છે. જુદા જુદા મતવાલા તેમાં ત્રણ મુખ્ય છે. શ્વેતાંબર (એટલે સફેદ વસ્ત્ર પહેરનારા) દીગંબર (એટલે નગ્ન અવસ્થામાં રહેનાર) અને સ્થાનકવાસી.^૧ કેટલાકો મૂર્તિ પુજે છે અને કેટલાકો મૂર્તિમાર્ગી છે. એ લોકોનો સીદ્ધાંત [અથવા ધર્મનો ઉપદેશ] એવો છે કે, પરમાત્મા કોઈ ચોક્કસ ઠેકાણે નથી. પણ આપણા શરીરમાં જ છે. પરમાત્માએ જગત ઉત્તપન્ન કર્યું નથી. પણ પુરુષ (એટલે આત્મા) અને પ્રકૃતિ (એટલે જડ જગત) બન્ને સાથે જ અનાદિ કાળથી ઉત્તપન્ન થયાં છે. મનુષ્યે પોતાના બળથી જ એટલે પુરુષાચં કરીને, પોતાના દુર્ગુણો સામે બળત્વારીથી લડતું, શરીરને ગમે તેવું કષ્ટ પડે તો તેની પરવા કરવી નહિ. એ લોકો અપવ્રસ રાખે છે તેવું કારણ પણ એમ કહેવામાં આવે છે કે, અપવાસથી શરીરની સુદૃઢ થાય છે. અને દુર્ગુણોનો પણ ધીરે ધીરે નાશ થાય છે. એ લોકો નાની ઉંમરમાં જ છોડરાઓ અને છોકરીઓને દીક્ષા આપે છે. દીક્ષા લીધા પછી બ્રહ્મચર્યનું સખત પાલન કરવું પડે છે. બીક્ષા માંગીને નીર્વાદ કરવો પડે છે. પોતાની પુંજ પણ્ય ધર્મોદા આપી દેવી પડે છે. એ લોકો શરીરને એટલું બહુ કષ્ટ આપે છે કે માયાના બાલ પણ હાયથી ઉખેડી નાંખે છે. અને એટલું કષ્ટ વેઠવાનું કારણ આત્માને પીછાણવો (નશ્વરવો). કેટલાકો બીજા ધર્મવાલાઓનું એવું મત છે કે એ જૈનો “નીરિશ્વરવાદી છે” પણ એ લોકોના સાહીત્યનો જો યોગે ધણો અભ્યાસ કર્યો હોય તો

૧. એકપંથ તરખથી કહેવાય છે તે લોકો મૂર્તિ પુજતા નથી.

માલમ પડે કે જૈનો નીરિશ્વરવાદી નથી, એ લોકોના ૨૪ તીર્થંકર યર્ષ ગયા છે. પહેલો આદિનાથ (અથવા રૂપબદેવ) અને સૌથી છેલ્લે “મહાવીર” લગભગ બુદ્ધ બગવાનનો સમકાલીન યર્ષ ગયો છે. એ લોકોનું સાદિત્ય ઘણું રિગ્દા છે. અને મોટા મોટા મુનીઓએ, શીવમુરતી, ધનુષ્ય અથવા રત્નેશ્વર છે. એ લોકો ક્રિયાકાંડમાં માનના નથી. ગરી મનજ્ઞાની પછવાડે કંઈ પણ ક્રિયા કરતા નથી. પણ ગરીબોને પૈસા અને અનાજ વહેચે છે. સુનમાર્ગી છે. સુનમાર્ગમાં કાઠખી ધર્મવાળાથી હિતરતા નથી. એ લોકોના ધર્મનો મુદ્રલેખ અહિંસા પરમે ધર્મ “અહિંસા પરમો ધર્મ” એ જૈનો બહુ દયાલુ છે. મર્યાદા નાનામાં નાના શુદ્ધને મારતા નથી. એ લોકોએ હમરો વરસ પહેલાં દુન્યાને દેખરાવી આપ્યું છે કે દરેક વસ્તુમાં શુદ્ધ છે. ઝાડ પાન વીગેરે કાઠખી જડ પદાર્થનાં. એ લોકોમાં એવી માન્યતા છે કે સ્ત્રી મુક્ત થઈ શકે નહિ સ્ત્રી છેલ્લા અવતારમાં મરદ થવા પછી જ મુક્ત થાય. ખીજ એવી માન્યતા છે કે, જે અણુસ અદિથી શુદ્ધ ગયું (ધ્યાને મરી ગયું) તે તરત જ પોતાના કર્મ અનુસાર ખીન્ને જનમ તરત જ લઈ લે છે. તેથી જ ક્રિયા કરતા નથી. એ લોકોનો ધર્મ બુદ્ધ ધર્મને ધણે જ મળતો આવે છે.

બુદ્ધ ધર્મનું મત

ગૌતમ બુદ્ધ એક રાજાનો પુત્ર હતો, તેને દરેક જાતનું સુખ હતું. છતાં પણ આ દુન્યામાં લોકોની કંઠાસ્થન, દુખ દર્દો, ધડપણ, વીગેરે જોઈને એ સધળાનું કારણ શું હશે ? તે જાણવાની શ્રદ્ધાસા થઈ, અને એક રાતે છુપાછુપ પોતાનો મહેલ છોડીને, સ્ત્રી, વીગેરેનો પણ ત્યાગ કરીને જ્ઞાન મેળવવા ચલી ગયો, ધણા વરસો મુઠ્ઠી ભટકીને અને તપ જપ વિગેરે કરીને પોતાની દેહને (શરીરને) કુપ્ટ આપીને, હાડપીંજર જેવો થઈ ગયો, પણ તેનાથી તેને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું નહિ, ત્યારે છેવટે “રાજયોગ” યાને ચિત્તની એકાગ્રતા કરીને દક્ષ વિચારથી જ જ્ઞાન મેલવ્યું. અને દુન્યને સીદ્ધ કરી આપ્યું કે “જ્ઞાનમાર્ગ જ” સંપૂર્ણ શ્રેષ્ઠ છે. જ્યારે એને સંપૂર્ણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, ત્યારે જ એને લોકોમાં ઉપદેશ આપવા માંડ્યો, અને તે જમાનામાં, હાંદુધર્મની જે અધોગતી થઈ હતી (ઇમાને હાંદુ ધર્મ ધણા દેરાદેવીઓને પુજવા લાગ્યો.) કર્મકાંડ એટલાં વધી ગયાં કે મોટા મોટા યજ્ઞો થવા લાગ્યા, અને તેમાં નીહોંસ જનવરોના ભોગો પણ અપાવા લાગ્યા, બ્રહ્મણોએ પણ લોકોમાં એવા, એવાં, વહેમો ફેલાવ્યા, અને રૂડાં સ્વર્ગનો ઇન્કારો તો બ્રહ્મણોને જ મથ્યો હોય તેમ લોકોને છેતરી, સ્વર્ગ વેચાંતું અપાવતા હતા, બ્રહ્મણોનું જોર એટલું જધું વધી ગયું હતું કે મક્કા મક્કા રાજાઓને પણ તે

લોકો આગળ નમવું પડ્યું હતું. અને જસ બાકુની કીયા જ મુખ્ય ધર્મો. યદ્ય
 લાગ્યો હતો, બ્યારે બ્રહ્મણોનું આંખું જોર ચાલી રહ્યું હતું. તે વખતે બુદ્ધે
 આવીને લોકોમાં જ્ઞાન માર્ગનો ફેલાવો કર્યો. અને ખુદશા શબ્દોમાં જણાવી
 દીધું કે સ્વર્ગ અને નર્ક એ તો ફક્ત બ્રહ્મણોના પેટની પૂજા કરવાના કલ્પનામાંથી
 ઉભાં કાંધેલાં ખોટાં તુતો છે (ઇઆને એ બધી ખોટી બનાવત છે) બીજી દુન્યા
 જેવું કંઈ નથી સ્વર્ગની નથી અને નર્કની નથી, જે છે તે તો મનુષ્યના
 કાંધેલાં કમો નો બદલો. આ દુન્યામાં જ ભેગવવા માટે મનુષ્ય બીજો જન્મ
 (પૂનર્જન્મ) લે છે. (ઇઆને જેવું કારણ ઉપજાવ્યું હોય તેવું પરીણામ આવે
 Cause & effect.) આવો સહેલો સિદ્ધાંત લોકોના મગજમાં ધણે સહેલથી
 ઉતરી ગયો અને એના કલેવા પ્રમણે લોકોએ સનાતન ધર્મનો ત્યાગ કરવા
 માંડ્યો અને બુદ્ધ ધર્મની ઉન્નાતી થવા લાગી, જોત જોતાંમાં એ ધર્મનો ફેલાવો
 આખા હિંદુસ્તાન ઉપગંત, બર્મા, સીસોન, જાસ, ગણાયા, રીબેન, ચીન, જાપાન,
 આફઘાનીસ્તાન અને છેક ઇરાન વેર એ ધર્મના સીદ્ધાંતો ફેલાયાં. એને દુન્યાની
 ઉત્તપતિ, કે લય, સંખંધી વધારે વીવેચન થયું નથી, એને તો ફક્ત એટલું જ
 દુન્યાને ઢેખારવ્યું કે. સૌથી ઉત્તમ ધર્મ મનુષ્ય માત્રની સેવા કરવી, કોઈને
 દુખ દેવું નહિ, જનનરો વડીકને પશુ દુખ, દેવું નહિ, લોકોના કલ્યાણને
 માટે પૈસો ખર્ચવો, અને દુખ કંગાલત તથા ધડપણનું કાગળ આપણી
 “ઇચ્છા” “વાસના” (Desires) ને જોમ અને તેમ જોઈ કરી નાંખવી,
 વૈરાગ્ય તરફ ભાવના રાખવી, અને તેની મુગીમનો આવે પશુ જન લેવું. જ્ઞાન-
 થીજ નીર્વાણ છે. જ્ઞાનથી ઉત્તમ બીજું કંઈ નથી. (એના નીર્વાણની વ્યાખ્યા
 કોઈ બરોબર કરી શકતા નહિ હોવાથી કેટલાકોનું એવું મત છે કે બુદ્ધ
 નિરીશ્વરવાદી છે) પણ એના શીક્ષણનો જો બીરક અભ્યાસ કરવામાં આવે
 તો માત્રમ પડી જાય કે બુદ્ધ નિરીશ્વરવાદી નહિ હતો, એને આત્માના
 જ્ઞાન પર તો ખામ ભાર મૂકેલો છે. જે આત્માના જ્ઞાનને માને
 તે શું ઇશ્વરને, નહિ માને? એને ઇશ્વરને કેડે એક ઠેકાણે રહેલો કોઈ
 વ્યક્તી તરીકે માન્યો નથી એને તો ફક્ત દરેક મનુષ્યે પોતાની જાનને (એટલે
 પોતે કોણ છે) પીઠાણનાનું શીક્ષણ આપ્યું છે. આજે પણ દુન્યામાં મહાન
 પુરુષ તરીકે લોકો એના શીક્ષણના વખાણ કરે છે. અને છેવટે સનાતનની હિંદુઓને
 પણ એનો ભગવાન તરીકે સ્વીકાર કરવાની ફરજ પડી છે.

એના મરી ગયા પછી એના ચેલાઓમાં, મતદેરી પડી ગઈ અને રીધિ
 સિધ્ધિ મેળવવા અને ચમતકારો કરવાનું, અને હાથેગ વીગેરે કરવાનું ચેટક
 લાગ્યું. તેથી એ ધર્મની પડતી આવી જગતની ઉત્તપતિ વીધે બુદ્ધનું મત
 એવું છે કે, જગત એની મેલે પેલા થયું છે, એના પેલા કરનાર કોઈ નથી ;

એ જગત સુદગ્ધમાં સુદગ્ધ અણુ પરમાણુઓનું બનેલું છે. એ પરમાણુઓને એક એક સાથે સંબંધ થવાથી, જુદી જુદી આકૃતિઓ પેદા થાય છે, અને અણુઓ અને પરમાણુઓના છુટાં પડવાથી તે આકૃતિ (ચીજ) દેખતી બંધ થઈ જાય છે. (ઈઆને અદૃશ્ય થાય છે) એ રીતે જગત અનાદિ કાલથી ચાલતું આવે છે બુદ્ધનો મુદ્રાલેખ એક જ છે કે, આપણા નસીજ (અથવા કર્મ) નો ધાન્યાર આપણે પોતે જ છઠ્ઠાએ (ખીજને કેઈ નથી) Man makes his own fortune. બુદ્ધ સોસાયટીએ એવી શોધ કીધી છે કે, શંકરાચાર્યનું શિક્ષણ બુદ્ધને જ આભારી છે, શંકરાચાર્યના ચુર ગોવીંદાચાર્ય ગોવીંદાચાર્યના ચુર ગૌડપાદે, અને ગૌડપાદેના ચુર નાગ અર્જુન હતા. અને એ નાગ અર્જુન બુદ્ધિસ્ત સાધુ હતા. એ ત્રણે મહાન પુરોા શંકરાચાર્ય, બુદ્ધ, અને મહાવીર, વચ્ચે ધણું સામ્ય છે (એકવતા છે) સહેજ સદજ મનફેરી છે. (પરમાત્માની વ્યાખ્યમાં અને મોક્ષ અને નિર્વાણની બાબદમાં) જેવી ઝડપથી એ ધર્મ ફેલાયો, તેવીજ ઝડપથી એનો નાશ પણ થયો. શંકરાચાર્યે આવી ને બુદ્ધ ધર્મનું ખંડન કીધું (અને જેવી રીતે બુદ્ધે સનાતન વેદીક ધર્મનું ખંડન કર્યું હતું તેવી રીતે) અને પાછી સનાતન વેદીકધર્મની ધબ્બ આખા ભરતખંડમા ફરકાવી

આર્યસમાજના રથાપક દયાનંદ સરસ્વતીનું મત

દયાનંદ સ્વામીનું ઈશ્વર સંબંધી મત એવું છે કે, આ દુન્યામાં મુખ્ય ત્રણ કારણો છે. એક નીમિત્ત, બીજું ઉપાદાન, ત્રીજું સાધારણ. નીમિત્ત કારણ તેને કહેવામાં આવે છે કે, જેના બનાવવાથી બને, અને નહિ બનાવવાથી નહિ બને, (એટલે દાદાર હોરમગ્દ-પોતાની મરજીમાં આવે તે બનાવી શકે, અને મરજી નહિ હોય તો નહિ બનાવે) પોતે કેઈમી ચીજ બને નહિ, પણ ખીજને બનાવે (૨) ઉપાદાન કારણ તેને કહેવામાં આવે છે કે, જેના વગર કોઈ ચીજ બની શકેજ નહિ, જે ચીજ બની હોય તેનું પાછું રૂપાંતર પણ થાય. (૩) ત્રીજું કારણ સાધારણ, તેને કહેવામાં આવે છે કે જે ચીજ બનાવવી હોય તેનું સાધન (અથવા સાધારણ નીમિત્ત.)

નીમિત્ત કારણ બે પ્રકારના છે, એક તો સૃષ્ટિ બનાવતી, અને તેને કાયમ રાખતી, અને પ્રલય કરવો (પ્રલયનો અર્થ દેખાય નહિ તેવી અદૃશ્ય) અને દરેક ચીજની વ્યવસ્થા કરતી, અને એ વ્યવસ્થા કરનાર નિમિત્ત કારણ “પરમાત્મા છે.”

ખીજે પ્રકાર આ સૃષ્ટિમાંથી કેઈખી ચીજે લઈને તેને રૂપ આપવું, (અથવા બનાવતી) અને તે બનાવનાર તે સાધારણ નીમિત્ત કારણ જીવ છે.

ઉપાદાન કારણ પ્રકૃતિ છે. જેને પરમાણુ અથવા સર્વ જગત બનાવવાની સામગ્રી કહે છે. તે જડ હોવાથી પોતાની એવે બનતી નથી, તથા બગડી

શકતી નથી. બીજાના બનાવવાથી બને છે, અને બગાડવાથી બગડે છે, એ જડ હોવાને લીધે, કોઈ કોઈ વખત બને છે. અને બગડી પણ જાય છે, દાખલા તરીકે એક બીજા જમીનમાં રોપીએ અને તેને પાણી પાછને એક વૃક્ષ (ઝાડ) બનાવ્યે, તો તે બને છે. પણ તે જ વૃક્ષને અગ્નિ સાથે સંયોગ થતાં તે બળી જાય છે. અથવા તો બગડી જાય છે, પરંતુ બનતું અને બગડતું, પરમેશ્વર અથવા જીવને આધીન છે.

જો કોઈ વસ્તુ બનાવવી હોય તો, તેમાં જે જે સાધનનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, જેવું કે જ્ઞાન, દર્શન, બલ, હાથ, દીસા કાળ અથવા આકાશ એ સાધારણ કારણ કહેવાય.

દાખલા તરીકે, એક કુંભાર તે નીમિત્ત કારણ. મટી તે ઉપાદાન કારણ, અને વાસણ બનાવવાતું ચક્ર તે સામાન્ય નીમિત્ત. દિશા, કાળ, આકાશ, પ્રકાશ, આંખ, હાથ, જ્ઞાન, કીયા વીગેરે તે નીમિત્ત સાધારણ. અથવા નીમિત્ત કારણથી કહેવામાં આવે છે. એ ત્રણ કારણ વગર કોઈની વસ્તુ બની શકતી નથી, અને બગડી શકતી નથી.

કુંકમાં સ્વામીજીતું કહેવું એવું છે કે, પરમાત્મા, જીવ અને પ્રકૃતિ, એ ત્રણેની શરૂઆતથી, ત્રણે અનાદિ છે, એ ત્રણ જગતના કારણો છે. એ કારણોનું કારણ કોઈ નથી, “જીવ” અથવા “આત્મા” આ અનાદિ પ્રકૃતિનો ભોગ કરે છે, અને તેની અંદર ફસી જાય છે.

પરમાત્મા ભોગ નથી કરતા, અને તેમાં નથી ફસતા, પરમાત્મા, સ્થીર, અચળ, સર્વવ્યાપક, સર્વજ્ઞ છે. જ્યારે “જીવ” અથવા “આત્મા” સુદૃઢ હોવાથી, ચળીત, બ્યાપ્ય, અને અદૃશ્ય છે. (બ્યાપ્ય એટલે દરેક ઠેકાણે જવા આવવાવાળો) એજ દુન્યામાં આવીને ભોગ ભોગવીને ફસે છે, જ્યારે પરમાત્મા તો જીવને સીક્ષા કરવાવાળો, અને દુન્યાને નિયમમાં રાખનાર છે. “જીવ” ગમે તેટલો હિંમત્વ દરમજો પુગેલો હોય, પણ પરમાત્મામાં મળી જતો નથી.

જો “પરમાત્મા” અને “આત્મા” અથવા “જીવ” બન્ને એકજ વસ્તુ હોતે, તો પછી યોગનું પ્રયોજન શું ? યોગનો અર્થ એવો થાય છે, કે પરમાત્મા અને જીવ જુદા છે, તે સમાધિ સ્થિતિમાં એક થઈ જતા હોય એવો આપણને અનુભવ થાય છે, તે તો જમ એક લોખંડના ટુકડાને અગ્નિમાં નાંખ્યો હોય, અને અગ્નિ જેવું સ્વરૂપ ધારણ કરે, પણ તેને બહાર કઢાડીએ ત્યારે પાછો લોખંડ એવો દેખાય, તેજ પ્રમાણે સમાધિ સ્થિતિમાં આપણે બન્ને એકજ હોઈએ એમ લાગે છે. પણ ખરી રીતે જોતાં તેમ નથી.

જેવી રીતે હાંદુ ધર્મમાં મતમતાંતરો છે. તેવી જ રીતે યુરોપમાં પણ

જુદાં જુદાં Philosophers તત્ત્વજ્ઞાનીઓ થઈ ગયા છે. યુરોપમાં પહેલવહેલો જ્ઞાનમાર્ગનો ફેલાવો કરનાર તત્ત્વજ્ઞાની સોક્રેટીસ હતો. ઈ. સ. પૂર્વે ૪૯૫માં એટલા સદેશમાં એક સિદ્ધાંતે ત્યાં એનો જન્મ થયો હતો. એ સુધારક ગ્રીસ (યુનાન)ના નાના ગામડાંમાં જન્મ્યો. પણ એને જનનો શોખ હોય થી, ત્યાંના પાયતખ્ત એથેન્સમાં આવ્યો, અને ત્યાં અભ્યાસ માત્ર સંખ્યાને તે વખતના લોકોના દેવદેવીના પુનઃજન્મને પૂજવાના રીવાજને વખોડી કઢાડીને જ્ઞાનમાર્ગનો ફેલાવો કર્યો, તે જમાનામાં એથેન્સમાં જેમ હાલમાં પાલસીઓમાં જુદાંજુદાં મંડળો છે. તે પ્રમાણે ધણા મંડળો હતાં. અને ચાલુ ઝગડા થયા જ કરતા હતા, ત્યારે એને ન્યાય, મૈત્રી, સુખ સુધારા ઉર વાળેજો આપવા માંડી, અને એક સુત્રમાં ધર્મ સમજાવ્યો કે “Know thyself” તું તારી જાનને પીછાણ. તે વખતના ધર્મજનુની લોકોએ એના શીક્ષણને વખોડી કઢાડી, એ તો નાસ્તીક, વિવ્યગ્રામી છે, કહીને હેવટે એને ઝેર આપીને મારી નાંખ્યો. એને પોતાના સિદ્ધાંતને માટે ભોગ આપ્યો પણ પછળથી એની કદર થઈ, અને એનો મુખ્ય એલો “પ્લેટો” (અફલાતુન) એને પોતાના ચરના શીક્ષણનો એટલો બધો ફેલાવો કર્યો કે, આજે પણ યુરોપમાં એ પ્લેટોના શિક્ષણને સત્તાધારી, અને સૌથી ઉત્તમ તત્ત્વજ્ઞાની તરીકે પીઠાણવામાં આવે છે.

આધુનિક જમાનાના એટલે ૧૯મી અને ૨૦ મી સદીના યુરોપના તત્ત્વજ્ઞાનીઓ, ડેકાર્ટ, રિપનોઝા, બેકન, લોક, બાર્કલિ, લ્યુમ, કાન્ટ, શીરને, હેગલ, મિલ, કેન્ટ, રપેન્સર, વીગેરેમાં પણ ઈશ્વર અને દુન્યા સંબંધીની શીક્ષણીમાં એટલી બધી મતફેરી છે કે, કોઈપણ તત્ત્વજ્ઞાની એક એક સાથે મળીને આવતો નથી. અને હીકુઓના “અફેલ વેદાંત” જેવા સુક્ષ્મમાં સુક્ષ્મ જ્ઞાનને સમજી શકતા નથી. એ લોકોના જુદાં જુદાં મતો જો આપવા બેસે તો લખાણ બહુ લંબાણ થઈ જાય, જેને જાણવાં હોય તેને “આપણો ધર્મ” નામની ચોપડી વાંચવી. (એ ચોપડીનો લેખક ગ્રે. આનન્દશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવ છે. અને અમદાવાદથી મળી શકશે.)

પ્રકરણ ૧૧મું

(અમસારૂપદં અને ફરેસ્તાઓ વિષે)

જેવી રીતે આપણે આગળ દેવો (દેવ) એટલે ખરાબ ચાલના મનુષ્યો, અનીતીથી ચતાં દર્દો તથા આપણામાં રહેલા દુર્ગુણો વીષે જણ્યું તેવીજ રીતે અમસારૂપદો, અને ફરેસ્તાઓ તે આપણા સદગુણો (Virtues) સમજવા, અમસારૂપદો તે ખુદ દાદાર અદુરમઝદમાં રહેલી મુખ્ય ૬ શક્તિઓ (ગુણો. (Attributes of God) અને ફરેસ્તા તે આપણામાં રહેલા સદગુણો

શાયસ્ત-સા-શાયસ્તની કેતાએ પ્રમાણે, અને મેં તે એના અર્થ કીધેલા છે તે પ્રમાણે

શાયસ્ત-સા-શાયસ્ત પ્રમાણે	મારા કીધેલા અર્થ
૧ અદુરમઝદ is more Creative	દાદાર અદુરમઝદ દરેકનું મૂળ (all in all.)
૨ બહમન is more Embellished	દહાપણ, યાન, નિગેરે
૩ અરદીબહેસ્ત is more brilliant	અપોષ, પ્રેમ, ઈશ્ક
૪ સહેરેવર is more exalted	પાદશાહી સત્તા અથવા સ્વતંત્રતા
૫ સપંદારમઝદ is more fruitful	પરમાર્થ, પરોપકાર, સખાવત
૬ ખોરદાદ is moister	અજીત, કોઈથી જીતી નહિ શકાય તેવો, કોઈ પાત્રી નહિ શકે
૭ અમરદાદ is fatter	અમર, સંપૂર્ણ

૬૯ દેહલાક એનો જુદો અર્થ પણ કરે છે.

બદમન Wisdom અરદીજહેસ્ત, Divine will

સહેરેવઝ Sovereignty આદ્યાહી સત્તા સપંદારમદ

Holy benevolence પરમાર્થ. સર્વનું બધું કરવાની ઇચ્છા

ખોરદાદ Long-life અને અમરદાદ Immortality

૮ દેપાદર is just like Ahura-Maza દરેકનું મુળ

૯ અદર is hotter દુન્યવી પ્રેમ

૧૦ આંવાં is more golden ફલદ્રૂપતા, તંદરેસ્તી

૧૧ ખુરશેદ is more observant "આત્મા" અથવા ખારીક અવ-
લોકન કરનાર

૧૨ મહેર is more protective ... અંતકરણ, વિવેક, નમ્રતા,

૧૩ તીર is more liberal ... મદી, અદાયર્થ

૧૪ ગોશ is swifter ચપલતા, તંદરેસ્તી,

૧૫ દેપમહેર is Just like Ahura Mazda

૧૬ મહેર is more Judicial ... દુરઅંદેશી, ઇન્સાફ ..

૧૭ શરોષ is more vigorous ... પ્રેરણા, પવિત્ર વિચાર
Inspiration

૧૮ રસને is more Just ... રસની, સમ્યાધ

૧૯ ફરવરદીન is more powerful ... જહી, વિઘ્નસ, ગતી, progress

૨૦ બહેરામ is more victorious ... પુરપાર્થ, ફતેહ શીરાઝ

૨૧ રામ is more pleasing ... અમર ખુશાળી, સંતોષ (bliss).

૨૨ ગોવાદ is more fragrant ... પ્રખ્યાતી કીર્તિ

૨૩ દેપ-દીન is just like Ahura-Mazda

૨૪ દીન is more valuable ... મુક્તમગાન, ખારીક અવસોહન કરી
મેળવેલું માન

૨૫ અશીસંગ is more beautiful ... હીમ્મત, ખુબસુરતી, ચળકાત

૨૬ આસતાદ is purer ... પ્રમાણીકપણું, સ્વચ્છતા

૨૭ આશમાન is more lofty ... ઉંચ ખાસ્તવ, અમીરધ

૨૮ જમયાદ is more conclusive ... અનુમાન કરવું, તક કરવી

૨૯ મારેસ્પંદ is more conveying the religion

૩૦ અનેરાન is the extreme of

exertion and listening ... પ્રયત્ન કેસીધ.

સાત અમશાસ્પંદો-૨૩ યજ્ઞદો.

પ્રકરણ ૧૨મું

“ અષેમ્ વોહૂ ”

Purity of heart is the foundation of all (Virtue) excellence.

Be careful to maintain Purity of Thought under all

Circumstances Purity is the best good

Happiness, happiness is to him named , to the best pure in purity.

Blessed are the pure in heart, for they shall see God.

અષેમ વોહૂ વહિસ્તેમ અસ્તી,

ઉશ્તા અસ્તી ઉશ્તા અશોધ

દાત અપાર્થ વહિસ્તા અષેમ.

અશોધ (એ) સકથી સરસ નેઆમત છે, (તથા) સુખ છે, સુખ તે (સખસ)ને (એ) કે જે, સકથી સરસ અશોધને વાસ્તે (ધ્યાને સકથી સરસ અશોધની બાબદમા) અશો (છે.)

અશોધના ધણા અર્થ થાય છે, રસ્તી, પવિત્રતા, પરહેજગારી, અને પ્રેમ (અથવા ખાલેસ અતકરણ).

આપણે આદિયા પ્રેમ (અથવા ખાલેમ અતકરણ)નેજ અશોધ સમજવી

જોઈએ. હવે જો એનો અર્થ એમ કરીએ કે પ્રેમ એ મનુષ્યમાં રહેલો સૌથી શ્રેષ્ઠ સદ્ગુણ છે. તો એનો અર્થ આ પ્રમાણે થશે કે, પ્રેમ સહીસરસ ને આમત છે, જે કોઈ પ્રેમને માટેનું પ્રેમ કરે છે. (યાને દુન્યાને દેખાડવા માટે નહિ) તેજ ખરો પ્રેમી છે (અથવા ખાલેસ અંતકરણનો છે). પ્રેમથીજ મનુષ્ય દાદગ, અદુરમઝદને બહુ વહેલો પીઠાની શકે છે. (યાને ખુદા સાથે એકતાન થઈ શકે છે) દાદાર અદુરમઝદ ખુદ પોતેજ પ્રેમ અથવા આકર્ષણ છે, જો કોઈ સખ્સ આ દુન્યાના લોકો ઉપર પ્રેમ રાખે તો તે ખુદા સાથે પ્રેમ કીધા બરોબર ગણાય. આપણા ધર્મનો પાયો પ્રેમ, અને પરમાર્થ (અથવા સખાવત) ઉપરજ રચાયો છે. અને આ આપણી સૌથી દુંદી, બંદગી અને અદ્ભુતુવરની બંદગી, એ આપણા ૨૧ નુસ્કોનો દુક્રમાં કહેલો સાર છે (મંત્ર છે) અથવા નીરંગ છે. એ બે બંદગી ઉપર જો સરેહ કરવામાં આવે તો કેતાબોની કેતાબ બરાય, અને તેથીજ એ બંદગી ખુદે ખુદા સખ્દોમાં (યાને કોઈપણ સમજી શકે) લખેલી છે. અર્થ પણ ૨૫૪ છે. જો કોઈ-ખરા અંતકરણથી સમજીને એ બે બંદગી કરે તો, તે સખ્સ ખુદાને બહુ નહીં પુગી શકે. પહેલવી ફરજ ખાલેસ અંતકરણની છે. "Clear conscience is the best law." માર્ગ માત્ર એકજ છે "પ્રેમનો" (અશોષનો) બીજા સર્વે માર્ગ ખોટા.

પ્રકરણ ૧૩મું

The Ahunuvar Formula and Zarthusra's Biography

(I)

As (is) the will of God so (are) the heads (Dasturan dastur) by every purity.

Vohuman reward him who behave himself in this world, to the approval of Ahur-Mazda, He who gives living to the poor, gives sovereignty to Ahur-Mazda.

(II)

As is the will of the Lord, so the command from whatever merits.

The reward of deeds in the world of Hormazad, (is) from the good mind.

The kingdom of Hormazad, is his who gives protection to the helpless.

(Dastur Nerosang Dhaval)

(III)

I shall do as is the will of the great God, who has given me birth in the great religion, I shall do what is desirable to God, and shall do nothing else. May Beheman Amesaspand endow me with virtuous desires which (will be) to the reward of virtues (in that) I shall do what the great Ahura-Mazda likes. God's heaven is accessible, to those who observe purity, and who mix with and support the pure, and protect the poor, and give in charity, and speak the truth.

God has created the heaven, for such virtuous one's only.

(Dastur Faramji Sorabji Meherjirana)

(IV)

As is the will of God; so should every righteous work be so adjusted every where; as to meet Gods approval. God gives good mind (i. e. good thought and good desire) when we do every virtuous and good deed in the world. God gives sovereignty to those who gives protection to the poor. (i. e. greatness in life and paradise after death) This means, that those who do deeds of virtue and charity as God wishes, receive from God the happiness of paradise in the spiritual world; and health happiness and dignity in this life.

(Dastur Ardeshir Rustomji Mullanfirojji)

(V)

As is the will of God so (by keeping Gods) commandment in all (deeds) of virtue (and) by doing good deeds in this world. God gives a pure mind. Those who support ascetics. Will get sovereignty (i. e. great heaven

from God.)

(21)

(Dastur Edulji Dorabji Sanjana)

(VI)

As is the will of the Lord so (is he) the ruler out of purity from Vohumans (will one receive) gifts for the works (which one does) in the world for Mazda, and the kingdom (we give) to Ahura, when we afford succour, to the poor.

(A H. Bleeck's translation of Pr. Spiegel's german translation.)

(VII)

(I) (God says) As Ahu and as Ratu (Zarathustra) is worthy of devotion with perfect purity (II) He shall (or does) dedicate to Mazda (the best) of the deeds resulting from purity of mind in this world. (III) He shall (or does) indeed dedicate to Ahura, his spiritual teaching conducive to the protection of the poor.

(Dastur Khurshedji Eruchji Pavri)

(VIII)

As heavenly Lord, is to be chosen so is an earthly master (spiritual guide) for the sake of righteousness, (to be) the giver of the good thoughts, of the actions of life, towards "Mazda" and the dominion is for the Lord (Ahura) whom he ("Mazda") has given as a protector for the poor.

(From Haug's essays on the Parsis - by,

(E. W. West)

Dr. West and Geiger both follow
Dr. Haug's Translation,

(IX)

The will of the Lord, is the law of righteousness.
The gifts of Vohu-mans to deeds done in this world for
"Mazda" He who relieves the poor makes "Ahura" king.

(Darmesteter)

(X)

The will of the Lord, is the law of holiness the
riches of Vohu-mans shall be given to him, who works in
this world for "Mazda" and wields according the will of
Ahura, the power he gave him to relieve the poor.

(Darmesteter's translation in the sacred
books of the East)

(XI)

As is the will of God, so the priest by reason of
truth, is the giver of good thoughts, regarding actions
pleasing to God. Whoever shall give support to the
distressed shall give sovereignty to Ahura Mazda.

(Dastur Eruchji Sorabji Meherjirana)

(XII)

Just as God wills, so also wills (the man) who
conducts himself truthfully on the path of virtue (God) is
bestower of the good mind (the wisdom) and of deeds
(kerfe) the sovereignty of this world, is also (pertaining to)
God. (Go) procures for the distressed (for men needy and
out of employ) whomsoever is Lord of farms (as their
employer).

(K. R. Kama rendering)

(XIII)

As the Ahu is excellent, so is the Ratu (one who rules) from (his) sanctity a creator of mental goodness and of his actions done for "Mazda" and the kingdom (is) for Ahura which to the poor may offer a nurturer,

(Dr. Mill)

(XIV)

Just as an emperor is absolute, so the Dasturan Dastur (is independent in his work) owing to his purity. The gifts of Behman are meant for those who work on behalf of God, in this world. Whoever is protector (or supporter) of the poor in distress (as it were) accepts God's supremacy (for the whole universe)

(Ervad Kavasji Edulji Kauga)

(XV)

Just as there is a leader (i=e-sovereign) to direct the affairs of this world as he wills (i=e-independently) so the spiritual leader. (i=e-dasturan dastur) is absolute to act as he wills, by means of his purity (the meaning) is that the sovereign who is men's material leader and the Rad (Head priest) who is men's spiritual guide and who is men's teacher of the path of heaven by means of purity are both equal in rank, that is equally command honour) The gifts of Behman are for those who work for God in this world. Who ever gets support for the poor, as it were honours Ahura-Mazda as is own sovereign) (Lord.)

(Ervad Tchemurash Dinshawji Ankelesharia's rendering)

(XVI)

As he is absolute sovereign, by way of purity so is

the Ratu (Head priest) who is appointed by virtue of Behman's gift, to act on behalf of God, as director of the affairs of this world and punisher of the wicked.

(Errad Jamshedji Dadabhoi Nadirshaw.)

(XVII)

As is the law of Eternal Being so goes the power (or force) (of the being) becomes the maker of (the productions of) the universe, solely by the purity of Behman (the all perfect mind) and that (power is) a strength for Ahura Mazda to give life to the rotating universe.

(Khan Bahadur Navroji Dorabji
Khandalawala's translation.)

(XVIII)

As the holiest Ahura (Mazda) so the observer of purity, (Yogi Saint) by holiness too, the doer of good deeds is for the purification of the world, and those who have the power for purity have acquired holiness from saints (yogins).

(B. D. Basla's translation)

અહુનવર (યથા અહૂવર્ધરથો)

યથા અહુવર્ધરથો અથા,
સ્તુરા અપાત્ર ચીત્ર દુશા,
વધેદકિસ દનદા મનગદ્ગાધ્યોઅથન
નામ અધેદકિસ મનદાધ
દાદેમયા અહુરુદા આ વિમ
દેયુષ્યો, દત્તા વાસ્તાદેમ

એનો તરુણો, કાવચી એકલક કામાં પ્રમાણે નીચે મુજબ કાધો છે.
અને એ તરુણા કપર સરેક કાધો છે.

જે પ્રમાણે પાદશાહ પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનાર છે તે પ્રમાણે દસ્તુરાન દસ્તુર, અશોધ . ઈત્યાદીને લીધે (પોતાના કામમાં) (આપઅખત્યાર) છે) બહમનની બક્ષેસ આગે દુનિયામાં, હોરમઝદને માટેના, કામો કરનારાઓની છે) જેશખ્સ ગરીબ-લાચારોને માટે, પાસ બાની કરનાર (અથવા પોપણુ કરનાર) થાય છે, (તે ગોવા). હોરમઝદને માટે (નમાઝ ખવડતની) પાદશાહી (કપૂલ રાખે છે) હવે આપણે એનો ખુલાસો કરશું. અહિયાં જે પાદશાહ વીધે બેદમાં ઈશારો કીધેલો છે તે ખુદ દાદર અહુરમઝદને માટે લખ્યું છે, જે કોઈ દુન્યવી પાદશાહને માટે લખ્યું હોય તો તે. આપઅખત્યાર હોઈ શકે નહિ. કારણકે રાજ કરતા પાદશાહને તો વજરોની સલાહ સેવી પડે છે, અને લશ્કરની પણ મદદ લેવી પડે છે; વજરોની સલાહ વગર તથા લશ્કરની મદદ વગર પાદશાહ રાજ કરી શકે નહિ.

દસ્તુરાન દસ્તુર એટલે આપણો આત્મા, બહમનની બક્ષેસ એટલે હકાપણની બક્ષેસ, (બહમન એટલે હકાપણ) કોણુ ને મળે છે ? કે જાઓ હોરમઝદ માટે કામો કરે છે. તેને મળે છે.

શું કામો કરે છે ? ગરીબ લાચારોની પાસબાની અને પોપણુ કરે છે. અહિયાં ગરીબનો ઈશારો અગ્નાનો (ધર્મના યતન વગરન) ને માટે કીધેલો છે. અને લાચારો, એટલે પેસાની તગી હોય તેવા, તથા અશક્ત, બેકાર, નબળા (પોતાનો બચાવ નહિ કરી શકે તેવા) સખ્સોને માટે કીધો છે, જે લોકો પોતાની લાયકાત મુજબ એટલે જે કોઈ સખ્સ યાની હોય તો તેને અગ્નાનો ને યાન આપવું. સહથી ઉત્તમ સખાવત અગ્નાનોને યાન આપવની છે. અને તેને માટે જ અગ્નવનો દરજ્જે સહથી શ્રેષ્ઠ ગણેલો છે. હવે જે લોકો પાસે પૈસા હોય, તેને લાચાર બેચારો કામકરવાને અશક્ત હોય તેવા માણસો માટે રહેવાના, મકાનો, તથા તેના પોપણુના અર્થ માટે નાણાંની મદદ કરવી, જે સખ્સો મજબુત બાંધાના હોય પહેલવાન હોય તેને ગરીબોના શરીરનું રક્ષણ કરવું (અહિયાં ગરીબનો અર્થ પોતાનો બચાવ કરી નહિ શકે તેવા બીકણા) અને બીજા સાધારણ લોકોએ (આ ત્રણે ચીજના સાધન વગરના) પોતાથી અને તો ગરીબના કંઈ કામ કરી આપવાં જે લોકો વેપરી હોય તેને ગરીબોને પોતાને ત્યાં કામે રાખવા, કારખાનાવાલાઓએ પોતાના કારખાનામાં તાલીમ આપીને તેને રજતા કમાતા કરવા, જે લોકો નીકર હોય તે લોકોએ સત્તાવાળાઓના (એટલે સરકારના) જુઓમાથી ગરીબોને બચાવવા, વીગેરે જેવી જેની લાયકાત હોય તે પ્રમાણે તેને કંઈ ને કંઈ રીતે મુબ્બ

બ્રાહ્મણોએ દિવસમાં એક વખત સંધ્યા કરતી વખતે જરૂર એ ગાયત્રી જપ કરવો. એવું હિંદુ ધર્મનું ફરમાન છે.

ગાયત્રી મંત્રનો બીજો દુક સાર

સમ જગતકે ઉત્પાદક, પ્રકાશરૂપ, પરમાત્માકે પ્રાર્થનીય ઉપ પ્રસિદ્ધ પાપનાશક તેજકા, હમ ધ્યાન કરતે હે.

હમારે ધ્યાનમે પ્રસન્ન દુવા પરમાત્મા દમારી બુદ્ધિયોંકા સત્ કમમે પ્રેરીત કરે. વસ્તુન ગાયત્રી મંત્રમે જનન મહિમા પૂર્ણ રૂપસે વર્ણીત હૈ. જો સદ્બુદ્ધિકા દાતાં હૈ વહ સર્વરૂપી દાતા હૈ. બુદ્ધિહી સદ્બુદ્ધિ હો જય, તો જન્મ મરણકા બખેડાહી સહાયીયે મીટ જય. (એનો અંગ્રેજી તર્જુમો) We meditate upon the great light of the Sun. May it direct our minds to the path.

હવે આપણે એ આપણા દીનના કલમાં વીણે જાણું કે એની અંદર કેટલી મહત્વતા છે. તો પછી શું એ બધા ક્યેં તો કંઈ કાપડો થાય? વગર સમજવે બહેતું શું કામ લાગે. એની અંદરતો ફક્ત સખ વત કરવાજ બખેડું છે. અને આજે સકળી મહોદી ફરજ તો મનુષ્ય જનનું બધું કરતું. (શિક સેવા કરવી) એજ ઉત્તમ માર્ગ દુન્યાના દરેક ધર્મે સ્વીકાર્યો છે.

આપણી કોમ દુન્યામાં આસકારા યજ્ઞ (પ્રખ્યાત યજ્ઞ) તેનું મુખ્ય કરણ પ્રેમથી (અથવા દયાથી) દોરવાઈને કાષિથી સાર્વજનિક સખાવતનેજ આભરી છે. હિન્દુસ્તાનમાં આવ્યા પછી આપણા પૂર્વજો (જરથોસ્ત્રીઓના) ફક્ત ત્રણ સદ્ગુણથીજ આગળ વધ્યા હતા તે “પ્રેમ,” “પરોપકાર” (પરમાર્થ) અને “પૂરુષાર્થ” “Charity is the best virtue” આપણી કોમના કેટલાક બહેલા શીખેલા સાહેબો વગીર કોમને ઉંધા પાટા બંધાવે છે કે. આપણે જે દુન્યામાં હજુ સુધી રહી રહ્યા છઈએ તે આપણા ધર્મની તરીકતો. અને આપણા કીવા. કામોને લીધેજ. હવે પછી આપણે આગળ જોઈશું કે કીવાકમો કેવાં ગડબડ થોંટાળા બધાં છે. અને આપણી બંદગીઓ (prayers) પણ કેટલીક સમજણ નહિ પડે તેવી છે. સમજ્યા વગરની બંદગી (એટલે આપણે શું બાણી ગયા તે આપણે પોનેજ નહિ સમજીએ) એ ખાલી બડબડાત જ છે.

“જ્ઞાન વગરની બકિત આંધળી.” અને “બકિત વગરનું જ્ઞાન મુષ્ક” (સુખ્ય) આપણી એ મુખ્ય બંદગીમાંજ કેટલી બધી મતફેરી છે તે પહેલા આપેલા જુદા જુદા ૧૮ તરજુમાઓ પરથી માલમ પડી આવશે. એજ પ્રમાણે દરેક યસ્તો

અને નીચાએસોનું પણ સમજવું.

આ અહુનવરનો જુદા જુદા ધર્મ અભ્યાસીઓએ પોતાની જુદી જુદી દ્રષ્ટિ બિંદુથી જુદા જુદા અર્થ કર્યા છે. એને કોઈની અર્થમાં લેવો તેનો વાધો નથી. પણ આટલી દુકંટી બંદગીમાં આપણી માનદીયસ્તી જરથોસ્તી દીનનો સાર દુકંટામાં સમાવી દીધો છે.

અને એમાં ત્રણે માર્ગો, કર્મ માર્ગ, બક્ષિત માર્ગ, અને જ્ઞાન માર્ગ સમાવી દીધા છે. જે માર્ગે જોને જવું હોય તે માર્ગ આમાંથી પસંદ કરી લે. અને તે માર્ગે આગળ વધે. જોકે-છેવટે તો જ્ઞાન માર્ગ વગર રવાના બોખ્ખગીજ નથી પણ શરૂઆતમાં જે તત્ત્વકકા ઉપર મનુષ્ય હોય છે, તે પ્રમાણે જ તેને રચી હોય છે. તેથી એ દીનનો કલ્પનો સર્વેને માટે અનુકૂળ છે.

પ્રકરણ ૧૪ મું

“હોરમજદ યસ્ત”

ફરો (૧) પેગંબર જરથોસ્તે દાદાર હોરમજદને જહાનના (તથા) ખુદશની હમેશનગાનના, અએ ધણોજ જાદ કરનાર, માતા અશો પેદા કરનાર હોરમજદ, માથ રપેન્તનો કીયો (ભાગ) સડથી હીમ્મત આપનારો, સૌથી ફોદ આપનારો સડથી ઓરેહમંદ (તથા) સડથી વધારે આસરકાક.

ફરો (૨) ધણોજ ફોદથી મારનાર ધણોજ તંદરેસ્તી આપનાર (તથા) દેવોની તથા (ખગમ) માણસોની ખરાબીને ધણોજ તોડનાર છે ? (માથ રપેન્તનો) કીયો (ભાગ) તમામ હાકમંદ ફનિયામાં મનને ધણોજ પહોંચનારો (ધઆને મદદ કરનાર) (તથા) તમામ હાકમંદ ફનિયામાં જીવને ધણોજ પાક કરનારો છે ?

ફરો (૩) ત્યારે (દાર) હોરમજદે જવાબ આપ્યો કે, અએ સર્વેતમાન જરથોસ્ત ! “હમે અમસારપંદોના નામ”

ખોશાસો ઉપલા વાક્ય પ્રમાણે દાદા હોરમજદ પોતેની અમસારપંદોમાં ગણાયા. અહિંયા અમસારપંદો નો બેદ ખુદી નાથ છે. હવે એ અમસારપંદો તે હોરમજદમાં રહેલી (૬) સક્રિયો બહમન એટલે ડદાપણ અરદીમહેસ્ત એટલે પ્રેમ (દરેક ઉપર એક સરખો પ્રેમ રાખવો) સહેરેવર એટલે બાદસાહી સત્તા સંપદારમદ એટલે પરેપકાર (બધાંનું) બહુ કરવાની ઇચ્છા) ખોરદાદ એટલે

અંજીત (કાઈ એને પામી શકે નહિ કોઈથી જીતાય નહિ તેવો) અને અમરદાદ એટલે હમેશ સુધી રહેવાનાનો (અમર) માથ રપેન્તનો તે (ભાગ) ધણોજ હિમ્મત આપનારો, ધણોજ ફતેહ આપનારો, ધણોજ ખોરેહમંદ, (તથા) સહથી વધારે અસરકારક.

ફકરો (૪) ધણોજ ફતેહી મારનાર, ધણોજ તંદોરેસ્તી આપનાર (તથા) દેવોની તથા ખરાબ માણસોની ખંડખીને ધણોજ તોડનાર છે. (માંથ રપેન્તનો) તે (ભાગ) તમામ હાડમંદ દુન્યામાં, મનને ધણોજ પહોંચનારો (ઇઆને મંદદ કરનાર) (તથા તમામ હાડમંદ દુન્યામાં જીવને ધણોજ પાક કરનારો છે. ખુમાસોમાંથ રપેન્ત એટલે વૃદ્ધિ કરનાર અથવા પવિત્ર માંથ માંથને સંસ્કૃતમાં મન્ન કરીને કહે છે. એ માંથ અને મંત્રનો અર્થ છુપા બેદો એવો થાય છે, અને આપણા ધર્મમાં તો બધું બેદોમાંજ કહેયું છે. આપણી દીલમાં વધુ જાતના માંથ કહેલા છે “ફુસો માંથ” “માંથ રપેન્ત” અને માંથ. ફુસો માંથ સૌથી ઉત્તમ એટલે=દરેક શખ્તની વ્યુત્પત્તિની મૂળ ભાષા. માંથ રપેન્તનો અર્થ વૃદ્ધિ કરનાર અને માંથ એટલે આપણી ચાતુ સમજતી ભાષા (હોંદુભાઈઓના શાસ્ત્રમાં ચાર ભાષા આવે છે. પહેલી “પરા” “પશ્ચનતી” “મધ્યમાં” અને વૈખરી.

“પરા” સહથી શ્રેષ્ઠ દરેક ભાષાનું મુળ જ્યાંથી દરેક ભાષા નીકળી છે. પશ્ચનતી એટલે બેદમાં કહેલી. મધ્યમાં એટલે દરેક જુદા જુદા સંપ્રદાયની પોત પોતાની કોઈ નહિ સમજે તેવી રીતે બતાવેલી મોલમ ભાષા. અને વૈખરી ચાતુ સમજતી ભાષા “પરા” ભાષા જાણનારા દુન્યામાં ધણુ જુજ આસામીઓ છે. તેવી રીતે આપણી “ફુસો માંથ” ખીજાણનારા હાલમાં તો ભાગ્યેજ કોઈ હોય.

ફકરો (૫) મો ત્યારે, જરથે સ્ને કયું કે, અએ અશો હેરમજદ તાઈ તે નામ કે જે સહથી મહોફું, સહથી સરસ, સહથી શ્રેષ્ઠ, વધારે અસરકારક, ધણું જ ફતેહથી મારનાર. ધણું જ તંદોરેસ્તી આપનાર (તથા) દેવોની તથા માણસોની ખરાબીને ધણું જ તોડનાર છે. તે નામ (૬) મને ખચીત કહે.

ફકરો (૬) ચો જથી કરીને (ઇઆને તે નામની મદદથી) હું તમામ દેવોને, તથા (દુષ્ટ) માણસોને જર કરું. જથી કરીને હું તમામ જાદુગરોને, તથા પરીઓને જર કરું, કે મને કોઈથી સપ્સ નહિ દુખ દે, નહિ દેર કે નહિ માણસ, નહિ જાદુગરો કે નહિ પરીઓ.

પંચીનો બેદ-જમ એને બે પાંખ આપી છે. તેની મનધમ કે ખુજમુરત

સ્ત્રી-દોષ જેવું દીક્ષ દર્શનાં મરદનો સમાગમ કરવા તથાપી રહેવું 'દોષ' (પાને કામાતુર દોષ) તેથી એને ઉડતી દેખાતી છે.

૬૬૨ોં ઉમે. અદિયાં જરયોસ્તે પુછેલા સવાલનો જવાબ હોરમજદે આપ્યો કે (મારું) પહેલું નામ અએ અશો જરયોસ્ત (એકે) હું દયાત છેડં ખીજું (નામ) ટોળાવાશે (અથવા ટોળાંની પાસજાની કરનાર) મારું ત્રીજું (નામ) સર્વવ્યાપક, (મારું) ચોથું નામ સહથી સરસ અશોષ, (મારું) પાંચમું નામ મજદની પેદા કીધેલી, અશોષની તોખમની તમામ નેઆમત, (મારું) છથું (નામ) એકે (હું) પોતે અકકલ છેડં, (મારું) સાતમું (નામ) અકકલવાળો (મારું) આઠમું (નામ) એકે (હું) પોતે) હદાપણ છેડં (મારું) નવમું (નામ) હદાપણવાળો, (મારું) દસમું (નામ) એ કે (હું પોતે) દરિય (અથવા આબાદી) છેડં (મારું) અગીઆરમું (નામ) દરિ કરનાર (મારું) બારમું (નામ) અકુર (ઈબ્રાને જાંદરી બક્ષનાર) (મારું) તેરમું (નામ) ધણોમ ફાએદો કરનાર, (મારું) ચૈદમું (નામ) દુરમન વગરનો, (મારું) પંદરમું (નામ) અજીત, (મારું) સોલમું (નામ) માણસો (ના કામો)નો હિસાબ ગણનાર, (મારું) સત્તરમું (નામ) તમામ જ્ઞેનાર, (મારું) અઠારમું (નામ) તંદોસ્તી આપનાર (મારું) જોગણીસમું (નામ) એકે હું પેદા કરનાર છેડં, વીસમો જે હું છેડં તે મહાગાની નામવાળો છેડં (ઈબ્રાને મારું વીસમું નામ મહાગાની છે.)

ખોલાસો અદિયાં હોરમજદ પોતે અકકલખી છે અને અકકલવાળોખી અને હદાપણવાળોખી છે. એટલે એના બે સ્વરૂપ છે. એક નીરાકાર, અને ખીજું સાકાર. આપણા ૧૦૧ સેફાતી નામોમાં જે ૧૨મું નામ અખરવંદ એટલે દરેકથી અલગ અને ૧૩મું નામ, પરવંદા એટલે બધા સાથે સંબંધ. (એ વીરે પાછળથી ખુલાસો કરશું) હવે આપણે એની નીરંગ વીરે ખોલાસો કરશું નીરંગમાં કહે છે કે "અએ દાદાર હોરમજ ? નાથ કરનાર હોરમનને, (તથા) દેવોને હું આજ્ઞેન કરું, રસ્તાખેજ (તથા) તનપસીન થવાની ઉપર હું બેસુમાન છેડં.

આ બધાં નામો ઉપરથી તો એવે સાર નીકલે છે કે. કુન્યાનો તમામ કારોબાર એ એકલા દ્વારે (કોઈની પણ મદદ લીધા વગર) ચલાવી ચકે છે. એને કોઈનીપણ મદદની જરૂર નથી. અને એ ઉપરાંત એના ૧૦૧ સેફાતી નામોમાં પણ, એની જ દરેક બાબદોમાં મહત્વતા દેખાતી છે: (હું)કમાં કહીએ તો દરેક અણુએ અણુમાં એ રહેલો છે (I'll in all.) ત્યારે અદિયાં એક સવાલ થસે કે ત્યારે પેલા અમસાસ્પંદો, તથા હરેસ્તાઓ શું કરે છે ? શું આપણી

(મનુષ્યની) માફક તેઓ પણ નવરા નકારા જેવી રહે છે. જ્યારે દરેક કામ તે હોરમજદ પોતે જ કરી લે છે ત્યારે તો એ લોકોની (ફરેસ્તાઓની) જરૂર નથી. અને ખરેખર તેમજ છે. કે ફરેસ્તાઓ એ આપણા સદગુણો જ છે એમ માલમ પડી જાય છે. અને અમસારપદો ખુદ હોરમજદની (૧) ઉત્તમ શક્તિઓ છે. જો મનુષ્ય પણ પુરુષાર્થ કરીને એ જ શક્તિઓ મેળવી શકે તો તેનું કામ પુરું થયલું કહેવાય (યાને મુક્ત સ્વતંત્ર થઈ જાય) તેથી જ નીરંગમાં આપણે એવી કબુલ્લાત આપે છીએ કે નાશ કરનાર હારેમનને તથા દેવોને હું આજે જ કહું હારેમન એટલે અજ્ઞાનતા, અને દેવો એટલે અજ્ઞાનતાથી ઉપજતા દુર્ગુણોને હું મારા દીક્ષમાંથી કઢાડી નાંખું, અને રસ્તાખેજ ને વખને એટલે, જ્યારે આપણો “જરવાને ફરોગો ખોદાતેહ” યાને ૧૨૦૦૦ વરસનો એક ચક્રાવો પુરો થાય ત્યારે તો જરૂર આપણે પાછા બધાં જેવા નીરોંપ અને પેલી ૧ શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરીને “તનપશીન” એટલે આ શરીર છોડી દઈને તે સાહેબમાં મળી જઈશું. યાને (આપણી રવાન ખોખતગી) આપણા આત્માનો છુટકારો જરૂર થશે. એ માટે જુઓ “વોહુ-ક્ષત્ર” ગાથાનો હા. ૫૧મો ફકરો ૩જો.

આન્વે	ગેઉષા;	હુમ્બન્ત	ચાધ
વેષોધનાર્ધા,		સારેન્તે,	
અહુરે	અધા	હિજ્વા	
ઉખ્ધાર્ધશ	વધહુરિશ	મનધહો,	
યએષાંમ	તૂ	પાકેરેષા	
મજ્દા	ફંદેશ	એહી.	

જેઓ (પેતાનાં) કામેથી, અશેઈથી, જજાનથી, (ધ્યાને રાસત સખુનોથી) તથા નેક મનસ્વીની (ધ્યાને ખરાં અતકરણથી કાપેલી) બંદગીથી, અએ હોરમજદ દ્વાને સરદાર તરીકે મળે છે, (તથા) જેઓનો અએ હોરમજદ, સહથી પહેલો, રાહનુમા દ્વા છે, તેઓ (પેતાની) કાતિને લીધે (આખરે) તારામાં સાથે મળી જશે.

ઈસ્લામી (મહોમદન) લોકોના મત પ્રમાણે ખુદાની વ્યાખ્યા

The Mahomedans fully believe that there is only one God. Who is the creator and Master of the Universe.

His holy name is “Allah”. He has no partner, Because if there be more than one governor of the universe,

there would be no order, all greatness and perfection are due to Him. He is free from stain.

Because if He has a taint of guilt. He is not fit to be God. He has not to depend upon any one (be he man, angel, god or any one else) for anything. Because if he has, how can he create the various things, take care of all, hear their complaints, give them maintenance, and satisfy, all their desires? Every things depends upon Him.

Nothing can ever do without His support. Every thing has every moment of its existence to look up to Him, for succour.

God knows everything at all times, be they in light or darkness, in the sky or on the Earth, on the top of a mountain or at the bottom of the sea.

He is apprised of all the transformations a thing undergoes, all the occurrences that took-place, and will take place in a particular spot—so much so that, He even knows the secret desires and thoughts of our innermost heart. If He had not been acquainted with all things, He would not have been entitled to such an exalted position.

The knowledge, which man, angels, and Satan possess, *is not of the same sort as that of God. Because their knowledge is derived through the instrumentality of God. The intellect and the senses are their means of perception.*

They sometimes know things and sometimes do not. They are not acquainted with every thing, nor are they aware of anything at all times. But God knows everything without having anyone to point them out to Him, and again without the intervention of the senses. He knows everything for all times and sees everything without the

physical eyes.

Nothing is hidden from his sight.

He can even see, on a dark night, the legs of an ant on a black stone, and can hear everything without the physical ears, to such an extent that He can hear the noise, made by an ant, in walking slowly.

He is all powerful and can do anything. He pleases.

He created the whole universe by simply conceiving its idea and saying "kun" (let there be).

He can annihilate everything at one fiat, if He so wishes. If He cannot do all this How can He be God ?

His powers are not, like those of men and angels. Because all of them depend upon Him. They cannot do anything by themselves. Again their power is weak and limited. So that sometimes it is capable of doing things, and sometimes not, But God's powers are so potent, that they are always efficacious.

God has not given birth to anyone nor is he begotten of anyone.

He does not bear relationship to anyone. In short He is unique.

He is light without form or magnitude.

(Tohuftul Hind or Religious preaching)
by Gulam Mahomed Bin Hafej Sadak.

જેન મુની "આનંદધનજી"નું ઈશ્વર વિષે મત

રામ કહો. મહેમાન કહો, કેડ કદાન કહો મહાદેવ રી;

પારસનાથ કહો, કેડ અહા સકળ અહા સ્વયમેવ રી.

બાજન બેઠ કહાવત નાના, એક મૃતિકા રૂપ રી,
તેસે ખંડ કલ્પના રોપીત, આપ અખંડ સ્વરૂપ રી,
નિજપદ રમે રાગ સો કહીયે, મહાદેવ નીર્વાણ રી,
પરસે રૂપ પારસ સો કહીયે, બ્રહ્મ ચિન્હ સો બ્રહ્મરી,
ઘડવિધ સાધો આપ “આનંદધન” ચેતનમય નિઃકર્મરી.

All are but parts of One stupendous whole
Whose body nature is, and God the soul.

(Pope)

✓ પ્રીતમ ખતીઆં તળલીખું જગ તું હો બદેસ
તનસે, મનમેં, નૈનમે, વાંકો કયાં સદેસ.

“સ્વામી રામતીય”

બની આદમ આ જગ વક દિગરન્દ
કીદર આધરીનીમ, છવક ભેદરન્દ

આદમના વંશજો (મનુષ્યો) એક બીજના અવયવ છે, કારણ કે સર્વની ઉત્પત્તિનું મૂળ “એક જ” છે.

હોંદુઓનું સૌથી ઉત્તમ પુસ્તક ગીતામાં દાદર હેરામઝદનું ખ્યાન ધણી પ્રુક્ષા શબ્દોમાં લખ્યું છે. અને એમાં પરમાત્માને એકલાને માટે જ બકિત, જ્ઞાન, કર્મ સર્વ માર્ગો જુદા જુદા દેખરાવીને છેવટે “તેને જ” એકલાને બજવાનો માર્ગ દેખરાવ્યો છે.

અધ્યાય ઉભો જ્ઞાન વિજ્ઞાન યોગ.

૧. હે પાર્થ મનને ચારામાં આસક્ત કરી, મારો જ આશ્રય લઈને યોગમાં જોડાવાથી, તું નીચંસય અને સમગ્રરૂપે જે રીતે જાણીશ તે સાંભળ.

શ્લોક ૨. જે કું તને એ જ્ઞાન વિજ્ઞાન સદિત પૂરેપૂર્ણ કહીશ તે જાણવા પછી, આ લોકમાં તારે બીજું કાંઈ પણ જાણુવાનું બાકી રહેશે નહિ.

શ્લોક ૩. જે હજારો મનુષ્યમાંથી કોઈક જ એ જ્ઞાન સિદ્ધ કરવાનો યત્ન કરે છે અને યત્ન કરી સિદ્ધ કરનારાઓમાંથી પણ કોઈક જ અને તત્ત્વથી (અપરોક્ષપણે) જાણે છે.

૪. જૂનિ જળ અગ્નિ, વાયુ, આકાશ, મન, બુદ્ધી, અને અહંકાર એમ આઠ વિભાગમાં મારી પ્રકૃતિ વહેંચાયેલી છે.

૫. એ તો મારી કનીષ્ઠ પ્રકારની પ્રકૃતિ કહી, હે મહાબાહો, હવે એનાથી શ્રેષ્ઠ એવી જે મારી બીજી પ્રકૃતિ, તેને જીવરૂપે રહેલી જાણુ કે જેના વડે આ જગત ધારણ થાય છે.

૬. આ જે પ્રકાર પ્રકૃતિ, સર્વ જૂનોનું ઉત્પત્તિદાર છે. અને તેના દ્વારાજ મને સર્વ જગતની ઉત્પત્તિ તથા પ્રલયનો કર્તા જાણુ.

૭. હે ધનંજય મારાથી ઉત્તમ હોય, એવું બીજું કાંઈ પણ નથી. જેમ દોરામાં અનેક મણિ પરોવેલાં હોય, તેમ મારામાં આ સર્વ જૂનો પરોવાયેલાં છે.

૮. હે કૌતેય સર્વ જગતમાં રસ હું છું, ચંદ્ર સૂર્યમાં પ્રકાશ હું છું. સર્વ વેદોમાં પ્રજ્વલ હું છું, આકાશમાં શબ્દ હું છું. અને મનુષ્યમાં જે પરાક્રમ તે પણ હું જ છું.

૯. પૃથ્વીમાં સુદ્ધ સુવાસ હું છું, અગ્નિમાં તેજ હું છું. સર્વ જૂનોમાં જીવન શક્તિ હું છું. અને તપસ્વીઓમાં તપ પણ હું છું.

૧૦ હે પાર્થ સર્વ જૂનોનું સનાતન બીજ મને જ જાણુ. વધી બુદ્ધીમાનોની બુદ્ધિ, અને તેજસ્વીઓનું તેજ પણ હું છું.

અધ્યાય દ્વિતીય રાજ ત્રિધ્યા રાજ ગુહ્યયોગ.

મેં મારાં અવ્યક્ત રૂપ વડે, આ સર્વ જગત વીસતારેલું છે. અને સર્વ જૂનો મારામાં જ સમાધ રહેલાં છે. પણ હું કાંઈ તેઓમાં સમાધ રહેલો (સમાધ જાંઉં તેટલો) નથી.

મારા યોગનું એથર્થ તો જો, અવ્યક્ત રૂપે મારો જ આત્મા સર્વ જૂનોને ધારણ કરનારો, અને તેમની ઉત્પત્તિ, તથા પાલન કરનારો છતાં, હું તેઓમાં નથી, અને તેઓ મારામાં નથી.

સર્વત્ર ગતી કરનારો મહાન વાયુ પણ જેમ તેનાથી વધારે વીસતારવાળા આકાશના એક ભાગમાંજ રહેલો છે, તેમ આ સર્વ જૂનોને મારા એક જ અંશમાં વસી રહેલા જાણુ.

હે કૌતેય કલ્પને આંતે સર્વ જૂનો મારી પ્રકૃતિમાં આવી મને છે,

અને કલ્પના આરંભમાં પ્રકૃતિમાંથી પાછા હું તેઓને સચ્ચુ છું.

અધ્યાય ૧૦ મા વિભૂતિ યોગ.

મારી ઉત્પત્તિ યદ્ય હોય, એવું દેવો તથા મહર્ષિઓ પણ જાણતા નથી. કેમકે દેવો અને મહર્ષિઓનું મૂળ પણ સર્વ પ્રકારે હું જ છું. મને જે એવો અજન્મા, અનાદિ અને સર્વ લોકોનો મહેશ્વર જાણે છે, તેજ આ મૃત્યુ લોકમાં મોહ રાહિત, યદ્ય સર્વ પાપોથી છૂટે છે, હું જ સર્વની ઉત્પત્તિનું સ્થાન છું અને મારાથી જ સર્વ કાંઈ પ્રવર્તે છે. એમ જાણી બુદ્ધિમાનો બાવ યુક્ત યદ્યને મનેજ બજે છે. એના સદા પ્રીતીપૂર્વક મને જાગનારા તથા મારા પરાયણ જનોને હું એવી બુદ્ધિનો યોગ આપુ છું. કે જે વડે તેઓ મને પામે છે.

અધ્યાય ૧૮ માં શોધ સન્યાય યોગ

વિમુક્ધ, અનાશકન, બુદ્ધિ સંપન્ન, મુમુક્ષુ, ધીરજથી મનને નીચમમાં લાવીને. શબ્દાદી વીયથોને ત્યજીને, અને રાગદ્વેષ ને દૂર કરીને, તથા એકાંતને સેવનારો, હૃદયકો આહાર કરનારો મન, વાણી, કાયાને નીચમમાં રાખનારો, નીત્ય ધ્યાન યોગ, પરાયણ રહેનારો, અને વૈરાગ્યનો સારી રીતે આશ્રય કરનારો યદ્યને, તેમજ અંદકાર, દુરાચર, કામ, ક્રોધ, મદ, તથા સંગ્રહ એ સર્વનો પરીત્યાગ કરીને, જ્યારે સર્વત્ર, મમતા વિનાનો, અને શાન્ત અને છે, ત્યારે જ તે બ્રહ્મ પ્રાપ્તિને યોગ્ય થાય છે.

બ્રહ્મ જિજ્ઞાસુ, આ પ્રમાણે જ્યારે પ્રસન્ન ચિત્તવાળો બંનીને કથાનો શોક, કે આકાંક્ષા કરતો નથી, અને સર્વ જૂનોમાં સમદ્રષ્ટીવાળો, થાય છે, ત્યારે તે મારી પરા ભક્તિને પામે છે.

હું જેટલી મહત્તાવાળો છું. અને જે કાંઈ છું, તે વાંત એવી પરા ભક્તિ વડે જ, તત્વથી યથાવત જાણી શકે છે. અને એમ તત્વથી જાણ્યા પછી જ, તે મારામાં પ્રવેશી શકે છે.

સદા મારો જ આશ્રય રાખીને, પોતાના સર્વ કર્મ કર્યા કરનાર, કપરોક્ત કર્મથી, મારો કૃપા પાત્ર બનીને તે અનાદિ, તથા અરિનાશી, એવા વફા-પરમ સિદ્ધિને પામે છે.

માટે હું મનવડે સર્વ કર્મો, સદા મને અર્પણ કરતો રહીને મને જ તત્ત્વે માનનારો થા, તથા બુદ્ધિ યોગનો આશ્રય લઈ ને સદા મારામાંજ

ચિત્ત રાખવાવાળો થા.

એ પ્રમાણે મારામાં ચિત્ત રાખવાથી, તું મારી કૃપા વડે, સર્વ અતરાયોને તરી નર્હશ, અને જોતું અંદકાથી મારું કહેવું નહિ સાંભળે તો વિનાશ ને પામીશ.

કવી હાફેજ કહે છે કે

“મયાને આશોકો માથુક, હીચી હાએલ નિરન.

તો ખુદ્ હીજનખ ખુદી, “હારીઝ” અઝ મયાં બરખીઝ.”

પ્રીયા અને પ્રેમી વચ્ચે કેઈ વસ્તુ આડી નથી (યાને પરદો નથી) હારીઝ તું પોતે તારો પરદો છે. (માટે તું) વચમાંથી ઉડી જા.

ઝોગણીસમી સદીના મહાન પુરુષ રામ કૃષ્ણ પરમ હંસનું ઈશ્વર સંબંધી મત, એવણુ ઈશ્વરને માતા તરીકે સંબોધીને ભક્તિ કરતા હતા, એવણુના સાહિત્યમાંથી ‘જ્યાં જ્યાં ઈશ્વર સંબંધી એવણે જુદા જુદા રૂપો લખ્યા હતા, ત્યાં ત્યાંથી એકઠા કરીને અહિંયા સામટા આપ્યા છે.

પરમાત્મા પૂર્ણ અને સનાતન બ્રહ્મ છે, તેમજ આ વીચનો પીતા છે. સમિત્યદાનદ બ્રહ્મ, એક વિસાળ અને કીનારા વગરનો નીસીંગ સાગર જેવો છે. બ્રહ્મ નિર્ગુણ, અવિકારી, અચળમેરૂ પર્વત સમાન સ્થીર છે. તેનું નામ જ્ઞાન (ચિન્મય) છે. તેનું સ્થાન પણ જ્ઞાન છે, અને તે ઈશ્વર સ્વયં પણ જ્ઞાનજ છે.

તેના રૂપ અનેક છે, કેઈ તેને પીતા તરીકે, કેઈ માતા તરીકે અને કેઈ પતી તરીકે, જુદા જુદા ભક્તો જુદેજુદે નામે ઝોગણે છે, પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવાના ધણા માર્ગો છે. દરેક પંથ અને મતવાળા, જુદે જુદે માર્ગોએ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

બ્રહ્મની શક્તિનું પરીમાણ જાણવાની ઇચ્છા રાખનાર જીવની, અને સમુદ્રમાંના અગાધ ઉડાણનું માર્ગ કરી લાવવાને નાખેલા નીમકના, પૂતલાંની સ્થીતી એકજ સરખી છે. જેમ સમુદ્રનું માપ કાઢવાને અદ્ભુત, તે પૂતળું તેનાં અપરીમીત જળમાં ઝોગણી નર્હ લય પામે છે, તેમજ જીવ પણ, પોતાના, પ્રયાસમાં પોતનું જીવપણું ગુમાવી દઈને બ્રહ્મમય અર્થાત બ્રહ્મમાં લેય થઈ જાય છે.

જેમ એક વખતે કેઈએ કપડા ધારણ કર્યા હોય, અને એક વખતે નમ્મ સ્થીતીમાં હોય, તે પ્રમાણે એ સચુણુ, અને બીજી વખતે નીચુણું હોય છે. જેમ પાણી અને પાણીમાંનો પરપોટો વસ્તુ એકજ છે, તે પરપોટાની ઉત્તપતિ, સ્થીતી, અને લય, સર્વ પાણીમાંજ છે, તેમ જીવત્મા અને ‘પરમાત્મા’ વસ્તુત

એકજ છે, તે બેમાં વસ્તુનો ફેર નથી, પણ સ્થિતી (દરજા)નો ફેર છે.

જીવાત્મા સુદૃઢ, અને પરીમીત પરીમાણુવાળો છે, “પરમાત્મા” અપાર, અપરીમીત છે. એક પરતંત્ર છે, બીજો “સ્વતંત્ર છે.”

જેમ દીપક તેલ વગર જલ્લતો નથી, તેમ મનુષ્ય ઈશ્વર સિવાય રહી શકતો નથી. જેમ વચમાં પડેલા લાકડાના કડકાને લીધે નદીના પાણી જીદાં દેખાય છે. તેમજ માયાની ઉપાધિને લીધે, એકજ અદૃશ્ય. બે સ્વરૂપે દેખાય છે. પણ વસ્તુન તે એક જ છે. જેમ સીસાનો ટુકડો, પારાના બરેલા વાસણમાં નાંખતાંજ ઓગળી જાય છે, તેમજ બ્રહ્માના સાગરમાં પડતાં જ, પ્રત્યક્ષ આત્મા ઉપાધિથી વીમુક્ત થઈ સાગરમાં ભળી જાય છે.

જેમ કાંચળાથી સર્પ જુદો છે, તેમજ આત્મા શરીરથી જુદો છે. જ્યાં મુધી હૃદય આકાશમાં કામનારૂપી, મહાવાયુનો વેગ ખળભળાત કરી રહ્યો છે, ત્યાં મુધી, તે અસ્થિર હૃદયમાં ઈશ્વરનો પવિત્ર પ્રકાશ પડી શકવાનો સંભવ બહુ ઓછો છે. જેનું ચિત્ત ઈશ્વરના ધ્યાનમાં અભ્યગ્ર, અને શાંત પણે લાગેલું હોય છે, તેને જ તેના દિવ્ય દર્શન થાય છે.

(૧) આ સમજી “હું જ” છું. (૨) આ સર્વે ‘તું’ જ છે (૩) અથવા “તું” સ્વામી છે, અને હું સેવક છું. આ ત્રણમાંથી કોઈપણ અવસ્થામાં મનુષ્ય જ્યારે આવે છે, ત્યારે તે પરીપૂર્ણ થાય છે, અને તેને ઈશ્વર મળે છે. પરમ તમાના પ્રત્યક્ષ દર્શન કરનાર (આત્માર વિચાર નીતી રીતી વીગેરેમાં) તુરંત જ ફેરવાઈ જાય છે.

ઈશ્વર સંબંધી જ્ઞાન અને ભક્તિ એકજ છે, વિમુક્ત ભક્તિ ને સત્ય જ્ઞાનમાં કાંઈ પણ ભેદ નથી.

જગતની ઉત્તપતિ અર્થે શીવ, અને શક્તિ એ બેકની આવશ્યકતા છે. જેમ જળ વિનાની શુષ્ક મૃતિકામાંથી કુંભાર વાસણ જનાવી શકતો નથી, તેમજ શક્તિની સ્લાવવિના, શીવ એકલા પચું કંઈ કરી શકતા નથી. જેમ જળનું કોટલું ગર્ભ, અને સત્ત્વ, એ સર્વે વૃક્ષના એક બીયાંમાંથી ઉત્તપન્ન થાય છે. તેમ એક પરબ્રહ્મમાંથી જડ ચેતનાત્મક, સજીવ, નિર્જીવ, આ આત્મું રિશ્તે ઉત્તપન્ન થયું છે. હે માતાજી હું હંચ છું, હું બ્રહ્મ છું. અને તેઓ નીચ ચંડાળ છે, એવા મારા મનના મુલ્લક વિચારોનો તું નાશ કર, કારણ કે અનેક રૂપોમાં પ્રકાશ પામતાં, તારા સ્વરૂપવિના તેઓ કોણ છે ?

પરમજ્ઞાનથી જેનું હૃદય પ્રકાશીત થયું છે, તેજ ખરો મનુષ્ય છે. બાકીના

સર્વે મનુષ્યો તો ફક્ત મનુષ્યનું નામજ ધરાવે છે. બુદ્ધિ ને સુદ્ધ સત્યમયી બનાવનારે જ્ઞાનજ સત્યજ્ઞાન (પ્રગટ) છે.

બાકી સર્વ જ્ઞાનાભાસજ છે. જે તમો સારા અને સિદ્ધ થવાને આતુર હશે, તો ઈશ્વર તમને સારા અને યોગ્ય સદ્ગુરુ જરૂર મેળવી આપશે, કારણ કે છતાંસા ખરી જરૂરની છે.

ગમે તેવા સુગ અને જ્ઞાની ગુરુનો, અને સતોનો સમાગમ હોવા છતાં, પણ જ્યાં સુધી મન ચંચલ અને સ્થીર હોય છે, ત્યાં સુધી તેની ઉપર કોઈ પણ અસર થતી નથી.

હય અને જાત્રન અવસ્થામાં થનાં ફેરફારનું નામ સમાધિ છે. સમાધિમાં તમારો પ્રત્યગાત્મા પરમાત્મામાં લીન થઈ જાય છે, અને તમો અભેદાનંદ અનુભવો છો. પાછા જાગો ત્યારે તમારી “અહંતા”નો સ્વીકાર કરો છો, અને જ્યાંથી નીકળ્યા હતા, ત્યાં પાછા આવો છો છ. એટલે કે અનુભવો છો કે તમારો આત્મા પરમાત્મામાંથીજ હૃદયવેશે છે. તથા ઈશ્વર, જીવ, અને પ્રકૃતિ (માયા) એ એકજ સર્વિચ્છાદનના બીન્ન બીન્ન રૂપો છે. અને તમો જો ત્રીપુટી-માંના એકને પણ વળગી રહેશો તો તમને—જાણેના એકયનો અનુભવ મળશે.

સઘળી વાત ઈશ્વરને સોંપી દો, તમો તેની ઈચ્છાનુસાર વર્તવાને સાવધાન બનશો, તો તમારે માટે કોઈપણ ચીંતા રહેશે નહિ અને ત્યારે તમે જાણી શકશો, કે સર્વ કંઈ તેના હાથમાં જ છે. ને તેની ઈચ્છાનુસારજ ચાલે છે, જે મર્વ શક્તિમાનની ઈચ્છાને શરણે ભક્તિપૂર્વક અને નિષ્પાપ હૃદયે જાય છે તે પરમાત્માને જલદીથી પ્રાપ્ત કરે છે. જ્યાં ગુરુએ નથી, અને શિષ્યે નથી, એવું સ્થાન અનિ શુભ રહસ્યથી ભરેલું છે, “બ્રહ્મ” અને તેનું જ્ઞાન એટલું શુદ્ધ અને શુભ છે કે, જે એને પ્રાપ્ત કરે છે, તેને માટે ગુરુ શિષ્યનો ભેદ રહેતો નથી, અને તે અભેદ સર્વિચ્છાદન સ્થીતિમાં હોય છે. જ્યાં સુધી બાળક જેવો સરળ થશે નહિ. ત્યાં સુધી, તેને ઈશ્વર સંબંધી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થશે નહિ. જે કંઈ સંસારનું જ્ઞાન એકદુ કીધું હોય તે, ત્રિસરી જા, અને સાંસારિક વિષયમાં બાળક જેવો અજ્ઞાન થા, એટલે તને તે સત્ (પરમાત્મા)નું જ્ઞાન થશે.

ઈશ્વર કહે છે કે, સર્વ જે કરડે છે, તે હું છું. તથા જાદુગર જે વિષ ઉતારે તે હું છું. ન્યાયાધિશ જે શિક્ષા કરે છે, તે ચંડાળ હું છું. તથા ચંડાળ આત્મકથી ફટકાવે છે તે હું છું. જ્ઞાન અકથ કરાવે છે, અને અજ્ઞાન ભેદ લેખન કરાવે છે.

કરો, મેં તુમ્હારે લીધે કુચ્છથી ઉઠા ન રક્યુગા તુમ્હારી મન ચાહિ હોગી, જે ચાહોગે જૈસા ચાહોગે, તુમ્હારે હીતકી દ્રષ્ટિ રખતે હુવે વહી કરેગા તુમ અપના હિતાહિન કયા મનો, તુમતો અસુખમેહી સુખ દેખતે હો. અહિતમેહી હિત સમજતે હો, તુમ્હારે સુખા સુખ. હિના હિનકા, એક માત્ર માન મુઝેહી હૈ. ઓર તુમ્હારે લીધે સદા વહિ કરેગા, જે સુખ ઓર હિત હો. લૌકિકી ઓરસે, આંખે મુશ્કે મેરી ઓર દેખો, મેં તુમ્હે અપની ગાદમે છિપા લેનેકે લીધે વ્યાકુલ હું. મેં સામને ખડા હું, મેરી ઓર દેખતે કયો નહિ ? મેં તુમ્હે અપની છાતીમે છિપા લૂંગા, આલીંગનમે ડૂબા લૂંગા, સુખ-મે નહલા-દૂંગા. મેરી ગાદમે આ જગ્ગા જગનકી આંખ તુમ તક આ નહિ શક્તી નીર્મય હો જગ્ગો, મેરા અવ્યદાન સ્વીકાર કરો મેરા હાથ સદૈવ તુમ્હારે મસ્તકપર હૈ.

મે સદૈવ તુમ્હે પ્રાણમે છુપાયે હુવે હું. ધમડાવો મત સખ કુચ્છ મંગળહી હોગા. અન્યથા હોહી નહિ શક્તા.

મેં પ્રતિજ્ઞા કરતાં હું, મેં સદૈવ તુમ્હારે, આગે, પીછે, ઉપર નીચે, બીતર બહાર દૂરો મત આગે બઢો.

હોરમજ્જ્વલન કરો ૧૬—મેં એમાં દાદર હોરમજ્જ્વલન જરયોસ્તને કહે છે. કે જે કોઈ અપ્સ, (કરો ૧૭ મેં) ઉઠતાં, બેસતાં, કુસ્તી બાંધતાં, કુસ્તી છોડતાં, પોતાની જગ્યાએથી બહાર નીકળતાં, દેશમાંથી બહાર નીકળતાં આએ મારાં નામોને યાદ કરે તથા મોટે સાદે બજોતો, તેણે એસમ નામનો ધાટકી દેવ (દરજ) નુકશાન કરે નહિ. તેમજ કોઈ ખજુ દથીયાર, ગોદજુ, સુરજ, પથરા તલવાર ભાલા વીગેરે તેને લાગીને ધમ કરે નહિ.

(૧૮) જે પ્રમાણે હજાર માણુમો, એક માણુમની ઉપર એકમી રાંખે, તે પ્રમાણે આએ ઉપર જણાવેલાં દાદર અહુરમજ્જ્વલના નામો તે બજુનારને, ગીલાનના દરવંદ, તથા પાપી માણુમો, તથા અગ્રેમેન્યુમ વીગેરે કોઈપણ તેને નુકશાન પહેંચાડે નહિ જે આપણી કામ પહેચેથી જ પોતાનાં બચ્ચાંઓનાં કુમળાં મગજ ઉપર આ દાદર અહુરમજ્જ્વલની મહાન શક્તિ વીગે છાપ પાડે યાને તે સાહેજ સિવાય બીજો કોઈ મહેટો નથી. એવા મંસ્કાર જે તેના ઉપર પડેતો, ભવિષ્યમાં કોઈથી આહત વખતે ઘભરાઈ નહિ જાય, હીમ્મતવાળો થાય, અને તેની તરફથી મદદ જરૂરજ મળશે, એવો આસાવાદી થાય, ફકટ તેના નામોમાં આટલી બધી શક્તિ છે, તેા જ્યારે તેના ઉપર એકીન રાખીને તે

તત્ત્વ સમગ્રજ્ઞ છે, એ અધ્યાત્મવિદ્યાનો આ મુખ્ય ગ્રંથ છે. ઉપનિષદોમાં કંઈ એક જ વાદ નથી, કંઈ અન્ય વાદનો વિવાદ પણ નથી, એમાં તો સર્વસંદર્ભ સંવાદ છે. “હું” કોણું” એ પ્રશ્ન દરેક માણસે પોતાને પૂછવો જોઈએ, અને શુદ્ધ તત્ત્વજ્ઞાનની દ્રષ્ટિએ “હું” પણ નથી, તેમજ “બીજાનો” પણ નથી એમ જોવું જોઈએ. કૈવલ્ય એટલે આત્માભવ એક જ મહાતત્ત્વ દરેક માણસની અંદર અને બહાર રહેલું છે.

મન જે મનુષ્યને બંધનકર્તા થાય છે. તેનો તો લય અને નાશ થઈ જાય છે. કર્મ, જ્ઞાન અને ભક્તિ એ ત્રણે શ્રેણિઓ એક પદ ઉપર માણસને પહોંચાડે છે, ત્યાં છેવટે જ્ઞાન યાતા અને સેવ એ ત્રણેનો ભેદ જ નીકળી જાય છે. તે મોક્ષ, તે બ્રહ્મજ્ઞાન, તે સાક્ષાત્કાર, તે ભગવદ્દર્શન, તે નિર્વાણ, અને તે કૈવલ્ય, જિજ્ઞાસુઓના, તપસ્વીઓના, ભક્તોના, અને ઋષિમુનિઓના એ અંતિમ ધ્યેયનો સાક્ષ અને સીધો રસ્તો આ ઉપનિષદોમાં છે.

વેદોમાં રહેલું અપૌરુષેય અધ્યાત્મ જ્ઞાન ઉપનિષદોમાં તારવી લેવામાં આવ્યું છે. અનેક ઋષિઓએ જેમાં પોતાના પરમ અનુભવનું વર્ણન કર્યું છે. તે શ્રુતિના રૂપે (તમે શું સાંભળ્યું છે એમ પૂછીને) ઉપનિષદોમાં ઉતાણું છે. પૃથ્વી ઉપર કોઈપણ જગ્યાએ હજારો વર્ષોમાં આ તત્ત્વજ્ઞાનમાં ઉપનિષદોથી કોઈ પણ આગળ જઈ શક્યું નથી. જેમને હિંદની સંસ્કૃતિમાં (બધા સમાજોમાં અને સંપ્રદાયોમાં) મહાવાક્યો અને મહામંત્ર ગણ્યા છે, તે આ મહાવાક્યો ઉપનિષદોમાં છે.

૧. પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ (ઋગ્વેદ) ૨. અહં બ્રહ્માસ્મિ (યજુર્વેદ)
૩. તત્ત્વમસિ (સામવેદ) ૪. અયમાત્મા બ્રહ્મા (અથર્વવેદ)

(૧) પ્રજ્ઞાનં બ્રહ્મ. (૨) અહંમ બ્રહ્માસ્મિ. (૩) તત્ત્વમસિ. (૪) અયમાત્મા બ્રહ્મા.

જે શક્તિવડે પ્રેરાઈને યાનેઈન્દ્રિયો પોતાના વિષયોનું મૃદણ કરે છે, તેને પ્રજ્ઞાન કહેવાય છે. એ પ્રજ્ઞાન બ્રહ્મરૂપ જૈનન્ય જ છે. અને તે સર્વમાં રહેલું છે. પરિપૂર્ણ પરમાત્મા આ શરીરમાં રહેલો છે અને બુદ્ધિમાં પ્રતિબિંબિત બનીને “હું” રૂપે સૂરે છે. આમ “હું” બ્રહ્મજ છું એમ બીજાં મહાવાક્ય વડે કહેવાયું છે, એક અને અન્યેક તેમજ નામરૂપ વિનાનું તત્ત્વ સૃષ્ટિની પહેલાં હતું, અને હમણાં પણ છે. એ તત્ત્વને તત્ત્વ કહ્યું છે. સાંબળનાર બ્યક્તિ શરીર, ઇન્દ્રિયો વગેરેથી પર છે, અને તેને રજં શબ્દ વડે દર્શાવાય છે એ તત્ત્વ અને ત્વંનું એકપણું બતાવવા માટે ત્રીજા મહાવાક્ય તત્ત્વ ત્વમસિ—ની યોજના થઈ છે.

સ્વયંપ્રકાશ અને પ્રત્યક્ષ એવો આ આત્મા બ્રહ્મ છે. એમ યોગી મહા-

પ્રકરણ ૧૫ મું

“બહુમન યસ્ત”

બહુમન યસ્તમાં ધણેખરે ભાગે ભવિષ્યમાં ઇરાનમાં માનદીપસ્ત્રી દીનનો કેવો ફેજ (અથવા યુરો વખત આવશે) આવશે, તે વિશે દાદાર હોરમજદ અને જરથોસ્ત વચ્ચેની અલંકારીક વાતચીતનું (કથાને સવાલ) જવાબ) ખ્યાન છે.

એમાં જરથોસ્ત, હોરમજદ પાસે એવું ભાગે છે કે, તું મને અમર બનાવ, અમર્ગી આપ, ત્યારે હોરમજદે જરથોસ્તને કહ્યું, કે જો હું તુંને અમર બનાઉં, તો પછી પેલો કરપ “વૃષ્ઠધ્વજસ્તવસને પશુ અમર બનાવવો પડે અને જો તેને પશુ અમર બનાઉં તો પછી, ભવિષ્યમાં રસ્તાખેજ નહિ થઈ શકે, એમાં જરથોસ્તને, રસ્તામાં, દાદાર હોરમજદે એક સાત ડાકનું ઝાડ દેખાડ્યું, અને તેની મતલબ એવી સમજતી કે, દુન્યામાં ચદડ ઉપર સાત હજાર (Millennium) આવશે પડેશે સોનાનો, બીજો ચાંદીનો, ત્રીજો તાંબાનો, ચોથો પીત્તલનો, પાંચમો કાંચનો છઠ્ઠો પોચાદનો, અને સાતમો લોખંડનો. હોરમજદે જરથોસ્તને અગમચેતી આપી હતી કે, ભવિષ્યમાં ઇરાન ઉપર નીર્દય, દગલખાજ અને જુદાઈ કામ ચલડી આવશે. અને ઇરાનના કુળદ્રુપ મુશકનો નાશ કરશે (દિગ્ગજ કરી નાખશે) તે ઉપરથી જરથોસ્તે દાદાર હોરમજદ ને પુછ્યું કે, તે યુરો વીખરાયલા બાલરાણા, દેવોનો કેવી રીતે નાશ થશે ? અને પાછી માનદીપસ્ત્રી દીનનો ફેજવો દુન્યામાં કેમ, અને ક્યારે થશે ? ત્યારે હોરમજદે જરથોસ્તને કહ્યું કે, રાત્રી ટોપીવાળી, રાત્રાં હથીઆરવાળી, અને

શના વાવગાવાગી એક બીજી પ્રજા આનજે, અને તે લોકો (તે પ્રજા) પેલા મૂર્તી પૂજકો સાથે મહેડી લડાઇ કરશે અને તે પ્રજાની (મૂર્તી પૂજકોની) ઉપર ફેરફાર, મેળાનીને, પાછી જ લેસ, માનવીયસ્તી દીન લોકોમાં ફાએસ કરશે (ધ્યાને માનવીયસ્તી દીનનો પાછો ફેરફાર કરશે)

જ્યારે હેરમજદ તરફથી, બરિધના આવનારા લોકોની હાજરી નિરૂપણ, ત્યારે જરથેસ્ત્રને, હારમજદને અરજ કરીધી કે, ત્યારે તો હું મોતજ પમદ કરું છું. તું મને મોત આપ, અને મારી સાથરાળાઓને પણ (મારી તરફથી રહેનારા) તું મોત આપ, કાણુકે આવો જુરો અન્યમ જોના જીવતા રહેવા નહિ પામ્યે

એ સિવાય, આ યસ્નમાં બરિધમાં આવનારા, હુશેદર, હુશેદરમાહ, અને સ્પેશ્યલ નિગેરે ત્રણ પેગમરોનું ધ્યાન છે અને જ્યારે હેરો પેગમર સ્પેશ્યલ આવશે, ત્યારે તે દુન્યાને પછી પરિત્ર કરશે, ક્યામન કરશે (ધ્યાને મુએનાને જીવતા કરવું તે) અને પછી બરિધમાં આવનારાઓની દેવાતી શરૂ થશે, (ધ્યાને આખી દુન્યા પરિત્ર થઈ જશે હેરમનનો નાથ થઈ જશે) (ફોગર્દ થશે, દુન્યાજ નવેમરથી રચાશે)

જ્યારે જરથેસ્ત્ર બીજી દુન્યામાં ગયા હતા ત્યારે દરેક અમસારપદની મુનાકાત લીધી હતી તેમાં પડેલી મુનાકાત બહમન અમસારપદ સાથે થઈ ત્યારે બહમને નીચે લખ્યા પ્રમાણેનો સંદેશો, આપ્યો હતો, અને કહ્યું હતું કે આ જરથેસ્ત્ર તું જ્યારે આ મીનોધ દુન્યામાંથી ગેતીની દુન્યામાં જાય ત્યારે આ મારો સંદેશો લોકોને કહી સમનાવડે.

O Zarathustra I give unto your care all the cattle and sheep on the earth, Persuade all the chiefs and priests, to take care of them, they are of great use to mankind, and I do not like that, innocent quadrupeds should be tortured.

ખોડાસો—મદમન એટલે બહુમન, હડાપણ, (જગતી સ્કોપર મો એનરજ એનો અર્થ Conscience કરે છે ગાથાના તરજુમાં) આપણે બહમનનો અર્થ હડાપણ કર્યું અને બહમન યસ્તમાં જણાવેલી પીગતોનો બેઠો એ છે કે, મનુષ્ય જ્યારે હડ પણ મેળવે છે (વાને હડાપણમાં દર અદેશ

થાય છે) ત્યારે, તેને દરેક શુદ્ધ (જીવી બેદર્શી કહેવી) બાળસ્ત્રી ગાંધી થઈ જાય છે. ઉપર બતાવેલા સાત હજાર આપણા પ્રગટીકરણમાં (આપણા વિકાસ ક્રમ evolution) દરેક આસ.મી. જુદે જુદે જન્મે, એટલે આપણી એ (Cycle) આર હજાર વરસના અર્ધયામમાં ચહા ઉત્તર તમકકામાંથી પસાર થાય છે, તેને માટે ઇસારો કાઢ્યો છે. જેવી રીતે એક મનુષ્યને ચહાઉત્તર તમકકામાંથી પસાર થવું પડે છે, તેવી રીતે આ દુન્યાને પણ ચહાઉત્તર, તમકકામાંથી પસાર થવું પડે છે (જ્યારે જ્યારે દુન્યાના લોકોના આચાર વિચાર ખરાબ થઈ જાય છે ત્યારે) સાત હાલતું ઝાડ એટલે જુદા જુદા ઇલેમે અથવા ગાન (આ બાળદ આગળે આવી ગઈ છે ત્યાં જુઓ) અને એ ગાનોમાં પણ સૌથી ઉત્તમ ગાન તે ખુદ્ધ ગાન, બલગાન અથવા આત્મીક ગાન સમજવું. ત્રણ પેંગમરોનો ખુલામો પણ થઈ ગયો છે.

હવે બદમન અમસારપદ જરથોસ્તને કહે છે કે, મારાં ઢોરો અને મેંદા-
ઓની સંભાળ રાખવા તું, કામના મુખીઓને, અને ધર્મશુરુઓને સમજાવજે કે
કોઈ ઢોરોને અને મેંદાઓને (નીરદોષ જનવરોને) ફાડી ખાય નહિ. આ અલ-
દારમાં જરથોસ્તને એક ભરવાડ જેવો ચીતાર્યો છે. જેવી રીતે ભરવાડ 'નીરદોષ'
ઢોરોને ગામે ગામ ફરીને ચરાવે છે એટલે જ્યાં ચારો પાણી મલતાં હોય ત્યાં
હાઈ જાય છે. અને તેની સંભાળ રાખે છે કે કોઈ ફાડી ખાનારા જનવરો તે
ઢોરોને ઘેટાં બંધાઈને ફાડી નાંખી ખાઈ જાય નહિ. તેજ પ્રમાણે આપણા
ધર્મના વડા ધર્મશુરુઓને અને મુખીઓને માથે ફરજ નાંખવામાં આવી છે કે
ઢોરો એટલે નીરદોષ રાખસો, અને મેંદાં એટલે નાદસ્તાં બચ્ચાંઓ, તે લોકોની
સંભાળ રાખવી, એટલે કોઈ બીજી દીનવાળાઓ (મધ્યાને બીજા ધર્મના લોકો)
આપણી દીનવાળાઓને ખોટું સમજાવીને દીનમાંથી વટલાવી જાય નહિ તેની
ખાસ તકેદારી રાખવી, અને એવાં નીરદોષોને ધર્મનું ખરું ગાન આપવું. જે
ધર્મશુરુવર્ગ એ પ્રમાણે તે લોકોનો બચાવ કરે નહિ તો બીજી દીનવાળાઓ,
આપણા લોકોમાં પોતાની દીનનો ફેવાવો કરી આપણી કામમાં ખગમ શિક્ષણ
ફેલાવે (યાને શુભસાહ કરે) દરેક જણને કંઈ ધર્મના સુક્ષ્મગતની સમજણ હોય
નહિ. તેથી જ જે ધર્મનો પેશા અથવા વડો હોય, તેને માથે એસા ફરજ
નાંખેલી છે. આપણા લોકો ગય ગેસ્પદને માટે કંઈ એસા જ ભરમમાં છે કે
ગાય ગોસ્પદ તે ખરેખર ઢોર જ હેય, પણ ગય એટલે નીરદોષ સ્ત્રી અને
ગોસ્પદ એટલે નીરદોષ બાળક જેવી રીતે બદમન યસ્તમાં, સાત હજાર અને
ત્રણ પેંગમરોનું બ્યાન છે તેવી રીતે હાંદુભાઈઓમાં પણ નિષ્ણ બગવાનના
જુદા જુદા અવતારો વીધે બ્યાન કરીશું છે, આપણે અને હાંદુભાઈઓ દરેક
બાળદમાં સાથે સાથે જ ચર્ચા કરશું. દરેક કથા જોઈશું તો ફક્ત નામો અને

ખનાવટમાં કંઈ સહેજ સાહજ ફેર માલમ પડશે.

—જ્યારે જ્યારે ધર્મની ગ્યાની થાય છે, ત્યારે ત્યારે, દુન્યાને અધર્મપણાથી
ઊડવરા ભગવાનને અવતાર ધારણ કરવાની જરૂર પડે છે. સત્યયુગમાં વિષ્ણુએ
ચાર અવતારો ધારણ કર્યા હતા.

✓ પહેલો મન્થ અવતાર મન્થ

હયાગ્રીવા નામે દૈત્યે (રાક્ષસે) એ લોકોના ચાર વેદો ગળી જઈને સમુદ્રમાં
ભરાઈ બેઠો, ત્યારે વિષ્ણુએ મચ્છીનો અવતાર લઈને, તે દૈત્યને મારી નાખીને,
તેના પૈટમાંથી, વેદોને બહાર કઢાડી પ્રજાને સપુરક કર્યા.

બીજો અવતાર

બીજા અવતારમાં કાચબો થઈ આવીને, સમુદ્રમંથન કરીને મનદરાચલ
પહાડને પોતાની પીઠ ઉપર ઉંચકીને (૧૪) ચક્રો રતો મેળવી આપ્યા.
(Fourteen gems.)

ત્રીજો અવતાર વાસુકી

ત્રીજા અવતારમાં, જંગલી ડુકર થઈ આવીને એક મહાન દૈત્યને કે જેણે
આ દુન્યાને એક સાઠડીની માફક વીટાલી નાંખી હતી. તેને મારી નાંખીને દુન્યાને
તે દૈત્યના ત્રાસમાંથી ઊડવી હતી.

ચોથો અવતાર વરુણ

ચોથા અવતારમાં હિરણ્યકશ્યપ નામનો દૈત્ય જે લોકોને એવું સમજાવતો
હતો, કે મારાથી કેઈ બળવાન છે જ નહિ, મારી જ પુત્ત કરો, ત્યારે પ્રહલાદ
નામનો તેનો છોકરો હતો, તે ઇશ્વરની જ પુજા કરતો હતો, તેને તેના માપની
પુજા નહિ કરી ત્યારે તેની ઉપર ધણું દુખો પાડ્યાં, પહાડપરથી ગળાડાવી
પાડ્યો, આતશમાં નાંખ્યો, વીગેરે. પણ જ્યારે તે નહિ જ ડગ્યો ત્યારે તેના
બાપે હિરણ્યકશ્યપે ઇશ્વર વિશે ખાતરી કરવા, ધમધમતા લોખંડના થાંભલા સાથે
તેને આસીંગન કરવા (પકડવા) કહ્યું. ત્યારે ભગવાને તેને બચાવતા “નરસીંહ
અવતાર” ધારણ કર્યો. (નરસીંહ એટલે ઉપજો ભાગ સીંહ જેવો અને અરધો
નીચલો ભાગ ગુરુ જેવો) અને હિરણ્યકશ્યપને ત્રીસ નાંખી તેના દુકડેદુકડા
કરી નાંખ્યા.

પહેલો અવતાર “ચામન અવતાર”

પહેલો અવતાર વહેત્યાં તરીકે લઇને જગી નામના રાજને પાતાળમાં ફાળી દીધો, કારણ કે જગી રાજએ પોતાની ઉદારતાનો અહંકાર કીધો હતો.

(બીજો અવતાર)

બીજા અવતારમાં પરસુરામ નામ ધારણ કરીને, “સહસ્રબાહુ” નામના ક્ષત્રીને મારી નાખ્યો, (સહસ્રબાહુ એટલે હજાર હાથવાળો) કારણ કે સહસ્રબાહુએ પરસુરામના પીતા જમ્બહનીને મારી નાંખ્યો હતો, તેના કીનામાં એને ક્ષત્રીઓનો આ દુન્યામાંથી નાશ કરી નાંખ્યો હતો. (દુન્યાને નક્ષત્રી કરી નાંખી)

(ત્રીજો અવતાર) રામ અવતાર

ત્રીજા અવતારમાં રાજ દશરથને ઘેર રામ તરીકે જન્મીને રાવણને સંહાર કીધો હતો, કારણ કે રાવણે સીતાનું હરણ કીધું હતું, (રાવણને સીતાનું હરણ કરવાનું કારણ એની બહેન સુપર્યાષાને રામના બાઈ લક્ષ્મણે મારી નાંખી હતી તેથી)

દ્વંપાર યુગમાં બે અવતાર ધારણ કીધા

પહેલો અવતાર મથુરાના રાજ વાસુદેવને ત્યાં કૃષ્ણ તરીકે જન્મ લીધો, અને પોતાના મામા કંશને મારી નાખ્યો.

બીજો અવતાર જગન્નાથ તરીકે સુખડની મૂર્તિમાં અને તે મૂર્તિ જગન્નાથપુરીના હરેરામાં મુકેલી છે. એને માટે એવું કહેવામાં આવે છે કે, કોઈપણ સખસ ગમે તેવો પાપી હોય, પણ જો એક વખત તે મૂર્તિના દર્શન કરે તો તેના દરેક પાપ ધોવાઈ (કપાઈ) જાય, (અને સીધો સ્વર્ગમાં જાય) જગન્નાથને માનનારા લોકો ન્યાતી બેઠ રાખતા નથી. દરેક ન્યાતના લોકો એક પંગતે આવે છે, બેભાન જેવું કશું ઉગ્ન નહિ.

હવે સૌથી છેલ્લા અવતારને માટે એવું કહેવામાં આવે છે કે, સુમત્સ નામે ગામમાં વિષ્ણુ નામે બ્રાહ્મણને ત્યાં પ્રભુ (ભગવાન) જન્મ લેશે, તેને કલંકી અવતાર કહેવામાં આવે છે. કારણ કે તે વખતે લોકોના આચાર રિવાજ (નીતીરીતી) એવા ખરાબ થઈ જશે કે લોકો ત્રાહે ત્રાહે પોત્રારશે, અને આ દુન્યામાં પાપનો ભાર એટલો બધો વધી જશે ત્યારે “પ્રભુ” પ્રકટ થઈને દુન્યાને પાપના ભારમાંથી હેઠવશે, અને લોખંડી જમાનો પુરો થઈને પાછો સોનેરી

જાનાં ચાલુ થશે છતાં સત્યયુગ પાછો આવશે.

હવે આપણે દરેક ધર્મવાળા પોત પોતાનો એક ગએનીદાર યાને દુન્યાને ઊડવનાર (૧) deliverer of man kind આવશે એવી આગ દી કરી ન્યહ છે (ધ્યાને ભવિષ્યમાં જન્મ લેશે) પહેલાં આપણા ધર્મમાં જોઈએ તો સ્થોત્રપરા અથવા તો બહેરામ વરજવદ આવશે એમ કહે છે. હાંદુઓ દલકી અવતારમાં વિષ્ણુ નામના જ્ઞાત્રુને ત્યાં જન્મ લેશે, બુદ્ધ ધર્મવાળા કહે છે કે ભવિષ્યમાં "મૈત્રય બુદ્ધ" આવશે અને દુન્યાનો છૂટકારો કરશે મહોમેદન બાઈઓ કહે છે કે દજરત હમામ મેહરી આવશે અને તે દુન્યાલુ તારણ કરશે, ખ્રીસ્તી ભોંકા કહે છે કે "ક્રાઈસ્ટ" પાછો આવશે, અને દુન્યાનો પાપોગાથી છૂટકારો કરશે. (Salvation) બદાઈ ધર્મવાળા તો આજે એવોજ દાવો કરે છે કે ભવિષ્યમાં આવનાર પેગંબર તે બદાઈસ્તા પોતેજ છે અને એક વખત થીઓસોરીસ્ટોએ પણ એવોજ દાવો કરીધો હતો કે દુન્યાને મુક્તિ અપાવનાર જન્મી ચૂક્યો છે અને તે મી. "જે. ક્રીસ્ટમી" છે. ત્યારે હવે કોણનું કહ્યું માનવું, અને કોણનું નહિ. દરેક ધર્મવાળા એક સરખો જ દાવો કરે છે. એ લખાણો ઉપરથી એવા સાર ઉપર આવવું પડે છે કે, કોઈ પણ પેગંબર અથવા મહાન પુરુષ આવીને દુન્યાને છોડવશે (ધ્યાને દુન્યાનું તારણ કરશે) એ વાત ધ્યાનમાં ઉતરે એવી સાગતી નથી. શ્રુતકાળમા મોટા મોટા પેગંબરો, રૂપિઓ, મહાત્માઓ આવી ગયા પણ તેઓમાના કોઈ પણ દુન્યાને પોતાના મત પ્રમાણે ચલાવી શક્યા નહિ. ત્યારે ભવિષ્યમાં આવનારા કેવી રીતે ચલાવી શકશે ? એક નાનામાં નાની કામ જોશો તો તેમાં પણ મતફેરી તો જરૂર જ રહેવાની, શુદ્ધ શુદ્ધ મતોમાં વહેચાઈ જવાના, ત્યારે દુન્યાના કરેડા મનુષ્યોને કોઈ પ્રજા ચલાવી શકે એ બનવા જોગ નથી. ત્યારે એનો બોલાસો એટલોજ કે દરેક મનુષ્ય પોતેજ પોતાની મુક્તિ, સ્વતંત્રતા અથવા સ્વાન એખતગી માટે પુરુષાર્થ કરીને પ્રદાઈ જ્ઞાન (આત્મીક જ્ઞાન) મેળવવું પડશે. જ્યાં સુધી એક રખસ પોતે જાતે પ્રયત્ન કરે નહિ ત્યાં સુધી મુક્ત અથવા સ્વતંત્ર થાય નહિ. અને બહમન યસ્તના લખનારની મતઘણ પણ એવીજ છે કે એક મનુષ્ય શુદ્ધ શુદ્ધ તત્ત્વામાંથી પસાર થઈને (ધ્યાને ધર્મ જન્મો ધારણ કરીને) ઉઠે તો તે પોતાની જાતને જોળખશે. (ધ્યાને પ્રદાઈ જ્ઞાન મેળવશે)

હાંદુઓના અવતારની શીયમુરી પણ એવી જ છે, જે એ અવતારોની કથા ખરી માન્યે, તો શું પરમાત્માને (ધ્યાને બગવાનને) એક દૈત્ય, કે રાક્ષસને મારવાને માટે આટલી બધી તકલીફ ઉઠાવીને જન્મ લઈને આવ્યા પ્રયત્ન કરવાની

૬૩૨ પડે ખરી ? નહિ જ, એક સર્વ શક્તિમાનને એક તુચ્છ મનુષ્યને મારવાને માટે આટલી બધી જાળજા શા માટે જોઈએ. એતો બીચાગ બોળાઓને સમજાવવાની (પ્રધાને જજમાનોને સમજાવવાની બ્રહ્મણી ઉપજારી કહાડેલી કથાઓ છે) અલખત એ કથાઓમાંથી પણ સાર નીકળે છે. જે યાની છે. તે તો એનો સાર તરત સમજી જાય છે. ફક્ત હીન્દુઓના મહાન પુસ્તક રામાયણની કથાનો સાર થોડીક લીટીમાં સમજાવ્યો છે. તે નીચે આપેલા ગીત ઉપરથી માલમ પડશે.

(રામ ભૈરવ)

રામ કથા રામાફી સારી, હેંગી સજ ઘટ માહિરે,
અમમ, આગોચર, દર્શનનુર, સતયુર ખોલ જનાઈરે.
શાનરૂપિ દીલપર બદે, “ત્રેમ” રૂપિ હનુમાન રે
પચીસરૂપિ લંકા જલાઈ, મારા આપા રાવણુ રે
સુરત સીતા છુટક પાઈ, સતયુર કે ઉપદેશે રે,
મીલી સો રામજી સંગાતે, પહોચી અસલ દેશે રે
એક અપમમ બેદ હે સારા, જો જાને ઉસ મીઠારે,
“કાપમદીન” ચીસ્તી સતયુર મહેરે, અલેખ રામજી દીઠારે,

એનો અર્થ એવો થાય છે કે, ગવણુ તે આપણી ખુદનુમાઈ ખુદી અલંકાર અથવા હું પછું. જ્યાં સુધી મનુષ્યમાં હું પછું છે ત્યાં સુધી તે મનુષ્યને કંઈ સુજ પડતું નથી, પણ જ્યારે તે પોતાની ખુદી હું પચાનો નાશ કરે છે ત્યારેજ તેને આત્મીક જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, જ્યાં સુધી સીતા રાવણના કબજામાં હતી ત્યાં સુધી રામચદ્રજીને પાછી સીતાને મેળવવાને ધણા સહાસકર્મો કરવા પડ્યાં એટલે (સીતાનો આ લખનારે શાંત ચીત્ત અથવા ધ્યાન એવો અર્થ ક્યો છે) (કોઈ લખનારાઓ સીતાનો અર્થ બ્રહ્મજ્ઞાન કરે છે.) ચીત્ત શાંત પડ્યા પછી જ ધ્યાનસ્થ સ્થિતિમાં જ મનુષ્ય એજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરે છે. (કોઈ હનુમાનનો અર્થ શ્રદ્ધા કરે છે) હવે જ્ઞાન અને ત્રેમ જન્મે એકઠા થાય તો પછી મનુષ્ય શું નહિ કરી શકે ? પચીસરૂપિ લંકા એટલે શરીરના પચીસ તત્ત્વો એજ પ્રમાણે હોંદુઓની દરેક કથામાં આપણા શરીરમાં રહેલી આસુરી સંપત્તિ, અને દૈવી સંપત્તિના યુધ્ધોના અલંકારીક લખાણો છે.

હવે જરયોસ્ત બીજી દુન્યામાં ખુદા આગલ મયા એમ દરેક વખતે જખાણુ આબ્યા કરશે ત્યારે એટલું જ સમજવું કે ચીત્તની એકાગ્રતા કરીને

પ્રકરણ ૧૬ મું

અરદીબેહેશ્ત યસ્ત

અને

આતશ નીઆએશ

અરદીબેહેસ્ત અમસારપંદનો દરજ્જો આપણી માનદીવસ્તી દીનમાં સૌથી ઉત્તમ છે. અને આપણા લોકોને ખીજી દીનવાળાઓ આતશ પરસ્ત તરીકે ઓળખે છે, આપણા ધર્મનું પ્રતિક અથવા ચીન્હ Symbol એ આતશ છે. જેવી રીતે સ્થુલ આતશ દુન્યામાં સૌથી ઉત્તમ તત્વ (Element) ગણાય છે. અને દુન્યાના દરેક ધર્મવાળાઓ પોતાની ધર્મીક ક્રીવાઓમાં, આતશને અગત્યનું સ્થાન આપે છે, કોઈપણ ક્રીવા આતશની હાજરી વગર થતી નથી. સાવનસથી તપાસતાં પણ એજ પહેલથી સકિન છે, એમ માલમ પડી આવે છે. દુન્યામાં એના વગર ખીજી શક્તીઓ કામ કરી શકતી નથી. પહેલે દરેકમાં ગરમી હોય તો જ તે જીવી શકે છે, અને ગરમીથી હીલચાલ, હીલચાલથી ઉગ્મસ અને ઉગ્મસથી અવાજ Heat, motion, light, and sound. સ્થુલ આતશથી આપણે આજુ પકાવીએય, દરેક ખુશખોદાર ચીજો બાહીને તેનો વાતાવરણમાં પમરાટ ફેલાવીએય, અરાજ વસ્તુઓને બાળી નાખી પોતે તો પવીત્ર જ રહેય, કોઈખી ચીજથી એ અપવિત્ર થતો નથી, નેટલા એના સ્થુલરૂપના ફાયદા છે. તેવીજ રીતે એનો સુદ્ધ અર્થ (અથવા બેદમાં કહેલો અર્થ) “ત્રેમ” Divine

મખાને=શરકે દિલમે ધરકકી આગ ન હોવે, વો-નેસ્ત યાને ફના હો.

અહીંયા મવલાના રૂમ કંઈ બદલવા દેતો નથી, પણ એના કહેવાની મતલબ એ છે કે, માણસના (ખુદાસે નફસાની) યાને શુરાં ફેલતો નાશ થઈ જાયો, એક બીજો શાયર લખે છે કે—

ગમે ઇશક અઝ દિલેસ કમ મખાદા
દિલે બે ઇશક દર આલમ મખાદા.

યા ઇલાહી ઇશકા ગમ કીસીકે દીલમે, કમ મન હોઈઓ, એાર બગેર ઇશકા દિલ જહામે મત હોઈઓ.

(શુઓ રૂમ સાહેબનું 'ઈશક વીગેનું' લખાણ.)

આતશ—નીઆએસ ફકરો ૧ લો.

અદિયાં આતશને એસમ, બરસમ તથા જુલામ વીગેરે લખીને આરાધવામાં આવે છે. એટલે દીક્ષના ઉત્તરાથી, બરસમ એટલે દ્વંદ્વનાથી (એકાદના રાખીને) અને જુલામ એટલે ચોખ્ખાં અંતકરણથી (ખાસેસ મનથી)

બીજા ફકરામાં કહે છે કે હોરમજદની તરફના સધળા ચીજોના અગ્નિ પાક કરનાર આતશ, ખોરાકમાં લાંબો વખત સુધી બરેસો તું થતો. અદિયાં ખોરાકનો બેફ (અથવા સુક્ષ્મ અર્થ) ખુદાની બંદગી, (એઆદત) એક સાથેર ફહી મયો ॥ કે, જેસાકે ખાના તનકી ગીઝા (ખોરાક) દય, એસાકે ગાના રહકી ગીઝાદય. જેની રીતે શરીરને ખોરાકની જરૂર છે તેવી રીતે રહ (અથવા આતશને) ને ગાઈને બંદગી કરવાની જરૂર છે, દવે ગાઈને બંદગી કરવાના ફટલા હાયદા છે. તે કમનશીએ આપણી કોમ બીલકુલ જાણતી નથી, અને આપણા ધર્મ સાહીત્યમાં, મોનાજતો, ગઝલો, યા બગેરો જેવું કંઈ જ નથી, આપણી જેટલી બંદગીઓ છે તે ફકટ તાલ યા સુર વગર બજડી જાયો છીએ. અને એ બજડી જવાનું કંઈ પરીજામ આવી શકે નહિ.

રાખ્દોથી તો ફકટ મોઝાઓ (1925-26) થાય છે. જ્યારે ગાવાથી (vibrations) ધ્વનિઓ થાય છે. રાખ્દો જ્યારે સરસમાં સરસ ધ્વનિઓ પ્રાપ્ત કરે છે, ત્યારે સંગીત થાય છે. (ફુવામાં દરેક ધર્મ વાળાઓ પોતાની બંદગી વાંછતો સાથે ગાઈને કરે છે. ત્યારે ફકર એકલી આપણી કોમજ વગર સમજાવે, (પેને શું બણે તેની ખજાર પણ નહિ) મહેરોથી બરડી જાય છે. ગાયનની અસર જનવરોને પણ થાય છે. અને કુરમાં કુર જનવર પણ થોડો વખત

પોતાની હૈવાની ખાસ્યત જુલો જાય છે, ત્યારે મનુષ્યને કેટલી અસર થતી હશે, તેનો ખ્યાલ વાંચનારે પોતે જ કરી લેવા.

૬૬રો ૩જો. આ ઘરમાં રસ્તાખેજના વખત સુધી બળતામાં રહેજે. એટલે જ્યાં સુધી આ શરીર છે ત્યાં સુધી, (જ્યારે મનુષ્ય જે ખુદાઈ ઇશકની લગ્ની લાગે છે તે ધીરે ધીરે એટલી બધી વધી જાય છે કે તેને ખુદાની મોનાજત મજલ યા ભજન ગાયા વગર ચાલતું જ નથી, અને જ્યારે ભજનની ધુનમાં હોય છે, ત્યારે તે આગળ પાછળ જોતો જ નથી, કે તેને તેની શરમ પણ લાગતી નથી જેમ ગમે તેમ નાચે છે, કુદે છે, હાથની તાલીઓ વગાડે છે એટલી એમાં ખુબી છે. (ઈઆને સગીતમાં એટલી શક્તિ છે)

૬૬રો ૭મો “આતશ રાતરું અને બપોરતું ખાણું પકાવે છે” એનો ભેદ એ છે કે, જે મનુષ્ય જુવાનીમાં પોતાના યુરા હવસો ઉપર કાબુ રાખીને, ખુદાઈ ઇશકમાં મસયુદ રહે છે, તેનું ઘડપણ પણ મદુ આસાનીથી (સુખ અને તંદરોસ્તી સાથે) પસાર થાય છે યાને ઘડપણમાં પસ્તાવો કરવો પડતો નથી.

૬૬રો ૮મો તમામ આવનારાઓના હાથ તરફ આતશ નજર કરે છે (અને કહે છે કે) ચાલતો દોસ્ત બેઠેલા દોસ્તને માટે શું લાવે છે.

એનો ભેદ એ છે કે બેઠેલા-દોસ્ત તે હાદર હોરમજદ છે, કારણ કે એ સર્વ વ્યાપક છે, અણું એ અણુંમાં એ વ્યાપી રહેશે છે. (એટલે આવજાવ કરવાવાળો નથી) જ્યારે ચાલતો દોસ્ત, તે મનુષ્યનો આત્મા (અથવા મનુષ્ય) કારણ કે મનુષ્ય (અથવા આત્મા) વ્યાપ્ય છે એટલે આવજાવ કરવાવાળો છે. અને હાદરહોમજદને મનુષ્ય તરફથી કોઈપણ ભેટ સોગાદની આરજી નથી (ભેટ સોગાદ જોઈતી નથી) તેને તો ૬૬૮ મનુષ્યનું દિલ (ચોખ્ખુ અંતરણ) જોઈએ છે. ‘ખાલેસ દીલની ખુદા તરફ લામણી.

૬૬રો ૧૦મો રોશનીમાં પરિક્ષા કાઢેલી, અને સાફ કાઢેલી કાઠી જે શખ્સ આતશને માટે લાઇ જાય છે, તેને આતશ દુઆ દે છે. એનો સુદ્ધ અર્થ એ થાય છે કે દુન્યાને દેખાડવા અને પોતે કેવો એક પવિત્ર હોય તે પ્રમાણે સ્વાંગ સજીને, મોટે શાદે બદલી કરીને લોકોને હેતરવાની નેમથી. જે બંદગી કરે છે, તે તો પોતાના શ્વાસની અને વખતની બરબાદી જ કરે છે. મનુષ્યને (ઈઆને દુન્યાને હેતરી શકાય) પણ ખુદાને હેતરી શકાય નહિ. પણ કેટલાક શખ્સો તો કંઈ એમ જ માની બેસા છે કે, ગમે તેમ દુન્યાને હેતરીએ પણ ખુદાની બંદગી કરશું, તો ખુદા માફ કરશે. તેથી જ ઉપલા ૬૬રામાં

શરીરની શક્તિઓને ક્રિયા કરીને એકત્ર કરી ભણી હોય તેજ સૌથી બળવાન કહેવાય અને તેનો બેદ હિન્દુભક્તઓના ધર્મના બેદેથી ભણવાનો પ્રયત્ન કરીશું.

હિન્દુઓના અર્થ 'વેદમાં "હૃદય અને શિશુ" સંધાન" એ વીપવમાં લખ્યું છે કે, સ્થિર ચિત્ત યોગી પોતાના શિરને પ્રાણ વડે હૃદય સાથે સાધે છે. અર્થાત્ હૃદયની ભક્તિ અને મસ્તિષ્કના નિયાર એ બન્ને એક જ કામમાં જોડે છે ધર્મમાં તો તર્ક અને ભક્તિને સમાનતા મળવી જોઈએ કેળવણી પણ હૃદય અને મસ્તિષ્કનો સરખો વિકાસ થાય એવી જોઈએ. જેમાં કેવળ તર્ક શક્તિ વધે એ સિદ્ધા પ્રણાલી નાસ્તિકતા લાવે છે. અને જેમાં માત્ર ભક્તિ વધે એ પદ્ધતિ અધ વિશ્વાસ વધારે છે. યોગી એ બન્નેને સાધી પ્રાણને મસ્તિષ્કમાં મોકલે છે. પીઠની કર્ણમાં મુગધાર, સ્વાધિષ્ઠાન, મહિપૂર, અનાહત, વિશુદ્ધી, આગ્રા અને સહસ્ત્રાર નામે ૭ ચક્રો, કમલ શુદ્ધાઈ અક્ષરંદ્ર સુધીમાં છે.

પ્રાણાયમ દ્વારા નીચેથી એક એક ચક્રમાં પ્રાણ ભરવાની ક્રિયા સાધ્ય થયા પછી, છેવટે સહસ્ત્રાર (અક્ષરંદ્ર)માં પ્રાણને યોગીઓ મોકલે છે. મુમુક્ષુને એ એ અવસ્થામાં અભિભાવની પ્રાપ્તિ થાય છે.

દેવતા ખંજનો

યોગીના શિરને દેવોનો ખંજનો કહ્યો છે. કારણ કે તેમાં સમગ્રી દિવ્ય ભાવનાઓ રહે છે. અને શ્રેષ્ઠ દેવી શક્તિઓ, એના શરીરમાં વસે છે. મારે જ યોગીના દેહ (શરીર) દેવતાઓનું સાચું મંદિર છે.

એની નક્ષા કરનાર વીરેશુ નામ વ્રાજા મન અને જન્મ છે. બળવાન પ્રાણ સમગ્રા રાગ ખીજો, અને શારીરિક દેહોને હઠાવે છે. શ્રેષ્ઠ સદ્ગુણીને સત્પતિષ્ઠ મન સુવિચારો દ્વારા એને સુગૃહિત કરે છે. સાત્ત્વિક અન્ન સેવનથી શરીર નીર્દોષ અને મન સાત્ત્વિક બની પ્રાણનું બળ વધે છે.

બ્રહ્મ નગરી

બ્રહ્માની નગરી હૃદયમાં છે. તેમાં અમૃત છે, તે દેવો પ્રાપ્ત કરે છે, ને પુષ્ટ થાય છે. એ રૂપક છે. અર્થાત્ હૃદયનું રહિર જ સૌ ઇન્દ્રિઓમાં જમ્મને આરોગ્ય આપે છે. જે સંયમી માણસ હૃદયની શક્તિઓનું ઉત્તમ ગ્વાન મેળવે છે, તેને દીર્ઘ આયુ બળવાન ઇન્દ્રિઓ અને સારી પ્રજા પેદા કરવાની શક્તિ મળે છે.

પ્રાણાયમથી ચિત્ત એકાગ્ર થાય છે. ત્યારે કેટલીએ અમૃત શક્તિઓનું જ્ઞાન થાય છે. એ સ્થિતિમાં આંતરિક ઉપકરણનું વિગ્લાન થાય છે. એ રીતે

હૃદયાર્દિ અંતરંગોત્તુ પૂર્ણગ્ન થયા પછી ત્યાં પોતાની આત્મશક્તિ કેવી અદ્ભુત રીતે કામ કરે છે. તેનો સાક્ષાત્કાર થાય છે. અને બ્રહ્મગ્નીને આત્મિક શાંતી થવાથી, અકાળે મૃત્યુ ન થતાં સ્વેચ્છાથી મરણ મરતાં સુધી સર્વે ઉદ્ધિઓને અવયવો બળવાન, તથા કાર્યદક્ષ બને છે. એ બ્રહ્મગ્નનું જીવતાં રૂળ છે. આત્મા બ્રહ્મા છે, તે હૃદય કમળમાં વસે છે, હંસ એટલે પ્રાણ (સોજી) એતું વાહન ■ એ હંસ માનસ સરોવરમાં રહી, ઉચ્ચ વિચારોના અણ્ણમુદ્યાં મોતી ચરે છે.

અથોધ્યા નગરી.

✓ મૂળાધારાર્દિ સાત ચક્ર અને મુખાર્દિ (મહોંડાના) નવ દરવાજાવાળી આ દેહ નગરીનું નામ “અથોધ્યા” છે, એમાં જ્યાં સુધી કેવળ દેરી વૃત્તિઓજ સદા શાંતિ સાથે રહે અને આસુરી ભાવનાઓ સાથે સંગ્રામ થાય જ નહિ, ત્યાં સુધી એ દેવોને આધિન હોઈ એમાં શાંતિનું સામરાજ્ય છે, એ નગરમાં પ્રકાશમય સ્વર્ગ હૃદયમાં છે.

તે જેની ઈચ્છા હોય, તે પ્રયત્નથી મેળવી શકે છે, આજસુ મનુષ્યને તે નથી મળતું. એનો પૂજનીય દેવ આત્મારામ છે, બ્રહ્મગ્નો તેને જાણે છે. આસુરી ભાવોને તે રામ જીતીને રાજધાનીમાં પૂરતે છે. હું અપરાજિત છું, શક્તિશાળી છું, એમ મનુષ્ય સમજે. “શરીર તે દેવ મંદિર છે” કે ઋષિઆમ્રમ છે એમ માને, અને પોતે તેનો અધિષ્ઠાતા તથા પરમાત્માનો સહચારી સમજે, તો એ દ્રઢ ભાવનાથી અનુભવ પથ તેવો યશે. દુષ્ટ ભાવોથી હું કદી જીતાઈશ નહિ, મારું નામ વિજય એવી ઉચ્ચ વૈદિક ભાવના આત્મામાં ચર્ચી જોઈએ, હું દીન છું કુર્બાન છું, અધમ છું. એવી અવૈદિક ભાવનાઓ મનુષ્યે મનમાં કદી ન કરવી ધટે.

પ્રાણ રામનો સખા છે (હાસ્ત છે)

જીવાત્માનો સેવક પ્રાણ છે, એ વાયુ પુત્ર છે, કેમકે વાયુ પ્રાણ બનીને નાકમાં પ્રવેશ્યો છે, શરીરનો પ્રાણ વિશ્વઆપી પ્રાણનો અંશ છે, પુત્ર છે, માટે એને “મારૂતી-પવનાત્મજ” કહે છે, એ મારૂતી-(હનુમાન) આત્મા-રામનો સખા છે, વિશ્વઆપક શક્તિઓ અંશાવતાર રૂપે કર્મ બૂમીમાં (દેહ અથવા શરીરમાં) આવીને એ રીતે કરમ કરે છે.

પ્રાણના અમરત્વને લીધે હનુમાન ચિરજીવત સિદ્ધ થાય છે. હનુમાન પૂજા એજ પ્રાણોપાસના છે, દશરથના રામનો એટલે દશ ઇંદ્રિયોના રથમાં જે આનંદ-રૂપ આત્મારાગ છે, એનો પ્રાણ નિત્ય સદાયક છે. તથા દશમુખની લંકાને બાળનાર પણ એજ ભારતી અર્થાત દરો ઇંદ્રિયોની મુખ્ય પ્રવૃત્તિ ભોગમાં થાય છે, તે પ્રાણાયમના અભ્યાસથી દહન કરે છે. ઈલાદી કલ્પનાથી એ રૂપક રૂપજ થાય છે. માટે જ મનુષ્યે હું આત્મા છું, પ્રાણ મારો સખા-અનુચર છે, અને પ્રાણને આધિન સંપૂર્ણ શરીર છે, એ મારો સામ્રાજ્ય વૈભવ છે, હું સદાએ આસુરી ભાવનાઓ (દરજી શક્તિઓ દેવો સક્ષસો) પર વિજયી બનીશ, એવી વૈદિક ધર્મની આદર્શ ભાવનાઓ કરવી જોઈએ.

આ ઉપરના અર્થનું વેદના શરીર સંબંધી લખાણના ૧૬ દરવાજા વાળી અયોધ્યા નગરી વીસેના બેઠથી, સમજી વાંચકોની ખાત્રી થશે કે. આપણા સોળ આતશ. અને વંદીદાદની પહેલી પરમરદના સોળ (૧૬) સહેરો એ બેઠમાં કહેલાં લખાણો છે, આપણું શરીર એજ આતશ-બહેરામ અને પેલા ૧૬ આતશો તે સાત ચક્રો અને નવ ઇંદ્રિયો, હવે પેલા ૧૬ આતશની કીચા તે આપણા ચક્રોને પ્રાણાયમથી (Deep breathing) જાગૃત કરવાં, અને ઇંદ્રિયો પર-મનનો કાણુ રાખવો, જે મનુષ્ય પૂરુષાર્થ કરીને એ ચક્રો ખીસવે તો દરેક શક્તિ પ્રાપ્ત કરે. (જુઓ અષ્ટસિદ્ધિ) હવે આપણા ત્રણ જુદા જુદા આતશના દરજગ વીસે જાણવું કે. આતશ બહેરામ એટલે ખુદાઈ ઇસ્ક (ઈસ્કે હકીકી) આતશ-આ દરાન એટલે આપણી પરજોતર સ્ત્રી સાથનો પ્રેમ, (૧) જુઓ નોટ અને આતશ દાદગાહ એટલે દુન્યાના સર્વ મનુષ્ય સાથનો પ્રેમ, (જેવો કે મા-પાપ-ઉસ્તાદ, તથા સગાં વહાલાં વીગેરે.)

હરસ કાઈરે પણ આપણી માફક શરીરને જ દેવલ (Temple) બેઠમાં કહેલું છે.

Know ye not that ye are the temple of God, and that the spirit of God dwelleth in you; If any man defile the temple of God him shall God destroy for the temple of God is holy which temple ye are.

આપણું શરીર જ ખુદાને રાહ કરવાનું પવિત્ર મંદિર છે. ન્યાં હોરમજદ પોતે જ રહેલો છે. જે આ શરીરને અપવિત્ર રાખે છે, તે પોતે પોતાને જ નુકશાન કરે છે.

હવે આપણે સ્વામી વીવેકાનંદનું અંગ્રેજી લખાણ જોઈશું તેા માલમ પડશે કે, યથો, મદીરા, પ્રતીકો, ક્રિયાક્રાંતિ એ બધાં ધર્મની સરૂઆતના સાધનો માત્ર છે, એ કાંઈ ખરો ધર્મ નથી.

If therefore, anyone says, that symbols, rituals, and forms, are to be kept for ever, he is wrong, but if he says, that these symbols and rituals are a help to the growth of the "soul" in its low and undeveloped state, he is right.....These are the external forms of devotion, through which man has to pass, but if he is sincere, if he really wants to reach the truth, he goes higher than these, to a plane where forms are as nothing. Temples or churches, books or forms, are simply the kindergarten of religion, to make the spiritual child strong enough to take higher steps, and these first steps are necessary, if he wants religion.....Religion is not in doctrines, in dogmas, nor in intellectual argumentation, it is being and becoming; it is realisation.

(Swami Vivekananda Vol. II. 41 & 43)

નોટ—હવે એ પ્રેમ વિષે ફારસી સાહિત્યમાં સૌથી ઉત્તમ લખાણ એક ડૉક્ટરે આપે છે. તે પેલો લયલા મજનુનો પ્રેમ કિસ્સો. એ કિસ્સામાં લંખુ છે કે, મીનાઈ જહાનમાં દાદાર હોરમજદે મજનુને પુછીયું, કે તું જેવી રીતે એક સ્ત્રી ઉપર પ્રેમ કરીને દીવાનો થઈ ગયો, તેવો જ પ્રેમ જો તે ખુદા સાથે થીયો હતો, તો તારી આવી હાલત થતે નહિ. પણ અત્યારે તું ખુદાનો દોસ્ત હતો, અને તારી જગ્યા બહેસ્તમાં હતો. ત્યારે મજનુએ શું સરસ જવાબ આપ્યો, કે જો તુંને મારો પ્રેમ જ જોઈતો હતો, તો તું જ મારી લયલા થઈને કેમ નહિ આવ્યો? આ પ્રેમની હદ જ થઈ ગઈ. એવું નામ તે ખરો પ્રેમ. જેનામાં આવો પ્રેમ હોય તે જ ખરો પ્રેમી.

પ્રકરણ ૧૭ મું

“સહેરેવર—અમસારૂપંદ”

અપારે પેગંબર જયોસ્ત મીનોષ જહાનમાં ગયા હતા, ત્યારે સહેરેવર અમસારૂપંદે સંદેશો આપ્યો હતો કે—

O holy Zarutlustra of good sense; may Ahura-Mazda always crown you with success. When you return to the lower world, give this message to the people there “viz” that those who have at their place, swords, daggers, spears, and other weapons, should keep them always shining and not allow them to rust. Bad people are always afraid of those, that have their weapons shining. With such weapons people always shive out in war, and against their enemies. It is necessary to preserve these weapons, and not let them go into their hands.

આ ઉપરના લખાણમાં એવું ફરમાવવામાં આવ્યું છે, કે સોફાને કહેજે કે, તમારાં હથીયારો જેવાં કે તલવાર, ઠટારી અથવા જંબીઓ બાસો અથવા નેજો હેમેશાં ચમકાટવાળા (ધારવાળાં) રાખે. તેની ઉપર કાટ ચડે નહિ. ખરાબ આદમીઓ હેમેશાં આવાં ધારવાળાં હથીયારો રાખનારથી બીજે છે, અને એ

હથીઆરોથી જ આપણા દુસ્મનને આપણે મારી દેવાવાનો છે, કોઈના હાથમાં આ હથીઆરો જાય નહિ તેની સંભાળ રાખજો.

સાધારણ રીતે એવું સમજવામાં આવે છે કે સહેરેવર—અમસારપંદ એ ધાતુ (metal) ઉપર મવક્કલ અમસારપંદ છે. તેથી એ ધાતુના હથીઆરોને ચાલુ ધારવાળાં રાખવાની અદિયા તાકીદ કાઢી છે.

પહેલે આપણે સાત અમસારપંદોનો, આપણા શરીર સાથે શું સંબંધ છે તે તપાસ્યે.

હોરમજદ—તે આપણા શરીરમાં રહેલો આત્મા

બદમન—તે આપણી અકકલે અબલ હડાપણ, બહુ મન

અરદીએહેસ્ત—તે આપણા શરીરમાં રહેલી ગરમી જીવનશક્તિ

સહેરેવર—તે આપણા શરીરમાં રહેલાં હાડકાં જુઓ યુનહેસનો બાબ ૧૨મો આપણા શરીરમાં ૩૬૦ હાડકાં છે.

સપંદારમદ—એટલે શરીરનું માંસ અને ચામડી.

ખોરદાદ—એટલે (પ્રવાહી) શરીરમાં રહેલો પ્રવાહી ભાગ, વીયં સે.હી, શુંકે પરસેવો વીગેરે.

અમરદાદ—એટલે બાથ, નખ, રંવા વીગેરે

વધુ ખુલાસા માટે જુઓ મહોદી હપ્તન યસ્નનો કરદો ૮મો ફકરો ૪થો— શું હુ-યાના સોકોને એટલી પણ ખબર નહિ હતી ? કે હથીઆરોને ચાલુ હાલતમાં (ધિઆને ધારવાળાં) રાખવાની પેમંબરને આટલી તાકીદ કરે; એ હથીઆરો— ધિઆને આપણાં હાડકાંને બચપણથી કસાયલાં રાખવાની તાકીદ કાઢી છે, કારણ કે કુમળાં હાડકાંને જેમ વાળો તેમ વળી શકે, તેથી દરેક મનુષ્યે બચપણથી જ અંગકસરત કરવી. અથવા તો ચાલુ મહેનત કરીને તંદરોસ્ત થવું. આપણા મર્મમાં બે દુર્યુષોને સડથી ખરાબ ગણેલા છે. એક તો જુદું બોલવું (જુદું) અને બીજો આજસુ માણસ (ધિઆને આજસધ). આપણા શરીરને જુદા જુદા શીક્ષકોએ જુદીજુદી સંજયી (ધિઆને બેદમાં) જુદાજુદા નામો આપ્યાં છે. આ સહેરેવર—અમસારપંદનો લખનાર આપણા શરીરને કીદલા સાથે સરખાવે છે. કીદલો તે શરીર, એની અંદર રહેલાં હાડકાં તે આપણા હથીઆરો, આપણી ઇદિઓ તે કીદલાના બારી, બારણાં. અને એ કીદલાની અંદર રહીને લડનાર તે આપણો “આત્મા” એ શરીરમાં રહેલા દુસ્મનો તે આપણા દુર્યુષો. હવે એ દુર્યુષોને મારવા માટે શરીર રૂપરૂપ (ધિઆને તંદરોસ્ત) જોઈએ, તેથી ખાસ

ધર્મની રૂએ હરગાન આપ્યું છે કે, હદી પણ આજસાઈ કાઈપણ કામમાં દરેકો નહિ. મનુષ્યે દરેકો પ્રતિભાવ રહેવું.

એ વીધે જુઓ વંદીદાદની પરગરદ ૧૮ મી ફકરા ૧૪ થી ૨૪ સુધી.

એ ફકરાઓમાં હોરમજદ જરથોસ્તને કહે છે કે, “પગેદરથ” નામનો મરથો (જેને સાધારણ લોકો “કદર કતાસ” કરીને પણ કહે છે.) જ્યારે હોમન થેદ (ધંધાને બામદાદે) પોકાર કરે ત્યારે, અંજો માણસો તમારા બીજાના ઉપરથી ઉઠો, નાહી ધોધને હાથ પાક કરી આતશ રોશન કરો, જે તમે આજસાઈ કરીને નહિ હોસો, તો “બૂધ્યાસ્પ” નામનો દેવ, તમારી તરફ દોડી આવશે, અને પછી તમને ઉધમાં નાંખી દેશે. અંજો માણસો લાંબી ઉંઘ તમને સળવાર નથી.

હવે એ બૂધ્યાસ્પ દેવ તે આજસાઈનો દેવ છે. અને એ આજસાઈનો દેવ (ઉંધમાંથી ઉઠો એટલે જ્યારે તમને ધર્મજ્ઞાન લેવાની જગ્યાસા થાય ત્યારે) (ઉંધમાં પડે છે એટલે આજસુ રહે છે) તમારી ઉપર ફાવી નહિ જાય માટે, તમારે આજસાઈ છોડીને એ જ્ઞાન લેવું, અને તંદરોસ્ત થવું.”

“મરથો એટલે પ્રેરણા” જ્યારે તમને પ્રેરણા થાય ત્યારે જરૂર આજસાઈ તજ દેવી. કારણ કે આજસુ માણસ દરેક ચીજની તંગીમાં રહે છે, કામકાજ કરતો નથી અધ્યાસી જાંઘી ચુમરી. પોતાનું સ્વમાન ગ્રામીને પારકાને આધારે (આશ્રયે) રહે છે. અને લોકોને બોમ સમાન થઈ પડે છે. જ્યારે એક તંદરોસ્ત ઉધમાં આદમી ગમે તેવી સખત મહેનત મળુરી કરીને પણ સ્વતંત્ર જાંઘી ચુમરી રહે છે. પોતાનું સ્વમાન ગ્રામવતો નથી. તેથી જ સહેરેવર અમસાસ્પદે જરથોસ્તને સદેશો આપ્યો કે દુન્યાના લોકોને કહેજે કે, આજસુ જાંઘી ચુમરે નહિ. જ્યારે કોઈ તંદરોસ્ત મનુષ્ય ધર્મની સખાત પૂર ચુમરે કરે છે ત્યારે લોકો કહે છે કે, “હાકાનો” હરામ છે. આખાખાઉ છે, એવી રીતે હાકુન થઈને (પોતાની આજસાઈને) લીધે જાંઘી પુરી કરે છે. આપણા બાપદાદાઓ એટલા સ્વમાની હતા કે કાઈ દીવસ પણ ધર્મનો પૈસો લેતા હતા નહિ. પોતાની જાત મહેનત પર જ વિશ્વાસ રાખી ગમે તેવી ગરીબી (તંગદસ્તી) વેઠી લેતા. આજે તો કામમાં એથી ઉલટોજ આમલો નજરે પડે છે.

આપણા શરીરને કાંઈએ કીસ્તી અથવા નાવ સાથે સરખાવ્યું અને આત્માને “નાખુદા” તરીકે જોળાજાણ્યો છે, કાંઈએ રથ સાથે રથ તે શરીર અને રથો તે “આત્મા” કાંઈએ દુન્યા સાથે સરખાવ્યું છે. કાંઈએ શરીરને ઘોડા સાથે સરખાવ્યું છે, ઘોડો તે શરીર અને સવાર તે “આત્મા” હોંદુઓએ એને

“કુરુક્ષેત્ર” નામનું લડાઈનું મેદાન કહેલું છે. પાંડવો તે ‘સદ્યુજો’ અને કૌરવો તે દુર્યુજો. આપણા ઈરાની સાહીત્યમાં એને “રએ”નું મેદાન કહેલું છે. કેબ્રુશરાનું લશ્કર તે સદ્યુજો, અને અહરાસ્યનું લશ્કર તે દુર્યુજો, કોઈએ અયોધ્યા નગરી ને નામે ઓળખાવ્યું અયોધ્યા તે શરીર અને “ગમયંદ્રશ” તે આત્મા, કોઈએ આતશ બહેરામ સાથે સરખાવ્યું છે, કોઈએ મંદિર સાથે સરખાવ્યું છે. મંદિર તે શરીર અને અંદર રહેલો દેવ તે “અત્મા” કોઈએ સ્ત્રી સાથે સ્ત્રી ને શરીર અને મરદ તે આત્મા body & Soul.

આપણી તત્વારીખમાં એક ઢેકણે લખ્યું છે કે પેગંબરને શુસ્તાંરપ પાઠશાહે કેદમાં નાંખ્યા હતા (એવણના દુસ્તગોની ખોટી સમજાવતથી) ત્યારે શુસ્તાંરપનો માનીતો ઘોડો એહેમદ (અસ્પેસીહા) નામનો હતો, તેના એક દિસે ચાર પગો પેટમાં ધુમી ગયા હતા ત્યારે એ ચાર પગો આપણા પેગંબરે બહાર કઢાડ્યા હતા તેના ખોલાસો ઘોડો એટલે શરીર અને ચાર પગો તે આપણી અંદર રહેલી ચાર શક્તિઓ, પહેલ્લી શક્તિ તે એક ખોલા પરજ એકીન રાખવું તે (એકીન-ઈમાન-faith) બીજી શક્તિ તે “તંદરેસ્તી” health, ત્રીજી શક્તિ તે જ્ઞાન Knowledge, અને ચોઠી તે આપણો પુરપાર અથવા હીમત courage, માનિનેસ, દોઢીઓએ તેા ઈશ્વરની સાથે એકએક સ્ત્રી પણ આપેલી છે “અહ્મની” સાવિત્રી “વિખ્લુની” લક્ષ્મી અને મહાદેવ અથવા “શીવ”ની પાર્વતી કૃષ્ણની રાધા વીગેરે હવે એ સ્ત્રીઓ તે શરીર અને બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહાદેવ તે આપણો “આત્મા” છે. પણ ચાર શક્તિને માટે લખે છે.

Wisdom, Justice, Courage, અને Temperance ખેટાનું બધું સિદ્ધાંત આ ચાર સદ્યુજોમાં જ સમાઈ ગયું છે.

પ્રકરણ ૧૮ મું

“ખોરદાદ યશ્ત”

Khordad (Haur-vatat) rules over the seasons of the year, He is the genius of “Health” and presides over Waters.

May Khordad grant thee plenty and prosperity.

જ્યારે પેગંબર જરયેસ્ત મીનોષ જહાનમાં ગયા હતા ત્યારે જેમ ખીન અમસારપદેએ મંદેશા આપ્યા હતા, તે પ્રમાણે ખોરદાદ અમસારપદે પણ પોતાના તાબા હેઠલની સ્ત્રીજ જે નદી અને કુવાના પાણીને સ્વચ્છ રાખવા વીધે સંદેશો આપ્યો હતો.

The next in order was Archangel Khordad, who enjoined the Prophet to take care of the waters of the rivers and wells. Which flow from mountains and underground passages, and which are used in cultivation, and for cooking purposes.

He warⁿed the people of the world, not to throw
of the dead body. into such
any foul^{ness}, to mix with

them, and added that if the water used in cooking food, was clean and unpolluted, the food would never harm, the person, who ate it, and told him not to forget, that foul water was the cause of several diseases in the world.

આ ઉપરના લખાણમાં પાણીની સ્વચ્છતાઈ રાખવાને માટે જે તાકીદ કીધી છે. (ઇઆને ધર્મની રૂએ ફરમાન આપ્યું છે) તેના બે અર્થ થાય છે, એક તો નદી, કુવા, તક્લાવ વીગેરેનું પાણી અને ખીજું પાણી તે આપણા શરીરમાં રહેલો પ્રવાહી ભાગ, લોહી, વીર્ય વીગેરે.

વેગંબરે જે પાણી વીર્ય ધર્મમાં લખ્યું છે તે ખાસ કરીને આપણા "વીર્ય"ને સ્વચ્છ રાખવા લખ્યું છે. જુઓ નવમે (૯)મે ફકરો ખોરદાદ યસ્તનો.

એમાં દાદાર હોરમગદ કહે છે કે:-અએ જરયોસ્ત, આએ માથ, છોકરા-વાળા બાપ, અથવા એક બાઈ જેની સાથે બીજો જનમેલો હોય તે. અથવા ત્રણ પંચવાળા (તથા) નેકનામીના ગુણુવાળા આશ્રવન (એ ત્રણ) સિવાય બીજા કોઈને ઘું શિખવતો ના.

ખોલાસો:-(તે આશ્રવન કેવો હોવો જોઈએ તેની બીજી સિદ્ધતો નીચે જણાવે છે.)

(જે આશ્રવન) સારી દીનવાળો (હોએ) (તથા) જે સારી દીનવાળો અશે (તથા) નાખીયો (હોવાથી) તમામ ફરજોને જર કરનાર (થાએ) (ઇઆને ફરક જાતની જુદાઈને તોડે)

આ યસ્તનો બાહોશ (વિદવાન) લખનાર એના ભેદનો ખોલાસો. જાહેરમાં ફરવાને માટે મનાઈ કરે છે. પણ ઉપર દેખરાખ્યા પ્રમાણે ફકટ ત્રણ જુદી જુદી જાતની લાયકાત ધરાવનાર શપ્સોનેજ એનો ભેદ કહેવાની આગા કરે છે. પહેલો ધણા છોકરાવાળો બાપ. એનો ભેદ એ છે કે જે શપ્સ સ્વતંત્ર રીતે વિચાર કરી શકતો હોય, પોતાના અંતકરણને જે સાચું લાગે તે જાહેરમાં કોઈનોખી કર રાખ્યા વગર તક ને ફડ કહી દે અને ખરું ખોટું ખીજાણુવાની શક્તિ હોય. બીજો એક બાઈ જેની સાથે બીજો જનમેલો હોય=એટલે કોઈ શપ્સ ખાલેસ અંતકરણનો હોય, પણ ડગમગતા વિચારનો હોય, તેને ભેદ કહેવો નહિ. પણ જે ચોખ્ખાં અંતકરણની સાથે તેનામાં ઢઢતા (મક્કમતા) firmness હોય તોજ તેને ભેદ કહેવો. ત્રીજો ત્રણ પંચવાળો આશ્રવન=એટલે જેના વિચાર, વાણી અને વર્તન (કાર્ય) એક સરખાં હોય ઈઆને. જેનું વિચારે તેવુંજ બોલે, (જાહેર કરે)

અનુસાર આપણી પાંચ ગેટોનું પણ સમજવું. પહેલાં ૧૫ વરસ હાવનગેટ ૧૫થી૩૦ રપીયાન ગેટ ૩૦થી૪૫ ઉછરનગેટ ૪૫થી૬૦ અધવિસ્ત્રેભ ગેટ અને ૬૦થી૭૫ ઉછરેન ગેટ. (એ વીધે જુઓ આદુરમાન રપિયનનું. રપિયન ઇંગ્લેન્ડના ને ફ્રાન્સ નવાવેલા છે. તેનો ગેટ એજ છે કે ૧૫થી૩૦ વરસની ઉમ્મરમાંજ વીર્યની વૃદ્ધિ થઈ માણસ તદ્દરેસ્ત બને છે. અને જો એ અષ્ટવામ માં વીર્યને સાચવ્યું (માળવી રાખ્યું હેય) હોય તો આખી જીંદગી સુધી તે શપ્સ તદ્દરેસ્ત રહી શકે છે.

ફરે (૬)થો દાદાર હોરમજદ કહે છે,-(જે માણસ) ત્રણ કથ- ખેંચે છે (તેને) અશો નર તરીકે કું પસંદ કરે છું. (જે માણસ) છ (૬) કથ ખેંચે છે (તેને) અશો નર તરીકે કું પસંદ કરે છું. (જે માણસ) નર (૯) કથ ખેંચે છે (તેને) તમામ અશો નર તરીકે કું પસંદ કરે છું.

હવે એ કથની આમદનો ખોલાસો જાણવા પછી ખાતરી થશે કે, આ ખોરદાદ વસ્તમાં વીર્યનેજ વીધે ભેદમાં લખેલું છે. આપણે ઉપર દાખલા તરીકે એક માણસની સાધારણ રીતે ૭૫ વરસની ઉમ્મર જોઈ મળ્યા એટલે ૯.૦ મહિના. જો કોઈ શપ્સ ૩૦૦ મહિના વાને ૩૫ વરસ (૧૦૦ મહિનાનો કથ સમજવો) સુધી વીર્યને સાચવે (વાને પ્રજ્ઞયર્થ પાળે) તો તેને દાદાર હોરમજદ પસંદ કરે છે. એટલે ૨૫ વરસ સુધી તો દરેક મનુષ્યે (પ્રજ્ઞયર્થ પાળતું જોઈએ) વીર્ય સંભવતું જોઈએ, પછી જ પરણવું. જો ૨૫ વર્ષથી પછી વધારે વર્ષ કુંવારો રહી શકતો હોય (વીર્ય સાચવી શકતો હોય) તો વધારે સારું. હવે છ કથ એટલે ૨૫મે વર્ષે પરણીને ૫૦ થા ૬૦ મે વર્ષે પાછો સંસાર છોડી દે (ધ્યાને પોતાની સ્ત્રી સાથે શરીરસંબંધ નહિ રાખે) તો તેને હોરમજદ પસંદ કરે છે. પણ જો કોઈ જીંદગી સુધી (પ્રજ્ઞયર્થ પાળે) કુંવારો રહી શકતો હોય તો તેને દાદાર હોરમજદ વધારે પસંદ કરે છે. (ખાજા પ્રજ્ઞયારી તો કોઈક સ્ત્રીએ જ રહી શકે) આપણા ધર્મનું કૈલગી કરમાન દરજીમાલ નથી. દરેકને પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલવાની આપઅખત્યારી આપેલી છે. મરજીનું છુટાપણું (free-will) એક ઠેકાણે પરણવાને માટે ખસ તાકીદ કાઢી છે. (વંદીદાદમાં) અને અહિંયાં આવી રીતે જીંદગી સુધી કુંવારું રહેવાનું ફરમાન મળે છે. તેથી ચુંચવાડો થય નહિ, તેથી આટલો જુલાસો કરવો પડ્યો છે. નવે નવ કથ ખેંચનાર ફક્ત આપણા ધર્મનો વડો ધર્મશૂર કે જેને જરૂરોત્તરેમો કરીને કહેતા હતા તેને જ માટે એક અપવાદ તરીકે ફરમાન છે. તેના શિવાય બીજા કોઈને નહિ. ' ' ' કોઈ પોતે મરજીથી કુંવારો રહી શકતો હોય તેને

હવે વાંચનારને માલમ પડશે કે આપણા પેગંબર અશો જરથોસ્ત પરણેલાં નહિ હતા. એવણી બાઇડી તથા છોકરાંઓ વિષેનું જે લખાણ છે, તેનો બેદ આ પ્રમાણે છે.

છોકરાનો બેદ—શરીર એક ઝાડરૂપ છે, તેની ઉપર પાંચ ફુલ છે. પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, અને આકાશ (પાંચ મહાભુતોનું) શરીર બનેલું છે) તે ઝાડમાં માળો છે, તેમાં એક પંખી છે. તે પંખી તે આત્મા અથવા જીવ, તે પાંચે ફુલ ઉપર બેસીને તેનો વાસ લે છે, એ જીવરૂપી પંખીના પેટમાં એક સ્ત્રી છે, તે સ્ત્રી તે ઇચ્છા તે ઇચ્છા ત્રણ પ્રકારનો ખોરાક ખાય છે. તે ખોરાક, ત્રણ ગુણ સત્વ, રાજસ અને તામસ, એટલે કેટલીવાર તે કામ, ક્રોધ, શોક, મોહ, ભયમાં, કેટલી વાર ભક્તિમાં, એવી રીતે પોતાનો વખન માળે છે. તે સ્ત્રીને ભોગ કર્યા વગર આધાન (ગર્ભ) રહે છે, તે ગર્ભમાંથી કેમ વિરક્તો પુરુષ ઉત્પન્ન થઈ આસમાન તરફ ઉડવા માંડે છે.

“વિરક્તો પુરુષ” તે જ્ઞાન, જ્યારે ઇચ્છા જ્ઞાન મેળવવાની યાચ છે ત્યારે તે “પુત્ર” અથવા જ્ઞાન પોતાના પિતાની શોધમાં જાય છે. અને ખુદાને શોધી કહાડે છે. જ્યારે પિતાને શોધી લાવે છે, ત્યારે તેની મા “ઇચ્છા” હમેશાં પિતાની સાથે રહે છે. એટલે તેને બીજી કંઈ ઇચ્છા રહેતી નથી, ફક્ત ખુદાની સંગતની જ ઇચ્છા રહે છે, તેથી તનને (શરીરને) શાંતી થાય છે.

ઉપરના લખાણના બેદથી માલમ પડશે કે, ધાર્મિક સાહિત્યમાં જ્યાં જ્યાં છોકરો ઉત્પન્ન થયો એવાં બેદમાં લખાણો આવશે, ત્યાં ત્યાં તે છોકરાનો અર્થ જ્ઞાન (આત્મિકજ્ઞાન) સમજવું. ખાસ કરીને હોમયસ્તમાં એવા લખાણો આવશે.

હવે આપણે યરસનુમવાળા મોબેદ વીધે યોડાક ખુલાસો કરશું. મોબેદો જ્યારે યરસનુમમાં બેસે છે ત્યારે ૯ દિવસ સુધી નહાતા નથી (ઇચ્છાને પાણીથી આંગ સાફ કરતા નથી) તેનું કારણ એવું દેખાવા લાગે છે કે એ દિવસોમાં પાણીનો ઉપયોગ થાય નહિ. હાથે મોંજ પહેડી ચમચાએ ખાય છે, અને હાજતે જર્મ આબ્યા પછી પણ પાણીનો ઉપયોગ કરતા નથી તેને બદલે ખરવ (એક જાતની મટાડી) થી તે જગા સાફ કરે છે. હવે યરસનુમ લેવું તેની મતલબ એટલી જ છે કે પોતાના તનને પવિત્ર કરી, જ્યાં માણસની આવળવ નહિ હોય તેવી એકાંત જગામાં બેસી શાંત રીતે (ચિયારની એકાગ્રતા કરીને) પોતાની જાતને પીછોણવાનું જ્ઞાન અથવા તો ખુદા વીધેનું જ્ઞાન મેળવવાની છે. (Meditation) જ્યારે તનને પાક કરવાની ખાસ જરૂર છે ત્યારે જ આવી રીતે અપવિત્ર રહે છે. તેનું કારણ આ પાણી વીધેના બેદનું જ્ઞાન નહિ હોવાને લીધે છે. જે પાણી વાપરવાની

મનાષ કીધી છે તે આ વીર્યનો ઉપયોગ નહિ કરવાની બેદમાં મનાષ કીધી છે. આવી રીતે અર્થનો અનર્થ થઇ જવાથી, જ્યારે ખાસ નહાવા (ગોમત્ર કરવાની) ની જરૂર છે, ત્યારેજ નહાના નથી અને અપવિત્ર રહે છે. એક મોખેદ જ્યાં સુધી આવી રીતે નહાનમાં બેઠો હોય ત્યાં સુધી વીર્યનો ઉપયોગ તેનાથી થાય નહિ પણ વિચાર વટીક થવો નહિ જોઇએ. જો ખરાબ વિચાર આવે તો તે બરસનુમ અવાવ થઇ જાય. એવી રીતે “અહમચર્ય” પાળવાની ખાસ તાકીદ આપણા ધર્મગુરુ વર્ગને આપેલી છે. બરસનુમ મોખેદજ લઇ શકે, અને બહેદીન નહિ લઇ શકે એવું કાંઇજ નથી એક બહેદીન પણ બરસનુમ લઇ શકે. હાંદુઓ એને જાપ (અથવા જપ) કહે છે. ઇસ્લામીઓ ચીંટો (અથવા છીંટો) કહે છે. ખ્રીસ્તીઓ પણ એવી રીતે એકાંતમાં બેસીને આત્મીક યાન લઇ શકે છે. જીસ કાર્પસ્ટને જોન ધી બેપ્ટીસ્ટ બેપ્ટીઝમ આપ્યા પછી એ કાર્પસ્ટે ૪૦ દિવસ સુધી જંગલમાં રહીને ખુદા સાથે વાતચીત કીધી હતી (અથવા ખુદા સાથે સંબંધ સાધ્યો હતો.) દરેક પેગંબરે એવી રીતે વર્ષો સુધી એકાંતમાં રહીને ખુદા અને દુન્યા વિખેનું યાન મેળવ્યું હતું. જીસ કાર્પસ્ટે પણ કુંવારી જીંદગી ગાળી હતી. આટલા ખુદાસા પરથી માલમ પડશે કે મહાન પુરોહિતે પોતાના વીર્યનો જીંદગીમાં વિચાર વટીકપણ ક્યો નહિ કર્યો વધારે ખુદાસાને માટે નીચે લખેલા લખાણ પરથી માલમ પડશે.

અહમચર્ય

ૐ જીસ યોગકી મહત્તા દિવ્યતા, ગહનતા તથા કડીનતા, કઠોરતા ઓર કુરતા કે ઉપર કહા ગયા હે, જીસે અનુસાર ચલકર, સાધક ધર્મરકી જ્યોતમે બી સમા શકતા હે, ઓર અનુકા કસેવાબી બન શકતા હે. ઉસ યોગકે યદી આપ સાધ્ય બનાના ચહાને હેં તો, સર્વ પ્રથમ આપ અહમચર્યકા પાળન કીજીએ, અહમચર્ય કે બીના યોગકી સફળતાકા અંકુર વૈસેહી નહિ ઉગા કરતા, જેસે જલકે વિના બીજ, અહમચર્યકે વિના યોગ વૈસાહી હે, જેસે પ્રકાશકે વિના સૂર્ય, ઓર પ્રાણુ કે વિના પ્રાણી, અહમચર્યકી નિષ્ટાકે વિના યોગકે જૂના અપની મોતકે આપ ખુતાના હે. અત યોગકે જીયાસુકા અહમચારી હોના ઉતનાહી આવશ્યક હે. જિતનાકી જીવનકે ઇચ્છુક કે પ્રાણી (પ્રાણુવાલા) હોના આવશ્યક હે.

અહમચર્ય ધનસે યુક્ત સાધકકે પ્રાણુ સ્વભાવસે હી સ્થીર રહા કરતે હે. યદી બાત યોગશાસ્ત્રમે બી કહી ગઇ હે. “સ્થિર બીન્દો સ્થિર પ્રાણુ, વીર્ય કે સ્થિર હો જાનેસે હી પ્રાણુબી સ્થિર હો જાતા હે. ઈસ સિદ્ધાન્તકે પોષક વાક્ય યોગશાસ્ત્રમે સંકેટાહી મીલતે હે. જેસે

“સિધ્ધિ મિન્દો મહાદેવિ હિ ન સિધ્ધતિ બૂનતે”

हे पार्वति मिन्दुके सिद्ध हो जानेपर ऐसी कानसी सिद्धी है, जे साधकको प्राप्त न हो सके ? पातानजल योग दर्शनमें भी कहा है "अक्षयर्ष प्रतिष्ठायां वीर्यलाभ" अक्षयर्षकी निष्ठासे वीर्य मिन्दुकी स्थिरता उद्भवगतिको लाभ प्राप्त होता है. हठयोग ग्रन्थिकांमें कहा है कि,

"उद्भवेता अवधावत तावत क्षयभयं कुन"

जबतक साधक मिन्दुको उद्भवगाभी रक्ता है, तब तक उसको क्षय-मृत्यु-प्राप्त्यक्षयका भय नहीं है. "अथर्व वेद"में भी कहा है कि

"अक्षयर्षेषु तपसा देवा मृत्युमुपाप्नुवन्"

अक्षयर्षी तपसे देवाने मृत्युको भार डाला.

"शिव संहितामें महादेव कहते हैं—

"भरषु मिन्दु पातेन, श्वन मिन्दु धारणात्"—

मिन्दुका पतनही मृत्यु, और मिन्दुका धारण-स्थिरताही श्वन है. आगे शीर कहा है कि, "अह मिन्दु शिवो मिन्दु" मैं मिन्दु हूँ, शिवही मिन्दु है. आगे शीर पार्वतीसे कहते हैं कि, हे पार्वति, मैं मिन्दु जयसेही शिवपदको प्राप्त कर सका हूँ. इस मिन्दुके धारणसेही तो ॐ का ॐकार धरात्वको प्राप्त हो गया है. उससे मथेपरसे मिन्दुको हटाकर देवीसे कि यह शीर भी ॐ रहता है या नहीं. ये मिन्दु हटनेकी धरात्वसे म्युन हो जाता है. मिन्दु धारण ही उसको धरात्वपद दिये हुआ है।

अस्तु, जब योग के जन्मदाता मुष्माचार्य शिवको शिवत्वकी मिन्दु धारणसे प्राप्त हुआ है जब योगके प्रदाता धर्मर के प्रथम नाम ॐ के औमत्वका धारणही मिन्दुधारण ही है, तो फिर साधारण अक्षयर्षहीन पुत्रप योगसिद्धि, शिवत्वको प्राप्त हो सकेगा, यह बात असम्भनसे भी दूस्तर है. दूस्तर ही नहीं अपि तु अपनी मौनको निमन्त्रण देना है.

उपर्युक्त विवेचनसे आपको दो आनोंका पता लगेगा कि एक अक्षयर्ष मिना योगका साधन करना, अपनेको योग और मौनके मुष्ममें लेज देना है, और दूसरे भरनेवाले मिथ्यात्वमें छूटना शिवत्वको प्राप्त करता है यह योग शब्दका सच्चा तत्त्वार्थ है। ॐ के मतनुसार इस अर्थको लेकर योगसाधनमें सगनेवाला साधक ही योगमार्गकी कठिनाधियोंसे पार पटुया करता है.

आप उपर ये तो समझी चुके है कि, अक्षयर्थी हीनसाधक, योग-मार्गमें सफलता नहि पा सकता है। अक्षयर्थी योग सफलताही कुंभी है। यही नहि अपितु अक्षयर्थी विश्वमात्रकी सफलताओंका भीम है। फिर यह सफलता यादें भौतिक हो या आध्यात्मिक ! यही कारण है कि, हमारे पूर्वजने अनुप-निर्भाष्यकी अवस्थाका नाम ही अक्षयर्थ रक्खा है।

इस अवस्थाको पूर्ण रूपसे निभानेवाला पुरुष सफलताका भंडार ही हुआ करता है ! इस तत्वका पता हमको अक्षयर्थ शब्दका अर्थ समझनेसे ही लग जाता है।

“अक्षयर्थ शब्दका तात्पर्य”

अक्षयर्थका शब्दार्थ समझना जटिल इति है। जटिलसे लोग अक्षयर्थका अर्थ आ जन्म कुंवारा रहना या जटाजूट आदि जैसे जनाकर दिरना मात्रही मान लेते हैं। सत्यमुच्य अक्षयर्थका छतना अर्थ लेना अक्षयर्थकी कृपा करना है। अक्षयर्थका संश्लेष न तो कुंवारापनमें है, और न किसी वेप भूषासेही है। श्रुतार्थमें अक्षयर्थका अर्थ वीर्यनिरोध या कामदमनमें ही है। परन्तु छतना समझनेसे भी अक्षयर्थका अर्थ पुग नहि होता। अक्षयर्थका पुरा अर्थ होता है, वीर्यका रोकना, वेद ज्ञानको पाना, सत्-चित्त-आनन्द अक्षमे समाना।

वीर्य ओके द्विष्य तेजका नाम है, जैसे के शतपथ ब्राह्मणमें कहा है। “वीर्य वै बर्ग” वीर्यही तेज, आत्मा प्रकाश है। इस वीर्यरूप अक्षके दीपनसेही, अक्ष-वेदके तत्त्वज्ञानका दर्शन, और वेद तत्वके अक्षादिपक्षसे, सत्-चित्त-आनन्द अक्षका साक्षात्कार हुआ करता है।

यह अक्षत्रय संगम ही अक्षयर्थका पूरा तात्पर्य है। इस अक्ष-त्रिवेणीका ज्ञाता पुरुष ही योगका सव्या अधिकारी हुआ करता है।

“अक्षयर्थकी मल्ली”

हमारे शास्त्रोंमें वीर्यके, भीमत्व, वीरत्व, ओजस, जल, तेज, सुक, पवित्रता, रेत, रेतस, कान्ति, जिन्दु बर्गोदि नाम कहे हैं। और वीर्यकोही सृष्टिका उत्पादक, पालक, संहाक, भी कहा है। परन्तु योगशास्त्रमें वीर्यका अक्षमिन्दु-अक्षभीमत्वक कहा गया है। महादेवने योगशास्त्रमें कहा है कि, “अहं जिन्दु रज शक्ति” में (महादेव) जिन्दु वीर्य है, और रज शक्ति (पांशुती) है !

योगशास्त्रमें कहा है कि साधकके नाभिस्थानमें रज, और मस्तकके मध्य

કેન્દ્રમે વિર્ધા મિન્દુ રહા કરતા હે ! રજકા સિન્દૂર વર્ણ, ઔર વીર્ધકા શ્વેત વર્ણ
હે ! રજરૂપ પાર્વતીકા નાભિસે ઉઠાકર મસ્તકમે મિત્રા દેનાહી, યોગ સિદ્ધિકા
સફલ રહસ્ય હે.]

ઈસ કથનમે બહુન બારીક વૈજ્ઞાનીક તત્ત્વ છીપા હુઆ હે.

અહાયર્થકા અહાયશબ્દ વીર્ધા ઔર અહાકે અમેઘ રખનેવાલા સાધકહી
પ્રથમ ઐશ્વરીકા અહાયારી હોતા હે ઈસ અહાયારીકા અહાં મિન્દુ, અપને સ્વભાવ-
સિદ્ધ સ્વરૂપ અહામેહી સ્થિર રહા કરતા હે. અર્થાત્ એસે અહાયારીયોકા યહ બી
માલુમ નહિ હોતા, કિ હમારે વીર્ધાતન્તુઓમે સંસારસે સંબંધ રખનેવાલા, કોઈ
વીર્ધરૂપ પદાર્થ હે યા નહિ । ઉસકા અહામિન્દુ સજ તરહકે કમ્પનોસે રહિત સદા
સ્થિર રહા કરતા હે. દુસરી ઐશ્વરીકે અહાયર્થવાલે સાધકકે અહામિન્દુમે કમ્પન તો
અવશ્ય ઉઠા કરતા હે, પરન્તુ યહ અપને, કઠોર સંયમ, બલ, ઔર બીજમપ્રતિજ્ઞા
દ્વારા અહામિન્દુકે ઉન કમ્પનોકા, અહામિન્દુકી ઔર હી ઢંકેલ દિયા કરતા હે.
યહ બુમિકા સાધકકે લિયે બહુન હી કઠીન કસૌરી કી હે.

તીસરી ઐશ્વરીકે અહાયર્થવાલે અહાયારી (સાધક) કે અહામિન્દુમે જો સૂજન-
કમ્પન ઉઠા કરતા હે, ઉન્હે યહ ઇશ્વરકા સૃષ્ટિ-સૂજન આદેશ સમજકર સન્તાન
ઉત્પત્તિમે બહલ દિયા કરતા હે. યહ ઈસ સૂજનકે ધ્યેયસેહી શુદ્ધકાર્યમે પ્રવૃત્ત
હુઆ કરતા હે, યહ અહાકી ઉસ અહામિન્દુમે હોનેવાલી “એકાકહં બહુરૂપામ” કી
સાંકેતિક સૂક્ષ્માન્તર દિવ્યવાણીકા સુના કરતા હે.

જો ઉસકો કહાની હે કિ યજ્ઞ, તું બી મેરે બહુન હોનેકે કાર્યમે સક્રિયભિત
હો જા ! ઇશ્વરીય આગ્રાકા પાલક, ઔર વિપયાશક્તિમે રહીત હોનેસે, યહ સાધક
બી અહાયારી હી હોતા હે, એસે સાધકોકે સૂજનકાર્યમે, ઇશ્વરીયસૂજન પ્રેરણુ હી
કાર્ય કરતી હે.

છાન્દોગ્યોપનિષદ પ્રપાઠક ૩, ખંડ ૧૬નું વચન છે.

કે અહાયર્થ તથા પ્રકારનું હોય છે, કનિષ્ઠ, મધ્યમ, અને ઉત્તમ પુરુષે
(અન્ન રસમય પુરી એટલે દેહમાં રાગ કરનાર જીવાત્માએ) જિતેન્દ્રિય અને
અહાયારી રહી વેદાદિ સત્ય વિદ્યા અને સુશિક્ષાનું યતન કરી અતિ પવિત્ર કર્મો
કરવાં, વિવાહ કરીને પણ જે વિપવલંબિત થયો નથી, તેના સરીરમાં પ્રાણ
બળવાન થઇને, સારા ગુણોને વસાવનારો થાય છે; આ પદ્ધત્તી ઉન્નતમાં
અહાયારીને વિદ્યાબ્યાસ કરવામાં કષ્ટ પડશે; પરંતુ આચાર્ય તેને સારો ઉપદેશ

આપ્યા કરે, અને ઘડાચારી પણ તેવો જ નિશ્ચય કરે કે જો હું પહેલી અવ-
સ્થામાં, બરાબર ઘડાચારી રહીશ તો મારે શરીર નીરોગી અને બળવાન થઈ,
શુભ શુભોને વસાવનાર પ્રાણીનું ધારણું કરશે, હું મનુષ્યો, તમે એ પ્રમાણે મુખને
વધારો, જો હું ૨૪ વર્ષ સુધી ઘડાચાર્યનો લોપ ન કરી, ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ
કરીશ તો મ્હરી આયુ (જિમ્મર) ૭૦ કે ૮૦ વરસની થશે, એ નિશ્ચય છે

“મધ્યમ ઘડાચર્ય”

જે માણસ ૪૪ વર્ષ સુધી ઘડાચર્ય પાળે, વેદાભ્યાસ કરતો રહે છે,
તેના પ્રાણ, ઇન્દ્રિયો, અન્તકરણ, અને આત્મા બળવાન થઈ, સર્વ દુષ્ટોને
રોકાવનાર અને ત્રેષ્ટને પાળનાર થાય છે, જો હું આ પ્રથમ વચમાં જેવી રીતે
આપ કહો છો, તેવી રીતે કાઈક તપશ્ચર્યા કરું તો, મારો આ શરૂઆત પ્રાણ
મધ્યમ ઘડાચર્ય મિદ્ધ કરી શકે, ઘડાચારીઓ તમે આ ઘડાચર્યને
વધારો, જેવી રીતે હું ઘડાચર્યનો લોપ નહિ કરી પણ સ્વરૂપ ધર્યો છું, તથા
તેજ શરૂકુળભાષી, આવો નીરોગી થયો છું, તથા જેવી રીતે આ ઘડાચારી
સારાં કામ કરે છે તેવી રીતે તમે કર્યા કરો.

“ઉત્તમ ઘડાચર્ય”

ઉત્તમ ઘડાચર્ય ૪૮ વર્ષ સુધીનું છે. જેવી રીતે ૪૮ અક્ષરનો જગતી
છન્દ છે, તેવીજ રીતે ૪૮ વરસનું ઘડાચર્ય છે. જેઓએ ઉત્તમ ઘડાચર્ય
પાળ્યું છે, તેઓનો પ્રાણ બલિષ્ઠ અને અનુકુળ થઈ સર્વ વિધ્યાનું મદકારી
શકે છે.

જે આચાર્ય, અને માતાપિતા પોતાના સંતાનોને રિધા અને શુદ્ધ કર્મ
શીખવવાને તપસવી બનાવે છે, અને ઉપદેશ આપે છે, તે સંતાનો, પ્રોતાની મેળેજ
અખડિત ઉત્તમ ઘડાચર્ય સેવી, પૂર્ણ આત્સો (૪૦૦) વરમની આયુ વધારી,
શકે છે, કારણકે જેઓએ ઉત્તમ પ્રકારનું ઘડાચર્ય સેવ્યું છે, તેઓ સર્વ પ્રકારના
રોગથી રહિત થાય છે, અને તેઓ ધર્મ, અર્થ, કામ, અને મોક્ષને પ્રાપ્ત
કરી શકે છે.—

હોંદમાં એવો રીમાજ છે કે બચ્ચાને નહીં જિમ્મરમાં ધર્મનું જ્ઞાન
આપવું, પણ તને પૈના પેદા કરવાને માટે મહેનત મજુરી ધણી વીગેરે કરવું
મદસ્થાશ્રમી થવું (એટલે પરણીને છોકરાં બચ્ચાવાળા થવું) પણ જ્યારે ઉમ્મર
મોટી થાય ત્યારે પોતે સસારથી અલગ થઈ સુખ મેનથી દિસે શુભરથા

(તેને કામ કહે છે) અને ત્યાર પછી જ્યારે ઘડપણ આવે બહુ જલ્દી થઈ જાય ત્યારે પોતાની મુક્તિ અથવા મેક્ષના વિચારો કરી અજ્ઞાનમાં પ્રવૃત્ત થવું. અને મુક્તિ કેમ થાય તેને માટે પરમાત્માનું ભજન કિર્તન કરીને આ દુન્યામાંથી ઉઠાંગરી કરવી. ધર્મનું જ્ઞાન શરૂઆતમાં લેવાની એજ મતલબ છે કે જ્યારે ધર્મો વેપાર या मोक्षरी કરે ત્યારે પ્રમાણીકપણાથી જ ધન (પૈસો) પેદા કરે.

હવે ખોરદાદ અમસાર્પદને માટે હોરમજદ યસ્તનો રૂપમાં ફકરામાં લખે છે કે. અદિયાં “ખોરદાદ” તથા અમરદદ અમસાર્પદ જેઓ બીજી દયાતીમાં જનારા અશો (શોકો)નો બદલો છે. તેઓથી અએ જરયોસ્ત મારી પેદાએશ છે.

જમ્યાદ યસ્તના (પર)માં ફકરામાં લખ્યું છે કે.

તેજ ધેહાની આલનો “અપામ નપાત” જે હકુમત કરનાર તુરમંદ, હશીર, (અથવા મરદાનગીરાલો) તથા આરાધનાનો હાયદો આપનાર, બુલદ દરજ્જાનો સાહેબ, (તે) ને હમો વખાણીએ છીએ, જેણે માણુસોને પેદા કર્યાં, જેણે માણુસોને રૂપ આપ્યું, જે પાણીમાં રહેનાર ઇજદ છે) તથા (જ્યારે) તે આરાધના પામેલો (હાય છે) (ત્યારે) સાંભળનારા બધા જ તીક્ષ્ણકાન રાખનારો છે.

ઉપસા બન્ને ફકરાઓ પરથી માલમ પડી જાય છે કે ખોરદાદ (યાને વીર્ય) એજ માણુસની તંદરેસ્તીનો મૂળ પાયો છે. એને તેથી તો એને શરીરનો રાખ કરીને કહેવામાં આવે છે. જેની રીતે કે જે દેશનો રાખ નબળો હોય તો પ્રજા તેને ગણકારે નહિ (તેના તાબામાં રહે નહિ) તેવી રીતે જે શરીરમાં વીર્ય નહિ હોય (યાને નબળું હોય) તો મન કાણુમાં રહે નહિ, અને મનના કાણુ વગર ઇદ્રિઓ પ્રયસ થઈ જાય, તેથી જ એને જાળની રાખના (જેમ ગમે તેમ વેડફી નહિ નાંખવાં)ની આટલી બધી તાકીદ કરાવેલી છે. હવે ખોરદાદ બીજી દયાતીમાં કેવી રીતે જાય છે. તે જોઈશું ખોરદાદ તે આપણા શરીરમાં રહેલું વીર્ય, એનો હમકાર (એટલે સાચે મળી કામ કરનાર) તેસ્તરત્તીર, ફરવરદીન અને ગુઆદ ઇજદ છે. તેસ્તરત્તીર તે જ્યારે સ્ત્રી સંબંધ કરવામાં આવે છે. અને જે સ્ત્રીના ગર્ભસ્થાનમાં જાય છે તેને તીર ઇજદ કહેવામાં આવે છે. (જેવી રીતે વરસાદ જમીન ઉપર પડીને અનાજ ઉગાડે છે) તેવી રીતે તેસ્તરત્તીર ઇજદ છોકરાં બચ્ચાંની વૃદ્ધિ કરે છે, અને ફરવરદીન ઇજદ તે આપણી “ફરપિ” ફરોદર, સુક્ષ્મ શરીર, ઇચ્છા શરીર (Astral body or ethereal body) જે નામે ઓળખો તે. જ્યારે માણુસ આ દુન્યામાંથી ગુજરી જાય છે (મરી જાય છે)

ત્યારે એ સુદૃઢ શરીર “ફૂવપિ” દવારપે હવાના ફરેસ્તા ગુઆદ ઈજદ મારફતે ઈયરમાં જમને થોડો વખત આસાપસ ભોગવે છે, અને પછી, એજ ફૂવપિ હવાનીજ મારફતે (ગુઆદ ઈજદ મારફતે) પાછી મરદની મની તરીકે (ઈઆને વીય તરીકે) આવી શરીરમાં રહે છે, જેને “અપામ નપાત તરીકે બેદમાં રહે છે, તેથી જ દોરમજદ યસ્તના (૨૫)માં ફકરામાં કહ્યું છે, કે “બીજી હવાનીમાં જનારા અશો (શિકો)નો બદલો છે. એવી રીતે વીકાસક્રમને કાયદે (Law of evolution) જેવી આપણી ઈચ્છા હોય તેવે ઠેકાણે પૂનર્જનમ થાય છે. ફરીથી જન્મ લઈએ છીએ, કુદરતમાં એક નીયમ છે કે તમારા જે જે વિચારો તમારી જીવતી જીંદગીમાં કીધાં હોય, તે તે વિચારો જે ફળીમૂન નહિ થયા હોય (ઈઆને જે જે ઈચ્છા કીધી હોય અને તે તે ઈચ્છા પૂર્ણ થઈ નહિ હોય) ત્યાં સુધી મનુષ્ય આ ધરતી ઉપર વારંવાર જન્મ લેવા કરશે. “જેવી મતી તેવી ગતી.”

હવે પછી તીર યસ્ત, ફરવરદીન યસ્ત વીગેરેમાં જે ખ્યાન આવશે તે ખોરદાદની સાથે સંબંધ ધરાવતું એકગેકને મળતુંજ ખ્યાન આવશે. આપણે ધર્મ બાલ કરતાં પથુ બારીક છે એમ વારંવાર કહેવામાં આવે છે, તેનું કારણ એજ કે આપણા શરીર રચનાનું બારીકમાં બારીક નીરીક્ષણ કીધેલું છે, અને જોઈતું સાહિત્ય ધર્મ સંબંધી જોશે તો ફક્ત તંદરોસ્ત કેમ રહેવું અને આનંદમાં જીંદગી કેમ પસાર કરવી, તેના સાધનેલું જ સુદૃઢગ્ઞાન દરેક યસ્તો અને નીઆએસોમાં આપેલું જોશે.

પ્રકરણ ૧૯ મું

“અરદ્વી સૂર-નીઆએશ”

May Avat grant thee wealth from every generous one !

આવાં અરદ્વી સૂર-નીઆએશ વીધે જીવો ચીનવદ-પુવરાણું લખણુ એની અંદર આપણા શરીરમાં ફેટલી નસો છે તેનું વીગતવાર ખ્યાન કરાવું છે. અને લોકો સ્વચ્છ રાખવાથી ફેટલો ફાયદો થાય છે, તેની લખણુ વીગત આપેલી છે.

ફકરો (૩)જો એમા ખુદશા શબ્દોમાં લખેય કે અરદ્વીસુગ, મરદોની મનીને, સ્વચ્છ કરે છે. તમામ જનનારી માતાઓના જન્મ આપવાને મટેના ગર્ભસ્થાનને પરિત્ર કરે છે, બચ્ચાઓનો જન્મ સહેલધર્મી આપે છે, અને માતાઓના ધાનમાં દુધની જુદી કરે છે. (ધંબને દુધ આપે છે)

ફકરો (૫) મો એમા હજારો ફાંટાઓ નાળાંઓનું ખ્યાન છે, તેમાં એક બાબદ બેઠમા લખી છે, કે જો હજાર નાળાંઓમાંથી કોઈમી નાળું પસાર કરવાને માટે, એક તેજ ઘોડાવાળા મવારી કરનાર મરદને ચાવીશ (૪૦) દહાડાની સનારી (જોધએ) એ ૪૦ દિવસની સવારીનો સુદ્ધમ અર્થ એ થાય છે કે ગમે તેવા તંદરોસ્ત શખ્સને પણ પોતાની સ્ત્રી સાથે સખધ કરવાને ૪૦ દિવસનો - માલો જોધએ (એટલે ૪૦ દિવસે હમખીસ્તર થવું જોધએ) એનું કારણ એ છે કે મોહીનુ વીર્ષ બનતા આટલા દિવસ લાગે છે. અને આવાં સખ્ત કરમાનો ફકત

ધર્મશુદ્ધિને જ લાગુ પડે છે. સાધારણ માણસો પણ જો એ પ્રમાણે ચાલે તો તંદરોસ્તીને ધણો જ ફાયદો થાય. દરેક પેલી ખોરદાદ યસ્તના નવ (૯) દશવાળી બાબદ સાથે એનો કેવો મેળ આવે છે તે જોઈએ. $૪૦ \times ૯ = ૩૬૦$ દિવસ થાય, એટલે જો શખ્સ નવ દશ જેવે તેને વરસમાં એક દિવસ પણ સ્ત્રીસંગ્રહ કરવો નહિ. એમ ખુલ્લું માલમ પડી જાય છે. આવા ઈગદ તમને દોલત પાસે, એવા શખ્સો લખેલા છે. તે દોલત તે કઈ? આપણા સ્વચ્છ લોહીથી, આપણા બચ્ચાંઓ પણ તંદરોસ્ત આવે એ જ આપણી દોલત.

હોંદુઓના "સકલ શાસ્ત્રનિષેધ" અથવા ગુનચક્ર એટલે ગુજરાતી એનસાઈક્લોપીડીઆ નામના ગ્રંથમાં આપણા શરીરમાં કેટલી નાડીઓ છે તેનું વીગતવાર ખ્યાન કીધું છે.

નાડી ભેદ

✓ નાભી સ્થાને કંદ છે, ત્રણ સો શ્વાસ અંકુર સદસ્ર એકવિને છસો, નિત્ય વહે બગપૂર સર્પાકારે નાભિરથલ, કુન્ડલી ચક્ર તપસ તે પર દશ નાડી થકી, દશ દીશ ચાલે શ્વાસ તીર્થગતિ જે સન્ધ્યે, જેના બમણા ચર દશથી બમણા વીર છે, સૌ મલી ચોવીસ સાર "બ્રહ્માનેર સદસ્ર" આદિ છે, તનમાં નાડી વીચર હ્રેમાં મુખ્ય ચોવીસ છે, તે થકી દશ સુખકાર. વામ નાસીકાએ ધડા, જમણી પિંગળા વેદ; મધ્યભાગમાં સુખમણા, જેમાં ત્રીજી રેહ. ગંધારિ, વામ, આક્ષિકા, હસ્તિની જો દક્ષિણ, દક્ષિણ કર્ણુ યશસ્વિની, પૂવા વામ પ્રવીણ. અલંબુપા સુખમાં વહે. કુલુકા સિંગે લેખ, મુગદાર-પર-સંજિમી, એવિંધી દશ હિસ પેખ.

આ લખાણ પરથી માલમ પડે છે કે આપણા શરીરમાં બ્રહ્માનેર નાડીઓ છે. તેમાં ૨૪ મુખ્ય કામ કરે છે, તેમાંથી ત્રણ નાડી ધડા, પિંગળા, અને સુખમણા સૌથી અગત્યની છે. અને આવાં અરહી-સરમાં તો ખાસ કરીને સુખમણા નાડીનું ખ્યાન કીધું છે. વીગતવાર જાણવું હોય તો જુઓ "જુન દેશ" નો ૨૦-૨૧-૨૨ મો ભાગ.]

પ્રકરણ ૨૦ મું

“ખોરશેદ—નીઆએસ”

May “Khorshed” hold thee without mystery, and doubt,
among the great and thy compeers.

આપણી રોજની કુરુઆત બંદગી ખોરશેદ મહેરની નીઆએસ વીરે ખુલાસો કરશું. બહાડમાં સૌથી મહોટી શક્તિ તે સૂર્ય-નારાયણની છે. જેને આપણે ખોરશેદ ઇન્જના નામથી ઓળખ્યે છીએ. જેવી એ શક્તિ બહાડાંને, ધરતી અને સર્વ સેતારાઓને પોતાની આમપાસ ગતી કરાવે છે. (ચલાવે છે) તેવી રીતે આપણા શરીરમાં આત્મા છે. અને એ આત્મા જ આપણા શરીરનો સ્વામી (ચલાવનાર) છે. અહિંયાં જે સૂર્યને માટે લખ્યું છે. તે બેઠમાં આપણા આત્મા વિષે લખ્યું છે. ખોરશેદ નીઆએસમાં પહેલ્લે દાદાર હોરમજદની સ્તુતી કરીને પછી ખોરશેદ વિષે લખેલ કે અમર, ચળકાટવાલો, તથા તેજ ધોડા રાખનાર ખોરશેદ ઇન્જ (મારી મદદે) પહોંચો.

એને લગાડેલા વીરોપણોથી ખુશ્તુ માલમ પડી જાય છે કે અમર શક્તિ દુન્યામાં એક જ છે. “દાદાર હોરમજદ” અને એને પણ અમર કહેવો છે. એટલે આત્મા પણ અમર છે. અને તે જ ધોડા=એટલે આપણી ઇંદ્રિઓ. સૂર્યનારાયણને રથની ઉપર સ્વારી કરતો દેખરાખ્યો છે તે એક “રૂપક” છે. આપણા શરીરને રથ જણવો. આત્મા તે રથનો સ્વામી જણવો. ઇંદ્રિઓને ધોડા જણવા, નિશ્ચયરૂપ

પ્રુદ્ધિને ધોડાઓનો હાંકનાર જાણુવો. મનની વૃત્તિને ધોડાઓને બાંધવાની દેરી (સગામ) જાણુવી, બ્યારે રથનો ચલાવનાર ધોડાઓને કાણુમાં નથી રાખી શકતો, ત્યારે ધોડાઓ મસ્તીખોર બની જઈ કાણુમાં રહી શકતા નથી, અને રથને ગમે ત્યાં ધસડી જઈ રથનો ખુરદો કરી નાંખે છે. (પાને બાંગી નાંખે છે)

પનેત પરોમાનીના ૮ મા કરદામાં લખેય કે, બીજો યુનાદ કે જે મારાથી હોરમજદની પેદાએશ સાથે થયો હોય, જેમકે સેતારા, માહતાબ, તથા આફતાબ સાથે તો હું પનેત કરી પરોમાન થાઉં છું.

હવે આપણે આવી તુરી ચીજો જે આપણાથી લાખો માઇલ દૂર તેની સાથે કેવી રીતે યુનાદ કરી શકીએ, આફતાબ-એટલે આત્મા, મહાતાબ એટલે અંતઃકરણ અને સેતારા એટલે ઇદ્રિઓ. જે માણસ ઇદ્રિઓને કાણુમાં રાખી નથી શકતો, તે પોતાના અંતઃકરણને છેતરે છે. અને અંતઃકરણને છેતરવું, એટલે આત્માને છેતરીઆ બરોબર, કારણ કે જે અંતઃકરણ ચોખ્ખું (સ્વચ્છ) હોય તોજ એ આત્મા અથવા ખોરશેદનો પ્રકાશ અંતઃકરણમાં પડે છે, અને ખરું ખોટું માલમ પડી જાય છે. બીજો દાખવો માહતાબ પોતાના જની પ્રકાશથી પ્રકાશતો નથી પણ સૂર્યના પ્રકાશથી પ્રકાશે છે.

ફકરો (૧)મો આ હોરમજદ તારી બીજી પેદાયસોની આગમય, તથા મરતબે ઘુને નમાજ હોજો, આંખે અમસાસ્પ દો તમુને નમાજ હોજો, (તમો જે) બધા ખોરશેદ ઇજદની સાથે એકજ મરજી રાખનારા, (ઈમાને એક દિલથી સાથે કામ કરનારા) હોજો.

અદિયાં આપણી જુદી જુદી (૧) શક્તિઓ, ડહાપણ, પ્રેમ, સત્તા (અથવા સ્વતંત્રતા) બધાનું બધું કરવાની ઇચ્છા, બીજેરે તે આપણા આત્મામાંથી જ નીકળે છે. અને તેથી બધા સાથે મળી કામ કરનારા કહેવાય છે.

ફકરો (૫)મો બહોળા ખેતરવાલા મહેર-ઇજદને નમાજ (હોજો) તેજ ધોડાવાલા ખોરશેદ ઇજદને નમાજ (હોજો.) આંખે આંખો કે જે હોરમજદની (તેને) નમાજ હોજો. જુઓ મહેર ઇજદ વિશે શું લખે છે.

Meher (Mithra) is the Lord of wide pastures, He is the genius of Heavenly Light. He presides over Truth, He is the preserver of oaths, and good faith, and punishes those that break their promises, or fail in their contracts

મહેર-ચસ્ત કરદો (૩૭)મો ફકરો (૧૪૦)મો (દાદાર હોરમજદ કહે છે) બધે સર્વેતમાન (જરથોસ્ત) બધા, જોરાવર, મીનો પહેલ્લા ફરજાનના પોતે

જાને માફ કરનાર, જુદાઈથી વેગળા, જુદાંદ મુકામેવાળા, કૌચકમંદ (તથા) જોરાવંર લડવૈયા મહેર ઈજદને છું ઈજ.

ફકરો (૧૪૧)મો. મહેર ઈજદ ફત્તેહમંદ (તથા) સારા બનાવેલાં હથીઆર રાખનારો (છે) એધારામાં ચોકાસી રાખનાર (તથા) કોઈથી નહિ ઇગાએ તેવો (છે) (તે) ધણા જોરાવંરોમાં ધણોજ જોરમંદ છે. ધણી તાકાત રાખનારાઓમાં ધણોજ તાકાત રાખનાર છે. (તથા) ઇજદોમાં પુરતી રીતે ધણો જ અક્કલવાળો છે, વળી તે ફત્તેહમંદ જોરેહ રાખનારો, હજાર કાનવાળો, દશ હજાર આંખવાળો, દશ હજાર જાસસવાળો, ચૂરો, તમામ જાણનારો (તથા) કોઈથી નહિ ઇગાએ તેવો છે.

એ પુરશેદ અને મહેર બન્ને એક જ છે. હાખશા તરીકે જેવી રીતે આતશ અને તેની ગરમી બન્ને એક છે. તે પ્રમાણે એ સૂર્ય (ઈઆને આત્મા) અને મહેર એટલે, ઈનસાફ દુરઅંદેસી, બારીકાથી નીરીક્ષણ કરવાની શક્તિ, એ બધા ગુણો આત્મામાંથી જ નીકળે છે, જેનો આત્મા જગત સ્થિતિમાં હોય (ઈઆને આત્મગણ લઈને એને પીઠાણ્યો હોય) તે રાખસ આ મહેર ઈજદમાં. જે જે ગુણો દર્શાવ્યા છે, તે બધા ગુણો પ્રાપ્ત કરી શકે. હજાર કાનવાળો એટલે આપણે (૨) કાનથી જે સાંભળી શકીએ તેના કરતાં એ ધણું સાંભળી શકે, એટલે બારીકમાં બારીક સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ બાબદ તરત સમજી જાય, દશ હજાર આંખવાળો એટલે આપણી બે આંખની જોવાની શક્તિ કરતાં ધણુ દૂરનું જોઈ શકનાર ઈઆને દુરઅંદેસ, ઈનસારી, અપક્ષપાત, વીગેરે, એને આપણા ત્રીસ રોજમાં મધ્યમાં મુકેલો છે, અને (૧૨) મહિનામાં પણ મધ્યમાં મુકેલો છે. એટલે એ મધ્યસ્થ (Judge) છે. બેની વચ્ચે રહી ઈનસાફ કરનારો, એને ત્રાજવું અથવા (Ballance) પણ કહેવામાં આવે છે. જેની રીતે બે પક્ષાનું તોલ દાંડીની વચ્ચેનો સૂધ્ધો, બરોબર દેખાડવી આવે છે. તેવી રીતે મહેર ઈજદ પણ ઈનસાફ આવે છે. જુઓ ત્રીસ ફરેસ્તાવાળી બાબદ ત્યાં એનો ગુણ *is more Judicial* કરીને કહેલો છે.

જે વીશેષણો અથવા ગુણો હોરમજદને લગાડ્યા છે. તેવાં જ વીશેષણો અથવા ગુણો એ પુરશેદ ઈજદને લગાડ્યા છે. તેથી જ એને આપણે આત્મા તરીકે ગણ્યો છું (સંબોધીઓ છે.)

ફકરો (૧૭)મો કારણ કે અગરને જોરશેદ નહિ હોય તો અહિંયા હકત ફેસ્વરમાં, તમામ (ચીજો તથા જનદારો) છે, (નેઓને) દેવો મારી નાંખે, (અથવા નાશ કરે) (પછી) (આઓ) હાડમંદ દુનિયામાં કે.ઈ.બી. ચીનો ઈજદ બચાવ.

(અથવા) થર પડવાનું મેળવે નહિ.

એનો ભેદ એ છે કે જો આપણે પુરપાઈ કરીને એને નહિ જગાડયે, (અથવા આત્મજ્ઞાન લઈ એને નહિ પીછાણીએ) તો દેવે-એટલે દુર્ગુણો આપણામાં પેવસ થાય અને આપણા શરીરનો નાશ કરે. દુર્ગુણોથી બચવાને માટે (ધ્યાને દેવોથી બચવાને માટે) લામક ઉભરે એ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું.

કકરો (૧૪) જે શમ્ભુ અમર, નુરમંદ, તેજ ઘેડાવળાં, ખોરશેદને ધરે છે, (અથવા) વખાણે છે, તે ગોયા હોરમજદને ધરે છે, અમસારપ દોને ધરે છે, તથા પોતાના “રજાન”ને ધરે છે. અર્ધિયા આખી નીઆએસનો ભેદ ખુશ્વો કરી નાખે છે, કે જે પોતાના આત્માને જાળવે છે, તે જ હોરમજદને જાળવે છે.

કકરો (૧૫)મો. દોસ્તીખોમાની સડથી સરસ દોસ્તી, કે જે માહતાબ, અને આહતાબની વચ્ચે છે, (તેને) હું વખાણું. માહતાબ એટલે અંતકરણ અને જેતું અંતકરણ એખ્ખુ (ખાતેસ) તેને ધંધર ગ્રેરણા આમ Inspiration.

The Knowledge of the “Self”
is the knowledge of God,
The Knowledge of the words
is the knowledge of fraud.

જેવી રીતે એ ખોરશેદનો સુદ્ધ અર્થ (અથવા ભેદ) જાણ્યો તેવી રીતે, આપણા આ દેખાઈતા સુર્યાના ફાયદાઓ વીરે જાણવાનો પ્રયત્ન કરીએ. અસહનના મીઠા લોકોએ એને Vibgoyr* વીળ ગોમર કરીને કહેતો છે. એટલે સૂર્યમાં સાત રંગો છે.

(૧) લો Violet. (૨)જો Indigo. (૩) જો Brown. (૪) પો Green. (૫)મો Orange. (૬)પો Yellow. (૭)મો Red. એ સાત રંગો જેમ સૂર્યમાં છે તે જ પ્રમાણે આપણા શરીરની આસપાસ પથ્થુ એ સાત રંગોનું કુડાણું છે. જુઓ આપણા પેગંઝરના માથાં ઉપર જે “ખોરેદ” છે.

* Violet, Indigo, Brown, Green, Orange, Yellow, Red.

તેથી જ રીતે દરેક મહાન પુરોના શરીરની આસપાસ એવું કુડાણું રહે છે સડથી ચઢકતે દરજ્જે (એટલે કે પેગબરના જેવા દરજ્જાનો) ના મનુષ્યની આસપાસ Violet વાયોલેટ કલર રહે છે. તેથી ઉચરતા દરજ્જાવાલાઓને ઉપરના ક્રમમાં દેખાવા પ્રમાણે જેવા જેવા ગ્રુણો (ખાસ્યતો) તેવા તેવા રંગો દરેક મનુષ્યની આસપાસ રહે છે.

એ રંગો વરસાદની ક્રમાન Rain-bow માં ખુલ્લા દેખાય છે. એ ખોરેહ વીધે જેણે વધુ માહિતી મેળવવી હોય તેને જમ્યાદ યસ્તના ક્રદા ઉમા તથા ટમા ના ફકરા-૩૫-૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨-૪૩-૪૪-૪૫-૪૬-૪૭-૪૮-૪૯-૫૦-૫૧-૫૨-૫૩ જેવા.

જમ્યાદ યસ્ત કરહો ટમો ફકરા ૫૧ મો ત્યાર પછી તે (ઇજદી) ખોરેહ વોડફકશ દરિયામાં રક્ષણ પામ્યું ત્યા તેજ ઘોડાવાલા “અપામ-નપાતે” તેને સંગેરી રાખ્યું. તેજ ઘોડાવાલા અપામ-નપાતે તે ખોરેહને પસંદ કીધું, (ઇઆને અપામ નપાનની ખાહેશ હતી કે) (વોડફકશ નામના) ઉડા દરિયાના તળિયામાં તે અખુટ ખોરેહને હું સંગેરી રાખીશ.

ખોલાસો-જસગેદ પાદશાહની અધર્મી, તથા ખુદ તગ્મની નીન્દાખોરી, ચાલને લીધે, તેને મળેલું ઇજદી ખોરેહ, જ્યારે જલ્દી રહ્યું. ત્યારે ખુદા તરીકાના નેહાકે, તે લેવા માંગ્યું, પશુ “આદર” ઇજદે તેના હાથમાં જલ્દી આટકાવ્યું, આખેરે તે ખોરેહને “અપામ-નપાતે” વોડફકશ દરિયામાં સાચવી રાખ્યું.

કરહો (૮)મો ફકરા (૫૨)મો તેજ ઘોડાની ચાલને, “અપામ-નપાત” જે હકુમત કરનાર, તુરમદ, દનીર, (અથવા મરદાનગીવાજો) તથા આરાધનાનો ફાયદો આપનાર, ખુલ્લ દરજ્જાનો, સાહેબ (ને)ને હમો વખાણીએ છીએ, જેને માણસોને પેદા કીધાં, જેણે માણસોને રૂપ આપ્યું. જે પાણીમાં રહેનાર ઇજદ (છે) જ્યારે તે આગધના પામેયો (હોએ છે) (ત્યારે) સાંમજનાના બધા જ તીક્ષ્ણ કાન રાખનારો છે. ફકરા (૫૩)મો ત્યાર પછી દાદાર હોગમગદે (પેગબર જરથોસ્તને) એ પ્રમાણે (ઇઆને નીચે મુજબ) કહ્યું કે, તમો માણસોમાનો કાઠખી, અએ અશો જરથોસ્ત (ને) અખુટ ખોરેહને, મેળવવાને કોશિશ કરશે, તો તે (ગોવા) આગ્રવનની બહેમો (મેળવશે)

ખોલાસો-(આગ્રવનની બહેમો તે કેમ તે બાબે નીચે જણાવે છે) તે રાખ્સ આગ્રવનની બહેમો (મેળવે) (એટલે) દીનના એલમની રોશની (દાંસેલ કરે) આગ્રવનની બહેમોમાં દીનનો સંપૂર્ણ એલમ, તથા ધર્મશાન જણાવેલું છે, અને તે દીનના પેસવા તરીકે, નીતિનો તથા બહેસ્તનો માર્ગ બતાવવા સાથે, અતિ

ઉપયોગી, બલકે આજે દાડમંદ દુનિયાની દેલનના કરતાં, ધણો ચટને દરબજેનો પાયદાર ખચતો સમજવો, બીજી એ જે આગલા વર્ષનમાં, આશ્વિનનો મહોડી દોલત તેઓએ મેળવેલું, ધર્મજ્ઞાન ગણાવું હવું: (જુઓ ખોરદદ યસ્ત) કુદમાં જે શમ્સ વીર્યની જાળવણી કરે તેને એ ક્યાન ખોરદ મળે.

Ashishang, the beautiful, is the resplendent glory of the "Kayans" જે આશ્વિન પોતે જ્ઞાન લઈને બીજાઓને એ ધર્મજ્ઞાન આપે તેને એ ક્યાન ખોરદ મળે આપણે રાજ સૂર્ય ઉગતાં ખેરશેદ-મહેરની નીઆ એસ ક્યે છીએ, તેનું એક કારણ તો એ કે એના કીરણો સેવાથી આપણને તંદરોસ્તીની આમદમાં ધણો લાભ થાય છે. આજની સાયન્સ પણ એ વાતને ટેકો આપે છે ને આમદાદના ઉગતા સૂર્યમાંથી વલ્યોત્પેટ રંગના કીરણો નીકળે છે. એ Sun Bath થી કેટલાક દુઃખ દર્દો પણ સારાં થઈ જાય છે. અમેરીકા અને યુરોપમાં સોલેરીયમ^૧ એટલે સૂર્યના તડકા પડે તેવાં કાચના મકાનો બાંધીને અને જેમ જેમ સૂર્ય ફરતો જાય તેમ તેમ તે મકાનોને ફેરવીને કેટલાંક દર્દો સાજા કરવામાં આવે છે. (એવું એક કાચનું મકાન જાનનગરમાં છે) અગાઉ આપણે જોઈ ગયા તેટલા રંગોની બાટલીઓમાં પાણી ભરીને તેને સૂર્યનો તડકો દેખાડીને^૨ તે પાણી પાવાથી જુદા જુદા જાતના રંગો સાજા કરવામાં આવતાં હતાં. એ ઉપરાંત એ સૂર્યનાં કીરણના ધણા દેખરૂઠા ફાયદા છે. અને એના ગુણ ફાયદા (બાતેની) આપણે ઉપર જોઈ ગયા તેમ જોજ આપણો આત્મા છે. જે રીતે વાદલાંના ઘેરાવાથી સૂર્ય પ્રકાશ ઓછો દેખાય છે. તેવી રીતે અજ્ઞાનના આવરણથી, (ધ્યાને અજ્ઞાનના પરદાથી) આપણો એ "સૂર્ય" પ્રકાશ આપતો નથી. કુંદલીની શક્તિને જાગ્રત કરવાથી આપણા શરીરની (ધ્યાને અંતર જગતની) ફરેક ક્રિયા, આપણે જોઈ શકીએ છીએ, લાખો કન્ડલ પાવરનો પ્રકાશ આપણા આત્મામાં છે. અને એ આત્મપ્રકાશથીજ યોગીઓએ આપણા શરીર રચનાનું બારીકમાં બારીક નીરીક્ષણ કરેલું છે.

સૂર્ય ઉપનિષદમાં કહે છે કે અમે સૂર્યદેવના જ્યેષ્ઠ પ્રકાશનું ક્યાન કરીએ છીએ, એ સૂર્યદેવ હમારી બુદ્ધિને ટ્રેનનારો છે. એ સૂર્યજ આખા ૫ જડ-ચેતન જગતનો આત્મા છે. સૂર્યમાંથીજ બધાં ત્રાણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે. હે સૂર્યદેવ! તમે જ પ્રત્યક્ષ ઝંઘા છો, વિષ્ણુ છો, રૂદ્ર છો, તેમજ તમે ઋગ, યજુ, સામ, અને અથર્વ—એમ ચારે વેદના મત્રો છો. સૂર્યમાંથીજ વાયુ, ભૂમિ, તેજ,

૧. Solarium ૨. Chromopathy જુદા જુદા કક્ષરની બાટલીઓમાં પાણી ભરી સૂર્યનો તડકો દેખાડી તે પાણીનો દવા તરીકે ઉપયોગ કરવો તે.

આકાશ, જળ તેમજ દેવો અને વેદો ઉત્પન્ન થાય છે. એ સૂર્યજ બ્રહ્મ છે, એ સૂર્યજ અંતઃકર્મણુ, મન, બુદ્ધિ, ચિત્ત, અને અહંકાર છે. એ સૂર્યજ પાંચ પ્રાણ છે, પાંચ માનેન્દ્રિય છે, પાંચ ક્રમેન્દ્રિય છે. શબ્દ, રસ, સ્પર્શ વગેરે પાંચ તત્ત્વાત્મા છે, એ સૂર્ય આનંદ, જ્ઞાન અને વિજ્ઞાનથી પૂર્ણ છે. સૂર્યમાંથી પ્રાણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે, તેના વડે પોષાય છે, અને અતે તેમાં વિલય પામે છે. એ સૂર્ય હું જ છું. એ સૂર્યદેવ હમારી આંખ છે.

આ ઉપનિષદ પરથી ખુદ્ધું માવમ પડી જાય છે કે ખોરરીદ ધનદ પોતે દાદાર હે રમજદનું સાકાર સ્વરૂપ છે, અને તેથીજ એની સામે ઉભા રહીને જંદગી કરવાનું ધર્મનું ખાસ ફરમાન છે. કારણ કે એનાથી આપણી તંદરોસ્તીને ફાયદો થાય છે. એ એક ખરી જંદગી (Prayer) છે.

પ્રકરણ ૨૧મું

“ ગાદામખારની શીલસુશી ”

હવે આપણે છ ગાદામખારની શીલસુશી (અથવા જાતેની અધીનો ખુ હરથું) (૧) સો ગાદામખાર “મએદીઓજરેમ” (૨) જો “મએદીઓશ (૩)જો “પએતેશહેમ” (૪) થો “અયામેમ” (૫)થો “મએદીઆરેમ” (૬)મરપદમએદએમ” સાધારણ રીતે એ છ ગાદામખારો વરસની જુદી ફસલ (મોસમ અથવા ઋતુ) ઉપર આવે છે. ૧લામાં બરવસંત (૨)જામાં ગરમીનો વખત (૩)જામાં અનાજ પાક્યું હોય ફળ પાખ્યાં હોય તેને ઉતાર વખત (૪)થામાં ગરમીનો છેડો લાજનાર તથા ગોસન છોડનાર (૫)માં ખાપુર ૨ (૬)થામાં ગાથાના પાંચ દહાડા આવે છે તે સરદી-તથા ગરમીનું સમતોલ દહાડો અને રાતનું સરખા ભાગમાં વહેંચાઈ જવું. દિવસ અને રાતનું કલાકની સરખી લંબાઈનું થવું. એ યર્ષ આપણી ધરતી ઉપરની ફસલ, એ ગાદામખારોમાં દાદાર હોરમજદે તબકકે તબકકે દુનિયા કેમ પેદા છીધી જોઈશું (૧) લામાં આશમાન બનાવ્યું (૨) જામાં પાણી બનાવ્યું (૩) જ જમીન બનાવી (૪) થામાં ઝાડપાન બનાવ્યાં (૫)માં જનનરો “પરદાં ચઃ બનાવ્યાં અને (૬)થામાં મનુષ્યને બનાવ્યો એમ એક વરસની અંદર ક્ષણાઃ (દુનિયા) બનાવ્યું. એ દુનિયા કેમ બની તે વીધે દરેક ધર્મવાળા જ જુદા બયાનો કરે છે. પેગંબરો અને મહાન પુરોહો પણ એક મત ઉપર અ શક્તા નથી.

One says that the universe is the outcome of thought and nature.

Another says that the universe has come into existence spontaneously (i e.) it is neither, the cause nor the effect of anything else.

One says that the universe is without begining and without end.

Another says that it is created, before its creation. There was nothing except the holy one "God." When the fourteen universe will be annihilated. God only will remain.

Another says, that they are brought into existence by "One" and the same individual nothing exists except this individual.

હવે આ જુદા જુદા મતો ઉપરથી માલુમ પડે છે. કે કોઈબી કંઈ નહિ શકે કે એ ક્યારે ઉત્તપન્ન થઈ અને કેવી રીતે ઉત્તપન થઈ ?

આપણા ધર્મમાં ૭ ગાહામબારમાં જે દુન્યા ઉત્તપન્ન થયેલી દેખાતે છે. તે આપણે જેના ઉપર વસીયે છીએ તે દુન્યાનું બ્યાન નથી કીધું પણ મનુષ્યની ઉત્પત્તી કેવી રીતે થાય છે તેનો ક્રમ દેખાડયો છે. આપણે આગળ જોઈ ગયા તે પ્રમાણે આપણા શરીરને દુનિયા કહેલી છે. (Man is microcosm of a macrocosm) એ સંગીર કેવી રીતે બને છે તેનું બેદમાં બ્યાન એવી રીતે કરેલું છે કે તીર મહીનાના ગાહમબાર જે ખોરસેદ રાજથી શરૂ થઈ મહેર રાજ સુધીના પાંચ દિવસમાં જે કોઈ સખ્મ (કમખીસ્તર થાય) ઈચ્છાને સ્ત્રીસંગ કરે તો ૭ઠ્ઠા ગાહામબારના પાંચ ગાયા સુધીમાં=દ્વાબસા તરીકે ખોરસેદ રાજે જે જે

જમનુષ્ય સંગીર સાત ધાનુઓથી ધડાયતું છે. ૭ પ્રકારના રસમાંથી લેલી થાય છે, લેલીમાંથી માંસ થાય છે. માંસમાંથી મેદ (ચખ્ખી) થાય છે. મેદમાંથી સ્નાયુઓ થાય છે, સ્નાયુઓમાંથી હાડકાં થાય છે. હાડકાંમાંથી મજ્જા અને મજ્જામાંથી વીર્ય થાય છે. એ વીર્યનો બ્યારે સ્ત્રીના લોહી સાથે સંયોગ થાય છે, ત્યારે ગર્ભ પેદા થાય છે.

મનુષ્યને સ્ત્રીમંભેગ થયા પછી એક દિવસમાં એ ગર્ભ કલ્પ (નાના પરપોટા) ૩૫ બને છે. સાત દિવસે તે બુદ્ધ (મોટા પરપોટા) ૩૫ થાય છે, પંદર દહાડે તે પિણ્ડ ૩૫ બને છે, અને એક મહીના બાદ તે કલ્પ થાય

વીર્ષ. સ્ત્રીના ગર્ભસ્થાનમાં પડે તો તે દીવમથી ગણનાં માથાના. પાંચ દિવસોમાં ગમે તે દિવસે એટલે ૨૬૦થી તે ૨૬૫ દિવસ સુધીમાં સ્ત્રી છોકરાનો જન્મ આપી શકે છે.

અદિયાં બીજા માદમજારમાં દાદાર હોરમજદે પાણી પેદા કરીશું તે એ પાણી તે વીર્ષ અને ત્રીજામાં જન્મીન જનારી એટલે એ વીર્ષથી (અથવા પાણીથી) લોચો બંધાયો એટલે જન્મીન થઈ, ચોથામાં આડપાન બનાવ્યા એટલે શરીરના બધા અવયવો તૈયાર થયા. પાંચમામાં ચરંદા પરદા વીગેરે પેદા કર્યાં એટલે મનુષ્ય પોતાની કરમી પ્રમાણે (પૂર્વેના સંસ્કાર પ્રમાણે) કાર્યપણુ જાનવરની અસત પોતા સાથે લેતો આવે છે. કોઈ સિંહ જેવો બળવાન, કોઈ લોકડી જેવો

છે. જે મહિને તેનું માથું ઉત્પન્ન થાય છે, જલ્પ મહિને પગનો ભાગ આવે છે, અને ચોથે મહિને પુટી, જઠર અને કેડનો ભાગ આવે છે. પાંચમે મહિને પીઠની ફરોડ આવે છે. છઠું મહિને મો, નાક, આંખ, અને કાન ફૂટે છે, અને સાતમે મહિને એ ગર્ભ છૂટી સાથે જોડાય છે. અઠમે મહિને તેને બાકીના બધા અવયવો આવે છે. પિતૃનું વીર્ષ જે પ્રમાણમાં વધારે હોય તો તે પુરુષરૂપ થાય છે, અને માતૃનું વીર્ષ વધારે હોય તો સ્ત્રી બને છે. તેમજ જે બન્નેના વીર્ષની સમાનતા હોય તો સંતાન નપુંસક થાય છે. જે માતૃનું ચિત્ત ગર્ભધાન વખતે વ્યાકુલ બનેલું હોય છે, તો છોકરું આપણું, જોકું, કુખું કે ઠીંગણું બને છે. જે માતૃપિતાના વાલુના આધાત વડે વીર્ષના જે ભાગ થઈ જાય છે, તો જોડકાં બાળક ઉત્પન્ન થાય છે અઠ મહિના નિત્યા બાઠ તેનામાં મન, પાંચ ઇન્દ્રિયો, ધૃતિ વગેરે પ્રગટ થતા તે ઝેં કારણ ચિન્તન કરે છે. ત્યાર પછી ગર્ભાવસ્થામાં દેહધરી બનેલો એ જીવાત્મા અઠ પ્રકૃતિઓ, (મૂળ પ્રકૃતિ મદત્ત અહંકાર અને પીથ તન્માત્રા) તેમજ સોળ રિકારો (મન સાથે અગિયાર ઇન્દ્રિયો અને પાંચ મહાભૂતો) સાથે જોડાય છે.

- - માતા જે કાંઈ ખાય પીએ છે, તે નાકીરૂપ સત્ર વાટે એ ગર્ભનું પોષણ કરે છે. ત્યાર પછી નાભે મહિને એ ગર્ભ સર્વ લક્ષણો અને ઇન્દ્રિયોથી સંપૂર્ણ થાય છે, અને આગલા જન્મને સંબારે છે, તેમજ તેણે પૂર્વ કરેલું શુભ અને અશુભ કર્મ તેને આવી મળે છે. તે વિચાર કરે છે—

મેં પૂર્વે હજારો યોનિઓ જોઈ છે, અનેક પ્રકારના આહારો ખાધા છે, તેમજ અનેક પ્રકારના સ્તનપાન કર્યો છે. હું ફરીફરી જન્મ્યો છું, અને ફરીફરી મર્યો છું. મારા કુટુંબને માટે જે કાંઈ શુભાશુભ કર્યો મેં કર્યો. તેને કારણે હું એકલો જ અહીં દુઃખ બોલણું છું.

ચપરખડો, કોઈ ખીલાડીની ખાસ્યતનો ચોર જેવો, કોઈ હંદરની ખાસ્યતનો ફાલી ફાલીને ખાનાર, કોઈ કબુતર જેવો નિર્દોશ, કોઈ ગધેડા જેવો મુર્ખ, કોઈ દેડડા જેવો આળસુ, કોઈ ઘોડા જેવો ચપરાક, કોઈ સાપ જેવો ઝહેરી ખાસ્યતનો, કોઈ કાગડા જેવો ચતુર, કોઈ ગાય બકરાં જેવો ગરીબ નરમ સ્વભાવનો, કોઈ હાથી જેવો સંતોષી, કોઈ કુતરા જેવો અધિરો, કોઈ કીડી જેવો સંગ્રહ કરનાર કંજુશ, કોઈ વાઘ વર જેવો લેહીનરસ્યો ખુની, કોઈ સરડા જેવો ધડી ધડી પોતાનો રંગ બદલનાર, એવી એવી ખાસ્યતો મનુષ્યમાં હોય છે. એ વીધે જુઓ “વનન્ત યસ્ત યા માએની”નો સાર નીચે લખવા મુજબ.

તમામ હંદર (તથા) ખીલાડીની પેદાએશના (જનનરોના) મોહોડાને હું બાંધું છું કે જેથી કરીને તેઓ ઘેરમાં નુકશાન નહિ કરે (મને) તંદરોસ્તી (તથા) મશહુરી હોજો, (દદાગ) હોરમજ્જના નામથી (તથા) ફરેદુન (કે જે) ફરેદુન આય-બ્યાનનો (છોકરો થાએ તેના) દીનત (તથા) ખેરેદના નામથી (તમામ હંદર તથા ખીલાડીના મોહોડાને હું બાંધું છું.) સાચો (તથા) સાંપની જનોના (તથા) પેદાએશના (જનનરોના) મોહોડાને હું બાંધું છું, કે જેથી કરીને તેઓ ઘેરમાં કેદને નુકશાન નહિ કરે. વરઓ તથા વરની જનોના (તથા) ખીલાડીના મોહોડાને હું બાંધું છું. જેથી કરીને તેઓ ઘેરમાં નુકશાન નહિ કરે. અહિંયા જે ઘેર વીધે લખ્યું છે તે આપણું શરીર સમજવું.

વનન્ત યસ્તની નીરંગ

તમામ બધા તથા દેવ, દરજ, પરી, તથા તરસ (ઈઆને તરસની ખસલતના માણસ અથવા ડાકણ) તથા બહુમરો, તથા ખરાબ પવન, તથા દુઃખ, પેટનું દરદ તથા શરીરના સાત સાધનું દરદ તથા રોતાનથી ઉત્તપન્ન થતી ખરાબી તથા દીલની પરીશાની તથા બેગનું દરદ તથા મનને બેએની આપનાર ખરાબ પવન તથા બદ નજર, તથા બદ માણુમેને જોવાથી જે ખરાબી થાય છે, તે, તથા એના જેવીજ ખીજ બધા-એ સધળુ દરે અને તાણુદ થઈ જાએ.

આ વનન્ત યસ્ત અને તેની નીરંગ હુપરથી માલમ પડશે, કે ફરેક બચ્ચું (નવો જન્મ લેનાર) પોતાની માથે કોઈની એક જનરરી ખસલત (ઈઆને ખાસ્યત) લેતુંજ આવે છે. હવે એ બચ્ચાંની આગલા બવની ખાસ્યત મુધારવાનું કામ તેના માજાપનું છે. અને છેલ્લા ગાહમખારમાં મનુષ્ય પેદા કીધું, એટલે બચ્ચાંનો જન્મ થવો તેને મનુષ્ય પેદા કીધું એવી રીતે બેદમાં કહેલું છે.

એ છ ગાહમખારમાં આપણા શરીરની (માના ગર્ભસ્થાનમાં) સંપૂર્ણ રચના થાય છે. આજની વૈદિક ત્રિધાને આધારે જે તપાસ કરશે તો માલમ પડશે કે બચ્ચાંનો જન્મ આશરે ૨૬૦ થી ૨૬૫ દિવસમાં થાય છે. ૫૭ી તો

કોઇ આકરમીક રીતે અધુરે જન્મે યા તો ૨૬૫ દિવસ પછી જન્મે. પણ એટલી મુદતમાં જન્મ થવો જોઈએ. હવે એ બચ્ચું જ્યારે અવતરે ત્યારે ખુદસ્તી રીતે દરેક કુટુંબમાં ખુશલી તો પેદા થવી જ જોઈએ તેથીજ બેઠમાં આ ગાથાના દિવસોને મહત્વતા આપેલી છે. કંઈ દરેક બચ્ચું કાંઈ આ હીસાએ જન્મ પામવાનું નથી (એટલે તીર મદિનામાંજ ગર્ભ ધારણ કરે અને ગાથા ગાદાગપ્પારમાંજ જન્મે) પણ ગમે તે દિવસે તેનો જન્મ થાય, તે દિવસે બચ્ચાનું નવું વરસ શરૂ થયેલું કહેવાય. હવે એક બીજી બાબદનો ખુલાસો ધ્યાનમાં રાખવાનો છે તે એ કે આપણા ધર્મમાં “રપીધન” એક ફરવરદીન મહિનો અને હોરમગદ રોજથી શરૂ થાય છે તે મેહેર મહિનો અને અનેરાન રોજ સુધી એટલે (૭) મહિના “રપીધન” ગેદના અને (૫) મહિના બીજી હાવનના આવાં મહિનો ને હોરમગદ રોજથી શરૂ કરીને તે સપદારમદ મહિનો અને અનેરાન રોજ સુધીના. એમાં પણ બેઠ સમાવેલો છે, તે એ કે જ્યારે બચ્ચું જન્મે ત્યારથી તે સાત મહિનાનું થાય ત્યાં સુધી (રપીધન) (રપીધન ઇજવી એવું જ બેઠમાં કહેલું છે) તે એ કે મરદે પોતાની સ્ત્રી પામે જવું નહિ (ઇજાને સ્ત્રીસંગ કરવો નહિ) તેથીજ ધર્મના ફરમાનની રૂએ આગ્રા કીધી છે કે જે શખ્સ રપીધન ઇજરી તેને ધણું પુન્ય લાગશે. (જો કોઇ મરદ સાત મહિનાથી વધુ વખત પોતા પર કાષ્ટ રાખી શકતો હોય તો તે વધારે ફાયદાકારક છે) જેમ બચ્ચું વધારે વખત માનું દુધ ધાવે તેમ તે બચ્ચાંનો બાંધો ધણો સરસ થાય (ઇજાને તંદરોસ્તી ભોગવે) અને (૫) મહિના બીજી હાવન એટલે સ્ત્રીને ગર્ભ રહ્યો છે એવી ખબર પડે (એમાં ચીલ્લ માલમ પડે) ત્યારથી મરદે (૫) મહિના સુધીજ તેની સાથે સંગ કરવો એ મુદત પછી સંગ કરવાથી તે બચ્ચાંની માતાને યા તો બચ્ચાંને નુકસાન થવાનો ભય રહેલો હોય છે. આવી આવી બરીક વીગતો ધર્મના ફરમાનને નામે (યાને ગુનાહતી બીક દેખરાવીને) આપણને આપણા દસ્તુરાએ આપ્યાં છે બહારથી કંઈ મતલબ નીકલે, પણ ખરી ખુખી તો એની અંદર માતાની તેના પીતાની અને જન્મનારાં બચ્ચાંની તંદરોસ્તી, કેમ જળવાય, (અથવા તંદરોસ્તી રહે) તેના ફાયદા તે અમલ કરનારને કેવી રીતે મલે તેની સંભાળ રાખી છે. જ્યાં જ્યાં ધર્મની રૂએ ફરમાનો આપેલા છે તે આપણા પોતાના ફાયદાએને માટેજ આપેલાં છે, કારણ કે સરીરની રચનાનું બારીક મન તે વખતના ધર્મગુરુએને હતું.

હવે આપણે એ ગાદાગપ્પારની ચાસની કેણે કરવી તે વીષે જાણવું કે આંવાં યસ્તના ફકરા (૯૨) માં લખે છે કે-નહિ (બીજાઓને) દુખ દેનાર નહિ ગરમ મીઠાજાણાએ, નહિ કઠાઈ કરનારે, નહિ હીચકારાએ, નહિ નીચ માણસે, નહિ સ્ત્રીએ, ગાથા ગાયા વગર બાણનાર નહિ, ખુરા અથવા અધર્મી માણસે,

નદિ કાઢોડીઓએ, જે (કેહોડી) પંથરાએલા તનવાળો છે. (એ બંધાઓમાંનો કાઢએથી નહિ) મારી આએ કિયાની રૂએ ઇજ્જેલી બેટની ચાસની કરવી.

ફકરો (૯૩) મો—મારે માટે (ઇઆને મારી નયને) આએ કિયાની રૂએ, ઇજ્જેલી બેટો, જે આંધળા, બહેગ, પુરા ધાંતકી, બખીલ, શેફેવન-પરસ્ત (તયા) તમામ (માંચ) માંના, (કાઢથી) માંચને અનુસરતી પુગ્ની કૂશીવારીવાળી ખાસિયત તયા ચુચુ નહિ ધરાવનારા, (એઓમાંનો કે ઇળી શખ્સ) ખાશે તો હું કપુલ શખ્તી નથી (વળી) નહિ આગળથી પ્રુધવાળાએ, નહિ પાછળથી પ્રુધવાળાએ, આડાઅટાડા હાંતવાળા (ઇઆને ખર.અ સખુન બોલન.ર) પુરા માથુએ મારી આએ કિયાતી રૂએ ઇજ્જેલી બેટની ચાસની કરવી નહિ.

હવે ચાસની એટલે ચાખવું to taste ફારસી શબ્દ ચસીદન ઉપરથી નીકળ્યો છે. હવે એનો બેદ એ છે કે ખાવાની ચીજ હોય તો તેનો સ્વાદ લઈ શકાય, પણ અદિયા જે ચાસની લખી છે, તે અંગ્રેજી શબ્દ to test કાઢથી ચીજનો અમલ કરીને તેનો અનુભવ લેવો, કોઈ ચીજની કિયા કરીને તેનું પરિણામ લાવવું તેથી આ ફકરાની મનસૂબ એવી છે કે ઉપર દેખરાખ્યા પ્રમાણે આવા અવગુણવાળા (નાલાયકો) ઓએ પરણવું નહિ. અને તેને પરણાવવાની પણ બક્ષામણ કરવી નહિ=પણ એથી ઉચ્છેદું મહમમારના આફરમાનમાં કહે છે કે ફકરો (૭)મો જુઓ ત્યાં લખે છે કે (યુમશ હોવા છતાં) અગરએ કોઈ શખ્સ અએ સર્વેતમાન જરયોસ્ત, પહેલ્લી અમદનો ઇઆને મેદીએ જરેમ ગાદામઆરના જશન)નો (પોતાનો ફાળે) નહિ આપે તો જશન કરાવનાર વડો ધર્મશુર (પોતાનો ફાળો આપીને) તે અમદમાં, શામેલ નહિ થનાર શખ્સને માજદયરનો (ની મિજલસ)માં કિયામાં નહિ શામેલ થનાર તરીકે ઉધાડો પાડે. નોટ ૧

(૨)જ ગાદામઆર મએદીએશહેમમાં સામેલ નહિ થનાર શખ્સને વડો ધર્મશુર, પોતાનો કોલ (ઇઆને સખુન) કરાર મુજબ અમલમાં નહિ લાવનાર તરીકે ઉધાડો પાડે.

(૩)જ ગાદામઆર “પએનેશહેમ”માં સામેલ નહિ થનાર શખ્સને વડો ધર્મશુર-માજદયરનો (ની મિજલસ) માં જણાઈ આવેલા ગુનેહગાર તરીકે ઉધાડો પાડે.

(૪)યા ગદામઆર “અયાએમ” સામેલ નહિ થનાર શખ્સને

નોટ ૧. આપણા વંદીલદમાં અને ગાદમઆરના આફરમાનમાં જે બામદો બેદમાં લખેલી છે તેવીજ બામદો (અથવા ગુનાહોની તેજ્જેસોની) હોંદુઓનાં “મનુ-સ્મૃતિ” નામના પ્રસ્તકમાં પ્રસ્વી આપી છે.

વડો ધર્મશુર-માનદયસ્તો (ની મિજલસ) માં ૨૬ થયલા ટોરની માફક ઉધાડો પાડે.

(૫)મા ગાદામયાર “મઝેદીઆરેમ”માં શમેલ નહિ થનાર શખ્સને વડો ધર્મશુર મનદયસ્તો (ની મિજલસ)ની દજુરમાં, આઝે દુનિયાની તેની તમમ નેઆમનો (અથવા સારી ચીજો) છીનવી લે.

(૬)મા ગાદામયાર “હમરપદગઝેએમ”માં શમેલ નહિ થનાર શખ્સને વડો ધર્મશુર મનદયસ્તો (ની મિજલસ)ની દજુરમાં હોરમજદી દીનના તરીકાથી ખાનેલ થયેલા તરીકે તેને ઉધાડો પાડે.

ત્યાર પછી તે નીતીવાન (ધર્મ શુર) તેને (ઈઆને ગાદામયારના જ સનમાં ફાળો આપીને શમેલ નહિ થનાર શખ્સને) (તે મિજલસમાં) પોકાર સાથે ઉધાડો પાડે, તથા (તેને) હાંકી કઢાડે, ત્યાર પછી તે નીતીવાન ધર્મશુર, તે શખ્સને નારાસ્ત કામો લાગુ પાડે, એ પ્રમાણે રતુના હાથ હેંળીને. જેણે શખ્સ રતુને (તાંબે થાંબે) ઈઆને તેના હોકમ મુજબ અમલ કરે,

આ ગાદામયારના આદરમાનના લખાણુ પરથી તો એવું બાકમ પડે છે કે (આતશા નજવા ચુનાહ ને માટે આતથી બંધી સખ્ન સખ કરવી પડે) એનો બેદ કંઈ જુદોજ હોવો જોઈએ. દરેક ઠેકાણે લખે છે કે ચુમરા હોવા છતાં એનો ખાનેની અર્થ પચ્ચવાને લાયકની ઉમ્મરનો અને સંપત્તીવાન હોવા છતાં જો તે સખના ગાંઠથી પોતાને લાયકની કન્યા સાથે જોડાય નહિ (સિદ્દાદી નહી કરે) તો તે વખતના કાયદા પ્રમાણે દસ્તુરે તેને પરણવાને સમજાવે, અને જો તે નહિ સમજે તો તેને ચાર પાંચ વાર “સંમજવી જોય, અને છતાં પશુ નહિ જ સમજે તો તેને છેવટે હોરમજદી દીનના તરીકાથી ખાનેલ થયલા તરીકે ઉધાડો પાડે. કારણકે તે જમાનાના નીતીના કાયદા પ્રમાણે એક ઉમ્મરે પુગેણે શખ્સ મરદીમાં હોવા છતાં નહીં પરણે અને જેમ મમે નીરઅંકુમ રીતે જીંદગી ચુમરે (ઈઆને અનીતીવાન હોય) તો તેને આવી રીતે સખ કરવાની વડા ધર્મશુરને સત્તા હોવી જોઈએ. તે જમાનામાં પરણેલાએને ધણા ગમ્યાં છેકરાં વાળાએને ધણું માન મલતું હતું, તેના ઈચારા આપણા ધર્મ સાહીત્યમાં ધણે ઠેકાણે મળે છે. કોઈ સરાસ કરશે કે એક ઠેકાણે ખોરલદ યસ્તમાં (હ) નવ કરા ખેચનારને (ઈઆને જીંદગી સુધી કુનારો રહેનારને) દાદર-હેરમજદ વધારે પરાંદ કરે છે. અને અહિયાં નહિ પરણનારને સખ કરે છે. તેને માટે જાણુડું કે જે કોઈ જરયોસ્તની ગાદીએ આવનાર “જરયેસ્તનેમો” હોય તેને જ એક અપવાદ તરીકે કુંવારો રહેવાનું ફરમાન છે. બાકી દરેક જણે લાયક ઉમ્મરે પરણુડું જ જોઈએ એવું આપણી માનદીયસ્તી જરયોસ્તી દીનનું ફરમાન છે.

આવા યસ્તના ફકરા ૯૨-૯૩ માં જણાવ્યા પ્રમાણે જે શખ્સો. મરદીમાં

નહિ હોય, રોગીષ્ટ હોય, જેવાકે રગતપીન, કહોડ, ક્ષય, તથા અનીતીથી ચતાં દર્દો, વીગેરેથી પીડાતા હોય તેને પરણુગની મનાઈ કરેલી છે. આપણાં દરેક લખાણોમાંથી બે મતલબ નીકલે છે. એક જાહેર ખીજ બાનેન. (દાખલા તરીકે -પાણી=અને વીર્ય લોહી વીગેરે આતશ અને ગ્રેમ) તેવી રીતે આવાં યસ્તના એ ફકરાઓની એક મતલબ એવી પણ નીકલે છે કે એમાં જણાવેલી ખાસત (ખસલત) ના શખ્સોથી મેં મેરી (ચાજદાગરી) ના પેશામાં (ધંધામાં) નહિ પડાય (ધ્યાને મેં એક યાધર્મચુર નહિ યઈ શકે શરીરમાં કાંઈપણ ખામી હોયનો.)=

હવે આપણે સુકતાદ ત્રિષે ખુલાસો કરશું વરસના હેઠલા (૫) દિવસ આસતાદ રોજથી અનેરાન રોજ સુધી અને (૫) માસ ગલીને દશ દિવસ આપણા લોકોની એવી માન્યતા છે. કે, એ દશ દિવસ આપણાં યુગરેલા અશો ફરોહરો આ ગેતીની દુન્યામાં (મીનોઈ દુન્યામાંથી) આવે છે. અને આપણાથી પેતાને માટે ક્રીયા બચુનરની આરજી રાખે છે. પણ એ માન્યતા જુલ બરેલી છે જેવી રીતે આપણે દરેક બાબદમાં-ગેશું ખાઈએ છીએ, (ધ્યાને બેઠાના ખુલાસાની સમજ વગર) તેજ પ્રમાણે આ દશ દિવસની ક્રિયામાં પણ આપણે ફાકટના પૈસા ખરચીને મુખાં બનીએ છીએ એક ગમથી આપણે એમ બોલીએ છીએ કે-આપણી “ફાલિ” વ.ને અશો-ફરોહર ને મીનોઈ જહાનમાં ખહેસ્તમાં રહે છે. અને તેને ત્યાં કાંઈપણ ખાકી ચીનની જરૂર પડતી નથી જ્યારે ખીજ ગમથી આપણે તેને માટે બચુતર ક્રિયા, વીગેરે કરીને તેને આ દુન્યામાં ધનન કરીએ છીએ, સાદી સમજથી પણ વીચાર કરનાં માત્રમ પડશે કે મીનોઈ= એટલે અદ્ભુત સક્રી સરસ દુન્યા મુંકીને આ ખકી દુન્યામાં, તે લોકોનું આવવું કેટલું બેહુકું છે. (ધ્યાને નીચકંઠે) કાંઈ આવતું પણ નથી અને જતું પણ નથી એનો બેડો આપણા ગાહામખારમાં જણાવ્યા પ્રમાણે (૬) થા ગાહામખારમાં બચ્ચાતું અવતરવું (ધ્યાને જન્મ પામવું) તેને માટે ધરારો કાધો છે. કે અશો-ફરોહર આ દુન્યામાં આવે છે. જનમ લેનાર બાળક માના પેટમાંથી અધારી જગ્યા એથી છુટકો પામીને આ ધરતીની રોશની જોય છે. ત્યારે તે બાળકને કેટલી બધી ખુશાળી લાગતી હશે. અને જો તે ત્યાં તે આવે છે તે લોકોને પણ કેટલી બધી ખુશાળી લાગતી હશે. એ જન્મ લેનાર બાળક જ અશો-ફરોહર કહેવાય એ વીધેનો વીગનવાર ખુલાસો ફરવગદીન યસ્તમાં કરવામાં આવશે, અહિયાં તો એટલું જ જણવું કે આત્મા અધારી કાટકીમાંથી મુક્ત થયો એટલે “મુક્ત-આત્મા” તેને આપણા લોકોએ સુકતાદ નામ આપી ને આટલો ઘોટાળો કરી નાખ્યો છે.

પ્રકરણ ૨૨મું

“સરોશ—ચસ્ત વડી બા માએની”

(SROASH)

Sroash is the Master of Holiness. He smites fiends. He is the divine Messenger. He leads souls after death, to the “Chinvat Bridge” Before him all the “Devs”(fiends) bow with fear and fright, and rush-away to darkness,—

May Sroash, the righteous, the smiter of demons, keep greed wrath and want far from thee; May he destroy them, and may not seize thee as unjust.

સરોશની બાબત આપણા ધર્મસાહિત્યમાં ઘણી અગત્યની જણાવી છે. ઉપર લખતા પ્રમાણે એ પવિત્રદત્તો માત્રેક, દેવોને બધ પમાડીને દુર કરનાર (મારનાર) ઈશ્વરી કાસદ (સદેમા લાવનાર) મગ્ધ પછી ચીનવત પુલ પસાર કરાવનાર, તથા દેવો એનાથી દહેશત ખાઈને દોજખમાં નદાસી જાય છે. એવો એ બળવાન છે. રાત અને દિવસ આપણી ચોક્કી કરે છે (છતાં આપણી સાથે જ રહે છે) એવાં એને ઘણા વીશેષણો લગાડવામાં આવ્યા છે.

શુ—ધાતુ ઉપરથી એ શબ્દ નીકળ્યો છે, અને એનો અર્થ સંભળાવનાર એવો થાય છે. એને સંદેશા લાવનાર તરીકે કહ્યો છે. તે વાજબી જ છે. કારણ કે જો એ સંદેશા નહિ લાવતે તો મનુષ્ય જ્ઞાન ક્યાથી મેળવતો. એની આગળ અશો વીશેષણ લગાડ્યું છે તેથી એનો ભેદ ખુલ્લો થઈ જાય છે. અશો=એટલે પવિત્ર અને શરોસ, એટલે વિચાર આપણી અંદર રહેલા પવિત્ર વિચાર તે=શરોસ એ ચસ્ત એક પવિત્ર વિચારથી શું શું ફાયદા થાય છે તેનો નીચક છે.
(Essay on thought power)

મધુસના વિચાર સારા હોય અને ખરાબ પણ હોય તેથી—અશો વિશેષણ લગાડ્યું છે: એનો સમજણ પડે તેવો અર્થ ઈશ્વરી પ્રેરણા અથવા બહારત Inspiration છે. હવે એ અર્થ કરવાને માટે એ ચસ્તનો (૨૧)મો ફકરો એના રહેલાણીની (એ ક્યાં રહે છે તે જગ્યા પરથી) આપેલી વીગત પરથી એનો ભેદ ખુલ્લો જાય છે.

(૨૧) ફકરો—ખુબસુરત, ક્ષેત્રમંદ, દુનિયાની વૃદ્ધિ કરનાર, તથા પવિત્ર સરોથ, (ધર્મ) (જે) અશો (તથા) અશોષનો સરદાર (તેને) હમે આશાધીએ છીએ, જેનું ક્ષેત્રમંદ (૧૦૦૦) થામલાવાળું મળખુત, અંદરના ભાગમાંથી પોતાની મેને રોશની આપવું (તથા) બાહારના ભાગમાંથી, સેતારાથી સંગારેલું ઘેર, અક્ષયુર્જ પહાડની સહથી હંચી ટોચ ઉપર (આવેલું છે).

ફકરો (૨૨) જેનું (ધ્યાને સરોથ ઈન્દ્રિય) ક્ષેત્રમંદ હથિયાર (થઈ રહેવાને) અદુનવરે તથા હપ્તન ચસ્તે, તથા ફ હમંદ, ફપુષ માંધવાનીએ, તથા તમામ ઇજ્જતેના કરદાઓએ કબૂલ રાખ્યું હતું.

હવે જગ્યા તે દસમેઠાર અજરાગર ચક્ર (અક્ષરંશ ચક્ર) નિરંતર સચિદાનંદ જ્યોતિરે સ્વરૂપ સદસદગ્ય યુક્ત અને સુદ સ્ફટિક સમાન (Brahma મસ્તક) વધુ માટે જુઓ દુનીયાનો નકશો આપણે એને હજાર થાંભલાંવાળું કદીએ છીએ, હોંદુઓ એને સદસદલ=એટલે હજાર દલવાળું કહે છે. એ આપણા શરીરનો મસ્તકનો ભાગ છે અને એની અંદર હમેશાં પ્રકાશ રહે છે. બહારથી સેતારાથી સંગારેલું એટલે આપણી ઇન્દ્રિયો નાક, કાન, આંખ, વીગેરે. આપણા વિચારોની રકુગણ પણ એ જગ્યાએથીજ થાય છે. દરેક ઠેકાણે જીવામ અને બરસમ કરીને લખે છે, અને આપણી ક્રિયાઓમાં બકરીના દુધને જીવામ તરીકે મુકે છે. પણ એનો બાતેની અર્થ = ખાલેસ (ચોખ્ખું, નિર્મલ) અતકરણ. અને બરસમ = એટલે દ્રવતા એક ખુદા ઉપરજ એકીન રાખવું તે

પ્રકરણ ૨૨મું

“સરોશ—યસ્ત વડી બા માએની”

(SROASH)

Sroash is the Master of Holiness. He smites fiends. He is the divine Messenger. He leads souls after death, to the “Chinvat Bridge” Before him all the “Devs”(fiends) bow with fear and fright, and rush-away to darkness,—

May Sroash, the righteous, the smiter of demons, keep greed wrath and want far from thee; May he destroy them, and may not seize thee as unjust.

સરોશની બાબદ આપણા ધર્મસાહીત્યમાં ધણી અગત્યની જણાવી છે. ઉપર લખતા પ્રમાણે એ પવિત્રધનો આવેક, દેવોને બધ પમાડીને દુર કરનાર (મારનાર) ઈશ્વરી કાસદ (સદેસા લાવનાર) મરણ પછી ચીનવત પુલ પસાર કરાવનાર, તથા દેવો એનાથી દહેશત ખાઈને દોજખમાં નદાસી જાય છે. એવો એ બળવાન છે. રાત અને દિવસ આપણી ચોક્કી કરે છે (ઇઆને આપણી સાથે જ રહે છે) એવાં એને ધણા વીશેષરૂા લગાડવામાં આવ્યા છે.

મુ—ધાતુ ઉપરથી એ શબ્દ નીકળ્યો છે, અને એનો અર્થ સંભળાવનાર એવો થાય છે. એને સંદેશા લાવનાર તરીકે કહ્યો છે. તે વાજળી જ છે. કારણ કે જો એ સંદેશા નહિ લાવતે તો મનુષ્ય જ્ઞાન ક્યાંથી મેળવતે. એની આગળ અશો વીશેષણ લગાડ્યું છે તેથી એનો ભેદ ખુદ્દો થઈ જાય છે. અશો=એટલે પવિત્ર અને શરોસ, એટલે વિચાર આપણી અંદર રહેલા પવિત્ર વિચાર તે=શરોસ એ યસ્ત એક પવિત્ર વિચારથી શું શું ફાયદા થાય છે તેનો નીબધ છે.
(Essay on thought power)

મ.જીસના વિચાર સારા હોય અને ખરાબ પણ હોય તેથી—અશો વિશેષણ લગાડ્યું છે: એનો સમજણ પડે તેવો અર્થ ઈશ્વરી પ્રેરણા અથવા બસારત Inspiration છે. હવે એ અર્થ કરવાને માટે એ યસ્તનો (૨૧)મો ફકરો એના રહેલાણીની (એ ક્યાં રહે છે તે જગ્યા પરથી) આપેલી વીગત પરથી એનો ભેદ ખુદી જાય છે.

(૨૧) ફકરો—ખુશસુસ્ત, ફત્તેહમંદ, દુનિયાની વૃદ્ધિ કરનાર, તથા પવિત્ર સરોશ, (ઈર્ગદ) (જે) અશો (તથા) અશોષનો સરદાર (તેને) હમે આરાધીએ છીએ, જેનું ફત્તેહમંદ (૧૦૦૦) ધામલાવાણુ મળ્યુત, અંદરના ભાગમાંથી પોતા ॥ મેગે રોશની આપણું (તથા) બાહારના ભાગમાંથી, સેતારાથી સંગારેલું ઘેર, અલખુર્ન પહાડની સહીયી હંચી ટોચ ઉપર (આવેલું છે).

ફકરો (૨૨) જેનું (ઇઆને સરોશ ઈર્ગદનું) ફત્તેહમંદ હથિયાર (થઈ રહેવાને) અદુનવરે તથા હપ્તન યસ્તે, તથા ફ હમંદ, ફુપુષ માંધવાનીએ, તથા તમામ હજરતેના કરદાઓએ કબૂલ રાખ્યું હતું.

હવે જગ્યા તે દસમોદાર અજરામર ચક્ર (બહારનું ચક્ર) નિરંતર સચિદાનંદ જ્યોતિર સ્વરૂપ સહસ્રરૂણ મુક્ત અને સુદ્ધ સ્થિતિક સમાન (Brahmā મસ્તક) બધું માટે જુઓ દુનીયાનો નકરો આપણે એને હજાર ધાંબલાંવાળું કદીએ છીએ, હોદુઓ એને સહસ્રસહ=એટલે હજાર દસવાળું કહે છે. એ આપણા શરીરનો મસ્તકનો ભાગ ■ અને એની અંદર હમેશાં પ્રકાશ રહે છે. બહારથી સેતારાથી સંગારેલું એટલે આપણી ઇન્દ્રિઓ નાક, કાન, આંખ, વીગેરે. આપણા વિચારોની સ્વરૂપ પણ એ જગ્યાએથીજ થાય છે. દરેક ઠેકાણે શુભામ અને બરસમ કરીને લખે છે, અને આપણી ક્રિયાઓમાં બહારના દુધરે શુભામ તરીકે મુકે છે. પણ એનો ખાતેની અર્થ = ખાલેસ (ચોખ્ખું, નિર્મલ) અંતકરણ. અને બરસમ = એટલે દ્રવતા એક ખુદા ઉપરજ એકીન રાખ્યું તે

સાહેબ સિવાય બીજા કોઈ પણ શક્તિઓને માનવું નહિ. હવે જે માર્ગસ આ બન્ને ગુણો ધરાવતો હોય તેને જરૂર પ્રેરણા અથવા બસાગત થાય, આપણા પેઠાંબરે પણ વિચારની એકાગ્રતા કરીને આ મુખ્ય મેળવ્યું હતું. આ પાસા મે.એ. દોમાં (૮) એક એકથી ચક્રના દરબન દેખાત્યા છે. (૧) જીવન. રેમ (૨) હાવનાતેમ (૩) આતરે વક્ષેમ (૪) કમરેતારેમ (૫) આગેરેતેમ (૬) આસ્તતારેમ (૭) રથવિશ્કરેમ (૮) સ્વભાષાવરેન્દ્રમ=એટલે સરોચ સાથ એકતાન થયતો, જે સમાધિ સ્થિતિમાં જ્ઞાન મળે છે તેજ ખર્ આત્મીકજ્ઞાન (અક્ષર) કહેવાય, તેનેજ બસારત પામેતો કરીને કહેવામાં આવે છે. જરથોસ્તે પોતે પણ સરોચને સદેશા આપ્યા, અને એ સદેશાનો જવાબ બહમન અમસારપંદ તરફથી મેલવીને પછી જરથોસ્તેને કહ્યા જેને પુગસેમ-પાસોખ કરીને કહે છે, જેનેખી એ અંતરજ્ઞાન મેળવવું હોય તેને ફક્ત પવિત્ર વિચારજ કરવા અને જે ખામદનાં વિચારો કાઢ્યા હોય તેમાં એવા તો મસજુલ થઈ જવું કે જ્યાં સુધી તે વિચારો રોતો પ્રકાશો મેળવે નહિ ત્યાં સુધી તે જગ્યા ઉપરથી ઉઠવું નહિ. પોતાની જાતને છુટી જવું. એવી રીતેજ દુનિયાની મહાન શોધો જાહેરમાં આવી છે: એડીસને એવા વિચારો કરીનેજ ઇલેક્ટ્રીક લામ્પ, સીનેમેટોગ્રાફ, ફોનોગ્રાફ, રિગેર, સેંકડો જાતની જુદી જુદી વીજાનીક શોધો કરીને દુન્યાને ચરિત કરી નાખી, વાયરલેસનો શોધક મારકોનીએ પણ એવીજ રીતે ચીતની એકાગ્રતા કરીનેજ દુન્યાને વાયરલેસ તથા રેડીઓની બક્ષેસ કાઢી. દરેક રૂપિ અથવા મદાત્માઓએ આવીજ રીતે જ્ઞાન મેળવ્યું રૂપિ (અપિ)ને અર્થજ free thinker થાય છે. જુઓ એ વિષે બંગાળનો આત્મજની હરનાથ પામસ વીચાર વિષે શું કહે છે.

Try to shake evil thoughts completely off your mind, Thought is so powerful, that it can create non-existent things can show invisible things, and can catch them, which can not be caught. (Harnath Pagal).

You should polish your thoughts, well, Thoughts well polished the light as of lightning will flash ablaze in deep dark room, than there remains nothing unknown, and everything shall be clear, and visible to you, as if in a mirror. (Harnath Pagal)

A man's thoughts blossom in to deeds, and his deeds, bear the fruitage of character and destiny. (Allen)

Sow a thought and reap an act, Sow an act and reap a habit, sow a habit and reap a character, sow a character and reap a destiny. (Thackeray.)

તકદીરનો ધડનાર, નસીબનો લખનાર, સિનાગની ચાલ નથી, પણ આપણા મગજના વીચારો છે, જેવા વીચારો મનમાં લાવશુ, તેવાં કાર્યો દુનિયામાં કરીશું. ને આપણાં કીધાં કલુકેથીજ આપણી ચાલચલન ને રહેણીકરણી બકાય છે. તો યાદ રાખ કે નથીજ સુધારવા માટે વીચાર સુધારવાની મુખ્ય જરૂર છે.

મઝઝનન પંથનો સ્થાપક જરાદુસ્ત હાનીસ પણ મઝઝનનનો અર્થ Master of thoughts કરે છે.

ફરો (૯)મો-ખુશસુરત દુ-તેહમંદ દુનિયાની વૃદ્ધિ કરનાર (તથા) પવિત્ર અશો સરોશ (ઇન્દ) જે અશોઈનો સરદાર, (તેને) હમો આરાધીએ છિયે.

ફરો (૧૦)મો-જે (મરોશ ઇન્દ) મુફ્તેસ ગાલુસનું તથા મુફ્તેસ બાઈડીનું મજબુત બાધેનું (ધેર) છે, (વળી) જે (સરોશ ઇન્દ) બામદાદના મઝકળાના વખતથી તાંકેલા હથીઆરે કનીને એસમ (દેવ)ને સખત જખમ મારે છે, (તથા) જે માણસ એ પ્રમણે (તેના) કૌવતને તુચ્છકારી કહાડે છે, તેનાં માયાં ઉપર મારીને તે માયાને ખચીન ભાજી નાખે છે.

અહિયાં મુફ્તેસનો અર્થ થોડી અકબતો થાય છે, એટલે જે મનુષ્યમાં અક્ષમ થોડી હોય પણ જે તે પોતાના વીચારો પવિત્ર રાખે તો તેનું દરેક કાર્ય સફળ થાય, બામદાદનું ઝઝ જી=એટલે જ્યારથી મનુષ્ય વિચાર કરતો થાય ત્યારથી જે પોતાના વીચાર પવિત્ર રાખે તો તે દુનિયા ઉપર કાબુ રાખતાં રીખે એસમદેવ=એટલે ચુરસાનો દેવ, અહિયાં લખવાની મતલબ એટલું જ દેખરાવવાની છે કે બચપણથી જ સારા સંસ્કાર પાડવા (ઈઆને કેળવણી આપવી) કરદો (૧૧) મો ફરો (૨૭) મો-એમાં સરોશને સફેદ, ચકચકથતા, દેખામણા પવિત્ર ચાર થોડાની ગાડીમાં ફરતો દેખરાખ્યો છે. અને તે થોડા છાયાવગરના સીસાંની નાળ સાથના, અને સીસાં ઉપર સોનાનો ઢોળ ચક્રવેશ. એ ચાર થોડા તે બે આંખ અને બે કાન જ્યાસુધી મનુષ્ય કાન વાટે કોઈ વાત સાંભળે નહિ, અથવા આખોથી જોય નહિ ત્યાં સુધી તેના મગજમાં વિચાર આવી શકે નહિ અને એ થોડાની નાળ સીસાંની એટલે જેવી રીતે સીસું વહેકું પીગળી જાય છે તેવી રીતે મનુષ્યના વિચારો પણ થડી થડી

ફેરવાય છે. મક્કમ રહી શકતો નથી. અને સોનાનો ઢાલ, એટલે દરેક મનુષ્ય પોતાના વિચરમાં ગમે તેવો ડગમગતો હોય, તોપણ બદારથી ધણા સુંદર વિચાર ધરાવતો હોય તેવો દેખાવ કરે છે. કોઈના બાપણથી યા સારી ચોપડી વાંચાંથી થોડા વખતને માટે એવા દુઃખર આવી જાય છે કે હવે આપણે પણ એ પ્રમાણે જ ચાલ્યે, પણ થોડાજ વખતમાં બાપણવાળો હોલ છોડ્યા પછી, યા ચોપડી વાંચીને જાંચી મુક્યા પછી પાછા જેના તેજ વિચારો આવી જાય છે. આવી રીતના ડગમગતા વિચારોને લીધે તે કોઈપણ કામ કરી શકતો નથી, યા પેતે સુધરતો નથી તેથી બેઠમાં લખ્યું છે કે સીસાંની નાળ, અને તેની ઉપર સોનાનો ઢાલ. ફરો (૨૮) મો સરોશ ઇજ્જતના ઉપર જણાવેલા થોડા ખીભ થોડાઓ કરતાં વધારે સેનાય પવન કરતાં વધારે સેનાય, વરસાદના કરતાં વધારે સેતાય સારી પાંખવાળાં પક્ષિઓ કરતાં વધારે સેતાય, તથા (તોફાનો) ફેંકેલા તીર કરતાં વધારે સેનાય હોય છે. ફરો (૨૯) મો જે થોડા તે બધાં એને પહોંચી શકે છે, જેઓ પછવાડેથી જાય છે. તેઓ પછવાડેથી તે (થોડા) એને પહોંચી શકતા નથી. તે થોડાઓ (સવદિ નામના કેસરથી નીકળીને અરેબિ નામના કેસર સુધી જાય છે.) અદિયાં આપણા વીચારની ગતી (અથવા ઝલકપ) દેખરાવી છે. જે કોઈ કાર્ય કરવા અગાઉ તેનો પુરતો શાંત રીતે વિચાર કરે છે, તેનું કાર્ય ફતેહમંદ થાય છે (ફરખદેશીથી વિચાર કરનારનું) પણ જેઓ પચ્છમ બુધિયા છે. તે ગમે તેમ કાર્ય કરીને પાછળથી (તે કાર્ય બગડી જવાથી) તેનો પસ્તાવો કરવા બેસે છે. તેથી એ લખનારની મતલબ એટલું જ કહેવાની છે, કે પુરતો વિચાર કરીને જ દરેક કામ કરવું. એને હયાંઆરોથી રાત અને દિવસો સુધી દેવો સાથે લડતો દેખરાવ્યો છે, તે આપણા દુર્ગુણોને માટે ઇશારો છે, માણસ એક પણ પણ વિચાર કર્યા વગર રહી શકતું નથી. યાને આપણા મગજમાં ચાલુ વિચારોની પરંપરા થયા જ કરે છે. અને આપણા “નફસે અમ્મારા” દુર્ગુણોની સામે ચાલુ જેહાદ (લડાઈ) કરવી જ જોઈએ તોજ આપણે આગળ વધી શકીએ, એ વિચારો જ માણસનું બવિખ્ય ઘડે છે. અને દુન્યામાં વિચારોની મતફેરીને લીધે જ ચાલુ જગડાઓ થયા કરે છે.

હવે આપણે હાંદુઓના પુરાણો તથા વાર્તાઓમાં “નારદ મુની” વીધે ધણું જાણ્યું છે. કોઈપણ વાર્તા જાણ્યે જ એવી હોઈ કે જેમાં “નારદ મુની” ભાગ ભજવતો નહિ હોય, “નારદ મુની” ના હાથમાં ખીન નામનું વાજાંત્ર (જે એને મહાદેવ તરફથી બેટ મધ્યું હતું) છે. અને એને આખા બ્રહ્માંડમાં ભ્રમણ કરતો (ફરતો) દેખરાવ્યો છે. અને કોઈને કંઈ સમજાવવું, અને ખીનને તેથી ઉલટું સમજાવવું. એવી રીતે એના કાર્યો દુન્યામાં દરેક ઢેકાણે, મતફેરી

ઉભા કરવી (જગડા કરાવવા) અને ઘડીમાં મૃત્યુ લોકમાં ઘડીમાં વિધ્યુ લોકમાં, ઘડીમાં બ્રહ્મ લોકમાં, અને ઘડીમાં ઈન્દ્ર લોકમાં, આલુ આવળવ કરવી એ એવું મુખ્ય કામ છે. જેવી રીતે સરોશ ચાલુ ગતી કરતો દેખરાવ્યો છે, તેવી જ રીતે બરોબર મળતી જ રીતે હીંદુમાઈઓએ નારદનો ચીનાર (રૂપક) આપ્યો છે. એ નારદ તે કોઈ નહિ પણ આપણા વિચાર. હીંદુમાઈઓમાં જેને અંતર-જ્ઞાન છે તે લોકો તો ખુદ્દુ કહે છે. કે નારદ તે વિધ્યુનું મન અથવા વિચાર.

Narad is the name of God, Many instances of his deceit and roguery are found in their books. The Hindus believe him, to be the mind of "Vishnu" (i. e) the thoughts of "Vishnu."

આપણો "સરોશ" હીંદુઓનો "નારદમુની" ધરધામીઓનો "બ્રહ્મધ્વજ" ખીસ્તીઓનો "ત્રેખીઅલ" એ દરેક આપણા વિચારોને માટે જુદા જુદા ફરેસ્તાઓના નામે આપ્યા છે. આ દુનિયા વિચારોથી જ ચાલી રહેલી છે. દુનિયાની મહાન કેતામો "સાદનામુ" "મહાભારત" "રામાયણ" "મહાવીર" "પરમ્પરા તેક્સ" "અરેખીઅન નાઈટસ" વીગેરે પુસ્તકો લખનારા શીરદુસી, બ્યાસ, વાલ્મીકી, અથવા કવી હોમર (ગ્રીક) અને આપણી ધરાનની બે મુખ્ય ચોપડીઓના લખનાર જર-યેસ્તીઓને જે જ્ઞાન મળ્યું હતું તે સરોશ તરફથી જ (ઈશ્વરી પ્રેરણાથી અથવા બસારતથી) વીચારતું બલ એવાં એવાં કામો કરી શકે છે કે જે આપણા માનવામાં પણ નહિ આવે, વીચારથી હમરો માઇલ દૂર થું બનાવે. બને છે તે નોંધ શકાય છે. માણસોના વિચારો વાંચી શકાય છે, અને જો બે મખ્સ એ વીચારો સંબંધીના જ્ઞાનથી વાકેફ હોય છે તો ગમે તેટલા દુરથી એકબેકના વીચાર આપ લે કરી શકે છે જેને અત્રેષ્ઠમાં (Telepathy) કહેવામાં આવે છે.

આપણા મરણ પછી એ ચીનવદ્ધ પુત્ર પસાર કરાવે છે, એમ જે લખેશું છી તે તો ભેદમાં લખેશું છે. ખરું જોતાં તો આપણા જીવતા જીવત એ બ્રહ્મનાડી અથવા સુપ્રમણા નાડીની મારફતે આપણા પ્રાણવયુને, કુન્ડલીનીને જાગ્રત કરીને તેની માન્દને દસમાં દારમાં Brahm મસ્તકમાં લઈ જઈને ત્યાંથી જે જ્ઞાન મળે તે જ્ઞાન જ ખરું જ્ઞાન કહેવાય. હીંદુઓના સૌથી ઉત્તમ જ્ઞાન જેને એ લોકો શ્રુતિ કરીને કહે છે. અને એ જ્ઞાન વિચારની એકાગ્રતા કરીને મેળવેશું હોય છે એ લોકોના ચાર વેદો એ ઈશ્વરી પ્રેરણાથી લખાયલા છે. અને પછીના સ્મૃતિ એટલે એ લોકોના ધર્મ સાહીત્યના કયા અંચમાં કંઈ લખાણ છે એ વીધેના

* ગ્રીકો એને હરમીસ કહે છે. Hermes messenger of God.

ઇસારા References મુચનાઓ કીધેલી હોય તેના લખાણોને “સ્મૃતિ” કહે છે. ત્યાર પછી પુરાણો, ઐતિહાસિક, અરણ્યકો અને ઉપનીશદો વીગેરે યથા છે. આપણામાં પણ “ગાથા” એમ સૌથી ઉત્તમ ગણાય છે.

ત્યારપછીના લખાણો ઈજ્ઞાને, વંદીદાદ, વીસપરદ, ખે રદેદ-અવસ્તા જેમાં યસ્તો, નીઆએશો વીગેરે સમર્પ જાય છે; અને ત્યાર પછીની કેતાબોનું કીરક અગાઉ આપી ગયા છે ત્યાં જોવું.

જેવી રીતે સરોશ ઈજ્ઞાનું મુકામ અલ્પપૂર્ન પદાડની ટોચ ઉપર દેખાવાનું છે, તેવી જ રીતે મહેર-ઈજ્ઞાનું રહેવાનું મુકામ પણ અલ્પપૂર્ન પદાડની ઉપરનું દેખાવાનું છે. જુઓ મહેર યસ્તનો કરો (૧૨) મો ફકરા ૫૦-૫૧-૫૨.

એ વીચારો ઉપર જો લખવા બેસીએ તો પાર નહિ આવે એની શક્તિ છે, અને એ વીચારોનું માણસને પાછા આંધ દુ-વામાં લાવે છે. તે વીગેનું બ્યાન તથા આપણી આર દિવસની મરણની કીયા વિગેનું બ્યાન જેમાં પણ મુખ્ય ભાગ મરોશ જ જગવે છે, તે ફરવરદીન યસ્તમાં જોઈશું.

હવે આ સરોશના ખુલાસા પરથી માલમ પડશે કે એ કોઈ બદ્દાર મહેસો અથવા મીનોષ જદાનમાં રહેવો ફરેસ્તો નથી પણ આપણા પોતાના વીચાર કેમ પવિત્ર રાખવા, અને ધીરે ધીરે પવિત્ર રિચારથી કેમ પ્રગટીકરણમાં આગળ વધવું તેની સમજણ આપી છે, હવે જો એને ફક્ત રતના બણીજ જઈએ તો આપણને તેનાથી શું ફાયદો થાય ? પણ દરેક યસ્તની તાવીફ ખોલીને તે પ્રમાણે અમલ કરીએ તો જરૂર ફાયદો થાય. આપણા દરેક કાર્યને પાથો મનશની ઈઆને વિચાર છે, જેવા વિચાર તેવી વાણી અને જેવી વાણી તેવાં કાર્ય શેક્સપીયર કહે છે કે—There is nothing good or bad but thinking makes it so.

સ્વામી રામતીર્થ એ વીચારોને માટે કહે છે કે.

બદ ન સોએ, જેમ ગદ્ગદ મેરી સુને.

એ હય, સુબજકી સદા, જંસી કહે વેસી સુને.

જે કોઈ મારી શીખામણ સાંભળે હોય, તો આ આકારા નીચે આ જગતમાં ખરાબ વીચાર કદી પણ મનમાં લાવતા નહિ કારણ કે આ આકારાપિ મુખતમાં બોલ્યા પ્રમાણેનું પડશે , આ બાપના વીચારો બધાઓ પર પડે છે. તે તો ખુ . . છે. કહેતી (

તેવા બેટા, વડ તેવા તેટા. જ્યારે માના પેટમાં બચ્ચાંને જીવ પડે છે (બચ્ચાંને હીવચાક કરે છે) ત્યારથી તે માતાએ પણ પોતાનો વીચારો ધણુ સુંદર (સારો) રાખવા જોઈએ. માતાના વીચારોની અમર બચ્ચાંને યાય છે. તેથીજ એવી દાસતવાલી (ગર્ભ ધારણ કરેલી હમેલવાળી) માતાને જ્યાં ગમગીની બધાં બનાવો અનતા હોય ત્યાંથી દૂર રાખવામાં આવે છે. ધણું કરીને કોઈને ત્યાં મરણુ થયું હોય, અથવા પેતાના કુટુંબમાં પણ થયું હોય ત્યાં તે બાંધને જરાની મનાઈ કરેથી છે. તેનું ખાસ કારણ એજ છે કે ત્યાં વાનાવરણુ શોક ભરેલું, (રડવું કુટવું વીગેરે) હોય છે અને એવા ગમગીની બારેલાં વાનાવરણુની તેણીની ઉપર અસર યાય નહિ તેટલા માટેજ જ્યારે આપણા લોકો એવું સમજે છે કે આપણા ઘેઘમારણાના શબ્દોના મોગથી (ધીનીથી) તે બચ્ચાંને ખરાબ અસર યાય છે. એ વીચાર બીજકુલ ગલન છે. આપણા અવસ્તા કલામોમાં એવું કાંઈ નથી પણ એ અવસ્તા તો ખુદ પેગંબર સહેબે રચેલા ગાયના છે, અને તે માંડતો ધણુ શ્રેષ્ઠ છે. યાને વૃદ્ધી કરનારા છે (માઝરપેન્ત) હવે આપણે બામદાદના ઝઝકલાથી એટલે બચ્ચું જ્યારથી સમજણું યાય ત્યાંથી તેના કુમળાં ગમગ ઉપર સારા વીચારો ઠસાવવા, ખામ કરીને તેને એકે ખુદા ઉપરજ એકીન રાખતાં શીખવવું. જો બચ્ચાના મગજમાં આ વાન મગજુતીથી ઠસી ગઈ તો તેની આખી જીદગી સફળ થયલી સમજવી. ઇસ્લામી ધર્મમાં તો સૌથી પહેલું બચ્ચાઓને કુરાન શીખવવામાં આવે છે, તેજ પ્રમાણે આપણે પણ બચ્ચાઓને ધર્મનું યાન શરૂઆતમાંજ આપવાની કોશિશ કરવી જોઈએ.

પ્રકરણ ૨૩ મું

“ફરવરદીન—યસ્ત અને ફવષિ”

May Farvadin give thee offspring
which may bear the name of thy race.

ફરવરદીન યસ્તથી એવી દુવા માંગવામાં આવી છે કે તારે ત્યાં બધ્યાં છોકરાંની વૃદ્ધિ થાય, અને તે તારા કુટુંબનું નામ કાયમ રાખે એટલે ફરવરદીન ઇચ્છે આપણને બધ્યાં આપે, એ ફરેસ્તાનું કામ વૃદ્ધિ કરવાનું, યાને આગળ વધારવાનું છે. (જુઓ પાનું ૧૪૬મું ત્યાં એનું બ્યાન કરેલું છે ફરવરદીન is more powerful વૃદ્ધિ, વિકાસ, ગતિ, progress.

એ ખોદદાદ અમસાર્પદનો હમકાર છે (સાથે મળી કામ કરનાર) અને એનો સંબંધ આપણી ફવષિ અથવા અશો ફરોહર સાથે છે. અમેજામાં prototype એટલે કોઈની ચીજનો અસલ નમુનો, યુગરૂપ, અસલ બી વગેરે પણ અર્થ થાય છે. એ ફવષિને મળતો આવતો શબ્દ સંસ્કૃતમાં “પ્રવૃત્તિ” છે અને એ પ્રવૃત્તિનો અર્થ પણ Continued advance, rise, origin source, flow, employment, occupation, activity, continued effort, વીગેરે થાય છે. આ બધા શબ્દો ઉપરથી બેઠે પ્રુક્ષો યઈ ભય કે ફવષિ અથવા અશો ફરોહર તે આપણું સુક્ષ્મ શરીર એ સુક્ષ્મ શરીર Astral body અથવા etherial body તે આપણા વિચારોનું ધોમર અથવા

વીચારોની બધાવશું શરીર છે. હોંદુઓ એને વામના શરીર, ઇચ્છા શરીર અથવા હોંગ શરીરને નામે ઝાળખે છે. યુરોપનો મદાન શીવસુદ્ધ પ્લેટો એને Ideas વીચાર સાથે સરખાવે છે. જેવા વીચારો આપણે આ જન્મ કીધા હશે, અને તેનું કૃષ્ણાંજ્ઞે આ જન્મમાં મરણ નહિ હરો તો ને આવતા જન્મમાં મળશે. અને એ વીચારોની ઘટમાળા એમને એમ ચાલ્યાજ નરશે, જ્યાં સુધી આપણા વીચારો અથવા વાસના, ઇચ્છા ને પીછા, બધુએ ફેરવી નહિ શકાય, ઇચ્છાને (અથવા આપણા આત્માને) જ્યાં સુધી બરોમર નહિ પીઠાવણું ત્યાં સુધી. એ કાપિ (અથવા સુદ્ધ શરીર) આપણા મરણ પછી ઇચ્છામાં રહે છે (ઇચ્છાને પીછા દુન્યા અથવા મીનોઇ જહાન) અને તે પાછાં કેરી રીને આ ઇચ્છા ઉપર આવે છે તેને માટે ફરવરદીન યસ્તમાં ઇચ્છા ફરવરો મળે છે. જે નીચે લખ્યા પ્રમાણે તેનો સાર (અથવા ભેદ) ગાલમ પડી આવશે.

કરદો (૧૪) ફરવો (૫૩)મો—અશો (લોકો)ના બધાં શૂંગ (તથા) (દુનિયાની) આખાદી કરનારાં ફરોહરોને હમો માન મ થે યાદ કરીએ છીએ, જે (ફરોહરો) હોરમજ્દના પેદા કીધેનાં પાણીઓને સારા માર્ગો બનાવે છે, જે (પાણીઓ) (ફરોહરોએ માર્ગો બનાવ્યા) તેની આગમ્ય લાખી મુદન સુધી એકજ જગાએ થમ (નથા) કરામાંથી નીકળી બહાર વેહેવા વગર રહેલાં હતાં.

ફરવો (૫૪)મો—પણ હમણાં તે (પાણીઓ), (દાદાર) હોરમજ્દની ખુશીને માટે (તથા) અમસારપદોની ખુશીને માટે હોરમજ્દના પેદા કીધેલા રસ્તા તરફ, ખોદાના બનાવેલા માર્ગ તરફ (નથા) (નેઓને માટે) સુકર કીધેલી પાણીની જગા તરફ વહે છે.

કરદો (૧૫) ફરવો (૫૫)મો—અશો (લોકો)ના બધાં શૂંગ (તથા) (દુનિયાની) આખાદી કરનારાં ફરોહરોને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છીએ, (ફરોહરો) પોતાની મેલે કૃષ્ણ આપનારાં કાઢેલા સુંદર વધાગતે ટેકા આપે છે. જે (કાઢે) તે (મદદ)ની આગમ્ય લાંબી મુદન સુધી એકજ જગાએ સ્થીર હાલતમાં વધ્યા વગર રહેલાં હતાં

ફરવો (૫૬)મો—પણ હમણાં તે (કાઢે) (દાદાર) હોરમજ્દની ખુશીને માટે (તથા) અમસારપદોની ખુશીને માટે હોરમજ્દના પેદા કીધેલા રસ્તામાં ખોદાના બનાવેલા માર્ગમાં (તથા) ઠેરવેલે વખતે વધે છે.

કરદો (૧૬) ફરવો (૫૭)મો—અશો લોકોના બધાં શૂંગ (તથા) (દુનિયાની)

શ્રદ્ધ કરનારાં ફરોહરોને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છીએ, જેઓએ સેનારા, માદતામ, આદનામ, (તથા) (આરમાનની) બેદર રોશનીઓના ખરા માર્ગો, ખેલ્યા કીધા જે (મેનારા, માદનામ, અદનામ ઇત્યાદી) દેવોની ખરાખીને લીધે (તથા દેવોના હુમલાને લીધે, તેની આગમય (ધ્યાને ફરોહરોએ મદદ નહિ કીધી ત્યાં લગી) લાગી મુક્ત સુધી, ગરદેશ વગર રહેલાં હતાં.

ફરો (૫૮)મો—વળુ હમણું તેઓ બહા રસ્તાખેજનો વખત આવી પડેલ્યવાની ખાહેસ રાખતાં, દુર છેડાવાલા માર્ગો તરફ આ ગળ જાય છે.

કરો (૧૭) ફરો (૫૯)મો—અરો (લોકો)ના બહાં શુગાં, (તથા દુનિયાની) આખાદી કરનારાં ફરોહરોને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છીએ, જે (ફરોહરો નવાનું હજર નામો નાનું) (ની સખામાં) અએ તુરમંદ વોડરકશ દરિયાને સંભાળે છે.

કરો (૨૨) ફરો (૬૫)મો—જ્યારે (ફરોહરો) વોડરકશ દરિયામાંથી પાણીઓને (તથા) હોરમજદના પેદા કીધેલાં (ધર્મની) ખોરહને ઉપર લાવે છે, ત્યારે અએ સપેતમાન જરથોસ્ત, અરો (લોકો)ના જોરેમંદ ફરોહરો (જે) પુષ્કળ (તથા) ધણું સેકડો, પુષ્કળ (તથા) ધણું હજરો, પુષ્કળ (તથા) ધણું હથ હજરો (તેઓ) આગળ જાએ છે.

ફરો (૬૬)મો—(અને) દરેક (ફરોહર) પોતાનાં સમાને માટે, પોતાના મહોલ્લાને માટે, પોતાના કરવાને માટે, તથા પોતાનાં દેશને માટે પાણી ઈન્જના (ધ્યાને પાણી પુરું પાડવાની ખાહેસ રાખતાં) નીચે પ્રમાણે, બોલે છે.

‘હમારું પોતાનું દેશ વિપતિમાં તથા મુકાસ (ધ્યાને પાણીની ટીપણીમાં) (છે)

ફરો (૬૭)મો—જે પ્રમાણે એક જોરેમંદ (તથા) હથીઆરમંદ ધએલો પહેલવાન, પોતાની સારી પેડે જમાવ કીધેલી કીમતી મતાને ખાતર (ફરમાનની સામે લડે છે, (તે પ્રમાણે) તેઓ (ધ્યાને ફરોહરો) લડાઈઓમાં પોતાની જગાએ તથા પોતાના સંકેરમાં લડે છે, જે જગા તથા મુકામ બોલાસી કરવાને માટે (તે દરેક ફરોહરો) મુકકર થયતું છે.

ફરો (૬૮)મો—વળી તે (ફરોહરો)માંના જેઓ (પાણી મેળવવામાં) ફતેહ

પામે છે, તેઓ (નિ) પાણી પોતાના સગાંને માટે, પોતાના મહોદલાને માટે, પોતાના કસબાને માટે, તથા પોતાના દેશને માટે લઈ જાય છે, (અને) નીચે મુજબ બોલે છે.

હમારું પોતાનું દેશ (હવે) ફરખીમાં તથા આખાદીમાં (આવશે).

ફરવરદીન યસ્ન કરદો (૨) ફકરો (૨૧)મો—અશો લોકોના બધાં તથા શૂરાં (તથા) (દુનિયાની) આખાદી કરનારા ફરોહરોને હું વખાણું છું. યાદ કરું છું. (અથવા આરાધું છું) (તથા) તેઓની કીર્તિ ગાઉં છું. ધેગને લગતાં, મહોદલાને લગતાં, કસબાને લગતાં, દેશને લગતા (તથા) વડા દરતુરોને લગતાં (ફરોહરો)ને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છિયે, હાથ હથેલી ભોગવનારાં, અશો (માણસો)ના હયાત (ફરોહરો)ને, આગળ યઈ ગયલાં અશો (માણસો)ના હયાત (ફરોહરો)ને (તથા) હવે પછી જન્મ પામનારા અશો (માણસો)ના હયાત (ફરોહરો)ને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છિયે, તમામ દેશોના (લોકો)ના સઘળા (ફરોહરો)ને (તથા) મિત્રાચારી રાખનારા દેશો (ના લોકો)ના મિત્રાચારીરાણાં (ફરોહરો)ને હમો માન સાથે યાદ કરીએ છિયે.

કરદો (૨) ફકરો (૨૨)મો—જે (ફરોહરો) આસ્માનને ટેકાવી રાખે છે, જે (ફરોહરો) પાણીને ટેકાવી રાખે છે, જે (ફરોહરો) જમીનને ટેકાવી રાખે છે, જે (ફરોહરો) ગાય ઢરને ટેકાવી રાખે છે, તથા જે (ફરોહરો) બધાંઓને માએઓ (ના પેટ)માં વીધેલું (નામના દેવ)ના હુમવાથી બચેલાં (તથા) નહિ મરણ પામતાં ટેકાવી રાખે છે, (વળી) જે (ફરોહરો) પેટમાંના બધાંના હાડકાં, રૂપ, રનાધુ, આંતરડાં, પગ તથા શરમગાહને બનાવે છે.

કરદો (૨)જો ફકરો (૨૪)મો—જે (ફરોહરો) અરજ કરીને બોલાવનારને, ફતેહ આપનારાં (તેઓને) ચાહનારને મુશહ બખ્ષનારાં (તથા) આત્મરી માણસને તંદરોસ્તી આપનારાં (છે). (વળી) જે કોઈ તેઓને આગધનાગ, ખુશુદ કરનાર, બંદગી કરીને મદદે બોલાવનાર, કિયાની બેટ લઈ જનાર, (તથા) રાત્રિ (હોએ છે તે) ને (તેઓ) બહું બોરેદ બખ્ષનારાં છે.

કરદો (૨)જો ફકરો (૨૫)મો—જે તરફ રાત્રિ માણસો રાત્રી ઉપર પોતાનું દિલ ધણુંજ લગાડનારા હોએ છે, તથા જે તરફ ધણાજ માન પામેલા (માણસો) હોએ છે. તથા જે તરફ રાત્રિ (માણસ) રાજી થએલો (હોએ છે) તે તરફ (અશો લોકોના) ફરોહરો ધણાજ જનારાં (અથવા પોતાની વધણી રાખનારાં) છે.

૬ : ૧૬ આ તંદરોત્તી ફરો (૪) થો—અશો (લોકો)ના બલાં ગાલેખ; તથા (કુન્યાની) આપાદી કરનારા ફરોદરો, જમીનની પહોળાઈ જેટલા, નદીની લંબાઈ જેટલાં (અર્થે) ખોગેદની ઉચાઈ જેટલા અગ્રોઈના ઉપાયો, પોતાની સાથે લઈને આગે મુકામમાં આવે.—ખોલાસો (શા માટે ફરોદરો આવે તે બાબે નીચે જણાવે છે.)

વધારે બલાં (માણસો)ની મુરદ (બર લાવવા)ને માટે, દુષ્ટ (માણસો)ની સામે થવાને માટે તથા દોષત, તથા કીર્તિના વધારાને માટે આગે મુકામમાં ફરોદરો આવે.

આ બધા બેદખર્ચા ફરોદરોમાંથી આપણે જે સાર ઉપર આવીએ, તે એકજ છે કે ફરોદરો છવતાનાં તથા ગુજરી ગયલાંઓના તથા હવે પછી જન્મ લેનારાના, ની આરાધના કરવી તે શું ? અને આરાધના કરનારને જે ફાયદો મળે છે તે કયો ફાયદો ? એનો ખટ લંબાણથી ખુલાસો કરવો પડશે. એ ફરોદરોએ પાણીને વહેતાં કીધાં, માના પેટમાં દરેક સ્નાયુઓ બનાવ્યા, એ શબ્દો ઉપરથી માલમ પડી જાય છે કે ફરીથી જન્મ લેનાર સુક્ષ્મ શરીર અથવા કુનિ અથવા ઇચ્છા શરીર પહેલે બાપના વીર્યમાં આવે છે, અને તે વીર્ય “અપામ-નપાત” નામની આપણા શરીરમાં દેખાવેલી જગ્યાએ રહે છે (વેઉરકથ દરિયાની નજદીક)

આ બાબદો ધણી સુક્ષ્મ છે. જેનો ખોલાસો એક બાહોસ ડોક્ટર, અથવા તો કોઈ યોગી કરી શકે. વીર્ય કહાં રહે છે. એની અંદર કેટલા સુક્ષ્મ જંતુઓ રહે છે, વીગેરે બાબદો સમજાવી શકાય તેવી નથી પણ આવાં અવસ્થાનુરૂપ નીઆએમમાં એક ફરો છે જેમાં લગભગ કે ૪૦ દિવસની સવારી જોઈએ તે પરથી માલમ પડે છે. કે અન્નનુ લંબી યાંચ છે, અને એ સોડીમાંથી ૪૦ દિવસે ૫૬૬ વીર્ય બંધાય છે, અને એ વીર્ય તેસ્વર તીર, ઇન્દ્ર મોરકતે માતાના (સ્ત્રીના) ગર્ભસ્થાનમાં જાય છે. અને ત્યાં દરેક સ્નાયુઓ - હાડકાં, રૂપ, આંતરડો, પગ, તથા શરમગાદ વીગેરે બને છે. મરણનો બેદ એટલોજ છે કે થોડો વખત (કેટલો વખત તે કહી નહિ શકાય) મનુષ્યને આશયસ આપવાને માટે જ ખુદરને નીર્માણ કરાવેલો છે. જેની રીને સાત દહાડો એક માણસ સખત મહેનત કરે પછી તે જડજા હોય, ડોક્ટર હોય, યા વડીલ ખેરીસ્ટર, અથવા મોટો વેપારી હોય, તેને પણ બે ત્રણ વરસે થોડા દિવસ કોઈ સાંત જગ્યા ઉપર, જનુ પડેય, કારણકે ત્યાં થોડો વખત શાંતી ભોગવીને, પાછો તાજે થઈ આવે છે. (પાને કામ, કરવાની ચપળતાવલે) તેજ પ્રમાણે મોત/પણ છે. અને જેવા જેના વિચર તે પ્રમાણે તે પોતે થોડો વખત સ્વપ્ન જેની સ્થિતિમાં

રહે છે. પછી જરૂરમાં પડે છે (સુખી અવસ્થા) ત્યાર પછી, જ્યાં તેનાં વીચારો અમલમાં મુકી શકાય તેવા માત્રાપીતાને ત્યાં તેનો જનમ થાય છે. (જીવુઓ કરેલો) (૨) જો કરો (૨૪) મો. ત્યાં લખે છે કે જે તરફ રાસ્તો (માથુસ) રાજી થયેલો હોય છે. તે તરફ (અરો લોકોના) કરોલરો (અથવા સુદમ શરીરો) ધણાંજ જનારાં (અથવા પેતની વધણી રાખનારાં છે.) ખુદરતનો એક નીચમ છે કે અમાન વસ્તુ સમાન વસ્તુને (એટલે બન્ને વસ્તુમાં એક સરખા ગુણો હોય) પોતા તરફ ખેંચે છે. Like attracts like. આપણા લોકોમાં એવો ધખારો (માની લીધેલા વિચારો) મગજમાં બેસી ગયો છે કે મરણ પામેલો કોઈ આપણી દુન્યા જેવી બીજી દુન્યામાં જાય છે તે, ચહારમની બામદાદે પુર હોશમાં આવે છે. શરોમ ઈજદ તેને ચીનવદપુલ પસાર કરાવે છે. ત્યાં બદમન મહેર, રસ્તે રાસ્ત, તથા આસતાદ ઈજદ આગળ તેને ઈન્શાફ મળે છે.

મહેર ઈજદ દ્વાયમાં ત્રાજવું લંછને ખેડો છે. અને તેને આ દુન્યામાં સારાં અથવા ખરાબ કામો કીધાં હોય તેનો હીસાબ તપાસી જાય છે. અને જો તેના કામો સારાં વધારે હોય તો, બદમન અમસાર્પદ તેને સોનેરી વાગો આપે છે. અને બહેસ્તમા મોકલી આપે છે. જ્યાં તેની ખુનસુરત કેરદાર તેને સ્ત્રીપમાં મળે છે. અને તે બહેસ્તમાં પોતાની છંદગી એક અગમમાં મુખરે છે. અને જે કોઈ એ ખરાબ કામો કીધાં હોય તેને, દોગખમાં મોકલી આપે છે, અને તેની ખનસુરત કેરદાર (સ્ત્રીપમાં) તેને મળે છે. અને તે દોગખી મંથુસ પોતાની છંદગી દોગખમાંજ કદાડે છે. પણ ખુદાએ તે લોકપર પછુ દયા રાખીને એક દિવસ કયામતનો સુધર કીધેલો છે. જેને ખ્રીસ્તીઓ (Day of Judgement) તે કયામતને દિવસે દરેક જણાઓનો (જે લોકો દોગખમાં પડેલા છે તેઓનો) ઇન્સાફ કરશે, અને પછી તેઓ ને માસી બખ્શશે. એજ "પ્રમ ભુ" હોદુઓની પણ મન્યતા છે કે વૈનરણી નદી પસાર કરીને જે આગળ વધશે તે વૈકુંઠમાં જશે. (સ્નર્ગમાં) અને જે નદી પસાર નહિ કરી શકશે તે નર્કમાં જશે. (યાને દોગખમાં) એ હોદુઓનો ઇન્સાફ ધર્મરાજ કરે છે. અને "ચીત્રગુખ" હીસાબનો મોપડો રાખે છે. દરેક કોમની એક એકને મત્રતી આવતી આવી બહેસ્ત અને દોગખની માન્યતા છે. ખ્રીસ્તી ચાહુદી, ચીક, ઇજપસ્યન, બેચીતોની-અન, ચીનાઓ વીગરે દરેક ધર્મવાળાઓની માન્યતા છે. અને દરેકનો ઇન્સાફ તેનાં દેવો કરે છે, હજારો વરસ પહેલાં ઇજપના (મીસગના) લોકોની માન્યતા કેવી વીચીત્ર હતી તેનું ખ્યાન નીચે લખવા મુજબ છે. એ ખ્યાન ખ્રીસ્તની આકૃષ્ટી વંદકમાંથી લીધું છે.

The faith of Egypt was not however wholly given

up to incongruous mytho and absurd (absurd) symbolism mixed with materialistic degeneration of the national religion, were many concepts approximating the best belief of the ages. Everywhere there was the recognition of a difference between soul and body.

The spiritual nature of man was clearly apprehended. Immortality was accepted as a thing taken for granted.

"Osiris" had the power of awakening life out of death. He was the god of human soul, and of everlasting life. There was an invisible world, where the spirits of men, eternal and indestructible, dwelt, under the dominion of Osiris.

After death the human soul was believed to descend with the setting sun under the world. Here in a place called the hall of Double Justice, on the day of Justification, the soul is examined and its action weighed.

Osiris is on the throne with a crown on his head, surrounded with lotus flowers springing out of water of life, he holds the whip and crosier.

"Anubis" the leader and keeper of the dead and "Horus" the god of life, handle the ballance, while forty-two spirits sitting beside "Osiris" watch the weighing of the spirit and its deeds. The heart of the dead is put in to one scale, and an ostrich feather=symbol of the truth and justice in to the other, and while one of the gods, stand ready, to record the result, the dead himself recites the acts, which are likely to justify him in the presence of the deities, none of the forty-two sins has he committed.

He has done no wicked thing, He has not murdered, He has not stolen, He has not preyed, that he might be

seen, He has not been a hypocrite, or a liar, he is not drunkard, he has not slandered his neighbor, he has not slighted his father or the king, he has not babbled, he has not despised the gods, or stolen the wrappings of the dead, If the heart in the scale outweighs the feather, the soul is acquitted. His heart is given him again, His body is deified,

Hathor and Nut goddesses of life and sky, pour upon him the living water and he passes into the dwelling of the immortals.

As it respects the fate of the soul, when the heart of the dead was outweighed by the feather The Egyptian monuments are silent. No clue has as yet been found to throw light on this important part of the national faith, but a legend recited by "Herodotus" points to metempsychosis as the destiny of the wicked.

The impure soul is driven in to an animal and thence into another, in earth, or air, or sea, until after three thousand years, of transmigrations, it is again admitted, into a human body, and a second time born into the world.

(*History of the world by John Clark Ridpath*)

આ ઇજીપ્તિયન લોકોની માન્યતા પ્રમાણે હોદુઓની પણ માન્યતા છે અને ઇજીપ્તની પડોસમાં ઈરાન હોવાથી, આપણા લોકોએ પણ કેંઈ એને મક્કની જ માન્યતા રાખી હતી અને તેનો કંઈક કાંચો ખ્યાલ "અર્ધ વિરાટ" નામામાં મળે છે. હોદુઓના ગરૂડ પુગલુમાં પણ મરણ પછી કેવી રીતે તેનો ઇન્સાફ થાય છે તેનું ખ્યાન પણ આ બંને લખાણોને મળતું જ છે. એટલે કે જેમાં પૂર્વ તરફની ગ્રમ્યોના કદાણી કિસ્સા એકએકને મક્કતા આવે છે અને આવી રીતે ખોટું સમજાવીને બીયારાં બોળા લોકોને ધુની ખાવાનું સાધન ઉત્તું કીધેતું લાગે છે. આજના સાયન્સથી પણ તપાસતાં, આપણું સુક્ષ્મ શરીર અન્તરિક્ષમાં રહે છે. આર્યસમાજના સ્થાપક દયાનંદ સરસ્વતિ, ખુશ્લા શબ્દોમાં કહે છે કે ગરૂડ પુગલુમાં જે લખ્યું છે કે યમલોકમાં ધર્મરાજ ન્યાય કરે છે તેનો બેદ

આ પ્રમાણે છે.

યમેન વાયુના સત્યરાજનું ।

એટલે યમ નામ વાયુનું છે. શરીરનો ત્યાગ કર્યા બાદ “જીવ” (અથવા સુક્ષ્મ શરીર) વાયુ સાથે અન્તઃક્ષિપ્ત રહે છે, સત્યકર્તા, પદ્મપાતશ્યુ ને પરમાત્મા છે, “તેજ” યમ એટલે ધર્મરાજ છે. અને તે જ બધાનો ન્યાય કરે છે.

ત્યારે અંતપણે બધી ક્રિયાઓ કરીએ છિયે તે તદ્દન નકામી અર્થ વગરની છે એમ સાબીત થાય છે. જુઓ જેનું મગજ થાય છે કે તુરંત શરોસની ક્રિયા આતશ બહેરામમાં આણુ થાય છે. કચ્છ કે શરોસની પાસબાની નીચે આપણી કૃપિ અથવા અશો કૃદોદર મીનોઈ દુન્યામા જાય છે, એ શરોસ તેજ આપણા વીચારો અને એ વીચારોનું પીંજર કે જેમાં બહોધાંગ, ઉર્વાન, અને કૃપિ એ ત્રણે સાથે જ રહે છે. બોધાંગ=એટલે જુદી, ઉર્વાન=એટલે આત્મા, જીવ, અને કૃપિ તે આપણી જીવની જીવંતીમાં કરેલા વીચારો ઇચ્છા વાસના વીગેરે, અને એ ત્રણે સાથેજ રહે છે. જેવી રીતે એ શરીર છોડી જાય છે. તેવીજ રીતે પાછું એ શરીરમાં આવે છે. અને તેને લાવનાર તથા લઈ જનાર શુઆદ ઇન્દ્ર યાને પવન, તેથીજ ખોરદાદ=વીર્ય તીરન્વીર્યનું ગર્ભસ્થાનમાં જવું ફરવરદીન યાને અરદાફર વસ=એટલે સુક્ષ્મ શરીર અધના અશો કૃદોદર કૃપિ, અને શુઆદ=એટલે વાયુ

એ ચારેનો એક એક સાથે સંબંધ છે. અને ધર્મમાં પણ એજ બાબત વિસ્તારીને લખી છે. શરોસની ક્રિયા એટલે શરોમનીકનુમનથી કીધેલી ઇચ્છા, અને એ ઇચ્છાનેનું બજુવર પણ જુદા જુદા વિષયનું બનેલું છે. એના (૭૨) હા કંઈ આતુકમે લખાયલા નથી, પણ જુની જુની વ્યક્તિઓએ જુદી જુદી મુત્તો વીગેરે લખીને બધાને મામારા કરી દીધેલા છે, તેમા જરયોસ્ત સાહેબના રચેલા પાંચ ગાયાઓ પણ સમાઈ જાય છે. ખુદ ઇચ્છાનેમાંજ એક એકથી ઉઠતા સુદ્ધી વાતો આવે છે ગાંધામાં એકલા દાદાર હોરમજ્જનેજ સર્વ શક્તિમાન, આરાધવા લાયક, ગણ્યો છે જ્યારે એજ ઇચ્છાનેના કેટલાક હાઓમા અમસારપંદ, ફરેસ્તાઓ વીગેરે શક્તિઓને પણ આગધી છે. પેગંજર સાહેબ ખુદલા શબ્દોમાં જણાવે છે કે “જેનું કરો તેવું પામે” અને બીજા લખાણોમાં ક્રિયાઓ કરાવવાથી શુંજરી ગણલા મનુષ્યની ત્યાં ઇન્સાફની વખતે એ ક્રિયાઓની અસરથી તે લોકોની સદગતિ થાય છે. (પછી બધે તેને ગમે તેવાં દુષ્ટ કર્મો પોતાની જીવંતીમાં કીધાં હોય) અને એ ક્રિયાઓની મદદથીજ તેને એકદમ બહેસ્તમાં મોકલી આપે છે. જે શબ્દની વ્યુત્પત્તિનું જ્ઞાન હોત તો આવો ઘોંટાળો થાત

નહિ. મીનોઈ જહાન એટલેજ સુક્ષ્મ જ્યાં પાતળી હવા (ether) સિવાય બીજું કંઈ હોયજ નહિ અને ત્યાં બહેસ્ત અને દોજખ જેવી સ્થિતિ ચીજો રહીજ નહિ શકે જે જરા રતી વિજ્ઞાન (science)નું પણ જ્ઞાન હોય તો સહેજે સમજી શકાશે કે ત્યાં વાતાવરણમાં આપણી ધરતી કરતાં બહુજ પાતલી હવા હોવાથી આપણું સુક્ષ્મ શરીર ત્યાં ધણી સારી હાલતમાં રહે છે. પછી તે ગમે તેવો પાપી પણ કાંઈ નહિ હોય, તો તેને પણ ત્યાં પ્રશન-માજ લાગે છે.

જો તે પાપીને ત્યાં મજા કરતા હોય, તો પછી આ દુન્યામાં કોઈ આંધણું, લુહું, રોગીષ્ટ વીગેરે કેમ જન્મે છે કોઈ તંદરેસ્ત પૈસે રકે, સુખી વીગેરે કેમ ? તેનું કારણ પ્રશ્નજ છે કે જેવાં કર્મો કર્યું તેવાંજ તેના પરીણામ આવશે, કાર્ય અને પરીણામ cause & effect આ દુન્યામાંજ ભોગવવાનાં છે. ત્યાં કંઈજ નથી જો ત્યાં હોય તો પછી તેને બેવડી સજા કરવાનું કંઈ કારણ ?

દોજખ શબ્દ ફારસી છે. અને તેનો અર્થ પેદા=મે જખ=જનમવું બીજી વાર જનમવું તેને દોજખ કહે છે.

હોંદુઓ પણ કહે છે કે “ચીત્ર-ગુપ્ત” હીસાબ રાખે છે એ શબ્દની બ્યાખ્યા પંજુ પ્રુક્લીજ છે “ચીત્ર” ચીતાર, છાપ, સખી વીગેરે અને ગુપ્ત એટલે છુપું નહિ જણાય તેમ. એટલે જેની આપણી ધંધાઓ (અથવા વિચારો) હોય તેનાં છુપાં ચીત્રો પડી જાય, અને ફરીથી તે વીચારોની વલણ પ્રમાણેજ જન્મ થાય, એવી એવી તો ધણી દલીલોથી સાબીત કરી શકાય તેમ છે, ત્યારે મરણ પછીની જેટલી ક્રિયાઓ છે. તે બધી ફાફટની, કલ્પનામાંથી ઉપજતી કંદાડેલી, બોળા લોકોને બમાવવાની છે. મરી ગયા પછી તે ગમે તેવો હોય તો પણ તે અશ-ફરોદરજ કહેવાય છે, તેજ બતાવી આપે છે કે હવે તે શખ્સનું સ્થુલ શરીર રહ્યું નથી, તેનું સુક્ષ્મ શરીર રહેતું છે અને હવે કંઈ પણ કાર્ય કરવાને શક્તિવાન નથી. એટલે ગમે તેવો પાપી હોય તેને પણ ત્યાં રાહત અથવા આસાપસ છે. જ્યાં સુધી પાછો જન્મે ત્યાં સુધી.

હવે આપણે જીવતાંજોની કૃપિ વીને થોડુંક જાણવાના પ્રયત્ન કરીએ એક માણસ ગમે તેવો પણ પતીત હોય, તો પણ તે બીજા માણસને સુધારી શકે તો નથી તેનું કારણ પણ પ્રુક્લું છે કે, જે માણસને તેની

શીખામણ અથવા બોધની કંઈ અસર થતી નથી ત્યારે જાણવું કે એ સુધરી શકે નહિ. જ્યાં સુધી તેને ખબર અથવા સમજ મલે નહિ ત્યાં સુધી. માણસને સુધારનારા ત્રણ ગુરૂ છે, નસીવત, ખતા અને સમજ જે નસીવત અથવા શીખામણથી સુધરી જાય તો જાણવું કે તેનું બચિબ્બ સારું છે.

જ્યારે આપણી સત્તા અને બળ હોય અને આપણે એક માણસને સુધારી નહિ શકીએ. તો પછી જ્યાં આપણી સત્તા નથી ત્યાં આપણે બહુતર ક્રિયા કરીને તેને સુધારી શકીએ અથવા તેને આગળ વધારી શકીએ એ કેમ બને ? જેને પોતાની જાતને સુધારી નથી તે બીજાને સુધારી શકે નહિ કહેતી છે કે બાધિમે બંધાવે, અને છુટ્ટે (અથવા છુટ્ટો) છોડવે. તેમ જ લોકો ક્રિયા બહુતર કરે છે, તે લોકોનેજ સુદ્ધિ નથી કે હમો શું બધવા અને શું ક્રિયા કરી. ત્યારે તે બીચારાઓ બીજાને દોષખથી કેમ છોડવે, આશ્વતોતું કામ બાકીની ક્રિયા બહુતર કરવાનું છે જ નહિ. એ લોકોને ધર્મ-ગુરૂ કહે છે. તે વાજખીજ છે. ધર્મ-એટલે ખારીક જ્ઞાન શુ=અધિકાર અને રૂનારા કરનાર અધિકારનો (ઇઆને અજ્ઞાનતાનો) નાશ કરી ખુદરત સંબંધીતું ખારીક જ્ઞાન આપનાર તેજ ધર્મ-ગુરૂ કહેવાય.

રામ, કૃષ્ણ પરમહંસ જેવા ચૂસ્ત સનાતની (અસંસ વીચારના એ પણ કહ્યું છે કે જે બ્રાહ્મણ બીજાને માટે યજ્ઞ (આપણી ઇજ્ઞાની) કરે તેને ત્યાંનું બોજન પણ હું નહિ કરું.^૧ એટલે જે બ્રાહ્મણ પૈસા લઈને બીજાને માટે બાકીની ક્રિયા કરે તે બ્રાહ્મણજ નહિ કહેવાય. “બ્રહ્મને જાણે તે બ્રાહ્મણ.”^૨

હવે પેલા દશ દિવસના આપણા મુકંતાદ વીગે પણ એવું સમજાવવામાં આવ્યું છે કે વરસના ઉદક્ષા પાંચ દિવસ અને પાંચ ગાયા માળીને દશ દિવસ આપણા અશે ફરોહરો આ નીચલી દુન્યા (આપણી ધરતી ઉપર)માં આવે છે. અને એ લોકોને ક્રિયા બહુતર કરીને આરાધનાર (અથવા બોલાવનાર) ને એ લોકો દુઆ અથવા આશીર્વાદ આપે છે. જેના ફરર ઓ ફરવરદીન યસ્તમાં ધણે ઠેકણે આપેલા છે. શું ખરેખર એ લોકો દશ દિવસ સુધી અહીંઆ આવતાં હશે ? અને તે લોકો કયા ટોળાના અથવા પંથના દિવસોમાં આવતાં હશે.

રાહેનશાઈ, કદીમ કે ફમલી જે એમ કહેવામાં આવે કે તમો જ્યારે બોલાવો ત્યારે આવે તો પછી એ દશદિવસ મુકરર કરવાનું કારણજ શું ? તમો જ્યારે બોલાવો ત્યારે

એ અશો કુરોહરો આવે છે, શાને માટે આવે છે ? શું એ લોકને કંઈ ચીજની (સ્થુલ-ચીજની) હાજત છે ? ત્યારે જવાબ દેવામાં આવે છે કે એ લોકો કંઈ સોહરમ અથવા પમરાટ લેવા આવે છે. જે આટલી જુજ ચીજને માટે આટલો બધો ખર્ચ કરવામાં આવે તો તે આપણી અજ્ઞાનતા અથવા મુર્ખાઈ છે.

બસે તમે કૃપિની ક્રિયામાં માનતા હોવો. સૌને સૌના વિચાર મુજારક, પણ ખર્ચની બાબતમાં એટલો બધો વધારો કરી દીધો છે કે બાળે મધ્યમ વર્ગને પણ પોપાય નહિ. એ વીધે વિદ્વાન અવસ્ત. સ્કોલર મી. સૌરાખ જમશેદજી બક્ષસારાવું નીચકું લખાણ વાંચવાથી ખાતી થશે.

OUR DUES TO OUR DEAR DEPARTED ONES.

In the end one must express one's strong disapproval of the customs and offerings in respect of the Fravashis, which are materially burdening the middle and poor sections of the community.

Indeed we do not find in the Yasht any recommendation of such expensive services for the dead. What however matter is the fact that we all want our daily meals and our necessary clothing; and we even occasionally have nice things to eat and fine clothes to wear.

Now would it not be a happy idea and sweet custom to dedicate such clothes to and to recall at such meals the memory of those dear departed ones who gave us happiness and cheered our table when living, or even those to whom we were tied with bonds of relationship or society ! Our present customs therefore are not to be condemned in spirit; but have to be suitably reformed, which leisured learned and thoughtful gentleman can much help to bring about.

The popular mind must be trained to realize that the souls who have gone nearer God, have passed more under

His care and keeping; and that the bounty of God is sufficient to supply all their needs, and so their survivors have not to go beyond their means in offering them dedications and memorials.

(*Sohrab Jamshedjee Bulsara*)

સાધારણ આકલથી વીચાર કરી જુઓ કે, જ્યાં સૌથી સુંદર હવા, વાતાવરણ અને જ્યાં સુખી અવસ્થા (ઉધની દાક્ષી)માં ખુશખુશાલ રહ્યાં હોય, ત્યાંથી આવી તેનાથી ઉતરતી જગ્યા ઉપર બોલાવવાથી તે લોકોને શું ફાયદો થાય, એક ગમથી. એમ કહો છો કે તે લોકો શાંતિમાં રહેતો સારું અને ખીજી ગમથી તે લોકોની શાંતિમાં ખલલ કરીને અહીંયાં બોલાવો છો, એ એક એકથી ઉલટી વાત છે. એક ઉધાવણ માણસને માટે તમો કેટલી દરકાર રાખો છો, અવાજ કરતા નથી ધીરે પગલે ચાલો છો કે કદાચ તેની ઉધમાં ખમલ પડશે એક જીવતા મનુષ્યને માટે આટલી બધી કાળજી રાખો છો તો પછી, તે લોકોની ઉધમાં ખલલ કરી તે લોકોને બોલાવવાથી નથી તમને ફાયદો, કે નથી તે અશો-દુરોહરોને ફાયદો, આ રીતજ હીંદુઓના શ્રાધ્ધ અથવા દક્ષિણીઓના ગણપતિ-ગૌરીના તહેવારોની નકલ કાઢેલી હોય એવું લાગે છે. આપણામાં અશો-દુરોહરોની ક્રિયા કરવી એમ જે બેદમાં લખેલું છે તે તો આપણે ત્યાં આવનાર બચ્ચાંઓને માટે લખ્યું છે બચ્ચું જન્મે છે ત્યારથી તે (૬) વરસનું થાય ત્યાં સુધી તેને અશો-દુરોહર (અથવા નીર્દોષ) તરીકે ગણેલું છે અને તે બચ્ચાંની સભળ લઈ તેને બચપણથીજ ધર્મની કેળવણી (અથવા ધર્મના સારા સંસ્કાર) તેના મગજમાં ઠેમવવા, અને જેટલો વખત અને પૈસાનો ભોગ આપણે આવા બોટા ખ્યાલોને લીધે મુવેલાના અગોદુરોહરો પહોંચાડે ખરચીએ છીએ, તેને બદલે આ જીવતાં (બચ્ચાંઓ) અશોદુરોહરોને માટે પૈસાનો અને વખતનો ભોગ આપીએ તો તેવું તો આપણને પરીણામ પણ મળે

બચ્ચાંને સુધારવા પહેલાં મા-બાપે પોતે સુધરવું જોઈએ. જેના મા-બાપ પોતે જ અભણ તે બચ્ચાંને સારી કેળવણી ક્યાંથી આપી શકે? મા-બાપની દુરજ છે કે પોતે ગમે તેવું દુઃખ વેડીને પણ બચ્ચાંનું ભવિષ્ય સુધરે તેવા દરેક ઇલાજ લેવા જોઈએ તેને સારી તરખીવત આપવી જોઈએ કારણકે તેના જુના સંસ્કારો (ઈલાને પ્રારબ્ધ) તે સાથે લેવું જ આવે છે. તેના મગજપરના તે જુના સંસ્કારો બુલાવી તેને નવા સંસ્કારો આપી પુરુષાર્થ કરતાં શીખવવું જોઈએ. માણસ પોતે જ પુરુષાર્થ કરીને સુધરી શકે છે (પોતે આગળ

નથી શકે છે) બધાંને નથી જ ઉપર ભરસો રાખનાં નહિ શીખવવું, પણ સ્વપ્રયત્ને આગળ વધે એવું ઉત્તેજન આપવું જોઈએ. સૌથી પહેલી છાપ તેના મગજ ઉપર એવી પાડવી કે એકમ શક્તિ છે, અને તે “પરવરદેગાર” અને તેના જ ઉપર વિશ્વાસ રાખનાં શીખવવું. અને પછી સારા વીચાર, આ બે ચીજની જ જરૂર છે.

હવે આપણે આપણી કામમા આજ કેટલોક વખત ધ્યેયો મુવેલાં માણુમે સાથે વાતચીત કરવાનો ધબારો લાગેલો છે, તે વીધે ખુલાસો કરશું. હાલમાં અમેરીકા, તથા યુરોપમાં, સીઆંસ. (Seance) બરવામાં આવે છે. (વાતચીત કરવાને માટે તૈયાર કીધેલો અધારો ઓરડો) અને મીડીઅમ (Medium મધ્ય-સ્થ) મારફતે (બેની વચ્ચે રહીને કામ કરે તે) આપણા ગુજરી ગયેલાં મનુષ્યના સુક્ષ્મ શરીરો (અથવા અશો ફરોહરો) અંતઃગિહ્વમાંથી (મીનોઈ દુન્યામાંથી) બોલાવવામાં આવે છે, અને તે સુક્ષ્મ શરીરોને સવાલો કરવામાં આવે છે, અને તેના જવાબો મીડીઅમ મારફતે મળે છે.

હવે એ જવાબો કોઈ કોઈ વખતે એવા બક્ષના સક્ષતા આપરામાં આવે છે. કે આપણે અમશ પશુ શક્તિ નથી. હવે પહેલે આપણે એ મુદ્દો તપાસ્યે કે અહીંથી ગુજરી જવા પછી તે મનુષ્યને ત્યાં કંઈ વધારે જ્ઞાન મળે છે? બે મહત્ત્વ હોય તો આપણે એમ પશુ કયુલ કરીએ કે કંઈ પશુ વધારે જાણવાનું મળશે. પશુ તેવું કશું છે જ નહિ. જે જ્ઞાન તે દૈયાત શુદ્ધીમાં ધરાવતો હતો, તેવું તેજ જ્ઞાન તે મરીગયા પછી પશુ ધરાવેય, ત્યારે તેને મનાયો કરી ને આપણે વીશેજ જ્ઞાન કેવી રીતે તેના તગ્મથી મેળવશું આપણા ધર્મમાં તો કહેયકે મુવેલાં (અથવા ગુજરી ગયેલાં) ના અશો-ફરોહર કરતાં શવનાંઓના અશો-ફરોહરો, વધારે શક્તિવાળા, દુશીયાર તથા અપલ હોય છે. ત્યારે શવના મહાન પુરુષોને (મહાત્માઓને) પુછવાને જુદે તે ગુજરી-ગયેલાં આપણે શા માટે પુછીને તેને તકલીફ આપ્યે, જે એથીપ્રમુ આપણે નહીં કહેલાં આપણે તે અરુ જાતે આપણુ મેલતા આત્મામાંથી મેળવવાનું છે. એને જ આત્માને મુપુખી અવસ્થામાંથી જગાડીને જ્ઞાન આપણે અને જ મેળવી લેવું જોઈએ. મોટા મોટા પેગંબરો, અને રિષિઓ એ જાને આવી ને જ્ઞાન આપ્યું, ત્યારે પશુ લોકો તે જ્ઞાન લઈ શક્યાં, જેની હાજરીથી પશુ લોકોને અસરો નહિ થઈ (જોકે તે મહાન પુરુષોનું મેગેન્ટ યાને બોરેહ બહુ તેજસ્વી હતાં) તો પછી એ મુવેલાંના સુક્ષ્મ શરીરો આપણને શું જ્ઞાન આપી શકશે? જ્યાં સીઆંસની બેઠક મળે છે, ત્યાં અંધાર કરી દેવામાં આવે છે. અને જ્યાં પશુ અંધાર કરવામાં આવે ત્યાં આપણા ધર્મ પ્રમાણે તેને black magic અથવા કાજો બહુ કહીને તેવી અંધારામાં

કરેલી ક્રિયાને ધીકારી કઢાડી છે. આપણી દરેક ખુશદાળીની અથવા જયનોની ક્રિયા, આતશના અને બત્તીઓના પુરતા ક્રમસ સાથે કરવામાં આવે છે. અધારમાં કાપેલી ક્રિયા હમેશાં છેતરપીડી જેવી હોય છે જેને અંગ્રેજીમાં (tricks) કરીને કહે છે.

આપણી બોળી કામ (જેનામાં સ્વતંત્ર રીતે વીચાર કરવાની શક્તિ નહિ હોય તેવી) કોઈપણ વેશાયતી વહેળામાં પહેલ્લી કુદી પડશે. જે કોઈ અમેરીકા અથવા યુરોપથી કંઈપણ નવાં ધર્તીંગ લાવશે, તેને જોઈ લેવો આપણા લોકોની ત્યાં પડાપડી, ધમાલ. અત્યાર સુધીમાં ઘણા ઘણા ધુનારાઓએ આવીને આપણી બોળી કામને બનાવી છે, અને આજે પણ ચાલુ બનાવ્યા જાય છે. તેનું 'ખફ' કારણ પોતાની માનદીયસ્ત્રી દીનનો બીલકુલ અભ્યાસજ નહિ. અને પોતાના માની લીધેલા મનના ધમારાઓ. ધર્મનું યાન ફક્ત પોપરીઆજ, પોપટની માફક બણી જવું, પણ શું બરવા તેનો કંઈ સાર સમજે નહિ.

જે કામ સીંહિ જેવી બહાદુર, અને એકજ ખુદાને માનનારી તેના આજે એવા ખરાબ હાલ થયા છે કે, એક અમલુ કોળી, દૂનળો કે ચોખરો પણ ધુતમધાતમ કરી છેતરી જાય છે અને પૈસા ઝાકાવે છે. તેજ પ્રમાણે જ્યોતિષો પણ ધણે દિવસે આપણી કામની લૂટ ચલાવી રહ્યા છે, અને અમલપણી જેવું તો એ છે કે તેને પારસી પેપરવાલાઓજ ઉત્તેજન આપી રહેલા છે. જે પેપરો એકલી પારસી કામજ વાંચે તેજ પેપરોમાં મોટા મોટા હેડીંગ સાથની જાહેર-ખબરો આપવામાં આવે છે.

જ્યોતિષ વીધા ખરી છે કે ખોટી તેની સાથે આપણને કામ નથી પણ એ વીધાને જાણનારા, કોઈપણ ધંધામાં નહિ ફાવેલા છેવટે આ ધંધો લઈ ખેડેલા હોય છે, દરેક વાતના એ અર્થ ધર્મ શકે એવી રીતે કહે છે. પોતાની બન્ને બાજુ સક્ષાત રાખી શકે છે. તમને ગોળગોળ વાતો કહી કેવી રીતે છેતરે તેના ચોક્કસ નમુના નીચે આપ્યા છે.

તમારો સંસાર સુખી છે, પણ ક્યારેક કષ્ટો આપ છે. શરીર સંપત્તિ સારી છે, પણ વરસમાં એકાદ વખત નાનીમોટી માંદગી આવશે પૈમાની પ્રાપ્તી ઠીક થશે, પણ સમય સમજ નહિ વર્તો, તો તે પૈસા ચાલી જશે, શેર સહાનાલાઓને પણ એવી બાધામાં કહેશે કે ઉનારજે ખરીદ કરશો નહિ. અને ધમરાઈને વેચી નાંખશો નહિ. એટલે તમે જ્યારે પણ નુકસાનમાં આવો ત્યારે તે મહારાજ તો એમજ કહેશે, કે મેં તમને નહિ કહ્યું હતું કે ઉતાવળે ખરીદશો નહિ. એટલે

વખતની હદ આપેજ નહિ. તેવી રીતે માંદગીને માટે પણ હીઅર્યા વાતો કરશે કે ફલાણો ચીનો ગરેહ નબળો છે, અને ખીજો ગરેહ બળવાન છે, કદાચ બળવાન ગરેહ ફાલે ખરો, યા તો નબળો ગરેહ ફાલે, બેડ બાણુની ધોલકી વગાડશે.

જે શખ્સો નબળા મનના છે તેજ જ્યોતિષને ત્યાં જશે એ લોકોનું કહેવું કેટલું જુદું અને છેતરપીંડીવાળું છે, કે એક મોટા (ધરતી કરતાં અનેક-ધણા મોટા) ગરેહની ચાલને તે લોકો એક નાના સરખા, લાલ, લીલા, પાનાવાલા નંગની વીંટીથી અટકાવી શકે છે. અને તમારી ઉપરની તે ગરેહની દુષ્ટ દ્રષ્ટિને ફેરવાવી નાખી તમને લાભાલાભ કરી આપે છે.

એ ધોળે દિવસના છુટારાઓથી જેમ બને તેમ દૂરજ રહેવું. 'એક દિવસ પણ એનાં ઉંચર ઉપર પગ મુક્યો, તો બણવું કે હમેશનાં તમે તેના ગોલામ થઈ જશો. ખુદરતનો એક અચળ નિયમ છે કે જેવા તમારા વિચાર, તેવાં તમારાં કાર્ય, અને જેવાં કાર્ય, તેવાં તેના પરીણામ, એમાં ખીયારો ગરેહ શું કરે. તેથીજ એક જણે કહ્યું છે કે—Vise man rules his stars and a fool obeys them. આટલું લખાણ લખવાનું કારણ કે આપનીજ કામ સૌથી વધારે વહેમી છે, એવા વહેમોને લીધે તો ધરાનું રાજ ગુમાવ્યું. અને એક ખુદા પર એકીન રાખનારા, લખામનીઅન વંશના પાંદશાહોએ દુન્યાના મેટા ભાગ ઉપર રાજઅમલ ચલાવ્યે.

હવે ફરિષિ વિષે લંબાણ નહિ કરતાં દુકંમાં એટલુંજ કહેવાનું કે દરેક ચીજની ફરિષિ હોય છે. ઝડપાનની ફરિષિ. તે તેના ખીજો. અને ખુદ દાદાર હોરમજદની ફરિષિ, તે આ અદ્વાડને (અદ્વાડ તે દાદાર હોરમજદનું શરીર) ચલાવનાર નિરાકાર સ્વરૂપ ચૈતન્ય "પોતેજ". જુઓ પોપની લખેલી કવિતા—

Are all but parts of one stupendous whole,
Whose body nature is and God the soul.

હોદ્દોના કુન્દલીની યોગમાં એ સુક્ષ્મ શરીર અથવા ફરિષિ કેવી રીતે આ દુન્યામાં આવે છે. તેનું બ્યાન નીચે મુજબ છે.

કુન્દલીની શક્તિ ઓર પ્રાણશક્તિ. સાચલેકર જીવ. ઈલેલોકમે યાત્રા કરનેકે લીયે, માત કી કેઅમે આતા હૈ.

પ્રારબ્ધ કર્મકો ભોગને કે ઉપયુક્ત, અથવા પ્રારબ્ધ કર્મકે અનુસાર, અન્ધત્વ-મુક્તવાદી, દોષબી સંગ લેકર આતા હૈ.

જી મહિને તક તો જીવ માતાકે આસપાસહી ઘૂમ્યા કરતા હે.

સાંસારીક વ્યવહારમે બી હમ દેખતે હે. કી મકાન માલીક, મકાન તૈયાર હે નેતક, મકાનકી બહાર હી રહેતા હે. ઈસ પ્રકાર થહ જીવેશ્વર. આપની સગીની કુણસિની ઓર પ્રાણુ શક્તિકે સાથ માતૃગર્ભમે પ્રવેસ કરતા હે. પ્રવેસ કરતે હુવે કુણસિની શક્તિ, મદસ્તાર ચક્રમે, અપના મુખ્યસ્થાન નિયત દરતી હે. ઓર પીછે યટ્ટ-ચક્રમે, તથા અન્યાન્ય અષ્ટ રન્ધ્રો ઓર કુદરોમે પ્રાણુ શક્તિકે સાથ પ્રવેશ કરતી હે. ઓર અન્તમે, સ્વયમ્ભૂ લિંગકે સાટેનીન લપેટોમે, લપેટ-કર, ઓર લીપટકર બેઠ જની, યા સો રહતી હે. અથવા સામ્યાવસ્થામે, રહેતી હે.]

એ કુણસિની શક્તિને આપણા ધર્મમાં હપ્તન યસ્તમાં એને (૫૦) દરવાજાવાળી વાસી નામની જગા કરીને બેઠમાં કહેલી છે. “હારમે”, તથા “હારમેસ્તે” એને મોટા કદની માહલી કહે છે. “મીસ્સ” એને (૫૦) પાંખની માહલી કહે છે.

અને “સ્પીગલ” (૫૦) પાણીના ઝરાવાણું, કોઈ કદપીત મુકામ કરીને કહે છે. આ જુદી જુદી પણ એક એકને યજ્ઞતી આવતી બેઠમાં કહેલી વીમતો પરથી સથળુ વાયકો એટલું તો સમજશેજ કે આપણું સુક્ષ્મ શરીર ક્યપિ, આપણા શુજરી જયા પછી, ચારે અનાસરો આતશ, આમ, બાહ અને ખાક પોત પોતાના મુળમાં જયા પછી (ઈઆને રૂપાતર થયા પછી) અંતરિક્ષમાં રહે છે. તેથીજ આપણા કુરોહરોનો મીતાર એક વર્તુળની સાથે બે પાખ આપી છે. અને એ પાંખ આપવાનું કારણ કે એ ઉડીને જાય છે, અને તેજ કર્મ પ્રમાણે પાછો ઉડીનેજ આ દુન્યામાં આવે છે.

પ્રકરણ ૨૪ મું

“બહેરામ-ચસ્ત”

Behram (Verethraghna) is the genius strongest in strength, the most victorious, in victory, the most, glorious in glory, the most, favouring in favour, the best giver of welfare, the best healing in health-giving.

બહેરામ ઇન્દ્ર કેટલો બધો બળવાન, અને હનહ શીરાણનો આપનાર છે, તે તેના ઉપર આપેલાં વીરોગણોથી માલમ પડશે. આપણે આતશ બહેરામ-વાળી બાગમાં જોઈ ગયા કે, આતશ એટલે “પ્રેમ” અને બહેરામ એટલે “પુરુષાર્થ” એકલો પ્રેમ અથવા દયા મનુષ્યને આગળ વધારી શકે નહિ, પણ પુરુષાર્થથી જ આગળ વધી શકે. અને એ યસ્તનો પુરુષાર્થ કેમ કરવો, તેની ભેદમાં બારીક વીગતો આપી છે. એ યસ્તનો લખનાર પણ એની વીગતો જાહેરમાં આપવાની મનાઇ કરે છે. (જેવી રીતે ખોરદાદ યસ્તના લખનારે કીધી છે તે પ્રમાણે) એ મનર્થ કરવ તું કારણ એ છે કે એમાં પ્રજ્ઞાવમની રીત દેખાડી છે, અને એ પ્રજ્ઞાવમ કરવાથી, મનુષ્યને કેટલા કેટલા ફાયદા થાય છે તે દેખરાવ્યા છે. જેવી રીતે પ્રાજ્ઞાવમ (Deep breathing) થી ફાયદા થાય છે, તેની જ રીતે એ ઇક્ષમનો દૂર ઉપયોગ કરવાથી, ઘણા મનુષ્યોને નુકસાન પહોંચી શકાય છે; એ પ્રાજ્ઞાવમ કરનારને એટલી બધી શક્તિઓ પ્રાપ્ત થાય છે કે, જે શક્તિઓ

આપણે અષ્ટ સિદ્ધિવાળી બાળદમાં જોઈ ગયા.

જુઓ અષ્ટસિદ્ધિવાળી બાળદ એ રીદ્ધિસિદ્ધિ (રીદ્ધિ એટલે બળવાન શરીર) સિદ્ધિ એટલે ચમત્કારો કરી દેખાડવને. અને એ આ ચમત્કારો કરનાર બીયારા બોળા લોકોને જેનરી ને લોકોની ઉપર પોતાનો કાબુ જનારી હમેશ લગી ગોસામ જેવા બનાવી મુકે છે, ચિંતના અંક (૮) અંગે દેખરાવ્યા છે તેમાં પદ્મલક્ષ્મી યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયમ, પ્રત્યાહાર, ધરણા, ધ્યાન, અને સમાધિ, એમાં ૪થું અંગ પ્રાણાયમ છે, અને એ પ્રાણાયમથી તેનામાં સામા મનુષ્યના બીયાર જાણી જવાની, વરીકરણ કરવાની જેને અશેષમાં (hypnotism) કહેવામાં આવે છે. એ વરીકરણ વીદ્યા ને માણસ જાણે છે. તે બીજા માણસો જેનો વીત પાવર (Will power) ઓછો હોય. તેની ઉપર એવો મજબૂત કાબુ ધરાવે છે કે, તે લોકો તેના તાબેદાર ગુલામ જેવા, તે ને કહે તે હાથહા કરનારા, અને પોતાની અકબજપણ ગુમારી ખેરી ધુરડ જેવા થઈ જાય છે. અને એ શક્તિ પ્રાણાયમથી સહેજે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. આજે પણ હાંદુસ્તાનમાં તમે ધણી જગ્યાએ આવા માણસોને (વરીકરણ કરનાર) હલકો જમાતીને બેઠેલા જોઈ શકશો. તે લોકો બપકામર્ખો નામે પોતાને બોળખાવશે, કોઈ મહત્ત્વા, કોઈ બુવા કોઈ ખુશ-દગીદા, કોઈ ફકીર, કોઈ બક્ત, એ ત એવા- વીશેષણો લગાડીને મુખાંબોને છોડી મુખીના પોતાના ચેલા બનાવી દે છે. અને એ ચેલાઓના પૈસાથી ત ગાંધીના કહે છે. લોકો એવા તો આંધળા થઈ જાય છે. કે પોતાની વંદાલી ચીજો સ્ત્રી અને છોકરીઓને પણ તેવા બંદાઓની હજીરમાં મેકસે છે. અને જ્યારે તેની ભુજ બાજવામાં આવે છે. ત્યારે આપણને કહે છે કે તમે બાવી આધ્યાત્મિક બાળદમાં નહિ સમજો, હમરી તો ખાત્રી થયેલી છે. હમને એ લોકોની, સેવા ચાકરીથી ધણા લાભો થયા છે. એ તો સક્ષત ઈશ્વરનો અવતારજ છે. એવા સદગુરુઓ, સાંધ્યામાઓ, વીધે જેને વધુ જાણવું હોય તેને (ફરામરોજ મીઠુછની “સત્વની શેધમાં” નામની ચોપડી વાંચી) આવા દોંગ ધનુરાને આપણી, ખાસેસ માગદીયસ્ત્રી દીને ધીકારી કદાવેલા છે, અને એક ખરા જરયોસ્ત્રીને આવા કામોથી દુર રહેવાની અને ફક્ત અશેષને માર્ગે સારા બીયારો રાખીને ખુદાઈજાન મેળવવાની અત્તા કાંધી છે. પણ આ પ્રાણાયમ કેવા માણસે કરવો જોઈએ તે બાળદમાં ચેક્રસ (અપવાદ રાખીને). કહ્યું છે કે જિ. મનુષ્યનું ચીત ધણું ચંચલ હોય, મન ઉપર કાબુ રાખી ચક્રો નહિ હોય તે શપ્સેજ, પ્રણાયમ કરવો જોઈએ. અહેરામયસ્ત્ર ફકરો (૨)ને.

જે શપ્સે અહેરામ ઇજદને ઇજને તેની અદદ માગે, તો તેને માટે

પહેલ્લી વખતે હોરમજદનો પેદા કીયેલો “બહેરામ” (મજદ) (જે) હોરમજદનું પેદા કીયેલું બહુ નુર, હોરમજદનું પેદા કીયેલું ખોરેદ, તંદેરાત્તીના ઉપાંચ, (તેની સાથે) વળી લીમ્મત રાખે છે, (તે) હોરમજદના પેદા કીયેલા સખત (તથા) ખુસ્તુમા “પવન”ના રૂપમાં ઉડીને જાય છે.

પ્રાણવાયુના દશ પ્રકાર
યોગસાત્ત્વ પ્રમાણે

૧) હી વખતે પવનના રૂપમાં	૧ પ્રાણ
૨) છ વખતે સોનેરી શીંગડાવાલા ગોધાના રૂપમાં	૨ અપાન
૩) છ વખતે સોનેરી પાંખરવાલા ઘોડાના રૂપમાં	૩ સમાન
૪) થી વખતે જોરાવર આગળ પગલાં બારનાર જાંટના રૂપમાં	૪ ઉડન
૫) મી વખતે તીક્ષ્ણ દાંતવાળાં હુકરના રૂપમાં	૫ વ્યાન
૬) થી વખતે ચળકતી આંખવાળું નાહળી એરી-વાળું માણસના રૂપમાં	૬ નાગ
૭) મી વખતે પાંખ ફફડાવતું, ઉપરના ભાગમાં જખમ કરતું પક્ષીના રૂપમાં	૭ કુક્ષ
૮) મી વખતે વળી ગયલાં શીંગડાવાલા મેંદાના રૂપમાં	૮ દેવદત
૯) મી વખતે તીક્ષ્ણ શીંગડાવાલાં બકરાના રૂપમાં	૯ કૂર્મ
૧૦) મી વખતે સુનના મુઠ સાથની ચેચવાની તસવારના રૂપમાં	૧૦ ધનંજય.

આ દશ પ્રાણવાયુ આપણા શરીરમાં ક્યાં ક્યાં આવેલા છે તે જગ્યાઓ તેનાં જુદાં જુદાં કાર્યો.

યોગનાં આઠ અંગો (જુઓ યોગવાળી આખ) માં જણાવ્યા છે. પહેલું ફરીથી લખણમાં આવ્યાં છે કે તેની બરોબર અનુક્રમે સમજાવ્યું પડે:

“યમ” એટલે તમામ ઈન્દ્રિયોને સ્વાધીન કરી, અંતઃકરણમાં સ્થિર થવું. કે કોઈપણ પ્રાણીને દુઃખ ન હેવું. સત્ય બોલવું, એરી કરવી નહિ, અહમચર્ પું, સર્વ ઉપર દયા રાખવી, કોઈનો તિરસ્કાર કે ધીક્કાર કરવો નહિ, મનમાં રાખવી, સત્ત્વનો યત્નોહ માફ કરવો, કદાપિ અમન્યતાં અશુભ કામ ચલ

નય તેા પશ્ચતાપ કરી, ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરવું, સૂક્ષ્મ આહાર કરવો, અને પવિત્ર અને સુદ્ધ રહેવું.

“નિયમ” એટલે મન સાથે અમુક પ્રકારનો કોલકરાર કરવો, અને તે પ્રમાણે ચાલવું તે. આર્થાત્ જુદી અને વિચાર સારા રાખવા, અને સારા કામમાં તેનો ઉપયોગ કરવો. કાન, શરીર, ત્વચા, આંખો, ગાત્ર, હાથ, પગ, મોં, એ સર્વેને શુભ માર્ગમાં દોરી, સારા કામમાં ઉપયોગ કરવો, ખાવા, પીવા, પહેરવા ઓઢવામાં ઓછું મન ગળી, પન્નિચ્છ કમી રાખવો. લોભ નહિ કરતાં, સતોપથી રહેવું, યથાશક્તિ પુન્યદાન કરવું, સત પુરોનો સમાગમ કરવો, દુર્જનથી દૂર રહેવું, યથાશક્તિ તપ કરવું, ભક્તિ કરવી, નિદ્રા કરવી નહિ, ગુરુ ઉપર ભાવ રાખવો, પ્રપચ કરવો નહિ.

“આસન” એટલે મગાધિ તથા ધ્યાન કરતી વખતે શરીરના અવસ્થાને અમુક રીતે ગોઠવીને બેસવું તે, આમનના મુખ્ય ચોરપારી (૮૪) પ્રકાર છે, તેમાં સગાધિ અને ધ્યાન માટે, પદ્માસન, (પદ્મમામન) ત્રિકામન, અને વજ્રાસન, એ આસનોને ધણું જ શ્રેષ્ઠ ગણેલાં છે, પદ્માસનની રીત એવી છે કે, જમણા પગને ડાબા પગની સાથળ ઉપર મુકવો, અને ડાબા પગને જમણા પગની સાથળ ઉપર મુકવો, અને માથાને નમવા ન દેતાં કમર સીધી ટટાર ગણવી, અને બન્ને હાથોની આંગળીઓ, માથાના ઉપર પેટની તરફ રહે, એવી રીતે ગોઠવવી.

સિદ્ધાસનની રીત એવી છે કે પદ્માસન પ્રમાણે બેસવું. અને બન્ને હાથને પીઠ પાછળ ફેરવીને, જમણા હાથથી જમણા હાથનો અંગુડો પકડવો, અને ડાબા હાથથી ડાબા હાથનો અંગુડો પકડવો. “વજ્રાસનની” રીત એવી છે કે જમણા પગની એડી ઉપર ગુદાનો ભાગ દબાવવો, અને ડાબા પગની એડી ઉપર હાંગનો ભાગ દબાવવો અને શરીર તથા મનને સ્થિર રાખી, તીરખુડીમાં (ત્રીપુડીમાં) ધ્યાન રાખવું.

“પ્રાણાયમ” એટલે શરીરમાં રહેલા શ્વાસને અમુક વિધિથી રોકવો, અંદર રાખવો અને બહાર કાઢવો, તે ઉપરથી પ્રાણાયમના ત્રણ ભેદ કરેલા છે. (૧) રેચક, (૨) પૂઝક, (૩) કુંભક. રેચક એટલે હળવે હળવે શ્વાસ બહાર કાઢવો, પૂઝક એટલે શ્વાસને અંદર ખેંચવો, અને કુંભક એટલે મસ્તકમાં શ્વાસને રોકી રાખવો. પ્રાણાયમ કરવાથી હજારો ફાયદા થાય છે, જેની રીતે ધી ખાવાથી શરીરમાં શક્તિ આવે છે, એવી રીતે પ્રાણાયમ કરવાથી, લોહી સાફ થઈ, તંદુરસ્તી આવે છે, રોગ દૂર થાય છે, આંખોનું તેજ વધે છે, શરીર મજબૂત થાય છે,

બુદ્ધિ અને ઉત્તમર વધે છે. જેવી રીતે સોનું દેવતાથી સાફ થાય છે, તેવી રીતે પ્રાણાયામથી શરીર સાફ અને પવિત્ર થાય છે. [ચિત્ર એકમ થાય છે. અને તેથી પોતાની જાનને જાણી શકાય છે. સર્વે વસ્તુમાં એક આત્મા જણાય છે, અને ક્ષત્તસ્વરૂપ જણાય છે. જૂન, વર્તમાન, અને ભવિષ્ય એ રીતે ત્રણ કાળનું જ્ઞાન થાય છે. અને પરમાત્માના સ્વરૂપમાં સમાધિ થાય છે. પાપો બળીને બરમ થઈ જાય છે, પ્રાણાયામ કરતી વખતે, શરીરમાં જે પ્રાણવાયુને રોકવામાં આવે છે, તે પ્રાણવાયુના દસ પ્રકાર છે. જે આપણે ઉપર જોઈ ગયા.

(૧) પ્રાણવાયુ એ સર્વ વાયુઓની કુચી છે, તેનું સ્થાન માથુસના હૃદયમાં છે, તેનો દેવતા સૂર્ય અથવા વિષ્ણુ છે. અને તેનો રંગ લીલો છે. (૨) અપાન વાયુનું સ્થાન ગુદા છે, તેનો દેવતા ગણપતી છે, અને તેનો રંગ કાળો છે. (૩) સમાન વાયુનું સ્થાન નભિ છે. તેનો રંગ ઘેજો છે, તેનો દેવતા સરસ્વતી છે અને તેનું કામ સર્વ નસોને રસ આપવાનું છે. (૪) ઉદાન વાયુનું સ્થાન કંઠથી તે મસ્તકના તાળવા સુધી છે, તેનો દેવતા ચંદ્ર છે, વેદાંતી તેનો દેવતા ઉદિ કહે છે, અને તેનું કામ તાળવામાંથી અમૃત લઈ ને સમાન વાયુને પહોંચાડવાનું છે, અને તેનો રંગ લાલ છે. (૫) વ્યાન વાયુનું સ્થાન શરીરની આમટી છે, તેનો દેવતા પવન છે વેદાંતી તેનો દેવતા આકાશ કહે છે, અને તેનો રંગ ઉદ્રધનુષ્પના જેવો છે (૬) નાગવાયુનું ઠેકાણું ગળામાં છે, તેનો દેવતા શેયનગ છે, તેનું કામ ઓઠકાર તથા ઉઘટી લાવવાનું છે, (૭) કૃક્ક વાયુનું સ્થાન પેટમાં છે, એટલે કે ધ્યાન કરવાની જગ્યાએ રહે છે, તેનો દેવતા અગ્નિ છે. તેનું કામ પાચન કરવાનું છે, (૮) દેવદત્ત વાયુનું સ્થાન છાતીની વચમાં છે, તેનો દેવતા કામદેવ છે, અને તેનું કામ આળસ, કામવિકાર, તથા દુધ પેદા કરવાનું છે, (૯) કૂર્મ વાયુનું સ્થાન આંખો છે, તેનો દેવતા જ્યોતિ છે, આંખો ઉપાડવી તથા મીંચવી એ તેનું કામ છે. (૧૦) ધનંજયનું સ્થાન શરીર છે, તેનો દેવતા ધનુષ્ય છે, એનું કામ મૃત્યુ પછી શરીરને કુસાવવાનું છે, અને શરીરની સાથે જ રહેવાનું છે. આ પ્રમાણે દસ વાયુઓની કુચમાં હકીકત છે.

પ્રાણાયામ કરતી વખતે જલુ જ શાંતતાથી બેસવું, અને આંગળીથી નાકનું ડાણું નસકોરું બંધ કરી, જમણા નસકોરાંથી શ્વસને અદર ખેંચવો, અને પછી બન્ને નસકોરાંને બંધ કરીને, મસ્તકમાં શ્વાસને જ્યાં સુધી રોકી શકાય, ત્યાં સુધી રોકી રાખવો, અને જ્યારે ન રોકી શકાય ત્યારે દળવેદળવે શ્વાસને છેડવો, આવી રીતે સરઆતમાં થોડું થોડું કરવું, અને પછી ધીમે ધીમે વધના જવું, અને છેવટે શ્વાસને નાક અને કંઠથી ખેંચવો, પ્રાણાયામ ત્રણ પ્રકારના સમગ્રગ્યાં છે, - કનિષ્ઠ, મધ્યમ, અને ઉત્તમ, કનિષ્ઠમાં પરસેવો થાય છે, મધ્યમાં શરીર

કંપે છે, અને ઉત્તમમાં પ્રાણી અન્નરંધ્રમાં જાય છે અને વીજળીથી અધીક બલ-
જ્યોતિનો પ્રકાશ થાય છે. પ્રાણાયમથી ધણી મહાપુરોના કાર્ય સિદ્ધ થયાં છે.
અને હાલ પશુ થય છે, અન્નભેદવાળા ખાન્ન સાદેજ પશુ તેમની કીનાબમાં
લખે છે કે “મને પશુ પ્રાણાયમ કરવાથી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ છે.” વળી શહેર
અમદાવાદ પામેના સરખેજવાળા ગંજ અહમદ સાહેબે પણ પ્રાણાયમથી સિદ્ધિ
પ્રાપ્ત થવાનું તેમના બનાવેલા દેહરામાં નીચે પ્રમાણે કહ્યું છે:—

“અહમદ પવન શરીરમાં, જન કહો ચા શુવ,
જન. કહો જના કહો, એહી શુવ એહી પીવ,
લયસા કમીરલકુ પવન હે, એર પવનકા રૂપ ના રેખ,
જેતું ચાહે પીયુકા, તો અહમદ પવનમેં રેખ.”

આ પ્રમણે પ્રાણાયમ કરવાથી સર્વ કામ સિદ્ધ થાય છે, પરંતુ તેની
ક્રિયા બહુ જ સંભળથી કરવાની છે ત્યાસ રૂંધવાની ક્રિયા હમેશાં ધીમે ધીમે
શરૂઆતમાં કરવી, અને જેમ જેમ મદાયરો થાય, તેમ તેમ વધતા જવું; તેમ
કરવાથી એ કામ સારી રીતે ફળ આપે છે.

જો વાયુ ને એકદમ રોકવામાં આવે તો રૂંધાટામાંથી પવન નીકળે છે,
તેથી શરીરને ધણું તુકશાન થાય છે, અને રોગ પેદા થાય છે, માટે ધણી જ
સંભળથી કામ કરવાનું છે, તેમજ રોકેલો પવન પશુ, એકદમ કાઢવાથી પેટ
વધે છે, અને તુકશાન થાય છે, માટે ધીમે ધીમે ત્યાસ કાઢવો,

“પ્રત્યાહાર” એટલે દરેક સત્તા આત્માની છે, એવું મનમાં સમજી ઇંદ્રિયો
અને મનને દરેક વાસનામાંથી દૂર કરી, આત્મામાં લીન થવું તે. પ્રત્યાહાર પ્રાપ્ત
કરવામાં, રૂપ, રસ, ગંધ, શબ્દ, સ્પર્શ વીગેરે ઇંદ્રિયોને સ્થિર કરી, જેટલી
વાર સુધી ત્યાસને રોકી શકાય, તેટલી વાર સુધી રોકી રાખી ધીમે ધીમે નાસિકા
દ્વારા એ બહાર કઢાડવો, એમ કરી કાન બંધ કરી, એકત્ર ધ્યાન કરવામાં
આવે તો ધણી ધણી પ્રકારના વાજાં સંભળાય છે. તેને અનહદ નાદ કહેવામાં
આવે છે. અને તેનો ખુલાસો આગળ આપવામાં આવ્યો છે, વળી આંખો
બંધ કરવાથી, આકાશ, તેજ પાણી, પૃથ્વી, વાયુ, એ પાંચ જૂતના જુદા જુદા
રંગો પણ જણાય આવે છે.

“ધારણા” એટલે સુસ્તીને ધ્યાન કરતી વખતે, આત્મસિદ્ધિના કામમાં
લીન કરી, જ્યોતિસ્વરૂપમાં દેશવી રાખવી, તેનું સ્થાન આંખોના ઉપર છે.

“ધ્યાન” એટલે ઇંદ્રિયો-અને મનની-ગતિને સ્થિર કરી, મનને એકાગ્રતામાં લાવવું તે, ધ્યાન એ સમાધિનું પ્રથમ પગથીયું છે, જેમ જેમ ધ્યાનની એકાગ્રતા વધતી જાય છે, તેમ તેમ શ્વેતસ્વરૂપની જ્યોતિષ્ણાણી વધતી જાય છે.

“સમાધિ” એટલે સર્વે વહેમ અને મનની બ્રમણાઓ ટાળી નાંખીને, ધ્યાનમાં ખરોખર લીન થઇ, પોતાના શરીરને જૂની જઈ સૂન થઇ જવું તે, સમાધિના સાધારણ રીતે બે બેઠ કલા છે, ૪૯ સમાધિ અને સૂક્ષ્મ સમાધિ, જે સમાધિમાં શરીરને વધારે કષ્ટ પડે છે, તેનું નામ કષ્ટ સમાધિ રાખ્યું છે, અને જેમાં ૪૯ જોડું પડે છે, તેનું નામ સૂક્ષ્મ સમાધિ રાખ્યું છે.

હવે એ પ્રાણાયામથી (ઇઆને બહેરામ ઇમદની મદદથી) કેટલી શક્તી આ મળે છે. તેના બેઠમાં લખેલા ફકરાઓ પરથી માલુમ પડશે.

કરદો (૧૨) મો ફકરો (૨૫) મો—હોરમજદના પેદા કીધેલા બહેરામ (ઇમદો) સમ્યાઈનું મુળ, બેઠું બાજુનું કોવન, તમામ તનની તંદરેસ્તી, તમામ તનનું સુખ તથા તે જોવાની શક્તિ, કે જે પાણીમાં રહેવરી “કર” (નામની) માછલી રાખે છે (ને)—(એ બધું) તેને (ઇઆને પેંગમર અશો જરથોસ્તને) આપ્યું. (એ લાભો) કર માછલીની જોવાની શક્તિ બાબે નીચે જણાવે છે.

તે (કર નામની માછલી) પાર કરવાને દૂર પડે એવી (તથા) હળવર માથુસની (કંઝ્યાઇ જેટલી ઊંડી રંદ (નામની નદી) ના પાણીમાં એક બાકના કદની ચીજને લેઈ રાકે છે.

કરદો (૧૨) મો ફકરો (૩૧) મો—હોરમજદના પેદા કીધેલા બહેરામ (ઇમદો) સમ્યાઈનું મુળ બેઠું બાજુનું કોવન, તમામ તનની તંદરેસ્તી, તમામ તનનું સુખ, તથા તે જોવાની શક્તિ, કે જે ઘેડો રાખે છે, (ને) (એ બધું) તેને (ઇઆને પેંગમર અશો જરથોસ્તને) આપ્યું.

ખોલાસો—(ધોડાની જોવાની તીક્ષ્ણ શક્તિ બાબે નીચે જણાવે છે) જે (ધોડો) અંધારી કાંઈનો બી સાદ નદિ સંભળાએ એવી, (તથા) પુર વાદળો વળી રાતે ધોડાના બાકને જાળીને ઉપર પડેલાં જોએ છે, (તથા) માથાં આગળનો કપો (માક) અથવા પુઝડી આગળનો કપો (જાક) (નિર્મી) (ને ઘેડો) પારખી રાકે છે.

કરદો (૧૩) મો ફકરો (૩૩) મો—હોરમજદના પેદા કીધેલા બહેરામ (ઇમદો) સમ્યાઈનું મુળ, બેઠું બાજુનું કોવન, તમામ તનની તંદરેસ્તી તમામ તનનું સુખ, તથા તે જોવાની શક્તિ, કે જે સોનેરી મળાના કાંકવળી ગીધ

રાખે છે, (તે) (એ બધું) તેને (ધ્યાને અરો જરથેસ્તને) આપ્યું.

ખોશાસો—(તે ગીધની જોવાની તીક્ષ્ણ શક્તિ બાબે નીચે જણાવે છે) તે (ગીધ) દેશગી નવ ધણા તદ્દાવન સુધી, જેટલું એક યુદ્ધી જેટલાં મ્હોટા કાચા ગોરતના કટકાને જોએ છે, તેટલું એક, ચળકતી સોએના ચળકાતને, તેમજ તે સોએની અણીને (જોએછે).

એ દૂર નામની માછલી, ઘોડો, તથા ગીધ જેવી રીતે પાણીની અંદર અંધારી રાતે અને દૂર સુધી જોઇ શકે છે. તેવી જ જોવાની (શક્તિ) અથવા બારીકમાં બારીક ચીજનું અવલોકન કરવાની અથવા નીરીક્ષણ કરવાની શક્તિ, પ્રાણાયામ કરનારને પ્રાપ્ત થયા છે, પાણીની અંદર શું ચીજ છે, અથવા જમીનમાં દટાયેલી શું ચીજ છે અથવા હવામાં (ધ્યાને વાતાવરણમાં) શું ચીજ છે તેનું જ્ઞાન થઇ જાય છે (સાધારણ મનુષ્ય જોઇ શકે નહિ તે ચીજો તે જોઇ શકે છે) હવે એનો બીજો ખુલાસો પાણીએ વહેતી ચીજ છે એટલે વહેતો વખત ‘વર્તમાન’ કાળ, જમીન એ “ભુતકાળ” અને હવામાં ઉડતો તે “અવિધ્ય કાળ” એમ ત્રણ કાળનું પણ જ્ઞાન થઇ જાય છે.

કરદો (૧૪)મો ફકરો (૩૫)મો—ત્યારે હોરમજદે કહ્યું કે, અએ સપેંતમાન જરથોસ્ત, પાંખ ફફરાવતાં, “પેગો-પરેન” (નામના) પક્ષિના પીછાં, તુંએ સોધવાં જોઈએ, તે પીછાંથી, (તુંએ) બદનને ધસરવું જોઈએ (તથા) તે પીછાંથી (તારા) દુશ્મનને બદદુઆ દઇને હાંકી કાઢવો જોઈએ.

ફકરો (૩૬)મો—જે માણસ તે જોરાવર પક્ષિના હાડકાં, અથવા તે જોરાવર પક્ષિના પીછાં રાખે છે, (તે) આગ્નિશાળી માણસને કોઈ મારતું નથી. (અથવા તેને) હેરાન કરતું નથી. (તે રાખનાર શખ્સ) પહેલ્લાં તેને માટે ઇજ્જત રાખે છે, (સખ્સ કે) (તેનેથી તે) પહેલ્લાં કીર્તિ ધરાવે છે, પક્ષિઓમાંના (તે) ‘પક્ષિનું’ પીછાં (તે રાખનારને) મદદ કરે છે.

ફકરો (૩૭)મો—રાજકર્તાઓનો વડો, (અથવા) દેસનો ધણી (અથવા) સો પહેલવાનને મારનાર (બી) તેઓને (ધ્યાને ઉપર જણાવેલાં પક્ષિને) એકદમ મારી શકતો નથી (બલકે) તે (પક્ષી) એખત્રું તે બધાઓને મારે છે. (તથા) (તેઓની ઉપર) સરસાઈ ભોગવે છે.

એ પક્ષિના બેઠનો ખુલાસો—દાદાર હોરમજદે જરથોસ્તને કહે છે કે એના પીછાં તુંએ સોધવાં જોઈએ. પક્ષિનો બેઠ આપણું મન અને એ મન શું છે તે

પહેલ્યાં જાણવું જોઈએ. બદન ધસગવું=એટલે એની ઉપર (મન શું છે તેને માટે) વિચાર કરવો. હાડકાં તથા પીછ રાખે છે=એટલે મનને કાણમાં રાખે છે ઈચ્છાને મનનું પરીવર્તન કરી શકે છે તે સમ્પત્તિને પછી કોઈ મારતું નથી=એટલે મનને જીતનાર દુન્યામાં સૌથી જોરાવર ગણાય છે. પ્રાણી દુર્ગુણ તેને ફાસાવી શકતો નથી. અને સૌ પહેલવાનને મારનારથી તે પક્ષિને એકદમ મારી શકતો નથી= એટલે માણસ ગમે તેવો જોરાવર હોય, ગમે તેવી સત્તા ધરાવતો હોય, મ્હોટો ખાદ્યાદિ હોય, પણ જ્યાં સુધી તેને મનને માણું નથી, અથવા મનનું પરીવર્તન કરીને બીજી દીસાએ ફેરવું નથી, ત્યાં સુધી તે કંઈપણ કાર્ય કરવાને શક્તિમાન નથી. “મન” એટલું બળવાન છે કે બધાબધા શૂરાવીરો જેને સંકોડો લડાઈઓ પણ જીતી હોય, તેનાઓથી, એ મનના યુદ્ધમાં ઘર્ષ જાય છે.

તેથી મનુષ્યે પેલ્લે મન વીરે જાણવું જોઈએ. એ મનને પવનની સાથે સરખાવ્યું છે. જેવી રીતે પવનને રોકવો એ બહુ બીકટ કામ છે, તેવીજ રીતે મનને રોકવું ઘણું મુશ્કેલ છે. જેનું મન સહેજે વમ ન થતું હોય ઈચ્છાને બહુ ચચલ હોય તેનેજ આ પ્રાણાયામની ક્રિયા કરવી જોઈએ તે સિવાય બીજા કોઈએ કરવી નહિ. જેનું મન સારા વિચારો કરવાથી અથવા જ્ઞાનથી વસ થઈ જતું હોય, તેને આ કડકટ કરવી નહિ. અને તેથીજ આ યસ્તના લખનારે એને મેદથી છુપાવી રાખી છે. એ મનની બ્યાખ્યા તીએ ક્ષપવા મુજબ છે.

Mind is nothing-but a bundle of gross and subtle impressions (or desires) of previous births. મન એ કંઈજ નથી પણ આપણા આગલા જન્મોમાં કીધેલા સ્પૃશ અને સુક્ષ્મ ઈચ્છાઓ (અથવા વિચારો)નો એક વીંટો છે. અને-એ મન જન્મોજન્મ આપણી સાથેજ આવે છે. અને એને લીધે દરેક મનુષ્યની મુદીબુદી પ્રકૃતિ (અથવા ખાસ્મત) હોએ છે એ મનની ઉપર તો હમ્મરો કીતાબો લખાઈ છે. અને આપણા શાહનામામાં એવી સુંદર રીતે એ મનને કેમ મારવું તેનો એક બેદમાં કીસ્સો લખ્યો છે. અને તેને મ્હોટી લાઝતું રૂપ આપ્યું છે.

“ફરેદુન અને, મુહાક”

મનુષ્યમાં ચાર શક્તિ છે. મન બુદ્ધિ, ચિત્ત, અને અહંકાર. મનનું કાર્ય શકા કરવાનું છે, એટલે મન કોઈ ચીજ નક્કી કરી શકતું નથી કે ખરું શું ખોટું-શું. (આ ખરું-કે પેલું) બુદ્ધિનું કાર્ય ખરું ખોટું પારખીને એક નિશ્ચય ઉપર આવી જવું. ચિત્તનું કાર્ય દરેક ચીજ માદ રાખવી. (વાદદાસ શક્તિ) અને

માર્ગે દોરવી શરીરનો નાશ કરી નાંખે છે. આ કથાને મળતી દીંદુઓનું રામાયણ અને હોમરનું ઇલીયડ છે.

આ પ્રકારના લખાણોને અંગ્રેજીમાં (Working hypothesis=A theory formed upon some principle not proved) (માની લીધેલી વાત સિદ્ધાંતાશય) કરીને કહે છે. અને આવાં લખાણો કંઈ આપણે જ ધર્મમાં છે એમ નથી. દરેક ધર્મમાં એવા લખાણો આવે છે જે લખાણો આપણે આગળ જોઈ ગયા. એ કુચીચી ધણા તાળાં ઉધડી જાય છે. (ઈશ્વાને બેદોનો ખુલ્લો પાંચ જાય છે) ધણી અસ્વભવિક લાગતી વતો સ્વભાવિક થઈ જાય છે, આ રીતે આધ્યાત્મિક સત્યો પ્રતિપાદન કરવાની રીત, અત્યારે આશ્વત્થી પાશ્વત્ય કેળવણીની અસરગા આપણને ગમે નેટલી વીચિત્ર લાગે, પણ એટલું સ્મરણમાં રાખવાનું છે કે, પ્રાચીનકાળમાં એ સર્વ રૂઢ હતી. (ઈશ્વાને અસલના જમાનામાં આવી રીતનાં લખાણો લખવાનો આશ્રય હતો) એમ જગતના પ્રાચીન ગ્રંથો જોતાં જણાય છે. ક્રિશ્ચન ઇસોલોજીના અભ્યાસકે પણ સાક્ષી પૂરી સકશે, કે આ પદ્ધતિનો એમા સારી પેઠે ઉપયોગ થયો છે, અને થાય છે. અને તે સ્વીકૃતિ જોઈએ જેવાના પંથમાંજ નહિ, પણ ઉગ્રતાના “રેટ યર્સ” (રાજ્યે માનેલા સંપ્રદાયે) તથા “ટીનીસન” વગેરે કપીઓએ પણ સ્વીકારી છે. “શેક્સ્પીઅરના” નાટકોની ખરી મહત્તા પણ, આ પદ્ધતિને અનુસરતાં જ સમજાય છે. સર્વને સુવાદિત છે (ધણા જણા જણે છે કે) કે એના પાત્રો એ સ્ત્રીપુરુષ નથી, પણ મૂર્તિમન્ત બાવો છે: એના નાટકો એ સ્થૂળ વ્યવહારનું વર્ણન નથી, પણ આધ્યાત્મિક સત્યોનું, પ્રત્યક્ષીકરણ છે. અને એ જ રીતે. મહાભારત, પુરાણો, વગેરેનું પણ છે.—

કરો (૧૭)મો ફકરો (૫૧)મો—(પહેરાય ધર્મહતી નયતે ઇજેલી ચીજ નીચે જણાવેલા શખોથી લેવાએ બી નહિ, અને ખવાએથી નહિ.) (ઉપર જણાવેલા) તે (ઈજેલી ચીજ)ને યુનેહગાર માણસ હાથમાં પકડે નહિ. બદ ઝોરત (બી) નહિ (હાથમાં પકડે) (અથવા) અરોષને તોડનાર, ગાથા ગાઈને નહિ બહુનાર, દુનિયાને ખરાજ કરનાર, (અથવા) આએ દીન જે હોરમજદી જરથોસ્તી તેની સામે થનાર (ઈશ્વાને દીન દુસ્મન) (એ બધાં તે ઇજેલી ચીજને) (હાથમાં) નહિ (પકડે).

ફકરો (૫૨) મો—(પણ) અગર જે તે (ઈજેલી ચીજ)ને યુનેહગાર માણસ, અથવા બદ ઝોરત, અથવા તો અરોષને તોડનાર, ગાથા ગાઈને નહિ બહુનાર. દુનિયાને ખરાજ કરનાર (અથવા) આએ દીન જે હોરમજદી જરથોસ્તી તેની સામે થનાર, (ઈશ્વાને દીન દુસ્મન) (તે ઇજેલી ચીજને) હાથમાં પકડે, તો

સે છે.

શન દેશને

) લશ્કરો

ણિ, સોયી

માર ખાએ.

૪૬) આએ

। તમામ

। હમણા

ી વહેવું

પરેહગારી (અથવા અશોધ) રાખ્યા વગર આ ફકરાઓમાં જણાવેલા ગુનેહગાર ખદ, ઓરત, માથા ગાદિ નહિ બચુનાર, દીન દુશ્મન વીગેરે દુર્યુષ્ટોવાળા સપ્તસોએ, પ્રાણાયમની ક્રિયા નહિ કરવી, અને તેવાઓને એ શીખવવી પણ નહિ એવી રીતે મનાઇ કાઢી છે. કાણુકે જે લોકો ખીજ લોકોને ઉતરવાને માટે, અથવા નીદોશ લોકો ઉપર વશીકરણ કરીને તેને ગુલામ જેવા બનાવી દે છે, એટલે પોતાના સ્વાર્થને માટે તે પ્રાણાયમ કરે છે. પણ એવી રીતે લોકોને ઉતરનારનું હેવટ, ખરાબજ આવે છે. તેથી જ બેદમાં કહ્યું છે કે ધર્માન દેશો ઉપર, દુશ્મનના લશ્કરો ધસારો કરે એ લશ્કરો તે દુર્યુષ્ટો એવો એનો ખરાબ ઉપયોગ કરનારને દેવો કહેલા છે, અને તે દેવો જ્યારે આ બહેરામ-વસ્ત લખઈ હશે ત્યારે, કેવી કેવી રીતે દેહને કષ્ટ આપીને (ધ્યાને ખરાબ રસ્તે જઇને) હાથોગ, વીગેરે કરતા હતા તે લોકોનું ખ્યાન.

ફરકા (૫૫) માં અ.ખું છે જે નીચે મુજબ છે. (૫૫) હમણાં બ્યામ ખુર (નામના) દેવો (તથા) દેવની આરાધના કરનારા, માણસો આએ લાકડું, કે જે નેમેત્કને નામે, ઓળખાએ છે, (તેને) આતશની નગદીક (ખાળવાને માટે) લઇ જાય છે.

ફરકો (૫૬) એ હમણા બ્યામખુર (નામના) દેવો, તથા દેવની આરાધના કરનારા, માણસો, (પોતાની) પીઠ વાંકી કરે છે, કમ્મર ખેંચે છે, (તથા) (પોતાના

એમ ત્યારે જ જાણું, કે જ્યારે નહિ સમજ
 પડી જાય. જેમ અધારી જગ્યામાં દીવો બાજવા
 આવે છે, તેમ મન ચાંત થાયથી બધી (મુસ્કેલ)
 મારે કબીરનું કહેવું એ છે કે તારા મનપર કાણુ
 ચાંત રાખ, તો પછી બધી વાનો તને સહેજાઈથી સ

ભગવદ્ ગીતાના (૧) થા અધ્યાયના (૧૮) શ્લોક-
 અતિ યાંત ચિત્તવાળા તથા નીર્ભય થઈને, બ્રહ્મચર્ય મન
 રાકીને, અને ચિત્તને મારામાં જોડીને મારાધ્યાન પરાયણુ થ

શ્લોક (૧૯) મો—મનને વશ રાખનારો યોગી, આ
 મારા ચિંતનમાં જોડીને રહીને, મારા સ્વરૂપનું નિર્વાણપદની પરમ

શ્લોક (૨૦) મો—આવા સાક્ષાત્કારને પામેલો યોગી, મન
 ધરને સર્વ જૂનોમા આત્માને, અને આત્મામા સર્વ જૂનોને રહેલા

શ્લોક (૨૧) મો—આમ જ મને “પરમાત્માને” સર્વમાં,
 મારામાં રહેલા જુએ છે. તેનાથી હું દૂર થો નથી અને તે
 મતો નથી.

શ્લોક (૨૨) મો—હે મહામારો! એ “મન” એ
 કહીને છે, એમાં સંશય નથી. કૌતેય, અભ્યાસ
 પશુ જરૂર વશ થય છે.

“યોગ વસિષ્ઠ” ના .
 એક વખતે “રામે” વસિષ્ઠ
 કહ્યું કે, મન એવું ચંચળ છે
 સખના પ્રમાણે પોતાની .

“હે મુને! પૂર્વ જ
 ગ્રેર છે, તેમ હું ઉઝો રહું છું

ત્યારે વસિષ્ઠે ઉત્તર

પૂર્વ જનમની વાસના

મારેજ—એ જાળને છેદી

કરેલા “પૌરુષની” (પૂરુષાર્થ) જરૂર છે. એ વિના એવ પ્રાપ્ત કરાવું નહીં.

પછી વસિષ્ઠ મુની સચિસ્તર ઉપદેશ કરે છે કે-પૂર્વ જનમનો પાપના વ્યુહ બે પ્રકારનો હોય છે, શુભ, અને અશુભ. શુભ વાસના પ્રસાદથી જો અપાપાં બાધ નથી, એ વડે ક્રમે કરી શીઘ્ર શાશ્વતપદ પ્રાપ્ત થાય છે.

જો અશુભ વામના ખેંચતી હોય તો “ચલ પૂર્વક” એટલે કે મેળવવો, અને એ વાસનાની સચિતાને શુભ માર્ગે વાળવી.

બહેરામ યસ્ત કરદો (૧૯) મો ફકરા (૧૦) મો—જેથી જોઈ બીજા તમામ ધરિનીઓ (ચાલે છે) તેની ફોલથી હું ચાલું. જેથી (દુશ્મનના) આંખે લસકરને મારું, જેથી કરીને (દુશ્મનના) આંખે લસકરને મારીને નીચે નાખું, જેથી કરીને હું (દુશ્મનના) આંખે લસકરને મારીને નીચે નાખી પાડું કે જો (લસકર) મારી પુટે આવે છે.

ફકરા (૧૧)મો—હોરમજદના પેદા કરિયા બહેરામ (ધમ્મ)ને હોર વખાણીએ છિયે, ગાએ-ગોસ્પંદને માટે દિગ્મત (હોળો) માએ ગોસ્પંદને માટે વખાણ (હોળો) ! ગાએ ગોસ્પંદને માટે (સારા) સખુન (હોળો) ! ગાએ-ગોસ્પંદને માટે ફતેહ (હોળો) ! ગાએગોસ્પંદને માટે ખોરાક (હોળો) ! ગાએગોસ્પંદને માટે વસ્ત્ર (હોળો) ! ગાએ-ગોસ્પંદને માટે (આણસ) મહેનત કરવી જોઈએ. (સમ્મત કે) તે આપણા ખોરાકને માટે વધારો કરનારાં (છે).

(૧૦)માં ફકરામાં દુશ્મનના લસકરને તોડી પાડવા, મારી નીચે નીખવા, અને તેની ઉપર ફતેહ મેળવવા માગે છે, કાળજી કે દુશ્મનનું લસકર પુટે આવે છે. એ લસકરો તે આપણા નહિસે-અમ્મારા અર્થવા દુરુદ્ધો એ વીધે આમજ પણ લખાણ ચલુ છે. અને એ દુશ્મનોને મારી હરાવવા પ્રાણાધમ કરવો જોઈએ. જે પરિત્ર વિચાર કરવાથી એ દુશ્મનોને મારી સમજા હોય તો પછી, પ્રાણાધમ કરવાની જરૂર નથી. અર્થજ મનવાળાને જ પ્રાણાધમની જરૂર છે. એ જાનક ખુલાસાથી સમજવી હોય તો શાસ્ત્રી “નયુગમ સરમા”નું ચીતા સંબંધીની દ્રષ્ટિનું નીરપણ કરીશું. મહાભારતની કયાના કુરુક્ષેત્રના મેદાનમાંના સ્વર્ગસર્ગી યોદ્ધાઓ કોણ કોણ હતા, પાંડવો તે કોણ અને દ્રૌપદો તે કોણ.

અંધ ધૃતરાષ્ટ્ર=એટલે (વિષયાંધમોહ)ના દુર્યોધનદિ (કામાદી) પુત્ર સમગ્ર રાજ્ય (શરીરાદી પ્રદેશ) દ્વારા પોતાના કાકા પાંડુ એટલે (વિવેક)ના, મુક્તિથી મુક્તિ

(સદરમતી) પુત્રોને કંઈ પણ ભાગ આપના નથી, એ વિષયમાં તેમને અદ્ભુત સમજાવ્યા છતાં પણ બ્યારે તેઓ સમજતા નથી, ત્યારે ૫૨૨૫૨ દુઃક કરનારું છે. પાંડવો (વિવેકના પુત્રો)ની સેનામાં મુષિસ્થીર (સધર્મ) ભીમ (સાદસ અથવા પ્રપથ), અરુણ (મંદિરાગ), નકુળ (કપલમ), સહદેવ (મકિત) ને ધૃત્દ્યુમન (એકમત અર્થિ મુખ્ય ચેદાઓ) દના. દુઃકમાં સર્વથી આગળ ૫૩૨ કામ અરુણનનું દગું. "સીકૃષ્ણ" (આત્મા) અરુણના સારમાં, એટલે નેતાનું કામ કરતા દના, (રથ દાંડતા દના). કૌરવો એટલે (મોદના પુત્રો)ની સેનામાં, દુર્યોધન (એટલે "કામ"), ભીષ્મ (અસ્થિતા), દ્રોણ (સંસ્કાર), કૃપાચાર્ય (અવિધા), કરણ (રાગ), વીરણ (દેવ), અશ્વત્થામા (રાસના), જયદ્રથ (અભીનીવેષ), શલ્ય (વિષયા કરપણ) ને ભુરીભવા (કરમ) અ.તી મુખ્ય ચેદાઓ દના. આ પ્રમાણે જ ભદ્રેશમ ધરના સામસામા સરકારનું પણ સમજવું.

દેવે ગાય મોરપંદને માટે જો સખ્યું છે તે નીરોશ સ્ત્રી અને બાળકોને માટે એકમાં સખ્યું છે. આટલા સંખ્યા જીસામા કપરથી ખાત્રી થશે કે ભદ્રેશમ જો હોદ્દા શીરોષ્ઠનો આપનારો કૃષ્ણનો છે તે દોષજ નહિ. પણ બ્યાપમ્મા મનને (વાને ધનને) કાળમાં રાખનાર આપણો પોતાનો પ્રપથ સમજવો.

મનુષ્ય મને તેવો પ્રપથ કરે, પણ જો કાર્ય કરે તેનું અભીમાન રાખે નહિ અને જો થયું ને, ને "સાદેવ" વાને દાદા અદ્ભુતભદ્રની મદદથી થયું, એવી રીતે પોતાની ખાસતી દેખાડે નહિ (એણે યાવ નહિ) ત્યાં સુધી મનુષ્ય ભેગરને મુકામે પુત્રે નહિ ખુશા સાંજોમાં કરીએ તો મનુષ્ય તો કંઈ "મારેશ" જ છે. જો કંઈ કુવાનું અર્થ થય છે તે જાણતો કરનાર તો દાદા દોરમજદ પેતે છે. મનુષ્ય કાંઈ કરી મારે નથી ત્યાં સુધી મનુષ્યમાં "દુષણ" ખુશમાર્ગ છે ત્યાં સુધી તેની ગદન ભેગમગીજ (મુશિ) નથી. કેટલાક મનુષ્યો ભદ્રેશમાં પોતાની ખાસતી દેખાવે છે. પણ અંતરમાં તે "દુષણ" દેવ છે.

શમકૃષ્ણ પરમદર્શિ-એક દણ આપે છે કે વાદનું જમ્યુ પ્રપથ કરે છે, એટલે તે પોતાની મનાને વાગે છે અને તે મન તેને લખતે કુદે છે. ત્યાં સુધી ને મજાનુ રીતે પકડી ગણે છે ત્યાં સુધી તેને પડત નથી, પણ જો કંઈ મજાની થતી જાય ને, પડી મરજ. પામે, કાજુ કે તે જમ્યાંના પ્રપથ પરજ આપા છે. જ્યારે એક ભીખારીનું જમ્યુ પોતાની મના કપરજ તથા અપર વિષમ રાખે છે, પોતે ને કહત કીઆક રીઆક રીતે રમ્યું રહે છે. જ્યારે તેની આત્મા તેને ખદેશમાં પકડીત એક જમ્યાંથી

ખીજી જગ્યાએ લઈ જાય છે. તેને પુરુષાર્થ કરવો પડતો નથી. પણ માતાના આધાર (બરોસા) ઉપરજ નિશ્ચાસ રાખવાનો છે. તેજ પ્રમાણે દરેક મનુષ્યે પુરુષાર્થ કરવો પણ સાથે સાથે બધી આધાર અથવા નિશ્ચાસ તો તે સાહેબ ઉપરજ રાખવો જોઈએ,

✓ | Courage brother do not stumble
Though the path be dark as night,
There is a 'Star' to guide a humble
Trust in "God" and do the right.

બહેરાગ યસ્તમાં પુરુષાર્થ વીરે જે લખાણથી સમજાવ્યું છે. તે પુરુષાર્થ ફક્ત મરદોએજ કરવાનો છે. સ્ત્રીઓને માટે કંઈ પણ લખ્યું નથી. અને સ્ત્રીઓને કોઈ પણ જાનનો યોગ, ક્રિયા કરવાનું ફરમાન કેંઈ મલતું નથી. ફક્ત હિંદુ શાસ્ત્રમાં એવું લખાણ છે કે. સ્ત્રીઓએ પતિવ્રતા (પતિ પરાયણ) એટલે એક પતિવ્રત પાલતુ પોતાના ધણી સિવાય બીજા મરદોને બાંધ, બાપ અથવા દીકરા જેવા સમજવા કોઈ તગદ વિકાર દ્રષ્ટિથી જોવું નહિ. બસ એટલી જ ફરજ એ સ્ત્રી વર્ગને બાંધવાની છે અને આટલી એકજ ફરજ બાંધવાથી બે સ્ત્રીઓનો ઉદ્ધાર થઈ જાય છે. અને એટલી બધી શક્તિ તે સ્ત્રીમાં આવી જાય છે કે મરદોને એટલી શક્તિ મેળવવાને માટે કંઈ જન્મો લેવા પડે છે. હિંદુ શાસ્ત્રમાં પણ સ્ત્રીનો દરજ્જો મરદના જેવો જ માનને લાયકનો ગણ્યો છે. એને અધ્યાંગના કરીને કહી છે, એટલે મગ્નું અર્ધું અંગ સ્ત્રી છે. (બે અર્ધો બંગો મળીને એક મંપૂરું અંગ થવું તે)

જ્યાં જ્યાં ઉડાં પક્ષીઓનું બ્લાન (બેઠાં લખેલું) આવે ત્યાં ત્યાં કમેશાં જે જગ્યાએ જે લાગુ પડતું હોય, તે લાગુ પાડવું. જુઓ બહેરામ-જનમાં પક્ષીઓ અર્થ "અલ" કરીને પ્રાપ્ત છે. અને એ મન બધે બધે બેનતું આવે છે. જુઝાકની આગળ મરવો બાંધ્યો છે. એ મગધનો અર્થ શાંત રીતે પીધેલો વીચાર કરીને તેનો સખધ સાધ્યો છે. ફરમાન પહેલવાન બ્યારે ગાદીમાં બાવી પડતો હતો ત્યારે દરેક વખતે "શાદમુગ" ને પોતાની મદદે બોલાવતો હતો. અર્ધિયાં "શાદમુગ"નો અર્થ ગ્રેસલા inspiration બધ બેસતો આવે છે. આપણી ફરિયા અથવા ફરોદરોને પણ પાંખ આપીને ઉડતું દેખાડ્યું છે. એનો અર્થ પાનની સાથે આવતું અને જતું દેખાડ્યું છે. કોઈ ઠેકણે ઉડતાં પક્ષીનો અર્થ બાંધ્યકાળ તરીકે ઘટાવ્યો છે. એમ જ્યાં લાગુ પડે ત્યાં ત્યાં જુદે જુદે અર્થે સમજાવ્યો છે.

આ નાના જેવાં દેખાતાં પણ કાનુમાં રાખવાનું મુશ્કેલ જણાતાં. મનને કેમ કાનુમાં રાખવું, તે વાતે બહેરામ યસનમાં પ્રાચીનમની રીત દેખાડી છે. તે બધાથી બનતી મુશ્કેલ છે. છતાં પણ ધીરે ધીરે અજવાળ, કસવાળી, અને સારા વિચારો રાખવાથી મન ઉપર કાનુ ગળી ચકાવ મે. તેથી જ શીરદેસી એ શાહનામામાં જુદાક અને ફરેદુનના ટિરમામાં (શીરદેસી આપણા બધા રમ્મો બોલે સમજતો હતો) એને એક ઠેકાણે લખ્યું છે કે.

ફરીદુને ફરેદાખ શીરસ્તે ન બુદ,
જે મુશ્કે જે અંબર સીરસ્તે ન બુદ,
બ દાદો દહેસ્ત આફત આન નીકૂર્ષ
તો દાદો દહેસ ફૂન ફરીદુન વૃધ.

એટલે ફરેદુન કાંઈ ફરેસ્તો નહિ હતો, કે કસ્તુરી કે અંમરનો બનાવેલો નહિ હતો, પણ ઇન્સાફને લીધે આટલો બધો સગદરાજ થયો હતો, જે વૃંબી ઇન્સાફી થાય, તો વૃંબી ફરેદુન જ છે, એમ જાણ્યું.

આ બેતમાં શીરદેસીની કહેવાની મતક્ષણ એટલી જ છે કે કોઇપણ કામમાં (આમદમાં નીરાશ થવું નહિ મનમાં એવો વિચાર પણ લાવવો નહિ, કે મારા જેવા મનુષ્યથી આવું મહાભારત કામ કેમ થઈ શકશે. હંમેશાં આશાવાદી રહેવું આપણો ધર્મ જ આશાવાદી અને પૂર-પાઈ કરવાનો છે.

માટે ફરેક મનુષ્યે પ્રયત્નતો કરવાજ જોઈએ, ફક્ત ખોદા ઉપર વીશ્વાસ રાખીને એમી રહેવાથી કાંઈ પણ કાર્ય થશે નહિ, દિમ્મત રાખવી, પ્રયાત્ન કરવા કદાચ તુરત પરિણામ નહિ પણ આવે તેથી હાથમાં લીધેલું કામ, છોડી દેવું નહિ. ફરેક કાર્યનું પરિણામ તો આવવાનું જ, મોડે કે વહેલે તેથી અ.પણે પેતે જ એવી રીતે તૈયાર રહેવું. કે મોતની બીક પણ આપણામાંથી જતી રહે. તે ઉપર એક દ્રષ્ટાંત છે. કે, એક વખત ત્રણ પાદરીઓ પાના રમવા બેઠા હતા, તોલ ટપ્પા કરતાં કરતાં એક જણે પુછ્યું, કે જો હમણા મોતનો દૂન આવે અને આપણને લઈ જવા માંગે તો શું કરવું. એક પાદરીએ કહ્યું કે હું તો દેવળમાં જઈ બંદગી કરું, બીજાએ કહ્યું કે હું તો આજ જગ્યા ઉપર બંદગી કરી લઉં, જ્યારે ત્રીજા પાદરીએ તો નચીંતાઈથી જવાબ આપ્યો કે હું તો પાનાજ રમ્યા કરું. આથી નચીંતાઈ જ્યારે આપણામાં આવે ત્યારે જાણવું કે

આપણે સંપૂર્ણ થયા ડિગ્રી. અને એ સંપૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાને માટે, મનને કાબુમાં રાખીને સારા વિચારો કરતા રહેવું. અને સર્વથી થવું (મમય રાખવો) બહેરામ ઇજદને માટે આપણામાં એટલો બધો વિશ્વાસ છે, કે કોઈ મહાભારત કામ કરતી વખતે એને યાદ કરવામાં આવે છે, કે.

“બહેરામ ઇજદની મદદ”

અમૃતખિન્દુ ઉપનિષદ (સાર)

મન એ પ્રકાશનું છે:—શુદ્ધ અશુદ્ધ, કામનાઓની ઈચ્છા કરવવાળું મન અશુદ્ધ છે, અને કામનાઓ વિનાનું મન શુદ્ધ છે. મનુષ્યના બન્ધન અને મોક્ષનું કારણ એક માત્ર મનજ છે. એ મન જ્યારે વિષય ભોગમાં ફમાય છે, ત્યારે બન્ધન થાય છે, અને વિષયવાસનાથી છુટું થાય છે, ત્યારે મનુષ્યનો મોક્ષ થાય છે. માટે મોક્ષની (રવાન બોખ્તગીની ઈચ્છાવાળાએ) મનને હમેશાં ભોગેચ્છા વિનાનું બનાવવું. ભોગોની આસક્તિ છૂટી જતાં જ્યારે મન હૃદયમાં એકાગ્ર અને છે, અને જ્યારે મનનું મનપણું નીકળી જાય છે, ત્યારે તે પરમપદ્મ બહાને પામે છે.

જ્યાં સુધી મનનો નાશ ન થાય ત્યાં સુધી તેનો હૃદયમાં નિરોધ કરવો, આટલુંજ માત્ર ખરેખર જ્ઞાન છે. અને એજ મોક્ષ છે. બાકીનું તો બધું વાણીનો વિશ્વાસ છે. અશુદ્ધ મન વડે બહુ વિચારી શકાતું નથી, પરંતુ શુદ્ધ મન વડે તે વિચારી શકાય છે. આમ બહુ અચિંત્ય છતાં ચિંત્ય છે બધે સમ (મરખી) રીતે રહેલા એ બહુનું ચિંતન કરનારો બહાનેજ પામે છે. પહેલાં હૃદયકાર વડે યોગમાધના કરવી, અને પછી હૃદયકારથી પણ પર રહેલા નિર્ગુણ બહાની ધારણા કરતી કારણ કે એ નિર્ગુણ બહાની ભાવના થનાંજ ભાવ કે અભાવ (અર્થાત સત્ય કે મિથ્યાનો ખ્યાલ) રહેતો નથી. એજ વિકલ્પ વિનાનું દોષરહિત અને પૂર્ણ બ્રહ્મ છે; અને એ બ્રહ્મ હુંજ છું. એમ જાણીને મનુષ્ય જરૂર એ બહાને પામે છે.

જે વિકલ્પરહિત અને અનંત છે, યુક્તિ અને દ્રષ્ટાંતથી જે ન સમજાવી શકાય એવું છે. જેની કલ્પના ન થઈ શકે એવું છે. અને જેની પહેલાં કોઈજ નથી, એના પરમ કલ્યાણમય તત્ત્વને જાણીને મનુષ્ય એનેજ પામે છે. ખરું જોના તો અહીં ઉપનિષદ પણ નથી, અને મિનાશ પણ નથી ગુરુ પણ નથી અને શાસ્ત્રનો ઉપદેશ પણ નથી. મોક્ષની ઈચ્છા પણ નથી અને મોક્ષ પણ નથી. —આટલુંજ માત્ર સાચે સત્ય તત્ત્વ છે

હવે આપણે બહેરામ વસ્તુનું લખાણ પુરું કર્યું અગાઉ આપણી પ્રજાશનીના હા. ૩૦ મા અને ૩૧માની અંદર ઇચ્છાશક્તિ સંબંધી જે લખાણ કીધું છે, તે તપાસી જોવાથી ખાતરી થશે કે આપણી ઇચ્છાશક્તિમાં કેટલું બધું બળ સમાવ્યું છે.

“LET ME NOT LACK WILL, O MAZDA.”

The man of character and the man of talents and the man of intellect accomplish great things in the world, but it is the man of resolute and indomitable and energetic will that towers above all and works wonders. He rouses peoples from their lethargy, acquaints them with their latent powers, radiates a hopeful and heroic spirit among the irresolute, inspires confidence in them, instils courage in the timid, and injects burning zeal in them, to dare and do great deeds. Eagerly do they flock round his banner and follow him wheresoever he chooses to lead them.

Such a one of irrepressible will walks with an assured air of success in grappling with any difficulty that confronts him.

His driving enthusiasm enables him to fight his way unscathed through all trials and tribulations.

The unbounded faith in his own capacity emboldens him to move heaven and earth to accomplish with success what seems impossible to his neighbours.

With confidence and courage, he successfully drives the world onward on its march.

Let me not be diffident and of wavering will, Ahura-Mazda. Let my will be based on truth and rectitude.

Let it be swayed by reason and selflessness. Let me cultivate my will power and be of firm and inflexible will. Let me walk with self-confidence erect with my head held high. Let me hold fast and look up and push a head to overcome hardships. Let me bravely sweep past all obstacles, and pave my way to success. Give me strength and vigour and courage and firmness to work my will for fulfilment of the mission of my life as thou hast willed, Ahura-Mazda.

—*Dastur M. N. Dhalla.*

પ્રકરણ રપમું

“મ્હોટી હોમ યસ્ત”

THE PATH TO THE TEMPLE OF DIVINE WISDOM

A clean life, an open mind a pure heart, an eager intellect, an unveiled spiritual perception, a brotherliness for all, a readiness to give and receive, advice & instruction

A courageous endurance of personal injustice, A brave declaration of principles, A valiant defence of those who are unjustly attacked, And a constant eye to the ideal of human progress, and perfection, which the sacred science depicts, This are the Golden stairs, up the steps of which the learner may climb to the temple of Divine wisdom.

—H. P. Blavatsky

મ્હોટી હોમ-યસ્ત ઈજ્ઞાનેના ૯-૧૦-તથા ૧૧મા હાની બનેલી છે. આપણે આગળ જોઈ ગયા તે પ્રમાણે એ હોમ-યસ્તનો રચનાર (અનાતન ૨) કેાઇ જુદોજ દસ્તુર હોવો જોઈએ ધન્ય પોતાનું નામ નહિ આપતા જાણે પેગ-બરેજ રચેલી હોય તે પ્રમાણે ઈજ્ઞાનેના ઉમેગી દીધેલી છે. અને એ ઈજ્ઞાનેના ૫૨ હામા સૌથી ઉત્તમ યાને બોધ લેના લાક્ષણ છે. આખી ઈજ્ઞાનેનો સાર એ

હોમ યસ્તમાં જ સમાવી દીધો છે. જો ઈજનેને આપણે તાજ તરીકે ગણ્યે 'તો એ તાજમાં હોમયસ્ત કાઢીનુર હીરા સમાન છે. એની અંદર અક્ષરજ્ઞાન અથવા પ્રદાર્ઘ જ્ઞાન (આત્મિક જ્ઞાન)થી મનુષ્ય પોતાની જાતને પીછાણી શકે; (વાને પોતે કાણ છે તે પીછાણી શકે) અને એ જ્ઞાન મેળવવાને માટે શું લાયકાત જોઈએ, અને એ જ્ઞાન કેવી રીતે મેળવવું તેનું બારીક વર્ણન કરીએ છીએ.

ઉપર ટાંકેલા મેડમ બ્લેવેડસ્કીના શબ્દોમાં, એ અક્ષરજ્ઞાનના જીવંતુએ કેવી લાયકાત મેળવવી જોઈએ તેની વ્યાખ્યા સંપૂર્ણ રીતે આપેલી છે. મેડમ બ્લેવેડસ્કી જેવી અતીશી બાઇએ એ અક્ષરજ્ઞાન મેળવવાને માટે કેવીકેવી મુશીબતો વેડી, દુન્યાની મુસદ્દરી કરી એ જ્ઞાન મેળવ્યું તેની તો ઘણા વાંચનારાઓને ખબર હશેજ. બ્યારે આજે તો ધરઆગળ નર્મોતે બેસીને પણ એ જ્ઞાન મેળવી શકાય એવાં સાધનો આપણી પાસે મોજુદ છે. જેટલું જોઈએ તેટલું સાહીત્ય સહેલથી મળી શકે છે. તે છતાં પણ આપણે તે તન્હ લક્ષ આપના નથી. એ આપણા લોકોની એક કમાલ એમ (અથવા ખામી) છે. એ બાઇ જેવીએ દુન્યાના દરેક ધર્મના લખાણો વાંચ્યા પોતાથી બન્યા તેટલા બેદો પણ ખોલી દેખાડ્યા. અને એ અક્ષરજ્ઞાન તરફ લોકોને રસ ઉત્પન્ન થાય તેવી રીતે એ જ્ઞાનનો ફેલાવો કરવા, ગમે તેવી રીકાઓની દરકાર કર્યા વગર પ્રયત્ન ચાલુજ રાખ્યા, અને આજે એ બાઈના દુન્યાબરમાં લખેલો અનુવાચીઓ છે.

હું કંઈ થીઓસોફીસ્ટ નથી પણ મારે તો બ્યાંથી પણ જ્ઞાન મળે ત્યાંથી મેળવવું એવા સીદ્ધાન્તનો છું. કપીરજી કહી ગયા છે કે—

✓ “કંચન હોવે કીચમે, ત્રિપમે અમૃત હોવ,
વિદ્યા નારી નીચમે, તીનો લીજએ સોવ.”

હોમના બે અર્થ કીધેલા છે. એક હોમ ઈજન્હ અને બીજો હોમસલી. એ હોમના જુદા જુદા અર્થો થયલા છે. સ્પીગવ, દારમેસ્ટેટ અને યુસ્તિએ, એનો અર્થ “અશે બુન્યાદનો પાક જનમેસો” એવો કીધો છે. બ્યારે મગ્દુમ કાંગાંએ એનો અર્થ “અશેઈનું કૌવન આપનાર” એવો કીધો છે. મીદ્સે એનો અર્થ “પવિત્રાઈ-રાસ્તી લાવનો” એવો કીધો છે. બ્યારે મેં એનો અર્થ અક્ષરજ્ઞાન, પ્રદ.સનાથી, આત્મિકજ્ઞાન એવો કીધો છે, અને બીજા ધર્મના બેદમાં લખેલા લખાણોથી એનો મુકાજલો કરીને સાબીત કરી આપ્યો છે. જો હોમ સહેલો એનો એ અર્થ થતો નથી એમ સાબીત કરી આપી, કેઈ જુદો અર્થ ધરાવી આપે અથવા એનો સંજ્ઞે કંઈ જુદીજ સીજ સાચે છે એમ સાબીત કરી

દેખાડે, તો સેવક તે અર્થ માનવાને તૈયાર છે. મારી મતલબ તો સત્ય શું છે. તેજ દેખાડી આપવાની છે. મરદુમ કાંગાનો અર્થ, મારા ઘટાવેલા અથ સાથે ધણે ભાગે મળતો આવે છે. અંગ્રેજીનું કૌચન ક્યારે મેળવ્યે કે જ્યારે આત્મિક-જ્ઞાન અથવા ધ્વજાગ્રાન મેળવ્યે ત્યારે.

ફરો (૧)ને — હાવન ગેદમાં હોમ (ઈમ્પ્રે) (પિંગ્વર) જરથેસ્ત્રની નગદીક આબ્યા (જેવથ) (ઈઆને અશો જરથોસ્ત્ર) આનશને આસપાસથી પાક કરતા (દિના). તથા માથા મધુને ભળુના (દિના), (પિંગ્વર) જરથોસ્ત્રને તેને પુણ્ય. અએ નર (તું) કોણ છે? જેને મે તમામ કાકમંડ દુન્યામા, શ્રેષ્ઠ (તથ) પ્રમચ્ચરત (અને) અમર જીવગીનો જોયો.

ફરો (૨)ને — ત્યારે તે અશો (તથા) દરદને પગાવ નાખનારા હે મે મને પાછો જવાખ આપ્યો કે, અએ જરથોસ્ત્ર, હું અશો (તથ) દરદને પગાવ નાખનાર “હોમ” છેઉ, મને જોધ (ઈઆને મારીતલ્લપમાં રહે) તથા અએ સર્પે. તમામ (જરથોસ્ત્ર) પીવાને માટે મને કુટ (ઈઆને પીવાને માટે હે મ સળીને છુંદી નીચીને તેનો રસ કહાડ) તથા જોમ જીભ (દુન્યાને) ફાએદો કરનારાએએ, મને વખાણ્યો હોએ, (તેમ) કીર્તિના ગાયનમાં મને તું વખાણ્યો. આ ફરોએનો ખોલસો એ છે કે, શ્રેષ્ઠ અને અમર જીવગીનો એટલે એ ધ્વજાગ્રાનથી મનુષ્ય શ્રેષ્ઠ, અને અમર જીવગીનો થાય છે. અદિયાં દરદનો અર્થ અગ્રાનતા (ધ્વજાગ્રાન મિવાયના જીભ દરેક જ્ઞાનને અગ્રાનજ કહેવાં છે) દુન્યામાં દરદ, એકજ છે. “અગ્રાનતા” અને એનો ઈલાજ પણ એકજ છે “ધ્વજાગ્રાન”

આપણા મોખેદ સાહેબો ઇજશને કમ્તી વખતે હાવનીમમાં એ હોમને લાલાથી (વાને બતાવી) કુટે છે તેનો બેદ એ છે કે હાવનીમ તે આપણુ મસ્તક અને કુટવું એટલે મનન કરવું વિચાર કરવો એવો થય છે. મનન રૂપી લાલાથી, હાવનીમરૂપિ મસ્તકમાં હોમરૂપિ ધ્વજાગ્રાન મેળવવું. ૧ નોટ

૧ નોટ આપણી સૌથી મોતેજર ગણાતી ક્રિયા ઇજશને અથવા ધરન કહેવાય છે અને તેમાંજ આ હોમ ધરત પણુ આવી ગયલી છે. હવે એ ઇજશને અથવા ધરનનો ખરો બેદ દિંદુઓના “ગર્ભોપનિષદ”માં ખુલ્લો કરી દેવામાં આવ્યો છે. દિંદુઓમાં ધરને ધર કહેવામાં આવે છે. બન્નેની ક્રિયાઓ ધણે ભાગે એકમેકને મળતી આવે છે.

[શરીરમાં જે ધર ચાલી રહ્યો છે, તે આ પ્રમાણે છે.

ધરના ત્રણ અગ્નિઓ (આદ્યનીચ, ગાદપત્ય, અને દક્ષિણાગ્નિ) તે શરીરમાં, મુખ, હૃદય અને હૃદય છે. આત્મા ધજમાન (ધર કરનારો) છે. મન બહા

૬૩૨૦ (૩)એ ત્યારે જરથેસ્ત્રે કહ્યું હોમને નમાજ્-હિન્ને) અએ હોમ ? હાડમંદ દુન્યામાં પહેલ્લાં કયા માણસે તુંને (કિયાના કામમાં અર્પણ કરવાને માટે) કુટ્યો તેને શું આશીર્વાદ પ્રાપ્ત થય ? તેને શું ફાયદો હાંસિલ થયો ?

૬૩૨૦ (૪)એ—ત્યારે તે અશો તથા દરદને પછાન નાંખનાર, હોમે મને પાકે જનાખ આપ્યો કે, “વૈધિમ” પહેલ્લો માણસ (હનો). - (જેણે) (આએ) હાડમંદ દુન્યામાં મને (કિયાના કામમાં અર્પણ કરવાને માટે) કુટ્યો, તેને આએ આશીર્વાદ પ્રાપ્ત થય, તેને આએ ફાયદો હાંસિલ થયો, તે એ કે, તેને માટે એક છોકરો યુવંદીથી જન્મ પામ્યો, જે જન્મ પેરેવાંઓમાં ધણો જ ખેરેહવાળો (તથા) માણસોમાં સુરજની તરફ જોનારો (તથા) રૂંચતથી સડી પેઠે પાસખાની કરનાર જમશેદ પાદશાહ (હતો).

જેણે આએ દુન્યામાં (પોતાની) પાદશાહીથી પશુ તથા માણસોને અમર કીધાં, પાણી તથા ઓરવને નહિ સુકાતાં (ઈઆને તાબા) કીધાં (સાકો) તાબે ખોરાક ખાતાં હતાં.

૬૩૨૦ (૬)એ—એ ૬૩૨૦મા હોમરસ પીવાથી “આયબ્યાન”ને ત્યા ફરેદુન નામનો છોકરો યુવંદીથી જન્મ પામ્યો, અને એ ફરેદુને ત્રણ મહોડાના, ત્રણ માંધાના, છ આંખના, હજાર યુક્તિવાળા જોરે મદ જુહાક કે જેને આ દુન્યાના નાશને માટે અગ્નિએનુશો પેદા કીધો હતો તેને પકડીને કેદ કીધો.

૬૩૨૦ (૭)એ—ત્રીજો માણસ “થિન” હતો જેને હોમરસ પીવાથી તેને ત્યા એ છોકરો યુવંદીથી જન્મ પામ્યો, એક “ઉર્વાક્” જે દીનદાર તથા ઈનશાસી હતો. બીજો જવાનીના કૌનતવાળો ગુચ્છાવાળા બાલ સાચનો સુરજ રાખનાર “કેરસારપ” હતો. એ કેરમારપે સરવર નામના સાંપને મારી નાંખ્યો હતો, કે જે સાંપ, માણસને તથા ઘેડાને ગળી જતો હતો, અને એ સાંપના શરીર ઉપર હાથના અંગોહા જેટલું લીતું ઝહેર હતું. એ સાંપના શરીર ઉપર કેરમારપે લહોડાંના વાસણમાં ખાણું પકાવ્યું હતું જપોરની વખતે તે સાંપ ગરમ થયો, અને કુદારા મારી, લહોડાંના વાસણની (તળેથી) ચુંચરાંમાંથી બહાર નીકળી આવી, વહેતાં પાણી તરફ દોડી ગયો હતો, કેરમારપ બીડીને પાછલથી દુર નહાસી ગયો હતો.

(પરનો પ્રહાય) છે. લોભ વગેરે પશુઓ છે. ધૈર્વ અને સંતોષ એ યશની દીક્ષારૂપ છે. યુદ્ધિ અને ઇન્દ્રિયો યશના પાત્રો છે, કર્મેન્દ્રિય હોમવાતું દ્રવ્ય છે. મણિ યશના કપાલ (એક જાતનું પાત્ર રૂપ છે, વાળ દર્ભ છે, મોં અંદરની વેદિ છે. મણિ આર ભાગમાં વહેંચાયેલું કપાલ નામનું યશ પાત્ર છે.

૬૬૨ (૧૨)મે—એવો માણસ “ચોરોસસ્થ” હતો જેને હોમરસ પીવાથી, તેને ત્યાં બુધદીથી જરથેસ્ત પેગંબર જન્મ્યો હતો. એ જરથેસ્તના જન્મયા પછી, જે દેવો માણસની સુરતમાં આવ્યે જમીન ઉપર દોડતા હતા, તે દેવોને જમીનમાં ઢાકી દીધા હતા.

એ ચારે જણને ત્યાં જે છોકરાઓ પેદા પડ્યા (હોમરસ પીધા પછી) તે છોકરાઓ તે આપણે ખેરદાદ યત્નમાં જોઈ ગયા પ્રમાણે (જુઓ ખેરદાદ યસ્ત) એ જલ્લ જાનથી મનુષ્યમાં આવતી મદાન શક્તિ, તેને પુત્રો કહેલા છે.

“સરવર” નામનો સાપ તે “કામદેવ” “રતીદેવ” સમગ્રવો મનુષ્યને વધારે મુશ્કીમત એ કામદેવને છતવા મારે પડે છે. કામદેવને છતવો એ કોઈ વીરણા પુરુષથી જ બની શકે છે. સાપનું ઝેરનો ઉતરી શકે છે, પણ કામી સ્ત્રીના નયન બાજોથી ધાયક યયથો પુરુષ પોતાના ધા રૂઝાવી શકતો નથી એ સ્ત્રી શક્તિમાં બે ગુણો છે, એ મરદને નર્કમાં પણ નખાવી શકે છે, અને એને સ્વર્ગનું સુખ પણ આપી શકે છે. એટલે જલ્લજાનની અંદર જે કોઈ મોટું વિધન નડતું હોય તો એ કામદેવ અથવા સ્ત્રી છે. આ ચાર પુરુષોમાં ત્રણ ‘કલ્પીત છે. (યાને ૩૫૩ છે) જ્યારે જરથેસ્ત વીગેતું ખ્યાન તગારીખી છે. આવા બેઠ બર્ષો લખાણોની સમજ નહિ પડવાથી એક વખતે દારમેસ્તેને જેવા વિદવાને પણ “જરથેસ્ત” વીગે એવું મત બાંધ્યું હતું કે એ કાંઈ ખરેખરે થઈ ગયલો તવારીખી પુરુષ નથી, પણ કલ્પનામાંથી ઉભો કીધેલો પુરુષ છે.

આપણા સાહીત્યમાં (ધર્મમાં) એ હોમરસ પીનારને ત્યાં બળવાન પુત્રો પેદા પડે છે. એમ બેઠમાં લખી જાય છે. જ્યારે હોંદુઓમાં તો ખુસ્લા શબ્દોમાં “સોમરસ” પીનારને પોતાને કાયદો થાય છે. એમ કહી જાય છે જુઓ ભગવદ ગીતા અધ્યાય (૯)મે.

શ્લોક (૨૦)મે—ત્રણ વેદના યાતા અને સોમરસ પીનારા જે નિષ્પાય (પણ સકામી) પુરુષો યજ્ઞમાં મારી પુગ્મ કરીને, સ્વર્ગ પ્રાપ્તિની પ્રાર્થના કરે છે, તેઓ પવિત્ર ઇંદ્રોક્ષને પામીને, ત્યાં દેવોના દિવ્ય ભોગ ભેગવે છે.

હોંદુઓના સર્વથી પ્રચીન ગ્રંથ રગ્વેદમાં એ સોમરસ વિષે લખે છે કે— પીવાની વસ્તુઓ તરીકે દુધ અને “સોમરસ” એનો ઉપયોગ બહુ જ મોટા પ્રમાણમાં કરવામાં આવતો હતો. રગ્વેદની નીચે આપેલી રચાઓ આ સંબંધી બહુ જ સુંદર ખ્યાલ આપે છે, અને “સોમરસ” જન્મે ઉપરની પાણીનું

હિંદુઓની પ્રીતી પ્રકટ કરે છે.

(૧) જેમ દુધની ઈચ્છા રાખનારો માણસ સહેલાઈથી દોહી શકાય એવી ગાયને પ્રાપ્ત કરી, તેમને દોહી, તેમના દુધથી પોતાની ઈચ્છા પુરી પડે છે, તે રીતે “વિદ્યા ઇચ્છના” લોકો, જ્ઞાનીઓની પાસે પરમેશ્વર, કે જે બધા પદાર્થોના પ્રકાશક છે, તેની સ્તુતી સાંભળી જ્ઞાન પામી પોતાની ઈચ્છા પુરી કરે છે. (રૂગ્વેદ મંડળ ૧, અધ્યાય ૧, સૂક્ત ૪)

(૨) હે “સોમ” ! તમને ખુબ ઘુંટવામાં આવે છે, ત્યારે તમે અમૃત આપો છો, તમારાથી સર્વત્ર આનંદ વ્યાપે છે, અને તમે ઇશ્વરને માટે પ્રવાહ ધારણ કરો છો. (રૂગ્વેદ ૬ : ૧૬)

(૩) સાત નારીઓ હે સોમ ! સ્ત્રીઓ ગીત ગાતા પોતાની આંગળીથી તમને હલાવે છે, તમે યજ્ઞ કરનારાને તેના કાર્યોનું પુરું સ્મરણ કરાવો છો. (રૂગ્વેદ)

(૪) હે સોમ ! તમે જ્યારે પાણીથી ભેગા થાઓ છો, ત્યારે તમે આનંદ થાય એવા અવાજ સાથે ભેગા થાઓ છો, અર્થાત્ સોમરસ અને પાણી ભેગા થાય છે, ત્યારે તેમાંથી અવાજ ઉત્પન્ન થાય છે, જ્યારે તમને આંગળીઓ વડે ખુબ હલાવવામાં આવે છે ત્યારે પણ તમારામાંથી મધુર અવાજ ઉત્પન્ન થાય છે. (રૂગ્વેદ)

(૫) હે સોમ ! વાસણની ઉપર વચ્ચે રાખીને જ્યારે તમને હલાવવામાં આવે છે, ત્યારે તમારી અમૃત જેવી મીઠી ધારા પાત્રમાં પડે છે. (રૂગ્વેદ)

(૬) હે સોમ ! તમે જ્યારે દુધમાં એકત્રિત થાઓ છો, ત્યારે દુધ તમારા તરફ આનંદકારી શબ્દોથી દોહી આવે છે (રૂગ્વેદ).

હવે એ સોમરસને માટે એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે, એ રસ પીતાં તેના છાંટા શરીરે ઉડે છે, તે શરીરના તે ભાગમાં કંઈ થાય છે, આટલા માટે એ રસ આર્યો નદીમાં ગળાંપુર પાણીમાં ઉભા રહીને પછી પીતા હતા.

હિંદુઓનો રૂગ્વેદ પણ બેદમાં જ લખાયેલો છે, અને હિંદુઓએ પણ આપણા ધર્મશાસ્ત્રોની નકલ કરીને બેદમાં લખાણની પદ્ધતિનો જ ઉપયોગ કર્યો છે. જુઓ એ લોકો પણ એમજ લખે છે કે જ્યારે તમને (સોમરસ)ને ખુબ ઘુંટવામાં આવે છે, ત્યારે તમે અમૃત આપો છો, તમારાથી સર્વત્ર આનંદ વ્યાપે છે, અને તમે ઇશ્વરને માટેજ પ્રવાહ ધારણ કરો છો. આ બધાં લખાણોનો બેદ “બ્રહ્મજ્ઞાન” લેવા માટે મનુષ્યે પ્રયત્ન કરવા જોઈએ, ઘુંટવું એટલે જે જ્ઞાન લીધું હોય તેની ઉપર ખુબ મનન કરવું (અથવા વિચાર કરવો). એ બ્રહ્મજ્ઞાન

વીરે હોદ્દાઓના સમુદ્રમંથનમાં પણ એજ ભેદ છુપાવેલો છે. “સમુદ્રમંથન” એટલે આ શરીરમાંજ બધી શક્તિઓ છે. અને તેને મેળવવા શરીરને જ ખીલવવું જોઈએ, અને એ શરીરમાંથી શક્તિઓ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ.

Second incarnation (1 tortoise) The Gods wished to churn the ocean like curds with the object of bringing out the fourteen Ratnas. (Jewels) They used the Mandrachal Mountain, as the churning pole, and the black serpent, as the churning string, and began churning. The mountain being very heavy, began to sink. The Gods could not hold it up. They invoked the assistance of God, who assumed the form of a tortoise and held the mountain on its back (served as a foot-stool.) Then the Gods were crowned with success.

The Fourteen Ratnas are (1) Nectar or ambrosia, (2) Deadly poison, (3) Liquor, (4) “Laxmi” wife of “Vishnu” (5) A cow named “Kamdhenu” (fulfilling all desires), (6) The seven mouthed horse (the vehicle of the sun), (7) The moon, (8) The “damsel” Rambha (who gives her performances in the court of Indra), (9) Kalpa Vriksha (all satisfying tree, an native of heaven), (10) Kaustubha (a celebrated Jewel worn by Vishnu), (11) Dhruvantri (the physician of the gods), (12) Airavat (the elephant of Indra), (13) Dhanush (the bow of Vishnu) and (14) the conch (blown by the Hindus at time of worship).

આવા આના ભેદોમાં કોયેલાં લખાણોથી હોદ્દાઓના પુનઃક્રમનાઓ અગવડાં છે. આ બધી પુણ્યોની કથાઓમાંથી એકનો એક જ સાર નીકળે છે છે કે, મંથન (યાને વિચાર) કરીને અવિદ્યાન મેળવે, ઉપર લખેલાં ૨૪ રત્નો મેળવવાં હોય તો મનુષ્યે પુરસ્કાર કરવો.

કરો (૧૬ મો—ત્યારે (વેગમગ) જરથોસ્તે કહ્યું. નમાજ હોતો હોમને હોમ બોલો (નમા) સારો પેદા કીધેલો છે, હોમ સાચો પેદા કીધેલો, નેક પેદા કીધેલો. તંદરેસ્તી આપનારો સારાં શરીરનો, કામ સર કરનાક દેહમંદ,

(અથવા વેરીને મારનાર સોનેરી) (અથવા લીલા) રંગના નમતી કાખળીવાળો (છે)
જેમ (તે) પીનારને માટે ધણોજ સરસ (છે).

કરો (૧૭)મો—અમે લીલા (હોમ) તારં ડહાપણુ હિમત, ફ-તેહ, તંદ-
શેસ્તી, તંદરોસ્તીના ઉપાય, આદી, વૃદ્ધિ, તમામ શરીરનું ડૌવન, (તથા) તમામ
ચળકાટ બરેલી મહોતાઈ-એ (સપગુ) હું માયું છું, કે જેથી કરીને મુશકોમાં
સ્વનંત્ર પાદશાહ, ખરબીને તોડનાર (તથા) દરજને મારનારની માફક હું કરે,
(અથવા અમલ કરે)

કરો (૧૮)મો—(એ બધું ચાને ડહાપણુ, હિમત, ફ તેહ, તંદરોસ્તી
મહોતાઈ ઇત્યાદિ હું માયું છું) કે જેથી કરીને તમામ દ્રેષ રાખનારાઓની, દેવોની
માણુસોની, જાદુગરોની, પરીઓની, જીવમગારોની કીકોની, કરપોની, સાંપની
ખસલતના માણુસોની, આશ્મેગ માણુસોની, ચાર પગવાળા વડોની (તથા)
પુષ્કળ પક્ષટનરાજા, ફરેબવાળા (તથા) ધસારો કરી આવનારા લશ્કરની-(એ
બધાંઓની) ખરાબીઓને હું તોડું

આ ઉપર લખેલી જુદી જુદી શક્તિઓ, અથવા સમગ્રો પેગંબર જરથોસ્ત
હોમ ઇત્યાદિ પસે માગે છે, અને તે દરેક શક્તિઓ જરથોસ્ત પ્રાપ્ત પામી કરે છે.
એટલે એ શક્તિઓ પોતાની આમને ખેરક (યાને જાની અકલથી)થી જ્ઞાન
રીતે વિચાર કરીને પોતાના આત્માને પીગાળીને મેળવી શકે છે.

કરો (૨૨)—જેઓ લગામમા રાખેલા ઘોડાઓને શરતના મેદાનમા
દોડાવે છે, તેઓને હોમ જોર તથા કીરત બક્ષે છે જનનરી ઓગતોને હોમ
પુનમુરત છોડર્ગ, (અને) વળી અશો ઓક્કાદ અપે છે, જે ઘર ધણીઓ તુરક
બચુરા બેસે છે, તેઓને હોમ ડહાપણુ તથા મહોતાઈ બખ્શે છે.

કરો (૨૩) મો—જે કન્યાઓ કાંમે વખત સુધી પરણ્યા વગરની હતી
તેઓને સ્ત્રી અકલતરામો હોમ, જેને અરજ કન્યામાં આવે છે, તે શિનાબીથી
સન્ય (અથવા પ્રમાણીક ખાંદ આવે છે. એનો અર્થ અથવા ખેલાઓ=સગમમાં
રાખેલા ઘોડા એટલે દ્વિત્રીય પર કાપુ રાખીને જે કેમ મુગદ માગે છે (યાને
આત્મીક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાના રાખે છે.) તે તેની લાયકાત મુજબ થોડું
ધણું પણ જ્ઞાન મેળવી શકે છે.

કુંવારી કન્યા એટલે જે માણુમમા દુર્યુષો ધણી ઓછા હાથ યાને
પરિત્રાઈ (અશોષ) જાળવી શકતો હોય, તેને એ જ્ઞાન (યાને ખાવીંદ) ધણું

એ હોમની કેફ આપણને ચપળ કરે છે. ખોલસો--એની મતલબ એ કે બધી જાતના શરાબો, તથા કેરી ચીજો, લીધાથી, મગજને ઉસકેરીને બેસ્સો તથા ચુસ્સો ઉત્પન્ન કરે છે, જેથી ખરાબી નીપજે છે, પણ ક્રિયાની રૂચે તૈયાર કીધેલા હે મનો રસ પીધાથી ઉત્પન્ન થતી કેફ ઘણી ખુશ હોએ છે, અને તેની ખુશખુશ લીમાં નેક તથા સારાં કામો કરવાને માણસને ઉસકેરે છે. બ્રહ્મજ્ઞાન સિવાયના બીજાં જ્યાં જ્ઞાનો માણસને મગર જનાવે છે, જ્યારે આ જ્ઞાનથી મનુષ્ય શાંત સંતોષી, અને સ્વતંત્ર થઈને ખુદ આગળ પોતે નાચીજ છે. ઇશ્વાને કંઈ લીસાબમાં જ નથી એવો ખાકસાર થઈ જાએ છે. (ઇશ્વાને પોતાની જાનને જુલો બેખુદ થાય છે) ખુદી જુલો જાય છે. એનું રહેવાનું ઠેકાણું અલખનું પદાડ ઉપર છે. એટલે જ્યાં મનુષ્યનું બેજી આવેલું છે ત્યાં આગળ. કેરેફગર સાહેબે એને આશ્વાસ તથા ઉદાપણ બખશનારો બનાવ્યો છે. ઉદાપણ બખશનાર તરીકે મુકરર કીધો છે, ત્યારથી સારા સગન લાવનારા પક્ષિઓ તુને (અએ હોમ) બધી દિશાએ લઇ જાય છે. સારા સગન લાવનાર પક્ષિઓ તે સારા વિચારો ઇશ્વરી પ્રેરણાઓ.

(અએ હોમ) રૂપાના તસ્તમાંથી સોનાના (તસ્ત)માં હું તુને મેલું છું. (અથવા ગાળું છું) અએ હોમ તુને જમીન ઉપર (હું) નહિ ઢેળું, કારણ કે (તું) હંચી કીમતનો છે). એ જાન આપણને હમે ચડાવે છે એટલે લક્ષકી આસ્પતમાંથી હમે દરજ્જે લઈ જાય છે (તેથી બેદર્માં કહ્યું છે કે રૂપાના તસ્ત-માંથી સોનાના તસ્તમાં મેલું) જમીન ઉપર નહિ ઢેળું એટલે બ્રહ્મજ્ઞાન લેવાને જોનામાં શક્તિ નહિ હોય, ઇશ્વાને નાલાયક હોય તેને એ જ્ઞાન નહિ આપવું. જોનામાં એ જ્ઞાન લેવાની લાયકાત હોય તેનેજ એ જ્ઞાન આપવું મનુષ્યનો દરજ્જો બેઠે.

એ જ્ઞાનને આપણા શોકોએ “હોમ” ઢિંદુઓએ “સોમ” સુરીઓએ “મય” અથવા દારૂ. શીરમાર્ગી (ઇશ્વાને શીર અથવા મદદારને માનનારો પંથ) એને “ભાંગ” તરીકે વર્ણવે છે શીર સંપ્રદાયવાળા કહે છે કે શીરજી ભાંગ પીતા હતા, અને એ ભાંગની નીશામાં ચક્રચુર રહેતા હતા, તેથી આજે પણ શીરમાર્ગીઓ ભાંગ ધુંટીને પીએ છે, જેવી રીતે આપણે હોમનો બેદ નહિ સમજ્યા, તેવી રીતે સત્તાતન ઢિંદુઓ પણ “સોમનો” બેદ જાણતા નથી જે ખરા વેદાંતીઓ અથવા બ્રહ્મજ્ઞાનીઓ છે તે ચેડાકજ એ બેદ સમજે છે. તેવી રીતે જે ખરા શીવભક્ત છે. તે એનો બેદ જરોખર સમજે છે. એ ભાંગને ધુંટવી એટલે મનન કરવું જેમ ભાંગ વધારે ધુંટાય તેમ તેની નીશા પણ બહુ થાય, એટલે જેમ મનન અથવા વિચાર વધારે કરવામાં આવે તો “સમર્થિ” થાય, અને એ

સમાધિ સ્થિતીમાંજ જ્ઞાન મેળવાય, એમ સારી રીતે જાણે છે.

જ્યારે કેટલાક શીવમાર્ગીઓ એ બાંગનો બેઠ જાણતા નથી તેઓની તો એવીજ માન્યતા છે કે શીવજી પોતે બાંગ પીતા હતા અને નીશામાં ચક્રચુર થઈને શ્મશાનમાં જૂનો અને ત્રેનોની વચ્ચે ગળામાં જહેરી નાગો વીટાળી પડી રહેતા. જહેર પણ પી જતા તેની પણ અસર થતી નહોતી. એવી ભોળા કતોની માન્યતા છે, પણ જેઓ સકેતીક જનમાં સમજે છે, તેઓ તો જાણે છે કે આ તો એક “રૂપક” છે. એની ખરી મતલબ તો એજ છે કે, જે સંસારથી નાગચુડમાં પણ મનુષ્ય વીટલાયશે હોય (યાને સંસારી હોય) અને જહેર પીતું એટલે સંસારમાં ગમે તેવી પણ વિપત્તી (દુઃખો) પડતી હોય તે જાત જે મનુષ્યે આ અજ્ઞાન લીધું હોય તે સંયમ જાળવી શકે છે. ગમે તેવા આવારણમાં (environment) રહેતો હોય, છતાં પણ તે નાહિમત થતો થી. સંસારમાં ફસી પડતો નથી, સંસારી છતાં સંન્યાસી જેવી જીંદગી ગાળી શકે છે. જે મનુષ્યમાં આવી સમજા અથવા વૈરાગ્ય હોય, તેજ ખરો અજ્ઞાની. એનો ખરો બેઠ નહિ જાણતી આજના કેટલાક શીવમાર્ગીઓ બાંગ પીએ છે. અને નીશામાં ચક્રચુર થઈ આગસ્ટ જેવા પડી રહે છે. દુન્યાના દરેક ધર્મોમાં જાવા બેઠી અર્થોના અનર્થો થઈ જવાથી ઘોરાળા થાય છે. મનુષ્યે સંન્યાસી થવાની જરૂર નથી.

સંસારમાં રહી લડનારો એ કાંઈકમાં રહી લડનારા લડવેયા જેવો છે. જ્યારે સંન્યાસી એ ખુલ્લાં મેદાનમાં ખુલ્લી છાતીએ લડનાર લડવેયા જેવો છે.

હવે ફારસી ભાષાના ધુરંધર કવી મહાત્મા “નઝીર”ની યોડીક ઇશિરી પ્રેમ અથવા અજ્ઞાન વીણે લખેલી કવીતાઓ વાંચવાથી ખાત્રી થશે કે, આપણા ધર્મમાં જેમ દાવનીમમાં હોમ રસ કુટીને પીવાતો દુકમ ફરમાવવામાં આવ્યો છે (ઈઆને આગા કીધી છે) તે પ્રમાણે નઝીર એને બાંગ અને બાંગ કુટવાનો (કુટવાનો) કુંદો, સોટો, તગીકે જણાવીને, એ બાંગ પીવાથી મનુષ્યને કેટલા બધા ફાયદા થાય છે, તેનું વર્ણન નીચે લખવા મુજબ કીધું છે.

બાંગની પ્રસંસામાં નઝીરે ત્રણ કવિતાઓ લખી છે, જેમાંની દરેક કવિતામાં, એક નવોજ રંગ નજરે પડે છે, અને સ્વતંત્રતાની સચ્ચે, લુચ્ચાઈ દોંગઈના શબ્દોની અંદર ‘અજ્ઞાન ન’ની ઝગક પ્રકાસિત થાય છે. ઉદાહરણ તરીકે—

“પી આશકોમે આકર દો બાંગ કે પ્યાલે,
જે એક દમમે, તેરા ધર ધુમેં હપ્પર દાલે.”

એટલે બ્રહ્મજ્ઞાનીઓની મંડળીમાં, ઇશ્વરી જ્ઞાનથી ભરત થઈ જો. આ દુન્યા જોને તું તારું ધર સમજી બેઠો છે, અને જોની અંદર તારી ગદ્ગદતે છાવણી નાંખી છે, તે એ આવી રીતના જોનારા કેટલી ધુન્ટી નગરે પડશે.

“કુતું અગમ ડાલે, હવે બધા કાનમે ગદ્ગદના તેલ,
ગર દેખને હંથે તુઝકો, કુતું અવશકે ઝગાકે,
તો ઝાડ અપને પળે, ઔર સરકો ઝળઝળાકે,
પી અવશકોમે આકર, દો ભગ કે ખાલે.”

એટલે—જ્ઞાનની અંદર ગદ્ગદનો મેલ નાખી કેમ બેઠો છે, સંસારથી હાથ ખેંચી નાંખી અને ખીચી દુન્યાનો વિચાર કર.

“કુંડી ખુનોકો બળ, ઔર દેખ દુક કુદરતકે ખેલ,
છોડ સમ કામેકો ગારીલ, ભંગ પી ઔર ડંડ પીલ.”

એટલે—જો ભુવભુવામણી ધાર્મિક કાર્યો તરફથી લોકોની અંદર ફેલાવવી છે, ઇઆને ધાર્મિક આગ્રહોની અંદર લોકો જે ભુવ બરેલા વીચારો ધરાવે છે. (બેઠાં લખેલા લખણો નહિ સમજવાથી) તેઓને કહે છે કે, ચમુઓ ઉધાડી, ઇશ્વરી જ્ઞાનના અખાડામાં ઉતરી જો, કે કુદરત કેવા કેવા ખેલો તારી સમક્ષ રજુ કરે છે.

જેરી રીતે હોમ ઇજિપ્ત આપીને જરથોસ્ત્રને શીખામણ આપે છે કે, તું મને શોધ, અને ક્રિયાના કામમાં હેમ સળીને કુડીન પી તેરી રીતે, નજીરને “ખીગર” કે જે એક પ્રતીક સુર સમાન છે તે ભાગ પીવાની અને ડંડ પીલવાની નમીયત કરે છે. (ઇઆને શીખામણ આપે છે)

“કલ મુઝે દરિયાવપે ખાગ ખિદર ને મિલ ગયે,
સખ્ત પયરાહન અંમે, હાથમે આસા લીએ,
કમ ખુરાક ઔર નાતરાની કે ગીવે જગ મંથ કીયે,
તબ તો વોહ મુંહ દેખ મેરા હંસકે ધું.કહેને લગે.
કુંડી ખુનોકો બળ, ઔર દેખ દુક કુદરતકે ખેલ,
છોડ સમ કામેકો ગારીલ, ભંગ પી ઔર ડંડ પીલ.”

એટલે—કાલે મને નદી ઉપર ખાગ ખીદર મળ્યા, જેઓએ લીધું પહેરણ

ગળામાં કફનીરૂપે પહેરેલું હતું. અને હાથમાં લાકડી લીધેલી હતી, જ્યારે મેં તેઓ આગળ કહ્યું કે, મને ખાવાતું રચતું નથી, અને શક્તિ ઘટતી જાય છે, તો તેઓએ મારું મેલું જોઈ હસી કહ્યું કે, કુડી સાથે બાંગ ધુટવાના ડાંડાને બગાડી, બાંગ ધુટી પીરી શરૂ કર. પછી તું કુંડરતના ચમત્કારો નજરે પડશે.

આ કાવ્યો ગુણાથી (બેઠામાં કહેલાં) છે, જેમની મતલબ પણ તેમની સાથે ખુવાસા માથે આપી દીધી છે, જેથી વાંચકોને સારી પેઠે સમજ પડી જશે. એના પછીના જેટલાં કાવ્યો છે, તે સમજાનાં રંગમાં રંગાયેલાં છે, અને એવું છેવટ આ ઉપર આવ્યું છે.

“હે વોહ સખ્ત હય છસે પીને હય ચાં આકે ફરીર.”

એટલે—એ એવી રીતની સખ્ત છે, જેને ફરીરોજ પીએ છે.

શ્રીમ અને છેલ્લા કાવ્યોની પહેલી લાઇન આવી રીતની છે.

“કુનિયાકે અમીરોમેં ચા ફિસ્કા રહા ડન્કા.”

એટલે—કુન્યાના પૈસાદાર લોકોના વર્ગમાંથી અહિં કોનો ડન્કો વગે છે. પહેલી કરિતા પ્રમાણે, એ કાવ્યમાં પણ શરૂઆતથીજ પ્રેમીઓતું વર્ણન સમાવવામાં આવ્યું છે.

“કુન્ડીકે નકારે પર ખુનેકા લગા ડન્કા

નિત બંગ પી ઔર આશિક દિનરાત બગા ડન્કા.”

એટલે—કુન્ડીના નગારા ઉપર બાંગ ધુટવાના સેંટાથી ડન્કો લગાવ, અને નિત બાંગ પી, અને રાત દિવસ ડન્કો વગાડ.

નીચલી શબ્દો એક હીરા રૂપી છે.

ઉલ્કનકે જમરૂકી રહે ખેનકી ખુટી હય,

પત્તોકી ચમકે ઇસ્કે કિમખાળકી ખુટી હય,

મુઠ છસ્કે લખી ઉસ્સે ફિર કાલેકો છુટી હય,

જેનાન ટકારેકી, ઇસ ખાતપે કુટી હય,

કુડીકે નકારે પર ખુનેકા લગા ડન્કા

નિત બંગ પી ઔર આશિક, દિન રાત બગા ડન્કા.

એટલે=પ્રેમી હીરાના ખેનર એ એકજ છે, જેના પાતરાંઓની ચમક

દિનખાત્ર ઉપર પાડેલી વેગરૂપી છે. જોને મોટે લાગી તેનાથી છુટતી નથી. અ. ટકારાની તાન એ વાત ઉપર આવી દુટે છે કે, કુંડી અંદર સોટો ઠોકો બાંગ તૈયાર કરી ગ્રેમી બાંગ પી અને રાત દિવસ ડંકો વગાડ.

સાધુની મસ્તીનો દેખાવ નીચલા કાવ્યથી જણાયો.

હંય મસ્ત વહી પુરે જો કુંડી કે અંદર હંય,
દિલ ઉનકે બડે દરિયા, જી ઉનકે સમન્દર હંય,
બપોડે હંય સનમ જુનડો, ઓર જુનને મન્દર હંય,
કહે તે હય વહી હંમ હંસ આશક જો કલન્દર હંય
કુંડીકે નકરે પર ખુતેકા લગા ડંકા
નિન બંગ પી ઓર આશિક દિનરાત બગા ડંકા.

એટલે=જેઓ કુંડીની અંદર કુમેલા છે, એટલે જેઓ બાંગ પીવાથીજ કાપે રાખે છે, તેઓજ પુરા મસ્ત છે. તેઓના હય (હૃદય) મોટી નદી અથવા સમુદ્રરૂપી છે. તેઓના મનમાં તો તેઓનો બ્હાસો મુનિ બની આગળજ બેઠેલો છે, અને ઉપરનું મંદીર ડોલે છે. જેઓ દિવાના ગ્રેમીઓ છે, તેઓ હંસી હંસીને એજ કહે છે કે બધું છોડી બાંગ પી, અને તારો ડંકો વગાડ.

નગીરના આ ગુલ (બેદ બરેલી) કાવ્યોની ખુબી તો જેઓએ એ જ્ઞાન લીધું હોય તેજ સારી રીતે સમજી શકે છે. કુંકમાં નગીર કહે છે કે દુન્યામાં કાચુનો ડંકો વાગે છે, શું પૈસાવાળા અગીરનો ડંકો વાગે છે ? નહિ જ

જો લોકો કુંડીની અંદર બાંગ કુટીને (ધુટીને) પીએ છે તેનોજ દુન્યામાં ડંકો વાગે છે, અને એ બાંગ પીનારાજ ખરા ફકીરો છે. ફકીર ફાસી શબ્દ છે. રે, કાફ, રે, અને રે, એ ચાર અક્ષરનો એદ આદ પ્રમાણ છે કે એટલે ફાકો ગમ ખાઈ જવો ગુસ્સાને મારવો, કાફ=કનાવન એટલે સંતોષ રાખવો, રે=વાદે ઇલાહી, ખુદાનીજ વાદમાં મસ્તુદ્ય રહેવું, રે=રેવાઝત અશોધ, (પરિત્રાઈ) રાખવી.

સુધીઓ એ બ્રહ્મજ્ઞાન (અથવા પ્રેમરસને) ને “મય” અથવા દાર કહે છે. અને એ “મય” અથવા દાર પીધાથી મનુષ્યની હાલત કેરી ઉંચ પ્રકારની થાય છે તે વીધે નીચલી ગ્રંથ વાંચકથી સમજાવુ પડશે.

ગાઝલ

“તું બર એક મયકા પેમાના”

- મુઠે જલ્દીસે દે સાકી તું બર એક મયકા પેમાના,
 ૧ રહે દાવમ શરાબુમે, તેરા માથુ મયખાના.
 તકપતા હે દિયે ખીરમીન, કીયા હે ઇસ્કને ધાવન,
 ૨ હુયા હે મય ઉપર માવન, દિયે ખીમાર વેરાના.
 લગી હે ઇસ્કકી આનસ, હુઈ હે મયકી અમ ખસહસ,
 ૩ પીલાદે જામ એક દિલ કસ, ખનાદે મુઝકો મસ્તાના.
 જો સરખન વસ્ત્રકા ચાખુ, મનમકો મય લગા રાખુ,
 ૪ કરે કુરખાં જાં લાખુ, શમે ઉપર જીયું પરના.
 પીલા દે વસ્ત્રકા સરખન, કે પાવું ચારસે કુરખત,
 ૫ પડી હે મુઝમે આહ શુરમન, કીયા હે મનને દિવાના.
 શરાબે નામ લાકર દે લયા લમ જામકો બારદે,
 ૬ દિવાના અમ તેરા કરદે, મેરા દિલ કરદે દુરદાના.
 સનમકી હે તલમ “અનવર” પકા રહે જાં વહી દર પર,
 ૭ હા લખું બક્ષા સર પર, ઇસ્કમે રહે તું મંદદાના.

ભાવાર્થ=હે શગવ પાવાવાળા પરમેશ્વર, તું મને જલ્દી એક શરામનો પાથો (અર્થાત્ પ્રેમ રસનો પાથો) બરીને આપ. તારું પ્રેમશી શરાબખાતું સાબથી બરેતુ કાવમ રહેા.

(૨) તારા પ્રેમે મને ધાવન કરી અધમુઓ કરી નાંખ્યો છે. મારું મન હવે સુન વેરાન થઈ ગયું છે, માટે શરામની ઇચ્છાવાળો થયો છું.

(૩) મારા શરીરમાં પ્રેમની આગ લાગીરહી છે, અને પ્રેમરસ પીવાને અતુ-તા થઈ છે, માટે એક શગમનો પથો તું મને એવો પા, કે જે તારી તરફ મેચાઈ જઈ અને મસ્ત બની જઈ.

(૪) જો એ વસ્ત્રનો શરખન (અર્થાત્ મળવાનો પ્રેમગમ) પી જઈ તો તે મારા મને વળગાડી રાખું; અને દીવા હર પનગીવાલી માફક, મારા સાથ જીવ હોય, તો પણ તે તમામ તારા ઉપર કુરમન કરે.

(૫) તું મળવાનો પાથો પાઈ દે, કે જેથી હું તારી પામે આવી જઈ,

મારા ઉપર દુઃખ આવીને પડ્યું છે, અને ચિંતાએ મને ઘેરો કર્યો છે.

(૧) તું ચોખ્ખો પ્રેમરસ લાવી દે અને પ્યાલો બરાબર પુરેપુરો ભરીને આપ, અને તારા પ્રેમનો ઘેરો કરી દે, અને મારું મન મોતીના દાણા જેવું ચોખ્ખું કરી નાંખ.

(૭) હું “અનવર” ! જો તને પરમેશ્વરને મળવાની ઇચ્છા હોય તો તું તેના દ્વાર આગળ પડી રહે, અને તારાં માયા ઉપર લાખ્ખો દુઃખ પડે, તે સહન કરી પ્રેમમાં બરાબર શૂન્નીર રહે, અર્થાત્ ભક્તિમાં દ્વંદ્વ રહે.

આત્મગાન સંબંધી જૈન કવિ માનમુનિ કહે છે કે—

“પાનીમે મીન ખ્યતી રે, સુન સુન આવન દાંસી રે
સુખ સાગર સજ ઠેર બયો હે, તું કાં બયો ઉદાસી
“આત્મગાન” બિન નર બટકટ હે, કયા મથુરા કયા કાચી રે,
“માનમુની” કહે એ ગુર સાચો, સહેજે મીઠે અધીનાથી રે.”

જુદા જુદા વિદવાનોના (સંકેતમાં) શુભ ભાવાર્થમાં કહેલાં કાવ્યો ઉપરથી ખ ત્રી થશે કે, હોમ ઇન્દ્ર અને હોમરસ એ આત્મગાનને આદેશ કહેલું છે. આજ તેરસોં વરસ થયાં, આપણા આશ્રવનોએ, ઇધારા ધરી નાખ્યા, કંઈક હાવનીમો અને લાક્ષણિક ધસી નાખ્યા પણ એનો ભેદ સમજી શક્યા નહિ. જો આવાં ભેદી લખાણે તો ભેદ સમજી શક્યા હને તો નરથોસ્તીઓની, અને ખુદ ધર્મગુરુ વર્ગની હાલત આલેલી તીચી પંકતીએ ઉતરી પડે નહિ.

જો ચીજ જ્યાં શુભાર્થ હોય ત્યાંજ તેની શોધ કરવી જોઈએ, તે પ્રમાણે નહિ કરતાં બીજે બીજે ઢોકાણે શોધવાથી, તે મળતી નથી. આપણી બરગસ્તે હાલમાં આપણું સાહિત્ય તથા આપણી સ્વતંત્રતા આપણે શુભાર્થી બેઠા. પણ જ્યારે આપણે પછું એ સાહિત્ય એકતું કરી તેના તરજુમાઓ કરીને નવેસરથી સુવાયું છે. તો એ ગાન સંબંધી આપણે ફારસી સાહિત્ય તરફ પહેલી નજર દોડાવવી જોઈએ.

એ સાહિત્યમાંથી જ આપણા રમ્મો (ભેદ) ઉકળવા જોઈએ, આપણે તો ફકટ ફોટલાંને વળગી રહ્યા છીએ, જ્યારે બીજા તો સુધીઓ પાસે છે. જ્યાં સુધી એ સુધીમતો આપણે અજાણ કર્યું નહિ, ત્યાં સુધી અધારામાં ગોતાંજ ખાયા કર્યું. આજની આપણી ક્રિયાઓ કાંઈ પણ સમજ્યા વગર કર્યા કરવાથી, પૈસાની બરબાદી થાય છે અને તેનું કાંઈ પણ ફરીજામ લાવી શકતા

સ્વરૂપના મંદિરો ન હતાં, મૂર્તિઓ ન હતી, ગણપતિ, શીવ, મહાદેવ, કાળિકા, અંબા, કે બીજા કોઈપણ જાતના દેવદેવીઓ ન હતા, અથવા તેમની પુજા કરવામાં આવતી નહોતી.

યજ્ઞો અને પ્રાર્થના એજ માત્ર આર્યોનો ધર્મ હતો. યજ્ઞો કરતી વખતે સ્ત્રી પુરૂષ બન્ને માથે બેસીને રોજનો અગ્નિહોમ કરતાં, કુંડમાં આદુનિઓ આવતી વખતે વેદોના મંત્ર બોલવામાં આવતા, અને દૈનિક ધર્મવિધિ પુરી થતી હતી.

તે ઉપરાંત દૈનિક ભોજનમાંથી પ્રત્યેક હિંદુ ગૃહસ્થ અમુક ભાગ રોગીઓ અને બિભ્લુકોને આપતો હતો. ઇશ્વરની ઉપાસના દૈનિક યજ્ઞ, માનપિના અને અન્ય કુટુંબીઓની સેવા, પોતાની આસપાસના પશુ પક્ષિઓ અને રોગીઓ વગેરેને આપવાનો નિત્યનો આહાર, અને અતિથી (પરેણી)ની સેવા, એ પાંચ કાર્યો ધર્મના અગ્ર ગણાતા હતા, અને તે પાંચ કાર્યો પંચ મહાયજ્ઞ કહેવાતા હતા. દરેક હિંદુ ગૃહસ્થ આ પાંચ યજ્ઞો કરતો હતો. એમણે તેની ધાર્મિક ફરજ પુરી થયેલી મનાતી હતી. આ કાર્યો અનુક્રમે બ્રહ્મયજ્ઞ, દેવયજ્ઞ, પિતૃયજ્ઞ, જુતયજ્ઞ, અને અતિથિયજ્ઞ, કહેવામાં આવતા હતા. અને જુતયજ્ઞ તરીકે રાધેદેવો જે ખોરાક પશુઓ, તથા બિભ્લુઓને આપવામાં આવતો હતો, તે અન્યને બસિ, અથવા બસીદાન કહેવામાં આવતું હતું. આ સિવાય રૂવેદના કાળમાં મુનિપુત્ર, ગુરુપુત્ર, વૃક્ષપુત્ર, કિવાં બીજી કોઈપણ જાતની ધાર્મિક વિધિ ન હતી.

રૂવેદ યુગના હિંદુઓની ધર્મવિધિ આવી સરળ હતી, અને નિયમિત રીતે તે દરેક હિંદુ કુટુંબમાં થતી હતી, આ ઉપરાંત ખાસ પ્રસંગોએ શ્રીમંતોને ત્યાં મોટા યજ્ઞો થતા હતા, પરંતુ તેવા યજ્ઞો શુદ્ધ કોઈપણ જાતના આડંબર વિનાના હતા. યજ્ઞમાં પશુ બસિ, અથવા માંસ હોમવામાં આવતું નહતું. શ્રદ્ધ (આપણામાં મુકતાદ અથવા દેહમાં કહે છે તે) બ્રહ્મણેને દાન, અધિકમાસ, એકાદશી અથવા આજે ચાલતા બીજા વૃત્તો, કિવાં ધર્મવિધિઓ એમાંનું કોઈપણ પ્રતીન હિંદુ યુગમાં ન હતું.

વેદિક હિંદુઓ ઇશ્વરને, અનંત, અખંડ, અજન્મા, અને સમ્યક્દર્શન માનતા હતા, પ્રકૃતિ અને જીવ અનાદિથી માનવા છતાં, તે ઇશ્વરનું સ્વરૂપ જ છે એમ માનતા. અને ઇશ્વરની જગત ચલાવનારી, અથવા જગત પર નિયમન કરનારી શક્તિઓને (૩૩) પ્રકારમાં બહેચી નાખી હતી.

પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, વાયુ, આકાશ, ચંદ્રમાં, સૂર્ય, અને નક્ષત્ર એ

આંકે (૮) વચ્ચે કહેવાતા હતા.

૧. પ્રાણ, ૨. અપાન, ૩. બ્યાન, ૪. ઉદાન, ૫. સમાન, ૬. નાગ, ૭. કૂર્મ, ૮. કૃકલ, ૯. દેવદત્ત, ૧૦. ધનંજય, ૧૧. જીવાત્મા. એ (૧૧) બધા “૩૬” કહેવાતા હતા, અને દિંદુઓના ૧૨ મહિના (કારતક માગસર વીગેરે) એ ૧૨ આદિત્યો કહેવાતા હતા.

‘વિદ્યુનનુ’ નામ ઇન્દ્ર અર્થાત બળવાન હતું અને યજ્ઞ એ હવા સુદ્ધિકારા પ્રભુ પોષણ કરનારો હોવાથી, તે પ્રભુપતિ સચાથી ઓળખાનો હતો, આ તેની સ પ્રકારની શક્તિઓને દેવતા, એટલે ઇશ્વરી શક્તિ માનવામાં આવતી હતી.

રૂઝેદુગુના હિંદુ કવિઓએ આ ઇશ્વરી શક્તિના ગુણગાન એવા તો સુંદર રીતે કર્યા છે, અને તેના ગુણગાન કરતા કવિઓ કવિત્વની રચનાવિક લહે-રોને એટલા બધા તાલે થયા છે, કે, તેમણે આ શક્તિઓના કરેલા વર્ણનો બ્યારે વાંચીએ છીએ, ત્યારે જાણે એ શક્તિને જ આર્યો દેવ મણીને પૂજતા હશે, એવો ખ્યાલ આવી જાય છે. (જુઓ આપણા ધર્મમાં પૃષ્ઠ (૩૩) ફરેસ્તાઓના કેવા અનિશ્ચયોક્તિવાદા ખ્યાનો કીધાં છે.)

પરંતુ જ્યાં વધારે ઉદાહરણમાં ઉતરીને એ સધળાનું રહસ્ય સમજવાનો યત્ન કરીએ છીએ, ત્યારે માલમ પડી આવે છે કે, આ શક્તિઓને જ શરણે થવાનું, અથવા તેની જ ઉપાસના કરવાનું આર્યો એટલે દિંદુઓએ વેદોમાં કોઇ પણ સ્થળે કહ્યું જ નથી, બ્યારે તેથી ઉલટું ‘એક જ ઇશ્વરની’ સ્તુતિ કરવાના અને ઇશ્વર તરીકે બીજા કોઇને પણ નહિ પૂજવાના વિધાનો રૂઝેદુથી માંડીને અથર્વવેદ સુધીના સ્થળે જોવામાં આવે છે.

મુનસફ મીઝાજથી વાંચી જોતાં માલમ પડશે કે જ્યારે દિંદુ જેવી વહેમી કોમ પણ કિષાકાંડમાં માનતી નથી, એક જ ઇશ્વરની ઉપાસના કરવાનું ફરમાન આપે છે ત્યારે દુન્યાના સૌથી ખુલ્લું મનાતા જરથોસ્ત્રી ધર્મમાં આ બધી ગડ-બડ ગોંટાળા બરેલી કિંવાઓ કયાથી દાખલ થઈ ગઈ, અને અત્યાર સુધી ધર્મો-ધપણથી (આધવા એકાનથી) એને કોમે ચાલુ રાખી, તેનું મુળ શોધી કઢાડવાની કોઈએ પણ તકલીફ લીધી નહિ, એ આપણી કોમની કેટલી એપરવાઈ. જે લોકો ધર્મજનુની છે, અથવા બોળાઓ ખરું જોડું પારખવાની શક્તિ વગરના છે, તે સોકોના ધ્યાનમાં તો કદી ઉતરવાનું જ નથી. તે લોકોનો તો ફક્ત બચાવ કરવાનો એક જ ધન ખાવાનો બોલ છે કે, શું આપણા બાપદાદાઓ જંગલી હત ? અને આજકાલના તમોજ બધા ધર્મના ખાં થઈ ગયા ? ધર્મો-ધ અને ધર્મજનુનીએ તે...

તેઓની બીજી રાખીને જો ખરી જાળદ જાહેર કરવામાં નહિ આવે, અને જેવી રીતે ચાલે છે તેમ ચાલવા દે તો પછી કોઈ દિવસ પશુ ધર્મનું ખરું રક્ષક સમજવામાં નહિ આવે. જે સાહેબો આવા ધર્મજનુની ધર્મોધીની બીજી રાખે છે તેઓની નજાગાઇ (બીજાણપણ) નહિ ચલાવી લેવા જેવું છે. ખુદ પેંગાંપરો જેના મહાન પુરોનેની સામે પશુ તે વખતે જુએમ ચલાવવામાં આવી હતી, તો પછી આપણા જેવાના શું દિસાજ, બાકે મને નેટલા સામા થાય પશુ જે આપણા અંતકરણને ખરું લાગતું હોય તે ખુદને ખુદનું કોઈનીયો રાખરખાવટ રાખ્યા વગર જાહેરમાં કહી દેવું જોઈએ.

જ્યારે દસ્તુરો સ્વતંત્ર રીતે હિંમનથી બદાર પડી ધર્મના છુપા બેદો સમજાવશે ત્યારે કોમની ખાત્રી થશે કે આપણા ધર્મમાં કેવાં કિંમતી ગોદરો પડેલાં છે અને ખુદાર્થ જ્ઞાનની જાળદમાં કેટલો એજ છે. જ્યાં સુધી એ અત્મીકજ્ઞાન વીરે આપણે જાણ્યું નથી ત્યાં સુધી એક શાયરે કહ્યું છે તેમ—

“મગજે એલમ આજ્ઞાન બરદાશનન્દ
હસનેખાં પીસે સગાન અન્દાખનન્દ”

જોટલે=ઈસ્મનો ખરો મગજ માને બીજા બ્રહ્મજ્ઞાંતીઓ (ખુદાશનાશીઓ) પોતાની સાથે લઈ ગયા, અને પોતાની પાછળ હાડકાં નાંખના ગયા અને હાલના લોકો એ હાડકાંને માટે કુતરાઓની માફક મારામારી કરીને લડી મરે છે.

કાયમુદીન ચીસ્તી કહે છે કે અવા બદારના દોંગસોંગથી જો ખુદા મક્કી જતો હોતો, અથવા ખુદાર્થજ્ઞાન મેળવી શકતું હતે, તો હરેક જણ મેળવી શકતો.

“તુકતએ પંજહુમ-દર મારફતે હક તઆલા”

દીલ્લી પુખ કરી ન જાવે, શીર બટકને મક્કે જાવે,

મક્કે ગયેસે પીયુજ મીલે, તો ઘર છોડકર સખી ચલે.

મહેનત બીના કોઈ બાડા દેવે, તો ઘર બેઠે સજ કોઈ લેવે,

બજુન ચકાયેસે પીયુજ પાવે, તો પરમખી સારી બજુન ચકાવે.

બગવાં પહેને સાયાં પાવે, તો કપડે સજ કોઈ બગવે કરાવે,

જુબ્યા પહેને દીદાર હોય, તો સંડી ખુંડી સજ કોઈ જાવે,

માલા શીરચે સે સજ કોઈ જાવે, તો માલી સારે અચલીયા હોવે

ન્દાય ધોયેસે દર્શન હોવે, તો મેંડક મચ્છી સજ કોઈ જાવે,

જો કોઈ ખુદ ઈશ્વર તરફથી જોવે, સો ગગન મંડળમાં દર્શન જોવે
મુશ્કિલ કામીય થીવે મહેરબાના શાહ “કાયમદીનને” પીયુ પીજાના

આત્મખળખળ થશે ત્યારે બધાએ દેવતાઓ તમારી સેવા કરશે

તેનીસ કરેડ દેવતાઓ શું પણ તેનીસ લાખ કરેડ દેવતાઓની ઉપા-
સના કર્યા કરે પરંતુ જ્યાં સુધી તમારા પોતાનામાં આત્મીકખળ નહિ ઉછળે
ત્યાં સુધી જરાએ કલ્યાણ નહિ થાય.

જ્યારે તમારું આત્મખળ જાગૃત થશે ત્યારે એ બધાએ દેવતાઓ તમારી
સેવા માટે તમારી પાસે હાથ જોડીને ઉભા રહેશે અત્યારે તો તમે એમની
સેવા કરો છો પણ પછી તે તમારી સેવા કરશે, આત્મખળનું સામર્થ્ય એવું છે
છતાં “એ માન નશીબમાં નથી,” “ઈશ્વરની મરજી,” “આત્મકાલ શરૂન મળતા
નથી,” “સુસંગત મળતી નથી”

“કું-યા કમ્પી ખરાખ છે;” ઈત્યાદિ ઉદ્ગારો આપણે જ પ્રમાદ દર્શાવે છે.
દુર્બળ મનને આત્મસાક્ષ કદી પણ થતો નથી.

✓ “બેઠે હે તેરે દરપે તો કુઠ કરકે ઉઠેગે;
યા વરસ જી હો જાવગા યા મરકે ઉઠેગે.”

એ અંતકરણ શા કામનું કે જેમાં આત્મખળ અને આત્મવિશ્વાસ ન
હોય ? ખરો સાર જ એ છે કે અજર અમર આત્મદેવમાં વિશ્વાસ હોવો એવું
નામ ધર્મ અને વિશ્વાસ છે.

“તમારું સુખ તમારા આત્મામાંજ છે માટે અંતરમાંજ તેની ખોજ કરો”

પ્રાણોના પ્રાણ અને જીવેના જીવે એવા એક આત્મદેવમાં શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન
થાય તો સમગ્ર પાપોનો બેડો ક્ષય માત્રમાં વૃદ્ધી જાય.

જો દેશમાં એક આવો નર પેદા થાય તો દેશ પ્રશુલ્લિત થઈ જાય. શું
આ અમૃતની કોઈને જરૂર નથી ?

આ અમૃતની શોધમાં તો જીવ માર્યો માર્યો ફરે છે, પરંતુ ખરું સુખ
ક્યાં છે ? તેનું જ્ઞાન ન હોવાથી તેની શોધમાં ને શોધમાં ભટકવા જ કરે છે.

હે હિંદુઓ, પારસીઓ, મુસલમાનો; અને સર્વ સંપ્રદાયવાળાઓ ! જેની
શોધમાં આટલા માર્યા માર્યા ફરો છો, તે તો તમારી પોતાની અંદર જ છે;
માટે ત્યાંજ તમારા અંતરમાં જ તેની ખોજ કરો, સુખના પડછાયા ને સુખનું

અરે સ્વરૂપ ન સમજો, એ પડછાયાને પકડવા જતાં, તો તમો તમારી જાતનેજ ગુમાવશો.

હે આત્મબુદ્ધિઓ ! જો તમે એમ માનતા હો કે બુદ્ધ, કૃષ્ણ, કે દ્રોષ પશુ એવા ખીલ મહાત્માને લઈને તમારો ઉદ્ધાર થાય છે; તો તમો યાદ રાખો કે તમારા ઉદ્ધારનું અરે કારણ કોઈપણ મહાત્મા નથી, પરંતુ તમારો પોતનો જ આત્મા છે. વળી જો એમ ધારતા હો કે ગુરૂ કૃપા વિના તમારો ઉદ્ધાર નથી તો યાદ રાખો કે પ્રથમ આત્મકૃપા મેળવ્યા સિવાય ગુરૂકૃપા થતીજ નથી દાખલા તરીકે એક વિદ્યાર્થી નિશાળે જાય છે. પરંતુ પોતાનું કર્તવ્ય બરાબર બજાવતો નથી તો તેના ઉપર ગુરૂકૃપા કદી થતી નથી, પરંતુ તેજ છોડે તો પોતના પાઠ બરાબર તૈયાર કરે તો ગુરૂકૃપા એની મેળે જ એ ॥ ઉપર યશો, અને ગુરૂકૃપા થતાં ધૈર્ય કૃપા પણ એની મેળે થશે. એજ પ્રમણે તમારા ઉદ્ધારનું અરે કારણ તમારો પોતાનો જ આત્મા છે. માટે તમારે ગુરૂત્વાકર્ષણનું મધ્ય બિંદુ તમારી બહાર દેંકશો નહિ. જે ક્ષણે તમારા દિવ્ય સ્વરૂપમાં નિષ્ઠા પામશો તેજ ક્ષણે જીવનશક્તિ તમારામાંથી વહેવા માંડશે.

—સ્વામી રામતીર્થ

પ્રકરણ ૨૬મું

“આથવન (ઈઆને ધર્મગુરુ)નો દરજ્જો”

આથવન (ઇઓગદમેગર=મોખેદ) કેવો હોવો જોઈએ તે વીરે લખ્યા પહેલાં આપણે સદગુરુદરશના લક્ષણ, અર્થ

“ખરો સદગુરુ કોણ !”

તે વીરેનું જાણીના ખીરની એખા “ડીન ઇન્દ”નું લખાણ જોઈશું જે નીચે લખ્યા મુજબ છે, તે જોઈએન છતાં છતાં સદગુરુદરશ કેવો હોવો જોઈએ તેની વ્યાખ્યા આપના લખે છે કે, ખરો સદગુરુદરશ કોઈ દિવસ બીજાને દુઃખ આપતો નથી, બીજાના મનમાં અધન પડેલાડે, એવી વસ્તુ સ્વીનીવી, તે સંબંધપૂર્વક દૂર રહે છે. તે વડેની, ઉદાભીન, કે કોપી જનનો નથી, તે દરેકને સંતોષ અને અનંદ આપવાની તમનીજ કરે છે. ખસ જરૂર વગર તે ચેતાની યાને કરતો નથી. સ્વાભા મહેનું મગીને પેનનો બચાર કરતો નથી. તે કુશળી કે મુશ્કેલ સંજ્ઞાન કાઢતો નથી. કેઈકા દેવજોને અન્ય મનને નથી. અને બનનાં સુધી દરેક ચીજનો સરોજ અર્થ કરે છે. તારારી બન-દોમાં પણ તે દયાપાત્ર, કે નીચતા જનારનો નથી. કેઈ દિવસ ખોટો લાભ સેનો નથી. દવીક ખુશા બાંડનો નથી. અને કેમના ઉપર ખેટાં અળ જોરા-ડનો નથી. અથવન થતાં પણ મગજનું સમનેલપણ જાગરી રાખે છે. અને તે જોટો તો કસોળી રહે છે કે બીજાને તેનું ખુશું થયું છે, એ વન તેને ૧૬ પણ રહેતો નથી. કેઈ પ્રતે દેવ (દેવે) રાખતો નથી અને તેના વિચારો ખરા દેવ કે ખોટા દેવ, છતાં તેમાં જન્યવનું તત્વ તો નથી જ દેવ. તે

જેટલો સાદો તેટલો જ મજબુત મનનો, અને જેટલો સ્પષ્ટ વક્તા, તેટલો જ દૃઢ નીશ્ચયી હોય છે. તે અત્યંત નીચાલસ, શાંત, ઉદાર, અને સમ્મત હોય છે. વીરોધીઓના દીક્ષમાં પણ તે વાસ કરી શકે છે. અને તેમની બુદ્ધિ દરમુજર કરે છે.

ઉપર આપણે સદ્ગુણસ્થ વીરે જે લખાણ આપ્યું છે તે વાંચવાથી માલમ પડશે કે ત્યારે એક સદ્ગુણસ્થમા આમાં કિતમ લક્ષણો હોવાં જોઈએ, ત્યારે ધર્મશુર થાને ધર્મોન્નદાએગરમાં કેટલી બધી પવિત્રતા હોવી જોઈએ તે આ નીચે આપેલા મોખેદોના ૧૫ હોનરથી માલમ પડશે.

ધર્મોન્નદાએગર મોખેદોને ૧૫ હોનરથી પોતાની ખસલત સમારવી લાજેમ છે. તે ૧૫ હોનર શુભરાતીમા માએના સાથે લખ્યા છે. (ધિઆન મોખેઃ આવી ખસલતનો જોઈએ.)

- ૧ અવીજેદ, હીમ.....એટલે પાક ખસલતનો.
- ૨ આસનીદે, ખેરદ મની અક્રયનો ધિઆને આસાક
- ૩ હીન અસપનારમાં..... માજદીઅસની દીન ઉપર સુસ્ત અને ઉગનવાર રહેનારો
- ૪ ધર્મજદાન, મનીદાર..... હરદમ ધર્મજદાનને વમાયનારો
- ૫ મીનો. વીનયને..... મીનો જદાન તરફ નેગાદ ગખનારો, અને પાક નમરનો
- ૬ પાક મનશને..... પાક મનશનીનો (વીચારનો)
- ૭ રાસ્ત ગવશને..... સાચું બોલનારો
- ૮ ખેરદી, કુનયને..... દનાષ બરેલાં કામ કરનારો
- ૯ ધર્મોન્નદાયરે, તન..... પાક તનનો
- ૧૦ શીવા, હેજુઆન મીડી જોજાનનો
- ૧૧ નરંમ, નસક અછી રીને (ધર્મજદાન-પરસ્તી-દીનની) -કેતાબ શીખેલો
- ૧૨ રાસ્ત, અવસ્તા શહી અને હરેસ્ત અવસ્તા શીખેલો
- ૧૩ પાદીઆવ, સાજેશને..... પાકીથી કામ કરનારો
- ૧૪ હીવ, નીરંગ કીરીઆ, કરમ અછી રીને જાણનારો
- ૧૫ નાખેર, જુવામ..... નાવર સાથે જીનદેગી શુભરનારો (ધિઆને શદાકાલ નીબનારો, અને કાએમ રહેનારો, હોરમજદની ધર્મશને તથા બંદગીમાં જીનદેગી જે મરનારો.)

નોટ—આ લખાણ આજથી ૯૫ વરસ ઉપર થયલા તરજુમાનુ છે અને એ ધર્મજનેનો તરજુમો. અસપંદીઆરજી કરામજીએ શીધેલો છે યમદેજરદી સને ૧૩૧૮

ગુંદરથી બાપ્તિસ્મા, અને બીજી ધર્મગુરુ કેવો હોવો જોઈએ તેની બાપ્તિસ્મા પરથી માલમ પડશે કે. ધર્મગુરુમાં કેટલું બધું જ્ઞાન હોવું જોઈએ, અને કેવો ચારિત્રવાન હોવો જોઈએ. આપણો ધર્મ જ્ઞાન માર્ગ ઉપર રચાયેલો છે. અને પેગંબરે જે જ્ઞાન મેળવ્યું, તે પોતાની જાતી અક્ષરથી (આસને ખેરદથી) એવણે કંઈ પણ તપ જપ અથવા બંધંગી કરીને મેળવ્યું નથી. શાંત જગ્યા ઉપર બેસીને વિચાર કરીને, એવણના ગાથા ઉપરથી જ માલમ પડી જાય છે કે, દરેક સવાસો સીદ્ધા, દાદાર, હોરમજદને જ પુછે છે, અને તેનો જવાબ પણ દાદાર હોરમજદ તરફથી જ મેળવે છે. શદેસા લાવ લઇ જનાર શરોસ ઇજદ છે. (ધિઆને વીચારથી જ જ્ઞાન મેળવ્યું છે. એવણ પોતે Reformer ધર્મ સુધારક હતા, એટલે એવણના આબ્યા અગાઉ જે દીન દશે તેમાં એવણે આવીને શુમારા વંધાર કીધા અને તેથી જ સોકોમાં અળખામણા થઈ પડ્યા હતા, કારણ કે એવણનો એક ખુસને માનનારો કંઈપણ કિયા કાડ વગરનો, સાદો, અક્ષમ પમંદ ધર્મ સોકોને નહિ જ રહે, જેની રીને આજ સોકોને બપકા બર્ષો ધામ-ધુમ સાધનો અને એદ બરમથી બરેસો ધર્મ જોઈએ છે. તેની રીને તે જમાનામાં પણ સોકોને જોઈતો હતો. જે સોકોને રચનો જ ધર્મ ફક્ત હોતો હતો, તે કોરોડો આદમી એવણની દેવાલીમાજ જરથેસ્ત્રી થઈ જતો, પણ એવણને પોતાના અનુયાયીની સખ્યા વધારવાની તમન્ના નહિ હતી. પણ થોડક જથ્થો પણ આવે. ધર્મ અખત્યાર કરીને ચલશે તો બરિજમાં જેમ જેમ સોકોમાં જન આવતું જશે તેમ તેમ એનો ફક્ત થશે. એવી આજી રાખીને જ ગમે તેવી વીરદનાં છંતાં, પણ મક્કમ રહ્યા. અને આજે દુન્યામાં જેટલા ધર્મો છે, તેના સ્થાપકો કણુક કરી જાય છે કે, દુન્યામાં જે સૌથી પહેલાં એક ખુદા છે, અને તે એકલો જ પરસ્તેશને લાયક છે એવું શિક્ષણ આપનાર થઈ ગયો હોય તો તે વખતે વખતુર રમજગો અંશે જ-ધુઅજ છે. એવણના શિક્ષણ ઉપરથી, ધુમાએ (મોઝીઝ), ઇસુ ખ્રીસ્તે, મદમદે, સેકેરીએ, જુદે, બાસ્ટિઅને, શંકરાચાર્ય, વસ્તીક વીગેરે દુન્યાના મહાન ધર્મગ્રંથકર્તાએ એક ખુદાનું શિક્ષણ આપ્યું છે. એ ઉપરાંત મંદાવી, યાઝરદાશ, ખેટો, વસિષ્ઠ, વીગેરે પણ જ્ઞાનમાગીઓએ એ સીદ્ધાન્ત સ્વીકાર્યો છે.

આજે કામમાં જે ધર્મ ચાલી રહ્યો છે. તેવો ધર્મ આપણો નથી. તે વખતના ધર્મગુરુઓને (આચરનોને) દુન્યાના કેટલા ધર્મોની સામે દલીલો કરીને જરથેસ્ત્રી ધર્મનો ફક્ત કરવો પડ્યો હતો તેનો ખ્યાલ આજની પ્રજાને હોય એવું લાગતું નથી. તે જમાનામાં પંચતની અશુભજી ક્રેસા જપા ધર્મો હતા અને તે ધર્મવાળાઓના મુદર દેવો તરફનાર પ્રજાની ધામધુમ બરેવી કિયાએ,

મોટાં મોટાં સરખો કલાકીને કેવી રીતે લોકોને હેતરવામાં આવના હતા. તે
 વીરે જાણવું હોય તો યાદુદીઓની તવારીખ, હીંગોટસ તથા સ્ત્રેઓની લખેલી
 તવારીખ (શ્રીક તવારીખનવેસોની) તથા નેન કલાકે રીડપાયતી ફન્વાની તવારીખ
 વાંચવાથી માલમ પડશે. કેટલા જુદા જુદા ધર્મો તે વખતે ચાલતા હતા. એક નો
 ખેડડીઅન લોકોનો, એસીરીઅન લોકોનો, બેમીથોઅનનો, ઇજીપ્સીય-
 નોનો, ગ્રીમમાં ગ્રીકોનો, તુગનીઓનો, અરબોનો, હીંદુસ્તાનમાં હીંદુઓનો, પેરેસ્ટા-
 ઇનમાં યાદુદીઓનો, શીનીસ્થનોનો, અને હેલ્થે હેલ્થે ક્રિશ્ચનોનો, આટલા બધા
 ધર્મોની મામે ટકર હાલવાની હતી, ફક્ત આપણો ધર્મ તો મીડીઆમાંજ સંકોચાઈ
 રહ્યો હતો, પાછળથી હખામતી વંશના પાદશાહઓએ, એ ધર્મનો ફેલાવો કર્યો
 હતો, જેમજેમ મુબુકો હતતા ગયા, તેમ તેમ એ જરયેરતી ધર્મનો ફેલાવો
 થતો ગયો હતો. હખામતી વંશના અત પછી સીકંદરે ઈરાન ઉપર હત મેળવી
 ને જે વંશની સ્થાપના કરી હતી તે વંશને શીગરેમી અસકાનીઅન વંશ તરીકે
 ઓળખાવી જાય છે, ત્યારે શ્રીક તથા ખીજ તવારીખનવેસો એને પાર્થીઅન વંશ
 તરીકે ઓળખાવે છે. એ પાર્થીઅન વંશના અત પછી આમાનીઅન વંશની
 સ્થાપના થાય છે, અને અરદેશર બાબેકાનના વખતમાં દરનુર તૌમર આપણા
 ધર્મને નવેમઃથી રચે છે, જ્યાં જ્યાંથી આપણા ધર્મ પુસ્તકો મળી આવ્યાં ત્યાં
 ત્યાંથી મગલી એકઠા કરી આજનો આપણો ધર્મ રચી જાય છે. મીડીઅન
 લોકોના ગજમાં આપણા ધર્મનું સ્વરૂપ કેવું દશે, હખામતીઅન રાજમાં કેવું
 દશે, તથા પાર્થીઅન રાજમાં કેવું દશે, તેની સત્તાદાર સદાદત અથવા તવારીખ
 આપણી પાસે નથી. પણ ખીજ પૂર્વ તરફના તવારીખનવેસોના લખાણો ઉપરથી
 માલમ પડે કે હખામતીઅન વંશમાં ધર્મને ગજકારણથી (રાજવહીવતથી)
 જુદો કરી નાંખવામાં આવ્યો હતો. અને ધર્મગુરુઓનું કામ ફક્ત ધર્મનો ફેલાવો
 કરવો અને કેળવણી આપી એટલીજ ફરજ તેમને માથે નાખી હતી. હેલ્થે
 સાસાની વંશમાં ધર્મગુરુઓનો ફજજો ધણો વધી ગયો, અને રાજમાં ધણા
 જોખમદાર ઓદાઓ ધર્મગુરુઓના હવાલામાં સોંપાયા હતા. વડા વછરનો, ઇનસાફ
 કરનાર વડા ન્યાયાધીમનો, કેળવણી ખતાનો વડાનો એટલે આજે જે ઓદો
 મુનીવરસીટીના ચેનસેલરનો છે. તે દસ્તુરનો હતો અને વાઈસ ચેનસેલર તરીકે
 નાયબ દસ્તુર ખીરાજતો, અને પ્રેફેસરો તરીકે ચદાહિતર દરજ્જાના આગ્રવનો
 હતા. ટુકમાં તે વખતે કેળવણી અને ધર્મ જુદો નહિ હતો. કેળવણી આપનારી
 સંસ્થા ઉપર રાજનો કાબુ હતો. એટલે જે કેળવણી મળતી તે ધર્મ સાથનીજ
 કેળવણી મળતી અને તેથીજ તે જમાનાના લોકો રૂવતંત્ર અને ચારિત્રવાન હતા.
 આજની માફક તે વખતે આગ્રવનો, (ધર્મગુરુઓ) મુવેલાંની બહુતી ક્રિયા કરતા
 નહોતા, પણ મહા વિદ્વાન ફન્વારી દરેક ઇસ્મથી વાકેફગાર, પદરેજગાર અને

બીજા ધર્મોના શિક્ષણથી પણ માહિતગાર હતા

તે વખતે બાળ, આફરીયાન, સતુમ, કે ફરોક્ષી બાલુના નહિ જતો, પણ એકનું કેળવણી આપવાનું જ કામ કરતા હતા

આપણા લોકોની એ નકન પ્રમાણે, ગ્રીક લોકોએ, ગ્રીક ઉપરથી રોમનોએ અને રોમનો ઉપરથી આખા યુરોપે, આપણી કેળવણી આપનારી રીઠીની નકલ કીધી હતી, આજે પણ તમે પ્રોફેસર તરીકે જોશો તો પાદરીઓના ધણે ભાગે હશે જ્યારે આપણા આશ્રમનોએ રાજસત્તા પડી ભાગવાથી, અને નહાણ ભાગની હાલતથી, માહિત્ય ગુમાવી બેઠાનાથી સ્થિતી અને કાળના પરિવર્તનને લીધે પોતાનો ઉચ્ચ દરજ્જો ખોલી દીધો, અને આજે આવી છેક નીચી પકતીએ પુગા, દસ્તુરો અને મોમેદનું કામ કેળવણીકાર તર્ગિનું જ છે દસ્તુરોએ તો વડા વજીરનો (અથવા દીવાનનો) વડા ન્યાયાધિપનો, યુનીવર્સિટીના ચેનમેનનો અથવા વાઇસ ચેનમેનનો ઓફીસ ભોગરવો જોઈએ, અને મે બેઠાએ પ્રોફેસરો, તથા શિક્ષકો નોજા ધધો અખત્યાર કરવો જોઈએ ભાડુની ક્રિયા કરવાનું કામ કોઈ દિવસ પણ છુટકાળમાં આશ્રમનોનું હતું જ નહિ આપણી કોમની પડતીની હાલતનું કારણ એક જ છે, આજે તે એ કે આપણા દસ્તુર માહેમો અને મોમે. સાહેમો પોતાની ફરજથી ચુક્યા, અને આવો ધધો અખત્યાર કર્યો એમાં વાક કે છતો નથી ફક્ત આપણી સમજ ફેગનો જ છે આજે પણ જો દસ્તુરોને તેઓની દરજ્જાને લાયકનો મુમ રો કામ તરફથી મળતો હોય, તે લોકોને પુત્તી સ્વતંત્રતા મળે, અને તેઓના પ્રમાણિક મત પ્રમાણે કામ ચાલે તો કોમને માટે પણ ફાયદાકારક છે, અને અશ્રમનોને પણ પોતાનો અસન દરજ્જો પાડો મેળવવો સામ મળે ફક્ત કામ એક મ ધધને હાનની જુની પુગણી રીઠીને તીન જની આપી, દેશ, કાવ, અને સ્થિતી પ્રમાણે કેળવણીમાં ધડમળનો ફેરફાર કરે તો કામ પાછી સ્વતંત્ર અને ચારિત્રાન થાય હાનની અગ્રેજી પદ્ધતી પ્રમાણે જ્યાં સુધી કેળવણી આપનારા આપણે ત્યાં સુધી તો કામ જનીને તેની જ રહેશે, એ પશ્ચિમ તરફની રીઠીને (પદ્ધતીને) બાબુએ મુશ્કેલી પાડેલી પચાસને પોતાના હાથમાં કેળવણીની લગામ લેવી જોઈએ, આપણી પાસે ધણા ફડા અમથા પડી રહેલા છે તેમાંથી નાણાનો ઉપયોગ કરીને અથવા કેળવણીને માટે ખસ એક ફડ ઉચ્ચ કરીને આપણા વિદ્વાન દસ્તુરો, કેળવણીકારો (Educationalists) દુનર ઉદ્યોગની કેળવણી આપનારા ટેકનીશ્યનો, વેપાર ધધાની કેળવણી આપનારા શિક્ષકો (Commercial teachers) અરોગ્યતા સંબંધી (Hygiene) માનવજાતના તમીઓ, પાગલી સ્કુલો, ચનાવતા પ્રીન્સીપાલો અને અધ્યોગમાન બેડીંગ સ્કુલના પ્રીન્સીપાલ વગેરે અનુભવી કેળવણીકારોની એક સ્વતંત્ર બોર્ડ સ્થાપવી

અને દાક્ષના શિક્ષાન વાઈસ ચેનસેલર મી. બ્રમનજી વહાડીઆને એ બોર્ડના પ્રમુખ નીમવા ને તેમણથી નહીં બને તો પછી સગુ રસ્તમ મસાની જેવા બહેથ કેળવણીકારને એ બોર્ડો આપવો અથવા તો એ બોર્ડને લાયક કેઈપી ગુરુરથને પ્રમુખ બનાવવા અને કેળવણી સંબંધીની ચેન્જના તંપાર કરાવવી. દર વરસે જુદા જુદા પારખી વસ્તીવાળા શહેરોમાં કેળવણી કેન્દ્રનો મેળવવી અને લોકમત કેળવવું.

હવે અપજા ધર્મના સ્થળો, જેનાં કે અગીઆરીઓ આદરનો આતશ બહેરામો સાથે આપણી પારસી રુઝો જોડી દેવી.

અગીઆરી સાથે પ્રાથમીક કેળવણીની રુઝો જોડી દેવી, અને ત્યાનાં જે મોમેદ સાહેબો છે, તેઓને ત્યાના શિક્ષકો બનાવવા અગીઆરીઓમાં બાળકોને લાયકની નાની લાઇબ્રેરી રાખવી, અગીઆરીમાં આતશનો કેમનો પશુ રાખવો કે જ્યાં લેકો બહાલી કરવા પશુ આવી શકે, રુઝના શિક્ષક સાથે ધર્મનું પશુ શિક્ષણ જોડી દેવું. એનાથી કેમના બન્ને લાભો સચરશે એકતો આશ્રમનો સ્વતંત્ર રીતે પેતનું ગુજરાન કરશે સાથે સાથે આતશની બજારણી પશુ કરી શકશે શિક્ષકોને એવા દરખાવા (પગાગ) આપવા કે જેથી પેનાના કુટુંબનું પોષણ કરે, પેનાનો એન્ટ દરજ્જોને પશુ સાચવી શકે. અને બહેદીનો અગળ દાય બોળવા જવું ન પડે, આજે હડીઆણા જેવી મીઠાશરોમાં ધર્મ ગુરુગર્ગને જેની રીતે આશોદાદ આપવામાં આવે છે, તે રીત એ લોકોનો દરજ્જો સચવાય તેવી નથી.

આતશ બહેરામો સાથે આપણી મધ્યમીક કેળવણી આપનારી એટલે મેટ્રીક સુધી શીખનારી રુઝોને જોડી દેવી, અને આતશબહેરામમાં મોટી લાઇબ્રેરી રાખવી, જ્યાં આપણા જેટલા ધર્મપુસ્તકો હોય તે બધા ગખવા અને આતશની બજારણી કરવા થોડાક ખાસ મેબેદો સિવાય, બધા મોબેદ સાહેબોને શિક્ષકો તરીકે રાખવા અને બ્યારે આપણી કોલેજ સ્થપાય ત્યારે ત્યાના પ્રેફેસરો તરીકે પશુ સધળા આશ્રવનોને જ એ બોર્ડો આપવા. આવી રીતે જે ધર્મ-મૂળથી દેરદારો કરવામાં આવે તો એક કાકરે બે પક્ષી મારવા જેવું થાય.

એક તો ધર્મગુરુ વર્ગનું સ્વમાન જળવાય, કોઈના ઝોરીવાળા નહિ રહે અને સ્વતંત્ર રીતે આબક થી પોતાનું ગુજરાન કરે, બહેદીનોને માયેથી એટલો ખર્ચનો ભાર ઓઝો થાય.

સ્ત્રીઓની કેળવણી સંબંધી એક સ્ત્રીઓની સ્વતંત્ર બોર્ડ સ્થાપવી, અને સ્ત્રીઓની કેળવણીનો કાર્યક્રમ મરહોથી જુદો રાખવો શાને સેઓને લાયકની

કેળવણી આપવી કે જેથી ભવિષ્યમાં એક નમુનેદાર માતા તરીકે જાણી ગાળે અને પોતાનાં બચ્ચાંઓને પણ ચારિત્ર્યના બનાવે સ્ત્રીઓની દરેક સરથાંઓમાં સ્ત્રીઓજ વહીવટ કરે એવી ગેઠવણ કરવી. જે છોકરાઓ કુશીઆર હોય વિદ્યા સંબધી (Literary) કેળવણી લઇ શકના હોય તેઓએજ કાલેજની ચઢકની કેળવણી લેવી. બાકી બીજાઓએ કુલ ઉદ્યોગની કેળવણી લેવી.

કારણ કે આ વખતમાં તો દુનિયાનો ધધે નોકરીએ જલ્દી લાગી જાય છે. (સુરતની નમુનેદાર પોલી ટેકનીક ઈન્સ્ટીટ્યુટમાંથી શીખીને બહાર પડેલા કેટલાક છોકરાઓ તો આજે રણતાકમાતા પણ થઇ ગયા છે.) જે આજે કોઈપણ સંસ્થાને મદદ કરવાની ખાસ જરૂર હોય તો સુરતની પોલી ટેકનીક ઈન્સ્ટીટ્યુટનેજ છે. કારણ કે જેમ જેમ એને નાણાની મદદ મળતી જશે તેમ તેમ એમાં સુધારા વધારા થતા રહીને એનો લાભ ઘણા વિવિધાંઓને મળતો રહેશે, અને ભવિષ્યની એલાદ પોતાના પગ ઉપર ઉભી રહીને સ્વમાનથી પોતાનું ગુજરાન કરશે. અને આજે પારસી પચાવતને ગરીબોને નાણાની મદદ કરવી પડે છે તેથી દશ પંદર વરસમાં બંધ થઇ જશે.

જ્યાં સુધી દરતુરો અને આશ્રવનોની હાલત સુધરશે નહિ ત્યાં સુધી કોમની પણ હાલત સુધરશે નહિ. કોમની ચઢકની અને પડતીનું કારણ કોમના ધર્મગુરુવર્ગના શિક્ષણ ઉપરજ આધાર રાખે છે. તેથી ધીરે ધીરે લેકમત કેળવી આ બાકુતી ક્રિયા બંધનર કહાડી નાખી ધર્મગુરુવર્ગને જે અસલ પેશો (ધર્મી) શિક્ષક તરીકેનો તે પાછો આણુ થવો જોઈએ. અને શિક્ષકો તૈયાર કરવાને માટે આપણી મેરવાનજ કામાવાળી અદેરીની અથોરનાન બોર્ડીંગ સ્કુલનો ઉપયોગ કરવો, મરહુમ કામાજીની જે નેમ હતી કે કેળવાયલા અથોરનાનજાઓને પુરતી તાલીમ સાથે બહાર પાડી કોમમાં અસલ આવેશ જરથોસ્તી દીન પાછી આણુ ફરી કોમની ધર્મ સંબધી હાલત સુધારવી તે નેમ પણ તેનાથી પાર પડશે. અને મરહુમનું રૂઠ પણ સાદમાન થશે મરહુમ કામાજીએ આપણા અથોરનાન જુવોને તેની અસલ હિંચ હાલત પર લાવવાને જે બાદચાહી રકમ આપી છે. તેનો પણ સદઉપયોગ થશે. અત્યાર સુધીના પરીણામ ઉપરથી માલમ પડે છે કે જેવી મેરવાનજ શેકે આશા રાખી હતી, તેવી રીતે એ બોર્ડીંગ સ્કુલનો વહીવટ થવો નથી, અને જે પાક ઉતર્યો છે તે કંઈ વધારે સરસ રીતે ધર્મ સમજાવી શકે એવો લાગતો નથી. જુની પુરાણી રીતેજ એનો વહીવટ થાય છે. જ્યાં સુધી આશ્રવનો બાકુતી ક્રિયા કર્યા કરશે ત્યાં સુધી કોમમાંથી વહેમ, અને ધર્મવેવલા- પણું જશે નહિ.

તેમો ઇસ્લામી કામમાં જોશો તો માલમ પડે કે, જ્યાં મસજિદ હોય ત્યાં બચ્ચાંઓને નાનપણથી જ કુરાનની કેળવણી આપવા માટે છે ઇસ્લામીઓએ એ રીત આપણા ધરાનમાં એ લોકોએ ગાદી સ્થાપી ત્યારથી આપણી કેળવણી આપવાની રીતની નકલ કીધી છે ઇસ્લામી ધર્મમાં તો જે સુલતાન હોય તેજ ધર્મનો વડો. ખતીફ પણ હોય, એમ બન્ને ઓઢા સાથે જોડી દીધા, ત્યારથી એ લોકોની ચડતની હાલત થઈ. જ્યારે આપણે ધર્મને કેળવણીથી જુદો કરી નાંખીને કામની આવી હાલત કરી નાખી. હું આગળ પણ લખી ગયો છું. અને પાછો પણ બાર મુખીને કહું છું કે ધર્મમાં કંઈ એવું તત્ત્વ નથી કે જે આપણાથી નહિ બની શકે. ધર્મ તો તમને આનંદી, સ્વતંત્ર, તદરોસ્ત, અને ચરિત્રવાન બનાવે છે. જ્યારે ધર્મ વગરની કેળવણી તમને ડંબી, પરતંત્ર, ચરિત્રહીન અને માયકાગલા બનાવે છે. જરયોસ્તી ધર્મનો સ્પીરીટ તો સોંઠ જવા બનાવવાનો છે તેને બદલે તો આજે પશ્ચિમ તરફની કેળવણી લઈને વધારે વહેમી અને બકરા જેવા બની ગયા છીએ.

આપણા ધર્મના શુભ થ' (બેની લખલ્લો) નહિ સમજવાને લીધે જે ગડગડ ગોઠાળો થઈ ગયો છે, અને લોકોના મગજમાં ધર્મ રિપે જે વહેમી ખ્યાલો પેદાશ થઈ ગયા છે, તે નીકળવા બહુ મુશ્કેલ છે. આપણા વડા દસ્તુરનેજ બેદમાં વરસ્યો, અથવા ગોધો કહેવો છે અને એમ પણ જણાવ્યું કે, વરસ્યો મરી જાય તો કિયામત અટકાની પાડવું, અને જ્યાં સુધી નવો વરસ્યો આવે નહિ ત્યાં સુધી મોએદોએ બેગી રહેવું.

વરસ્યાનું મરી જવું એટલે જે દસ્તુર પેત ના ચારિત્રમાં અથવા અશોષમાં જરા પણ પાછળ પડે માને પોતાના દરજ્જાને નહિ છાજવું કંઈ કામ, કરે તો તે દસ્તુરને ગાદી ઉપરથી દુર કરવો, અને જ્યાં સુધી નવા દસ્તુરની નીમણુંક નહિ થાય ત્યાં સુધી ધર્મશુદ્ધોએ કંઈ પણ કામ કરવું નહિ જુઓ વરસીઓ કેવો બનાવવામાં આવે છે જેના શરીરમાં એક બાલ પણ કાગો નહિ હોય, શું એ પરથી પણ સમજી શકતા નથી ? કે ધર્મના વડા દસ્તુરમાં કંઈ પણ એજ અથવા દુર્ગુણ હોવા જોઈએ નહિ. (જુઓ પેલા ૧૫ હોનર) અને ગોસેજ તે વરસ્યાનું મુત્ર નહિ પણ દસ્તુરે આપેલું સુક્ષ્મગ્જાન અથવા તત્ત્વગ્જાન અને એ સુક્ષ્મગ્જાન ફક્ત દસ્તુરોજ પોતાની 'અશોષને લીધે મેળવી શકે છે. 'એ' વીરે જુઓ વંદીદાદની પરગરદ (૧૯)મી.

ફકરો (૨૦)મો—જરયોસ્તે હોરમજદને પુછ્યું, 'અએ તમામ જાણનારા હોરમજદ, આએ બદન, કે જે દેવથી મારેલું (ઈઆને દરદથી મારેલું) તિયી (જ્યારે) કોઈ માણસ દમરીત યાય છે (અથવા) કોઈ માણસ પતરીત યાય છે,

(એટલે કે જ્યારે કોઈ શખ્સ) દેવથી કરીને (હરેક રીતે) રીમન (અથવા નાપાક થાય) છે, (ત્યારે શું) તે માણસ પાછો પવિત્ર થાય? (અથવા પવિત્ર થઈ શકે?)

કરો (૨૧)મો—ત્યારે હોરમજદે કહ્યું કે અમે જરથોસ્ત (તે રીમન થયેલા માણસની રીમની ઉતારવાને માટે) (તેને) ગોમેઝ શોધવો જોઈએ (યાને મેળવવો જોઈએ) (અને તે મેળવવાને માટે ખસી કીધા ચગરનો કામને લાયકનો (તથા) પાક કીધેલો ગોધો હોરમજદની પેઠા કીધેલી જમીન (અથવા ભોંય) ઉપર (તેને) લઈ જવો જોઈએ.

આમે મરદ કે જે, યોજદાએગાર (યાને પાકીમગી આપનારો) (છે) (તેણે) આસપાસ કશ ખેતવી જોઈએ.

અહિયા આ જોદનો અર્થ એવો થાય છે કે માજદીયસ્તી જરથોસ્તી ધર્મના મૂળ સિદ્ધાંતથી ઉઠેલા જનાર તે રીમન અથવા દુરવંદ કહેવાય છે. અને એવા રીમનને ધર્મનું સુક્ષ્મ જ્ઞાન આપનાર પાક કીધેલો ગોધો એટલે પવિત્ર દસ્તુર તેને જ્ઞાન આપીને, પાછો રસ્તગહે લાવે છે: (હમરીત એટલે સીદ્ધી રીતે યુનાદ કરનારો, અને પનરીન એટલે આકકરી રીતે યુનાદ કરનારો, અથવા યુનેહગારના કાપેમાં જોડીને અથવા જુલથી મદદ કરનારો).

જે શખ્સે યુનાદ કીધો હોય તે દસ્તુર આગળ જઈને તેનો યુનાદ કબુલ કરે અને ફરીથી એવો યુનાદ નહિ કરવની કબુલાત આપે તેને દસ્તુરો ધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન આપતા.

જેવી રીતે દસ્તુરો અને દાવરો ધન્સાફ કરતા હતા, તેવી રીતે આવા ખરાબ ચાલના શખ્સોને, આવાં નીતી વીરુધ્ધ કામોથી દૂર રહેવાની ચાલુ વાએને પણ આપતા હતા, અને દાવરો અને દસ્તુરોનું મુખ્ય કામ આવા ખરાબ ચાલના, અને ધર્મથી ઉઠેલા જનાર દુરવંદોને સુધારી, પાછા ગૃહસ્થ બનાવવાનું હતું.

અસલના જમાનામાં દસ્તુરો અને આગ્રવનોને પોતાની અશોઈને લીધે જે દરજ્જે, સત્તા, અને માન હતું. તેવો દરજ્જો સત્તા અને માન હાલના દસ્તુરો અને આગ્રવનોને મળતું નથી. જે તેઓ પણ અશોઈથી ઇન્દગી ગુમરી, સ્વતંત્ર રીતે દિમ્મતથી બંધાર પડી પોતાના અંતકરણને જે સામ્યુ લાગે તેવો ઉપદેશ આપે, તે પોતાનો દરજ્જો પાછો મેળવે. જુના વિચારના અને જાહેરો તે વીરુધ્ધ કરશે, પણ તેઓની વીરુધ્ધતાથી ડરી નહિ જતાં, પોતાના સિદ્ધાંતમાં

તેમોં ઇસ્લામી કામમાં જોશે તો માલુમ પડશે કે, જ્યાં મુસલ્માન હોય ત્યાં બચ્ચાંઓને નાનપણથી જ કુરાનની કેળવણી આપવા માંડે છે ઇસ્લામીઓએ એ રીતે આપણા ધરાનમાં એ લોકોએ ગાદી સ્થાપી ત્યારથી આપણી કેળવણી આપવાની રીતીની નકલ કીધી છે. ઇસ્લામી ધર્મમાં તો જે સુલ્તાન હોય તેમ ધર્મનો વડો ખતીફ પણ હોય, એમ બન્ને ઓઢા સાથે જોડી દીધા, ત્યારથી એ લોકોની ચડ઼ની દાક્ષત થઈ. જ્યારે આપણે ધર્મને કેળવણીથી જુદો કરી નાંખીને કામની આવી દાક્ષત કરી નાખી. હું આગળ પણ લખી ગયો છું. અને પાછો પણ ભાર મુકીને કહું છું કે ધર્મમાં કંઈ એવું તત્વ નથી કે જે આપણાથી નહિ બની શકે. ધર્મ તો તમને આનંદી, સ્વતંત્ર, તંદરોસ્ત, અને ચરિત્રવાન બનાવે છે. જ્યારે ધર્મ વગરની કેળવણી તમને ડંબી, પરતંત્ર, ચરિત્રહીન અને માયકાંગસા બનાવે છે. જરવોસ્તી ધર્મનો સ્પીચીટ તો સીંદ જોવા બનાવવાનો છે તેને બદલે તો આજે પશ્ચિમ તરફની કેળવણી લઈને વધારે વહેમી અને બુકરાં જોવા બની ગયા છીએ.

આપણા ધર્મના મુલ્યાર્થ (બેદી લખાણો) નહિ સમજવાને લીધે જે મુઝબ્બ ગાઠાળો થઈ ગયો છે, અને લોકોના મગજમાં ધર્મ વિષે જે વહેમી ખ્યાલો પેવરા થઈ ગયા છે, તે નીકળવા બહુ મુશ્કેલ છે. આપણા વડા દસ્તુરનેજ બેદમાં વરસ્યો, અથવા ગોધો કહેવો છે. અને એમ પણ જણાવ્યું કે, વરસ્યો મરી જાય તો કિયાતમ અઝારી પાડવું, અને જ્યાં સુધી નવો વરસ્યો આવે નહિ ત્યાં સુધી મોએદોએ જેમી રહેવું.

વરસ્યાતું મરી જવું એટલે જે દસ્તુર પેતાના ચરિત્રમાં અથવા અશોષમાં જરા પણ પાછળ પડે યાને પોતાના દરજ્જાને નહિ છાજવું કંઈ કામ, કરે તો તે દસ્તુરને ગાદી ઉપરથી દુર કરવો, અને જ્યાં સુધી નવા દસ્તુરની નીમણુંક નહિ થાય ત્યાં સુધી ધર્મગુરુઓએ કંઈ પણ કામ કરવું નહિ જુઓ વરસીઓ કેવો બનાવવામાં આવે છે જેના શરીરમાં એક બાલ પણ કાળો નહિ હોય, શું એ પરથી પણ સમજી શકતા નથી કે ધર્મના વડા દસ્તુરમાં કંઈ પણ એમ અથવા કુશુંથુ હોવા જોઈએ નહિ. (જુઓ પેલા ૧૫ હોનર) અને ગોએદ તે વરસ્યાતું મુત્ત નહિ પણ દસ્તુરે આપેલું મુસમજાન અથવા તત્ત્વજ્ઞાન અને એ સુક્ષ્મજ્ઞાન ફક્ત દસ્તુરોજ પોતાની અશોષને લીધે મેળવી શકે છે. એ લીધે જુઓ વંદીદાદની પરગરદ (૧૯)મી.

ફકરો (૨૦)મો—જરવોસ્તે હોરમજદને પુછ્યું. અજો તમામ જણનારા હોરમજદ, આજો બદન, કે જે દેવથી મોરેહું (ઈયાને દરદથી મારેહું) તેથી (જ્યારે) કોઈ માણસ હમરીત થાય છે (અથવા) કોઈ માણસ પતરીત થાય છે,

(એટલે કે જ્યારે કોઈ શખ્સ) દેવથી કરીને (હરેક રીતે) રીમન (અથવા તાપાક થાએ છે, (ત્યારે શું) તે માણસ પાછો પવિત્ર થાય? (અથવા પવિત્ર થઈ શકે?)

કકરો (૨૧)મો—ત્યારે હોરમજદે કહ્યું કે અએ જરથોસ્ત (તે રીમન થયલા માણસની રીમની ઉતારવાને માટે) (તુને) ગોમેજ શોધવો જોઈએ (યાને મેળવવો જોઈએ) (અને તે મેળવવાને માટે ખસી કાઢા વગરનો કામને લાયકનો (તથા) પાક કાઢેવો ગોધા હોરમજદની પેદા કાઢેવી જમીન (અથવા ભોંય) ઉપર તુને લઈ જવો જોઈએ.

આએ મરદ કે જે યોગદાએગાર (યાને પાકીજગી આપનારો) (છે) (તેણે) આસપાસ કશ ખેંચવી જોઈએ.

અહિયા આ બેદનો અર્થ એવો થાય છે કે માનદીયસ્તી જરથોસ્તી ધર્મના મૂળ મિદાનિથી ઉઠેલા જનાર તે રીમન અથવા દુરવંદ કહેવાય છે. અને એના રીમનને ધર્મનું સુક્ષ્મ જ્ઞાન આપનાર પાક કાઢેલો ગોધા એટલે પવિત્ર દસ્તુર તેને જ્ઞાન આપીને, પાછો રસ્તરાહે લાવે છે: (હમરીત એટલે સીદી રીતે યુનાહ કરનારો, અને પનરીન એટલે આકક્રી રીતે યુનાહ કરનારો, અથવા યુનેહગારના કાયમાં જાણી જોઈને અથવા જુલથી મદદ કરનારો).

જે શખ્સે યુનાહ કાઢી હોય તે દસ્તુર આગળ જઈને તેના યુનાહ કબુલ કરે અને ફરીથી એવો યુનાહ નહિ કરવની કબુલાત આપે તેને દસ્તુરો ધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન આપતા.

જેવી રીતે દસ્તુરો અને દાવરો ઈન્સાફ કરતા હતા, તેવી રીતે આવા ખરાબ સાક્ષના શખ્સોને, આવાં નીતી વીરૂધ્ધ કામોથી દૂર રહેવાની આજુ વાએજો પશુ આપતા હતા, અને દાવરો અને દસ્તુરોનું મુખ્ય કામ આવા ખરાબ સાક્ષના, અને ધર્મથી ઉઠેલા જનાર દુરવંદોને સુધારી પાછા ગૃહસ્થ જનાવવાનું હતું.

અસક્ષના જમાનામાં દસ્તુરો અને આશ્રવનોને પોતાની અશોધને કીધે જે દરજ્જો, સત્તા, અને માન હતું. તેવો દરજ્જો સત્તા અને માન હાલના દસ્તુરો અંત આશ્રવનોને મળતું નથી. જે તેઓ પશુ અશોધથી છુંદગી યુગ્મરી, સ્વતંત્ર રીતે દિગ્મતથી બહાર પડી પોતાના અંતકરણને જે સાચ્યું લાગે તેવો ઉપદેશ આપે, તો પોતાનો દરજ્જો પાછો મેળવે. યુના વિચારના અને જાહેરો તો વીરોધ કરશેજ, પણ તેઓની વીરૂધ્ધતાથી કશું નહિ જતાં, પોતાના સિદ્ધાંતમાં

જો મર્યાદા રહે તો અંદર એક વર્ષન એવો આવશે કે તેના ઉપદેશની અંદર મોટા ભાગ ઉપર યશ, શત્રુઆતમાં જો નિરાશ થઈ જાય તો પછી તે કાંઈક કામમાં આગળ વધી શકે નહિ.

One who fears the failure limits his activities. Failure is only the opportunity to begin intelligently again. There is no disgrace in honest failure there is disgrace in fearing to fail. What is past is useful only as it suggests ways and means of progress.

જ્યો કિમ્મતવાળા છે તેજો કાંઈક દિવસ નિરાશ થતા નથી પણ જ્યો કાંઈ જૂન માન મેળવ્યું હોય, તેને કિમ્મતથી બદલ પાડે છે.

“A little thing—But Our Very Own.”

It is noteworthy fact that all revolution in the history of world, have been made by minorities.

It is one man with courage who makes majority.

ખુદા-હાફેઝ

સમાપ્ત